NICULESCU

Ion Popa

Marinela Popa

Limba română

- **GRAMATICĂ**
- **FONETICĂ**
- **VOCABULAR**
- **ORTOGRAFIE ŞI ORTOEPIE**

Ediţie revizuită,
în conformitate cu noul DOOM

Despre carte

Lucrarea de față cuprinde atât noțiunile de fonetică și de vocabular, cât și pe cele de gramatică (morfologie și sintaxă) și se adresează elevilor de gimnaziu, celor din cursul liceal, precum și viitorilor candidați la examenele de evaluare, de bacalaureat și de admitere în învățământul postliceal și universitar. Volumul a fost conceput pe baza programelor școlare și a manualelor alternative, având, totodată, în vedere și programele examenelor menționate anterior. Caracterul practic al lucrării constă în faptul că *după abordarea unor noțiuni teoretice sistematizate în fișe recapitulative, au fost incluse exerciții de tipuri diferite, urmate de soluțiile lor*. Datorită modului de prezentare a noțiunilor teoretice și diversității exercițiilor, credem că *lucrarea poate fi folosită eficient și de cadrele didactice în lecțiile de dobândire a cunoștințelor și în cele de recapitulare, sistematizare și consolidare.*

Despre autori

Ion Popa (n. 1945) este profesor de limba și literatura română. A publicat lucrările: *Limba română – Subiecte date la examenele de admitere în licee și școli profesionale în perioada 1972-1993. Rezolvări integrale și îndrumări*, Ed. Didactică și Pedagogică, 1993 (împreună cu conf. dr. Dumitru Ivănuș) și *Îndrumător de limba română*, Ed. Eurobit, Timișoara, 1994 (împreună cu conf. dr. Dumitru Ivănuș). Este și autorul manualelor preparatoare de literatură română (clasa a V-a, a VI-a, a VII-a, a VIII-a), a unor teste de limbă și literatură română, precum și al unor lucrări de fonetică, de vocabular și de gramatică, publicate la Editura Niculescu, Editura Teora și Editura Sigma. De asemenea, a publicat articole de specialitate în Tribuna învățământului și Catedra.

Marinela Popa (n. 1950) este profesor de limba și literatura română. A desfășurat și desfășoară o activitate didactică susținută, materializată în succesele meritorii ale elevilor săi la diferite examene și concursuri. De asemenea este autoare, împreună cu Ion Popa, a lucrărilor *Literatura română – manual preparator* și *Gramatica limbii române pentru clasele V-VIII,* precum și la celelalte lucrări apărute la Editura Niculescu între anii 1995 și 2000.

Ion Popa Marinela Popa

Limba română

GRAMATICĂ • FONETICĂ • VOCABULAR • ORTOGRAFIE ȘI ORTOEPIE

– ediție revizuită, în conformitate cu noul DOOM –

NICULESCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
POPA, ION
Limba română: gramatică, fonetică, vocabular, ortografie și ortoepie / Ion Popa, Marilena Popa. – Ed. a 2-a, rev. în conformitate cu noul DOOM. – București: Editura NICULESCU, 2013
Bibliogr.
ISBN: 978-973-748-708-7

I. Popa, Marilena

811.135.1(075.33)(076.2)

Adresa: Bd. Regiei 6D
060204 – București, România
Comenzi: (+40)21-312.97.82
Fax: (+40)21-312.97.83
E-mail: editura@niculescu.ro
Internet: www.niculescu.ro

Coperta: *Carmen Lucaci*

Tipărit în România

ISBN 978-973-748-708-7

Câteva precizări

Lucrarea de față cuprinde noțiunile de gramatică (morfologie și sintaxă), de fonetică și de vocabular, de ortografie și de ortoepie, tratând toate problemele cuprinse în actualele programe și manuale alternative de gimnaziu și de liceu – în special pentru clasele cu profil filologic sau/și profil vocațional. Astfel, *sunt incluse toate tipurile de complemente circumstanțiale și subordonatele corespunzătoare acestora, elementul predicativ suplimentar și subordonata predicativă suplimentară, anacolutul, tautologia* etc. La partea de fonetică s-a realizat o clasificare mai amănunțită a sunetelor, iar la vocabular au fost incluse noțiunile referitoare la stilurile funcționale și la calitățile stilului.

Cartea *se adresează*, în primul rând, *elevilor de gimnaziu și de liceu*, dorindu-se a fi un *instrument util de lucru, de muncă independentă, atât în vederea pregătirii lecțiilor curente de la clasă, cât și în vederea examenelor de evaluare națională, de admitere în liceu (acolo unde se vor organiza), de bacalaureat și de admitere în învățământul superior*, deoarece acoperă și materia care figurează în bibliografia pentru examenele menționate. De asemenea, lucrarea se adresează și absolvenților facultăților de litere care se prezintă la examenul pentru titularizare în învățământul preuniversitar, dorind să îmbrățișeze cariera didactică.

Noțiunile teoretice au fost sistematizate, vizând notele definitorii ale fiecărei părți de vorbire și de propoziție, ale fiecărei propoziții subordonate, ale tuturor noțiunilor de fonetică și de vocabular, iar caracterul practic al lucrării constă în faptul că, după abordarea problemelor teoretice, au fost incluse *exerciții de tipuri diferite urmate de soluțiile lor*. Acolo unde a fost cazul, s-au făcut observații și precizări, s-au dat unele indicații asupra modului de rezolvare a exercițiilor propuse.

Această nouă ediție a fost actualizată, în ceea ce privește regulile ortografice și ortoepice, pe baza ediției a doua a *Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, apărut în anul 2005. Ele vizează atât fonetica și vocabularul, cât și toate părțile de vorbire.

Datorită modului de prezentare a noțiunilor teoretice și a diversității exercițiilor credem că *lucrarea poate fi folosită eficient și de către cadrele didactice* în procesul instructiv-educativ, în lecțiile de dobândire a cunoștințelor, precum și în cele de recapitulare, de sistematizare și de consolidare a noțiunilor și a deprinderilor dobândite.

Ne exprimăm totodată convingerea că ea își va dovedi utilitatea în pregătirea tuturor elevilor în vederea probelor pe care le vor susține la examenele de evaluare națională, de admitere în liceu, de bacalaureat și de admitere în învățământul universitar, precum și în pregătirea profesorilor care doresc să se titularizeze în învățământ.

Autorii

Lista abrevierilor

Ac. – cazul acuzativ;

adj. – adjectiv (adjectival/adjectivală);

adv. – adverb (adverbial/adverbială);

advers. – adversativ(ă);

APOZ – propoziție subordonată apozițională;

art. – articol (articulat);

atr. – atribut;

AT – propoziție subordonată atributivă;

Avram, *Gramatica* – Avram, Mioara. *Gramatica pentru toți,* Editura Academiei Române, București, 1986;

Beldescu, *OOP* – Beldescu, G., *Ortografie, ortoepie, punctuație.* Supliment al revistei pentru elevi *„Limba și literatura română"*, Societatea de Științe Filologice din România, București, 1982;

cag – complement de agent;

ccc – complement circumstanțial cumulativ;

cce – complement circumstanțial de excepție;

cci – complement circumstanțial instrumental;

ccl – complement circumstanțial de loc;

ccm – complement circumstanțial de mod;

cco – complement circumstanțial opozițional;

ccr – complement circumstanțial de relație;

ccs – complement circumstanțial de scop;

ccsoc – complement circumstanțial sociativ;

cct – complement circumstanțial de timp;

ccz – complement circumstanțial de cauză;

CC – propoziție subordonată circumstanțială cumulativă;

CD – propoziție subordonată completivă directă;

CE – propoziție subordonată circumstanțială de excepție;

cd – complement direct;

CI – propoziție subordonată completivă indirectă;

ci – complement indirect;

CInstr – propoziție subordonată circumstanțială instrumentală;

CL – propoziție subordonată circumstanțială de loc;

CM – propoziție subordonată circumstanțială de mod sau modală;

CNS – propoziție subordonată circumstanțială consecutivă;

conj. – conjuncție (conjuncțională);

CO – propoziție subordonată circumstanțială opozițională

coord. – coordonată/coordonate (coordonare, coordonatoare);

cop. – copulativ(ă);

CR – propoziție subordonată circumstanțială de relație;

CS – propoziție circumstanțială de scop;

CSoc – propoziție subordonată circumstanțială sociativă;

CT – propoziție subordonată circumstanțială de timp sau temporală;

CȚ – propoziție subordonată circumstanțială condițională;

CV – propoziție subordonată circumstanțială concesivă;

CZ – propoziție subordonată circumstanțială de cauză sau cauzală;

D. – cazul dativ;

d. – diateza;

DEL – Duda, Gabriela; Gugui, Aglaia; Wojcicki, Marie Jeanne; *Dicționar de expresii și locuțiuni ale limbii române*, Editura Albatros, București, 1985;

dem. – demonstrativ;

det. – determină;

DEX – *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998;

Diaconescu, *Probleme* – Diaconescu, Ion, *Probleme de sintaxă a limbii române actuale. Construcție și analiză,* Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989;

DLRM – *Dicționarul limbii române moderne*, Editura Academiei Române, București, 1958;

disj. – disjunctivă;

DOOM$_1$ – *Dicționar ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, Editura Academiei Române, București, 1982;

DOOM$_2$ – *Dicționar ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a doua, revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005;

eps – element predicativ suplimentar;

F – propoziție subordonată circumstanțială finală;

f. – genul feminin;

f. sint. – funcție sintactică;

G. – cazul genitiv;

GA$_1$ – *Gramatica limbii române*, volumele I și II, ediția a doua revăzută și adăugită, tiraj nou, Editura Academiei Române, București, 1966;

GA$_2$ – *Gramatica limbii române*, volumele I și II, Editura Academiei Române, București, 2005;

genit. – genitival;

hot. – hotărât;

Hristea, SLR – Hristea, Theodor (coord.), *Sinteze de limba română*, ediția a III-a revăzută și din nou îmbogățită, Editura Albatros, București, 1984;

inc. – incidentă;

ind. – independentă;

inf. – infinitiv;

inter. – interogativă;

interj. – interjecție;

Iordan, Robu, LRC – Iordan, Iorgu; Robu, Vladimir; *Limba română contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978;

Irimia, *Structura* – Irimia, Dumitru, *Structura gramaticală a limbii române. Sintaxa*, Editura Junimea, Iași, 1983;

ÎOOP – *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație*, ediția a V-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1995;

juxt. – juxtapunere;

LLR – *Limba și literatura română*, revistă trimestrială pentru elevi, editată de Societatea de Științe Filologice din România;

loc. – locuțiune;

m. – genul masculin;

Metea, Drincu, *Modele* – Metea, Alexandru; Drincu, Sergiu; *Modele și teste rezolvate de analiză gramaticală pentru admiterea în licee și învățământul superior*, Editura Petrion, București, 1992;

N. – cazul nominativ;

n. – genul neutru;

Neamțu, *Elemente* – Neamțu, G.G., *Elemente de analiză gramaticală. 99 de confuzii/distincții*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989;

neg. – negativ(ă);

nehot. – nehotărât;

np – nume predicativ;

nr. – numărul;

pd – predicat;

P – propoziție;

part. – participiu;

pl. – plural;

pn – predicat nominal;

Popescu, *Gramatică* – Popescu, Ștefania, *Gramatică practică a limbii române cu o culegere de exerciții*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971;

pos. – posesiv;

PP – propoziție principală;

PR – propoziție subordonată predicativă;

PRS – propoziție subordonată predicativă suplimentară;

prep. – propoziție (prepozițional/prepozițională);

pron. – pronume (pronominal/pronominală);

PS – propoziție secundară;

pv – predicat verbal;

Reg. – regentă;

rel. – relativ;

sb – subiect;

SB – propoziție subordonate subiectivă;

sg. – singular;

subord. – subordonată (subordonator/subordonatoare);

subst. – substantiv; substantival(ă);

Șerban, *Sintaxa* – Șerban, Vasile, *Sintaxa limbii române. Curs practic*, ediția a doua revăzută și completată, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1970;

V. – cazul vocativ;

vb. – verb (verbal/verbală).

Partea I
Noțiuni de fonetică

FONETICA este știința care studiază sunetele vorbirii din punct de vedere fizic (articulatoriu și acustic), precum și calitățile fizice ale sunetelor.

1. SUNET. LITERĂ. ALFABET. CORESPONDENȚA DINTRE SUNETE ȘI LITERE

A. SUNETUL este o senzație auditivă, produsă de o vibrație acustică, totalitatea sunetelor vorbirii formând limbajul articulat ca facultate specific omenească.

– Sunetele sunt fenomene fizice materiale și concrete.

FONEMUL este unitatea sonoră care nu poate fi analizată în unități mai mici și succesive și care servește la diferențierea unui cuvânt de altul: *cor, dor, nor* etc. Este deci cea mai mică unitate sonoră care intră în alcătuirea cuvintelor, contribuind la diferențierea lor.

– Cu studierea fonemelor se ocupă *fonologia*, care studiază, de fapt, sunetele tip, și nu variantele acestora, care pot diferi de la o persoană la alta.

În manualele școlare, noțiunile de *sunet* și *fonetică* sunt folosite, de fapt, cu sensul de *fonem* și *fonologie*.

B. CLASIFICAREA SUNETELOR

I. Vocalele sunt sunete continue care se pot rosti fără ajutorul altor sunete și pot alcătui și singure silabe. În limba română există șapte vocale: *a, ă, â (î), e, i, o, u*.

1. *După gradul de deschidere*, se clasifică în:
- a) deschise: *a*;
- b) mijlocii: *ă, e, o*;
- c) închise: *â (î), u, i*.

2. *După locul de articulare*, se clasifică în:
- a) anterioare: *e, i*;
- b) mediale: *a, ă, â (î)*;
- c) posterioare: *o, u*.

3. *După participarea buzelor*, se clasifică în:
- a) nelabiale (nerotunjite): *a, ă, â (î), e, i*;
- b) labiale (rotunjite): *o, u*.

Sintetizând cele trei criterii, clasificarea vocalelor se prezintă astfel:

După participarea buzelor	**Nelabiale (nerotunjite)**		**Labiale (rotunjite)**
După locul de articulare a limbii / După gradul de deschidere	Anterioare	Mediale	Posterioare
Închise	i	î (â)	u
Mijlocii	e	ă	o
Deschise	–	a	–

II. Semivocalele sunt sunete care se aseamănă cu vocalele, dar care nu pot alcătui singure silabe și se pronunță la jumătatea intensității unei vocale. Ele intră în alcătuirea diftongilor și a triftongilor și sunt în număr de patru: ***e̯, i̯, o̯, u̯***, și se notează cu semnul ̯ sub vocala corespunzătoare.

De aici se deduce că *e, i, o, u* pot fi atât vocale, cât și semivocale, pe când *a, ă, â (î)* sunt numai vocale.

– *e* → vocală: *bețe, eră, sferă* etc.;
→ semivocală: *be̯at, me̯argă, se̯ară, vre̯a* etc.;

– *i* → vocală: *dintre, in, plin, vin* etc.;
→ semivocală: *cai̯, dai̯, i̯ar* etc.;

– *o* → vocală: *cor, dor, mor* etc.;
→ semivocală: *do̯are, mo̯are, so̯are* etc.;

– *u* → vocală: *bursă, cursă, unu* etc.;
→ semivocală: *dou̯ă, metrou̯, nou̯ă* etc.

III. Consoanele sunt sunete care se rostesc cu ajutorul altor sunete (al unor vocale) și nu pot alcătui singure silabe. În limba română există 22 de consoane: *b, k, č (ce, ci), k' (che, chi), d, f, g, ğ (ge, gi), g' (ghe, ghi), h, j, l, m, n, p, r, s, ș, t, ț, v, z.*

Consoanele se clasifică după mai multe criterii:

1. *După zgomotul pe care îl comportă*:

a) *nesonante*, când comportă zgomot în articularea lor: *p, b, t, d, k', g', k, g, ț, č, ğ, f, v, s, z, ș, j, h*;

b) *sonante*, când nu comportă zgomot în articularea lor: *m, n, l, r.*

2. *După intensitatea sunetului produs și după modul de producere*:

a) *surde*, când se emit fără participarea coardelor vocale și cu intensitate atenuată: *p, t, k', k, ț, č, f, s, ș, h*;

b) *sonore*, când se emit prin vibrarea coardelor vocale, glota fiind închisă, și sunt puternice: *b, d, g', g, ğ, v, z, m, n, l, r, j*;

3. *După modul de articulare*:

a) *ocluzive* sau *explozive*, care se produc prin închiderea completă a canalului fonator și deschiderea lui bruscă, semănând cu zgomotele: *p, b, t, d, k', g', k, g*;

b) *ocluzive nazale*, care se produc prin închiderea completă a canalului fonator, aerul fiind expirat pe nas: *m, n*;

c) *semiocluzive* sau *africate*, care se produc prin închiderea completă a canalului fonator și deschiderea lui parțială: *ț, č, ğ*;

d) *constrictive* sau *fricative*, care se produc prin îngustarea canalului fonator în care curentul de aer se elimină cu „frecări": *f, v, s, z, ș, j, h*;

e) *lichide*, care creează impresia trecerii permanente a aerului prin canalul fonator; sunt de două feluri:
- laterale (aerul iese prin cele două deschizături lăsate de marginile limbii): *l*;
- vibrante (se realizează prin închideri și deschideri succesive ale canalului fonator, determinate de vibrarea vârfului limbii): *r*.

4. *După locul de articulare*:

a) *bilabiale*, când se pronunță cu ambele buze: *p, b, m*;

b) *labiodentale*, când se pronunță cu ajutorul buzelor și al dinților: *f, v*;

c) *dentale*, când se pronunță prin atingerea dinților cu limba: *t, d, ț, s, z, n, l, r*;

d) *prepalatale*, când se pronunță prin atingerea cu limba a părții anterioare a cerului gurii (a palatului): *č, ğ; ș, j*;

e) *palatale*, când se pronunță prin atingerea cu limba a palatului: *k', g'*;

f) *postpalatale* sau *velare*, când se pronunță prin atingerea cu limba a părții posterioare a palatului (a vălului cerului gurii): *k, g*;

g) *laringale*, când locul de articulare este în laringe: *h*.

Corelând toate aceste criterii de clasificare, se ajunge la următorul tablou (vezi Hristea, SLR, p. 166):

Locul de articulare / Modul de articulare			**Bilabiale**		**Labiodentale**		**Dentale**		**Prepalatale**		**Palatale**		**Postpalatale**		**Laringale**	
			Surde	Sonore	Surde	Sonore	Surde	Sonore	Surde	Sonore	Surde	Sonore	Surde	Sonore	Surde	Sonore
Nesonante	Ocluzive (explozive)		p	b			t	d			k'	g'	k	g		
Nesonante	Semiocluzive (africate)						ț		č	ğ						
Nesonante	Constrictive (fricative)				f	v	s	z	ș	j					h	
Sonante	Ocluzive nazale			m				n								
Sonante	Lichide	laterale						l								
Sonante	Lichide	vibrante						r								

C. APOSTROFUL. Sunetul vorbit poate varia până la limita când variația produce trecerea la alt sunet ori se ajunge până la omiterea unui sunet sau a unui grup de sunete. În această ultimă situație se folosește în scris *apostroful*, care este semnul ortografic ce marchează căderea accidentală, în timpul rostirii, a unui sunet sau a unui grup de sunete dintr-un cuvânt: *Las' pe mine! Un' te duci?*

– Apostroful este semnul ortografic folosit:

a) în urma, la mijlocul sau înaintea unui cuvânt pentru a marca absența unui sunet sau a unui grup de sunete: *las*['] *că vine*; *al*[']*dată*; [']*neața*;

b) în marcarea absenței primelor cifre din notația unui an: [']99, în loc de 1999;

c) în unele împrumuturi din alte limbi: *five o*['] *clock*, *D*[']*Artagnan* ș.a. (Vezi și capitolul *Semnele de punctuație și ortografice*.)

D. LITERELE (grafemele) notează sunetele, fiind corespondentele grafice ale sunetelor tip. Ele ajută deci la transcrierea sunetelor. Literele pot fi mari și mici, de tipar și de mână.

Unele au semne diacritice corespunzătoare: căciula (*ă*), circumflexul (*â, î*), virgulița (*ș, ț*) și punctul (*i, j*). Semnele diacritice se notează atât la literele mici, cât și la cele mari, cu excepția literelor *I* și *J* mari, la care nu se notează, iar în scrierea de mână nici la *j* mic. La literele mari semnul diacritic lipsește în unele abrevieri. Căciula și circumflexul apar și la transcrierea fonetică a unor sunete: *č, ğ, ĉ, ĝ*.

E. ALFABETUL este constituit din totalitatea literelor așezate într-o anumită ordine. Numele lui provine de la primele litere ale alfabetului grecesc (alfa și beta).

– Alfabetul limbii române conține 31 de litere: *a, A (a), ă, Ă (ă), â, Â (î/î din a), b, B (be/bî), c, C (ce/cî), d, D (de/dî), e, E (e), f, F (ef/fe/fî), g, G (ge/ghe/gî), h, H (haș/hî), i, I (i), î, Î (î/î din i), j, J (je/jî), k, K (ca/capa), l, L (el/le/lî), m, M (em/me/mî), n, N (en/ne/nî), o, O (o), p, P (pe/pî), q, Q (kü), r, R (er/re/rî), s, S (es/se/sî), ș, Ș (șe/șî), t, T (te/tî), ț, Ț (țe/țî), u, U (u), v, V (ve/vî), w, W (dublu ve/dublu vî), x, X (ics), y, Y (i grec), z, Z (ze/zet / zî).*

– La ultimul sunet *zet* poate fi citit și [zed].

– În abrevieri și simboluri pentru mărimi matematice și fizice, unități de măsură, elemente chimice ș.a. se folosesc cu precădere lecturile (de inspirație străină) *ef, ge, haș, capa, el, em, en, er, es, zet* ale literelor *f, g, h, k, l, m, n, r, s, z*. (*DOOM 2*, p. XXVII)

– În numele proprii străine și în împrumuturile lexicale neadaptate, mai apar și alte litere: *á, ó, ö, é, č, ê, ñ, ü, ø*, cu diferite semne diacritice sau accente.

F. CORESPONDENȚA DINTRE SUNETE ȘI LITERE

I. În general, în limba română există o corespondență între sunetele și literele aceluiași cuvânt, numărul literelor fiind, de obicei, egal cu numărul sunetelor:

cal → 3 sunete, → 3 litere; *mare* → 4 sunete, → 4 litere; *eleva* → 5 sunete, → 5 litere

II. Există însă și *abateri de la această corespondență.*

1. Aceeași literă poate nota sunete diferite:

a) litera *e* notează:
- vocala *e*: *eră*;
- semivocala *e*: *vrea*;
- semivocala *i*: *ea* [i̯a];

b) litera *i* notează:
- vocala *i*: *in*;
- semivocala *i*: *iarnă*;
- sunetul *i* scurt, nesilabic: *pomi*;

c) litera *o* notează:
- vocala *o*: *om*;
- semivocala *o*: *soare*;
- semivocala *u*: *oameni* [u̯ameni];

d) litera *u* notează:
- vocala u: *unu*;
- semivocala u: *nou*.

2. Aceeași literă poate nota grupuri diferite de două sunete:

a) litera *x* notează grupul de sunete *cs (axă, pix, sufix* etc.) sau *gz (auxiliar, exact, examen* etc.).
- litera *x* nu redă însă grupul de sunete *cș*, care se pronunță *cș* și se scrie cu literele corespunzătoare (*cș*): *complecși, ficși, lincși, sfincși* etc.;

- în limba română există cuvinte în care sunetele *cs* și *gz* sunt redate prin literele corespunzătoare și nu prin litera *x*, potrivit cu forma din limba de origine sau cu tradiția literară: *catadicsi, cocs, îmbâcsi, micsandră, rucsac, sconcs, ticsi, vacs, zigzag* ș.a.
- în cuvântul *eczemă*, se scrie și se pronunță [cz];

b) litera *e* notează semivocala *i* + vocala *e*: *el* [i̯el].

3. Un grup de două sau de trei litere notează un singur sunet:
- *c + e(i) = č: ceas* [čas]; *ciorbă* [čorbă];
- *g + e(i) = ğ: geam* [ğam]; *giuvaier* [ğuvaier];
- *ch + e(i) = k': cheamă* [k'amă]; *chiar* [k'ar];
- *gh + e(i) = g': gheață* [g'ață]; *ghiaur* [g'aur].

4. Două sau mai multe litere diferite notează același sunet sau, altfel spus, același sunet poate fi transcris prin litere diferite:

a) sunetul *î* se redă prin literele:
- **î**: *hotărî, înainte, reîncepe;*
- **â**: *când, dânsul, român;*

b) sunetul *i* se redă prin literele:
- **i**: *iar, vinete, ziduri;*
- **y**: *yankeu, yen, yoghin;*

c) sunetul *k* se redă prin literele:
- **c**: *acar, barcă, cot, car;*
- **k**: *kaki, karate, kurd;*
- **q**: *Qatar;*

d) sunetul *k'* se redă prin literele:
- **ch(e), ch(i)**: *chin, chiul, rechin, chem;*
- **k(e), k(i)**: *kilogram, kilowat, yankeu;*
- **qu(e), qu(i)**: *Quinet;*

e) sunetul *v* se redă prin literele:
- **v**: *vai, vin, voi;*
- **w**: *watt, wolfram.*

5. Corespondența dintre sunete și litere lipsește și în cuvintele împrumutate din alte limbi și neadaptate limbii române: *weekend* [u̱ĭchend], *intermezzo* [interme̱țo] etc.

2. DIFTONG. TRIFTONG. HIAT

A. DIFTONGUL este grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală și o semivocală alăturate, pronunțate într-o silabă.

Este de două feluri:

1. ***ascendent (urcător)***, când semivocala se află înaintea vocalei: *fi̯erbe, i̯arbă, le̯afă, mo̯ară* etc.;
2. ***descendent (coborâtor)***, când semivocala se află după vocală: *hai̯nă, nou̯, râu̯* etc.

– Diftongul se poate constitui și din *două sunete alăturate aparținând unor cuvinte diferite*, dar pronunțate împreună (într-o silabă); în această situație, în silaba care conține diftongul apare cratima, între elementele componente ale acestuia: *mi̯-a zis; ți̯-a spus; să-i̯ dea* etc.

– Într-un diftong, semivocalele *e̯* și *o̯* apar întotdeauna ca prim element, iar celelalte semivocale (*i̯* și *u̯*) pot fi sau primul, sau al doilea element.

B. TRIFTONGUL este grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală și două semivocale alăturate, pronunțate într-o silabă.

Este de două feluri:

1. ***progresiv***, când semivocalele preced vocala: *aripi̯o̯ară, crei̯o̯ane, le̯o̯arcă,* etc.;
2. ***centrat***, când semivocalele încadrează vocala: *be̯au̯, le̯o̯ai̯că, trăi̯ai̯* etc.

– Triftongii se pot constitui și din sunete alăturate, aparținând unor cuvinte diferite, dar pronunțate împreună (într-o silabă); în această situație, între elementele componente ale acestuia, se folosește cratima în silaba care conține triftongul: *mi̯-au̯ zis, mi̯-ai̯ dat, ne̯-au̯ lăudat* etc.

Observație: După consoanele *č, ğ, k', g'* nu există diftongi sau triftongi care să înceapă cu semivocalele *e, i*, deoarece, în această situație, *e* sau *i* sunt numai litere ajutătoare pentru scrierea consoanelor *č, ğ, k', g'*: *ceas* [č a s], *geam* [ğ a m], *chiar* [k' a r], *gheață* [g' a ț ă], *ziceau* [z i č a u], *vegheau* [v e g' a u].

– Atunci când *e* sau *i* sunt vocale urmate de o semivocală: *cercei̯* [č e r č e i], *rochii̯* [r o k' i i], *ei̯* și *ii̯* sunt diftongi, deoarece *e* și primul *i* sunt vocale ale silabelor respective.

C. HIATUL constă în rostirea consecutivă (în silabe diferite) a două vocale alăturate.

Vocalele aflate în hiat pot fi:

1. ***identice***: *cooperator, ființă, licee* etc.;
2. ***diferite***: ***aer**, cereale, poezie* etc.

– Hiatul se poate realiza și între vocala finală a unui cuvânt și vocala inițială a cuvântului următor (*de acolo*), numindu-se ***hiat în fonetică sintactică.***

– În vorbirea neliterară (neîngrijită), se observă **două tendințe** în ceea ce privește hiatul:

1. reducerea (evitarea) hiatului, care se produce prin:

a) contragerea sau reducerea celor două vocale identice ori dispariția unei vocale, când acestea nu sunt identice: *alcol* în loc de *alcool, coperativă* în loc de *cooperativă, fință* în loc de *ființă, aspectos* în loc de *aspectuos, respectos* în loc de *respectuos* etc.;

b) transformarea uneia dintre vocalele în hiat în semivocală, realizându-se un diftong: *ca-is/cai̯s*;

c) introducerea unei semivocale între vocalele hiatului: *po-e-zi̯-e/po-i̯e-zi-i̯e*.

2. crearea hiatului, care se realizează prin tendința de hipercorectitudine în cuvinte de tipul: *proroc, prolog, prerie*, rostite adesea incorect: *prooroc, proolog, preerie*.

Observație: Hiatul nu se realizează niciodată între o vocală și un diftong, între o vocală și un triftong, între doi diftongi etc.

3. FONETICA ȘI PROBLEMELE DE ORTOGRAFIE ȘI DE ORTOEPIE

3.1. A, Ă, Â (Î), E, I; EA, IE, IA, ÂI

– Literele ***a, ă, â, î*** redau în scris vocalele *a, ă, î*, litera ***e*** redă vocala *e – poet, eră* –, semivocala *e – deal, seară* –, semivocala *i – ea, aceea* – sau diftongul *ie – era, el* etc. –, iar litera ***i*** redă vocala ***i*** *– viu, fir, in* –, semivocala *i – iar, ieri* sau *i* scurt nesilabic – *luni, **însuși*** etc. ***E*** și ***i*** pot fi și litere ajutătoare (fără valoare fonetică) în combinație cu ***ce, ge, che, ghe*** + vocală, cu ***ci, gi, chi, ghi*** + vocală sau la sfârșit de cuvânt: *ceară, geam, cheamă, gheață, ciorbă, cinci, unchi* etc.

– Litera ***y*** redă în scris vocala ***i*** când este urmată de o consoană și la sfârșit de cuvânt după consoană: *ytriu, hobby*; când este urmată sau precedată de o vocală, redă semivocala ***i***: *yankeu, yoga, boy*.

– În rădăcina cuvintelor, după ***ș*** și după ***j*** se scrie și se pronunță ***a, e, i***, nu ***ea, ă, â***: ***a**șa, **a**șază, de**ș**artă, în**ș**ală, jalbă, ma**ș**ină, **ș**agă, **ș**al, **ș**anț, **ș**atră, **ș**ir, **ș**epcar* etc.

Excepție fac unele derivate de la *jalbă* (*jălbar*), de la *jar* (*jăratic, jărui*), de la *șagă* (*șăgalnic, șăgui*), de la *șal* (*șăluț*), de la *șanț* (*șănțuleț, șănțișor*) și de la *șatră* (*șătrar, șătrăreasă*).

– Dacă ***ș*** și ***j*** se află la sfârșitul rădăcinii, desinențele, sufixele gramaticale și lexicale se scriu, de regulă, cu ***ă, ea, â***: *coaj**ă**, gogoaș**ă**, plaj**ă**; înfățiș**ea**ză; cluj**ea**n, greș**ea**lă* etc.

Excepție fac formele de conjunctiv ale verbelor terminate în ***ș, j***: *să furișeze, să îngrașe* etc.

– Substantivele și adjectivele feminine cu rădăcina terminată în ***ș, j*** se scriu și se pronunță cu ***ă*** la N., Ac. și V. singular nearticulat (*coaj**ă**, plaj**ă**, uș**ă*** etc.), iar când sunt articulate hotărât, se scriu și se pronunță cu ***a***, nu cu ***ea***: *coaj**a**, plaj**a**, uș**a*** etc.

– Formele de plural ale substantivelor și ale adjectivelor de tipul *fruntașă, tovarășă, uriașă* etc. se scriu și se pronunță cu ***e***: *frunta**ș**e, tovară**ș**e, uria**ș**e* etc.

– Se scrie și se pronunță ***ă***, nu ***e***, după ***ș, j***, la pluralul substantivelor terminate în *-are: angajare/angaj**ări**, înfățișare/înfățiș**ări*** etc., precum și în sufixele *-ător, -ământ: înfricoș**ător**, îngrăș**ământ*** etc.

– Verbele de conjugarea I cu tema terminată în ***ș, j*** se pronunță și se scriu cu ***a*** la infinitiv prezent (*a angaj**a**, a aranj**a**, a înfățiș**a**, a îngroș**a*** etc.) și la următoarele forme care preiau sufixul *a* al infinitivului:

- indicativ imperfect, persoana a III-a singular și a II-a singular și plural (*angaj**a**, aranj**a**, înfățiș**a**, îngroș**a** – angaj**a**i, aranj**a**i, înfățiș**a**i, îngroș**a**i, angaj**a**ți, aranj**a**ți, înfățiș**a**ți, îngroș**a**ți* etc.);
- indicativ prezent, persoana a II-a plural (*angaj**a**ți, aranj**a**ți, înfățiș**a**ți, îngroș**a**ți* etc.);
- indicativ perfectul simplu, persoana I singular (*angaj**a**i, aranj**a**i, înfățiș**a**i, îngroș**a**i* etc.);
- participiu și supin (*angaj**a**t, aranj**a**t, înfățiș**a**t, îngroș**a**t, de aranj**a**t, de angaj**a**t*).

Excepție fac aceste verbe la indicativ prezent persoana a III-a singular și plural, deoarece, conjugându-se după modelul lui *a lucra*, ***se*** scriu cu *ea*: *angaj**ea**ză, înfățiș**ea**ză* etc.

– Verbele de conjugarea I cu rădăcina terminată în *ș, j* și cele de conjugarea a IV-a cu infinitivul în *î* au, la imperfect, sufixul ***a***: *angaj**a**, înfățiș**a**; amăr**a**, cobor**a**, hotăr**a***.

– Verbele de conjugarea I cu tema terminată în *k', g'* și celelalte verbe de conjugarea a IV-a terminate la infinitiv prezent în *i* au, la imperfect, sufixul ***ea***: *urech**ea**, vegh**ea**; ieș**ea**, sfârș**ea*** etc.

– Verbele de conjugarea I cu rădăcina terminată în *ș, j* se scriu și se pronunță cu ***ă***, nu cu ***e*** la:

- indicativ prezent, persoana I plural și a III-a singular și plural: *angaj**ă**m, aranj**ă**m, înfățiș**ă**m, îngroș**ă**m; îngra**ș**ă, îngroa**ș**ă*;
- indicativ perfect simplu, persoana a III-a singular: *angaj**ă**, aranj**ă**, înfățiș**ă**, îngroș**ă*** etc.

– Verbele de conjugarea I cu rădăcina terminată în *ș, j*, ca și verbele *a crea* și *a agrea*, se scriu și se pronunță la gerunziu cu ***-ând***: *angaj**ând**, aranj**ând**, înfățiș**ând**, îngroș**ând**, cre**ând**, agre**ând*** etc.

– Verbele de conjugarea a IV-a cu rădăcina terminată în *ș, j* au infinitivul în ***-i***, iar gerunziul în ***-ind***, ca și verbele cu rădăcina terminată în *s, z, ț*: *a coj**i**, a prăj**i**, a ieș**i**, a păș**i**; coj**ind**, prăj**ind**, ieș**ind**, păș**ind**; a auz**i**, a găs**i**, a înghiț**i**; auz**ind**, găs**ind**, înghiț**ind***.

– Se scrie și se pronunță ***i***, nu ***î***, în neologisme ca: ***i**mbold, **i**mplica, **i**ncrimina, **i**ncrusta, **i**ndemnizație, **i**nfiltra, **i**nsera, **i**nvesti* (dar și *însera, învesti*, fiecare cu un alt sens) etc.; se scriu și se pronunță atât cu ***i***, cât și cu ***î***: ***i**ncarna/**î**ncarna, **i**ncorpora/**î**ncorpora*, nediferențiate semantic.

– Se scrie și se pronunță ***â***, nu *ă*, în sufixul de la infinitiv al verbelor derivate de la onomatopee, care au *â* în rădăcină: *câr**âi**, mâr**âi**, vâj**âi*** etc.

– În sufixele *-ărească, -ărie* se scrie cu ***ă*** când se asociază cu sufixul *-ar*, în general după consoane, deci și după ***ș, j, ț***, cu excepția consoanei ***gi*** (***ğ***) și a semivocalei ***i***: *birj**ă**rie, cenuș**ă**rească, gogoș**ă**rie*, dar: *cazangerie, oierie*.

– În sufixele *-ereasă, -erie* se scrie cu ***e*** când se asociază cu sufixul *-er* indiferent de consoana precedentă sau în neologisme: *casierie, cocserie, frizerie, parfumerie*, dar: *marochinărie, papetărie.*

– Se scrie ***â***, nu *î*, în interiorul cuvintelor (*mână, rămâne, sârg* etc.), cu excepția cuvintelor compuse prin contopire în care al doilea cuvânt începe cu *î* (*bineînțeles*) și a cuvintelor derivate cu prefixe de la un cuvânt care începe cu *î* (*neînțeles, preîntâmpina* etc.).

– Se scrie ***î*** în poziție inițială și finală (*începe, coborî* etc.) și în structura alcătuită din prepozițiile *într(u), dintr(u), printr(u)* + pronumele personal *însul, însa, înșii, însele*: ***într-însul, dintr-însa*** etc.

– La început de silabă, după *i*, se scrie și se pronunță ***e*** și ***a***: ***istorie – istoria***; ***vie – via***; *apropie – **apropia***; *apropiem* etc.

– La început de silabă, după orice vocală în afară de *i*, se scrie și se pronunță ***ie*** și ***ia***: *îmbăia – **îmbăiez***; *întemeia – **întemeiez*** etc.

– În neologisme, la început de cuvânt și de silabă care urmează unei vocale se scrie și se pronunță ***e***, nu *ie*: ***ecran, ecuator, eră, eroism, alee, idee, poem*** etc.

Fac excepție de la această regulă verbele terminate în *i: atribui, constitui, contribui, trebui*, care se scriu la persoana a III-a cu ***-ie***: *atribuie, contribuie* etc.

– În cuvintele din fondul vechi, se scrie și se pronunță ***ie***, nu *e*, la început de cuvânt sau la începutul unei silabe care urmează după o vocală: ***iepure, ieșire, baie, cheie*** etc.

– *E* inițial din cuvintele ***eu, el, ea, ei, ele, ești, este, e, erai, era, erați, erau***, deși se rostește *ie*, se scrie ***e***.

– Se scrie și se pronunță ***e*** la sfârșitul cuvintelor formate cu sufixul *-ețe* (***finețe, frumusețe, tinerețe*** etc.), dar se scrie și se pronunță ***i*** în sufixul *-atic* (*îndemânatic, tomnatic* etc.) sau la sfârșitul unor pronume și adverbe: ***aceeași, aceiași, același, aceleași, însăși, însuși, înșiși, iarăși, totuși***, unde se scrie ***i***, dar se pronunță un ***i*** scurt, nesilabic.

– Se scriu și se pronunță cu ***ea*** formele articulate ale numelor unor zile: ***lunea, marțea, miercurea, vinerea***; dar: *joia.*

– După consoană, în general, se scrie și se pronunță ***ea***, cu sau fără alternanță cu *e*: ***alean, neam***; ***teatru***; ***deal** – delușor*; ***steag** – stegar*; ***meargă** – merge* etc.

– Tot ***ea*** se scrie și se pronunță, în rădăcina unor cuvinte după *s, z, ț*: ***măsea, seamă, seară, zeamă, țeapă, țeapăn.***

– După consoanele *b, p, v, f, m* se scrie și se pronunță ***ie*** când există sau nu forme alternante cu *ia*: ***pieri, dezmierda, pietre, vieți, obiect, subiect, piept*** etc.

– După aceleași consoane – *b, p, v, f, m* – se scrie și se pronunță ***ia*** când alternează cu *ie*: ***piară*** (***piere***), ***piață*** (*piețe*), ***biată*** (*biete*), ***viață*** (*vieți*) etc.

– Se scrie ***ea***, nu *ia*, după *ch, gh* când există forme alternante cu *e*: ***blochează, cheamă, gheață, veghează*** etc.

– Se scrie ***ia***, nu *ea*, după *ch, gh* când nu există forme alternante: ***chiar, chiabur, ghiaur.***

– Se scrie și se pronunță ***ea***, când după consoane, terminațiile *-ească, -ează* alternează cu *-esc, -ezi*: ***întinerească, sfârșească, angajează, furișează*** etc.

– După vocale, când terminațiile *-iască, -iază* alternează cu *-iesc, -iez*, se scrie și se pronunță ***-ia***: ***croiască, alcătuiască, întemeiază*** etc.

– Se scrie și se pronunță ***ea*** la imperfectul verbelor de conjugarea a II-a, a III-a și a IV-a (***tăceam, punea, priveam, fugea*** etc.), cu excepția unor verbe de conjugarea a IV-a terminate la infinitiv în *i*, precum *a grăi, a trebui, a contribui, a instrui* etc., unde se scrie și se pronunță ***ia***: ***grăiam, trebuia*** etc.

– Se scrie și se pronunță ***âi*** în cuvintele ***câine, mâine, pâine, mâini.***

– Litera ***o*** notează vocala ***o*** atât după consoană, cât și la început de silabă (***dor, vino, om, pionier***), semivocala ***o***, când este urmată de vocala *a* și stă după consoană (*soare, floare, doare*) și semivocala ***u*** când este urmată de vocala *a* și stă la început de silabă: *oameni, vioară* etc.

3.2. O, U; IO, EO, OA, UA, UĂ

Litera ***u*** notează vocala ***u*** când stă după consoană și la început de silabă (***dur, urs, urmă***) și semivocala ***u***, în diftongii ascendenți (*ziua, două*) sau descendenți (***au, nou***).

– Se scrie și se pronunță ***o***, nu *u*, în cuvintele: *articol, matricolă, miracol, pericol, ridicol, secol, spectacol, adaos, batjocori*, dar se scrie și se pronunță ***u***, nu *o* în derivatele lor: *articula, înmatricula, miraculos, periculos, ridiculiza, secular, spectaculos, adăuga, batjocură.*

– Se scrie și se pronunță ***u***, nu *o* în cuvintele: *auricul, fascicul, fasciculă, tentacul, vehicul, plapumă, repaus, daună, marmură* (dar: *marmorean*).

– Se scrie și se pronunță ***eo***, nu *io*, după consoane, în cuvinte ca: *leorpăi, pleoscăi* etc., dar se scrie și se pronunță ***io*** în cuvinte ca *chioșc, bolnăvior, pantofior* etc.

– Se scrie ***oa*** și se pronunță ***ua*** la început de cuvânt și de silabă, chiar când nu există forme alternante cu *o*: ***oală, oaste, oameni, oarbă, oază, oarecare; perioadă, furioasă, înfioară, farfurioară, linioară*** etc.

– Se scrie și se pronunță ***oa***, după consoane, în alternanță sau nu, cu *o*: ***boală, coală, școală, împresoare; angoasă, balansoar, coafor, fermoar, lavoar, savoare*** etc.

– Se scrie și se pronunță ***ua***, după consoane, în neologisme ca: ***acuarelă, cuantă, cuaternar, cuarț, guașă, iguană, scuar*** sau la început de silabă, când nu există alternanța *o ~ oa*: ***ziua, steaua, basmaua, a doua, a ploua, băcăuane, bouar*** etc.

– Se scrie și se pronunță ***uă***, la început de silabă, în cuvinte ca: ***ouă, piuă, rouă, ziuă; două, vouă, plouă.***

3.3. Triftongii – EOA, EAI, EAU, IAI, IAU

– Se scrie și se pronunță ***eoa***, nu *ioa*, în cuvântul *leoarcă*, dar se scrie și se pronunță ***ioa*** în cuvinte ca: *inimioară, lăcrămioară* etc. Diftongul ***ioa*** urmează după o silabă terminată în vocală: *bălăioară, duioasă, voioasă* etc.

– Triftongii ***eai*** și ***eau*** se scriu și se pronunță la finala imperfectului verbelor de conjugarea a II-a, III-a și a IV-a în *i* (inclusiv după *c, g, ch, gh*) ***păreai – păreau***; *greșeai – **greșeau***; ***coseai – coseau***; ***plăceai – plăceau***; ***mergeai – mergeau***; ***ocheai – ocheau*** etc.

– Se scriu și se pronunță tot cu ***eai*** și ***eau*** și verbele de conjugarea I cu rădăcina *k', g'* la persoanele a II-a singular și a III-a plural ale imperfectului, precum și la persoana I singular a perfectului simplu: *împerecheai – **împerecheau***; ***vegheai – veghea**u* etc.

– Triftongul ***iai*** se folosește după vocală, în următoarele situații:
- la persoana I singular a perfectului simplu de la verbele de conjugarea I cu rădăcina terminată în *i*: ***tăiai, mângâiai, înapoiai*** etc.;
- la persoana a II-a singular a imperfectului acelorași verbe de mai sus, precum și a verbelor de conjugarea a IV-a în *i* cu rădăcina terminată în vocală: ***tăiai, voiai, suiai*** etc.

– Se scrie și se pronunță ***iau*** după vocală la persoana a III-a plural a imperfectului verbelor din categoriile de mai sus: ***tăiau, mângâiau, înapoiau, voiau, suiau*** etc.

3.4. Vocalele în hiat

– Hiatul ***a-e*** se întâlnește în neologisme de tipul ***aer***, ***aerian***, ***aerisi***, ***faeton***, ***maestru***, în elementul de compunere ***aero*** și în cuvintele derivate cu prefixe sau compuse al căror prim element se termină în *a* și a căror bază începe cu *e*: *contraexpertiză*, *supraevalua* etc.
– Se scrie și se pronunță ***e-e*** în cuvinte ca *gheenă*, *feerie*, *feeric* și în cuvintele compuse sau derivate cu prefixe ori sufixe în care primul ***e*** aparține unui element constitutiv, iar al doilea ***e*** celuilalt element component: *teleenciclopedie*, *reedita*, *coreeni*.

– Același hiat, ***e-e***, se scrie și se pronunță și în:
- formele de N.-Ac. singular ale unor substantive feminine: *alee*, *idee*, *epopee* etc.;
- finalul unor substantive feminine nearticulate, la singular și la plural: *maree*, *onomatopee*, *azalee* etc.;
- formele de plural ale neutrelor terminate în *-eu*: *apogee*, *clișee*, *ghișee*, *licee*, *muzee* etc.;
- formele de indicativ prezent persoana I și a II-a singular și de conjunctiv prezent persoana I singular, a II-a singular și a III-a singular și plural ale unor verbe de conjugarea I a căror rădăcină se termină în *e* și al căror sufix gramatical începe cu *e*: *creez*, *creezi*, *agreez*, *agreezi* etc.

– Hiatul ***i-a*** este prezent în forma de infinitiv a unor verbe de conjugarea I a căror rădăcină se termină cu *i* silabic (*înfia*, *linia*, *paria* etc.) și în forma articulată de N.-Ac. a substantivelor feminine terminate în *i-e*, *comisia*, *corabia*, *familia*, *istoria* etc.

– Hiatul ***i-e*** este prezent în formele de N.-Ac. singular ale unor substantive feminine (*familie*, *istorie*, *vie* etc.), ale unor adjective feminine (*grijulie*, *hazlie*, *sidefie* etc.) sau în formele de N.-Ac. plural ale unor neutre ca: *bisturie*, *chipie* (are și forma de plural *chipiuri*) etc.

– Hiatul ***i-i*** se scrie și se pronunță în următoarele categorii de cuvinte:
- unele derivate cu prefixul *anti-* (*antiinfecțios*, *antiimperialist*);
- unele derivate cu sufixul *-ință* (*ființă*, *înființa*, *desființa*; *știință*, *neștiință*, *înștiința* etc.);
- alte cuvinte de tipul: *priință*, *pustiire*, *sfiiciune*, *scriitor*, *locțiitor*, *viitor*, *miime*, *conștiincios* etc.;
- substantivele feminine terminate la N.-Ac. singular, în *i-e*, la forma de plural articulat: *academiile*, *bărbiile*, *viile* etc.;
- substantivele neutre terminate la N.-Ac. singular în *iu*, la forma lor de plural articulat: *artificiile*, *edificiile*, *serviciile* etc.;
- verbele de conjugarea I cu rădăcina în *i* și a celor de tipul *sfii*, la forma lor de gerunziu: *abreviind*, *apreciind*, *sfiind*, *pustiind* etc.;
- verbul *a fi* la gerunziu: *fiind*.

– Se scrie și se pronunță ***o-e*** în neologisme ca *boem*, *canoe*, *coerent*, *goeletă*, *poem* etc. și în cuvintele compuse ori derivate al căror prim element se termină în *o*, iar al doilea începe cu *e*: *autoelogiere*, *ortoepie*, *coexistă* etc.

– Se scrie și se pronunță ***o-o*** în neologisme ca *alcool*, *zoologie*, *zootehnie* etc. și în cuvintele compuse ori derivate a căror primă parte componentă se termină în *o*, iar a doua începe tot cu *o*: *autoobservație*, *fotoobiectiv*, *microorganism* etc.

– Se scriu și se pronunță cu hiatul ***u-a*** verbele de conjugarea I a căror rădăcină se termină în *u*: *accentua*, *atenua*, *efectua* etc.

– Hiatul ***u-e*** se întâlnește în următoarele categorii de cuvinte:
- neologisme ca *afluent*, *desuet*, *duel*, *duet*, *influent*, *siluetă*, *statuetă* (dar: *statuie*) etc.;
- adjectivele feminine de tipul *asidue*, *ambigue*, *continue*, *perpetue* etc. la N.-Ac. plural și la G.-D. singular și plural;

- verbele de conjugarea I cu sufix gramatical la indicativul prezent persoana I și a II-a singular și la conjunctiv prezent la toate persoanele la singular și la a III-a plural: (*să*) *efectuez*, (*să*) *efectuezi*, (*să*) *efectueze*.

– Se scrie și se pronunță ***u-o*** în adjective neologice ca: *afectuos*, *aspectuos*, *defectuos*, *fastuos*, *impetuos*, *maiestuos*, *respectuos*, *somptuos*, *tumultuos* etc.

– Se scrie și se pronunță ***u-u*** în neologisme ca: *ambiguu*, *continuu*, *perpetuu*, *reziduu*, *vacuum* etc. și în formele unor neutre terminate în *u* accentuat: *atu*, *iglu*, *paspartu* – *atuul*, *atuuri* etc.

– Se scrie și se pronunță ***a-a*** în cuvinte derivate cu un prefix terminat în *a* urmat de cuvântul de bază care începe tot cu *a*: *contraatac*, *supraalimenta* etc.

– Se scrie și se pronunță ***e-a*** în neologisme ca: *agrea*, *agreabil*, *alineat*, *bacalaureat*, *boreal*, *crea*, *creator*, *ideal* etc. și în cuvintele compuse și derivate al căror prim element se termină în *e* urmat de al doilea element cu inițiala *a*: *neadaptat*, *readuce*, *liceal*, *cineamator* etc.

– Se scrie și se pronunță ***o-a*** în neologisme ca: *boa*, *coagula*, *croat*, *protozoare* și în cuvintele compuse sau derivate al căror prim element se termină în *o* urmat de al doilea element cu inițiala *a*: *fotoamator*, *radioactiv*, *coautor* etc.

3.5. Consoanele

– Se scrie și se pronunță ***b***, nu *v*, în numele lunilor: *februarie*, *septembrie*, *octombrie*, *noiembrie*, *decembrie*.

– Se scrie ***b***, deși se pronunță *p*, înainte de litere care notează consoane surde (rostite fără vibrarea coardelor vocale – *p*, *f*, *t*, *s*, *c*, *ș*, *k'*, *č*, *ț*, *h*) în neologisme (*absent*, *abține*, *dedesubt*, *obtuz*, *subtil* etc.) și în cuvinte formate cu *sub-* (*subcapitol*, *subscris*, *subsemnat* etc.).

– Litera ***c*** urmată de o consoană (afară de litera *h*), de *a*, *ă*, *î* (*â*), *o*, *u*, și la sfârșit de cuvânt se pronunță ***k***: *car*, *cretă*, *rac* etc. Când este urmată de ***i*** sau ***e***, se pronunță ***č***, nu ***ț***, în cuvintele: *cifră*, *cilindru*, *ciment*, *civil* etc. Se pronunță ***č*** și în alte cuvinte: *cere*, *cerc*, *ceară*, *ceapă* etc.

– Literele ***ch*** urmate de ***e*** sau ***i*** se pronunță ***k'*** în cuvintele: *chintal*, *chirilic*, *chirurg*, *orchestră*, precum și în alte cuvinte: *chin*, *chem*, *chenar* etc.

– Se scrie ***giu*** și se pronunță ***ğu*** în cuvintele: *colegiu*, *naufragiu*, *omagiu*, *cortegiu*, *orologiu*, *privilegiu*, *ravagiu*, *solfegiu*, *vestigiu* etc.

– Se scrie și se pronunță ***j*** în cuvintele formate cu sufixul *-aj*: *abataj*, *afișaj*, *aliaj*, *mesaj*, *peisaj*, *personaj*, *pasaj* etc. În familiile unora dintre aceste cuvinte există și forme cu ***ğ***: *mesaj* – *mesager*; *peisaj* – *peisagist* etc.
Există însă și cuvinte care se scriu atât cu *ğ*, cât și cu *j*: *corigent* – *corijent*; *cartilagiu* – *cartilaj* etc.

– Litera ***g*** se pronunță ***g***, când este urmată de o consoană (afară de litera *h*), de *a*, *ă*, *â*(*î*), *o*, *u* sau la sfârșit de cuvânt: *grad*, *gară*, *drag*.
Când este urmată de *e* sau *i* se pronunță *ğ* (*ger*, *gintă*), iar combinată cu *h* și urmată de *e* sau *i* se pronunță ***g'***: *gheață*, *ghindă*.

– Se scrie și se pronunță ***h*** la inițială, în cuvintele *halva*, *hazard*, *hegemonie*, *heleșteu*, *hernie*, *hibrid*, *hieroglifă*, *hotel* (dar: *arțag*, *alviță*, *arap*, *arțăgos*, *angara*, *elicopter*, *ierarhie*, *igienă*, *ipocrit*, *umor*), precum și în elementele de compunere și prefixele neologice: *helio-*, *hemo-*, *hepta-*, *hexa-*, *hidro-*, *hipo-* („cal"), *hipo-* („sub", „în deficit"), *hiper-*: *helioterapie*, *hemoragie*, *heptagon*, *hexagon*, *hidroavion*, *hipodrom*, *hipotensiune*, *hipertensiune* ș.a. Există însă și cuvinte care se pronunță și se scriu atât cu ***h***, *cât și fără* ***h***: *hilar*/*ilar* (*ilariant*), *hilaritate*/*ilaritate*; se scrie însă și se pronunță numai *hilar*, când se referă la *hil*.

Combinată cu *c, g* și *e, i*, litera *h* nu are valoare fonetică (nu reprezintă un sunet): ***chem, chin, ghem, ghid.***

– Litera ***k*** notează consoana ***k***, când este urmată de o altă consoană, de vocalele *a, o, u* și la sfârșit de cuvânt: ***kripton, kaliu, quark.***

Dacă este urmată de *e* sau *i*, notează consoana ***k'***: ***yankeu, kilogram.***

– Înainte de *b* și *p* se scrie și se pronunță, de obicei, ***m***, nu *n*, atât în toate cuvintele din fondul vechi, cât și în cele mai multe neologisme, fie că sunt simple, fie că sunt compuse cu elemente de compunere sau derivate cu prefixe: ***ambulanță, bomboană, embargo, limbă, îmblânit, împacheta, împrejur, dimprejur*** etc. Fac excepție de la această regulă unele neologisme și nume proprii străine în care se scrie și se pronunță *n*: ***avanpost, avanpremieră, input, Canberra, Istanbul.***

– În fața consoanelor *f, v*, în rădăcina cuvintelor sau în afara ei, se scrie și se pronunță ***m*** sau ***n***, după origine sau după tradiție: ***confort, fanfară, infrastructură*** (dar și: ***amfibiu, îngâmfat, pamflet, umfla, simfonie, Pamfile, Zamfir***), ***convoi*** (dar și: ***amvon, cumva, tramvai***).

– Se scriu și se pronunță cu ***n*** cuvintele: ***cincantin, conjunctiv, conjunctură, contingent, delincvent, funingine, genunchi, intendent, mănunchi*** (dar: ***corespunde, corupe, corupt, identic, identifica, itinerar, traversa.***

– Litera ***q*** se pronunță ***k*** atunci când este urmată de vocala *u* + altă vocală și, mai rar, de alte vocale: ***quark, Qatar.***

Dacă este urmată de ***-ue*** sau ***-ui*** se pronunță ***k'***: ***quebracho, quipu.*** În alte cuvinte, când este urmată de *-u(i)*, se pronunță ***cv***: ***quiproquo.***

– Se scriu și se pronunță cu ***r*** unele neologisme ca ***apropria*** („a-și însuși"), ***expropria, frustra, oprobriu, propriu, proprietate, impropriu, proprietari*** (dar: ***repercusiune***) și prepozițiile ***prin*** și ***printre.***

– Se scrie și se pronunță *s* în poziție intervocalică în cuvinte ca: ***asista, desinență, disertație, disident, episod, fisiona, sesiune, sesiza*** etc. și în neologismele terminate în *-asm(ă)* sau *-ism(ă)*: ***entuziasm, fantasmă, miasmă, plasmă, pleonasm, prismă, sarcasm, schismă.***

– Tot în poziție intervocalică se scrie și se pronunță *z* în cuvinte ca: ***acuza, abuza, aluzie, bazar, cenzură, confuzie, entuziasm, fantezie, paradiziac, afrodiziac*** etc. sau în verbele cu finala *-iza*: ***ateriza, familiariza, regiza*** etc. (dar: ***finisa, vernisa*** etc.).

– Se scrie și se pronunță *s* în elementele de compunere ***cvasi-*** (***cvasimarin, cvasiuniform*** etc.), ***vaso-*** (***vasodilatație, vasodilatator*** etc.), dar se scrie și se pronunță *z* în elementele de compunere ***fizio-*** și ***bazo-*** (***fizionomie, bazofil***).

– Înaintea consoanelor surde *c, č, k', f, h, p, s, ș, t, ț* se scrie și se pronunță întotdeauna *s*, iar înaintea consoanelor sonore (în rostirea cărora coardele vocale vibrează) *b, d, g, v* se scrie și se pronunță *z* în toate cuvintele din fondul vechi, dar și în neologisme: ***descompunere, deschide, desface, răsturna; azvârli, izvor, zvon, zgură, azbest, brizbiz*** etc. Fac excepție neologismele ***aisberg, glasbeton, glasvand, jurisdicție.***

Există însă și cuvinte care se scriu fie cu *s*, fie cu *z*: ***filozof – filosof; filozofie – filosofie*** ș.a.

– Se scrie și se pronunță *s* înaintea consoanei *č*: ***ascet, scenă, sceptic*** etc.

– În neologisme, la început de cuvânt, înainte de *t* sau *p*, se scrie și se pronunță *s* sau *ș*, în funcție de originea cuvântului: ***spalier, stand, standard, spirt, spiță, start, spicher, stat (de plată), stoc, stofă, stuc, strangula*** etc.; ***șpaclu, șpalt, șpiț, șplint, ștampilă, ștecăr, ștrand*** etc.

– Înaintea consoanelor sonore *l, m, n, r, v* se scrie și se pronunță *s* sau *z*, neexistând reguli generale de scriere și de pronunțare: ***breaslă, măslină, asmuți, basma, snoavă, trosni, trăsni*** etc.; ***bezmetic, cazma, cazna, cizmă, izlaz, izmă, zmeu*** etc.

– Cuvinte care se scriu și se pronunță cu *s* pot avea în aceeași familie cuvinte cu *z*: ***concis – concizie; curios – curiozitate; decis – decizie; precis – precizie*** etc.

Scriem și pronunțăm însă: ***coroziv – coroziune; concluziv – concluzie; ocluziv – ocluziune.***

– Se scrie și se pronunță *z* în forma de plural a cuvintelor mai noi în limbă de tipul ***francezi, chinezi, englezi*** etc., dar ***j*** în cuvintele mai vechi: ***obraji, viteji, cneji, treji*** etc.

– Se scrie și se pronunță ***ș***, nu *j* sau *ci*, în cuvintele ***obișnuit, pașnic, veșnic.***

– Se scriu și se pronunță cu ***t*** cuvintele: ***altcareva, altceva, altcineva, altcândva, altcumva, astfel, astmă, batjocură, jertfă, optsprezece, pustnic, untdelemn, vârstnic*** (dar: ***veșmânt, avangardă, avanpost, avanpremieră, avanscenă***).

– Litera ***x*** redă în scris sunetele (grupurile de sunete) *cs* sau *gz.*

Se pronunță ***cs*** la inițiala unor neologisme și a cuvintelor compuse cu elementul *xilo-*, ori înainte de vocale (în anumite neologisme): ***xantofilă, xerox, xilogravură, ax, box, complex, fix, excelent, excursie, expedia, expoziție, extemporal, mixt*** etc.

Se pronunță ***gz*** înainte de vocale, în neologisme ca: ***auxiliar, elixir, exact, exala, examen, executa, exemplu, exercițiu, exil, exista, exotic.***

Există însă, în limba română, și cuvinte în care grupurile de consoane *cs, gz* nu mai sunt redate prin *x*, ci prin literele corespunzătoare *-cs*: ***cocs, cocserie, cocsifica, rucsac, sconcs, vacs, văcsui, văcsuitor, catadicsi, îmbâcsi, micsandră, ticsi*** sau *gz* (***zigzag***); cuvântul ***eczemă*** se scrie și se pronunță cu *cz.*

– Se scriu cu ***x*** și se pronunță *cs* sau se scriu și se pronunță cu ***s***, potrivit cu forma din limba de origine, cuvintele: ***excava, excela, excelent, excepțional, exces, exclama, exclude, excreție, excursie, expedia, experiență, explică, exploata, explora, explozie, expoziție, expune, extaz, extemporal, extenua, extern, extinde, extraordinar; escadră, escadrilă, escadron, escaladа, escală, escapadă, eschimos, eschiva, escortă, escroc, espadrilă, esperando, estetică, estompa, estradă, estuar.***

– Litera ***w*** transcrie de regulă sunetul ***v*** (***watt, kilowatt*** etc.), dar și alte sunete (***ŭ – western***), în cuvinte străine neadaptate la sistemul fonetic al limbii române.

În aceeași situație se află și alte sunete și grupuri de sunete *ch = č* (***charter***) sau *ș* (***chamois***), *j = h* (***juntă***), *z = ț* (***Pinzgau***), *u = ü* (***alură***), *zz = ț* (***pizza***) etc.

3.6. Consoanele duble

– Consoanele duble ***cc*** se scriu în cuvinte ca: ***accelera, accent, accepta, acces, accident*** etc., în care primul *c* reprezintă sunetul *k*, iar al doilea sunetul *č*, fiind urmat de *e* sau *i.*

– Consoanele duble se scriu și se pronunță în cuvintele compuse și derivate cu prefixe unde consoana finală a primului element este aceeași cu consoana inițială a celui de-al doilea element:

– ***mm: kilogrammetru, fotogrammetrie*** etc.;
– ***nn: înnămoli, înnebuni, înnora*** etc.;
– ***rr: interregional, interregn, hiperrealism*** etc.;
– ***ss: transsaharian, rassemăna*** etc. (dar: ***răsuci, răsufla, transcrie***).

– În numele proprii sau în unele neologisme, repetarea aceleiași litere poate fi lipsită de valoare fonetică, notând o singură consoană: ***Bolliac, Rosetti, watt*** ș.a.

3.7. Scrierea și pronunțarea cuvintelor de proveniență străină și a unor nume proprii românești

– Numele proprii străine din țările care folosesc alfabetul latin păstrează grafia și pronunțarea din limbile respective (*Bordeaux* [b o r d o], *München* [m ü n h' e n], *Racine* [r a s i n], *Shakespeare* [ș e c s p i r], *Zeiss* [ț a i s] etc.)

– Unele nume proprii străine care sunt cunoscute și folosite de mai multă vreme, au fost adaptate și se scriu cu grafia tradițională: *Florența, Londra, Nisa, Praga, Varșovia, Viena* etc., cu grafia și pronunțarea originale putându-se folosi în lucrări de specialitate: *Firenze* [f i r e n ț e], *London* [l a n d ă n], *Nice* [n i s], *Praha* [p r a h a], *Warszawa* [v a r ș a v a], *Wien* [v i n] etc. Aceste ultime grafii se pronunță ca în limba respectivă.

Unele nume proprii latinești și vechi grecești circulă în limba română atât într-o formă tradițională adaptată, cât și în forma originară: *August/Augustus, Rodos/Rhodos*.

– Numele proprii străine din țările care folosesc alfabetul chirilic se transcriu ca în limbile respective, dar cu litere latine, iar pronunția este ca în limba din care provin, cu mici modificări în unele cazuri: Онега – *Onega*; Толстой – *Tolstoi* etc. Fac excepție cele adaptate: *Moscova* față de *Moskva* [pron. m a s c v a].

– Numele proprii din țările care folosesc alte caractere (litere) decât cele latine și chirilice se redau în transcriere oficială cu litere latine și se pronunță ca în limba din care provin: *Beijing* [b e ĭ g i n], *Okinawa* [o c h i n a v a] etc.

– Numele proprii de persoane românești se redau, în orice împrejurare, așa cum au fost scrise de purtătorii lor: *Constantin Brâncuși, V. Alecsandri, Cezar Bolliac, A. Russo, C. Negruzzi, G. Topîrceanu, Al. Philippide* etc.

– Celelalte cuvinte – nume comune, nu proprii sau alte părți de vorbire – se scriu potrivit cu vechimea intrării lor în limbă; cele vechi și cu o circulație mai mare în vorbire se reproduc fonetic (*fotbal, lider, angro, miting*), iar cele mai noi și cu o circulație limitată se scriu și se pronunță ca în limba de origine: *cowboy* [c a ŭ b o ĭ], *loess* [l ö s] etc.

4. SILABA. REGULILE DESPĂRȚIRII CUVINTELOR ÎN SILABE

A. SILABA este sunetul (vocala) sau grupul de sunete care cuprinde în mod obligatoriu o vocală și numai una, și care se pronunță cu un singur efort respirator, adică printr-o singură deschidere a gurii.

I. După numărul de silabe, cuvintele sunt:

1. ***monosilabice*** (formate dintr-o silabă): *om, ac, car, dar* etc.;

2. ***plurisilabice*** (formate din două sau mai multe silabe): *casă, masă* (bisilabice), *patruped, șore-car (pasăre) / șoricar (câine)* (trisilabice), *funcționar, prăvălie* etc.

II. O silabă poate fi alcătuită din:

1. un sunet (o vocală): ***a**-er, **a**-pă, po-**e**-zi-**e*** etc;

2. două sau mai multe sunete alăturate ale aceluiași cuvânt: ***ca-len-dar, par-ti-ci-pant*** etc.;

3. un cuvânt: ***car, măr, păr, dau*** etc.;

4. două cuvinte întregi: ***nu-i****dau*, ***să-mi****dai*, ***mi-l****dă* etc.;

5. un cuvânt întreg și începutul altui cuvânt: ***mi-a****-run-că*;

6. sfârșitul unui cuvânt și un cuvânt întreg: *a-du-cân-**du-mi***;

7. sfârșitul unui cuvânt și începutul altui cuvânt: *floa-**re-al**-bas-tră*.

Observație: Se remarcă faptul că în situațiile 4–7 în cadrul silabei respective se folosește ***liniuța de unire (cratima)***, care este semn ortografic și marchează rostirea într-o silabă a părților componente ale acesteia. Uneori, cratima marchează și elidarea (omiterea) unei vocale în procesul fonator (în rostire): în silaba ***să-mi***, cratima marchează și elidarea vocalei *î* (*să îmi*), dar în silaba ***du-mi*** (din *a-du-cân-**du-mi***) nu mai marchează și omiterea unei vocale.

– Alteori, despărțirea în silabe corespunde cu cratima, ca în exemplul *aducându-ne (a-du-cân-**du-ne**)*, și atunci cratima nu mai marchează rostirea într-o silabă, ci doar rostirea împreună a două părți de vorbire diferite.

B. REGULILE DESPĂRȚIRII CUVINTELOR ÎN SILABE

Regulile despărțirii cuvintelor în silabe se împart în două categorii:

I. Reguli bazate pe structura fonetică a cuvintelor (despărțirea după pronunțare)

1. Când între două vocale există o consoană, despărțirea se face înaintea consoanei: *a-**pă***.
Această regulă se aplică și atunci când:
a) consoana este încadrată de o vocală și un diftong sau un triftong ori de doi diftongi, deoarece aceștia conțin în mod necesar și obligatoriu o vocală: *oa-re*; *ma-rea*; *cre-ioa-ne*; *floa-rea*;
b) între cele două vocale se află litera *x*, ca și când aceasta ar reprezenta un singur sunet: *a-xă*;
c) între cele două vocale se află literele *ch(e), ch(i), gh(e), gh(i)* care redau o singură consoană: *ve-**che**; ve-**ghe***;
d) un grup de litere, altele decât cele anterioare, notează o singură consoană în cuvinte și nume proprii cu grafii străine: *Phi-li-**ppi**-de, To-ni-**tza**, ro-**cke**r, ca-**thar**-sis*.

2. Când între două vocale există două consoane, despărțirea se face între consoane: *car-**te***.
Aceeași regulă se aplică și atunci când consoanele sunt precedate sau urmate de diftong ori de triftong: *dor-**mea***.
Una dintre consoane poate fi notată prin două litere: *wa**tt**-me-tru*.
Excepție fac cuvintele în care a doua dintre consoanele intervocalice este *l* sau *r*, iar prima este una dintre următoarele nouă – *b, c, d, f, g, h, p, t, v*; la acestea despărțirea se face înaintea ambelor consoane: *ta-**blă**; ti-**gru***.
De asemenea, nu se despart literele duble din cuvintele și numele proprii străine, care notează un singur sunet: *pi-**zzi**-ca-to*.

3. Când între două vocale există trei consoane, despărțirea se face între prima și a doua consoană: *pen-**tru**; din-**tre***.
Excepție fac următoarele categorii de cuvinte, la care despărțirea se face între a doua și a treia consoană:
a) cuvintele care conțin grupurile de sunete *lpt, mpt, mpț, nct, ncț, ncș, ndv, rct, rtf, stm*: ***sculp-tu**-ră*; ***somp-tu**-os*; *pre-**emp-ți**-u-ne*; ***punc-taj***; ***func-ți**-e*; ***linc-șii***; ***send-viș/sand-vici***; ***arc-tic***; ***jert-fă***; ***ast-ma**-tic*;
b) cuvintele compuse de tipul: ***alt-ce**-va*, ***ast-fel***; ***feld-ma**-re-șal*; *fi-**ind-că***; ***hand-bal***;
c) cuvintele formate cu elementul de compunere ***port-*** urmat de o rădăcină care începe cu o consoană: ***port-ba**-gaj*; ***port-ți**-ga-ret*; ***port-hart*** etc.;
d) cuvintele derivate cu prefixele ***post-*** și ***trans-*** urmate de o rădăcină care începe cu o consoană: ***post-be**-lic*; ***post-na**-tal*; ***trans-bor**-da*, ***trans-hu**-man-**ță***;
e) cuvintele derivate cu sufixele ***-lâc***, ***-nic***, ***-șor*** de la baze terminate în grupuri de două consoane: *sa-vant-**lâc***, *pust-**nic***, *târg-**șor***.

4. Când între două vocale există patru consoane despărțirea se face între primele două consoane: *con-**struc**-tor*; ***în-zdră**-ve-ni*; ***ab-stract***.
Excepție fac următoarele categorii de cuvinte la care despărțirea se face între a doua și a treia consoană:

a) cuvintele precum: *feld-spat*; *gang-ster*; *tung-sten*; *horn-blendă*;
b) cuvintele formate cu elementul de compunere ***port-*** urmat de o rădăcină care începe cu două consoane: *port-dra-pel*; *port-stin-dard*;
c) cuvintele derivate cu prefixele ***post-*** și ***trans-*** urmate de o rădăcină care începe cu două consoane: *post-șco-lar*; *post-pran-di-al*; *trans-fron-ta-li-er*; *trans-plan-ta*.

Despărțirea se face între a treia și a patra consoană în unele succesiuni de patru consoane în care nicio segmentare fonetică nu se susține: *de-jurst-vă*; *vârst-nic*.

5. Când între două vocale există cinci consoane, despărțirea se face între a doua și a treia consoană: *ang-strâm*; *opt-spre-ze-ce*.

6. Când între două vocale există o semivocală, despărțirea se face înaintea semivocalei: *ro-uă*; *le-oai-că*.

Această regulă se poate enunța și astfel: când există o vocală urmată de un diftong sau de un triftong, despărțirea se face înaintea diftongului sau a triftongului.

Aceeași regulă se aplică și atunci când există doi diftongi alăturați: *oa-ie*.

7. Când există două vocale alăturate, despărțirea se face între ele: *a-er*; *ha-in*; *li-ce-e*.

II. Reguli morfologice bazate pe structura morfologică a cuvintelor (despărțirea după structură)

1. Se despart **numai după structură** compusele care păstrează grafii străine și au structura din limba de origine: *back-hand*; *blue-jeans*.

Tot după structură se despart și excepțiile **b**, **c**, **d**, **e**, de la regula a III-a, și **b**, **c**, de la regula a IV-a. La acestea, despărțirea după structură coincide cu cea după pronunțare.

2. Se despart **numai după pronunțare**:
a) cuvintele compuse care conțin secvențe ce nu sunt silabe sau a căror scriere nu coincide cu pronunția: *în-tra-ju-to-ra-re* (nu: *într-a-ju-to-ra-re*), *ne-vral-gi-e* (nu: *nevr-al-gi-e*), *a-pen-di-cec-to-mi-e* (nu: *a-pen-dic-ec-to-mi-e*) ș.a.;
b) cuvintele a căror structură nu mai este clară, deoarece elementele componente sunt neînțelese sau neproductive în limba română: *ab-stract*, *su-biect*; *a-bro-ga*; *o-biect*;
c) cuvintele care au prefixe reduse la o singură consoană: *ra-li-a*; *spul-be-ra*.

3. Se pot despărți **atât după pronunțare, cât și după structură** următoarele categorii de cuvinte:
a) cuvintele compuse din cuvinte întregi, elemente de compunere sau fragmente de cuvinte dintre care cel puțin unul există independent și cu un sens care corespunde celui compus: *al-tun-de-va/alt-un-de-va*; *des-pre/de-spre*, *por-ta-vi-on/port-a-vi-on*;
b) cuvintele derivate cu prefixe: *a-nor-ga-nic/an-or-ga-nic*; *i-ne-gal/in-e-gal*; *su-bli-ni-a/sub-li-ni-a*.

III. Despărțirea cuvintelor în silabe se face **la sfârșit de rând**, când spațiul nu permite scrierea lor întreagă, sau se face cu intenții afective, când se transcrie rostirea lor răspicată, în ambele situații folosindu-se **cratima**. Pentru ultima situație, pentru a indica rostirea silabisită, nu se folosește despărțirea după structură și numai cea după pronunțare.

– La despărțirea cuvintelor în silabe la capăt de rând, trebuie respectate **următoarele reguli:**

1. cratima **se folosește** numai la sfârșitul rândului, nu și la începutul rândului următor;

2. nu se despart la capăt de rând:
a) cuvintele monosilabice;
b) secvențele inițiale și finale (fie că, fonetic, sunt sau nu silabe) constituite dintr-un singur sunet, redat prin:
– o consoană + *i* șoptit (scurt): *duș-mani* (nu: *duș-ma-ni*);
– o vocală (nu: *a-er*, *e-po-pe-e/e-po-pe-e* etc.);
c) abrevierile unor cuvinte scrise legat, despărțite prin blancuri (pauze albe), prin puncte ori prin cratimă: *UNESCO, S N C F R, a.c., lt.-maj.* etc.;
d) derivatele scrise cu cratimă de la abrevieri: *R.A.T.B.-ist*;

e) numele proprii de persoane: *Popescu, Abd el-Kader* etc.;
f) numeralele ordinale scrise cu cifre (romane sau arabe) urmate de formantul specific: *al XVI-lea, a 5-a*;

3. se recomandă să nu se despartă de la un rând la celălalt:
a) prenumele sau abrevierile prenumelor de numele de familie (*Ion Popescu, I. Popescu*);
b) notațiile care includ abrevieri însoțite de cifre: *10 km, art. 3*;

4. se tolerează plasarea pe rânduri diferite a abrevierilor pentru nume generice și a numelor proprii din denumirile unor instituții, indiferent de ordine: *Roman S.A., F.C. Argeș*;

5. la **cuvintele scrise cu cratimă** sau **cu linie de pauză se admite și despărțirea la locul cratimei/liniei de pauză** în următoarele situații:
a) la cuvintele compuse sau derivate și locuțiuni: *aducere-aminte, bun-gust, ex-ministru*;
b) la împrumuturi la care articolul și desinențele se leagă prin cratimă: *flash-ul, flash-uri*;
c) la grupuri ortografice scrise cu cratimă: *ducându-se, du-te, fir-ar*;
d) la cuvinte compuse complexe: *americano–sud-coreean*;

6. despărțirea la locul cratimei nu se face când la sfârșitul primului rând sau/și la începutul rândului următor ar rezulta o singură literă, o consoană + semivocală sau o consoană + *i* „șoptit": *dându-l, i-a, s-a, mi-a, dă-mi*;

7. la grupurile ortografice mai scurte, despărțirea bazată pe pronunțare **trebuie evitată** deoarece mărește numărul cratimelor: *dintr-un, fir-ar, într-însul*;

8. la **grupurile ortografice mai lungi**, despărțirea se poate face și în alt loc decât acela al cratimei: *ducându-se*;

9. la cuvintele scrise cu apostrof, despărțirea la capăt de rând trebuie evitată când locul despărțirii ar coincide cu locul apostrofului.

5. ALTERNANȚELE FONETICE. ACCENTUL

A. ALTERNANȚELE FONETICE sunt modificări de sunete care se produc de obicei în rădăcina cuvântului, dar și în sufixe, apărând în timpul flexiunii și în procesul derivării: *joc–joacă* ***(o ~ oa)***; *răfuială–răfuieli* ***(ia ~ ie)***; *bărbat–bărbăție* ***(a ~ ă; t ~ ț)***.

Alternanțele fonetice se pot produce între:
– **vocale** (alternanțe vocalice): *măr–meri* ***(ă ~ e)***;
– **consoane** (alternanțe consonantice): *urs–urși* ***(s ~ ș)***;
– **o vocală și un diftong**: *om–oameni* ***(o ~ oa)***;
– **semivocale:** *zmeu-zmei* *(u ~ i)*;
– **grupuri de două sau trei consoane**, alternând:
1. în întregime: *strămoșesc–strămoșește* ***(sc ~ șt)***;
2. numai prin una din consoanele grupului: *veste–vești* ***(st ~ șt)***.

B. ACCENTUL este intensitatea mai mare cu care se pronunță o silabă a unui cuvânt.

– În limba română accentul nu are un loc fix, este liber, neexistând reguli stricte de accentuare și putând sta:
a) pe ultima silabă (oxiton): *macara*;
b) pe penultima silabă (paroxiton): *albină*;
c) pe antepenultima silabă (proparoxiton): *vizită*;
d) pe a patra silabă (numărate de la sfârșit): *veveriță*;
e) pe a cincea silabă (numărate de la sfârșit): *șaptesprezece*.

– În funcție de frecvența accentului se pot face însă unele **observații**:

a) cuvintele terminate în consoană sunt accentuate, de obicei, pe ultima silabă: *felinar, acar, băiat*, iar cele terminate în vocală se accentuează pe silaba penultimă: *idee, femeie* etc.;

b) **a** final este **accentuat**:
– în unele forme verbale (infinitiv, imperfect persoana a III-a singular): *tremura*;
– în unele substantive feminine nearticulate terminate în *a* sau *ea* (*manta, cafea*);
– în unele adjective împrumutate: *lila*;

c) **a** final este **neaccentuat**:
– când este articol hotărât: *casa, basmaua*;
– în unele împrumuturi la care forma articulată și cea nearticulată se confundă (*tibia, widia*), unele dintre ele creându-și însă și o nouă formă nearticulată *cariocă, leva/levă, nutrie*;

d) **i** și **u** final sunt accentuate în unele substantive și adjective împrumutate: *colibri, taxi, atu*;

e) **o** final este neaccentuat în majoritatea cuvintelor în care apare: *radio*; *in folio* etc.;

f) **o** final este accentuat în substantive și adjective mai recente *antihalo, bordo, maro*;

g) sufixele monosilabice sunt, de obicei, accentuate (*-al, -an, -ism, -ist, -tor, -ui* ș.a.), dar există și sufixe monosilabice neaccentuate (*-bil, -nic*);

h) cuvintele accentuate pe antepenultima silabă sau pe a patra silabă (numărate de la sfârșit) sunt mai puțin frecvente și, respectiv, extrem de rare: *instituție, definiție, februarie, ferfeniță, gărgăriță, lapoviță* etc.

– Se accentuează într-un singur fel cuvinte cum sunt: *adică, aripă, avarie, caracter, duminică, fenomen, regizor, arșiță, frânghie, unic, ianuarie* etc. Există și forme duble de accentuare: *acatist/acatist, anost/anost, antic/antic, trafic/trafic, penurie/penurie* etc.

Se accentuează într-un singur fel:

a) formele verbului *a fi*: *suntem, sunteți*;

b) indicativul și conjunctivul prezent persoana I și a II-a plural și imperativ persoana a II-a plural se accentuează pe sufixul *e* la conjugarea a II-a (*tăceți*) și pe temă la conjugarea a III-a (*bateți*).

– În cuvintele mai lungi – derivate sau compuse – există un accent principal (forte) și unul secundar: *exemplificare, supraevaluare* etc. (unde apare accent secundar pe prima silabă).

– Deși nu are un loc fix, este *liber*, accentul în limba română e totuși *stabil* în flexiunea nominală și pronominală, acesta păstrându-se pe silaba pe care se află la forma de N.-Ac. singular, nearticulat: *băiat – băiatului*; excepție fac unele substantive neologice de genul neutru: *radio/radiouri, zero/zerouri* și substantivele *noră* și *soră* când iau formele *nurori, surori*. În schimb, la flexiunea verbală deplasarea accentului este un fenomen obișnuit: *cânt – cântați* etc.

- În limba română, accentul are **rol de diferențiere:**

a) diferențiază sensul a două cuvinte: *veselă* (adj), *veselă* (subst.) cu sensul de „voioasă" și, respectiv, „vase" etc.; aceste cuvinte se numesc ***omografe***, deoarece se scriu la fel, dar se pronunță diferit prin accent, și nu trebuie confundate cu ***omofonele***, care se scriu diferit și se pronunță la fel: (părinții) *săi/să-i* (dea);

b) diferențiază două forme gramaticale: *adună* (prezent) – *adună* (perfect simplu);

c) diferențiază două tipuri de conjugare: *cădem* (a II-a) – *batem* (a III-a); la conjugarea a II-a accentul cade pe sufixul conjugării – *e* –, iar la a III-a, pe temă sau pe rădăcină.

– În limba română nu se accentuează, fiind cuprinse într-o unitate accentuală împreună cu termenul accentuat precedent sau următor: articolele, formele neaccentuate ale pronumelor personale și reflexive, verbele auxiliare, prepozițiile și conjuncțiile.

C. OMOGRAFELE sunt cuvintele care se scriu la fel și care pot sau nu să difere din punct de vedere fonetic (inclusiv în ceea ce privește accentul: *tipic-tipic*, față de *masă* („mobilă") și *masă* („mulțime"). „Singura condiție care se cere îndeplinită pentru a putea vorbi de două cuvinte sau forme flexionare omografe este ca acestea *să se scrie identic*. Accentul lor poate fi același sau diferit, ceea ce înseamnă că există două tipuri fundamentale de omografe" (Theodor Hristea, LLR, nr. 4/1999, p. 38).

D. OMOFONELE sunt cuvintele sau/și grupurile de cuvinte care au pronunție identică, dar se scriu diferit, chiar dacă au același accent: *caș* – substantiv; *c-aș* (merge) – conjuncția *c(ă)* + verbul auxiliar *aș*.

6. CACOFONIA

CACOFONIA este o asociere de sunete neplăcută auzului: *Se pot explica* ***ca*** *inovații. Se uita* ***la Laura****. Mama* ***sa s-a*** *dus la piață.*

Evitarea cacofoniilor se poate realiza prin:

a) înlocuirea unuia dintre cuvinte printr-un sinonim: *Se uita* ***la Laura****. Se uita* ***spre (către)*** *Laura. Mama* ***sa s-a*** *dus la piață. Mama* ***ei (lui, lor)*** *s-a dus la piață.*

b) inversarea termenilor: *Depinde* ***de*** *el. De el depinde.*

c) flexiunea unuia dintre termeni: *Se pot explica* ***ca*** *inovații. Pot fi* ***explicate*** *ca inovații.*

d) introducerea unui cuvânt între cei doi termeni care realizează cacofonia: *Așa se explică că a întârziat: Așa se explică* ***faptul*** *că a întârziat.*

e) înlocuirea unuia dintre termeni prin sinonim și inversarea lor: ***prima mașină****, mașina întâi.*

f) abreviere: *I.L. Caragiale, BCR.*

Observație: Există structuri (sintagme), de obicei cuvinte compuse, în care evitarea cacofoniei nu este posibilă datorită unității lor: *biserica catolică, Ion Luca Caragiale, tactica cavalerească, musca columbacă, Banca Comercială Română, Banca Carpatica.*

EXERCIȚII

1. Indicați variantele corecte ale cuvintelor de mai jos:

a) *antilopă / antelopă, desează / diseară, distructiv / destructiv, dizenterie / dezinterie, feminin / femenin, genetiv / genitiv, infirmerie / infermerie, împiedica / împedica, întunerec / întuneric, jăratic / jăratec, petec / petic, pedică / piedică, piersică / persică, sălbatec / sălbatic, tomnatic / tomnatec;*

b) *alee / aleie, azaleie / azalee, agreiez / agreez, coiexistență / coexistență, constituie / constitue, contribuie / contribue, corneie / cornee, epocă / iepocă, epopeie / epopee, eșire / ieșire, către / cătră, doișpe / doisprezece, finețe / fineță, ideie / idee, iezer / ezer / iezăr, mătasă / mătase, părechе / pereche, răzima / răzema / rezema, serviciu / servici, diforma / deforma, dumeri / dumiri, încălica / încăleca, împelițat / împielițat, înverșuna / învierșuna;*

c) *ferăstrău / fierăstrău, ecran / iecran, helicopter / ielicopter / elicopter, poem / poiem, poiezie / poezie, poet/ poiet, erudit / ierudit, evolua / ievolua, iezita / ezita, muzeie / muzee, liceie / licee, el / iel, era / iera, eu / ieu, ierbar / erbar, ierbivor / erbivor, erbicid / ierbicid, erbaceie/ erbacee;*

d) *bâjbâi / bâjbăi, cârâi / cârăi, dârdăi / dârdâi, fâșăi/ fâșâi, hârâi / hârăi, pârâi / pârăi, sfârăi / sfârâi, sâsâi / sâsăi, țâțâi / țâțăi, vâjăi / vâjâi, zbârnâi / zbârnăi;*

e) *familia / familiia, via / viia, istoria / istoriia, ia / iia, rochia / rochiia, familie / familiie, vie / viie, istorie / istoriie, rochie / rochiie, ie / iie.*

2. Subliniați formele corecte din perechile de cuvinte de mai jos. La substantive și la adjective aveți în vedere formele lor de singular:

a) *așază / așează, înșeală / înșală, jale / jeale, jear / jar, șa / șea, șapte / șeapte / șepte, șeade / șade, birjar / birjear, coșear / coșar;*

b) *coaje / coajă, cârjă / cârje, grije / grijă, ușă / ușe, mănușă / mânușă / mănușe, gogoașe / gogoașă, păpușe / păpușă, vițelușă / vițelușe, nărăvașe / nărăvașă, cămașe / cămașă;*

c) *înșela / înșăla, jălui / jelui, jeratic / jăratic, șăluț / șeluț, șănțuleț / șențuleț, ședea / șădea, șegalnic / șăgalnic, șetrar / șătrar;*

d) *jir / jâr, sângur / singur, stânge / stinge, mașină / mașână, subțâre / subțire, zic / zâc, blajin / blajân, șâr / șir, țântă / țintă, urzică / urzâcă, zâmți / zimți.*

3. Alegeți și rescrieți formele corecte ale cuvintelor de mai jos:

a) *incrimina / încrimina, infiltra / înfiltra, încarna / incarna, încrusta / incrusta, implica / împlica, inculpat / inculpat, indemnizație / îndemnizație, înhala / inhala, insera / însera, însinua / insinua, insufla / însufla, întona / intona, învesti / investi, învestiție / investiție, încasa / incasa, incorpora / încorpora;*

b) *auricol / auricul, cuprinde / coprinde, fascicul / fascicol, fascicolă / fasciculă, marmoră / marmură, matricolă / matriculă, mosafir / musafir, pericol / pericul, plapomă / plapumă, tentacul / tentacol, vehicul / vehicol, repaus /repaos;*

c) *adaos / adaus, articol / articul, ridicul / ridicol, batjocori / batjocuri, horticul / horticol, haus / haos, oracol / oracul, receptacol / receptacul, secol / secul, sericicol/ sericicul;*

d) *afluient / afluent, menuiet / menuet, ambiguie / ambigue, statuetă / statuietă, asiduie / asidue, duiel / duel, duet / duiet, efectuiez / efectuez, situiez / situez, perpetuez/ perpetuiez, confluiență / confluență, influient / influent, influență / influiență, siluetă / siluietă, piruietă / piruetă, puieril / pueril, respectos / respectuos;*

e) *ambigu / ambiguu, atuu / atu, continu / continuu, rezidu / reziduu, vacum / vacuum, discontinu / discontinuu, perpetuu / perpetu;*

f) *acoarelă / acuarelă, anguasă / angoasă, balansor / balansoar, explota / exploata, explora / exploara, igoană/ iguană, fermuar / fermoar, pavuaza / pavoaza, pledoarie / pleduarie, savuare / savoare;*

g) *conștiință / conștință, cunoștiință / cunoștință, desființa / desfința, fică / fiică, ființă / fință, încunoștiința / încunoștința, înfința / înființa, înștința / înștiința, recunoștință / recunoștiință, ștință / știință;*

h) *acelaș / același, aceiași / aceiaș, aceeaș / aceeași, aceluiași / aceluiaș, iarăș / iarăși, însuși / însuș, totuș / totuși.*

4. Puneți în locul punctelor diftongii *ea* sau *ia* pentru a realiza forma corectă a cuvintelor respective: *ale _ _, am _ _ ză, d _ _ l, jo _ _, lun _ _, marț _ _, m _ _ rgă, p _ _ tră, v _ _ ță, l _ _ c, ț _ _ pă.*

5. Dați exemple de cuvinte care să conțină hiaturile: *a-a, a-e, e-a, e-e, i-a, i-e, i-i, o-a, o-e, o-o, u-e, u-u.*

6. Subliniați cu o linie diftongii și cu două linii triftongii din cuvintele de mai jos, notând cu semnul „ₙ" semivocalele: *ceas, două, nouă, foiau, iarnă, lăcrămioară, leoaică, poezie, soseau, suiai, trecea, treceau, veghea, vegheau.*

7. Se dau cuvintele: *atrăgător, balcon, bob, cojoc, cot, des, deștept, dorm, frumos, înțelept, (mă) joc, oblon, picior, pot, rog, scot, silitor, sorb:*

a) folosiți-le la o altă formă, care comportă o diftongare;
b) clasificați cuvintele obținute după partea de vorbire căreia îi aparțin;
c) precizați diftongii și elementele lor componente;
d) precizați de ce modificare a fost favorizată diftongarea la fiecare categorie stabilită sub punctul *b*.

8. Treceți la plural substantivele de mai jos și spuneți ce observați sub aspect fonetic și flexionar: *boală, coadă, coajă, coală, floare, ninsoare, oară, poartă, roată, seară, stropitoare, școală.*

9. Indicați prin subliniere formele corecte ale cuvintelor de mai jos:

a) *chirilic / cirilic, cuaternar / cvaternar / coaternar, frecvent / fregvent, orchestră / orhestră, consecvent / consegvent, cvintet / quintet, elogvent / elocvent, lingual / lingval, lingvistică / linguistică, sanguin / sangvin, frustra / frusta, oprobiu / oprobriu;*

b) *alva / halva, exagon / hexagon, fals / falș, falșifica / falsifica, furnisa / furniza, hazard / azard, helicopter / elicopter, helioterapie / elioterapie, hieroglifă / ieroglifă, higienă / igienă, humor / umor, muschetar / mușchetar, musculatură / mușchiulatură, scenă / șcenă, sceptic / șceptic, spaclu / șpaclu, spalier / șpalier, spicher / șpicher / spiker / spicăr, spiț / șpiț, standard /ștandard, start / ștart, stat de plată / ștat de plată, stachetă / ștachetă, stecăr / stecăr / ștecher, ștoc / stoc, strangula / ștrangula, strand / ștrand, stand / ștand, incas / incaș;*

c) *asbest / azbest, asvârli / azvârli, glasvand / glazvand, presbit / prezbit, sgomot / zgomot, sgură / zgură, sgardă / zgardă, zbiera / sbiera, svânta / zvânta, isvor / izvor, besmetic / bezmetic, tranzitiv / transitiv;*

d) *basma / bazma, cazma / casma, caznic / casnic, cismar / cizmar, doznic / dosnic, eroism / eroizm, obraznic / obrasnic, osmoză / ozmoză, pasnic / paznic, plasmă / plazmă, pleonasm / pleonazm, premiză / premisă, prizmă / prismă, sesiune / seziune, trăznet / trăsnet, obtura / optura, disident / dizident / desident / dezident; divident / dividend;*

e) *escadrilă / excadrilă, escava / excava, escroc / excroc, espadrilă / expadrilă, estaz / extaz, estradă / extradă, excală / escală, expedia / espedia, experanto / esperanto, expune / espune, extremă / estremă, extompa / estompa, exemă / egzemă / eczemă;*

f) *cortejiu / cortej / cortegiu, naufragi / naufragiu, peisaj / peisagiu, personaj / personagiu, privilegiu / privilegi / privilej, servici / serviciu.*

10. Dați exemple de cuvinte în care:

a) litera *x* se pronunță *cs;*
b) litera *x* se pronunță *gz;*
c) în locul literei *x* se folosește grupul de litere *cs.*

11. Formați pluralul masculin al substantivelor și al adjectivelor: *complex, convex, fox, linx, perplex, prolix, sfinx, ortodox.*

12. Transcrieți fonetic următoarele cuvinte și precizați numărul literelor și al sunetelor lor: *ceară, ceas, cere, cheamă, chem, chioșcuri, geană, gherghef, ghiozdan, gingie, îngheț, examen, exterior.*

13. Scrieți alte cuvinte, în afara celor de la exercițiul anterior, în care literele și grupurile de litere *c, g, ch, gh* să fie urmate de *e, i.* Arătați câte litere și câte sunete sunt în fiecare cuvânt.

14. Ortografiați următoarele cuvinte scrise aici așa cum se pronunță: [blömarin], [caŭboĭ], [chič], [dizain], [dizăl], [ferplei], [hobi], [livingrum], [intermețo], [picap], [randevu], [marketing], [meniğment / manağment], [stĭuardesă], [uĭchend], [aŭtsaidăr], [bestselăr], [biznis], [briğ], [copiraĭt], [cozör], [dizör], [ĭancheu], [imbrolĭo], [minĭon], [römi], [spič], [sprei], [statucvo], [striptiz], [șoŭ], [bordo], [hașdeu], [filipide], [münh'en], [negruți], [nĭuĭorc], [șecspir], [șicago].

15. Dați câte trei exemple de cuvinte sau grupuri de cuvinte care conțin silabe alcătuite din:

a) două cuvinte întregi;
b) un cuvânt întreg și începutul altui cuvânt;
c) sfârșitul unui cuvânt și un cuvânt întreg;
d) sfârșitul unui cuvânt și începutul altui cuvânt;

e) un sunet (o vocală);
f) un cuvânt întreg (cuvinte monosilabice);
g) două sau mai multe sunete alăturate ale aceluiași cuvânt.

16. Despărțiți în silabe cuvintele și grupurile de cuvinte de mai jos, arătați din ce sunt compuse silabele și enunțați regulile despărțirii lor în silabe și ale folosirii liniuței de unire (cratimei) acolo unde este cazul: *agronomie, axă, dreptunghi, ducându-l, funcționare, gândindu-se, inegal, mi-aduce, mi-au adus, oare, pentru, rouă, dac-auzea, tractor, vechime.*

17. Despărțiți în silabe cuvintele următoare: *acuarelă, ambiguu, anorganic, cais, caisă, chioșcuri, coafa, coafor, cuantă, cuarț, cuaternar, despre, dezaproba, dinapoi, dreptunghi, ecuator, ecuație, funcție, geografie, guașă, hieroglifă, iguană, ineficacitate, inerent, înăcri, jertfă, poliomielită, sanctuar, scuar, seif, siglă, subaprecia, subiect, subiectivă, sublimare, sublinia, subofițer, subordonat, transalpin, vârstnic, bacalaureat, antarctic, preocupare, analfabet, august, binoclu, bojdeucă, chintesență, duios, fiică, inospitalier, mausoleu, tablă, subestima, transoceanic, elicopter, dizenterie, somnambul, diftong, sinonime, obiectiv, obiect, obiecție, baobab, protozoare.*

18. Dați câte trei exemple de cuvinte care să aibă accentul:
a) pe ultima silabă;
b) pe penultima silabă;
c) pe antepenultima silabă;
d) pe a patra silabă (numărate de la sfârșit).

19. Dați șapte exemple de cuvinte cu scriere identică, dar cu accent diferit, precizând ce rol îndeplinește accentul.

20. Marcați accentul corect al următoarelor cuvinte: *actor, antic, avarie, bolnav, butelie, caracter, debut, fenomen, editor, matur, diplomă, unic, epocă, intim, duminică, ianuarie, lozincă, penurie, prevedere, preceptor, regizor, scrutin, sever, șervet, trafic, verigă, simbol, vatman, corector, debit.*

21. Se dau cuvintele: *acele, admiră, alină, altoi, alungă, a opta, asudă, atribui, auzi, bară, bolii, calmă, cântă, corectă, curele, fugii, gamele, haină, hoții, ieși, însuși, modele, nebunii, parcă, prietenii, restitui, roi, scurtă, umbrele, veselă, voi, vrăjitorii.*
a) accentuați diferit cuvintele date și precizați care dintre ele își schimbă:
– timpul;
– timpul și persoana;
– genul;
– numai sensul, nu și valoarea morfologică;
– numai valoarea morfologică;
– atât sensul, cât și valoarea morfologică.
b) indicați care dintre cuvinte au valoare morfologică de substantive articulate definit (cu articol hotărât).

22. Despărțiți în silabe strofa de mai jos conform versificației, marcați accentele, identificați și extrageți diftongii și apoi motivați folosirea cratimei în text:

„Privitor ca la teatru
Tu în lume să te-nchipui.
Joace unul și pe patru,
Totuși tu ghici-vei chipu-i.”
(M. Eminescu, *Glossă*)

23. Depistați și eliminați structurile cacofonice pe care le conțin următoarele exemple și apoi rescrieți exemplele, păstrând sensul comunicărilor:
a) Chiar dacă câteodată greșește, să nu-l pedepsești.
b) Nu știa că mama sa s-a dus la serviciu.
c) Nu știu dacă au fost acolo sau s-au dus altundeva.
d) Îți comunică că nu va mai merge în excursie.
e) Ce cere el este greu de găsit.
f) Prima mașină este un autoturism de teren.
g) La laminor lucrează mulți salariați.
h) El dispune de destui bani pentru a face o mare investiție.
i) Trebuia să se ducă cu el până acolo.

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1. a) *antilopă, deseară/diseară, distructiv, dizenterie, feminin, genitiv, infirmerie, împiedica, întuneric, jăratic, petic, piedică, piersică, sălbatic, tomnatic;*
b) *alee, azalee, agreez, coexistență, constituie, contribuie, cornee, epocă, epopee, ieșire, către, doisprezece, finețe, idee, iezer, mătase, pereche, rezema, serviciu, deforma, dumeri/dumiri, încăleca, împelițat, înverșuna;*
c) *ferăstrău/fierăstrău, ecran, elicopter, poem, poezie, poet, erudit, evolua, ezita, muzee, licee, el, era, eu, ierbar, erbivor, erbicid, erbacee;*
d) *bâjbâi, cârâi, dârdâi, fâșâi, hârâi, pârâi, sfârâi, sâsâi, țâțâi, vâjâi, zbârnâi;*
e) *familia, via, istoria, ia, rochia, familie, vie, istorie, rochie, ie.*

2. *a) așază, înșală, jale, jar, șa, șapte, șade, birjar, coșar.*
b) *coajă, cârjă, grijă, ușă, mănușă, gogoașă, păpușă, vițelușă, nărăvașă, cămașă.*
c) *înșela, jelui, jăratic, șăluț, șănțuleț, ședea, șăgalnic, șătrar.*
d) *jir, singur, stinge, mașină, subțire, zic, blajin, șir, țintă, urzică, zimți.*

3. a) *incrimina, infiltra, incarna/încarna, incrusta, implica, inculpat, indemnizație, inhala, insera* („a include în paginile unui ziar, ale unei publicații"), *însera* („a se face seară", „a se întuneca"), *insinua, insufla, intona, investi* („a face o investiție"), *învesti* („a acorda", „a atribui"), *investiție, încasa; incorpora / încorpora.*
b) *auricul, cuprinde, fascicul* („mănunchi"), *fasciculă* („fragment tipărit dintr-o lucrare"), *marmură, matricolă, musafir, pericol, plapumă, tentacul, vehicul, repaus;*
c) *adaos, articol, ridicol, batjocori, horticol, haos, oracol, receptacul, secol, sericicol.*
d) *afluent, menuet, ambigue, statuetă, asidue, duel, duet, efectuez, situez, perpetuez, confluență, influent, influență, siluetă, piruetă, pueril, respectuos;*
e) *ambiguu, atu, continuu, reziduu, vacuum, discontinuu, perpetuu;*
f) *acuarelă, angoasă, balansoar, exploata, explora, iguană, fermoar, pavoaza, pledoarie, savoare;*
g) *conștiință, cunoștință, desființa, fiică, ființă, încunoștința, înființa, înștiința, recunoștință, știință;*
h) *același, aceiași, aceeași, aceluiași, iarăși, însuși, totuși.*

4. *aleea, amiază, deal, joia, lunea, marțea, meargă, piatră, viață, leac, țeapă.*

5. ***a-a:*** *contraargument, contraanaliza, contraatac, supraaglomerat, supraalimenta;*
a-e: *aer, faeton, maestru, aerodinamic, contraexpertiză, dodecaedru, supraestima, supraetaja;*
e-a: *agrea, alineat, bacalaureat, boreal, cereale, crea, freatic, ideal, leal, meandru, neadaptat, readuce, liceal, muzeal;*
e-e: *gheenă, feerie, needucat, preelectoral, reedita, coreeni, teleenciclopedie, alee, idee, violacee;*
i-a: *bucuria, familia, ia, prostia, rochia, veselia, enciclopedia, via, vinovăția, anomalia;*
i-e: *bucurie, familie, ie, prostie, rochie, veselie, enciclopedie, vie, vinovăție, anomalie;*
i-i: *fiindcă, ființă, lecțiile, sfii, științä, viile, conștiință, locțiitor, priință, viitor;*
o-a: *boa, coagula, croat, protozoare, autoapărare, fotoamator, radioactiv, coautor;*
o-e: *boem, canoe, coerent, coeziune, goeletă, poem, radioemisiune, ortoepie, coechipier, coexista, proeminent;*
o-o: *alcool, zoologie, cooperativă, coordonare, microorganism, fotoobiectiv, electrooptic, coopera;*
u-e: *afluent, confluență, influent, menuet, siluetă, statuetă, asidue, perpetue, efectuez, situez;*
u-u: *ambiguu, asiduu, continuu, discontinuu, perpetuu, atuul, atuuri, igluul, igluuri.*

6. *ceas* – nu conține diftong, deoarece *e* este literă ajutătoare;
două – conține diftongul *u̯ă*, alcătuit din semivocala *u̯* și vocala *ă;*
nouă – conține diftongul *u̯ă*, alcătuit din semivocala *u̯* și vocala *ă;*
foiau – conține triftongul *i̯au̯*, alcătuit din semivocalele *i̯*, *u̯* și vocala *a;*
iarnă – conține diftongul *i̯a*, alcătuit din semivocala *i̯* și vocala *a;*
lăcrămioară – conține triftongul *i̯o̯a*, alcătuit din semivocalele *i̯*, *o̯* și vocala *a;*
leoaică – conține triftongul *o̯ai̯*, alcătuit din semivocalele *o̯*, *i̯* și vocala *a;*
poezie – nu conține nici diftong, nici triftong, ci doar vocalele în hiat *o-e* și *i-e;*
șoseau – conține triftongul *e̯au̯*, alcătuit din semivocalele *e̯*, *u̯* și vocala *a;*
suiai – conține triftongul *i̯ai̯*, alcătuit din semivocalele *i̯*, *i̯* și vocala *a;*
trecea – nu conține diftong, deoarece *e* este literă ajutătoare;
treceau – conține diftongul *au̯*, nu conține triftong, deoarece *e* este literă ajutătoare; este alcătuit din semivocala *u̯* și vocala *a;*
veghea – nu conține diftong, deoarece *e* este literă ajutătoare;
vegheau – conține diftongul *au̯*, nu conține triftong, deoarece *e* este literă ajutătoare; este alcătuit din semivocala *u̯* și vocala *a*.

7. a) *atrăgătoare, balcoane, boabe, cojoace, coate, deasă, deșteaptă, doarme, frumoasă, înțeleaptă, (se) joacă, obloane, picioare, poate, roagă, scoate, silitoare, soarbe;*

b) substantive: *balcoane, boabe, cojoace, coate, obloane, picioare*;
adjective: *atrăgătoare, deasă, deșteaptă, frumoasă, înțeleaptă, silitoare*;
verbe: *doarme, (se) joacă, poate, roagă, scoate, soarbe.*

c) La substantive diftongul este *o̯a*, alcătuit din semivocala *o̯* și vocala *a*. Acest diftong se întâlnește și la adjective și la verbe. Adjectivele au însă în plus diftongul *e̯a*, alcătuit din semivocala *e̯* și vocala *a*.

d) Diftongarea a fost favorizată la adjective de schimbarea genului, la verbe de schimbarea persoanei, iar la substantive de schimbarea numărului.

8. *boli, cozi, coji, coli, flori, ninsori, ori, porți, roți, seri, stropitori, școli.*

Prin trecerea substantivelor date la plural se observă că:

a) diftongul *o̯a* a fost înlocuit prin vocala *o;*

b) au apărut alternanțele fonetice consonantice *d/z* la substantivul *coadă* și *t/ț* la substantivele *roată* și *poartă*;

c) substantivele au la plural ca desinență un *i* scurt (nesilabic) și de aceea au la acest număr cu o silabă mai puțin decât la forma de singular.

9. a) *chirilic, cuaternar, frecvent, orchestră, consecvent, cvintet, elocvent, lingual, lingvistică, sangvin (adj.)/sanguină (s.f.), frustra, oprobriu.*

b) *halva, hexagon, fals, falsifica, furniza, hazard, elicopter, helioterapie, hieroglifă, igienă, umor, muschetar/mușchetar, musculatură, scenă, sceptic; șpaclu, spalier, spicher, șpiț, standard, start, stat de plată, ștecăr, stoc, ștrangula, ștrand, stand.*

c) *azbest, azvârli, glasvand, prezbit, zgomot, zgură, zgardă, zbiera, zvânta, izvor, bezmetic, tranzitiv.*

d) *basma, cazma, casnic, cizmar, dosnic, eroism, obraznic, osmoză, paznic, plasmă, pleonasm, premisă, prismă, sesiune, trăsnet, obtura, disident, dividend.*

e) *escadrilă, excava, escroc, espadrilă, extaz, estradă, escală, expedia, esperanto, expune, extremă, estompa, eczemă.*

f) *cortegiu, naufragiu, peisaj, personaj, privilegiu, serviciu.*

10. a) *complex, excelent, mixt, text, xerox, exacerba, expediție, explozie, hexametru, oxid, anexă, aproximație, asfixia, ax, axiomă, box, boxă, circumflex, claxon, convex, excursie, exod, expedia, expoziție, expresiv, extemporal, fix, galaxie, hexagon, lexic, maxilar, oxigen, relaxa, saxofon, sintaxă, taxă, taxi, textil, toxic, xantofilă, xilofon, xilogravură, exclus, fox, perplex, linx, prolix, sfinx;*

b) *auxiliar, examen, exemplu, exercițiu, exista, elixir, exact, exala, executa, exil, exotic;*

c) *cocs, cocserie, cocsifica, rucsac, sconcs, vacs, văcsui, văcsuitor, catadicsi, îmbâcsi, micsandră, ticsi.*

11. *complecși, convecși, focși, lincși, perplecși, prolicși, sfincși, ortodocși.*

12.

Grafia (număr de litere)	Structura fonetică (număr de sunete)
ceară (5)	[č a r ă] *(4)*
ceas (4)	[č a s] *(3)*
cerc (4)	[č e r c] *(4)*
cheamă (6)	[k' a m ă] *(4)*
chem (4)	[k' e m] *(3)*
chioșcuri (9)	[k' o ș c u r i] *(7)*
geană (5)	[ğ a n ă] *(4)*
gherghef (8)	[g' e r g' e f] *(6)*
ghiozdan (8)	[g' o z d a n] *(6)*
gingie (6)	[ğ i n ğ i e] *(6)*
îngheț (6)	[î n g' e ț] *(5)*
examen (6)	[e g z a m e n] *(7)*
exterior (8)	[e c s t e r i o r] *(9)*

13.

Grafia (număr de litere)	Structura fonetică (număr de sunete)
ceapă (5)	[čapă] *(4)*
chemare (7)	[k'emare] *(6)*
chiabur (7)	[k'abur] *(5)*
ciorbă (6)	[čorbă] *(5)*
fragi (5)	[frağ] *(4)*
ger (3)	[ğer] *(3)*
gheață (6)	[g'ață] *(4)*
unghi (5)	[ung'] *(3)*
cinci (5)	[činč] *(4)*
chenar (6)	[k'enar] *(5)*
geantă (6)	[ğantă] *(5)*
general (7)	[ğeneral] *(7)*
ghem (4)	[g'em] *(3)*
ghimpe (6)	[g'impe] *(5)*
invincibil (10)	[invinčibil] *(10)*
meci (4)	[meč] *(3)*
ochelari (8)	[ok'elari] *(7)*

14. *bleumarin, cowboy, kitsch, design, diesel, fairplay, hobby, living-room, intermezzo, pick-up, rendez-vous, marketing, management, stewardesă, weekend, outsider, bestseller, business, bridge, copyright, cozeur, dizeur, yankeu, imbroglio, mignon, rummy, speech, spray, statu-quo, striptease, show, Bordeaux, B.P. Hasdeu, Al. Philippide, München, C. Negruzzi, New York, Shakespeare, Chicago.*

15. a) Silabe formate *din două cuvinte întregi:* ***de-al*** (nostru)*;* ***și-a*** (luat)*;* ***și-au*** (zis)*;*

b) Silabe formate *dintr-un cuvânt întreg și începutul altui cuvânt:* ***la-n**ceput;* ***se-n**toarce;* ***ți-a**duce;*

c) Silabe formate *din sfârșitul unui cuvânt și un cuvânt întreg: a chema**t-o**; citeș**te-ți**; întrebân**du-l**;*

d) Silabe formate *din sfârșitul unui cuvânt și începutul altui cuvânt: da**c-a**jungea; floa**re-al**bastră;*

e) Silabe formate *dintr-un sunet* (obligatoriu vocală): ***a**-colo;* ***a-e**-rodrom;*

f) Silabe formate *dintr-un cuvânt întreg* (cuvinte monosilabice): ***car**, **mor**, **șal**;*

g) Silabe formate *din două sau mai multe sunete alăturate ale aceluiași cuvânt:* ***școa-lă**;* ***po-por**;* ***trac-tor***.

16. *a-gro-no-mi-e*
v-ccv-cv-cv-v

Silaba *a-* este alcătuită dintr-un singur sunet: *v*.
Silaba *-gro-* este alcătuită din trei sunete alăturate ale aceluiași cuvânt: *ccv*.
Când între vocale există două consoane, dar a doua este *l* sau *r* (în cazul nostru *r*), iar prima este una dintre consoanele *b, c, d, f, g, h, p, t, v* (în cazul nostru *g*), despărțirea se face înaintea ambelor consoane.
Silaba *-no-* este alcătuită din două sunete alăturate ale aceluiași cuvânt: *cv*.
Când între două vocale există o consoană, despărțirea se face înaintea consoanei.
Silaba *-mi-* este alcătuită din două sunete alăturate ale aceluiași cuvânt: *cv*.
Se aplică aceeași regulă ca la despărțirea anterioară.
Silaba *-e* este alcătuită dintr-un singur sunet: *v*.

Când există două vocale alăturate aflate în hiat, despărțirea se face între ele.
Astfel se procedează și cu celelalte cuvinte.

Pentru grupurile de cuvinte în care este folosită și liniuța de unire (cratima) se procedează astfel:

du-cân-du-l
v-cvc-cv

Silaba *du-* este alcătuită din două sunete alăturate ale aceluiași cuvânt: *cv*.
Silaba *-cân-* este alcătuită din trei sunete alăturate ale aceluiași cuvânt: *cvc*.
Când între două vocale există o consoană, despărțirea se face înaintea consoanei.
Silaba *du-l* este alcătuită din sfârșitul unui cuvânt și un cuvânt întreg: *cvc*.
Când între două vocale există două consoane, despărțirea se face între consoane.
Cratima din ultima silabă marchează rostirea într-o singură silabă a sfârșitului unui cuvânt și a unui cuvânt întreg, părți de vorbire diferite, fără omiterea unei vocale: *ducându* = verb, *-l* = pronume personal, formă neaccentuată.

Observație: Cuvintele *dreptunghi* și *inegal* se despart atât după pronunțare, cât și după structură: *drep-tunghi/drept-unghi*; *i-ne-gal/in-e-gal.*

17. *a-cua-re-lă; am-bi-gu-u; a-nor-ganic/an-or-ga-nic; ca-is; ca-i-să; chioș-curi; coa-fa; coa-for; cuan-tă; cuarț* (o silabă)*; cua-ter-nar; des-pre/de-spre; de-za-pro- ba/dez-a-pro- ba; di-na-poi/din-a-poi; drep-tunghi/drept-unghi; e-cu-a-tor; e-cu-a-ți-e; func-ți-e; ge-o-gra-fi-e; gua-șă; hi-e-ro-gli-fă; i-gua-nă; i-ne-fi-ca-ci-ta-te/in-e-fi-ca-ci-ta-te; i-ne-rent; î-nă-cri/în-ă-cri; jert-fă; po-li-o-mi-e-li-tă; sanc-tu-ar; scuar* (o singură silabă)*; seif* (o singură silabă)*; si-glă; su-ba-pre-ci-a/sub-a-pre-ci-a; su-biect; su-biec-ti-vă; su-bli-ma-re; su-bli-ni-a/sub-li-ni-a; su-bo-fi-țer/sub-o-fi-țer; su-bor-do-nat/sub-or-do-nat; tran-sal-pin/trans-al-pin; vârst-nic; ba-ca-la-u-re-at; an-tarc-tic/ant-arc-tic; pre-o-cu-pa-re; a-nal-fa-bet/an-al-fa-bet; au-gust; bi-no-clu/bin-o-clu; boj-deu-că; chin-te-sen-ță/chint-e-sen-ță; du-ios; fii-că; i-nos-pi-ta-li-er/in-os-pi-ta-li-er; mau-so-leu; ta-blă; su-bes-ti-ma/sub-es-ti-ma; tran-so-cea-nic/trans-o-cea-nic; e-li-cop-ter/e-li-co-pter; di-zen-te-ri-e/diz-en-te-ri-e; som-nam-bul/somn-am-bul; dif-tong/di-ftong; si-no-ni-me/sin-o-ni-me; o-biec-tiv; o-biect; o-biec-ți-e; ba-o-bab; pro-to-zo-a-re.*

18. a) *cafea, cotor, motor;*
b) *casă, omenie, scaun;*
c) *descriere, pasăre, repede;*
d) *lapoviță, optsprezece, prepeliță.*

19. a) Am primit multe *copii* după aceste documente. (substantiv feminin „reproduceri")
În curtea școlii sunt mulți *copii*. (substantiv masculin „elevi")
Accentul ajută la deosebirea sensului unor cuvinte omografe (cuvinte cu scriere identică, dar cu accent și sens diferit), nediferențiate ca părți de vorbire.
b) Mama folosește *acele* mai subțiri. (substantiv neutru „ustensile")
Acele fete sunt colegele mele. (adjectiv pronume demonstrativ „acelea").
Accentul ajută la deosebirea sensului unor cuvinte omografe, diferite ca părți de vorbire.
c) Pe câmp *duduie* tractoarele. (verb „a produce un zgomot sacadat")
Lizuca era o *duduie* cuminte. (substantiv feminin „domnișoară")
Accentul ajută la deosebirea sensului unor cuvinte omografe, diferite ca părți de vorbire.
d) El *cântă* frumos. (verb, indicativ prezent)
Cântă și tu! (verb, imperativ prezent)
Maria *cântă* o melodie frumoasă. (verb, indicativ perfect simplu)
Accentul ajută la diferențierea unor forme gramaticale (timpurile verbului) scrise la fel (omografe), nediferențiate ca părți de vorbire.

e) Cartea este pe *masă*. (substantiv feminin „mobilier")
El își *masă* locul dureros. (verb „a apăsa, a fricţiona")
Accentul ajută la deosebirea sensului unor cuvinte omografe, diferite ca părţi de vorbire.
f) Mama face crema pentru *torturi*. (substantiv neutru „prăjituri")
Prizonierii au fost puşi la *torturi*. (substantiv feminin „chinuri")
Accentul ajută la deosebirea sensului unor cuvinte omografe, nediferenţiate ca părţi de vorbire.
g) Atunci el *mână* caii spre pădure. (verb „a îndemna, a conduce")
Are o *mână* bandajată. (substantiv feminin „braţ, parte a corpului")
Accentul are rolul de a diferenţia sensul a două cuvinte omografe, diferite ca părţi de vorbire.

20. *actor, antic/antic, avarie, bolnav, butelie, caracter, debut, fenomen, editor, matur, diplomă, unic, epocă, intim/intim, duminică, ianuarie, lozincă, penurie/penurie, prevedere, preceptor, regizor, scrutin, sever, servet, trafic/trafic, verigă, simbol, vatman, corector* (persoană)/*corector* (aparat), *debit*.

21. a) – Își schimbă timpul: *admiră, alină, alungă, asudă, cântă* (prezent, persoana a III-a, numărul singular); *admiră, alină, alungă, asudă, cântă* (perfect simplu, persoana a III-a, numărul singular).

– Își schimbă timpul și persoana: *atribui, auzi, ieși, restitui* (prezent, persoana a II-a, numărul singular); *atribui, auzi, ieși, restitui* (perfect simplu, persoana a III-a, numărul singular).

– Își schimbă genul: *hoţii, nebunii, prietenii, vrăjitorii* (masculin, plural); *hoţii, nebunii, prietenii, vrăjitorii* (feminin, plural).

– Își schimbă numai sensul, nu și valoarea morfologică: *curele* („fâșie lungă din piele, cânepă, material plastic etc."), *gamele* („vas metalic"), *modele* („tipar, machetă, manechin, exemplu"), *umbrele* („obiect destinat să apere de ploaie sau de soare"); *curele* („tratament medical"), *gamele* („succesiune de sunete și note muzicale, o serie, grup, succesiune de tonuri, de culori, de obiecte, de fenomene, de situaţii care alcătuiesc un tot unitar"), *modele* („obicei, deprindere colectivă specifică la un moment dat; gust, preferinţă"), *umbrele* („întuneric, obscuritate; pată întunecată, conturul întunecat al unei ființe sau al unui lucru proiectat pe o suprafață luminată").

– Își schimbă numai valoarea morfologică: *calmă, corectă, scurtă* (adj.); *calmă, corectă, scurtă* (verb); *altoi, bară, roi* (subst.); *altoi, bară, roi* (verb); *bolii, fugii* (subst.); *bolii, fugii* (verb).

– Își schimbă atât sensul, cât și valoarea morfologică: *acele* (subst., „ustensilă, instrument de cusut"), *acele* (adj. pron. demonstrativ „acelea"); *a opta* (numeral ordinal, „care ocupă locul al optulea într-o înșiruire de obiecte"), *a opta* (verb, „a alege, a prefera, a decide"); *haină* (subst., „obiect de îmbrăcăminte"), *haină* (adj., „crudă, hapsână, câinoasă, rea la inimă); *însuși* (adj. pron. de întărire, „chiar el"), *însuși* (verb, „a pune stăpânire pe ceva, a lua; a învăța"); *parcă* (adv., „se pare că, ca și cum, ca și când"), *parcă* (verb, „a staționa un vehicul într-un loc public"); *veselă* (adj., „voioasă, bucuroasă"), *veselă* (subst., „vase folosite la masă"); *voi* (pron. pers. „cei cu care se vorbește, cărora ne adresăm"), *voi* (verb, „a dori").

b) Substantive cu forme articulate definit: *acele, bolii, curele, fugii, gamele, hoţii, modele, nebunii, prietenii, umbrele, vrăjitorii.* Unele dintre aceste substantive au formă de N.-Ac. plural: *acele, gamele, curele, modele, umbrele, hoţii, nebunii, prietenii, vrăjitorii* (fiind de genul neutru, feminin și masculin), iar altele de G.-D. singular: *bolii, fugii* (fiind de genul feminin).

22. *Pri – vi – tor ca la te – a – tru*
Tu în lu – me să te-n – chi – pui
Joa – ce u – nul și pe pa – tru,
To – tuși tu ghi – ci – vei chi – pu-i.

Cuvintele care conţin diftongi sunt:
-nchipui (ui), joace (oa), vei (ei), chipu-i (ui).
Explicarea cratimelor:
te[-]*nchipui* – cratima marchează rostirea într-o silabă a unui cuvânt întreg și a începutului altui cuvânt, părţi de vorbire diferite, prin omiterea vocalei *î*: *te* = pronume reflexiv; *(î)nchipui* = verb;
ghici[-]*vei* – cratima marchează rostirea împreună a două părţi de vorbire diferite (părţi ale formei inverse a viitorului), fără elidarea unei vocale: *ghici* = verbul de conjugat, cu forma de infinitiv; *vei* = verbul auxiliar *a vrea*, care intră în alcătuirea viitorului;
chipu[-]*i* – cratima marchează rostirea într-o silabă a sfârșitului unui cuvânt și a unui cuvânt întreg, părţi de vorbire diferite, fără elidarea unei vocale: *chipu* = substantiv; *i* = pronume personal, formă neaccentuată.

23. a) chiar dacă *uneori* ...; b) ... mama *ei (lui)*; ... mama sa *a mers;* ... c) *ori* s-au dus ... ; sau *au mers;* d) îţi *transmite* că ... ; îţi comunică *faptul* că; e) ce *solicită (dorește)* el; f) *cea dintâi* mașină; g) la *întreprinderea* de laminate ...; *în cadrul* laminorului ...; h) ... dispune de *suficienţi* bani, i) ... *să meargă* cu el; să se ducă *împreună* cu el.

Partea a II-a
Noțiuni de vocabular

1. INTRODUCERE

VOCABULARUL este constituit din totalitatea cuvintelor unei limbi, formând un ansamblu, un sistem în care cuvintele se află în anumite relații și în care sunt ordonate în funcție de mai mulți factori.

- **Vocabularul limbii române** cuprinde aproximativ 120 000 de mii de cuvinte.
- Vocabularul se mai numește și **lexic**.

LEXICOLOGIA este știința care studiază structura și dinamica vocabularului, materialitatea, semnificația și originea cuvintelor și are trei ramuri:

– **morfonemia**, care studiază structura materială a componentelor vocabularului;

– **semantica** sau **semasiologia**, care studiază sensul cuvintelor;

– **etimologia**, care studiază originea și evoluția cuvintelor.

LEXICOGRAFIA este știința care stabilește normele și metodele de întocmire a dicționarelor.

2. COMPONENȚA (STRUCTURA) VOCABULARULUI LIMBII ROMÂNE

A. DUPĂ ORIGINEA CUVINTELOR

Vocabularul limbii române este constituit din fondul lexical originar și fondul lexical format din cuvinte împrumutate, precum și din formații românești.

I. Fondul lexical originar conține cuvintele moștenite din limba latină și cuvintele de origine autohtonă, geto-dacă.

- Cuvintele moștenite sunt:
  a) de **origine latină** (*cap, înalt, greu, pâine, nas, apă, soare* etc.) și se caracterizează prin polisemnatism, putere mare de circulație și de derivare, frecvență mare în vorbire;

b) de **origine autohtonă geto-dacă**, puține la număr, circa 150–185 de cuvinte, dintre care 90 sunt sigure (*abur, brânză, bordei, mânz, mazăre, Criș, Argeș, urdă, țarc, țap, copac* etc.)

II. Cel de-al doilea fond lexical este format din **cuvinte împrumutate** din alte limbi, precum și din **formații românești** pe baza cuvintelor moștenite sau împrumutate (cuvinte derivate și compuse).

• **Împrumuturile** se pot face:
a) ***pe cale directă (orală)***, prin contactul între vorbitorii de limbi diferite;
b) ***pe cale indirectă*** (***cultă*** sau ***savantă***), prin preluarea unor cuvinte din limba latină literară sau din limbile moderne – franceză, engleză, germană etc.

• Cuvintele împrumutate **pe cale directă** formează **împrumuturile mai vechi** din:
a) ***slavă*** (*apostol, buche, slovă, cneaz, drog* etc.);
b) ***maghiară*** (*belșug, meșteșug, oraș, pildă* etc.);
c) ***turcă*** (*cafea, baclava, chiftea, pilaf* etc.);
d) ***greacă*** (*agonisi, arvună, folos, prisos* etc.).

• Cuvintele împrumutate **pe cale indirectă** formează **împrumuturile mai noi (neologismele)** din:
a) ***franceză*** (*persoană, facil, dificil* etc.);
b) ***italiană*** (*operă, bancă, solfegiu* etc.);
c) ***germană*** (*blit, rucsac, laitmotiv* etc.);
d) ***engleză*** (*start, fotbal, handicap* etc.);
e) ***engleză americană*** (*motel, computer, radar* etc.);
f) ***rusă*** (*agreat, dezinformație, combinat* etc.).

• **Dubletul etimologic** este constituit dintr-o pereche de cuvinte cu aceeași origine (etimologie), dar deosebite ca formă și sens.

Cele mai multe dublete etimologice sunt **de origine latină** și în această situație un cuvânt *este moștenit*, iar altul *împrumutat* pe cale savantă:

→ *directus* - *drept* (moștenit)
- *direct* (împrumutat)
→ *subtilis* - *subțire* (moștenit)
- *subtil* (împrumutat)
→ *familia* - *femeie* (moștenit)
- *familie* (împrumutat).

Există și triplete etimologice:

→ *scala* *scară* (moștenit)
scală (împrumutat)
escală (împrumutat).

Dubletele etimologice pot proveni și **din alte limbi**, nu numai din latină:

→ fr. *bord* - *bor* (pe cale orală)
- *bord* (pe cale scrisă).

• **Formațiile românești** pe baza cuvintelor moștenite sau împrumutate au luat naștere prin:
a) ***derivare***;
b) ***compunere***;
c) ***conversiune*** (schimbarea valorii morfologice).

Elementul de bază al vocabularului limbii române este cel *latin*, care dovedește descendența acesteia din limba latină populară (vulgară sau vorbită) și încadrarea ei în familia limbilor romanice alături de italiană, spaniolă, franceză, portugheză etc.

Datorită originii ei latine, limba română este definită ca fiind „limba latină vorbită în mod neîntrerupt în partea orientală a Imperiului Roman, cuprinzând provinciile dunărene romanizate [...]". (Alexandru Rosetti, *Istoria limbii române*).

III. Compoziția etimologică a lexicului românesc modern

1. Din cele aproximativ 1500 cuvinte din fondul principal lexical, circa 60 – 66% sunt ***de origine latină*** (*bărbat, bea, cap, face, frate, masă, mână, pâine, soare, stea* etc.).

2. După statistica lui D. Macrea (pe baza DLRM):

a) cele 49 642 de cuvinte și variante înregistrate se pot clasifica după origine în 76 de grupe, dintre care numai 14 depășesc 1%, și anume:
- elementele ***latine moștenite*** dețin 20,02%
- elementele ***latine literare*** dețin 2,39%
- elementele ***franceze*** dețin 38,42%
- elementele ***italiene*** dețin 1,72%
- elementele ***vechi slave*** dețin 7,98%
- elementele ***bulgărești*** dețin 1,78%
- elementele ***bulgaro-sârbești*** dețin 1,51%
- elementele ***turcești*** dețin 3,62%
- elementele ***maghiare*** dețin 2,17%
- elementele ***neogrecești*** dețin 2,37%
- elementele ***germane*** dețin 1,77%
- elementele ***onomatopeice*** dețin 2,24%
- elementele de ***origine nesigură*** dețin 2,73%
- elementele de origine necunoscută dețin 5,58%;

b) elementele ***latine moștenite*** sau ***împrumutate*** și elementele de ***origine romanică*** (franceză și italiană) însumează 62,53%;

c) 22,02% elemente ***latinești moștenite*** reprezintă numeric 9 920 de cuvinte, dintre care 1849 sunt primite direct din latină, iar 8 071 constituie ***derivate pe teren românesc*** de la cuvintele pe care le-am moștenit.

3. La aceste categorii de cuvinte se adaugă aproximativ 185 de cuvinte de ***origine autohtonă geto-dacă***: *băga, brad, barză, brânză, burtă, Criș, doină, melc, moș, Olt, prunc, șorici* etc.

B. DUPĂ FRECVENȚA CUVINTELOR ȘI VALOAREA LOR DE ÎNTREBUINȚARE. STRUCTURA FUNCȚIONALĂ

Vocabularul limbii române se împarte în:

– ***vocabularul fundamental***, numit și *vocabular de bază, vocabular esențial, fond principal lexical, fond principal de cuvinte, fond lexical uzual*;

– ***masa vocabularului***, numită impropriu și *restul vocabularului*.

I. Vocabularul fundamental conține aproximativ 1000–1500 din numărul total al cuvintelor din limbă (cca 120 000); aproximativ 60 % din cuvintele vocabularului fundamental sunt de origine latină, restul de 40 % fiind de alte origini.

1. Cuvintele din vocabularul fundamental **au următoarele caracteristici**:
a) sunt cunoscute și folosite de toți vorbitorii, fiind ***cele mai uzuale***;
b) au ***cea mai mare frecvență și circulație*** în vorbire;
c) au ***cea mai mare stabilitate și vechime***;
d) au mare ***capacitate de compunere și derivare***;
e) intră în numeroase ***locuțiuni și expresii***;
f) se caracterizează prin ***polisemantism***;
g) constituie ***partea mai conservatoare*** – se schimbă mai încet, în legătură cu evoluția societății.

2. În vocabularul fundamental intră **următoarele categorii de cuvinte**:
a) cuvinte ce denumesc ***obiecte*** sau ***acțiuni foarte importante***: *casă, masă, scaun, aprinde, arde, bea, face, mânca, merge, spăla* etc.;
b) cuvinte ce denumesc ***băuturi*** sau ***alimente*** de primă necesitate: *apă, lapte, brânză, carne, caș, legume, pâine* etc.;
c) cuvinte ce denumesc ***părți ale corpului omenesc***: *barbă, cap, deget, față, frunte, gură, mână, picior, ureche* etc.;
d) cuvinte ce denumesc ***ființe, animale*** sau ***păsări*** foarte bine cunoscute: *băiat, bărbat, fată, femeie, moș, om, cățel, lup, oaie, porc, vulpe, cocoș, găină, gâscă, pui, rață, vrabie* etc.;
e) cuvinte ce denumesc ***arbori, fructe*** (în special comestibile) sau ***flori***: *cireș, măr, nuc, pom, fragă, ghindă, pară, poamă, floare, frunză, iarbă, urzică* etc.;
f) cuvinte ce denumesc ***culori mai importante*** (mai vechi și obișnuite): *alb, albastru, galben, negru, roșu, verde* etc.;
g) cuvinte ce denumesc ***membrii unei familii*** și ***gradele de rudenie***: *fiică, fiu, frate, mamă, nepot, noră, soacră, tată, văr* etc.;
h) cuvinte ce denumesc ***zilele săptămânii*** sau ***diviziuni ale timpului***: *luni, marți, an, ceas, ieri, lună, mâine, seară, toamnă, vreme, zi* etc.;
i) cuvinte care denumesc ***obiecte casnice*** sau ***unelte diverse***: *ac, ață, casă, căldare, cheie, clește, cuptor, cuțit, fereastră, lingură, lopată, perete, pernă, plug, pod, prag, sanie, sapă, șa, scară, topor* etc.;
j) cuvinte ce denumesc ***calități*** sau ***defecte***: *ager, blând, deștept, vesel, aspru, gras, surd, urât, zgârcit* etc.;
k) cuvinte referitoare la ***mediul înconjurător***: *apă, brad, câmp, cer, curte, izvor, vale, vânt, zăpadă* etc.;
l) cuvinte referitoare la ***locul*** sau la ***modul de desfășurare a unei acțiuni***: *acolo, afară, aici, aproape, departe, înăuntru, jos, sus, bine, iute, încet, repede, ușor* etc.;
m) unele ***părți de vorbire*** cum sunt *articolele, pronumele, prepozițiile, conjuncțiile, numeralele până la zece, verbele auxiliare și cele neregulate: al, cel, un; eu, noi, tu; în, la, pe; dacă, iar, sau; doi, cinci, șapte; avea, fi, vrea; da, sta* etc.

II. Masa vocabularului cuprinde circa 90 % din totalul cuvintelor limbii și are în alcătuire:
- arhaisme;
- regionalisme;
- elemente de jargon;
- elemente de argou;
- neologisme;
- termeni din limbajul tehnic;
- termeni din limbajul științific;
- unitățile frazeologice.

Cuvintele din masa vocabularului au **următoarele trăsături**:
a) formează ***partea cea mai mobilă***;
b) cuvintele ***aparțin unor domenii diverse, unele de strictă specializare***;
c) ***utilizarea lor este limitată*** la:
• o anumită clasă, grup social sau profesional;
• un anumit teritoriu;
• un anumit timp (o anumită epocă).

1. Arhaismele sunt cuvinte, expresii, fonetisme, sensuri, forme gramaticale și construcții sintactice care au dispărut din limba comună ori au încetat să mai fie uzuale și sunt *de mai multe feluri*:
a) ***arhaismele lexicale*** – cuvinte vechi și/sau ieșite din uz: *armaș, caimacam, ienicer, logofăt, sâneață, vornic, chezaș, polcovnic, vistavoi* etc.;

b) ***arhaismele fonetice*** – forme vechi ale unor cuvinte de uz actual și general, învechită fiind doar pronunția: *hitlean, îmbla, pre, rumpe* etc., în loc de *viclean, umbla, pe, rupe*;
c) ***arhaismele gramaticale*** – forme gramaticale și structuri sintactice învechite și ieșite din uz; ele pot fi:
- morfologice: *s-a fost dus, văzum, aripe, inime, lunge, mânuri, palaturi, ruinuri* etc.;
- sintactice: *El este nepot Mariei, Gazeta de Transilvania* etc.;

d) ***semantice*** sau ***de sens*** – conțin unele sensuri învechite și ieșite din uz: *limbă* („popor"), *mândru* („înțelept"), *tăbărî* („a așeza tabăra") etc.;
e) ***frazeologice*** care sunt constituite din „locuțiunile, expresiile și celelalte îmbinări de cuvinte cu caracter constant, care au ieșit din uz" (Hristea, SLR, p. 122).

Unele arhaisme se mai întâlnesc în diverse locuțiuni și expresii (*a da **ortul** popii, a veni de **hac***). În operele literare se folosesc cu scopul de a evoca fapte din trecutul îndepărtat, pentru a fixa în timp acțiunea ori pentru a reliefa trăsăturile caracteristice ale unei epoci. De asemenea, sunt prezente în scrierile științifice cu caracter istoric.

2. Regionalismele sunt cuvintele și faptele de limbă, de natură fonetică și gramaticală, specifice vorbirii dintr-o anumită regiune și sunt de mai multe feluri:
a) ***lexicale*** – cuvinte folosite numai într-o anumită regiune a țării, având deci o arie de circulație mai restrânsă: *bai* („supărare"), *barabulă* („cartof"), *curechi* („varză"), *sămădău* („porcar"), *sabău* („croitor"), *dadă* („soră mai mare") etc.;
b) ***fonetice*** – forme cu o circulație mai restrânsă ale unor cuvinte de uz general, diferența față de norma literară constând doar în pronunțarea specifică unei zone geografice limitate: *barbat* (= bărbat), *bage* (= bade), *dește* (= degete), *gios* (= jos), *frace* (= frate), *mâne* (= mâine), *șinși* (= cinci) etc.;
c) ***gramaticale*** – forme flexionare și structuri sintactice specifice unei anumite regiuni și sunt:
- morfologice: *o făcut, o fost, am plătitără, a mele, tot a culoare* etc.;
- sintactice: *ei scrie, e toți* etc.;

d) ***semantice*** sau ***de sens*** – conțin unele sensuri folosite numai în anumite regiuni ale țării: *carte* (scrisoare).

Regionalismele sunt incorecte în raport cu norma literară, dar, în sistemul graiului, ele constituie norma, ca în cazul rotacismului sau al palatalizării.

Unele regionalisme au și statut de arhaisme, deoarece unele graiuri conservă prin regionalisme cuvinte, forme, structuri și sensuri vechi.

Regionalismele nu trebuie confundate cu unele cuvinte populare, ultimele fiind generale sau aproape generale: *muiere* („femeie", „soție"), *mâță* („pisică"), *grumaz* („gât") etc.

3. Elementele de jargon sunt cuvinte sau expresii din alte limbi, întrebuințate de reprezentanții anumitor grupuri sau clase sociale cu intenția vădită de a evita exprimarea simplă, proprie oamenilor de rând, de a impresiona și de a se deosebi de aceștia, evidențiind astfel o pretinsă superioritate culturală: *adiaforie* („indiferență"), *micropsihie* („sfiiciune") – din limba greacă; *bon jour* (*bonjur*) („bună ziua"), *madam* („doamnă"), *mon cher* („dragul meu") – din limba franceză; *arrivederci* („la revedere"), *ciao* („salutare") – din italiană, *o.k., weekend* – din engleză etc.;

Elementele de jargon au constituit o sursă inepuizabilă de umor pentru unii scriitori ca V. Alecsandri, I.L. Caragiale ș.a.

4. Elementele de argou sau **termenii argotici** sunt cuvinte sau expresii folosite de vorbitorii unor grupuri sociale restrânse din lumea interlopă (hoți, borfași, vagabonzi) sau de alte grupuri sociale ca elevi, studenți, militari etc.: *biștari* („bani"), *broscoi* („revolver"), *ciordi* („fura"), *curcan* („polițist"), *gagiu* („individ"), *pârnaie* („închisoare") etc. – din limbajul răufăcătorilor; *bac* („bacalaureat"), *dirig* („diriginte"), *mate* („matematică"), *scăunel* („nota 4") etc. – din limbajul elevilor; *arboricol* („nepregătit pentru examen"), *binom* („cuplu de îndrăgostiți"), *vocale* („absențe") etc.– din limbajul studenților; *cățea* („mitralieră"), *lent* („locotenent"), *pifan* („infanterist"), *tablagiu* („subofițer") etc. – din limbajul militarilor.

Argoul este un limbaj convențional care îndeplinește funcțiile unei exprimări codificate:
a) ***de comunicare secretă*** (folosit pentru a nu fi înțeles cu ușurință de vorbitorii care nu aparțin grupurilor respective);
b) ***de potențare estetică*** (folosit pentru a epata printr-un limbaj fantezist și inventiv).

• Termenii argotici au următoarele **trăsături**:
a) ***se modifică frecvent***, deoarece își pierd caracterul secret, creându-se astfel o bogată sinonimie;
b) ***circulă mai mult oral*** și de aceea existența lor este de scurtă durată.

• Termenii argotici **apar prin:**
a) ***folosirea metaforei*** (a unor cuvinte cu sensuri schimbate, figurate, unele chiar termeni tehnico-științifici: *premiat* („condamnat"), *sticlete, gabor* („polițist"), *lunetist* („informator"), *streptomicină* („coniac"), *ecologist* („vagabond") etc.;
b) ***utilizarea de arhaisme și regionalisme***: *aprod* („infractor începător"), *calpuzan* („falsificator de bani") etc.;
c) ***împrumuturi*** din alte limbi: *mișto* („bine"), *junior* („hoț tânăr, începător") etc.;
d) ***derivare***: *șmenar* („hoț de buzunare, escroc"), *ascultătoare* („ureche") etc.;
e) ***trunchiere*** sau/și ***abreviere***: *dirigă* („dirigintă"), *bac* („bacalaureat"), *lent* („locotenent") etc.

5. Neologismele sunt cuvinte ***împrumutate recent din alte limbi (cuvinte noi).***

În categoria neologismelor intră nu numai cuvintele împrumutate, ci și cele ***create în interiorul limbii*** prin derivare sau compunere, având obligatoriu ***un component neologic***:
– prefix neologic + neologism: *apoetic*;
– prefix vechi românesc + neologism: *nefavorabil*;
– temă veche + sufix neologic: *sămănătorism.*

Lor li se mai adaugă:
a) ***calcul lingvistic savant:*** *întrevedea*;
b) ***cuvinte de circulație internațională:*** *filozof.*

În limba română există circa 50 000 de împrumuturi neologice care au pătruns în limba română după primele decenii ale secolului al XIX-lea, mai ales după 1830, când împrumuturile s-au făcut mai ales din limba franceză și, indirect, din limba latină savantă.

Aceste împrumuturi **s-au realizat** din:
a) limba latină savantă: *aproba, biblie, colocviu, fabulă, literă, pictură* etc.;
b) limba franceză: *arivist, monument, poezie, recamier, sergent* etc.;
c) limba italiană: *capodoperă, operă, spaghete, stabiliment* etc.;
d) limba rusă: *activist, izbă, steag, sputnic* etc.;
e) limba germană: *sortiment, ștachetă, tact* etc.;
f) limba engleză: *derbi / derby, penalti / penalty, sprinter, star* etc.

Împrumuturile neologice din latina savantă trebuie deosebite de cele moștenite din aceeași limbă: *bătrân* (moștenit) – *veteran* (împrumutat), *chiar* (moștenit) – *clar* (împrumutat), *subțire* (moștenit) – *subtil* (împrumutat) etc.

Majoritatea împrumuturilor neologice au o etimologie multiplă și de aceea, în multe cazuri, se admite o origine dublă.

Împrumuturile neologice au dus la modernizarea și îmbogățirea vocabularului, la dezvoltarea sinonimiei prin formarea unor dublete sinonimice (substantivale, adjectivale, verbale), limbajul devenind astfel mai nuanțat: *adâncime – profunzime, cutremur – seism, amănunțit – detaliat, ceresc – celest, ațâța – incita, bănui – suspecta* etc.

Modernizarea lexicului s-a realizat prin neologisme de origine romanică: *epidemie* în loc de *molimă*, *rege* în loc de *rigă*, *casetă* în loc de *besactea* etc.

În afară de ***modernizarea vocabularului, îmbogățirea lui*** și ***dezvoltarea sinonimiei***, neologismele au și ***alte roluri***:
a) ***relatinizarea vocabularului*** prin neologismele din latina savantă și din limbile romanice;
b) ***internaționalizarea vocabularului***;
c) ***dobândirea individualității și preciziei*** în limbajele de specialitate și împrumutul unor termeni științifici și tehnici.

Nu se recomandă întrebuințarea neologismelor care nu corespund unor necesități reale ori care au echivalente perfecte din punct de vedere semantic, aceste neologisme de prisos numindu-se ***barbarisme.***

6. Limbajul tehnic conține cuvinte și expresii folosite în diferite domenii ale tehnicii: *bielă, sistem de suspensie, strat fotosensibil, șasiu, culasă/chiulasă, tacheți* etc.

7. Limbajul științific conține cuvinte și expresii folosite în diferite domenii ale științei (lingvistică, biologie, fizică, chimie, matematică, medicină etc.): *adjectiv, aparat locomotor, electron, fotosinteză, covalență, dispepsie* etc.

Unele cuvinte pot aparține atât limbajului tehnic, cât și celui științific: *segment, cilindru, tensiune* etc.

Termenii tehnici și științifici au câteva **trăsături comune**:
a) ***sunt***, de obicei, ***neologisme***;
b) ***se caracterizează prin monosemantism***, deoarece exprimarea în aceste domenii presupune exactitate, precizie, rigoare;
c) ***au***, uneori, ***caracter internațional***;
d) ***se înmulțesc accelerat*** datorită dezvoltării impetuoase a științei și a tehnicii;
e) unii din acești termeni au pătruns în ***categoria cuvintelor folosite frecvent*** în vorbire.

8. Unitățile frazeologice reprezintă „combinații stabile de două sau mai multe cuvinte, cu un sens unitar" (Hristea, SLR, p. 139) și sunt de mai multe feluri:
a) ***locuțiunile*** – grupurile de cuvinte mai mult sau mai puțin sudate care au înțeles unitar și se comportă din punct de vedere gramatical ca o singură parte de vorbire: *a-și bate joc, a scoate din fire* (locuțiuni verbale), *aducere aminte, părere de rău* (locuțiuni substantivale), *de treabă, cu dare de mână* (locuțiuni adjectivale), *Măria Ta, cine știe ce, te miri ce* (locuțiuni pronominale), *cu de-a sila, din când în când* (locuțiuni adverbiale), *față de, în afara* (locuțiuni prepoziționale), *cu toate că, ca și cum* (locuțiuni conjuncționale) etc.;
b) ***expresiile*** – îmbinări stabile de cuvinte cu o pronunțată încărcătură afectivă: *a spăla putina, a tăia frunze la câini; a face cu ou și cu oțet* etc.;
c) ***expresiile idiomatice*** (*idiotisme* sau *idiomatisme*) – au un înțeles figurat care aparține întregului grup frazeologic fiind imposibil de tradus „ad literam" într-o altă limbă: *a fuma ca un șarpe, a nu-i fi boii acasă* etc.;
d) ***formule și clișee internaționale*** – unități frazeologice cu caracter convențional și internațional, apărute în diverse limbi de cultură și de civilizație, în a căror structură intră și nume proprii și care au la bază legende antice (uneori biblice) sau chiar întâmplări reale: *râul secolului, turnul de fildeș, mărul discordiei, fată morgana, tabula rasa, rara avis, tale quale, arca lui Noe, călcâiul lui Ahile, patul lui Procust* etc.;
e) ***perifraze*** – unități frazeologice fără grad mare de sudură, dar cu o anumită frecvență și înzestrate cu o doză oarecare de expresivitate: *luceafărul poeziei românești, bardul de la Mircești* etc.;
f) ***locuțiunile de intensitate*** – sunt „colocații stabile de termeni, dintre care unul adaugă celuilalt un sens superlativ" (Hristea, SRL, p. 146): *înghețat bocnă, îndrăgostit lulea* etc.

3. CUVÂNTUL, UNITATEA DE BAZĂ A VOCABULARULUI

CUVÂNTUL este „o înșiruire de sunete [...] care au un înțeles și care capătă în procesul comunicării diferite întrebuințări gramaticale." (**GA**$_1$, I, p.14).

La orice cuvânt distingem două laturi:

1. forma (expresia, semnificantul) prin care se înțelege totalitatea sunetelor din care este alcătuit;

2. conținutul (semnificatul, sensul) prin care se înțelege imaginea mentală pe care vorbitorul și-o formează și o păstrează în memorie, referitoare la un obiect.

Cuvântul este rezultatul asocierii dintre cele două laturi și are un sens lexical și unul gramatical. El este **unitatea de bază** a vocabularului, deoarece:

a) are un sens lexical, fiind în același timp și o parte de vorbire care se îmbină în propoziții pentru a realiza comunicarea;
b) de la un cuvânt deja existent se pot forma alte cuvinte noi prin diverse procedee (derivare, compunere, conversiune);
c) între cuvintele vocabularului se realizează diferite relații semantice.

4. SEMANTICA. SENSUL CUVINTELOR

A. SEMANTICA este știința care studiază sensul cuvintelor.
Ea **se ocupă** cu:
1. ***studierea schimbărilor de sens*** al cuvintelor de-a lungul existenței lor;
2. ***analiza, sistematizarea și clasificarea sensurilor*** cuvintelor, existente la un moment dat.

B. SENSUL LEXICAL este imaginea obiectelor reflectată în mintea noastră, deci înțelesul pe care vorbitorii îl atribuie unui cuvânt.
I. Cuvântul, considerat izolat, poate avea *unul sau mai multe sensuri*, dar într-un context anumit nu poate avea decât *o singură semnificație* care rezultă din relațiile pe care cuvântul le stabilește cu celelalte unități lexicale din context.
II. După legătura dintre sensul lor și obiectele pe care le denumesc, cuvintele pot avea:
- sens propriu;
- sens figurat.

1. Sensul propriu este sensul obișnuit, folosit în mod curent, care trezește în mintea vorbitorului imaginea obișnuită a unui obiect, a unei acțiuni sau a unei însușiri.
După importanța lui funcțională, la sensul propriu deosebim:
- *sens propriu de bază (principal, fundamental, denotativ)*;
- *sens propriu secundar (derivat)*.

a) ***Sensul propriu de bază*** (principal, fundamental, denotativ) este cel mai vechi și cel mai obișnuit și constituie punctul de plecare al celorlalte sensuri, care sunt secundare:
→ *Purta haina pe **umeri**.* („parte a corpului omenesc")
→ *Vorbește cu **gura** plină.* („cavitate bucală")

b) ***Sensul propriu secundar*** (derivat) rezultă din niște asemănări sau analogii stabilite între anumite obiecte și altele care se aseamănă cu ele:
→ *Se lovise la **umerii** obrajilor.* („pomeți")
→ *Soarele nu pătrundea pe **gura** podului.* („deschidere a podului")

2. Sensul figurat (conotativ) este sensul mai puțin obișnuit al cuvintelor, care trezește în mintea vorbitorului o altă imagine, acțiune sau însușire decât cea obișnuită, dând naștere figurilor de stil (tropilor): epitet, metaforă, hiperbolă, metonimie, sinecdocă etc.:
→ *Pe **umerii** țării s-a așternut o pătură de nea.* („întindere, forme de relief")
→ *„Pe-un picior de plai,*
*Pe-o **gură** de rai..."* („peisaj feeric")
(Miorița)

5. DINAMICA VOCABULARULUI. EVOLUȚIA SEMANTICĂ A CUVINTELOR

A. DINAMICA vocabularului este dată de totalitatea schimbărilor (cantitative) care au loc în cadrul acestui ansamblu.

Vocabularul unei limbi, deci și al limbii române, **este într-o continuă schimbare**, deoarece:
a) **există cuvinte noi care apar în vorbire** (*neologismele*) pentru a denumi obiecte, fenomene noi, inexistente anterior (*garnizoană, virus, energie, febră, tensiune, combină, electromotor, ampermetru* etc.);
b) **alte cuvinte**, dimpotrivă, **dispar din vorbire** (*arhaismele*) odată cu noțiunile denumite (*sâneață, hatman, polcovnic, ienicer, spahiu, plăieș, ispravnic, comis* etc.);
c) există **cuvinte care își modifică sensul**, pe lângă cel vechi dobândind și unul nou: *mândru* („înțelept" – „trufaș") sau **unele cuvinte mai vechi se înlocuiesc prin altele noi** *(cinovnic – funcționar)*.

Dinamica vocabularului are drept **cauze**:
a) dezvoltarea științei și a tehnicii;
b) diversificarea vieții materiale și culturale;
c) transformările politice, sociale și economice;
d) contactele cu alte popoare;
e) schimbarea mentalității oamenilor, a concepției lor despre viață.

Vocabularul **are:**
a) **o parte activă**, formată din cuvinte întrebuințate efectiv în toate împrejurările;
b) **o parte pasivă**, formată din cuvinte cunoscute sau recunoscute de vorbitor, dar neîntrebuințate.

Unele cuvinte din vocabularul pasiv pot trece în cel activ, însă altele, cum sunt arhaismele, au frecvența zero și rămân în vocabularul pasiv.

B. În ceea ce privește sensul altor cuvinte, se observă că are loc o **EVOLUȚIE SEMANTICĂ** a acestora, manifestată în **câteva tendințe**:

I. *Expansiunea sensului*, care constă în lărgirea sferei de la un sens particular la unul general: lat. *passer* („vrabie") – rom. *pasăre* („clasă de vertebrate").

II. *Restrângerea sensului*, care constă în reducerea sferei de la un sens general la unul particular: *dihanie* („totalitatea ființelor vii") – *dihanie* („animal sălbatic").

III. *Degradarea sensului*, care constă în înlocuirea unui sens vechi, cu altul nou, inferior celui inițial: *mitocan* („locuitor al unui mitoc") – *mitocan* („om lipsit de bune purtări, de maniere");

IV. *Înnobilarea sensului*, care constă în înlocuirea unui sens vechi, cu altul nou, superior celui inițial: *războinic* („tâlhar, hoț, ucigaș") – *războinic* („luptător, viteaz").

V. *Evoluția sensului de la concret la abstract și de la abstract la concret*:
→ lat. *pensume* („greutate cântărită") – *păs* (supărare, necaz, durere);
→ *intrare* („acțiunea de a intra") – *intrare* („loc de acces special amenajat").

VI. *Învechirea unuia dintre sensurile cuvântului*, care iese din uz și trece în vocabularul pasiv: *limbă* („popor"), *a avea cuvânt* („a avea dreptate").

VII. *Transferul de la sensul propriu, la sensul figurat*:
→ *A sosit **primăvara**.* („numele anotimpului")
→ *Era în **primăvara** vieții.* („tinerețe")

VIII. *Polarizarea*, care constă în constituirea a două sensuri opuse în același cuvânt:
→ *în urmă* („în spate, îndărăt") – *în urmă* („mai târziu, apoi").

IX. *Înlocuirea unui sens învechit cu altul nou*:
→ *mișel* – „sărac", „sărman" (sensul etimologic, foarte vechi);
– „fricos", „laș" (sensul vechi);
– „josnic", „ticălos" (sensul nou).

6. CLASIFICAREA CUVINTELOR DUPĂ NUMĂRUL DE SENSURI

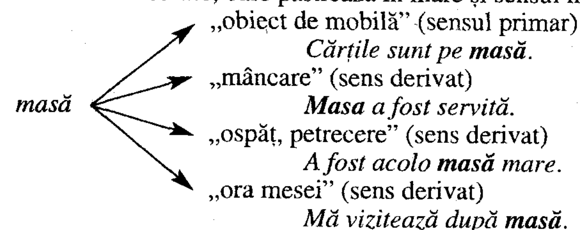
DUPĂ NUMĂRUL DE SENSURI, cuvintele se clasifică în: **monosemantice** și **polisemantice**.

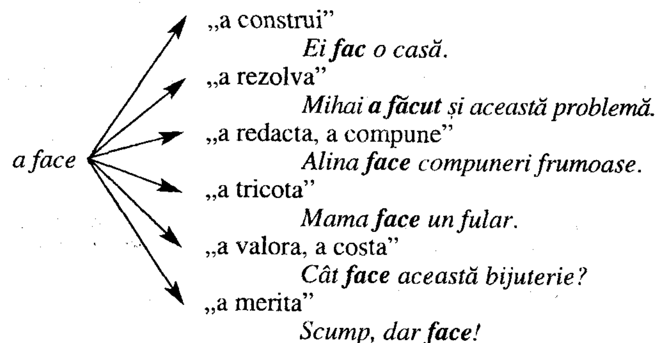
1. Cuvintele monosemantice au un singur sens și se întâlnesc mai ales în domeniul științelor și al tehnicii: *actinie, antibiotic, infarct, natriu, pix, poloniu, rabotează* etc., tot monosemantice fiind și majoritatea regionalismelor și a arhaismelor.

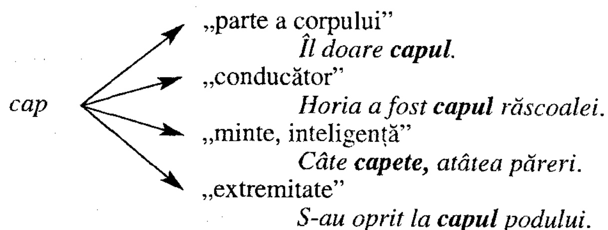
2. Cuvintele polisemantice sunt cuvintele care au două sau mai multe sensuri, din care:

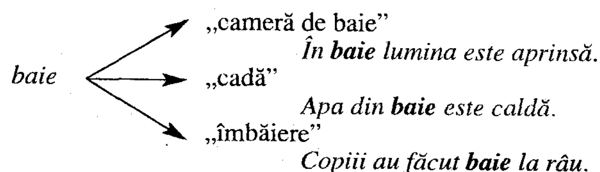
a) unul este ***sensul primar*** sau ***etimologic*** (sensul inițial);

b) celelalte sunt ***sensuri derivate***, care păstrează în mare și sensul inițial.

Cuvintele polisemantice au și:

1. sensuri active (sensuri care se folosesc frecvent);

2. sensuri pasive (sensuri care nu mai sunt folosite sau care pot să apară numai în expresii):

→ *carte* – „scrisoare"

→ *casă* – „gospodărie" (*a ține casa).*

Polisemia are ca **surse**:

a) ***alunecările (deplasările)*** *de sens*;

b) ***tropii (figurile de stil)***;

c) ***calcul lingvistic***.

7. CLASIFICAREA CUVINTELOR DUPĂ FORMĂ ȘI SENS. RELAȚII SEMANTICE ÎNTRE CUVINTE

În funcție de forma și sensul lor, cuvintele se clasifică în:

- omonime;
- antonime;
- paronime;
- sinonime.

A. OMONIMELE sunt cuvintele cu formă identică și înțeles total diferit, același corp fonetic trimițând la doi referenți diferiți.

I. Omonimele trebuie să fie:

- **omofone** (să se pronunțe la fel, fiind alcătuite din aceleași sunete și să nu difere prin accent);
- **omografe** (să se scrie la fel).

II. Omonimele **sunt de mai multe feluri**:

- lexicale;
- lexico-gramaticale;
- morfologice.

1. Omonimele lexicale aparțin aceleiași clase morfologice (sunt părți de vorbire identice) și sunt de două feluri:

a) ***totale*** (omonimia se menține și în flexiune, formele fiind identice în toată paradigma lor, atât la singular cât și la plural):

→ *leu* „ban" (pl. *lei*)
„animal" (pl. *lei*)

b) ***parțiale*** (omonimia nu se menține și în flexiune, pluralul având forme diferite):

→ *masă* „obiect de mobilă" (pl. *mese*)
„mulțime" (pl. *mase*).

2. Omonimele lexico-gramaticale sunt cuvinte care au forme identice, dar care sunt părți de vorbire diferite, ce nu-și modifică forma la trecerea dintr-o parte de vorbire în alta:

→ *noi* adjectiv: *Are haine **noi**.*
pronume personal: ***Noi** mergem la școală.*

3. Omonimele morfologice sunt formele flexionare identice ale aceluiași cuvânt.
(niște) *cărți* = N.-Ac. pl.; (acestei) *cărți* = G.-D. sg.; (acestor) *cărți* = G.-D. pl.
Acest tip de omonime nu fac obiectul vocabularului și al semanticii.

III. Cuvintele polisemantice nu trebuie confundate cu omonimele, ambele având o singură formă și mai multe sensuri.

Ele se deosebesc **pe baza următoarelor criterii**:

1. *criteriul semantic* (omonimele sunt foarte îndepărtate ca sens, pe când cuvintele polisemantice au sensuri apropiate derivate din sensul primar).

Cuvântul *masă* este polisemantic – vezi exemplele de la cuvintele polisemantice –, dar și omonim, cu sensurile:
- „obiect de mobilă" – Cartea este pe *masă*.
- „mulțime" – O *masă* de oameni mergea spre gară.

Cuvântul *cap* este polisemantic – vezi exemplele de la cuvinte polisemantice –, dar și omonim, cu sensurile:
- „parte a corpului" – Îl doare *capul*.
- „promontoriu" – Acesta este *capul* cel mai de sud al Africii.

Cuvântul *baie* este polisemantic – vezi același capitol –, dar și omonim, cu sensurile:
- „încăpere de baie" – Lumina este aprinsă în *baie*.
- „mină" – Ei lucrau în *baia* de aur.

2. ***criteriul morfologic*** (omonimele pot să fie și părți de vorbire diferite – cele lexico-gramaticale):
- *cer* subst.: Era un *cer* senin ca lacrima.
  verb: Ei *cer* cărțile.

3. ***criteriul etimologic*** (omonimele provin din cuvinte diferite):
- *a semăna* („a se asemăna") provine din lat. *similare*;
  a semăna („a însămânța") provine din lat. *seminare*.

B. ANTONIMELE sunt cuvinte cu formă diferită și înțeles opus:
bun ≠ rău; înalt ≠ scund; repede ≠ încet; urâțenie ≠ frumusețe.

I. Ele **se clasifică** în:
1. ***antonime lexicale***, în care opoziția se stabilește între două cuvinte:
   a) *cu rădăcină diferită*: *bucurie ≠ tristețe;*
   b) *cu aceeași rădăcină*, opoziția realizându-se prin:
   – prefixe antonimice: *a împacheta ≠ a despacheta; antebelic ≠ postbelic.*
   – prefixe negative sau privative: *cinstit ≠ necinstit; corect ≠ incorect.*
2. ***antonime lexico-frazeologice***, în care opoziția se stabilește între un cuvânt și o expresie frazeologică: *a uita ≠ a-și aduce aminte; rău ≠ de treabă.*
3. ***antonime frazeologice***, în care opoziția se stabilește între două expresii frazeologice:
   a face de două parale ≠ a ridica în slăvi;
   a o lua la sănătoasa ≠ a sta în loc.
4. ***antonime afixale***, în care opoziția se realizează datorită afixelor:
   a) *prefixale* – opoziția se stabilește între prefixe: ***hipo**tensiv ≠ **hiper**tensiv.*
   b) *sufixale* – opoziția se stabilește între sufixe: *cățel**uș** ≠ cățel**andru**.*

II. Antonimele trebuie să aparțină aceleeași clase gramaticale (părți de vorbire).
Pot fi antonime următoarele părți de vorbire:
1. ***adjectivele***: *acru ≠ dulce; bun ≠ rău; frumos ≠ urât; mic ≠ mare* etc.;
2. ***substantivele***: *bunătate ≠ răutate; frumusețe ≠ urâțenie; bucurie ≠ tristețe* etc.;
3. ***verbele***: *a aduna ≠ a risipi; a da ≠ a lua; a afirma ≠ a nega* etc.;
4. ***adverbele***: *sus ≠ jos; aici ≠ acolo; bine ≠ rău; repede ≠ încet* etc.;
5. ***pronumele***: *tot ≠ nimic*;
6. ***prepozițiile***: *înaintea ≠ înapoia*;
7. ***conjuncțiile***: *și ≠ nici.*

III. La cuvintele polisemantice, **antonimia se stabilește pentru fiecare sens**:
drept ≠ nedrept;
≠ strâmb;
≠ stâng.

C. PARONIMELE sunt cuvinte foarte asemănătoare sau aproape identice ca formă, însă deosebite ca înțeles, într-o măsură mai mică sau mai mare.

I. Paronimele **pot fi** substantive, adjective, verbe, conjuncții și ele **aparțin**:
1. ***aceleiași categorii morfologice***: *campanie / companie* (subst.); *eminent / iminent* (adj.); *apropria / apropia* (verb); *or / ori* (conj.).
2. ***unor categorii morfologice diferite***: *miner* (subst.) / *minier* (adj.); *anuar* (subst.) / *anual* (adj. sau adv.).

II. Paronimele **pot să difere** între ele:
1. ***printr-un sunet sau fonem:*** *evolua / evalua;*
2. ***prin două sunete sau foneme:*** *inveterat / învederat;*
3. ***prin modul de combinare a sunetelor***, deși ele sunt aceleași: *cazual / cauzal;*
4. ***prin prefixe:*** *emigra / imigra;*
5. ***prin sufixe:*** *familiar / familial;*
6. ***prin sufixe și prin rădăcină:*** *oral* (lat. *os, oris*) = „gură" / *orar* (subst. *oră*);
7. ***prin numărul de foneme:***
   – același (ca în toate exemplele de mai sus);
   – cu un fonem sau două în plus: *abac / abacă; apostrof / apostrofă; rondo / rondou; (a) eluda / a elucida* etc.

III. Atracția paronimică sau **confuzia paronimică** este fenomenul lingvistic care constă în faptul că „un paronim care e mai frecvent în limbă, și deci mai familiar vorbitorilor, îl atrage pe cel care este mai puțin cunoscut, substituindu-se acestuia din urmă [...]" (Hristea, SLR, p. 26)
- *Și-a făcut **aluzii** deșarte.* (în loc de *iluzii*)
- *Casa are numeroase **dependențe**.* (în loc de *dependințe*)

IV. Folosirea corectă a paronimelor presupune o mare atenție din partea vorbitorilor, care trebuie să cunoască foarte bine sensul acestora.

Folosirea greșită a unor paronime a constituit o sursă inepuizabilă de umor în opera unor scriitori cum este I.L. Caragiale, unde sunt folosite, în acest sens, numeroase confuzii paronimice.

D. SINONIMELE sunt cuvinte cu forme diferite și înțeles identic sau foarte asemănător. Un cuvânt poate avea mai multe sinonime care constituie **o serie sinonimică** sau un **grup sinonimic**:
amor = dragoste, iubire; asupri = împila, exploata; adevărat = real, autentic, veritabil, genuin etc.

I. Sursa principală a sinonimiei este **împrumutul** și de aceea multe dintre sinonime sunt neologice, ceea ce contribuie la modernizarea și îmbogățirea masivă a lexicului:
adâncime = profunzime; amănunt = detaliu; asemănător = similar; cinstit = onest; folosi = utiliza; îngădui = permite etc.

II. Există mai multe **tipuri de sinonime**:
– lexicale;
– lexico-frazeologice;
– frazeologice.

1. **Sinonimele lexicale** stabilesc relația de echivalență între două sau mai multe cuvinte:
   prieten = amic; vechi = antic, arhaic etc.
2. **Sinonimele lexico-frazeologice** stabilesc relația de echivalență între un cuvânt și o unitate frazeologică:
   a muri = a da ortul popii; stilou = toc rezervor etc.
3. **Sinonimele frazeologice** stabilesc relația de echivalență între două unități frazeologice:
   a spăla putina = a o lua la sănătoasa.

În funcție de gradul de echivalență semantică și de numărul de sensuri suprapuse sinonimele sunt:

a) ***Sinonime totale (perfecte*** sau ***absolute)*** au sensul *identic*, sunt puține la număr și se stabilesc între un cuvânt vechi, popular, regional sau familiar și un cuvânt literar ori între denumirile populare și termenii tehnici și științifici literari:
cupru = aramă; dalac = antrax; oleacă = puțin; tuci = fontă etc.

b) ***Sinonime parțiale (imperfecte*** sau ***relative)*** au sensul *asemănător* și se întâlnesc de regulă la cuvintele vechi și polisemantice:
bun = prețios, valoros, blând, gustos; cuvânt = discurs, cuvântare, vorbă;
a uni = a lega, a împreuna, a conecta, a (se) solidariza etc.

În cazul acestor sinonime nu se poate vorbi de o identitate a termenilor seriei sinonimice, deoarece:
- unele dintre ele indică o creștere a intensității: *teamă = frică, groază, spaimă, angoasă*;
- altele nu pot fi folosite în orice context: *a staționa = a sta; a distruge = a rupe, a frânge, a sparge.*

c) ***Sinonime aproximative*** se întâlnesc în operele literare unde cuvintele sunt folosite cu sens figurat: „cuibar rotind de ape = vârtej; „arșiță", „lavă", „flacără" = iubire etc.

– Pot fi **sinonime:**
1) ***substantivele:*** *amic = prieten*;
2) ***verbele:*** *a zice = a spune*;
3) ***adjectivele:*** *frumos = chipeș*;
4) ***pronumele:*** *el = dânsul*;
5) ***numeralele:*** *întâi(ul) = prim(ul)*;
6) ***adverbele:*** *cândva = odinioară*;
7) ***conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale:*** *dar = însă; pentru că = din cauză că*;
8) ***prepozițiile și locuțiunile prepoziționale:*** *peste = deasupra; în ciuda = în pofida*;
9) ***interjecțiile:*** *of = vai.*

Sinonimele **trebuie** să aparțină aceleași clase gramaticale (părți de vorbire), să denumească același aspect din realitate, să se înlocuiască în context – fără a schimba sensul enunțului – și să aparțină, în general, aceleiași variante a limbii.

– Sinonimele **se stabilesc** pentru fiecare sens al unui cuvânt polisemantic.
III. Sinonimia este o sursă inepuizabilă a expresivității, **având funcția** de a diversifica și nuanța exprimarea prin evitarea repetării aceluiași cuvânt, de a sublinia, de a reliefa și de a preciza o idee ori de a diferenția și opune diverse noțiuni.

8. MIJLOACE (CĂI, PROCEDEE) DE ÎMBOGĂȚIRE A VOCABULARULUI

ÎMBOGĂȚIREA VOCABULARULUI se face pe două căi principale:
- **internă** (se îmbogățește prin crearea de cuvinte noi pornind de la cuvintele existente deja în limbă);
- **externă** (se îmbogățește prin împrumuturi din alte limbi și prin calc lingvistic).

A. CĂILE (MIJLOACELE, PROCEDEELE) INTERNE de îmbogățire a vocabularului sunt:
- derivarea;
- compunerea;
- schimbarea valorii morfologice (gramaticale) numită și conversiune.

I. DERIVAREA este procedeul intern de îmbogățire a vocabularului cu ajutorul prefixelor sau/și al sufixelor ori prin înlăturarea unui sunet sau a unui grup de sunete.
Ea este de două feluri:
- derivare progresivă;
- derivare regresivă.

1. Derivarea progresivă constă în formarea de cuvinte noi prin adăugarea prefixelor sau/și a sufixelor și este de trei feluri:
- ***cu ajutorul prefixelor*** (prin prefixare);
- ***cu ajutorul sufixelor*** (prin sufixare);
- ***cu ajutorul prefixelor și al sufixelor*** (derivare parasintetică).

Cuvintele formate astfel se numesc ***cuvinte derivate***.

a) Derivarea cu prefixe

Prefixele sunt sunete sau grupuri de sunete care se adaugă înaintea unei teme lexicale nominale sau verbale ori înaintea cuvântului de bază, când acesta este identic cu rădăcina: ***străbunic, reîmpăduri, străbun, strămoș.***

Prefixele sunt dotate cu sens pe care și-l valorifică numai când intră în combinație cu un cuvânt de bază.

Clasificarea prefixelor se face după mai multe criterii:

– ***după vechimea și originea lor:***
- prefixe vechi, moștenite din latină (***în-, des-, stră-***): *(a) înfrunzi, (a) desface, străluci;*
- prefixe vechi, împrumutate din slavă (***ne-, răz-***): *neclar, a (se) răzgândi;*
- prefixe neologice (noi): ***a-, ante-, con-, im-, in-, inter-, ultra-*** etc.: *apolitic, antebrat, consătean, imparțial, incorect, interregional, ultramodern.*

– ***din punct de vedere semantic:***
- prefixe privative cu sensul „fără", „lipsit de": ***des-, dez-, de-, a-*** (*descoase, dezlipi, debloca, apoetic*);
- prefixe negative, care neagă sensul cuvântului de bază: ***ne-, in-, i-*** (*nelipsit, incoruptibil, ireal*);
- prefixe iterative, care exprimă ideea de repetiție: ***răs-, răz-, re-*** (*răscumpăra, răzgândi, reedita*);
- prefixe cu sens de superlativ: ***ultra-, extra-, supra-, hiper-, arhi-, prea-, super-*** (*ultramodern, extrafin, supradimensionat, hipercorect, arhicunoscut, preabun, superfin*);
- prefixe cu sensul „înainte": ***ante-, pre-*** (*antevorbitor, prenume, preziuă* etc.);
- prefixe cu sensul „după": ***post-*** (*postliceal, postdata* etc.);
- prefixe cu sensul „împotrivă": ***anti-, contra-*** (*antiinfecțios, contraindicat* etc.);
- prefixe cu sensul „împreună cu": ***con-, com-, co-*** (*consătean, compatriot, cooperare* etc.);
- prefixe cu sensul „sub măsură, dedesubt, în raport de subordonare": ***hipo-, sub-*** (*hipotensiune, subapreciere* etc.);
- prefixe cu sensul „între", „dintre", „în corelație cu": ***inter-*** (*interplanetar, intervocalic* etc.);
- prefixe cu sensul „înăuntru": ***intra-*** (*intracarpatic, intramuscular* etc.);
- prefixe cu sensul „peste": ***trans-*** (*transatlantic, transoceanic* etc.);
- prefixe cu sensul „pentru": ***pro-*** (*pronume, prodemocrație* etc.);
- prefixe delocutive, care formează cuvinte de la locuțiuni: ***înșira, împături*** etc.

– ***din punct de vedere morfologic*** (după partea de vorbire pe care o formează):
- substantivale (***antebraț, incorectitudine, postfață*** etc.);
- adjectivale (***antirăzboinic, arhiplin, nedrept*** etc.);
- verbale (***întrepătrunde, răsuci, regăsi*** etc.);
- adverbiale (***negreșit*** etc.).

Ținând cont de ***sensul*** prefixelor, se observă că acestea pot fi:
- sinonime: ***i-, ne-; a-, i-; super-, supra-*** (*ireal–nereal, amoral–imoral, superdotat–supradotat*);
- antonime: ***îm-, dez-; extra-, intra-*** (*îmbrăca–dezbrăca; extracelular–intracelular*);
- omonime (***nenumărat*** – negativ; ***nemaipomenit*** – superlativ);
  paronime (***disproporționat–despacheta***);
  polisemantice (***anormal–amoral***).

Dubla prefixare (supraprefixarea, cumulul de prefixe) constă în adăugarea succesivă la tema lexicală sau la bază a două prefixe: *frunză – (a) **înfrunzi** – **înfrunzit** – **neînfrunzit**; pădure – (a) **împăduri** – (a) **reîmpăduri**.*

Prefixele nu trebuie confundate cu elementele de compunere numite și prefixoide sau pseudoprefixe: *aero-, auto-, bio-, geo-, hemo-, hipo-* („referitor la cal"), *hidro-, iso- (izo-), macro-, micro-, mono-, multi-, omo-, orto-, poli-, pseudo-, tele-, zoo-* etc.

Prefixele sunt mai des întâlnite și sunt mai productive decât prefixoidele.

b) *Derivarea cu sufixe*

Sufixele lexicale sunt sunete sau grupuri de sunete care se adaugă la sfârșitul rădăcinii, când aceasta și cuvântul de bază sunt identice sau la sfârșitul unei teme lexicale, când baza este un derivat: *bunic* (*bun* + *-ic*); *grădinărie* (*grădinar* + *-ie*).

În afara sufixelor lexicale cu ajutorul cărora se formează cuvinte noi **mai există**:
- ***sufixe gramaticale***, când creează forme gramaticale (de timp și de mod): *cântasem*;
- ***sufixe lexico-gramaticale***, când exprimă un sens nou și o categorie gramaticală:
  - ***cântare*** (infinitivul lung);
  - ***rățoi*** (masculinul de la feminin–sufix moțional);
  - ***leoaică*** (femininul de la masculin–sufix moțional).

Clasificarea sufixelor lexicale se face după mai multe criterii:
- ***după vechimea și originea lor:***
  - sufixe vechi provenind, în afară de latină, din slavă (*cas**nic**, tocme**ală*** etc.), din turcă (*barcag**iu**, haz**liu**, savant**lâc*** etc.), din maghiară (*vicle**șug**, vălmă**șag**, fierăs**trău*** etc.) și din alte limbi;
  - sufixe neologice (noi): *intoler**abil**, gândi**rism**, cultural**iza**, total**mente*** etc.;
- ***din punct de vedere semantic:***
  - sufixe augmentative, cu care se formează substantive și adjective care măresc obiectele și însușirile: ***-an*** (*lung**an***), ***-andru*** (*băiețandru*), ***-ișcană*** (*fetișcană*), ***-oaie*** (*căsoaie*), ***-oi*** (*măturoi*) etc.;
  - sufixe diminutivale, cu care se formează substantive, adjective și uneori adverbe și care arată că obiectele, însușirile și caracteristicile denumite de acestea sunt mai mici ca de obicei: ***-aș*** (*fluturaș*), ***-cioară*** (*căscioară*), ***-el*** (*băiețel*), ***-ea*** (*rămurea*), ***-ică*** (*mămică*), ***-ioară*** (*bolnăvioară*), ***-ișor*** (*binișor*), ***-uleț*** (*ursuleț*), ***-uș*** (*cățeluș*), ***-uță*** (*căsuță*) etc.;
  - sufixe pentru denumirea unei colectivități, care ajută la formarea unor substantive colective: ***-ărie*** (*viespărie*), ***-et*** (*brădet*), ***-ime*** (*țărănime*), ***-iș*** (*mărăciniș*), ***-iște*** (*porumbiște*) etc.;
  - sufixe pentru denumirea agentului, care arată pe cel care efectuează o lucrare sau exercită o meserie: ***-agiu*** (*camionagiu*), ***-ar*** (*fierar*), ***-aș*** (*cosaș*), ***-er*** (*oier*), ***-ist*** (*tractorist*, ***-tor*** (*muncitor*) etc.;
  - sufixe pentru denumirea însușirii unor obiecte (formează adjective): ***-al*** (*săptămânal*), ***-ar*** (*inelar, secular*), ***-aș*** (*fruntaș*), ***-bil*** (*auzibil*), ***-iu*** (*auriu*), ***-os*** (*lemnos*) etc.;
  - sufixe pentru denumiri abstracte (formează substantive ce denumesc însușiri, caracteristici, acțiuni): ***-anță*** (*cutezanță*), ***-etate*** (*întâietate*), ***-eală*** (*tocmeală*), ***-ie*** (*omenie*), ***-ință*** (*stăruință*), ***-ime*** (*agerime*), ***-ism*** (*oltenism*) etc.;

  - sufixe pentru indicarea modalității (formează adverbe de mod): ***-âș*** (*târâș*), ***-ește*** (*frățește*), ***-iș*** (*pieptiș*), ***-mente*** (*actualmente*) etc.;
  - sufixe pentru indicarea instrumentului: ***-ător*** (*tocător*), ***-ău*** (*mestecău*), ***-itoare*** (*ascuțitoare*) etc.;
  - sufixe pentru indicarea provenienței locale: ***-ean*** (*oltean*) etc.;
  - sufixe pentru nume proprii de familie: ***-eanu*** (*Corneanu*), ***-escu*** (*Popescu*), ***-ilă*** (*Negrilă*), ***-iu*** (*Pricopiu*), ***-oiu*** (*Șerbănoiu*) etc.;
  - sufixe pentru denumirea plantelor și a animalelor: ***-aș*** (*toporaș*), ***-el*** (*ghiocel*), ***-ar*** (*cufundar*), ***-eancă*** (*dumbrăveancă*), ***-itoare*** (*ciocănitoare*) etc.;
  - sufixe care implică ideea de loc și indică locul unde se află, se produce sau se vinde un lucru: ***-ărie*** (*blănărie, gogoșărie* etc.);
- ***din punct de vedere morfologic*** (după partea de vorbire pe care o formează):
  - substantivale: ***-ar*** (*bucătar*), ***-ământ*** (*jurământ*), ***-ătate*** (*străinătate*), ***-ătură*** (*învățătură*), ***-eală*** (*amețeală*), ***-eață*** (*dulceață*), ***-ist*** (*betonist*) etc.;
  - adjectivale: ***-al*** (*săptămânal*), ***-aș*** (*nevoiaș*), ***-ător*** (*căutător*), ***-bil*** (*locuibil*), ***-cios*** (*mâncăcios*), ***-esc*** (*frățesc*), ***-iu*** (*cenușiu*), ***-ui*** (*verzui*), ***-uriu*** (*alburiu*), ***-os*** (*lemnos*) etc.;
  - verbale: ***-a*** (*brăzda*), ***-ăi*** (*behăi*), ***-ăni*** (*clănțăni*), ***-i*** (*curăți*), ***-iza*** (*romaniza*), ***-ui*** (*bubui*) etc.;
  - adverbiale: ***-âș*** (*chiorâș*), ***-ește*** (*vitejește*), ***-iș*** (*pieptiș*) etc.
  - pronominale: ***-ica*** (*atâtica*), ***-uță*** (*mătăluță*), ***-ică*** (*mătălică*);
  - de numeral: ***-ime*** (*doime*);
  - interjecționale: ***-ică*** (*aolică*).

Dubla sufixare (suprasufixarea, cumulul de sufixe) constă în adăugarea succesivă la bază sau la tema lexicală a două sufixe: *albină – albi**nar** – albin**ărie**; bute – but**oi** – butoi**aș**.*

Când baza unui cuvânt derivat este un alt derivat **se pot forma derivate în serie**, având un lanț derivativ sau mai multe etape derivative (de derivare):

→ *Moldova + -ean → moldovean + -că → moldoveancă;*

→ *țară + -an → țăran + -că → țărancă + -uță → țărăncuță.*

Ca și prefixele, și **sufixele pot fi** între ele:
- ***omonime:*** *băiet**an**-lipsc**an***;
- ***antonime:*** *iepur**aș**-iepur**oi***;
- ***polisemantice:*** *înflori**tor**, munci**tor**, croi**tor**, tocă**tor***;
- ***paronime:*** *origin**ar**-origin**al***.

Sufixele nu trebuie confundate cu sufixoidele sau falsele sufixe, care sunt adaptări ale părților finale din diverse cuvinte cu circulație internațională: ***-fil*** (*românofil*) – „iubitor", ***-fob*** (*germanofob*) – „care urăște", ***-for*** (*hidrofor*) – „purtător", ***-gramă*** (*organigramă*) – „schemă", ***-grafie*** (*oceanografie*) – „scriere", ***-log*** (*dermatolog*) – „specialist", ***-cid*** (*vermicid*) – „ucidere" etc.

c) *Derivarea parasintetică* se realizează concomitent cu sufixe și prefixe: *dulce – (a) **îndulci**, pătură – (a) **împături*** etc.

2. Derivarea regresivă constă în înlăturarea unui sunet sau a unui grup de sunete asimilate de vorbitor unor sufixe, pentru a forma cuvinte noi:

→ *alint* (< *alinta*), *auz* (< *auzi*), *zbucium* (< *zbuciuma*) etc.

3. Ortografia cuvintelor derivate

a) Derivatele cu sufixe

- Se scrie și se pronunță ***j*** în derivatele cu sufixul ***-aj***: ***baraj, decupaj, pasaj, personaj, peisaj, reportaj*** etc.; (dar: ***mesager, pasager, peisagist*** etc.).
- Se scrie și se pronunță ***a*** în derivatele cu sufixul ***-ar*** după orice consoană: ***cireșar, coșar, gogoșar, birjar*** etc.
- Se scrie și se pronunță ***i*** în sufixul ***-atic***: *îndemân**atic**, tomn**atic**, ușur**atic*** etc.
- Sufixul ***-ărie*** se scrie și se pronunță astfel după consoane, în general, dar cunoaște și varianta ***-erie*** după ***ğ*** sau ***i***: ***berărie, cofetărie, birjărie, gogoșărie, lăcătușărie; cazangerie, lenjerie, oierie*** etc.

– Sufixul neologic ***-erie*** se scrie și se pronunță astfel indiferent de consoana precedentă: *casierie, cocserie, galanterie, frizerie* etc. Excepție fac cuvintele: *marochinărie* și *papetărie*.

– Sufixul ***-eală*** se scrie cu *ea* când alternează cu *e* și este precedat de orice consoană: ***tocmeală, căptușeală, greșeală, bălăceală, scorojeală*** etc.

– Sufixul ***-ială*** se scrie cu *ia* când alternează cu *ie* și este precedat de vocală: ***croială, căpătuială, șovăială*** etc.

– Sufixul ***-ean*** (***-eană, -eancă***) se scrie și se pronunță cu *ea* când alternează cu *e* și este precedat de orice consoană: ***moldovean*** (***moldoveană, moldoveancă***), ***făgărășean, clujean, bănățean, tecucean, tulcean, dobrogean*** etc. Excepție fac cuvintele: ***coreean, aheean, caldeean, egeean, guineean***, în care sufixul ***-ean*** se păstrează și după vocală.

– Sufixul ***-ian*** (***-iană, -iancă***) se scrie și se pronunță cu *i*, când alternează cu *ie* și este precedat de o vocală: ***vasluian, bordeian, buzoian*** etc.

Când este neologic și bisilabic, sufixul ***-ian*** apare și după consoane: ***caucazian, eminescian, argentinian*** etc.

– Sufixul ***-esc*** (***-ească***) se scrie și se pronunță cu *e* când alternează cu *ea* și este precedat de consoane în general: ***ostășesc, vitejesc, englezesc, băiețesc, rusesc, haiducesc, regesc*** etc.

Fără alternanța *e–ea* se scriu și se pronunță unele adjective neologice ca *burlescă, grotescă, livrescă* etc. (dar: *pitorească*).

– Sufixul adverbial ***-ește*** urmează tot după consoane, ca și sufixul *-esc*: ***ostășește, vitejește, englezește, băiețește, haiducește, regește*** etc.

– Sufixul adjectival ***-iesc*** (***-iască***) și sufixul adverbial ***-iește*** se scriu și se pronunță după o rădăcină sau după o temă care se termină în vocală: ***ciocoiesc, crăiesc, evreiesc, femeiesc, secuiesc; femeiește, ciocoiește*** etc.

– Se scrie și se pronunță ***e*** la sfârșitul sufixului ***-ețe***: ***frumusețe, noblețe, tinerețe, tristețe*** etc.

– Sufixul ***-ământ*** se scrie și se pronunță cu *ă* după orice consoană, în derivate de la verbe de orice conjugare: ***îngrășământ, crezământ, simțământ*** etc.

– Sufixele ***-ioară*** (trisilabic), ***-oaie, -oasă, -oaică*** se scriu întotdeauna cu *oa*, deși la început de cuvânt și de silabă se pronunță *ua*: ***gălbioară, roșioară, fricoasă, rușinoasă, greoaie, vioaie*** (cu forme alternante în *o*); ***farfurioară, linioară, pălărioară, hoțoaică, leoaică*** etc. (fără forme alternante în *o*) atât după consoane, cât și după vocale.

– Sufixele ***-(ț)ie*** și ***-(ț)iune*** se scriu și se pronunță după cum urmează:

a) ***-(ț)ie*** în cuvinte ca ***achiziție, discuție, inflație, iluzie*** ș.a.;
b) ***-(ț)iune*** în cuvinte ca ***ficțiune, moțiune, națiune, pasiune*** etc.; nu sunt corecte forme ca: *accepțiune, demarcațiune, operațiune*;
) fie ***-(ț)ie***, fie ***-(ț)iune***, în funcție de sensul cuvintelor, realizându-se o diferențiere semantică: *divizie* (unitate militară), *diviziune* (împărțire), *reacție* (chimică), *reacțiune* (politică), *posesie* (deținere), *posesiune* (teritoriu) etc. Uneori diferențierea semantică poate lipsi: *dicție/dicțiune, direcție/direcțiune, funcție/funcțiune*; la ultimele două poate exista și diferențiere semantică, deoarece cuvintele *direcție* și *funcție* pot fi și omonime.

Sufixul ***-(ț)ie*** este bisilabic, iar ***-(ț)iune*** este trisilabic.

– Cuvintele derivate cu sufixul ***-ință*** de la cuvinte de bază cu finala *-i* se scriu, de obicei, cu un singur *i* (***dorință, făgăduință*** etc.), dar fac excepție unele derivate, cum sunt cele de la verbele *a fi* și *a ști* care se scriu și se pronunță cu ***ii***: ***ființă, înființa, desființa, știință, neștiință, înștiința*** etc.

– În cuvintele derivate cu sufixul ***-nic*** se scrie și se pronunță ***s***, când rădăcina cuvântului se termină în *s*: ***casnic, dosnic***, dar *z* în derivatele de la un cuvânt de bază cu rădăcina terminată în *z*: ***obraznic, paznic*** etc.

– Derivatele cu sufixe se scriu de regulă într-un cuvânt, chiar în situația derivatelor de la cuvinte compuse sau de la grupuri de cuvinte: *antonpannesc, newyorkez, târgumureșean* etc.; fac însă excepție de la această regulă, scriindu-se cu cratimă:

a) cuvintele derivate de la compusele din abrevieri literale sau de la litere: *I.T.B.-ist, X-ulescu*;

Se scriu într-un cuvânt derivatele devenite cuvinte: *ceferist*.

b) derivatele de la nume proprii străine a căror finală prezintă deosebiri între scriere și pronunțare: *poe-esc, rousseau-ism, shakespeare-ian*. Acestea se pot scrie și împreunat (prin căderea, uneori, a vocalei finale a numelui): *poeesc, rousseauism, skakespearian*).

b) Derivatele cu prefixe

– Prefixul ***con-*** apare mai ales înainte de consoane surde și sonore, dar uneori și înainte de sonante, cu excepția lui *b* și *p*, unde apare cu varianta ***com-***: ***concetățean, confrate, consătean, consens; conlucra, conlocui; combate, compătimi, complăcea*** etc.

În aceeași vecinătate (înainte de *b, p*) prefixul *com* poate avea varianta ***co-***: ***cobeligerant, coparticipant, copărtaș, coproducție*** etc.

– Varianta ***co-*** a prefixului ***con-*** (***com-***) este mai frecventă înainte de vocale și de consoane sonante (*l, m, n, r*), dar poate să apară în orice vecinătate, în funcție de limba de origine: ***coasociat, cooperare, comesean, conațional, colateral, coraport; cobeligerant, codirector, cotangentă*** etc.

– Prefixul ***in-*** se scrie și se pronunță înainte de vocale și de consoane surde și sonore, în general, cu excepția celor sonante (*l, m, r*), când are varianta ***i-***, și a lui *p* și *b*, când are varianta ***im-***: ***inapt, inegal, incorect, indirect, invalid; imaterial, ilegal, ireal; imbatabil, impropriu*** etc.

– Se scrie și se pronunță prefixul ***în-*** înainte de vocală și, în general, înainte de consoane, cu excepția consoanelor *b, p*, când se scrie și se pronunță ***îm-***: ***înarma, îngloba, învinui; îmbărbăta, împacheta, împăduri*** etc.

– Prefixul ***în-*** impune scrierea cu ***-nn-*** când se alătură unor cuvinte care încep cu *n*: ***înnoda, înnoi, înnora, înnobila*** (dar: *înalt, înainte, înapoi, înăbuși, îneca, înota*) etc.

– Prefixele ***des-*** și ***dis-*** se scriu și se pronunță astfel înainte de consoanele surde *c, č, k', f, h, p, s, ș, t, ț*: ***descărca, descentraliza, desface, deshăma, despărți, desțeleni; discontinuu, displăcea*** ș.a.

– Prefixele ***dez-*** și ***diz-*** se scriu și se pronunță cu *z* înainte de vocală și de consoanele *b, d, g, l, m, n, r, v*: ***dezbate, dezdoi, dezgheța, dezgoli, dezvinovăți; dizgrația, dizgrație*** etc.

– Se scrie și se pronunță ***de-*** înainte de consoanele *s, ș, j* și în cuvintele noi, indiferent de inițiala temei: ***desăra, deșela, dejuga, debloca, deforma*** etc.

– În derivatele care provin de la cuvintele care încep cu *z*, uneori se scrie și se pronunță ***des-*** (***deszăpezi, deszăvorî***), iar în altele ***de-***: ***dezice***.

– Se scrie și se pronunță ***răs-*** înainte de vocale și de consoanele surde: ***răsalaltăieri, răsuita, răsfoi, răscoace, răstimp*** etc.

– Se scrie și se pronunță ***răz-***, înainte de consoanele sonore *b, d, g, ğ, g', j, z, v* și de sonante (*l, m, n, r*): ***războte, răzda, răzgândi, răznepot*** etc.

– Înainte de *s* se scrie și se pronunță ***ră-***: ***răsuci, răsufla*** etc., dar: ***răs-*** în ***răssemna, răsstrămoș, răsstrăbun, răssec*** etc.

– Prefixul ***trans-*** se scrie și se pronunță cu *s* înainte de vocală și de o consoană surdă: ***transatlantic, transborda, transfigura, transplanta*** etc.

Când acest prefix se alătură unor cuvinte care încep cu *s*, se impune scrierea cu *ss* în derivate ca ***transsaharian***, ***transsiberian*** etc., dar nu și în *transcrie*.

– Prefixul ***ante***- are sensul de „înainte" (***ante****diluvian*, ***ante****penultim*, ***ante****data* etc.), iar prefixul ***anti***- are sensul de „împotrivă" (***anti****poetic*, ***anti****social*, ***anti****democratic etc.*). Se scrie și se pronunță însă ***anti****cameră* („cameră de așteptare"), potrivit cu forma acestui cuvânt în limba de unde a fost împrumutat, fără ca prefixul să aibă sensul de „împotrivă". Există însă și termenul tehnic ***ante****cameră*.

– Formele negative ale participiului și gerunziului care au adverbul *mai* intercalat între prefixul ***ne***- și verb se scriu într-un cuvânt: ***ne****maiauzit*, ***ne****maipomenit; **ne**maiavând, **ne**maiștiind* etc.

– Derivatele cu prefixe se scriu, de regulă, într-un cuvânt (*antisocial, coopera, răsucite, preșcolar* etc.), dar pot exista și următoarele excepții în care se folosește cratima:
a) la derivatele cu prefixul ***ex***- cu sensul „fost": ***ex****-director*, ***ex****-ministru;*
b) la derivatele formate de la un pronume substantivizat, de la indicarea prescurtată a unui an calendaristic, de la un nume propriu, de la o literă sau de la o abreviere: ***non****-eu*, ***post****-'989*, ***ne****-Matei*, ***pro****-X*, ***non****-a*, ***pro****-NATO;*
c) la derivatele cu prefixul ***ne***- și ***re***- urmate de o temă care începe cu un *î* elidat: ***ne****-mblânzit*, ***re****-nceput* etc.;
d) când se urmărește punerea în evidență a prefixului: ***ultra****-progresist;*
e) când se repetă același prefix sau există mai multe prefixe diferite (derivate supraprefixate): ***extra****-extrafin*, ***răs****-răscitit* etc.;
f) când se repetă aceeași literă la sfârșitul prefixului și la începutul cuvântului de bază: ***răs****-străbun;*
g) când trebuie realizată deosebirea dintre omonime: ***pre****-text* („precedă un text") – *pretext* („motiv"); ***re****-crea* („a crea din nou") – *recrea* („a se odihni").

Derivatele din ultimele patru categorii (*d–g*) pot fi scrise și într-un cuvânt: *ultraprogresist, extraextrafin, pretext* etc.

– Prefixele pot fi folosite și independent când se opun cuvântului de bază sau unui cuvânt derivat cu alt prefix: el este ***hiper****tensiv*, iar celălalt e ***hipo***.

II. COMPUNEREA

II. COMPUNEREA este procedeul intern de îmbogățire a vocabularului care constă în unirea, alăturarea ori abrevierea a două sau mai multe cuvinte sau elemente de compunere de același fel ori diferite din punct de vedere morfologic pentru a forma o unitate lexicală nouă.

Compunerea **se poate realiza** prin:
- ***contopire*** (unire, sudare, alipire);
- ***alăturare***;
- ***elemente de compunere***;
- ***abreviere***.

1. Compunerea prin contopire se realizează între cuvinte întregi, existente și independent în vorbire, care se scriu împreună și se comportă formal ca o singură unitate lexicală, întrucât la cuvintele cu forme flexionare se articulează și flexionează ultima parte componentă: *bunăvoință* (*bunăvoința, bunăvoinței*), *untdelemn* (*untdelemnul, untdelemnului*), *fărădelege* (*fărădelegea, fărădelegii*) etc. Fac excepție de la acest mod de flexiune cuvintele compuse care au ca ultim element o particulă invariabilă: *cineva* (*cuiva*), *câteva* (*câtorva*) etc.

2. Compunerea prin alăturare se realizează tot între cuvinte întregi, existente și independent în vorbire, dar acestea se scriu cu cratimă sau în cuvinte separate, nefiind încă sudate din punct de vedere formal și de aceea la părțile de vorbire cu forme flexionare se articulează numai prima parte componentă și își schimbă forma numai primul termen sau ambii termeni: *câine-lup* (*câinele-lup, câinelui-lup*), *rea-credință* (*reaua-credință, relei-credințe*), *Delta Dunării* (*Deltei Dunării*), *Marea Neagră* (*Mării Negre*) etc. Fac excepție de la acest mod de flexiune cuvintele compuse prin alăturare care au ca prim element component un adverb: *nou-născut* (*nou-născutul, nou-născutului*) etc.

Termenii cuvintelor compuse prin aceste două procedee realizează între ei raportul de:
a) ***subordonare***: *botgros, coate-goale, bună-credință, bunăvoință, Delta Dunării, floare-de-colț, doisprezece, încurcă-lume, galben-verzui, clar-văzător* etc.
b) ***coordonare*** prin juxtapunere: *artist-cetățean, anglo-român, Târgu-Ocna, fiecare, oricare* etc.

3. Compunerea cu elemente de compunere se realizează între cuvinte întregi cu o existență independentă în vorbire și elemente de compunere (prefixoide sau pseudoprefixe și sufixoide sau pseudosufixe) care nu există independent în vorbire: *autobiografie, electromotor, microproducție* etc. Aceste cuvinte se scriu împreună și flexionează partea componentă cu existență independentă: *autobiografie* (*autobiografia, autobiografiei*) etc.

Compunerea cu elemente de compunere (prefixoide și sufixoide) **se mai realizează**:
a) ***între cuvinte abreviate și sufixoide***: *insecticid, anglofob* etc.;
b) ***între prefixoide și sufixoide*** combinate între ele: *filolog, bibliofil, calofilie* etc.

Prefixoidele și sufixoidele sunt elemente savante de compunere cu circulație internațională provenind din greaca veche sau din latină.

4. Compunerea prin abreviere sau prescurtare se realizează prin:
a) reunirea unor fragmente de cuvânt: *Agrosem, aprozar, Centrofarm* etc.; aceste cuvinte se scriu împreunat;
b) alăturarea literelor inițiale: *SNCFR, ONU* etc.; în scrierea acestor cuvinte se poate folosi punctul, dar utilizarea lui nu este obligatorie;
c) reunirea unor fragmente de cuvânt și a unor litere inițiale: *TAROM, CONEL* etc.; în scrierea cuvintelor din această categorie nu se folosește niciodată punctul;
d) reunirea unor fragmente de cuvânt și a unor cuvinte întregi: *Pronosport, Romarta* etc.; în scrierea acestor cuvinte nu se folosește punctul;
e) reunirea unor litere inițiale și a unor cuvinte întregi: *F. C. Brașov*.

Observație: Pornind de la raporturile realizate între termenii cuvintelor compuse, se vorbește de următoarele **tipuri de compunere**:
a) prin subordonare (hipotaxă);
b) prin alăturare (parataxă sau juxtapunere), care corespunde, de fapt, coordonării realizate între termenii componenți;
c) prin abreviere, care este o modalitate specială de manifestare a compunerii, realizate fie prin *a*, fie prin *b*. (Vezi Angela Bidu-Vrânceanu, în *Dicționar de științe ale limbii*, p. 124-125)

Pot să fie compuse următoarele părți de vorbire:
- ***substantivele***: *floarea-soarelui, buhai-de-baltă, bunăstare, botgros, gură-spartă, zgârie-brânză, Ștefan cel Mare* etc.;
- ***adjectivele***: *galben-portocaliu, româno-ruso-turc, binecunoscut, cumsecade, răuvoitor, nemaipomenit* etc.;
- ***pronumele***: *altceva, altcineva, ceea ce, dumneavoastră, fiecare, niciunul, oricine* etc.;
- ***numeralele***: *unsprezece, douăzeci, treizeci și unu, câte doi, de trei ori* etc.;
- ***verbele***: *a binevoi, a binemerita, a binecuvânta, a teleghida* etc.;
- ***adverbele***: *devreme, undeva, cândva, odată, niciodată, altădată* etc.;
- ***prepozițiile***: *de la, de pe la, dinspre, despre, de lângă, de pe lângă* etc.;
- ***conjuncțiile***: *deoarece, fiindcă, ca să* etc.;
- ***interjecțiile***: *hodoronc-tronc, hopa-țopa* etc.

5. Ortografia cuvintelor compuse

– Cuvintele compuse se scriu într-un cuvânt, cu cratimă sau în cuvinte separate, în funcție de unitatea morfologică, de ceea ce denumesc și de elementele componente.

Se scriu **într-un cuvânt** următoarele categorii de cuvinte:

a) substantivele comune și proprii compuse prin contopire (unire, sudare, alipire), cu elemente de compunere și prin abreviere: *untdelemn, bunăstare, Câmpulung, aeroport, fotosinteză, aprozar, Plafar* etc.;

b) adjectivele compuse prin contopire (unire, sudare, alipire), cu elemente de compunere și, simultan, prin compunere și derivare cu sufixe: *atotștiutor, binefăcător, autobiografie, balneoclimateric, băimărean* etc.;

c) unele feluri de pronume și adjective pronominale compuse prin contopire (personal, personal de politețe, reflexiv, de întărire, demonstrativ, nehotărât): *dânsul, dumnealui, sieși, însuși, același, celălalt, fiecare, altcineva* etc.;

d) unele feluri de numerale compuse prin contopire (cardinale de la 11 până la 19 și cele care arată zecile, cele ordinale, cele colective): *unsprezece, douăzeci, dintâi, tuspatru, câteșitrei;*

e) adverbele compuse prin contopire, în funcție de termenii componenți: *acasă, dinainte, dinafară, degrabă, îndeaproape, altădată, alaltăieri, astfel, nicidecum, niciodată, oricând, bunăoară, iarăși, undeva, totdeauna, pasămite, darămite* etc.;

f) prepozițiile ai căror termeni s-au contopit, nemaifiind sesizate ca elemente componente: *despre, înspre, dintre, printre, deasupra* etc.;

g) conjuncțiile compuse ai căror termeni au fuzionat: *deoarece, fiindcă, întrucât* etc.;

h) unele interjecții ca: *tralala, heirup, iacătă.*

– Se scriu **cu cratimă** următoarele categorii de cuvinte, în funcție de elementele lor componente și de ceea ce denumesc ele:

a) substantivele comune și proprii compuse prin alăturare: *sud-american, prim-plan, liber-profesionist, după-masă, lăcătuș-mecanic, bun-simț, bună-credință, dublu-decalitru, prim-ministru, cal-de-mare, du-te-vino, Bistrița-Năsăud, Domnești-Sud, Ana-Maria, Mihăilescu-Brăila, Ștefan-Vodă, Albă-ca-Zăpada, Carul-Mare* etc.;

b) adjectivele compuse prin alăturare: *afro-asiatic, indo-european; economico-social, româno-turc; alb-gălbui, verde-închis, nord-asiatic; așa-numit, nou-născut, drept-credincios* etc.;

c) adverbele compuse cu *astă* (*astă-vară, astă-iarnă, ieri-seară, astă-noapte* etc.) și unele locuțiuni adverbiale (*într-adins, dintr-adins, calea-valea, treacă-meargă* etc.);

d) prepoziția compusă *de-a* (când intră în alcătuirea unor locuțiuni): *de-a lungul, de-a valma* etc.;

e) interjecțiile de tipul: *tic-tac, haida-de, tura-vura* etc.

– Se scriu **în cuvinte separate** următoarele categorii de cuvinte:

a) unele substantive proprii compuse prin alăturare, în funcție de elementele lor componente și de ceea ce denumesc acestea: *Câmpia Burnas, Delta Dunării, America de Nord, La Om, Trei Brazi, Oceanul Înghețat de Nord, Mihai Viteazul, Radu de la Afumați, Ștefan cel Mare* etc.;

b) grupurile sintactice stabile care desemnează împreună specii, genuri, varietăți de plante, de animale, de minerale, de substanțe etc.: *apă oxigenată, apă tare, ardei gras, Marele Alb, oxid de zinc* etc.;

c) unele feluri de pronume sau adjective pronominale, de locuțiuni și grupuri pronominale (personale de politețe, relative, nehotărâte): *cel ce, ceea ce, Domnia Ta, Excelența Sa, cine știe ce, cine știe cine* etc.;

d) unele numerale cardinale și ordinale, numeralele adverbiale și cele distributive: *treizeci și unu, a treizeci și una, de două ori, a doua oară, câte doi* etc.;

e) unele locuțiuni adverbiale: *de asemenea, de jur împrejur, din când în când, din ce în ce* etc.;

f) unele prepoziții compuse și locuțiuni prepoziționale: *de la, de lângă, de pe la, în loc de, în afară de, odată cu, în fața, din cauza* etc.;

g) unele conjuncții compuse și locuțiuni conjuncționale: *ca să, cum că, ci și, de vreme ce, odată ce* etc.;

h) locuțiunile interjecționale: *nu zău, Doamne ferește, ia te uită* etc.

III. SCHIMBAREA VALORII MORFOLOGICE (A CLASEI GRAMATICALE) SAU CONVERSIUNEA

CONVERSIUNEA este un procedeu prin excelență gramatical și constă în formarea unui cuvânt nou prin trecerea de la o parte de vorbire la alta.

Această trecere se face fără a modifica forma cuvântului, fără a adăuga vreun element derivativ sau component, ca la derivare și compunere. Cuvintele pot primi însă articol hotărât, nehotărât sau demonstrativ.

Prin conversiune, cuvântul capătă caracteristicile gramaticale ale părții de vorbire în care s-a transformat:

- ca adjectiv se acordă cu substantivul și are funcție sintactică de atribut adjectival sau nume predicativ;
- ca substantiv primește articol, e determinat de adjectiv, îndeplinește funcții sintactice de subiect, nume predicativ, atribut, complement;
- ca adverb devine invariabil și are funcție sintactică de complement circumstanțial.

1. Adjectivul își poate schimba valoarea morfologică în:

a) ***substantiv*** – prin articulare cu articol hotărât, cu articol nehotărât sau articol demonstrativ (adjectival):

→ *Admiră* ***frumosul*** *din natură.*
→ *L-a întâmpinat* ***un credincios*** *al său.*
→ ***Cel harnic*** *învață.*

b) ***adverb*** – când determină un verb (altfel de verb decât cel copulativ personal):

→ *El cânta un cântec* ***frumos***. (adjectiv)
→ *Timpul este* ***frumos***. (adjectiv)
→ *El cântă* ***frumos***. (adverb)
→ *Este* ***frumos*** *să-l ajuți.* (adverb)

2. Substantivul își poate schimba valoarea morfologică în:

a) ***adverb:***

→ ***Seara*** *aceasta este minunată.* (substantiv)
→ *Am sosit acasă* ***seara***. (adverb)

b) ***adjectiv:***

→ *„Zoe! Zoe! fii* ***bărbată****...”* (I.L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

3. Pronumele personal își poate schimba valoarea morfologică astfel:

a) pronumele personal de persoana I, singular în N. poate deveni ***substantiv*** prin articulare cu articol hotărât:

→ *Fiecare își are* ***eul*** *său.*

b) pronumele personale de persoana I și a II-a, singular și plural, în Ac. și D., forme neaccentuate, devin ***pronume reflexive:***

→ *El* ***mă*** *cheamă.* (pronume personal)
→ *Eu* ***mă*** *duc.* (pronume reflexiv)

4. Unele pronume nehotărâte, negative sau **reflexive** pot deveni prin articulare ***substantive:***

→ *Este la mijloc* ***un ceva***.
→ *A ajuns* ***un nimic***.
→ *Și-a zis în* ***sinea*** *lui.*

5. Pronumele de întărire, posesive, demonstrative, nehotărâte, interogative, relative și negative își schimbă valoarea morfologică în ***adjective pronominale:***

→ *El* ***însuși*** *a fost martor.* (adj. pron. de întărire)
→ *Părinții* ***mei*** *au plecat.* (adj. pron. posesiv)
→ ***Fiecare*** *copil învață conștiincios.* (adj. pron. nehotărât)
→ ***Acest*** *băiat este elevul meu.* (adj. pron. demonstrativ)
→ ***Ce*** *carte citești?* (adj. pron. interogativ)
→ *Te-am întrebat* ***care*** *carte ți-a plăcut mai mult.* (adj. pron. relativ)
→ ***Niciun*** *elev nu lipsește astăzi.* (adj. pron. negativ)

6. Numeralul își poate schimba valoarea morfologică în ***substantiv***, prin articulare:
→ *A luat **un trei**.*
→ ***Treiul** a fost trecut în catalog.*

7. Verbul poate căpăta diferite valori morfologice:
a) ***substantiv*** (din infinitivul lung format prin sufixare sau din participiu, supin, gerunziu, toate articulate):
→ ***Intrarea** este interzisă.* (din infinitiv)
→ ***Învățatul** știe multe.* (din participiu)
→ ***Recoltatul** s-a terminat.* (din supin)
→ *L-a pus în **intrândul** de la sobă.* (din gerunziu)
b) ***adjectiv*** (din participiu și gerunziu acordat):
→ *Cartea **citită** mi-a plăcut.*
→ *Se zăresc coșurile **fumegânde**.*
c) ***adverb*** (din participiu):
→ *I s-a răspuns **răstit** și nepoliticos.*

8. Adverbul poate deveni:
a) ***substantiv***, prin articulare cu articol hotărât, nehotărât sau chiar nearticulat:
→ ***Binele** cu **bine** se plătește.*
→ *I-am făcut **un bine**.*
b) ***prepoziție*** cu regim de genitiv prin articulare cu articol hotărât:
→ *Privește **înainte**.* (adverb)
→ *Sosește **înaintea** lor.* (prepoziție)
c) ***adjectiv:***
→ *Este un bărbat **bine**.*

9. Unele **interjecții** pot deveni substantive prin articulare cu articol hotărât sau nehotărât:
→ *Are **un of**.*
→ *I-am ascultat **oful**.*

Din cele arătate până aici se observă că:

1. Substantivele pot să **provină** din:
a) ***adjective***: *Harnicul* este lăudat.
b) ***pronume***:
• personal: Sentimentele sunt exprimate prin intermediul *eului* liric.
• nehotărât: Îl frământă *un ceva* anume.
• negativ: Ce s-a întâmplat acolo este un *un nimic*.
• reflexiv: În *sinea* lui este convins de acest lucru.
c) ***numeral***: *Zecele* a fost obținut pe nedrept.
d) ***verb*** la:
• infinitiv lung: Acolo este locul de *intrare* în stadion.
• gerunziu: În partea dreaptă este *un intrând*.
• participiu: *Răniții* au fost salvați.
• supin: *Culesul* fructelor este în toi.
e) ***adverb***: Pentru aceasta îi voi face *un* mare *bine*.
f) ***interjecție***: Știu eu *oful* lui.
În metalimbaj pot deveni substantive și ***conjuncțiile*** și ***prepozițiile:***
→ „*Dacă*" este conjuncție.
→ „*Pe la*" este prepoziție.

2. Adjectivele pot să provină din:
a) ***substantive***:
→ „Și-acum ar vrea un neam *călău*
S-arunce jug în gâtul tău." (G. Coșbuc, *Decebal către popor*)
b) ***pronume***:
• de întărire: Tu *însuți* ești răspunzător.
• posesiv: Ei sunt prietenii *săi*.
• demonstrativ: Dă-i *acestui* băiat cartea.

• nehotărât: *Fiecare* lucru își are rostul său.
• interogativ: *Ce* problemă ai de rezolvat?
• relativ: Spune-mi[1]/ la *ce* oră să te aștept.[2]/
• negativ: N-am primit *nicio* veste de la el.
c) ***verb*** la:
• participiu: Cartea *citită* mi-a plăcut.
• gerunziu: Frunzele *tremurânde* cădeau din copac.
d) ***adverb***: *Așa* oameni rar întâlnești!

3. Adverbele pot proveni din:
a) ***substantiv***: *Vara* merg în concediu.
b) ***adjectiv***: El vorbește *corect* românește.
c) ***pronume interogativ-relativ***: *Ce* frumos este afară!
d) ***verb la participiu***: Vorbește *răgușit*.
e) ***conjuncție***: Vine *și* el la noi.

4. Prepozițiile pot proveni din:
a) ***adverb***: *Deasupra* pădurii se vede soarele.
b) ***substantiv***: A reușit *grație* muncii.
c) ***verb la participiu***: *Datorită* ajutorului primit a terminat la timp.

B. CĂILE (MIJLOACELE, PROCEDEELE) EXTERNE de îmbogățire a vocabularului sunt:
– împrumuturile lexicale;
– calcul lingvistic.

I. ÎMPRUMUTURILE LEXICALE constituie un mijloc extern de îmbogățire a vocabularului și sunt determinate de contactul dintre limbi și se realizează de-a lungul timpului, având caracter permanent.

1. Împrumuturile sunt determinate de **următorii factori** extralingvistici:
a) vecinătatea geografică a diferitelor popoare;
b) amestecul de populații;
c) relațiile politice, economice și culturale care se pot stabili între diverse popoare.

2. Împrumuturile **se pot realiza**:
a) ***pe cale directă*** (contactul nemijlocit dintre populații);
b) ***pe cale indirectă*** (prin intermediul scrisului, al cărții și al culturii).

3. Împrumuturile sunt de **două feluri**:
– împrumuturi ***mai vechi***;
– împrumuturi ***neologice (noi)***.

a) împrumuturile mai vechi au următoarele origini:
– ***slavă:*** *apostol, buche, coajă, cneaz, drag, plug, strană, vesel* etc.; aceste împrumuturi s-au realizat fie pe cale populară (orală), fie pe cale cultă prin biserică și au devenit cu timpul arhaisme (cele de origine cultă) sau au intrat chiar în vocabularul fundamental (unele dintre cele de origine populară);
– ***maghiară:*** *belșug, beteag, beteșug, chin, chip, gingaș, hotar, lacăt, meșteșug, oraș, pildă, răvaș, viclean* etc.;
– ***turcească:*** *balama, basma, cafea, cașcaval, chiftea, dulap, dușumea, halva, iaurt, mohair, pătlăgea, pilaf, șandrama* etc.;
– ***grecească:*** *agonisi, arvună, cort, folos, mătase, omidă, prisos, stol, traistă, urgie* (din greaca veche), *aerisi, chivernisi, epitrop, fandosi, lefter, molipsi, politicos, sindrofie, taifas* din neogreacă) etc.

b) împrumuturile neologice au și ele origini diferite:
– ***latină*** (din latina savantă): *adnota, dormita, insulă, literă, pictor, rege, tezaur* etc.;
– ***italiană:*** *acont, bariton, basorelief, campion, febră, reumatism, stindard, teracotă* etc.;

– **germană:** *balonzaid, cocs, glaspapir, glasvand, rucsac, tișlaifăr* etc.;
– **rusească:** *agrotehnică, combinat, exponat, instructaj, mecanizator, procuratură, transfocator* etc.;
– **franceză:** *antet, automobil, bacalaureat, certificat, coșmar, faleză, fular, pension, septicemie* etc.;
– **engleză:** *aut, handicap, marketing, show, smog, stres, weekend, western* etc.

II. CALCUL LINGVISTIC este procedeul extern de îmbogățire a vocabularului care constă în imitarea modului de organizare a unui cuvânt străin cu ajutorul materialului lingvistic existent în română și este de două feluri:
1. lexical sau de structură (se creează cuvinte compuse și derivate după modele străine): *cal-putere, semifinală* etc.;
2. semantic sau **de sens** (se dă un nou sens unui cuvânt existent în limba română): *nebun* (piesa de la jocul de șah).

9. FAMILIA LEXICALĂ (DE CUVINTE)

FAMILIA LEXICALĂ (DE CUVINTE) reprezintă totalitatea cuvintelor înrudite ca sens, formate de la același cuvânt de bază și având aceeași rădăcină. Ea este alcătuită din cuvântul de bază, cuvintele formate prin derivare (cuvinte derivate), prin compunere și prin schimbarea valorii morfologice.

I. CUVÂNTUL DE BAZĂ sau **PRIMITIV** este cuvântul de la care se pornește în alcătuirea unei familii lexicale.

Baza (cuvântul de bază) **prezintă următoarele situații**:
1. nu mai este în uz: *pieziș;*
2. există numai regional: *brutar*;
3. nu se poate identifica în limba română: *aghiuță*;
4. când baza există, derivatul prezintă o caracteristică formală (*virtuos*) ori de conținut (*înrâuri*) care exclude posibilitatea formării lui integral în românește;
5. poate fi una dintre formele flexionare (forma de plural) a formei tip a cuvântului: *noduros, picura, omenie*;
6. poate fi un derivat (*grădinărie* < grădină + -ar + -ie), un compus (*întruloca* < într-un loc) ori o sintagmă (*mărinimie* < mare + (de)+ inimă + -ie).

II. RĂDĂCINA este elementul comun întâlnit la cuvintele care formează o familie lexicală. Raportată la cuvântul de bază, rădăcina prezintă următoarele aspecte:
1. ca **formă**, rădăcina *poate fi* ***aceeași*** cu baza sau ***diferită*** prin alternanțe fonetice vocalice sau/și consonantice:
- *bun* → ***străbunic*** (identic);
- *floare* → ***florar*** (diferită prin alternanță vocalică *oa~o*);
- *bărbat* → *bărbăție* (diferită prin alternanțele vocalitce și consonantice *a~ă, t~ț*).

2. ca **mărime,** rădăcina poate fi ***egală*** cu baza sau ***mai mică:***
- *bun* → *bunic* (egală)
- *floare* → ***florar*** (mai mică).

III. CUVINTELE DERIVATE sunt cuvintele formate cu ajutorul sufixelor sau/și al prefixelor lexicale (numite împreună și **afixe**).

Cuvintele derivate sunt cuvinte noi și, uneori, părți de vorbire noi. Ele nu trebuie confundate cu formele flexionare (de gen, număr, caz, mod, timp) ale substantivelor și ale verbelor. Aceste forme nu fac parte din familia lexicală respectivă.

IV. TEMA LEXICALĂ este o bază derivată constituită din radical și dintr-un sufix sau prefix la care se poate adăuga un alt sufix sau prefix:

bunic – ***străbunic*** — R + S (Tema); P Tema
muncitor – ***muncitoresc*** — R + S (Tema); Tema S

împădurit — ***reîmpădurit*** — P+ R+ S (Tema); P Tema

Temele lexicale sunt de două feluri, în funcție de partea de vorbire care constituie punctul de plecare al derivării:
1. verbale;
2. nominale:
a) substantivale;
b) adjectivale.

10. PLEONASMUL

PLEONASMUL constă în folosirea mai multor elemente de expresie decât ar fi strict necesare pentru redarea unui anumit conținut ori în alăturarea unor elemente care au un înțeles identic sau asemănător, oricare dintre ele cuprinzându-se în celălalt.

I. PLEONASMUL SE CALIFICĂ după mai multe criterii:
– al compartimentului limbii pe care îl vizează;
– al formei sau al structurii;
– al gradului de suprapunere a ceea ce exprimă termenii lui;
– al acceptării lui în exprimarea îngrijită.

II. După **COMPARTIMENTUL LIMBII** pe care îl vizează, pleonasmele sunt:
1. lexicale, când se alătură cuvinte cu același sens, acestea fiind:
a) ***propriu-zise*** – constau din alăturarea unui determinant al cărui sens este inclus în sensul determinatului: *conducere managerială, nativi născuți, principalele priorități* etc.;
b) ***etimologice*** – rezultă din folosirea alăturată a unor cuvinte înrudite dintre care unul îl cuprinde pe celălalt ca origine și ca sens: *a localizat unde va avea loc, despăgubirea pagubelor* etc.;
c) ***ale formării cuvintelor*** – provin din necunoașterea sensului unor prefixe sau părți componente, mai ales neologice, al căror sens este reluat în aceeași expresie printr-un cuvânt independent: *cât se poate de profitabil, conlucrează împreună, tricicleta cu trei roți, reia din nou* etc.;

Informația exprimată de unul dintre cuvinte se repetă prin:
- prefixe: *intercondiționare reciprocă*;
- sufixe: *poate fi credibil*;
- prefixoide: *telecomandă la distanță*;
- prin sufixoide: *vermicid ucigător*;

2. gramaticale, când se alătură aceleași mărci gramaticale: *ouălele, și-a dobândit vitalitatea **sa**, copilul **ăla** micul, **mai superior*** etc.;

3. lexico-gramaticale, când se alătură cuvinte considerate instrumente gramaticale (conjuncţii, prepoziţii, adverbe cu rol de întărire, restrictiv) care au acelaşi sens: *drept pentru care, dar însă, decât numai* etc.

III. Din punctul de vedere al **ACCEPTĂRII LOR,** în exprimarea îngrijită:

1. tolerabile: *praf şi pulbere, oale şi ulcele, întuneric beznă, am văzut cu ochii mei* etc. (acestea având şi valoare stilistică cu rol de insistenţă, de subliniere);

2. intolerabile: *reeditează din nou, cinstea şi onoarea* etc.

Pleonasmul – *ca greşeală de exprimare* – a fost folosit ca mijloc de caracterizare a personajelor şi ca sursă a umorului în numeroase opere literare ale lui I.L. Caragiale, Vasile Alecsandri ş.a.

11. LIMBĂ LITERARĂ. LIMBĂ POPULARĂ. LIMBĂ VORBITĂ. LIMBĂ SCRISĂ

I. Limba este principalul mijloc de comunicare între oameni. Limba folosită de întreaga colectivitate, de întregul popor, în procesul comunicării poartă numele de **limbă comună**.

Limba comună cunoaşte **două aspecte (variante) principale:** ***limba literară*** şi ***limba populară***.

Limba literară reprezintă aspectul cel mai îngrijit al unei limbi, respectând strict regulile de întrebuinţare corectă a ei (normele academice).

Ea se bazează pe un sistem de norme, reguli şi convenţii necesare comunicării şi se caracterizează prin unitate, stabilitate şi corectitudine. Limba literară reprezintă limba culturii unui popor, indiferent de domeniile în care este folosită – literatură, ştiinţă, ideologie, politică, administraţie, presă etc. Ea se manifestă mai ales în scris, deşi cunoaşte şi aspectul vorbit.

Limba populară reprezintă aspectul neelaborat al unei limbi şi care este aproape general, fiind cunoscut pe întregul teritoriu, fără a fi literar (corect). Ea este destinată în special exprimării (comunicării) orale, aspectul scris fiind mai puţin sau deloc folosit.

Limba vorbită reprezintă comunicarea realizată prin sunete şi se foloseşte în relaţiile obişnuite dintre membrii unei comunităţi umane. Comunicarea (folosirea ei) se realizează în prezenţa unui interlocutor (receptor), iar pe lângă cuvinte vorbitorul apelează şi la alte mijloace de exprimare verbală (volum, pauze, intonaţie), dar şi la cele de exprimare nonverbală (mimică, gesturi etc.). Ea are un mai mare grad de afectivitate.

Limba scrisă reprezintă comunicarea realizată prin semne grafice (litere) şi este mai elaborată, impersonală, vizând un receptor absent. Ea are trăsături morfologice şi sintactice specifice.

Limba scrisă nu trebuie confundată cu limba literară, pentru că aceasta din urmă are şi un aspect vorbit, căci normele de exprimare trebuie respectate şi în vorbire, în comunicarea orală.

Totodată nu trebuie pus semnul egal între **limba literară** şi **limba creaţiilor literare**, deoarece scriitorii pot folosi în operele lor şi elemente ale limbii populare şi chiar regionalisme.

II. Limba operelor literare constituie un limbaj sau un stil funcţional al limbii literare, cunoscut sub numele de **stilul (limbajul) beletristic**, alături de celelalte trei stiluri (limbaje): **tehnico-ştiinţific, juridico-administrativ (oficial), publicistic (gazetăresc)**.

Aceste **stiluri (limbaje)** *se caracterizează prin anumite* **trăsături distinctive**:

1. Stilul (limbajul) beletristic (sau al literaturii artistice) se caracterizează prin:

a) folosirea unor imagini artistice ca procedeu de comunicare, apelând la sugestie;
b) bogăţie lexicală (termeni argotici, de jargon, arhaisme, regionalisme, neologisme, cuvinte populare etc.);
c) bogăţie sinonimică;

d) predilecţie pentru cuvintele polisemantice şi pentru sensurile figurate (prezenţa figurilor de stil);
e) îmbinarea exprimării raţionale cu cea emoţională, adresându-se afectivităţii cititorului.

2. Stilul (limbajul) tehnico-ştiinţific se caracterizează prin:

a) claritate, sobrietate şi precizie;
b) evitarea sinonimiei şi înlăturarea omonimiei care poate genera confuzii;
c) folosirea unui limbaj specializat, de obicei neologic, în diverse domenii ale ştiinţei şi tehnicii, în sensul folosirii unor termeni proprii fiecărei discipline;
d) întrebuinţarea unor abrevieri, simboluri, formule, semne convenţionale;
e) ignorarea sensibilităţii şi a imaginaţiei cititorului şi oferirea unei informaţii exacte;
f) lipsa reliefului stilistic, prezenţa unui ton neutru, depersonalizat;
g) folosirea cuvintelor cu sensul lor de bază (denotativ).

3. Stilul (limbajul) juridico-administrativ (oficial) are ca elemente definitorii:

a) prezenţa unor formule speciale, consacrate, stereotipe, clişee, cuvinte şi sintagme specifice;
b) înlăturarea invenţiei verbale, sensul cuvintelor fiind cel propriu (strict denotativ);
c) prezenţa şabloanelor pentru evitarea confuziilor şi a echivocului;
d) accesibilitatea şi perfecta sistematizare (ordonare) a materialului pe puncte, pe paragrafe etc.;
e) exprimarea concisă, precisă, clară, simplă;
f) fraza este lipsită de relief stilistic.

4. Stilul (limbajul) publicistic (gazetăresc) are următoarele caracteristici:

a) este limbajul (stilul) funcţional specific presei;
b) se caracterizează prin diversitate lexicală, printr-un vocabular bogat din diferite domenii;
c) sunt prezente neologismele, inovaţiile lingvistice şi unele expresii stereotipe: *la ora actuală, la ordinea zilei, din surse care doresc să-şi păstreze anonimatul* etc.;
d) sunt folosite procedee menite să stârnească interesul cititorilor: titluri eliptice, metaforice, construcţii retorice, exclamative etc.;
e) sunt utilizate şi unele figuri de stil şi superlative explicite.

În afara acestor stiluri mai există şi un **stil colocvial**, care îndeplineşte funcţia de comunicare în relaţiile particulare, intime, neoficiale, în cercuri restrânse (familie, rude, prieteni, colegi de serviciu etc.). El se caracterizează prin naturaleţe, relaxare şi degajare în exprimare, comunicarea nefiind supusă unor reguli (norme).

Totodată, se mai vorbeşte despre **stilul epistolar** (propriu compunerilor corespondenţă), despre **stilul oratoric** (propriu unor compoziţii destinate spre a fi prezentate în public sau despre **stilul didactic** (ca variantă a stilului ştiinţific, propriu învăţământului).

III. Stilurile, *indiferent de felul lor*, au câteva **trăsături generale**, *comune şi obligatorii*:

1. Claritatea constă în formularea şi exprimarea limpede a observaţiilor, ideilor, gândurilor şi sentimentelor, încât cititorul să înţeleagă cu uşurinţă mesajul.

Abaterile de la claritate sunt:

a) ***obscuritatea*** – expunerea confuză şi greoaie;
b) ***echivocul*** – comunicare confuză, care poate avea mai multe înţelesuri şi deci interpretabilă;
c) ***nonsensul*** – se formulează şi se exprimă idei contradictorii;
d) ***galimatiasul*** – exprimare în care abundă idei confuze şi o îngrămădire de cuvinte fără sens, expuse greoi, încâlcit.

2. Proprietatea constă în utilizarea cuvântului celui mai potrivit, în cunoaşterea exactă a sensului cuvintelor, pentru a formula şi a comunica idei, gânduri şi sentimente.

Opusă acestei calităţi este ***improprietatea*** sau ***lipsa de proprietate***, care constă în folosirea improprie (neadecvată) a cuvintelor, a sensurilor, a construcţiilor, în anumite contexte, a unora în locul altora, din cauza necunoaşterii sensurilor, ceea ce duce la incompatibilitate semantică.

3. Precizia constă în întrebuințarea numai a cuvintelor necesare pentru a formula și a exprima ideile, gândurile și sentimentele.

Abaterile de la precizie sunt:

a) ***prolixitatea*** – constă în a face risipă de termeni, în a folosi mai multe cuvinte decât este necesar, astfel comunicarea încărcându-se cu cuvinte de prisos;

b) ***digresiunea*** – abaterea de la ideea centrală a comunicării prin dezvoltarea unor idei paralele și suprapuse ideii centrale.

4. Corectitudinea constă în respectarea regulilor gramaticale în formularea și comunicarea ideilor.

Abaterile de la corectitudine sunt:

a) ***solecismul*** – lipsa de acord între subiect și predicat și a oricărui tip de acord, folosirea incorectă a prepozițiilor, a conjuncțiilor și a locuțiunilor conjuncționale, confuziile paronimice, în general, abaterile de la normele gramaticale;

b) ***anacolutul*** – întreruperea și modificarea unei construcții sintactice începute în cadrul aceleiași unități sintactice.

5. Puritatea constă în folosirea cuvintelor înțelese de toți cei ce vorbesc aceeași limbă și sunt admise de limba literară.

Abaterile de la puritate sunt:

a) ***folosirea abuzivă*** a unor arhaisme, regionalisme, neologisme sau a unor termeni argotici, a expresiilor dure, grosolane;

b) utilizarea ***modificărilor metaplastice***: *proteza* (adăugarea unui sunet la începutul cuvântului), *epenteza* (introducerea unei consoane între două sunete), *paragoga* (introducerea unui sunet la sfârșitul cuvântului), *afereza* (căderea unui sunet sau grup de sunete la începutul cuvântului), *sincopa* (suprimarea unei vocale sau a unui grup de vocale neaccentuate, în interiorul cuvântului), *apocopa* (căderea unui sunet sau grup de sunete de la sfârșitul cuvântului, *metateza* (schimbarea ordinii sunetelor).

În afara acestor calități generale, stilul mai are și unele însușiri particulare (*naturalețe, simplitate, armonie, sobrietate, finețe, demnitate, eleganță, retorism, umor, ironie, oralitate*) care se manifestă diferit de la un scriitor la altul, de la o operă la alta.

EXERCIȚII

1. Precizați care dintre cuvintele de mai jos aparțin vocabularului fundamental și care masei vocabularului. Alcătuiți, apoi, enunțuri cu câte trei termeni din fiecare categorie: *amalgam, amuzament, antic, apă, balustradă, barbă, bea, braț, buldozer, buletin, cireș, combinat, coniac, crede, dinamiza, divan, fiu, fracție, frescă, fugi, impur, lapte, limbă, măr, mână, nas, portocală, sare, soare, soră, treisprezece, zece.*

2. Indicați cărei categorii de cuvinte din masa vocabularului aparțin termenii de mai jos: *aceștii, aiești, am plătitără, artificiu, bielă, biștari, carii, cilindru, covalență, gios, hătmănie, hidrologie, ignora, logofăt, lunge, madam, mangli, mardeală, mișto, o fost, ogrinji, paharnic, pardon, parte de propoziție, pâne, piston, postelnic, pre, pușce, rumpe, segment, șăgui, tăbărî* („a așeza tabăra"), *teoremă, văzum.*

3. Formulați propoziții sau fraze în care să folosiți:

a) patru arhaisme de tipuri diferite;
b) patru regionalisme de tipuri diferite;
c) patru neologisme propriu-zise;

d) patru termeni științifici;
e) patru termeni tehnici;
f) patru termeni argotici;
g) patru termeni de jargon.

4. Dați câte cinci exemple de termeni științifici din următoarele științe: chimie, fizică, matematică, biologie, gramatică.

5. Folosiți în propoziții sau în fraze, atât ca termeni științifici, cât și ca termeni tehnici cuvintele: *cilindru, obiectiv, segment, tensiune.*

6. Alegeți regionalismele dintre cuvintele de mai jos și precizați-le sensul, dându-le echivalentul din limba literară: *afluent, antispastic, arie laterală, axiomă, bai, barabule, birău, bolț, bormașină, cătană, ciubotă, colb, curechi, cușmă, dadă, digestiv, encefalită, făgădău, hemoglobină, hexagon, hipertensiune, infuzie, lepedeu, monom, ortopedie, poloboc, relief, rețea hidrografică, rujă, sistem de direcție, solstițiu, șasiu, șisturi bituminoase, tacheți, zecimale.*

7. Grupați cuvintele rămase la exercițiul anterior în categoriile lexicale cărora le aparțin.

8. Precizați care sunt formele corecte ale cuvintelor de mai jos:

a) *bleumarin – bleumaren, complet – complect, conjunctură – conjuctură, convalescență – covalescență, corabora – corobora, corabora – colabora, cremvuști – crenvurști, decrepitudine – decreptitudine, delicvent – delincvent, demisie – dimisie, desuetudine – desuetitudine, detaliat – detailat, divident – dividend, filigran – filigram, fraticid – fratricid, funerarii – funeralii, importuna – inoportuna, întreprindere – intreprindere, juristconsult – jurisconsult, loialitate – loaialitate, monedă – monetă, monedei – monezii, monetărie – monedărie, monetar – monedar, percepte – precepte, premisă – premiză, președinție – preșidinție, prizonier – prizioner – prizoner, repercursiune – repercusiune, reșou – reșeu, somptuos – somtuos, stres – ștres, teritor – teritoriu, usufruct – uzufruct, vindecativ – vindicativ;*

b) *cromozon – cromozom, exchibiție – exhibiție, magaziner – magazioner, topogan – tobogan, vilegiatură – viligiatură, aeropag – areopag, aversiune – adversiune, avocat – advocat, corigent – corijent, itinerar – intinerar, iredentism – iridentism, juristdicție – jurisdicție, plebiscit – plebicist, renumerație – remunerație, revendicare – revindecare, transcedental – transcendental, proiect – proect, chiftea – piftea, încrângătură – încrengătură, condescendent – condenscendent, identitate – indentitate, cearceaf – cearșaf, întrepid – intrepid, caserie – casierie, șurub – șurup;*

c) *asambla – ansambla, ansamblu – asamblu, contingent – contigent, genuflexiune – genoflexiune, inopinat – inopinant, indemnizație – îndemnizație, jurisprudență – juristprudență, ostatec – ostatic, paliativ – paleativ, preerie – prerie, proroc – prooroc, respectos – respectuos, sacrosant – sacrosanct, siringă – seringă, pogrom – progrom, revelion – reveion, solariu – solar, veștezi – veșteji, șifonier – șifoner, țigară – țigare, șorecar – șoricar, impieta – împieta, prozodie – prosodie, filosofie – filozofie, milieu – mileu, capod – capot, benoclu – binoclu, alandala – halandala, adăoga – adăuga, claun – clovn, complementar – complimentar, blacheu – placheu – blachiu, caramelă – caramea, carbit – carbid, vanitos – vanituos, hebdomader – hebdomadar, istm – ism, disertație – dizertație, tăiței – tăiețel, tirbușon – tirbișon, turcuaz – turcoaz, lănțug – lănțuc, expropia – expropria, grahan – graham, bacnotă – bancnotă, maiou – maieu, ingurgita – îngurgita, japonolog – japanolog, lăscaie – lescaie, mercerizat – mercelizat, obstetrică – obstretică, patinoar – patinuar, pasămite – pasă-mi-te, dară-mi-te – darămite.*

9. Găsiți unul sau mai mulți termeni neologici sinonimi ai cuvintelor și ai expresiilor de mai jos:

a) *adânc, adâncime / adânc* (subst.), *amănunțit, amestec, aspru, a bănui, belșug, bețiv, caraghios, călătorie, a cere, cerere, chin, cinstit, citeț, ciudat, a conlocui, a consfinți, culme, a da foc, a da în vileag, deștept, dovadă, a se face de râs, a face din țânțar armăsar, a face rost de ceva, fățarnic, folositor, greșeală, a hotărî, inimă, împrejurare, îngăduitor, îngâmfat, întăritor, întâmplare, învinuire, lacom, a se lămuri, a o lăsa baltă, lipsă, mănos, a mări, a mărturisi, a micșora, molipsitor, a muri, nădejde, nărav, neatârnare, neschimbător, nesigur, noroc, obraznic, a oglindi, a părăsi, părere, pedeapsă, a pedepsi, a precumpăni, premergător, prielnic, răutăcios, siguranță, simțământ, smalț, a șovăi, a tăgădui, trist, a umbla pe coclauri, vârstă, veșnic, vinovat, zadarnic, zgârcit;*

b) *amănunt, a asupri, a ațâța, baie, burlac, biruință, binevoitor, biruitor, a burzului, ceas, chemare, chezaș, chezășie, cină, cinste, crăpătură, cutremur, cenușiu, ceresc, copilăresc, coroiat, credincios, cuviincios, a căi, a coti, dambla, dușmănos, a dărâma, a dezgropa, a dezvinovăți, a drege, fildeș, folosință, felurit, a făgădui, a folosi, gazdă, gălăgie, geamie, geantă, glas, graniță, greutate, gras, iad, izvor, înălțime, încăpățânare, încordare, îndemânare, înflorire, însemnătate, îndemânatic, înfiorător, însemnat, însuflețit, întunecat, a îmbunătăți, a împărți, a înainta, a înapoia, a înăbuși, a începe, a închipui, a încolți, a îngădui, a îngropa, a înfăptui, a întări, a întovărăși, a înțepeni, a învinui, jertfă, josnicie, leac, leat, leș, limbut, liniștit, a lingușì, maț, mâncăcios, mlădios, necuviință, nenorocire, nutreț, nebun, nepărtinitor, nesățios, nevinovat, a nădăjdui, a năduși, a năzui, oboseală, oacheș, obosit, a opri, a osândi, peruzea, peșteră, pizmă, prăpastie, prilej, prostie, pământesc, primejdios, a plăti, rai, răsunet, a rugini, scop, sfetnic, singurătate, slovă, soartă, soție, stih, stingător, stricăciune, sigur, singur, statornic, stăruitor, sufletesc, a scrânti, a seca, a sfârși, a sfătui, a stărui, a stârpi, a strica, șal, taină, tavan, tristețe, timpuriu, tineresc, trebuincios, țeastă, țiței, ucigaș, urmare, urmaș, uimit, urâcios, ușor, a umfla, a ușura, veșnicie, vremelnic, zestre, zgârcenie, zugrav, a zâmbi, hotărâre, moarte, surghiun, adesea, a despărți, presupunere, a ponegri, îndoielnic, născocire, uimit, uimire, mărgini, poruncă, ospăț, întâmplător, înțelegere, necredincios, asemănător, greșit, preventiv, milos, sfânt, permanent, dărnicie, culme, învățat, nemilos, întreg, dușman, a crede, a bântui, a povesti, înfocat, îndrăzneț, îngrozitor, degeaba, destul, înadins.*

10. Identificați și rescrieți neologismele din textele de mai jos:

a) *„Nu este cu putință să-ți alegi un domeniu oricât de îngust și umbrit din istoria română fără să constați că Nicolae Iorga a trecut pe acolo și a tratat tema în fundamentul ei."*
(G. Călinescu)

b) *Adevărul etern, de care nimeni n-ar trebui să se îndoiască, e că orice om care muncește este supus greșelii, însă tot atât de adevărat e că fiecare dintre noi ar trebui să învețe din propriile și fireștile sale greșeli ca și din erorile altora.*

c) *„Ceea ce caracterizează mai întâi de toate personalitatea lui Eminescu este o așa de covârșitoare inteligență ajutată de o memorie căreia nimic din cele ce-și întipărise vreodată nu-i mai scapă (nici chiar în epoca alienației declarate), încât lumea în care trăia el după firea lui și fără nicio silă era aproape exclusiv lumea ideilor generale ce și le însușise și le avea pururea la îndemână."*
(Titu Maiorescu)

d) *„Caracterul însă al unei școli bune e ca elevul să învețe în ea mult. Odată interesul inteligenței trezit pentru obiecte, odată simțurile și judecata deprinse la observație, elevul ajunge prin proprie gândire la rezultate care nu stau în carte. Destul că școala n-ar trebui să fie o magazie de cunoștințe străine, ci o gimnastică a întregei individualități a omului; elevul – nu un hamal care-și încarcă memoria cu saci de coji ale unor idei străine, sub care geme, ci un om care-și exercită toate puterile proprii ale inteligenței, întărindu-și aparatul intelectual, precum un gimnast își împuternicește pân-în gradul cel mai mare aparatul fizic, fie-n vigoare, fie-n îndemânare."*
(M. Eminescu – „Opere, XI")

e) *„N-am posibilitatea să-mi dau viața pentru un utilaj, nu vreau să câștig admirația celor ce li s-a oprit ceasul acum două decenii, care se miră că nu suntem cum au fost ei atunci, celor ce ne spun cum trebuie să lucrăm, deși sunt specialiști în piscicultură sau în cultivarea foilor de dafin."*
(Augustin Buzura)

f) *Se afirmă, pe bună dreptate, că dintre numeroșii munți a căror înălțime este exagerat de mare, Everestul e cel mai greu de urcat nu numai din cauza altitudinii lui uriașe (8 846 m), ci și din pricina versanților săi (uneori prea abrupți) sau a imenșilor ghețari care au contribuit din plin la moartea a zeci de alpiniști celebri și, în egală măsură, a șerpașilor însoțitori.*

11. Precizați sensurile proprii și figurate ale cuvintelor evidențiate din textele de mai jos și arătați cu ce sens sunt folosite:

a) *„Cum n-oi mai fi pribeag*
De-atunci înainte,
***M-or troieni** cu drag*
Aduceri aminte.

*Luceferi ce **răsar***
Din umbră de cetini,
Fiindu-mi prieteni,
***O să-mi zâmbească** iar.*

***Va geme** de patemi*
*Al mării aspru **cânt**,*
Ci eu voi fi pământ
În singurătate-mi."

(M. Eminescu, *Mai am un singur dor*)

b) *„Noi **n-am lunecat** peste nimeni,*
*În **tulbure**-al gloriei ceas.*
*Stă frunza în codri **ciulită,***
***Să dea**, de-i primejdie, **glas**."*

(Ana Blandiana, *Doină*)

12. Folosiți în propoziții sau fraze, atât cu sens propriu, cât și figurat, cuvintele: *argint, flacără, fulger, a ofta, oglindă, pădure, suliță, stea, foc, inimă.*

13. Precizați care dintre cuvintele următoare sunt monosemantice și care sunt polisemantice. Alcătuiți propoziții sau fraze, cu câte trei cuvinte din fiecare categorie: *afect, antibiotic, cap, cărbune, curent, a electrifica, a face, facultate, gură, limbă, masă, motrice, omogen, supersonic.*

14. Formulați cel puțin trei propoziții sau fraze în care să folosiți cu sensuri diferite cuvintele: *a bate, des, poartă, școală, a trece, a veni*, dovedind astfel polisemia lor.

15. Alcătuiți cel puțin cinci enunțuri în care verbul *a crăpa* să aibă sensuri diferite.

16. Precizați sensurile verbului *a bate* în exemplele de mai jos:
*Lumina îmi **bate** în ochi.*
*Mai întâi **bați** ouăle, apoi adaugi făina.*

*La lumină, rochia ei **bate** în albastru.*
*Nu înțelege unde **bați** cu vorbele tale.*
*Tâmplarul **bate** cuiele în lemn.*
*Clopotul **bătea** de trei ori pe zi.*

17. Întrebuințați în propoziții sau fraze omonimele: *abate, aer, alfa, alpaca, amenda, analog, aport, apus, arie, ascendent, atlas, au, bac, baie, ban, banc, bancă, bandă, bar, baretă, bilă, bob, bor, broască, buf, bursă, cap, car, carieră, casă, cer, constituție, copcă, da, dar, elan, falangă, fascie, gal, gală, hală, ham, lac, lamă, leu, milă, război, roșie, sol, somn, tors, truc, vie, vânătă.*

18. Precizați ce fel de omonime sunt cuvintele: *râs, stat, unde, lin, mare, colț* și folosiți-le în propoziții.

19. Indicați pluralul substantivelor de mai jos și construiți scurte enunțuri (sau sintagme) din care să rezulte întrebuințarea corectă a acestor omonime parțiale: *bandă, calcul, colț, curent, difuzor, dobitoc, ghid, raport, termen, cristal, râs.*

20. Dați antonimele cuvintelor de mai jos și precizați prin ce procedeu s-au format: *adevăr, a aduna, afecțiune, alb, blând, a bloca, bogat, bucurie, bun, a coborî, concret, corect, coruptibil, a cumpăra, curat, drept, des, a descuraja, deștept, dificil, efemer, egal, egoist, a exclude, exclusiv, frig, frumos, frumusețe, a infirma, a intra, a îmbătrâni, a îmbrăca, a împăduri, înalt, a încărca, a înfrunzi, a înlănțui, a înnegri, a înnoda, a lega, legal, lumină, mat, mereu, a merge, mic, moral, nimic, par, a pierde, plin, postbelic, postfață, prefăcut, pretutindeni, prietenie, răutate, real, repede, scump, simpatie, simplu, a strânge, a subaprecia, succes, sus, tânăr, tinerel, tinerețe, totdeauna.*

21. Formați prin prefixare antonimele cuvintelor date: *acceptabil, adaptat, a articula, capabil, coerent, complet, cult, cunoscut, democratic, dependent, divizibil, favorabil, interes, lizibil, mobil, a mobiliza, normal, onorant, plăcere, poetic, ponderabil, răbdare, recunoștință, semnificativ, umflat, util, vinovat, vizibil.*

22. Precizați care dintre perechile de mai jos sunt antonime: *poetic – apoetic, a încreți – a descreți, curat – necurat, cinstit – necinstit, bun – nebun, citeț – ilizibil, vrednic – nevrednic, cinstit – oneros, femeie – bărbat, zi – dimineață, capră – țap, noapte – seară.*

23. Indicați antonimele următoarelor neologisme: *altruist, benefic, cacofonie, creditor, filantrop, hipertensiune* (arterială), *introvertit, junior, microcosm (microcosmos), viciu.*

24. Dați câte un sinonim și câte un antonim pentru cuvintele: *eternă, nobilă, a spune, frumos, divin.*

25. Explicați sensul paronimelor de mai jos și folosiți-le în propoziții sau fraze: *absorbi – adsorbi, adagiu – adagio, albastru – alabastru, alienare – alienație – aliniere, alineat – aliniat – alienat, antonimie – antinomie, anual – anuar, apropia – apropria, arbitrar – arbitral, asculta – ausculta, atlas – atlaz, campanie – companie, carbonieră – carboniferă, cazual – cauzal, colectare – corectare, complement – compliment, comunicare – comunicație, concesie – concesiune – conciziune, conjunctură – conjectură, consultare – consultație, covertă – corvetă – cuvertă, delațiune – dilațiune, duză – doză, emersiune – imersiune, emigra – imigra, eminent – iminent – imanent, enerva – inerva, erupție – irupție, evalua – evolua, ezoteric – exoteric, familiar – familial, fișă – fisă, finit – finisat, flagrant – fragrant, frenghie – frânghie, geantă – jantă, glaciar – glacial, ineligibil – inteligibil, însera – insera, învederat – inveterat, învesti – investi, lacună – lagună, lector – lictor, lineal – linear – liniar, literar – literal, maistru – maestru, manifestare – manifestație, miner – minier, numeral – numerar, oral – orar, ordinar – ordinal, original – originar, petrolier – petrolifer, preceptor – perceptor, prescrie – proscrie, pronume – prenume, propoziție – prepoziție, proveni – preveni, releva – revela, revendica – revindeca, sașiu – șasiu, scară – scală – escală, sfoară – sfară, solidar – solitar, specific – specios, spețe – speze, stipula – stimula – simula, stradă – estradă, stringent – astringent, tasa – taxa, temporal – temporar, virtuos – virtuoz.*

26. Găsiți paronimele următoarelor cuvinte și formulați apoi propoziții cu ele, precizându-le sensul: *abilitate, accidental, adopta, adjutant, alocuțiune, apicol, aritmograf, barbion, baretă, băiaș, bravadă, branhie, campanulă, capitul, captivant, claritate, concordant, consemn, consort, corobora, creativ, curativ, deferență, dependență, diată, disimilare, distins, edem, elida, espadrilă, exalta, falie, fiabil, floral, fuziune, gera, gudron, impasibil, inapt, injustețe, instrumental, libret, manej, mortal, ordinator, ori, pedant, penticostal, preleva, recuza, regentă, sudură, suveran, tramă.*

27. Indicați, prin rescriere, care este paronimul potrivit în următoarele contexte:
a) *Primind o asemenea veste, împăratul a dat imediat **sfoară/sfară** în țară.*
b) *Alegerea făcută a fost absolut **arbitrară/arbitrală**.*
c) *Reuniunile **familiale/familiare** sunt pentru mulți dintre noi o plăcere.*
d) *Industria **carbonieră/carboniferă** este în regres.*
e) *Zăcămintele **petroliere/petrolifere** sunt o importantă bogăție națională.*
f) *Primirea care i s-a făcut a fost destul de **glacială/ glaciară**.*
g) *Domnitorii noștri **investeau/învesteau** pe boieri cu diverse funcții.*
h) *Șederea într-o stațiune balneară este **temporară/ temporală**.*
i) *„Acolo... sunt ruinele încă **inveterate/învederate** ale anticei cetăți."*
(Al. Odobescu)
j) *„Am fost și voi fi întotdeauna împotriva nepotismului... o bubă **inveterată/învederată** a societății noastre."*
(I.L. Caragiale)

28. Arătați prin subliniere care sunt formele corecte în următoarele combinații sintactice: *bazin carbonier/carbonifer; calotă glaciară/glacială; greutăți familiare/familiale; notație literală/literară; libret/livret de economii; păcat original/originar; virtuos/virtuoz al pianului; a gira/ a gera o întreprindere; tribunal arbitral/arbitrar; primire glaciară/ glacială; transcriere literală/literară; industrie mineră/minieră; a-și apropia/apropria bunurile altuia; a călători pe spețele/ spezele statului; a rămâne pe jantă/ geantă; a refuza/ a recuza un martor; industrie petroliferă/petrolieră, pericol eminent/iminent; persoană inervată/enervată; text înserat/ inserat; bani învestiți/investiți; divinitate invocată/evocată; colaborarea/coroborarea datelor; descriere literară/literală; recensământ anual/anuar; dependența/ dependința de un drog; motiv floral/florar; medic oculist/ ocultist; conductă petroliferă/petrolieră; boală familială/ familiară; angajat temporar/temporal; aluzii/iluzii pierdute; masele/mesele de oameni; coți/coturi de stofă; pact tripartit/tripartid; regiune petrolieră/petroliferă; meditație transcedentală/ transcendentală; apariție inopinată/inopinantă; companie petroliferă/patrolieră; notație literară/literală.*

29. Identificați și explicați pe scurt confuziile paronimice din următoarele texte caragialești:
a) *„Nimeni nu trebuie a mânca de la datoriile ce ne impun solemnaminte pactul nostru fundamentale: sfânta costituțiune."*
(I.L. Caragiale, *O noapte furtunoasă*)
b) *„Am avut, țato, parte că a sărit nenea Dumitrache și cu Nae ipistatul! aminteri mitocanul scosese șicul de la baston pentru ca să mă sinucidă."*
(I.L. Caragiale, *O noapte furtunoasă*)

c) *„Ei! geantă latină, domnule, n-ai ce-i mai zice. De ce a băgat el în răcori, gândești, pe toți împărații și pe Papa de la Roma?"*

(I.L. Caragiale, *Conul Leonida față cu reacțiunea*)

d) *„Bravos, bobocule! nu m-așteptam ca tocmai dumneata să te pronunți cu așa iluzii în contra mea."*

(I.L. Caragiale, *Conul Leonida față cu reacțiunea*)

e) *„Poftiți, cocoane Nicule, poftiți... și, zău, să pardonați, în considerația misiei mele, care ordonă (serios) să fim scrofuloși la datorie."*

(I.L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

30. Folosiți în propoziții cuvintele de mai jos, precizându-le sensul: *divizie – diviziune, fracție – fracțiune, instrucție – instrucțiune, pensie – pensiune, rație – rațiune, secție – secțiune, stație – stațiune.*

31. Construiți enunțuri scurte din care să se desprindă diferența semantică existentă între dubletele lexicale: *fascicul – fasciculă, final – finală, garderob – garderobă, grup – grupă, program – programă, pantomim – pantomimă, pendul – pendulă.*

32. Să se arate, prin rescriere, care sunt formele verbale corecte (și deci potrivite) în următoarele contexte:

a) *Justiția nu poate* ***să absolve / să absolvească*** *pe autorul unei crime premeditate.*
b) *Populația de la orașe* ***contractă / contractează*** *mai ușor maladiile infecțioase.*
c) *Foarte mulți factori* ***concură / concurează*** *la realizarea unui ideal.*
d) *Astăzi oamenii* ***manifestă / manifestează*** *nestingheriți pentru satisfacerea revendicărilor lor.*
e) *Literatura nu trebuie* ***să reflecte/să reflecteze*** *foarte fidel realitatea.*
f) *În studiourile de la Hollywood* ***se toarnă / se turnează*** *un nou western.*

33. Dați sinonimele cuvintelor și expresiilor următoare, folosind, acolo unde este posibil, și sinonime regionale. Întrebuințați apoi în propoziții sau fraze patru dintre aceste regionalisme și patru neologisme: *adecvat, a (-și) aduce aminte, animozitate, apoteoză, atroce, a băga de seamă, a certa, certitudine, cioban, concesie, conexiune, conjunctură, consecință, context, cromatică, cutezanță, de bună seamă, defect, demers, a denigra, de pildă, discernământ, dovleac, a echivala, efemer, efervescent, eficace, elevat, elocvent, elogiu, a (se) elucida, a emana, eronat, erudit, a escalada, a estima, a ezita, ferm, fortuit, forță, a gândi, gaură, a ignora, ignorant, indolent, inedit, infatuat, insidios, a insinua, insolent, insolit, invidios, ipostază, laborios, lealitate, licențios, a lua la rost, a o lua la sănătoasa, lucrativ, marotă, mirabil, naiv, necesitate, a nega, novator, ofensă, ostilitate, pădure, pe neașteptate, penurie, pepene verde, peremptoriu, a persecuta, a persevera, persuasiune, placid, porumb, a prăfui, precoce, propensiune, protagonist, pudic, pueril, a pune bețe în roate, recalcitrant, a (se) repercuta, silențios, speranță, steril, supărare, vers, veșminte, vitalitate, zăpadă.*

34. Indicați sinonimele cuvintelor de mai jos și precizați felul lor (al sinonimelor): *ager, aprig, aramă, kaliu, natriu, parataxă, povestire, smalț, strigăt, teamă, vocabular, zice, zgomot.*

35. Indicați sinonimele lexicale existente în textul f) de la exercițiul 10.

36. Să se indice prin sinonime lexicale sau frazeologice (așadar prin simple cuvinte sau prin combinații stabile de cuvinte) sensurile verbului predicativ *a fi* din următoarele contexte:

a) *„În lumea asta* ***sunt*** *femei cu ochi ce izvorăsc scântei."*

(M. Eminescu)

b) *De două luni de zile* ***este*** *în concediu medical.*

c) *În Piața Română* ***a fost*** *un accident care s-a soldat cu doi morți.*
d) *Mâine* ***va fi*** *un an de la căsătoria lor civilă.*
e) *Tu* ***ești*** *din Constanța, iar el este din București.*
f) *Orice oră de curs* ***este*** *de cincizeci de minute.*
g) *Anul trecut* ***a fost*** *la Paris cu propria-i mașină.*
h) *Cât* ***este*** *un kilogram și jumătate de banane?*
i) *Ce* ***e*** *când se zbate ochiul stâng?*
j) *Tot ce ți-am spus* ***era*** *pe la 1400.*
k) *Cât* ***vor fi*** *lumea și pământul, vor exista și oameni nefericiți.*

37. Indicați câte un singur sinonim lexical (neologic sau din fondul vechi al limbii) pentru fiecare din următoarele unități frazeologice verbale: a) *a da foc*; b) *a da ordin;* c) *a da sfaturi;* d) *a-și da viața (pentru cineva / ceva)*; e) *a depune armele*; f) *a face legi;* g) *a-și ieși din fire*; h) *a lua capul (cuiva)*; i) *a lua parte (la ceva)*; j) *a se lăsa păgubaș*; k) *a pune în pericol*; l) *a sări în ochi*; m) *a ține isonul (cuiva)*; n) *a ține piept*; o) *a trece în neființă.*

38. Grupați expresiile și locuțiunile de mai jos în perechi de sinonime frazeologice: *apa morților, ocluzie intestinală, a-și face seama, a trage un perdaf, a veni pe lume, a-și curma viața, a tăia frunză la câini, vocabular fundamental, fata morgana, încurcătură de mațe, a arde gazul (de pomană), fond principal lexical, a lua la refec, a vedea lumina zilei.*

39. Grupați adjectivele de mai jos în perechi sinonimice constituite dintr-un neologism și un termen din fondul vechi al limbii: *abominabil, amănunțit, asemănător, biruitor, copilăresc, credincios, detaliat, fidel, inocent, înfiorător, juvenil, nevinovat, pueril, răzbunător, similar, stupefiat, tineresc, uimit, victorios, vindicativ.*

40. Indicați sinonimele frazeologice ale verbului *a muri.*

41. Dați sinonimele cuvintelor: *discuție, mărturisire, convingere, putere, a înțelege, a înfiora, a găsi, a prăpădi, a sili, ușoară, pământ, fantastic, etern, a ruga, a se deștepta, a licări, vrajă, mândru, a suspina, lucrare, imprimat, blam, pleșuv, aprig, destul, ceas, spaimă, biet, vodă, totdeauna, trudit, singuratic, a străjui, nădejde, sudoare, mijloc, patrie, popor.*

42. Precizați sinonimele locuțiunilor și expresiilor de mai jos: *a prinde de veste, a da de știre, a da în seamă, de nimic, băgare de seamă, dare de seamă, părere de rău, a face rost, a înceta din viață, regele animalelor, ferestrele sufletului, astrul nopții, a șaptea artă, aurul negru, a avea de gând, a-i părea rău, a-și atinge scopul,a forța mâna cuiva, a da voie, plin de sine, cetate de scaun, sfârșit de săptămână, ținere de minte, lovitură de colț, a sta de vorbă, a se face de râs, a-și pune capăt zilelor, a face din țânțar armăsar.*

43. Explicați sensul următoarelor unități frazeologice: *a pescui în apă tulbure, a-și pune cenușă în cap, în pragul vieții, lacrimi de crocodil.*

44. Grupați sinonimele de mai jos: *jignire, distractiv, afront, sobru, strădanie, descurcăreț, amuzant, auster, asiduitate, abil.*

45. Înlocuiți fiecare segment subliniat printr-un cuvânt sau două, utilizând procedeul contragerii și păstrând neschimbat sensul enunțurilor:

a) Fără căldura *pe care o primim de la soare* viața ar fi imposibilă pe pământ.
b) Întors în țară, i-a făcut plăcere să revadă satul *în care s-a născut.*
c) După ani și ani, casa părintească a rămas *cum a fost întotdeauna.*
d) În ultimii ani de viață era tot mai obsedat de ideea *că va muri.*

e) La câteva minute după *desprinderea de sol,* avionul s-a prăbușit în mod inexplicabil.
f) *După ce a ajuns* în străinătate, bunul meu prieten nu a mai dat nici un semn de viață.
g) Pe prietenul meu îl pasionează șahul și *mingea lovită cu bocancul.*
h) Fără afecțiunea și grija *pe care le-o poartă părinții* mulți copii ar fi nefericiți.
i) Așa-zisa fericire înseamnă, în primul rând, *să fii liniștit din punct de vedere sufletesc.*
j) Ideea *că sufletul este nemuritor* îi obsedează pe mulți oameni.
k) Orice om *cu dare de mână* ar trebui să fie *un iubitor și binefăcător al celor săraci.*
l) *Arta de a vorbi în public frumos și convingător* era foarte prețuită în antichitatea greco-romană.

46. Formați câte trei derivate substantivale, adjectivale, verbale și adverbiale cu sufixe diferite, precizând care sunt acestea.

47. Alcătuiți derivate diminutivale, augmentative și colective pornind de la cuvintele de bază: *cioban, flăcău, frunză, pădure, țăran.* Precizați care sunt sufixele folosite.

48. Dați câte trei exemple de cuvinte derivate cu sufixele *-ărie, -erie, -eală, -ială; -ean, -ian, -esc, -iesc; -ește, -iește.*

49. Selectați și rescrieți formele corecte ale cuvintelor următoare: *arădean – arădan, berărie – bererie, clujan – clujean, coreian – coreean – corean, eminescian – eminescean, gogoșărie – gogoșerie, greșală – greșeală, ieșan – ieșean, înfricoșător – înfricoșetor, tapițărie – tapițerie, vasluian – vasluean.*

50. Dați câte trei exemple de cuvinte derivate cu prefixele: *con-, com-, co-; dez-, des-, de-; în-, îm-; im-, in-, i-; răz-, răs-, ră-.*

51. Indicați forma corectă a cuvintelor: *antecameră – anticameră, antidata – antedata, antediluvian – antidiluvian, desgheța – dezgheța, dezmembra – desmembra, incorpora – încorpora, insufla – însufla, înbobocire – îmbobocire, îmbolnăvi – înbolnăvi, împărți – înpărți, înfiltra – infiltra, înegri – înnegri, înnoi – înoi, înpietri – împietri, răstălmăci – răztălmăci.*

52. Precizați care dintre cuvintele de mai jos sunt derivate cu prefixe în interiorul limbii române: *defect, deforma, dezrobi, impar, impas, înalt, înnoda, necesar, nefiresc, neclar, nervi, precar, preșcolar, rămâne, răsuna, răzgândi, răzor, reedita, rețetă, străchioară, străin, străluci, strămoș, strănut.*

53. Dați câte trei exemple de cuvinte derivate cu prefixele: *ante-, anti-, inter-, ne-, pre-, re-, trans-, ultra-.*

54. Formați cuvinte derivate cu prefixele: *in- (im-), în- (îm-),* de la cuvintele de bază: *alb, bătrân, boboc, conștient, nor, parte, posibil.*

55. Folosiți prefixele: *arhi-, supra-, ultra-,* pentru a forma adjective cu valoare de superlativ pe care să le folosiți apoi în propoziții.

56. Precizați prin ce procedee sunt compuse cuvintele de mai jos: *ASIROM, altădată, aprozar, astă-vară, autoturism, avicultură, Baba-Cloanța, Baia Mare, binevoi, binevoitor, bloc-turn, botgros, bunăstare, cal-de-mare, câine-lup, SNCFR, Curtea de Argeș, devreme, dinspre, electromecanic, fărădelege, floarea-soarelui, Harap-Alb, instructiv-educativ, înspre, Marea Neagră, nou-născut, numai, Piatra-Olt, pierde-vară, Plafar, rea-credință, Rompres, Ștefan cel Mare, TAROM, UDMR, unsprezece, untdelemn, RENEL.*

57. Precizați ce sunt ca părți de vorbire și din ce sunt alcătuite cuvintele compuse prin contopire și prin alăturare, de la exercițiul anterior.

58. Explicați scrierea diferită (cu cratimă, împreunat și în cuvinte separate) a cuvintelor de la exercițiul **56.**

59. Arătați ce înseamnă următoarele compuse prin abreviere: O.N.U., NATO, S.O.S., U.N.E.S.C.O.

60. Folosiți în propoziții sau fraze cuvintele compuse și grupurile de cuvinte: *altădată – altă dată, devreme – de vreme, numai – nu mai.*

61. Precizați care dintre cuvintele de mai jos sunt compuse și care sunt derivate cu prefixe. La cele compuse precizați procedeul de compunere: *acasă, amoral, deoparte, despături, despre, deșuruba, devreme, dinspre, înnoda, înspre, motonavă, neclar.*

62. Identificați derivatele și compusele existente în textele de mai jos și arătați mecanismul lor de formare:
a) *Chiar adevăruri de-ar fi câte se spun, în unele privințe, despre tine, este indiscutabil că ai ajuns ceea ce ți-ai pus în gând și ai dorit atât de mult, numai prin meritele tale, pe care, din păcate, unii ți le contestă, din când în când, fără motive întemeiate.*
b) *„Acum mi-e imposibil să fiu cum am fost, aproape că-mi vine să-mi fac ceva să mă duc acasă. Nu știu de ce vreau să trăiesc, întrucât în mine dezgustul, oboseala, disperarea și frica s-au depus demult, trainic, m-am otrăvit. Știu că viața în esență nu-mi va putea oferi prea multe noutăți; cu toate astea țin la viață, dar nu mai am puterea să aștept moartea. Mi-e lehamite de mine, de felul în care m-am înjosit și mă înjosesc aceste spaime. Dar ce pot să fac?”*
c) *„Iar după ce a plecat împărăteasa, cu sulițarii și săgetătorii călări și cei zece slujitori cari purtau oglinda pe perne de puf, să nu cumva s-o sfarme, s-a uitat meșterul mai întâi la comoara pe care era acum stăpân, apoi la clădirea de oglinzi minunate ce făcuse și zise: «Dacă numai pentru o singură oglindă mincinoasă am căpătat atâta aur cât nu mi l-ați fi adus voi de v-aș fi vândut cu zecile de mii, la ce folos m-aș munci de acum înainte să vă fac cât mai limpezi și mai poleite».”*
d) *Se afirmă adeseori că nu e posibil să se înfrățească oamenii prin aceleași convingeri religioase, care sunt prea numeroase și înrădăcinate. Este însă de la sine înțeles că oamenii de pretutindeni ar trebui să fie măcar uniți prin acțiuni pașnice sau constructive și să rămână întotdeauna însuflețiți de aceleași idealuri umanitare.*

63. Identificați derivatele din textul *b* de la exercițiul **10** și arătați mecanismul lor de formare, precum și derivatele și compusele create în limba română din textul *f,* de la același exercițiu.

64. Scoateți derivatele din textul de mai jos și arătați mecanismul lor de formare: *„Mare minunăție-i să-și puie cineva obrăjorul pentru unul ca tine și să te hrănească ca pe un trântor.”*
(după Ion Creangă)

65. Reconstituiți procesele derivative care au avut loc în cazul cuvintelor de mai jos, fie pornindu-se direct de la prima bază derivativă, fie procedându-se în sens invers: *ardelenește, dărnicie, florăreasă, moldoveancă, ostășime, scriitoricesc, sticlozitate, cetățenie, judecătorească, morăriță, țărăncuță, cetățenesc, eminescianism, neînfrumusețat, reînființa, sârguincios.*

66. Despărțiți în silabe următoarele cuvinte: *anorganic, anormal, dezobișnuit, dreptunghi, inegal, înarmare, subaprecia, sublinia, supraalimentație, inuman, neproductiv, dezaprobare,*

despre, untdelemn, imobil, incomod, răsucit, incorect, neanexată, neoxigenat, indiscutabil, nestabil, anacronic, inefabil, inexact, portavion, ilegal, niciodată, subliniere, descriere, inactivitate, inadaptabil, altundeva, deziluzie.

67. Indicaţi valoarea morfologică a cuvintelor subliniate în exemplele de mai jos:
a) ***Toamna*** *a sosit.*
b) *Păsările* ***călătoare*** *pleacă* ***toamna****.*
c) *Bagajele sunt ale acestor* ***călătoare****.*
d) *A venit* ***iar*** *la* ***noi****.*
e) *Tu înveţi,* ***iar*** *el scrie.*
f) *Copilul* ***acesta*** *are haine* ***noi****.*
g) ***Acesta*** *este colegul meu.*
h) *I-am făcut un* ***dar****,* ***dar lui*** *nu i-a plăcut.*
i) *Privea* ***înainte****.*
j) *Mergea* ***înaintea lui*** *Mihai.*

68. Găsiţi cinci exemple de substantive cu valoare adverbială şi cu funcţie sintactică de complement circumstanţial de mod care determină fie un adjectiv, fie un verb.

69. Folosiţi în propoziţii sau fraze cuvintele date, cu valorile indicate între paranteze: *bine* (adverb, substantiv), *deasupra* (adverb, prepoziţie), *deschis* (adjectiv, adverb, verb la participiu), *frumos* (adjectiv, adverb, substantiv), *iarnă* (adverb, substantiv), *lin* (adjectiv, adverb, substantiv), *şapte* (numeral, substantiv).

70. Precizaţi ce valori morfologice pot avea cuvintele: *a, ai, o, un, mai, i, şi, ce, deasupra, care, uşor, de, buştean, cea, rău.* Exemplificaţi-le.

71. Precizaţi valorile morfologice ale cuvântului ***o*** în exemplele de mai jos:
a) ***O****, ce timp frumos!*
b) ***O*** *s-****o*** *scoatem noi la capăt şi cu asta.*
c) *Am văzut-****o*** *pe Maria.*
d) *Am fost* ***o*** *dată, de două ori, dar nu mă mai duc.*
e) *Astăzi au scris litera* ***o****.*
f) *A mers pe* ***o*** *stradă lăturalnică.*
g) *A sărutat-****o*** *şi pe* ***o*** *parte şi pe alta.*
h) ***O*** *merge poate şi el.*

72. Precizaţi valorile morfologice ale cuvintelor evidenţiate din exemplele următoare:
a) „E uşor *a* scrie versuri când nimic nu ai *a* spune." (M. Eminescu)
b) „Dragu mi-i badiu din joc
Că mirose *a* busuioc." (Jarnik-Bârseanu)
c) Am cumpărat zece creioane *a* 0,50 lei bucata.
d) Nu mai ţin minte când *a* fost ultima dată pe la noi.
e) „Care dintre cai *a* veni la jăratic... acela are să te ducă la împărăţie." (I. Creangă)
f) Din depoziţiile *a* cinci martori, a rezultat că inculpatul era, într-adevăr, vinovat.
g) „N-avem oameni ce se luptă cu retoricele suliţi
În aplauzele grele *a* canaliei de uliţi...?" (M. Eminescu)
h) „*A!* Bine că mi-ai venit Făt-Frumos... acum hai la luptă!" (M. Eminescu)
i) „Şi în fuga lui *a* mare
Îl prinzi cu mâna călare." (Anton Pann)
j) „Pe amicul nu-l supără gheata... din dreapta, îl supără *a* din stânga." (I.L. Caragiale)
k) „Sunt flori care-*şi* înclină boiul *şi* mor topite de visare,
Mai sunt *şi* ochi ce plâng în noapte *şi*-adorm când soarele răsare." (D. Anghel)

l) „Lasă-ţi lumea ta uitată
Mi te dă cu *totul* mie,
De ţi-ai da viaţa *toată*
Nime-n lume nu ne ştie." (M. Eminescu)
m) „*Tot* mai citesc măiastra-ţi carte
Deşi o ştiu pe dinafară. (Al. Vlahuţă)
n) „A fost un gemet întreit
Din *totul* inimii pornit." (G. Coşbuc)
o) Am primit intact şi în timp util *tot* ce mi-ai trimis.
p) Peste *tot* au existat şi există încă probleme care trebuie soluţionate.
r) Cu *toate* că l-a părăsit, el continuă să o iubească.

73. Găsiţi trei cuvinte care pot forma fiecare: un compus, un derivat şi un cuvânt cu altă valoare morfologică. Folosiţi cuvintele formate prin cele trei mijloace de îmbogăţire a vocabularului în redactarea unor propoziţii.

74. Să se arate prin exemplificări valorile lexicale şi morfologice diferite pe care le pot avea următoarele succesiuni de litere: *ceai, decât, deloc, mila, odată.*

75. Precizaţi din ce limbă sunt moştenite sau împrumutate seriile de cuvinte de mai jos. Indicaţi, din fiecare serie, cuvântul care nu provine din aceeaşi limbă cu celelalte.
a) *babă, calic, zvon, a îndrăzni, a privi, scârbă, icoană, colţ, dobitoc, sărac, a se grăbi;*
b) *apă, a bea, floare, soare, moară, strâmb, a umbla, faţă, obraz, masă;*
c) *iaurt, ciorbă, dambla, muşama, chirie, duşman, amic, moft, haimana;*
d) *idol, satană, tacticos, a molipsi, etate, taifas, lefter, a se plictisi.*

76. Alcătuiţi familiile lexicale ale cuvintelor: *alb, frunză, muncă, pădure, pământ, român* şi precizaţi rădăcina.

77. Arătaţi, prin rescriere, care dintre următoarele cuvinte fac parte din familia lexicală a substantivului *floare* şi precizaţi (acolo unde este cazul) mecanismul lor de formare: *eflora, eflorescent, eflorescenţă, floarea-soarelui, floral, florar, florăreasă, florărie, floretă, floricică, florentin, florid, florilegiu, florişoară, înflori, înflorat.*

78. Precizaţi care este structura lexicală a cuvintelor de mai jos: *desfrunzire, dezagregare, fiinţă, firesc, incomparabil, înălbit, muncitoreşte, puternic, reîmpădurire, strămoşesc.*

79. Grupaţi pe familii lexicale cuvintele următoare: *cuvânt, vorbă, conştiinţă, vorbăreţ, vocală, bun, conştient, cuvântare, vorbitor, cuvânta, vorbuliţă, albastru, cuvântător, vorbi, conştiincios, cuvinţel, vorbire, vocaliza, conştiinciozitate, vocalic, vorbărie, bunătate, vorbuşoară, vocalizare, bunicel, albăstreală, alb, albăstrui, albeală, albire, a înălbi, albăstrea, albeaţă, albăstri, albit, albăstrire, înălbire.*

80. Identificaţi şi explicaţi abaterile de la normele limbii literare din următoarele texte:
a) *Vom avea grijă în ceea ce privesc subiectele, să se respecte programa.*
b) *Textul a fost un punct de convergenţă al mai multor probleme de redactare.*
c) *Formulaţi ca răspuns exemplele cele mai pilduitoare.*
d) *La acest examen au venit destui de mulţi candidaţi faţă de numărul locurilor.*
e) *Doriţi să urmaţi în continuare acelaşi drum.*

81. Explicați succint de ce sunt pleonastice următoarele construcții și combinații lexicale: a) *averse de ploaie*; b) *a se bifurca în două*; c) *a conviețui laolaltă*; d) *cel mai optim* (ca în „cele mai optime condiții" etc.); e) *hartă a mapamondului; f) muncă laborioasă; g) mimica feței; h) interacțiune reciprocă; i) marele magnat; j) procent de 25 la sută; k) telecomandă la distanță; l) intercondiționare reciprocă.*

82. Formați cu ajutorul substantivelor *vreme, parte, loc, seamă* locuțiuni diferite ca valoare morfologică și introduceți-le în enunțuri.

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1. Din vocabularul fundamental fac parte: *apă, barbă, bea, braț, cireș, crede, fiu, fugi, lapte, limbă, măr, mână, nas, sare, soare, soră, zece.*

Din masa vocabularului fac parte: *amalgam, amuzament, antic, balustradă, buldozer, buletin, combinat, coniac, dinamiza, divan, fracție, frescă, impur, portocală, treisprezece.*

Observație: Pentru a nu face risipă de spațiu tipografic vom formula propoziții sau fraze ca răspuns la cerințele exercițiilor doar atunci când este absolut necesar.

2. *aceștii* – arhaism gramatical; *aiești* – regionalism fonetic; *am plătitără* – regionalism gramatical; *artificiu* – neologism propriu-zis; *bielă* – neologism, termen tehnic; *biștari* – termen argotic; *carii* – arhaism gramatical; *cilindru* – neologism, termen tehnic și științific; *covalență* – neologism, termen științific; *gios* – regionalism fonetic; *hătmănie* – arhaism lexical; *hidrologie* – neologism, termen științific; *ignora* – neologism propriu-zis; *logofăt* – arhaism lexical; *lunge* – arhaism gramatical; *madam* – element de jargon; *mangli* – termen argotic; *mardeală* – termen argotic; *mișto* – termen argotic; *o fost* – regionalism gramatical; *ogrinji* – regionalism lexical; *paharnic* – arhaism lexical; *pardon* – element de jargon; *parte de propoziție* – neologism, termen științific; *pâne* – regionalism fonetic; *piston* – neologism, termen tehnic; *postelnic* – arhaism lexical; *pre* – arhaism fonetic; *pușce* – arhaism gramatical; *rumpe* – arhaism fonetic; *segment* – neologism, termen tehnic și științific; *șăgui* – regionalism lexical; *tăbărî* („a așeza tabăra") – arhaism semantic; *teoremă* – neologism, termen științific; *văzum* – arhaism gramatical.

3. a. Arhaisme:
- arhaism lexical: ***Hatmanul*** *Iablanovski împărtășea supărarea regelui.*
- arhaism fonetic: *„Pe loc ostașii încungiurară* ***pre*** *plăieși..."*
(C. Negruzzi, *Sobieski și românii*)
- arhaism semantic și arhaism gramatical: *„Tot ce-i putem da este* ***plumbul*** *din* ***pușce****..."*
(C. Negruzzi, *Sobieski și românii*)
- arhaism semantic: *„Nu va zice lumea că o cetate s-a arătat dinaintea lui Sobieski fără* ***a i se cuceri****?"*
(C. Negruzzi, *Sobieski și românii*)

b. Regionalisme:
- regionalism lexical: *„În ghiozdan, abecedarul, placa, plumbul, buretele, o bucată de pâine și niște* ***perje*** *afumate."*
(I. Teodoreanu, *Prăvale-Baba*)
- regionalism gramatical și regionalism lexical: *„De la mama când* ***mi-o croit surtucul****..."*
(I. Teodoreanu, *Prăvale-Baba*)
- regionalism fonetic: *„Fănuță a lăsat în plata lor încăperile cu* ***huiet****..."*
(I. Teodoreanu, *Prăvale-Baba*)
- regionalism fonetic: *„Pe Argeș în* ***gios****, / Pe un mal frumos..."*
(*Mănăstirea Argeșului*)

c. Neologisme propriu-zise:
O liniște ***profundă*** *stăpânea pretutindeni.*
Evenimentele *de ieri l-au pus și pe el pe gânduri.*
În proces, a beneficiat *de unele* ***circumstanțe atenuante.***
El a adus ***argumente edificatoare.***

d. Termeni științifici:
Elevii au învățat ***teorema celor trei perpendiculare.*** (geometrie)
În scrierea unei ***reacții chimice*** *ținem cont de* ***valența*** *elementelor.* (chimie)
Astfel are loc procesul de ***fotosinteză.*** (botanică)
Polisemia *este o caracteristică a cuvintelor mai vechi.* (lexicologie)

e. Termeni tehnici:
Maistrul a propus ***alezarea cilindrilor.***
Sistemul de frânare *are o importanță deosebită în circulația rutieră.*
Mecanicul a înlocuit ***discul ambreiajului.***
Pentru reparație mai sunt necesari trei ***tacheți.***

f. Termeni argotici:
Gagiul s-a roit *imediat.*
Mișto! *zise* ***coloratul.***
Numai ce scăpase de la ***pârnaie.***
Cum l-a ***ginit****, s-a* ***ușchit.***
„Dacă scoatem preț bun, avem ***biștari*** *frumoși (...)".*
„Știi să ***manglești*** *cai?"*

(E. Barbu, *Groapa*)

g. Termeni de jargon:
Madam *Popescu își primea musafirii.*
Mersi! *Ești atât de amabil...*
„Lache: – ***Bonsoar****, Mache.*
Mache: – ***Bonsoar****, Lache."*

(I.L. Caragiale, *Amici*)

Au revoir*, stimabile!*

4.
Chimie: *acid tereftalic, alchene, alcool etilic, covalență, hidrocarbură, izomeri, poliamide, reacție chimică, valență.*
Fizică: *câmp electric, câmp electrostatic, inducție electromagnetică, lucru mecanic, putere mecanică.*
Matematică: *binom, cosinus, loc geometric, monom, paralelipiped, paralelogram, polinom, sinus, tangentă.*
Biologie: *artropode, centură scapulară, cubitus, diencefal, metatarsiene, pistil, sistem excretor, tarsiene, urocordate, ventricul.*
Gramatică: *acord gramatical, atribut, complement, frază, morfologie, parte de vorbire, predicat, raport apozitiv, sintaxă.*

5.
Problema cere să aflăm suprafața ***cilindrului.*** (termen științific: „corp geometric")
Pistonul s-a blocat în ***cilindru.*** (termen tehnic: „organ de mașină, tubular")
A trasat un ***segment*** *de dreaptă.* (termen științific: „porțiune dintr-o dreaptă")
Îmi este necesar un set de ***segmenți*** *pentru repararea mașinii.* (termen tehnic: „garnitură metalică a unui piston")
În stabilirea strategiei didactice trebuie formulat mai întâi ***obiectivul*** *fundamental.* (termen științific: „scop")
Obiectivul *aparatului de fotografiat s-a spart.* (termen tehnic: „sistem de lentile")

Își controlează mereu ***tensiunea*** *arterială.* (termen științific: „presiune cu care circulă sângele") ***Tensiunea*** *electrică asigură funcționarea normală a aparatului.* (termen tehnic: „diferență de potențial")

6. Regionalisme: *bai, barabule, birău, cătană, ciubotă, colb, curechi, cușmă, dadă, făgădău, lepedeu, poloboc, rujă.* Sinonimele acestor regionalisme sunt: *bai* – supărare; *barabule* – cartofi; *birău* – primar rural; *cătană* – soldat, ostaș, militar; *ciubotă* – cizmă; *colb* – praf; *curechi* – varză; *cușmă* – căciulă; *dadă* – soră mai mare; *făgădău* – cârciumă, han, ospătărie; *lepedeu* – cearșaf; *poloboc* – butoi; *rujă* – măceș, trandafir.

7.
a. Termeni științifici din domeniul matematicii: *arie laterală, axiomă, hexagon, monom, zecimale.*
b. Termeni științifici din domeniul medicinei: *antispastic, digestiv, encefalită, hemoglobină, hipertensiune, infuzie, ortopedie.*
c. Termeni științifici din domeniul geografiei: *afluent, relief, rețea hidrografică, solstițiu, șisturi bituminoase.*
d. Termeni tehnici: *bolț, bormașină, sistem de direcție, șasiu, tacheți.*

8. Formele corecte sunt:
a) *bleumarin, complet, conjunctură, convalescență, corobora, colabora, crenvurști / (sg.) crenvurst, decrepitudine, delincvent, demisie, desuetudine, detaliat, dividend, filigran, fratricid, funeralii, importuna, întreprindere, jurisconsult, loialitate, monedă, monedei, monetărie, monetar, precepte, premisă, președinție, prizonier, repercusiune, reșou, somptuos, stres, teritoriu, uzufruct, vindicativ;*
b) *cromozom, exhibiție, magazioner, tobogan/topogan, vilegiatură, areopag, aversiune, avocat, corigent/corijent, itinerar, iredentism, jurisdicție, plebiscit, remunerație, revendicare, transcendental, proiect, chiftea, încrengătură, condescendent, identitate, cearșaf/cearceaf, intrepid, casierie, șurub;*
c) *asambla, ansamblu, contingent, genuflexiune, inopinat, indemnizație, jurisprudență, ostatic, paliativ, prerie, proroc, respectuos, sacrosanct, seringă, pogrom, revelion, solar (adj. și s.n. – „seră")/solariu (s.n. – „spațiu pentru băi de soare"), veștejí (verb), veștezi (adj.), șifonier, țigară, șorecar („pasăre")/ șoricar („câine"), impieta, prozodie, filosofie/filozofie, milieu, capot, binoclu, alandala, adăuga, clovn/claun, complementar, blacheu, caramelă, carbid, vanitos, hebdomadar, istm, disertație, tăiețeí/tăiței, tirbușon, turcoaz, lănțug, expropria, graham, bancnotă, maiou, ingurgita, japanolog, lăscaie/lețcaie, mercerizat, obstetrică, patinoar, pasămite, darămite.*

9. a) *adânc* (adj.) – abisal, profund; *adâncime / adânc* (subst.) – abis, profunzime; *amănunțit* – detaliat; *amestec* – aliaj, imixtiune; *aspru* – auster, drastic, sever; *a bănui* – a-și imagina, a presupune, a suspecta; *belșug* – abundență; *bețiv* – alcoolic; *caraghios* – grotesc, ridicol, burlesc; *călătorie* – voiaj; *a cere* – a revendica, a solicita; *cerere* – petiție, revendicare, solicitare; *chin* – calvar, supliciu, tortură; *cinstit* – franc, incoruptibil, integru, leal, loial, onest, prob; *citeț* – descifrabil, lizibil; *ciudat* – bizar, curios, excentric, extravagant, fantasmagoric, funambulesc, straniu; *a conlocui* – a coabita; *a consfinți* – a consacra; *culme* – apogeu; *a da foc* – a incendia; *a da în vileag* – a demasca, a divulga; *deștept* – abil, ager, capabil, ingenios, inteligent; *dovadă* – argument, atestare, confirmare, indiciu, probă; *a se face de râs* – a se compromite; *a face din țânțar armăsar* – a exagera; *a face rost de ceva* – a procura; *fățarnic* – duplicitar, fals, fariseic, ipocrit, perfid; *folositor* – util; *greșeală* – culpă, eroare; *a hotărî* – a decide, a institui; *inimă* – cord; *împrejurare* – circumstanță, conjunctură; *îngăduitor* – concesiv, indulgent, tolerant; *îngâmfat* – grandoman, infatuat, megaloman, orgolios, vanitos; *întăritor* – fortifiant,

tonic, tonifiant; *întâmplare* – eveniment, hazard; *învinuire* – acuzare, acuzație, incriminare, inculpare; *lacom* – avid, cupid, gurmand, insațiabil, vorace; *a (se) lămuri* – a (se) clarifica, a (se) edifica, a elucida; *a o lăsa baltă* – a renunța; *lipsă* – absență, carență, defect, deficit, insuficiență, lacună; *mănos* – fertil; *a mări* – a amplifica, a augmenta, a majora, a potența; *a mărturisi* – a confirma, a declara, a relata; *a micșora* – a atenua, a diminua, a estompa; *molipsitor* – contagios; *a muri* – a deceda, a sucomba; *nădejde* – speranță; *nărav* – obicei, defect, viciu; *neatârnare* – independență; *neschimbător* – imuabil; *nesigur* – incert; *noroc* – șansă; *obraznic* – arogant, impertinent, insolent; *a oglindi* – a reflecta; *a părăsi* – a abandona; *părere* – opinie; *pedeapsă* – sancțiune; *a pedepsi* – a condamna, a sancționa; *a precumpăni* – a predomina; *premergător* – predecesor; *prielnic* – fast, favorabil, propice; *răutăcios* – caustic, malițios, sarcastic; *siguranță* – certitudine; *simțământ* – sentiment; *smalț* – email; *a șovăi* – a ezita; *a tăgădui* – a contesta, a nega, a retracta; *trist* – abătut, deprimat, deprimant, dezolat, dezolant, melancolic; *a umbla pe coclauri* – a vagabonda; *vârstă* – etate; *veșnic* – continuu, etern, permanent, perpetuu, sempitern; *vinovat* – culpabil; *zadarnic* – ineficace, ineficient, inutil, steril, oțios; *zgârcit* – avar, harpagon, meschin, parcimonios.

b) *amănunt* – detaliu; *a asupri* – a exploata; *a ațâța* – a incita; *baie* – mină; *burlac* – celibatar; *biruință* – victorie; *binevoitor* – afabil; *biruitor* – victorios; *a (se) burzului* – a (se) revolta; *ceas* – oră; *chemare* – apel; *chezaș* – garant; *chezășie* – garanție; *cină* – dineu; *cinste* – onestitate; *crăpătură* – fisură; *cutremur* – seism; *cenușiu* – gri; *ceresc* – celest; *copilăresc* – pueril, infantil; *coroiat* – acvilin; *credincios* – fidel; *cuviincios* – decent; *a (se) căi* – a regreta; *a coti* – a vira; *dambla* – paralizie; *dușmănos* – ostil; *a dărâma* – a demola; *a dezgropa* – a deshuma; *a dezvinovăți* – a disculpa; *a drege* – a repara; *fildeș* – ivoriu; *folosință* – utilitate; *felurit* – variat; *a făgădui* – a promite; *a folosi* – a utiliza; *gazdă* – amfitrion; *gălăgie* – tapaj; *geamie* – moschee; *geantă* – servietă; *glas* – voce; *graniță* – frontieră; *greutate* – pondere; *gras* – obez; *iad* – infern; *izvor* – sursă; *înălțime* – altitudine; *încăpățânare* – obstinație; *încordare* – tensiune; *îndemânare* – abilitate; *înflorire* – eflorescență; *însemnătate* – importanță; *îndemânatic* – abil; *înfiorător* – abominabil; *însemnat* – important; *însuflețit* – animat; *întunecat* – obscur; *a îmbunătăți* – a ameliora; *a împărți* – a diviza; *a înainta* – a avansa; *a înapoia* – a restitui; *a înăbuși* – a sufoca; *a începe* – a debuta; *a închipui* – a imagina; *a încolți* – a germina; *a îngădui* – a permite; *a îngropa* – a înhuma; *a înfăptui* – a realiza; *a întări* – a consolida; *a întovărăși* – a acompania; *a înțepeni* – a anchiloza; *a învinui* – a acuza; *jertfă* – sacrificiu; *josnicie* – ignominie; *leac* – medicament; *leat* – contingent; *leș* – cadavru; *limbut* – locvace; *liniștit* – calm; *a linguși* – a adula; *maț* – intestin; *mâncăcios* – gurmand; *mlădios* – flexibil; *necuviință* – indecență, ireverență; *nenorocire* – calamitate; *nutreț* – furaj; *nebun* – dement; *nepărtinitor* – obiectiv; *nesățios* – insațiabil; *nevinovat* – inocent; *a nădăjdui* – a spera; *a năduși* – a transpira; *a năzui* – a aspira; *oboseală* – surmenaj; *oacheș* – brunet; *obosit* – surmenat; *a opri* – a sista; *a osândi* – a condamna; *peruzea* – turcoază; *peșteră* – grotă; *pizmă* – invidie; *prăpastie* – abis; *prilej* – ocazie; *prostie* – obtuzitate; *pământesc* – terestru, teluric; *primejdios* – periculos; *a plăti* – a achita; *rai* – eden, paradis; *răsunet* – ecou; *a rugini* – a oxida; *scop* – finalitate; *sfetnic* – consilier; *singurătate* – solitudine; *slovă* – literă; *soartă* – destin; *soție* – consoartă; *stih* – vers; *stingător* – extinctor; *stricăciune* – avarie; *sigur* – cert; *singur* – solitar; *statornic* – permanent; *stăruitor* – perseverent; *sufletesc* – spiritual; *a scrânti* – a luxa; *a seca* – a asana; *a sfârși* – a termina; *a sfătui* – a consilia; *a stărui* – a persevera; *a stârpi* – a extirpa; *a strica* – a defecta, a (se) altera, a (se) deteriora; *șal* – fular; *taină* – mister; *tavan* – plafon; *tristețe* – melancolie; *timpuriu* – precoce; *tineresc* – juvenil; *trebuincios* – necesar; *țeastă* – craniu; *țiței* – petrol; *ucigaș* – asasin; *urmare* – consecință; *urmaș* – succesor, descendent; *uimit* – stupefiat; *urâcios* – antipatic; *ușor* – facil; *a umfla* – a inflama; *a ușura* – a facilita; *veșnicie* – eternitate; *vremelnic* – temporar; *zestre* – dotă; *zgârcenie* – avariție; *zugrav* – pictor; *a zâmbi* – a surâde; *hotărâre* – decizie; *moarte* – deces; *surghiun* – exil; *adesea* – frecvent; *a despărți* – a diviza, a delimita, a separa; *presupunere* – supoziție; *a ponegri* – a defăima; *îndoielnic* –

dubios; *născocire* – invenție; *uimit* – stupefiat; *uimire* – stupefacție; *a mărgini* – a limita; *poruncă* – ordin; *ospăț* – banchet; *întâmplător* – accidental, fortuit; *înțelegere* – acord, comprehensiune; *necredincios* – infidel; *asemănător* – similar; *greșit* – eronat; *preventiv* – profilactic; *milos* – caritabil; *sfânt* – sacru, divin; *permanent* – etern; *dărnicie* – generozitate; *culme* – apogeu; *învățat* – erudit, savant; *nemilos* – dur, barbar; *întreg* – complet, intact, exhaustiv; *dușman* – inamic, adversar; *a crede* – a presupune, a considera, a prezuma; *a bântui* – a devasta; *a povesti* – a nara, a relata, a prezenta, a expune; *înfocat* – impetuos, entuziast; *îndrăzneț* – brav, curajos, temerar, intrepid; *îngrozitor* – oribil, terifiant, abominabil, terific; *degeaba* – inutil, gratis, gratuit; *destul* – suficient; *înadins* – special, inteționat, expres.

10.

a) *domeniu, istorie, a constata, a trata, temă, fundament;*
b) *etern, propriu, eroare;*
c) *a caracteriza, personalitate, inteligență, memorie, epocă, alienație, a declara, exclusiv, idee, generale;*
d) *caracter, interes, inteligență, obiect, observație, proprie, rezultate, gimnastică, individualitate, memorie, idee, a exercita, proprii, inteligență, intelectual, gimnast, grad, aparat, fizic, vigoare;*
e) *posibilitate, utilaj, admirație, deceniu, specialist, piscicultură, cultivare;*
f) *a se afirma, numeros, exagerat, cauză, altitudine, metru, versant, abrupt, imens, a contribui, alpinist, celebru, egal, șerpaș.*

11.

– *a troieni*:
a) sens propriu: „a înzăpezi, a nămeți, a acoperi de zăpadă";
b) sens figurat: „a copleși, a invada, a năpădi, a cuprinde din toate părțile".
În text, este folosit cu sens figurat.

– *a răsări*:
a) sens propriu: „a apărea, a se ivi, a încolți, a ieși din pământ";
b) sens figurat: „a se naște".
În text, este folosit cu sens propriu.

– *a zâmbi*:
a) sens propriu: „a schița o ușoară mișcare a buzelor însoțită de înseninarea feței, pentru a exprima, de obicei, bucuria sau satisfacția, a surâde";
b) sens figurat: „a fi (cuiva) favorabil; a conveni cuiva, a găsi aprobare la cineva, a străluci".
În text, este folosit cu sens figurat.

– *a geme*:
a) sens propriu: „a scoate sunete nearticulate ca urmare a unei dureri fizice sau morale";
b) sens figurat: „a fremăta, a murmura, a vui; a fi încărcat peste măsură".
În text, este folosit cu sens figurat.

– *cânt*:
a) sens propriu: „cântare, cântec, ciripit de păsărele; poezie, parte a unui poem epic";
b) sens figurat: „vuiet, zgomot, larmă, foșnet, murmur";
În text, este folosit cu sens figurat.

– *a luneca*:
a) sens propriu: „a-și pierde echilibrul călcând pe o suprafață lucioasă, a cădea; a se deplasa, a se mișca lin, cu ușurință, fără zgomot, a se strecura ușor";
b) sens figurat: „a se lăsa ispitit, a se amăgi, a se înșela, a greși; a robi, a cotropi, a invada".
În text, este folosit cu sens figurat.

– *tulbure*:
a) sens propriu: „lipsit de transparență, de limpezime, amestecat cu impurități; învolburat, acoperit cu nori, întunecat, posomorât";
b) sens figurat: „difuz, neclar, greu de înțeles, confuz, încurcat, împăienjenit, neliniștit, nesigur, agitat, frământat, zbuciumat".
În text, este folosit cu sens figurat.

ciulit:
a) sens propriu: „(despre urechi) ridicate drept în sus pentru a se încorda auzul";
b) sens figurat: „atent; încordat, pentru a asculta cu atenție".
În text, este folosit cu sens figurat.

a da glas:
a) sens propriu: „a glăsui, a vorbi, a spune, a exprima (ceva)";
b) sens figurat: „a vesti, a înștiința prin foșnet, prin freamăt, prin murmur".
În text, este folosit cu sens figurat.

12.

– *argint*:
a) *Ileana are o brățară de **argint**.*
(sens propriu de bază: „metal prețios");
b) *Ei au sărbătorit nunta de **argint**.*
(sens propriu secundar: „perioadă de douăzeci și cinci de ani de la căsătorie");
c) ***Argintul** tâmplelor îi dădea un aer de seriozitate.*
(sens figurat: „culoare albă, strălucitoare; încărunțire").

– *flacără*:
a) *Haiducii se încălzeau la **flacăra** focului.*
(sens propriu de bază: „flamă, pară, limbă de foc");
b) *Hanul era în **flăcări**.*
(sens propriu secundar: „foc, ardere intensă");
c) ***Flacăra** ochilor ei îi topea inima.*
(sens figurat: „înflăcărare, pasiune, căldură, strălucire").

– *fulger*:
a) ***Fulgerele** brăzdau cerul.*
(sens propriu de bază: „fenomen atmosferic");
b) *El a expediat o telegramă-**fulger**.*
(sens propriu secundar: „care se deplasează, se transmite rapid, imediat");
c) ***Fulgerul** privirii lui îi îngheță vorba pe buze.*
(sens figurat: „privire iute și tăioasă").

– *a ofta*:
a) *Supărat, copilul **ofta** și în somn.*
(sens propriu de bază: „a scoate un oftat, a suspina");
b) *Bătrâna **ofta** după vremurile de odinioară.*
(sens propriu secundar: „a regreta, a tânji");
c) *Pădurea **ofta** în răstimpuri la adierea vântului.*
(sens figurat: „a foșni, a fremăta").

– *oglindă*:
a) *Fata se privea în **oglindă**.*
(sens propriu de bază: „obiect care are proprietatea de a reflecta lumina");
b) *Frunzele pluteau pe **oglinda** apei.*
(sens propriu secundar: „suprafață netedă și lucioasă");
c) *Epoca evocată de scriitori oferă **oglinda** unor vremuri de mult apuse.*
(sens figurat: „imagine, icoană, tablou").

– *pădure*:
a) *La marginea satului se află o **pădure**.*
(sens propriu de bază: „mulțime de copaci");
b) *În ierbar, a pus și câteva plante **de pădure**.*
(sens propriu secundar: „sălbatic(ă)" în locuțiunea adjectivală *de/ din pădure*);
c) *Abia a trecut prin **pădurea** de oameni.*
(sens figurat: „o grămadă mare de lucruri, ființe etc.").
– *suliță*:
a) ***Sulița** era una dintre armele de luptă ale oștenilor lui Ștefan cel Mare.*
(sens propriu de bază: „armă de atac; instrument folosit în sport");
b) *Mihaela Peneș a fost campioană olimpică la **suliță**.*
(sens propriu secundar: „probă sportivă");
c) *Soarele își trimitea pe pământ **sulițele** sale aurii.*
(sens figurat: „înțepătură, ironie; unitate de măsură a timpului egală cu circa o oră și jumătate; razele soarelui").
– *stea*:
a) *În depărtare se vedea strălucind o **stea**.*
(sens propriu de bază: „corp ceresc cu lumină proprie");
b) *A pregătit **steaua** pentru a merge cu colindul.*
(sens propriu secundar: „obiect, desen etc. care are o formă asemănătoare cu aceea prin care este reprezentată în mod convențional o stea");
c) *Maria Lătărețu a fost o **stea** a muzicii populare românești.*
(sens figurat: „artistă celebră de cinematograf, de teatru, de operă etc.; vedetă").
– *foc*:
a) *Servitoarea aprinsese **focul** în cămin.*
(sens propriu de bază: „ardere violentă cu flacără și dezvoltare de căldură");
b) *Pompierii reușiseră să stingă **focul**.*
(sens propriu secundar: „incendiu; salvă, tir, împușcătură");
c) *Avea și el **un foc** la inimă.*
(sens figurat: „durere, chin, jale").
– *inimă*:
a) *Suferea de o boală de **inimă**.*
(sens propriu de bază: „organ central al aparatului circulator");
b) *Din cauza accidentului, **inima** căruței se rupsese.*
(sens propriu secundar: „centru, mijloc, interior");
c) *El avea o **inimă** bună.*
(sens figurat: „suflet, caracter, fire").

13. Monosemantice: *afect, antibiotic, a electrifica, motrice, omogen, supersonic.*
*S-a realizat astfel un amestec **omogen**.*
*Zona aceasta n-a fost încă **electrificată**.*
*Medicul i-a prescris un **antibiotic**.*
Polisemantice: *cap, cărbune, curent, a face, facultate, gură, limbă, masă.*
– *cap*:
*De câtăva vreme îl doare foarte tare **capul**.* („parte a corpului omenesc")
*Gheorghe Doja a fost **capul** răscoalei.* („conducător")
*S-a oprit la **capul** podului.* („extremitate")
*Se dovedește a fi un om cu **cap**.* („cu inteligență")
– *gură*:
***Gura** păcătosului adevăr grăiește.* („organ al vorbirii")
*E bun de **gură**.* („de vorbă, priceput la vorbă")
*O rază de lumină pătrundea prin **gura** podului.* („deschizătură în plafon prin care se urcă în pod")
*Doar pământul acoperă **gura** lumii.* („bârfă, clevetealǎ")

cărbune:
*Producția de **cărbune** a scăzut.* („rocă, combustibil")
*Carnea de pe grătar s-a făcut **cărbune**.* („scrum")
*A făcut un desen în **cărbune**.* („creion negru cu anumite caracteristici folosit în desen")

14.
– *a bate*:
*Mama l-**a bătut** pentru fapta sa.* („a lovi, a pedepsi")
*El **a bătut** la geam.* („a ciocăni")
*Vântul **bate** ușor.* („a adia, a sufla")
*Mircea cel Bătrân **s-a bătut** cu turcii.* („a se lupta, a se război")
*El i-**a bătut** la Rovine.* („a învinge")
*Tata **bate** covorul.* („a scutura")
– *des*:
*Copiii treceau în pâlcuri **dese**.* („cu densitate mare")
*S-a lăsat o ceață **deasă**.* („compactă, densă")
*Boala i-a fost cauzată de **dese** supărări.* („repetate, frecvente")
poartă:
*S-a oprit la **poartă**.* („loc de intrare într-o curte")
*Mingea a intrat în **poartă**.* („instalație pe terenurile de sport")
*Pe cer se vedea o **poartă** de senin.* („deschidere, porțiune")
*Constanța este **poarta** maritimă a României.* („loc de acces pe mare")
școală:
*El este elev la o **școală** generală.* („unitate de învățământ")
*Pe strada noastră s-a construit o **școală** nouă.* („local, clădire cu destinație specială")
***Școala** începe în fiecare an la 15 septembrie.* („cursuri")
*El are mulți ani de **școală**.* („studiu, învățătură")
***Școala** românească de matematică și-a dovedit superioritatea.* („domeniu de activitate din învățământ")
a trece:
*El **a trecut** pe la mine.* („a veni")
***Au trecut** acele timpuri.* („a se duce")
*Trandafirii **s-au trecut**.* („a se ofili")
*El **trece** compunerea pe curat.* („a transcrie")
*El **a trecut** clasa.* („a promova")
*Hagi **trece** mingea lui Gică Popescu.* („a pasa")
a veni:
*Trenul **vine** în gară.* („a sosi")
*De la gară, tata **vine** spre casă.* („a merge, a se îndrepta")
*Apa îi **venea** până la brâu.* („a ajunge")
*Când se sună, profesorul **vine** în clasă.* („a intra")
*Oltul **vine** vijelios printre stânci.* („a curge")
*Acest cuvânt **vine** din limba latină.* („a proveni")
*Rochia aceasta îi **vine** bine.* („a se potrivi")

15. *Dacă **ar fi crăpat** mai înainte, îi rămânea toată moștenirea fiului.* („a muri")
*El **a crăpat** toți butucii.* („a despica, a desface în bucăți")
***Crapă** pietrele de ger.* („a plesni")
*I-**a crăpat** pielea din cauza detergentului.* („a plesni, a se rupe")
*Toată ziua **crapă** și nu se mai satură.* („a mânca mult, cu lăcomie")
***Crapă** și tu puțin fereastra!* („a întredeschide")
*Vaza **a crăpat** în bucăți.* („a se sparge")

16. *„a se reflecta, a veni"; „a amesteca"; „a da în ..., a avea nuanța de ..."; „a insinua, a face aluzie"; „a înfige"; „a suna".*

17. Pentru economie de spațiu, vom preciza numai sensurile acestor omonime, fără a le folosi în propoziții sau fraze, lăsând această sarcină cititorilor cărții:

abate[1] – (subst.) „titlu acordat unor preoți catolici”;
abate[2] – (verb) „a îndepărta, a sustrage”;
aer[1] – „văzduh, atmosferă”;
aer[2] – „bucată de stofă sau pânză, ornamentată de obicei cu imaginea lui Cristos, utilizată ca acoperământ pentru vase liturgice”;
alfa[1] – „numele primei litere a alfabetului grecesc”;
alfa[2] – „plantă graminee originară din Algeria”;
alpaca[1] – „animal rumegător cu lână fină, lungă și subțire; stofă fină fabricată din lâna animalului cu același nume”;
alpaca[2] – „aliaj inoxidabil din nichel, cupru și zinc”;
amenda[1] – „a aduce îmbunătățiri”;
amenda[2] – „a aplica o amendă”;
analog[1] – (adj.) „asemănător, corespunzător”;
analog[2] – (subst.) „pupitru înalt, mobil, pe care se pun cărțile de cult”;
aport[1] – (interj.) „chemare adresată de vânător câinelui pentru a aduce vânatul sau un obiect”;
aport[2] – (subst.) „contribuție”;
apus[1] – (adj.) „dispărut pentru totdeauna”;
apus[2] – (subst.) „asfințit, punct cardinal”;
arie[1] – „loc special amenajat unde se treieră cerealele”;
arie[2] – „măsură a unei suprafețe”;
arie[3] – „compoziție muzicală vocală care face parte dintr-o operă”;
ascendent[1] – (adj.) „care urcă”;
ascendent[2] – (subst.) „autoritate morală, influență dominantă”;
atlas[1] – „culegere de hărți, grafice, planșe, desene”;
atlas[2] – „prima vertebră cervicală”;
au[1] – (adv. interogativ) „oare”;
au[2] – (conj.) „sau, ori”;
au[3] – (interj.) „exprimă durere fizică, surprindere, mirare, bucurie”;
bac[1] – „platformă plutitoare care servește la transportul oamenilor și al vehiculelor”;
bac[2] – „element al sculelor și al dispozitivelor de strângere cu care se prind piesele în vederea prelucrării lor”;
bac[3] – „abrevierea substantivului «bacalaureat», termen argotic”;
baie[1] – „scăldat, scaldă, îmbăiere”;
baie[2] – „mină”;
ban[1] – „unitate monetară”;
ban[2] – „conducător, funcție administrativă în trecut”;
banc[1] – „grup de pești”;
banc[2] – „masă pe care pot fi montate diferite dispozitive”;
banc[3] – „snoavă”;
bancă[1] – „scaun lung, masă pentru uz școlar”;
bancă[2] – „instituție financiară”;
bandă[1] – „fâșie magnetică folosită la înregistrări”;
bandă[2] – „grup de persoane: de răufăcători; de colindători sau de muzicanți”;
bar[1] – „unitate de măsură a presiunii atmosferice”;
bar[2] – „local public”;
baretă[1] – „bentiță îngustă din piele”;
baretă[2] – „bonetă din postav sau catifea în trei sau patru colțuri”;
bilă[1] – „fiere”;
bilă[2] – „obiect sferic de metal”;
bilă[3] – „trunchi de brad întrebuințat în construcții”;

bob[1] – „sământă de cereale sau de legume; sământă pentru ghicit”;
bob[2] – „sanie metalică, sport practicat cu aceasta”;
bob[3] – „elevator (cu turn) pentru ridicarea unor materiale de construcții la înălțimea schelelor”;
bob[4] – „plantă leguminoasă cu flori albe sau trandafirii”;
bor[1] – „element chimic”;
bor[2] – „marginea unei pălării răsfrântă în afară”;
broască[1] – „animal, batracian”;
broască[2] – „mecanism de închidere a ușii”;
buf[1] – (interj.) „imită zgomotul înfundat, produs de căderea unui obiect tare, de o lovitură sau de o explozie”;
buf[2] – (subst.) „numele unei figuri la jocul de arșice”;
buf[3] – (adj.) „cu un caracter comic exagerat; compus în genul liric ușor, specializat în roluri comice; specific comediei sau unor opere muzicale comice”;
bursă[1] – „ajutor bănesc acordat unui elev sau student”;
bursă[2] – „instituție unde se desfășoară tranzacții de mărfuri”;
cap[1] – „extremitatea superioară a corpului omenesc”;
cap[2] – „promontoriu, proeminență a uscatului”;
car[1] – (subst.) „vehicul cu tracțiune animală”;
car[2] – (subst.) „piesă cilindrică a mașinii de scris pe care se fixeaza hârtia”;
car[3] – (subst.) „insectă”;
carieră[1] – „exploatare minieră”;
carieră[2] – „profesie, ocupație”;
casă[1] – „clădire cu mai multe încăperi, locuință”;
casă[2] – „dulap de fier în care sunt ținuți banii și hârtiile de valoare; locul unde se fac plățile în bani”;
cer[1] – (subst.) „boltă cerească”;
cer[2] – (subst.) „arbore din familia fagaceelor”;
constituție[1] – „totalitatea particularităților morfologice, funcționale și psihologice ale unui individ; structură”;
constituție[2] – „legea fundamentală a unui stat”;
copcă[1] – „sistem de metal format din două piese pentru prinderea a două părți ale unei confecții”;
copcă[2] – „spărtură făcută în gheața unui râu”;
da[1] – (adv.) „se întrebuințează pentru a răspunde afirmativ la o întrebare”;
da[2] – (verb) „a întinde, a înmâna, a oferi cuiva ceva”;
da[3] – (conj.) „dar”;
dar[1] – (conj.) „însă, ci, așadar, deci”;
dar[2] – (adv.) „oare, da, așa, astfel”;
dar[3] – (subst.) „cadou; însușire, har”;
elan[1] – „animal rumegător nordic”;
elan[2] – „însuflețire, avânt, entuziasm”;
falangă[1] – „os al scheletului degetelor”;
falangă[2] – „formație de infanteriști în Grecia antică și grupare de oameni (militară, politică, social-economică)”;
falangă[3] – „sul de lemn de care se legau, în regimul feudal, picioarele celor condamnați să fie bătuți la tălpi; bătaie la tălpi aplicată acestor condamnați”;
fascie[1] – „mănunchi de nuiele de mesteacăn, purtat de lictorii care îi însoțeau pe unii magistrați romani”;
fascie[2] – „foiță care acoperă mușchii sau alte regiuni anatomice”;
gal[1] – „persoană care făcea parte din populația de bază a vechii Galii”;
gal[2] – „unitate pentru măsurarea accelerației”;

gală[1] – „spectacol cu caracter solemn, sărbătoresc; competiție sportivă de box";
gală[2] – „excrescență pe frunzele stejarului sau a altor plante provocată de înțepăturile unor insecte";
hală[1] – „clădire special amenajată, piață acoperită unde se vând alimente; sală de mari dimensiuni în întreprinderi industriale";
hală[2] – „vijelie, monstru, arătare, dihanie";
ham[1] – (subst.) „ansamblu de curele sau frânghii folosit la înhămarea unui animal";
ham[2] – (interj.) „cuvânt care imită lătratul câinelui";
lac[1] – „întindere de apă stătătoare";
lac[2] – „preparat lichid";
lamă[1] – „placă subțire de metal, de material plastic sau de sticlă; parte metalică și tăioasă a unui instrument";
lamă[2] – „gen de mamifere rumegătoare asemănătoare cu cămilele";
leu[1] – „animal mamifer din familia felidelor";
leu[2] – „unitate monetară în țara noastră";
milă[1] – „sentiment de înțelegere și compasiune; ajutor, binefacere, indulgență, înțelegere";
milă[2] – „unitate de măsură pentru lungimi";
război[1] – „conflict armat; ceartă; neînțelegere, vrajbă";
război[2] – „mașină de lucru folosită pentru confecționarea țesăturilor textile, unealtă casnică de țesut; argea, stative";
roșie[1] – (subst.) „plantă legumicolă cu fruct roșu; pătlăgea";
roșie[2] – (adj.) „de culoare purpurie";
sol[1] – „unul dintre cele șapte sunete ale gamei și nota corespunzătoare lui; nota unei chei muzicale";
sol[2] – „emisar, vestitor";
sol[3] – „unitate monetară principală din Peru";
sol[4] – „strat de pământ afânat; suprafața pământului; pământ, teren";
somn[1] – „specie de pește";
somn[2] – „stare de repaus";
tors[1] – (subst.) „faptul de a toarce; sunetul produs de pisici când torc";
tors[2] – (subst.) „sculptură reprezentând partea superioară a corpului omenesc fără membre și fără cap; trunchiul gol al corpului omenesc";
tors[3] – (adj.) „care a fost transformat în fire, răsucit";
truc[1] – „manevră abilă, șiretlic, stratagemă, viclenie";
truc[2] – „cadru suspendat pe una sau pe două osii și pe care se montează suprastructura unui vagon de tramvai";
vie[1] – (adj.) „neștearsă, permanentă; în viață";
vie[2] – (subst.) „plantație de viță-de-vie, numele plantei";
vânătă[1] – (subst.) „plantă, legumă";
vânătă[2] – (adj.) „de culoare vineție".

Aceste omonime se grupează în următoarele categorii:

– *omonime lexicale totale*: *aer, alfa, alpaca, amenda, arie, atlas, bac, baie, ban, banc, bancă, baretă, bilă, broască, bursă, carieră, casă, constituție, copcă, falangă, fascie, gal, gală, hală, lac, lamă, leu, milă, război, truc.*

– *omonime lexicale parțiale*: *bandă, bar, bob, bor, cap, elan, sol, somn, car, cer.*

– *omonime lexico-gramaticale:* *abate, analog, aport, apus, ascendent, au, buf, da, dar, ham, roșie, tors, vie, vânătă.*

Observație: Cuvintele *car* și *cer* pot fi și omonime lexico-gramaticale, când sunt forme flexionare ale verbelor *a căra* și *a cere:*

Eu *car* bagajele.
Îi *cer* o carte.

18. *râs* – omonim lexical parțial:
***Râsul** este un animal periculos.* („animal") (pl. *râși*)
***Râsul** său îi înveselea pe toți.* („acțiunea de a râde") (pl. *râsuri*)

stat – omonim lexical parțial:
*România este un **stat** independent.* („țară, patrie") (pl. *state*)
*S-a întocmit **statul** de plată.* („listă, tablou") (pl. *state*)
***Statul** în picioare este obositor.* („ședere") (defectiv de plural)
*Era înalt la **stat**.* („statură") (pl. *staturi*)

unde – omonim lexico-gramatical:
***Unde** te duci?* (adverb interogativ)
*Nu se știe **unde** a plecat.* (adverb relativ)
*Izvorul curge cu **unde** line.* (subst. „mișcare ritmică, ușoară a apei")

lin – omonim lexico-gramatical; ca substantiv este și omonim lexical parțial:
*El a pescuit **un lin**.* (subst. „pește de apă dulce") (pl. *lini*)
*A pus strugurii în **lin**.* (subst. „vas în care se pun și se storc strugurii") (pl. *linuri*)
*Un vânt **lin** adia printre crengi.* (adj. „ușor, domol")
*Apa curge **lin**.* (adv. „calm, încet")

mare – omonim lexico-gramatical:
*Anul acesta a mers la **mare**.* (subst. „întindere de apă stătătoare")
*Un copac **mare** te întâmpina la intrarea în pădure.* (adj. „care depășește dimensiunile obișnuite")

colț – omonim lexical parțial:
*S-a lovit de **colțul** mesei.* („punct unde se întâlnesc muchiile unui obiect") (pl. *colțuri*)
*Acest **colț** a aparținut unui elefant.* („dinte") (pl. *dinți*)

19. ***bande*** *de hoți;* ***benzi*** *de magnetofon;* ***calculi*** *renali;* ***calcule*** *matematice; și-a arătat* ***colții****; stă pe la* ***colțuri****;* ***curente*** *literare;* ***curenți*** *oceanici;* ***difuzori*** *de presă;* ***difuzoare*** *de la stația de amplificare; a adăpa* ***dobitoacele****; colegii ei nu sunt* ***dobitoci****;* ***ghizii*** *de la agenție;* ***ghiduri*** *metodice editate;* ***raporturi*** *sintactice în propoziție; a redactat mai multe* ***rapoarte****; trebuie respectate* ***termenele*** *de înaintare a situației; cei doi* ***termeni*** *ai relației sintactice;* ***cristale*** *de gheață;* ***cristaluri*** *din vitrina sufrageriei;* ***râsuri*** *molipsitoare;* ***râși*** *periculoși.*

20. Antonimele cuvintelor date sunt formate:

a) dintr-un cuvânt: *adevăr ≠ minciună; a aduna ≠ a împrăștia; afecțiune ≠ aversiune; alb ≠ negru; blând ≠ aprig, aspru, crunt; bogat ≠ sărac; bucurie ≠ tristețe, durere, jale* etc.; *bun ≠ rău; a coborî ≠ a urca; concret ≠ abstract; a cumpăra ≠ a vinde; curat ≠ murdar; drept ≠ strâmb, stâng; des ≠ rar; deștept ≠ prost; dificil ≠ ușor, facil; efemer ≠ veșnic; egoist ≠ altruist; frig ≠ cald; frumos ≠ urât; frumusețe ≠ urâțenie, urâciune; a intra ≠ a ieși; a îmbătrâni ≠ a întineri; înalt ≠ scund, mărunt* etc.; *a înlănțui ≠ a elibera; a înnegri ≠ a înălbi; lumină ≠ întuneric; mat ≠ transparent; mereu ≠ niciodată; a merge ≠ a sta; mic ≠ mare, cuprinzător, vast* etc.; *nimic ≠ totul; a pierde ≠ a câștiga, a găsi; plin ≠ gol; prefăcut ≠ sincer; pretutindeni ≠ nicăieri, niciunde; prietenie ≠ dușmănie; răutate ≠ bunătate; real ≠ imaginar, fabulos, fantastic, uman; repede ≠ încet; scump ≠ ieftin; simplu ≠ complicat, complex; a strânge ≠ a risipi; succes ≠ eșec; sus ≠ jos; tânăr ≠ bătrân; tinerel ≠ bătrânel; tinerețe ≠ bătrânețe; totdeauna ≠ niciodată.*

b) prin prefixare: *a bloca ≠ a debloca; corect ≠ incorect; coruptibil ≠ incoruptibil; drept ≠ nedrept; egal ≠ inegal; a lega ≠ a dezlega; legal ≠ ilegal, nelegal; moral ≠ imoral, amoral; par ≠ impar; real ≠ ireal, nereal; succes ≠ insucces.*

c) prin înlocuirea prefixului existent cu unul nou: *a descuraja ≠ a încuraja; a exclude ≠ a include; exclusiv ≠ inclusiv; a infirma ≠ a confirma; a îmbrăca ≠ a dezbrăca; a împăduri ≠ a despăduri; a încărca ≠ a descărca; a înfrunzi ≠ a desfrunzi; a înlănțui ≠ a dezlănțui;*

a înnoda ≠ a deznoda; postbelic ≠ antebelic; postfață ≠ prefață; simpatie ≠ antipatie; subaprecia ≠ supraaprecia.

21. *acceptabil ≠ inacceptabil, neacceptabil; adaptat ≠ inadaptat, neadaptat; a articula ≠ a dezarticula; capabil ≠ incapabil; coerent ≠ incoerent; complet ≠ incomplet; cult ≠ incult; cunoscut ≠ necunoscut; democratic ≠ antidemocratic, nedemocratic; dependent ≠ independent; divizibil ≠ indivizibil, nedivizibil; favorabil ≠ nefavorabil; interes ≠ dezinteres; lizibil ≠ ilizibil; mobil ≠ imobil; a mobiliza ≠ a demobiliza; normal ≠ anormal; onorant ≠ dezonorant; plăcere ≠ neplăcere; poetic ≠ apoetic; ponderabil ≠ imponderabil; răbdare ≠ nerăbdare; recunoștință ≠ nerecunoștință; semnificativ ≠ nesemnificativ; umflat ≠ dezumflat; util ≠ inutil; vinovat ≠ nevinovat; vizibil ≠ invizibil.*

22. *poetic – apoetic; a încreți – a descreți; curat – necurat* (numai când cuvântul *curat* are înțelesul de „cinstit, corect, legal"; cu sensul propriu, *curat* are antonimul *murdar*); *cinstit – necinstit; bun – nebun* (când derivatul are sensul *„rău"*); *citeț – ilizibil; vrednic – nevrednic* (numai când cuvântul *vrednic* are sensul „demn"; cu sens propriu, *vrednic* are antonimul *leneș*).

23. *altruist ≠ egoist; benefic ≠ malefic; cacofonie ≠ eufonie (armonie); creditor ≠ debitor (datornic); filantrop ≠ mizantrop; hipotensiune ≠ hipertensiune; introvertit ≠ extravertit/extrovertit; junior ≠ senior; microcosmos ≠ macrocosmos; viciu ≠ virtute (calitate).*

24.
eternă – *veșnică, permanentă, perpetuă* (sinonime)
– *trecătoare, efemeră* (antonime)
nobilă – *aristocratică* (sinonim)
– *ignobilă* (antonim)
a spune – *a zice, a vorbi* (sinonime)
– *a tăcea* (antonim)
frumos – *estetic, arătos* (sinonime)
– *urât* (antonim)
divin – *sacru, sfânt, dumnezeiesc* (sinonime)
– *diabolic, drăcesc, diavolesc* (antonime)

25. Vom indica doar sensul paronimelor, fără a le folosi în propoziții sau fraze.
absorbi – „a suge, a înghiți, a încorpora, a reține, a captiva";
adsorbi – (despre substanțe) „a se produce o fixare, o acumulare a moleculelor unui lichid pe suprafața unui corp solid";
adagiu – „maximă, sentință, aforism";
adagio – „în tempo lent, rar; parte dintr-o compoziție care se cântă rar, lent";
albastru – „numele unei culori; senin" (adj. sau subst.);
alabastru – „varietate de ghips cu aspect de marmură albă";
alienare – „înstrăinare, înstrăinarea unui bun";
alienație – „boală mintală, nebunie, demență";
aliniere – „acțiunea de a se așeza în linie dreaptă";
alineat – „rând retras într-un text pentru a marca schimbarea ideii; fragment de text sau pasaj în articolele de legi";
aliniat – „care se află în/pe aceeași linie, într-o ordine";
alienat – „persoană care suferă de o boală mintală";
antonimie – „raport dintre două antonime";
antinomie – „contradicție aparent insolubilă, între două teze, legi, principii care se exclud reciproc și care totuși pot fi demonstrate aparte";
anual – „care are loc o dată pe an; care corespunde unui an" (adj. sau adverb);

anuar – „publicație periodică anuală" (subst.);
apropia – „a se deplasa mai aproape în spațiu";
apropria – „a-și însuși un lucru (străin); a face ca un lucru să fie potrivit pentru un anumit scop";
arbitral – „hotărât de arbitru";
arbitrar – „făcut la întâmplare, după bunul plac, fără a ține seama și de părerea altcuiva";
asculta – „a-și încorda auzul, a auzi; a examina oral; a da importanță celor spuse de cineva, a se conforma";
ausculta – „a asculta cu urechea sau cu stetoscopul zgomotele inimii sau ale plămânilor";
atlas – „colecție de hărți, de imagini, de informații și noutăți; prima vertebră cervicală";
atlaz – „varietate de țesătură";
campanie – „totalitatea operațiunilor unei armate; acțiune organizată după un anumit plan în vederea realizării unor scopuri într-o anumită perioadă de timp";
compánie – „subunitate militară";
companíe – „tovărășie, însoțire; societate, mare întreprindere industrială, comercială, de transport" (diferă prin accent de termenul precedent);
carbonieră – „care se referă la cărbune";
carboniferă – „care conține zăcăminte de cărbuni" (despre roci, straturi, terenuri sau regiuni);
cazual – „cu referire la cazurile gramaticale; accidental, întâmplător";
cauzal – „privitor la cauză; de cauză";
colectare – „acțiunea de a colecta, de a strânge, de a aduna lucruri, produse etc.";
corectare – „acțiunea de a corecta; îndreptare, corijare";
complement – „complinire; parte de propoziție; substanță de natură proteică";
compliment – „cuvânt de laudă, de măgulire, apreciere favorabilă, salutare, plecăciune";
comunicare – „acțiunea de a comunica și rezultatul ei, înștiințare, știre, veste; raport, relație, legătură; prezentare a unei contribuții personale într-o problemă științifică, referat";
comunicație – „mijloc, cale de comunicare între două puncte diferite, legătură, contact";
concesie – „îngăduință, cedare, favoare";
concesiune – „convenție prin care se acordă dreptul de exploatare a unor bunuri ale statului, în schimbul unei părți din venitul realizat";
conciziune – „formulare, exprimare scurtă, laconism";
conjunctură – „concurs de împrejurări, totalitatea unor factori";
conjectură – „prezumție, supoziție, ipoteză, presupunere";
consultare – „solicitare a unui aviz, ascultarea unei păreri, întrebare, cercetare";
consultație – „aviz, lămurire, indicație dată asupra unor chestiuni de specialitate; examinare a unui pacient; îndrumare dată elevilor, studenților etc.";
covertă – „punte superioară a unei nave, punte de manevră";
corvetă – „navă de război";
cuvertă – „email transparent cu care se acoperă obiectele de faianță, de ceramică";
delațiune – „denunțare făcută cu rea intenție, în vederea unui profit";
dilațiune – „întârziere, amânare";
doză – „cantitate dintr-o substanță; o anumită cantitate; cutie folosită în instalațiile electrice; piesă la unele aparate de înregistrare și redare sonoră";
duză – „ajutaj; filieră (pentru mătase)";
emersiune – „ieșire parțială a unui corp dintr-un lichid în care a fost scufundat; starea în care se află un asemenea corp; ieșirea parțială a unui corp ceresc din conul de umbră al altui corp ceresc";
imersiune – „scufundarea parțială sau totală a unui corp într-un lichid; starea în care se află un asemenea corp; intrarea unui corp ceresc în conul de umbră al altui corp ceresc";
emigra – „a pleca din patrie pentru a se stabili în altă țară";
imigra – „a se stabili într-o țară străină, părăsind țara de origine";

eminent – „care se distinge prin calități intelectuale deosebite";
iminent – „care este gata să se producă, să se întâmple, inevitabil";
imanent – „care este propriu naturii obiectului; intrinsec; care există și acționează prin sine însuși";
enerva – „a face să-și piardă calmul, a înfuria, a (se) irita";
inerva – „a produce o stare de excitare a unui organ sau a unui țesut";
erupție – „țâșnire, izbucnire a unui gaz sau a țițeiului; apariția unor pete, bășicuțe etc. pe piele";
irupție – „acțiunea de a ieși la iveală și de a se manifesta dintr-o dată și cu putere; revărsare bruscă a apelor unui râu, năvălire, năpădire";
evolua – „a se dezvolta, a se transforma, a se desfășura";
evalua – „a determina, a stabili prețul, valoarea; a calcula, a socoti";
ezoteric – „ascuns, secret, care poate fi înțeles doar de cei inițiați";
exoteric – „accesibil, destinat tuturor, public";
familiar – „simplu, fără pretenții, prietenos, apropiat, bine cunoscut, obișnuit";
familial – „privitor la familie, destinat familiei";
fișă – „foaie de hârtie sau de carton cu diferite destinații; piesă aflată la capătul unui cordon de rețea";
fisă – „placă mică de metal, de os, de material plastic folosită în loc de monedă; monedă folosită la telefon";
finit – „care are o existență limitată; care a trecut prin toate fazele de transformare, ajungând la forma de întrebuințare";
finisat – „care a căpătat forma definitivă de întrebuințare datorită finisării";
fragrant – „mirositor, parfumat";
flagrant – „care sare în ochi, vizibil, izbitor, evident";
frenghie – „brocart (stofă)";
frânghie – „funie";
geantă – „servietă, poșetă, ghiozdan";
jantă – „partea exterioară a unei roți de autovehicul, de bicicletă pe care se montează un pneu";
glacial – „de gheață, rece ca gheața, care îngheață; lipsit de căldură, de bunăvoință, distant, rece";
glaciar – „perioadă din era cuaternară; care aparține acestei perioade";
ineligibil – „care nu are calitățile cerute de lege pentru a fi ales";
inteligibil – „care poate fi înțeles cu ajutorul gândirii logice, clar, limpede, cunoscut numai de rațiune, de gândire, independent de cunoașterea senzorială";
însera – „a se întuneca, a se lăsa seara, a amurgi, a rămâne până seara";
insera – „a introduce, a adăuga, a include un adaos într-un text; a introduce o informație într-un ziar; a fixa o piesă în interiorul altei piese";
învederat – „vizibil, evident";
inveterat – „învechit în rele, în viciu, înrădăcinat";
învesti – „a acorda cuiva în mod oficial un drept, o autoritate, o demnitate, o atribuție";
investi – „a plasa, a aloca, a cheltui un capital sau diverse mijloace materiale într-o întreprindere";
lacună – „spațiu gol în interiorul unui corp, lipsă în continuitatea unui lucru; întrerupere involuntară în înlănțuirea unor fapte; ceea ce lipsește ca un lucru să fie desăvârșit";
lagună – „porțiune din apa unei mări sau a unui ocean separată de rest printr-o fâșie de pământ";
lector – „grad în învățământul superior; membru al unui lectorat; persoană care ține cursuri și seminare";
lictor – „slujbaș roman, purtător de fascie";

lineal – „riglă, instrument geometric; dispozitiv în laminoare, tipografii sau la mașina de cusut sau de cardat bumbac" (subst.);
liniar – „care e făcut din linii drepte; simplist, uniform, plictisitor" (adj.);
linear – „rectiliniu" (mat., adj.);
literal – „care se face, se produce literă cu literă, cuvânt cu cuvânt, textual, exact; mărimi notate cu litere";
literar – „care aparține literaturii, corect, conform cu normele literare";
maistru – „meșter, meseriaș, conducător de formație de lucru";
maestru – „persoană cu contribuții și rezultate deosebite într-un domeniu de activitate";
manifestare – „exteriorizare (prin vorbe, fapte sau acțiuni) a gândurilor, a sentimentelor, a personalității cuiva; spectacol; indiciu";
manifestație – „demonstrație de masă";
miner – „muncitor care lucrează în mină" (subst.);
minier – „care ține de mină, privitor la mină, în care se găsesc multe mine, în care se practică mineritul" (adj.);
numeral – „parte de vorbire flexibilă care exprimă un număr sau o determinare numerică; care se referă la numere";
numerar – „valoare bănească în monede sau hârtie monedă; bani lichizi, bani-gheață";
oral – „bucal, verbal, prin viu grai";
orar – „care anunță orele, privitor la ore, program pe ore; veșmânt bisericesc";
ordinar – „obișnuit, normal, de rând, comun; de calitate inferioară, fără valoare; vulgar, grosolan, josnic";
ordinal – „care indică locul, ordinea numerică într-o serie";
originar – „care este de loc din ..., care își are obârșia în ...";
original – „care constituie întâiul exemplar, care a fost produs pentru prima oară într-o anumită formă; în limba în care a fost scris, netradus; care are, prin autenticitate, o valoare reală, de necontestat; care este propriu unei persoane sau unui autor; neimitat, personal, nou, inedit; model pentru o operă de artă; neobișnuit, ciudat, bizar, excentric";
petrolier – (despre produse) „care ține de petrol"; (despre ramuri industriale, instalații, procese) „care extrage sau prelucrează petrolul" (adj.); „vas, tren, tanc, care servește la transportul petrolului" (subst.);
petrolifer – (despre strate, regiuni etc.) „care conține petrol, bogat în petrol";
perceptor – „funcționar însărcinat cu încasarea impozitelor";
preceptor – „persoană însărcinată cu educarea și instruirea unui copil";
prescrie – „a indica, a arăta, a recomanda, a dispune, a hotărî; a stinge, a înceta, a-și pierde valabilitatea";
proscrie – „a condamna la moarte fără forme judiciare; a îndepărta pe cineva, forțat, din patria sa, a exila, a alunga, a izgoni, a interzice, a opri";
pronume – „parte de vorbire flexibilă care înlocuiește un substantiv";
prenume – „nume de botez";
propoziție – „comunicare făcută cu ajutorul unui singur predicat";
prepoziție – „parte de vorbire neflexibilă care leagă un atribut sau un complement de cuvântul determinat";
proveni – „a se trage, a rezulta, a avea originea";
preveni – „a atrage cuiva atenția, a avertiza, a prevesti, a lua măsuri de precauție, a preîntâmpina";
releva – „a pune în lumină, a scoate în evidență, a evidenția, a observa, a remarca, a sublinia";
revela – „a face cunoscut, știut; a dezvălui, a se destăinui; a developa";
revendica – „a reclama, a cere, a pretinde un drept ca fiind al său; a asuma";
revindeca – „a vindeca, a însănătoși din nou";

sașiu – „care se uită cruciș, încrucișat" (adj. sau adv.);
șasiu – „cadru rigid de rezistență care se montează pe osiile unui vehicul și susține caroseria" (subst.);
scală – „placă gradată la aparatele de radio";
scară – „obiect de lemn, de fier, de frânghie; element de construcție (la blocuri sau case); parte componentă a șeii; succesiune, șir de elemente; ierarhie; linie gradată (la hărți), măsură, proporție";
escală – „oprire (loc de oprire) pentru vapoare și avioane";
sfară – „miros greu (și fum) rezultat din arderea grăsimilor sau a cărnii, de la lumânări de seu etc.; fum înecăcios; știre, veste (în expresie)";
sfoară – „fir lung obținut din împletirea sau răsucirea mai multor fibre textile (de in, cânepă, bumbac etc.); măsură pentru suprafețe de teren folosită altădată; bucată de teren, de pământ agricol";
solidar – „unit";
solitar – „singur, izolat, singuratic; pustiu, neumblat, retras, tainic";
specific – „care este propriu, caracteristic, particular, distinct";
specios – „amăgitor, înșelător";
spețe – „specii, pricini aduse spre rezolvare înaintea unui organ de justiție";
speze – „cheltuieli";
stimula – „a face să crească energia, a da avânt, a incita, a îndemna, a încuraja";
stipula – „a introduce, a preciza o clauză într-un act sau într-un contract";
simula – „a se preface; a face să pară adevărat ceva inexistent; a imita o acțiune cu ajutorul unui aparat";
stradă – „drum în interiorul unei localități";
estradă – „platformă amenajată pentru reprezentații artistice; gen muzical ușor, distractiv";
stringent – „care nu suferă amânare";
astringent – „care contractează țesuturile, care combate secrețiile organice exagerate";
taxa – „a supune unei taxe, unui impozit; a acuza de..., a califica pe cineva drept...";
tasa – „a comprima prin lovire, apăsare, strângere, a se îndesa";
temporal – „os al cutiei craniene care aparține regiunii tâmplelor" (subst.); „care indică timpul" (adj);
temporar – „de scurtă durată, vremelnic, trecător, provizoriu, limitat în timp";
virtuos – „înzestrat cu virtuți, corect, cast" (adj.);
virtuoz – „persoană care stăpânește în mod desăvârșit tehnica unui instrument sau a unei arte" (subst.);

26. Vom indica doar sensul paronimelor, fără a construi propoziții:
abilitate – „pricepere, iscusință, dibăcie";
agilitate – „suplețe, sprinteneală, îndemânare";
abilitare – „calificarea unei persoane în urma unui examen pentru un post universitar";
accidental – „întâmplător";
accidentat – „a suferi un accident" (verb); „teren cu denivelări" (adj.);
occidental – „care are caracteristicile vieții din Occident";
adopta – „a înfia (un copil); a accepta ceva";
adapta – „a face să se potrivească, a se deprinde, a se obișnui";
adjutant – „ofițer care îndeplinește atribuții similare unui secretar; grad militar; plutonier adjutant";
adjuvant – „medicament secundar, care se asociază cu un alt medicament; ajutător";
alocuțiune – „cuvântare ocazională scurtă";
elocuțiune – „mod de exprimare a ideilor, a gândurilor";
apicol – „provenit din albinărit, referitor la albinărit";

apical – „situat în vârful, la extremitatea unei formații anatomice; care se articulează cu vârful limbii (despre consoane)";
aritmograf – „aritmometru, înregistrator";
aritmogrif – „joc de cuvinte încrucișate";
barbion – „erecție a papilelor limbii la bovine, datorită unei tumefacții";
burbion – „țesut mortificat, alb, care constituie partea centrală a unui furuncul";
barbișon – „barbă lăsată să crească numai pe vârful bărbiei";
baretă – „bentiță îngustă de piele; bonetă de postav sau de catifea în trei sau patru colțuri";
beretă – „șapcă marinărească fără cozoroc, bască";
băiaș – „lucrător într-o baie publică";
băieș – „lucrător într-o mină de aur";
bravadă – „provocare, sfidare";
bravură – „curaj, vitejie, bărbăție";
branhie – „organ extern de respirație la unele animale acvatice";
bronhie – „ramificație a traheii plămânului";
campanulă – „plantă numită și clopoțel";
campanilă – „clopotniță sub formă de turn înalt";
capitul – „inflorescență cu flori numeroase, mici";
capitol – „diviziune, parte mai mare a unei lucrari științifice, literare etc.";
captivant – „care captivează";
captivat – „cucerit, fermecat, subjugat";
claritate – „limpezime, puritate, precizie";
calitate – „însușire, în special bună, a unei persoane, a unui lucru";
caritate – „generozitate, dărnicie, mărinimie";
concordant – „care concordă, care coincide cu ceva (altceva)";
concordat – „tratat papal încheiat cu diferite state; contract între comercianți și creditorii lor";
consemn – „totalitatea îndatoririlor specifice personalului unor gărzi militare; interzicere temporară a ieșirii militarilor din cazarmă; ordin, dispoziție";
consens – „înțelegere deplină, acord, identitate de opinii";
consort – „soțul unei regine suverane; ansamblu de instrumente muzicale";
consorțiu – „asociație de monopoliști în domeniul comerțului, în domeniul bancar etc.; asociație simbiotică între două organisme";
corobora – „a întări, a confirma, a sprijini";
colabora – „a participa la înfăptuirea unei acțiuni, la elaborarea unei opere, a unei lucrări, a coopera";
creativ – „care creează";
creator – „inventiv, ingenios";
curativ – „care vindecă";
curator – „persoană care exercită atribuțiile de a ocroti interesele și bunurile unui minor sau ale unei persoane atinse de o anumită incapacitate";
deferență – „considerație, stimă, respect";
diferență – „deosebire, nepotrivire; rest";
dependență – „stare de subordonare față de cineva, de ceva";
dependință – „încăpere anexă a unei locuințe, a unei clădiri; ansamblul acestor încăperi";
diată – „testament, prevedere testamentară";
dietă – „regim alimentar; adunare legislativă în feudalism și în unele state moderne";
disimilare – „modificare sau dispariție din vorbire a unui sunet";
disimulare – „camuflare, mascare, prefăcătorie";
distins – „deosebit, elegant; eminent, remarcabil";
destins – „relaxat, calm";
edem – „umflătură determinată de acumularea lichidului în țesuturi";

eden – „paradis, rai";
elida – „a suprima, a înlătura o vocală dintr-un cuvânt";
eluda – „a evita, a ascunde, a ignora";
espadrilă – „încălțăminte ușoară de pânză cu talpă de sfoară sau din alt material special";
escadrilă – „subunitate a forțelor aeriene militare";
exalta – „a se înflăcăra, a se entuziasma";
exulta – „a fi extrem de bucuros";
exala – „a răspândi, a împrăștia";
falie – „ruptură apărută în scoarța pământului, ca urmare a unor mișcări tectonice";
folie – „foaie subțire de material plastic";
folie – „nebunie, demență; lucru extraordinar, grozăvie, teribilitate";
floral – „care ține de floare, al florii" (adj.);
florar – „persoană care cultivă și/sau vinde flori" (subst.);
fiabil – „(despre aparate, echipamente) care prezintă siguranță în funcționare";
friabil – „(despre materiale) casabil, care se poate sfărâma ușor";
fezabil – „care se poate face; realizabil";
fuziune – „unire într-o singură unitate; reacție nucleară; îmbinare, reunire";
fisiune – „reacție nucleară de rupere a unui nucleu atomic";
gera – „a administra, a conduce o întreprindere, o instituție în locul (alt)cuiva";
gira – „a garanta, a-și da girul";
gudron – „lichid vâscos, negru sau brun, obținut prin distilarea uleiurilor minerale, a lemnului etc.";
godron – „ornament în relief format din proeminențe ovale alungite, dispuse pe un element de arhitectură, pe un vas etc.";
impasabil – „care nu poate fi transmis, trecut sau pasat cuiva";
impasibil – „nepăsător, indiferent";
imposibil – „care nu e posibil, care nu poate să existe";
inapt – „nepotrivit pentru o anumită sarcină; incapabil";
inept – „stupid, prost, tâmpit";
injustețe – „lipsă de justețe; inexactitate, neadevăr";
injustiție – „nedreptate";
instrumental – „făcut cu ajutorul instrumentelor" (adj);
instrumentar – „totalitatea instrumentelor necesare unei activități" (subst.);
libret – „textul unor opere literare; carnet de economii";
livret – „document militar eliberat persoanelor care au satisfăcut stagiul militar";
manej – „loc pentru antrenament la călărie și pentru dresaj; arenă la circ";
menaj – „gospodărie; familie, căsătorie";
mortal – „ucigător, aducător de moarte" (adj.);
mortar – „amestec de var, nisip, apă, ciment sau ipsos folosit în construcții" (subst.);
mortuar – „funerar, funebru" (adj.);
ordinator – „calculator numeric universal";
ordonator – „conducător al unei instituții bugetare care are dreptul să dispună de creditele acordate";
ori – „sau" (conj.);
or – „dar, însă; deci, așadar" (conj.);
pedant – „meticulos, minuțios peste măsură" (adj.);
pendant – „obiect care formează împreună cu altul o pereche simetrică"; (subst.);
perdant – „(cel) care pierde într-o competiție, într-un proces";
penticostal – „adept al unei secte religioase";
penticostar – „carte bisericească cuprinzând ritualul unor slujbe dintre Paști și prima duminică după Rusalii";
preleva – „a extrage, a lua o parte dintr-un tot";

prevala – „a avea preponderență, a predomina; a se folosi de ceva, a face uz de ceva";
recuza – „a respinge un judecător, un martor, un arbitru etc.";
refuza – „a nu primi, a nu accepta, a respinge (ceva)";
regentă – „propoziție căreia i se subordonează alte propoziții";
regență – „guvernare provizorie exercitată în timpul bolii monarhului sau al minoratului; stil în arhitectură";
sudură – „operație de sudare și rezultatul acesteia; locul unde au fost lipite, prin sudare, două metale; îmbinare, închegare, legătură (fig.)";
sutură – „cusătura unei răni; articulație fixă a oaselor late ale craniului";
suveran – „suprem, absolut, cu autoritate; monarh, rege, împărat" (subst.);
suzeran – „mare senior" (subst.); „care exercită autoritatea unui stat asupra altui stat mai slab" (adj.);
tramă – „fir de mătase obținut prin răsucire; intrigă a unei opere literare; distanța dintre grinzi";
traumă – „tulburare psihică; rană sufletească".

27. a) *sfară;* b) *arbitrară;* c) *familiale;* d) *carbonieră;* e) *petrolifere;* f) *glacială;* g) *învesteau;* h) *temporară;* i) *învederate;* j) *inveterată.*

28. *bazin* ***carbonifer****, calotă* ***glaciară****, greutăți* ***familiale****, notație* ***literală****,* ***libret*** *de economii, păcat* ***originar****,* ***virtuoz*** *al pianului,* ***a gera*** *o întreprindere, tribunal* ***arbitral****, primire* ***glacială****, transcriere* ***literală****, industrie* ***minieră****,* ***a-și apropria*** *bunurile altuia, a călători pe* ***spezele*** *statului, a rămâne* ***pe jantă****,* ***a recuza*** *un martor, industrie* ***petrolieră****, pericol* ***iminent****, persoană* ***enervată****, text* ***inserat****, bani* ***investiți****, divinitate* ***invocată****,* ***coroborarea*** *datelor, descriere* ***literară****, recensământ* ***anual****,* ***dependența*** *de un drog, motiv* ***floral****, medic* ***oculist****, conductă* ***petrolieră****, boală* ***familială (familiară)****, angajat* ***temporar****,* ***iluzii*** *pierdute,* ***masele*** *de oameni,* ***coți*** *de stofă, pact* ***tripartit****, regiune* ***petroliferă****, meditație* ***transcendentală****, apariție* ***inopinată****, companie* ***petrolieră****, notație* ***literală****.*

29.
a) ***a mânca*** este folosit în locul lui *a manca* („a lipsi"), cuvânt împrumutat;
b) ***șiș*** („pumnal") este folosit greșit în locul lui *șic* („eleganță, distincție, bun-gust");
c) ***geantă*** este folosit greșit în locul neologismului *gintă* („neam, seminție, rasă umană, grup etnic");
d) ***iluzii*** (neologism) este confundat tot cu un neologism – *aluzii;*
e) ***scrofulos*** (adjectiv neologic cu sensul „bolnav de scrofule") e folosit greșit în locul lui *scrupulos* („onest, conștiincios, meticulos").

30.
Românii au forțat trecerea Mureșului cu o întreagă *divizie.* (mare unitate militară).
Această echipă joacă în *divizia* națională. („categorie de echipe sportive")
În aceste condiții, trebuie să asigurăm *diviziunea* muncii. („împărțirea")
Astăzi am studiat operațiile cu *fracții.* („raport matematic")
I-a lipsit o *fracțiune* de secundă pentru a realiza un nou record mondial. („frântură, fragment, porțiune foarte mică")
În urma disensiunilor apărute, aceștia au realizat o *fracțiune* în cadrul partidului. („grupare de membri opusă majorității")
Soldații au mers pe câmpul de *instrucție.* („instruire")
Așteaptă încă *instrucțiunea* pentru aplicarea legii. („indicație, prevedere")

A ieșit de curând la *pensie*. („încetarea activității profesionale și remunerarea ei conform vechimii")
Și-a construit o *pensiune* la marginea orașului Bușteni. („construcție destinată găzduirii și ospătării turiștilor")
Să nu depășești niciodată *rația* de hrană zilnică prevăzută de medic. („cantitate de hrană")
Ceea ce face el este lipsit de *rațiune*. („judecată, temei, justificare")
Este inginer la *secția* de sculărie a uzinei. („(sub)unitate organizatorică într-o întreprindere)
Pentru a rezolva problema de geometrie, trebuie să realizăm o *secțiune* în acest con. („tăietură")
Autobuzul a oprit în *stație*. („loc special amenajat destinat opririi vehiculelor")
Olănești-Băi este o renumită *stațiune* balneoclimaterică. („localitate cu un anumit profil și destinație)
Aici a fost cândva o *stațiune* agricolă. („instituție de cercetare")

31. A apărut o nouă *fasciculă* din acest roman.
Un *fascicul* de raze pătrundea prin ușa întredeschisă.
Arbitrul a fluierat *finalul* meciului.
Finala s-a desfășurat pe Stadionul Național „Lia Manoliu".
A pus haina în *garderob*.
La intrarea în sală a lăsat haina la *garderobă*.
Artista avea o *garderobă* impresionantă.
Un *grup* de copii mergea spre școală.
Preșcolarii de la *grupa* mare au pregătit un spectacol.
Programul de lucru durează opt ore.
Programa școlară prevede un număr suficient de ore.
Pantomimul a fost aplaudat frenetic.
Pantomima este o artă dificilă.
Pendula din hol bate din oră în oră.
Am învățat despre *pendulul* lui Foucault.

32. a) *să absolve;* d) *manifestează;*
b) *contractează;* e) *să reflecte;*
c) *concură;* f) *se turnează;*

33. *adecvat* – corespunzător, nimerit, potrivit; *a-și aduce aminte* – a-și aminti; *animozitate* – dușmănie, neînțelegere, ostilitate; *apoteoză* – festivitate pentru zeificarea unui erou sau împărat, glorificare, preamărire, slăvire, solemnitate; *atroce* – crunt, cumplit, fioros, groaznic, grozav, înfiorător, înfricoșător, înspăimântător, teribil; *a băga de seamă* – a observa; *a (se) certa* – a admonesta, a beșteli, a dojeni, a moraliza, a mustra, a muștrului, a ocărî, a probozi, a săpuni, a scutura; a se gâlcevi, a se învrăjbi, a se strica, a se supăra; *certitudine* – convingere, siguranță; *cioban* – oier, păcurar, păstor; *concesie* – compromis, favoare, hatâr; *conexiune* – conectare, contact, corelație, informație, înlănțuire, legătură, raport, relație; *conjunctură* – circumstanță, împrejurare, situație; *consecință* – efect, repercusiune, rezultat, urmare; *context* – circumstanță, conjunctură, cuprins, fragment, stare de lucruri, text; *cromatică* – colorit; *cutezanță* – bărbăție, curaj, dârzenie, încumetare, îndrăzneală, neînfricare; *de bună seamă* – bineînțeles, desigur, firește; *defect* – beteșug, carență, cusur, deficiență, hibă, imperfecțiune, lipsă, meteahnă, tară, viciu (s.); defectat, deranjat, dereglat, stricat (adj.); *demers* – intervenție; *a denigra* – a bârfi, a blama, a calomnia, a cleveti, a defăima, a discredita, a huli, a ponegri; *de pildă* – bunăoară, de exemplu; *discernământ* – apreciere justă, deosebire, diferență, diferențiere, discernere, distingere, judecată, pătrundere; *dovleac* – bostan; *a echivala* – a concorda, a corespunde, a egala; *efemer* – pieritor, temporar, trecător, vremelnic; *efervescent* – agitat, clocotitor, frământat, producător de gaze (prin reacție chimică); *eficace* – eficient, operativ, practic, productiv, pozitiv; *elevat* – academic, distins, nobil, rafinat, solemn, superior; *elocvent* – concludent,

convingător, edificator, grăitor, pilduitor; *elogiu* – apreciere, cinstire, glorie, laudă, mărire, omagiu, proslăvire, slăvire; *a (se) elucida* – a (se) clarifica, a (se) edifica, a (se) explica, a (se) lămuri, a (se) limpezi, a (se) preciza; *a emana* – a degaja, a emite, a exala, a izvorî, a împrăștia, a proveni, a răspândi, a scoate; *eronat* – fals, greșit, incorect, inexact, neadevărat; *erudit* – citit, doct, învățat, luminat, savant; *a escalada* – a se cățăra, a sări, a sui, a trece; *a estima* – a aprecia, a calcula, a evalua; *a ezita* – a se codi, a oscila, a pregeta, a șovăi; *ferm* – categoric, cert, hotărât, neabătut, nešovăitor, răspicat; *fortuit* – incidental, întâmplător, neprevăzut; *forță* – constrângere, energie, presiune, putere, somitate, tărie, violență; *a gândi* – a cântări, a chibzui, a concepe, a cugeta, a cumpăni, a inventa, a judeca, a medita, a raționa, a reflecta, a socoti; *gaură* – adâncitură, bortă, cavitate, deschizătură, orificiu, scobitură; *a ignora* – a neglija, a nesocoti, a nu lua în seamă, a omite; *ignorant* – ageamiu, incapabil, incompetent, incult, necunoscător, neinstruit, neînvățat; *indolent* – bleg, delăsător, indiferent, leneș, nepăsător, pasiv; *inedit* – nou, original, personal; *infatuat* – fudul, grandoman, încrezut, înfumurat, îngâmfat, trufaș, vanitos; *insidios* – perfid, șiret, viclean; *a insinua* – a (se) infiltra, a (se) strecura (cu dibăcie o aluzie răutăcioasă); *insolent* – impertinent, ireverențios, necuviincios, nerespectuos, obraznic; *insolit* – aparte, bizar, ciudat, neobișnuit, original, singular; *invidios* – ciudos, gelos, pizmaș, pizmuitor, ranchiunos; *ipostază* – aspect, chip, împrejurare, înfățișare, situație, stare; *laborios* – activ, harnic, neobosit, neostenit, sârguincios, silitor, zelos; *lealitate* – cinste, corectitudine, franchețe, sinceritate; *licențios* – imoral, impudic, indecent, necuviincios, nerușinat, obscen, trivial, vulgar; *a lua la rost* – a certa; *a o lua la sănătoasa* – a fugi, a pleca, a porni (repede), a o zbughi; *lucrativ* – avantajos, bănos, profitabil, rentabil; *marotă* – idee fixă, preocupare exagerată; *mirabil* – extraordinar, fabulos, fenomenal, miraculos, teribil, uimitor; *naiv* – copilăros, credul, ingenuu, neștiutor; *necesitate* – cerință, nevoie, trebuință, utilitate; *a nega* – a contesta, a retracta, a tăgădui; *novator* – înnoitor, reformator, transformator; *ofensă* – afront, injurie, insultă, invectivă, jignire, ocară, ultragiere, vexare; *ostilitate* – adversitate, antipatie, dușmănie, vrăjmășie; *pădure* – codru, dumbravă, zăvoi; *pe neașteptate* – brusc, deodată, inopinat, instantaneu, neprevăzut; *penurie* – lipsă, mizerie, sărăcie; *pepene verde* – harbuz, lubeniță; *peremptoriu* – de netăgăduit, evident, vădit; *a persecuta* – a năpăstui, a nedreptăți, a oprima, a oropsi, a prigoni, a urgisi; *a persevera* – a insista, a se încăpățâna, a persista, a stărui; *persuasiune* – convingere; *placid* – calm, indiferent, monoton; *porumb* – cucuruz, păpușoi; *a prăfui* – a colbui; *precoce* – prematur, timpuriu; *propensiune* – aptitudine, dispoziție naturală, înclinare, înzestrare; *protagonist* – erou literar, inițiator, personaj principal, promotor; *pudic* – decent, inocent, nepătat, pur, rușinos, sfios; *pueril* – copilăresc, copilăros, infantil, naiv, neîntemeiat, neserios; *a pune bețe în roate* – a împiedica, a se împotrivi; *recalcitrant* – indisciplinat, încăpățânat, îndărătnic, nesupus, refractar; *a se repercuta* – a se răsfrânge, a se reflecta, a se resimți; *silențios* – liniștit, nezgomotos, tăcut; *speranță* – credință, nădejde; *steril* – aseptic, dezinfectat, nefertil, neproductiv, neroditor, sterilizat, sterp; *supărare* – bai, burzuluială, îmbufnare, mâhnire, necaz; *vers* – stih; *veșminte* – bulendre, haine, încălțăminte, straie, țoale; *vitalitate* – dinamism, energie, forță, impetuozitate, robustețe, vigoare, vigurozitate, vlagă; *zăpadă* – nea, ninsoare, omăt.
Observație: Pot fi folosite în propoziții și fraze regionalisme ca: *bai, bortă, bostan, cucuruz, harbuz* etc. De asemenea, numărul mare al neologismelor oferă posibilitatea formulării a mai mult de patru exemple, câte solicită exercițiul.

34. *ager* – inteligent, isteț, iute, perspicace, sprinten, vioi (sinonime parțiale); *aprig* – cumplit, focos, impetuos, iute, înverșunat, năvalnic, nestăpânit, rău, vijelios, violent (sinonime parțiale); *aramă* – cupru (sinonim total); *kaliu* – potasiu (sinonim total); *natriu* – sodiu (sinonim total); *parataxă* – juxtapunere (sinonim total); *povestire* – expunere, istorisire, narațiune, prezentare, relatare (sinonime parțiale); *smalț* – email (sinonim total); *strigăt* – chiot, exclamație, răcnet, țipăt, urlet, vociferare, zbierăt, zbierătură (sinonime parțiale); *teamă* – angoasă, frică, groază, spaimă (sinonime parțiale); *vocabular* – lexic (sinonim total); *a zice* – a afirma, a destăinui, a glăsui, a grăi, a povesti, a rosti, a spune, a transmite, a vorbi (sinonime parțiale); *zgomot* – freamăt, gălăgie, hărmălaie, larmă, tărăboi, vacarm, vuiet, zarvă (sinonime parțiale).

35. *înălţime – altitudine*, (exagerat de) *mare – imens, uriaş*, (din) *cauza* – (din) *pricina*.

36. a) *a exista;*
b) *a se afla;*
c) *a avea loc, a se produce;*
d) *a se împlini;*
e) *a proveni, a se trage;*
f) *a dura;*
g) *a se duce;*
h) *a costa;*
i) *a însemna, a semnifica;*
j) *a se întâmpla;*
k) *a dura, a dăinui; a exista;*

37. a) *a aprinde, a incendia;* b) *a ordona, a porunci;* c) *a sfătui, a povăţui, a consilia;* d) *a se sacrifica;* e) *a capitula, a se preda:* f) *a legifera, a legisla;* g) *a se enerva, a se mânia, a se înfuria;* h) *a decapita, a ucide, a omorî;* i) *a participa, a asista;* j) *a renunţa, a abandona;* k) *a periclita, a primejdui, a ameninţa;* l) *a frapa, a şoca, a izbi;* m) *a acompania, a secunda;* n) *a rezista, a se opune, a se împotrivi;* o) *a muri, a deceda, a se stinge, a pieri.*

38. *apa morţilor* – fata morgana; *ocluzie intestinală* – încurcătură de maţe; *a-şi face seama* – a-şi curma viaţa; *a trage un perdaf* – a lua la refec; *a veni pe lume* – a vedea lumina zilei; *a tăia frunză la câini* – a arde gazul (de pomană); *vocabular fundamental* – fond principal lexical.

39. *abominabil* – înfiorător; *amănunţit* – detaliat; *asemănător* – similar; *biruitor* – victorios; *copilăresc* – pueril; *credincios* – fidel; *inocent* – nevinovat; *juvenil* – tineresc; *răzbunător* – vindicativ; *stupefiat* – uimit.

40. *a muri* – a-şi da duhul, a-şi da obştescul sfârşit, a da ortul popii, a se săvârşi din viaţă, a trece în lumea celor drepţi, a trece în nefiinţă, a pleca dintre cei vii.

41. *discuţie* – convorbire, conversaţie, dialog; *mărturisire* – confesiune, destăinuire, spovedanie; *convingere* – persuasiune, certitudine, credinţă; *putere* – energie, forţă, tărie; *a înţelege* – a sesiza, a percepe, a pricepe; *a înfiora* – a îngrozi, a tremura, a tresălta, a impresiona; *a găsi* – a afla, a descoperi, a depista, a dibui, a surprinde; *a prăpădi* – a distruge, a nimici; *a sili* – a forţa, a constrânge; *uşoară* – simplă, necomplicată, facilă, lesnicioasă, hipoponderală; *pământ* – glie, sol, teritoriu, argilă, lume, uscat; *fantastic* – ireal, miraculos, supranatural, fabulos, imaginar, plăsmuit; *etern* – veşnic, permanent, perpetuu, continuu; *a ruga* – a solicita, a implora; *a (se) deştepta* – a (se) trezi, a suscita; *a licări* – a pâlpâi; *vrajă* – magie; *mândru* – falnic, semeţ, orgolios; *a suspina* – a ofta; *lucrare* – cultivare, scriere; *imprimat* – tipărit, tipăritură; *blam* – dezaprobare; *pleşuv* – chel, arid, sterp; *aprig* – impetuos, iute, neiertător; *destul* – suficient; *ceas* – oră, orologiu, moment; *spaimă* – teamă, frică, groază, angoasă; *biet* – sărman, sărac; *vodă* – voievod, domnitor; *totdeauna* – permanent, mereu; *trudit* – obosit, extenuat, ostenit; *singuratic* – solitar, retras, tainic; *a străjui* – a păzi, a apăra; *nădejde* – speranţă, credinţă; *sudoare* – transpiraţie; *mijloc* – centru, interior; *patrie* – ţară, moşie, vatră; *popor* – neam, etnie, norod.

42. *a prinde de veste* – a afla, a şti, a observa; *a da de ştire* – a înştiinţa, a anunţa; *a da în seamă* – a încredinţa; *de nimic* – nemernic; *băgare de seamă* – atenţie, observare; *dare de seamă* – raport; *părere de rău* – regret; *a face rost* – a procura; *a înceta din viaţă* – a muri, a deceda; *regele animalelor* – leul; *ferestrele sufletului* – ochii; *astrul nopţii* – luna; *a şaptea artă* – cinematograful; *aurul negru* – petrolul; *a avea de gând* – a intenţiona; *a-i părea rău* – a regreta; *a-şi atinge scopul* – a reuşi; *a forţa mâna cuiva* – a obliga; *a da voie* – a permite, a învoi, a tolera; *plin de sine* – arogant, infatuat; *cetate de scaun* – reşedinţă; *sfârşit de săptămână* – weekend; *ţinere de minte* – memorie; *lovitură de colţ* – corner; *a sta de vorbă* – a vorbi; *a se face de râs* – a se compromite; *a-şi pune capăt zilelor* – a se sinucide; *a face din ţânţar armăsar* – a exagera.

43. *a pescui în apă tulbure* – a profita de o situaţie încordată sau confuză pentru a trage unele foloase personale; *a-şi pune cenuşă în cap* – a se pocăi, a-şi recunoaşte vina sau greşeala; *în pragul vieţii* – la începutul vieţii; *lacrimi de crocodil* – lacrimi prefăcute, simulate, viclene, artificiale, plâns prefăcut sau ipocrit.

44. *jignire* – afront; *distractiv* – amuzant; *sobru* – auster; *străduinţă* – asiduitate; *descurcăreţ* – abil.

45. a) *solară (soarelui);* b) *natal;* c) *aceeaşi (neschimbată);* d) *morţii;* e) *decolare;* f) *ajuns (ajungând);* g) *fotbal;* h) *părintească (părinţilor);* i) *linişte sufletească;* j) *nemuririi sufletului (sufletului nemuritor);* k) *bogat (avut, înstărit); filantrop (altruist, mărinimos);* l) *elocvenţa (oratoria, retorica, elocinţa).*

46.
Derivate substantivale: *şcolar (-ar); tocmeală (-eală); veselie (-ie).*
Derivate adjectivale: *argintiu (-iu); frăţesc (-esc); lemnos (-os).*
Derivate verbale: *a băşica (-a); a bocăni (-ăni); a bubui (-ui).*
Derivate adverbale: *vitejeşte (-eşte); chiorâş (-âş); cruciş (-iş).*

47.
– **cioban:** *ciobănel* (sufixul diminutival *-el*); *ciobănaş* (sufixul diminutival *-aş*); *ciobănoi* (sufixul augmentativ *-oi*); *ciobănime* (sufixul colectiv *-ime*).
– **flăcău:** *flăcăiaş* (sufixul diminutival *-(i)aş*); *flăcăiandru* (sufixul augmentativ *-(i)andru*); *flăcăime* (sufixul colectiv *-ime*).
– **frunză:** *frunzulică* (sufixul diminutival *-ulică*); *frunzişoară* (sufixul diminutival *-işoară*); *frunzuliţă* (sufixul diminutival *-uliţă*); *frunzucă* (sufixul diminutival *-ucă*); *frunzoaie* (sufixul augmentativ *-oaie*); *frunzăraie* (sufixul augmentativ *-ăraie*); *frunziş* (sufixul colectiv *-iş*).
– **pădure:** *pădurice* (sufixul diminutival *-ice*); *păduroaie* (sufixul augmentativ *-oaie*); *pădurişte* (sufixul colectiv *-işte*);
– **ţăran:** *ţăranel* (sufixul diminutival *-el*); *ţăranoi* (sufixul augmentativ *-oi*); *ţărănime* (sufixul colectiv *-ime*);

48. *-ărie*: *berărie, grădinărie, jucărie;*
-erie: *cazangerie, frizerie, loterie;*
-eală: *greşeală, oblojeală, tocmeală;*
-ială: *căpătuială, cheltuială, croială;*
-ean: *blăjean, ieşean, mureşean;*
-ian: *bordeian, buzoian, vasluian;*
-esc: *ostăşesc, românesc, vitejesc;*
-iesc: *ciocoiesc, crăiesc, femeiesc;*
-eşte: *frăţeşte, ruseşte, vitejeşte;*
-ieşte: *ciocoieşte, evreieşte, femeieşte;*

49. *arădean, berărie, clujean, coreean, eminescian, gogoşărie, greşeală, ieşean, înfricoşător, tapiţerie, vasluian.*

50. **con-**: *concetăţean, confrate, consătean;*
com-: *combate, compătimi, complăcea;*
co-: *coasociat, coexista, cooperare.*
dez-: *dezamăgi, dezbrăca, dezdoi;*
des-: *descoase, desface, deshăma;*
de-: *dejuga, desăra, deşuruba.*
în-: *înarma, îngloba, învinui;*

îm-: *îmblăni, împărți, împăduri.*
in-: *incorectitudine, indefinibil, invariabil;*
im-: *imbatabil, imparțial, impropriu;*
i-: *ilegal, ilogic, ireal;*
răz-: *răzbate, răzgândi, răzjudeca;*
răs-: *răsalaltăieri, răscoace, răsfoi;*
ră-: *răsuci, răsufla, răscula.*

51. *anticameră/antecameră* (termen tehnic), *antedata, antediluvian, dezgheța, dezmembra, infiltra, insufla, îmbobocire, îmbolnăvi, împărți, împietri, încorpora/incorpora, înnegri, înnoi, răstălmăci.*

52. Cuvinte derivate cu prefixe: *deforma, dezrobi, înnoda, nefiresc, neclar, preșcolar, răzgândi, reedita, străluci, strămoș.*

Observație: Pentru a găsi cuvântul derivat cu prefix trebuie stabilit mai întâi cuvântul de bază și apoi legătura de sens dintre acesta și cuvântul derivat, în funcție de sensul prefixului. Cuvinte ca *deforma, impar, răsuna* nu sunt derivate în interiorul limbii române.

53. ***ante-***: *antepenultim, antetitlu, antevorbitor;*
anti-: *antiinfecțios, antiprezidențial, antirăzboinic;*
inter-: *interregional, interregn, intervocalic;*
ne-: *needucat, neînfricat, nemijlocit, nemaiîntâlnit;*
pre-: *premergător, prenume, preziuă;*
re-: *reclădi, reedita, refolosibil, reîntoarce;*
trans-: *transatlantic, transborda, transsiberian;*
ultra-: *ultramodern, ultraprogresist, ultrasensibil.*

54. ***alb*** *(înălbi),* ***bătrân*** *(îmbătrâni),* ***boboc*** *(îmboboci),* ***conștient*** *(inconștient),* ***nor*** *(înnora),* ***parte*** *(împărți),* ***posibil*** *(imposibil).*

55. *Autobuzul era* ***arhiplin****.*
Din cauza atâtor aparate, rețeaua electrică este ***suprasolicitată****.*
Bucureștiul va deveni o capitală ***ultramodernă****.*

56.
a. **Compuse prin contopire** (unire, sudură): *altădată, binevoi, binevoitor, botgros, bunăstare, devreme, dinspre, fărădelege, înspre, numai, unsprezece, untdelemn;*
b. **Compuse prin alăturare:** *astă-vară, Baba-Cloanța, Baia Mare, bloc-turn, cal-de-mare, câine-lup, Curtea de Argeș, floarea-soarelui, Harap-Alb, instructiv-educativ, Marea Neagră, nou-născut, Piatra-Olt, pierde-vară, rea-credință, Ștefan cel Mare;*
c. **Compuse cu elemente de compunere:** *autoturism, avicultură, electromecanic;*
d. **Compuse prin abreviere (fragmente unite):** *aprozar, Plafar, Rompres, ASIROM*;
e. **Compuse prin abreviere (inițiale unite):** *SNCFR, UDMR*;
f. **Compuse prin abreviere (fragmente și inițiale unite):** *RENEL, TAROM.*

Observație: Ținând cont de relațiile ce se stabilesc între termenii cuvintelor compuse de la *a)* și de la *b)* acestea sunt:
- compuse prin subordonare (hipotaxă): *botgros, bunăstare, Baia Mare, Marea Neagră, pierde-vară, binevoitor, binevoi, altădată, rea-credință, floarea-soarelui* etc.
- compuse prin coordonare (parataxă, juxtapunere, alăturare): *dinspre, înspre, numai, fărădelege, Baba-Cloanța, bloc-turn, Piatra-Olt, instructiv-educativ* etc.

57.
altădată – adverb compus prin contopirea dintre un adjectiv pronominal nehotărât și un substantiv;
astă-vară – adverb compus prin alăturarea unui adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere și a unui substantiv;
Baba-Cloanța – substantiv propriu compus prin alăturarea a două substantive;
Baia Mare – substantiv propriu compus prin alăturarea unui substantiv și a unui adjectiv;
binevoi – verb compus prin contopirea unui adverb și a unui verb;
binevoitor – adjectiv compus prin contopirea unui adverb și a unui adjectiv derivat din verb;
bloc-turn – substantiv comun compus prin alăturarea a două substantive;
botgros – substantiv comun compus prin contopirea dintre un substantiv și un adjectiv;
bunăstare – substantiv comun compus prin contopirea dintre un adjectiv și un substantiv;
cal-de-mare – substantiv comun compus prin alăturarea unui substantiv, a unei prepoziții și a unui substantiv;
câine-lup – substantiv comun compus prin alăturarea a două substantive;
Curtea de Argeș – substantiv propriu compus prin alăturarea unui substantiv, a unei prepoziții și a unui substantiv;
devreme – adverb compus prin contopirea unei prepoziții și a unui substantiv;
dinspre – prepoziție compusă prin contopirea a două prepoziții simple;
fărădelege – substantiv comun compus prin contopirea dintre o prepoziție compusă și un substantiv;
floarea-soarelui – substantiv comun compus prin alăturarea a două substantive;
Harap-Alb – substantiv propriu compus prin alăturarea unui substantiv și a unui adjectiv;
instructiv-educativ – adjectiv compus prin alăturarea a două adjective;
înspre – prepoziție compusă prin contopirea a două prepoziții;
Marea Neagră – substantiv propriu compus prin alăturarea unui substantiv și a unui adjectiv;
nou-născut – adjectiv (substantiv) compus prin alăturarea unui adverb și a unui verb la participiu cu valoare adjectivală;
numai – adverb compus prin contopirea a două adverbe;
Piatra-Olt – substantiv propriu compus prin alăturarea a două substantive;
pierde-vară – substantiv comun compus prin alăturarea unui verb și a unui substantiv;
rea-credință – substantiv comun compus prin alăturarea unui adjectiv și a unui substantiv;
Ștefan cel Mare – substantiv propriu compus prin alăturarea unui substantiv, a unui articol demonstrativ (adjectival) și a unui adjectiv;
unsprezece – numeral cardinal propriu-zis, compus prin contopirea unui numeral cardinal, a unei prepoziții și a unui numeral cardinal;
untdelemn – substantiv comun compus prin contopirea dintre substantiv, prepoziție și substantiv.

58.
a. Cuvintele *bunăstare, botgros* și *primăvară* se scriu împreună, deoarece sunt substantive alcătuite din cuvinte întregi, existente și independent în limbă, care prezintă un grad avansat de unitate semantică și se comportă în flexiune ca un singur cuvânt (se declină și se articulează la ultima parte componentă), fiind compuse dintr-un substantiv precedat sau urmat de un adjectiv propriu-zis ori de un numeral.

b. Substantivele *fărădelege, untdelemn* se scriu împreună fiindcă sunt alcătuite din cuvinte întregi cu un grad avansat de unitate semantică, fiind compuse din prepoziții și substantive. Își schimbă forma și se articulează ultima parte componentă.

c. Cuvintele *avicultură, autoturism, electromecanic* se scriu împreună, întrucât sunt alcătuite din elemente de compunere fără existență independentă în limbă, combinate cu cuvinte întregi, existente și independent.

d. Cuvintele *Plafar, Rompres, aprozar, SNCFR, UDMR, RENEL, TAROM* se scriu împreună, deoarece sunt compuse din abrevieri (inițiale sau fragmente de cuvinte) combinate între ele.

Substantivele proprii alcătuite din abrevieri la inițiale se scriu cu majuscule urmate sau nu de punct *(SNCFR, UDMR)*.

Se scriu întotdeauna fără punct între părțile componente substantivele compuse prin abrevieri la fragmente *(Plafar, Rompres, aprozar)* și cele compuse prin abrevieri la inițiale și fragmente unite *(RENEL, TAROM)*.

e. Adjectivul *binevoitor* se scrie împreunat, fiind format din cuvinte întregi, cu un avansat grad de compunere.

f. Verbul *binevoi* se scrie împreunat, întrucât are în componența sa adverbul *bine*.

g. Adverbele *devreme, numai, altădată* se scriu cu părțile componente unite, deoarece fuziunea termenilor este de mult desăvârșită.

h. Prepozițiile *dinspre, înspre* se scriu cu părțile componente unite, fiindcă prezintă un grad avansat de fuziune.

i. Numeralul cardinal propriu-zis *unsprezece* se scrie împreună, întrucât se caracterizează printr-un grad avansat de fuziune a părților componente și face parte din seria 11–19, cărora li se adaugă numeralele cardinale ce denumesc ordinul zecilor.

j. Substantivele *câine-lup, rea-credință, floarea-soarelui, cal-de-mare, bloc-turn, pierde-vară* se scriu cu cratimă, deoarece sunt alcătuite din cuvinte întregi existente și independent în limbă, care își păstrează, de regulă, individualitatea morfologică, iar în flexiune se modifică fie primul termen *(floarea-soarelui, cal-de-mare, bloc-turn)*, fie ambii termeni *(câine-lup, rea-credință)* și se articulează întotdeauna primul termen component.

Substantivul *pierde-vară* are aspectul unei propoziții, iar termenii lui nu flexionează. Se poate articula cu articol nehotărât: *un pierde-vară*.

k. Substantivele proprii *Baba-Cloanța, Harap-Alb* se scriu cu cratimă, deoarece denumesc personaje din basme și sunt compuse din două substantive cu formă de N.-Ac. și, respectiv, din substantiv și adjectiv.

l. Substantivul propriu *Piatra-Olt* se scrie cu cratimă, pentru că e nume propriu geografic alcătuit din două substantive cu formă de tip N.-Ac., primul fiind la origine un substantiv comun, iar al doilea un nume topic propriu.

m. Adjectivele *nou-născut, instructiv-educativ* se scriu cu cratimă, fiindcă sunt compuse dintr-un adverb și adjectiv și, respectiv, din două adjective întregi nesudate. La acestea flexionează ultima parte componentă.

n. Adverbul *astă-vară* se scrie cu cratimă, întrucât e compus din adjectivul pronominal demonstrativ *astă* și substantiv.

o. Substantivele proprii *Baia Mare, Marea Neagră, Curtea de Argeș* se scriu în cuvinte separate, deoarece sunt denumiri geografice alcătuite dintr-un substantiv însoțit de adjectiv *(Baia Mare, Marea Neagră)* și din substantive legate prin prepoziție *(Curtea de Argeș)*.

p. Substantivul propriu *Ștefan cel Mare* se scrie în cuvinte separate, deoarece este numele unei personalități istorice și este alcătuit dintr-un nume propriu urmat de adjectiv precedat de articolul demonstrativ (adjectival) *cel*.

59. Organizația Națiunilor Unite; Organizația Tratatului Nord-Atlantic, Organizația Pactului Nord-Atlantic, Pactul Nord-Atlantic, Pactul Atlanticului de Nord; „Salvați sufletele noastre"; Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, Organizația Națiunilor Unite pentru Problemele Educației, Științei și Culturii.

60.
***Altădată** era mai bine.* (adverb: „odinioară", „cândva")
*Voi veni **altă dată**.* (*altă* – adjectiv pronominal nehotărât; *dată* – substantiv; „în altă împrejurare")
*Sosește acasă **devreme**.* (adverb: „din timp")
*Se teme **de vreme** rea.* (*de* – prepoziție simplă; *vreme* – substantiv)
*Va veni **numai** el.* (adverb: „doar, decât")
***Nu mai** vine astăzi.* (*nu* – adv. de negație; *mai* – adv.)

61.
Cuvinte compuse:
a) prin contopire (unire, sudură): *acasă, deoparte, despre, devreme, dinspre, înspre;*
b) cu elemente de compunere: *motonavă.*
Cuvinte derivate cu prefixe: *amoral, despături, deșuruba, înnoda, neclar.*

62. a)
privință – substantiv derivat de la verbul *a privi* cu sufixul *-ință*;
despre – prepoziție compusă prin contopire din două prepoziții (*de* și *spre*);
indiscutabil – cuvânt împrumutat, dar analizabil în limba română ca adverb derivat de la adverbul *discutabil* cu prefixul *in-*; la rândul lui, *discutabil* este derivat de la verbul *a discuta* cu sufixul *-bil*;
ceea ce – pronume relativ compus prin alăturare din pronumele demonstrativ *ceea* și pronumele relativ *ce*;
numai – adverb compus prin contopire din două adverbe (*nu* și *mai*);
întemeiat – adjectiv obținut prin conversiune din participiul verbului *a întemeia*; *a întemeia* este derivat parasintetic, de la substantivul *temei* cu prefixul *în-* și sufixul *-a*;

b)
imposibil – cuvânt împrumutat, dar analizabil în limba română ca adverb derivat de la adverbul *posibil* cu prefixul *im-*;
ceva – pronume nehotărât compus prin contopire din pronumele relativ *ce* + particula *va*;
acasă – adverb compus prin contopire din prepoziția *a* și substantivul *casă*;
întrucât – conjuncție compusă prin contopire din prepoziția *întru* și adverbul *cât*;
dezgust – substantiv derivat de la substantivul *gust* cu prefixul *dez-*;
oboseală – substantiv derivat de la verbul *a obosi* cu sufixul *-eală*;
disperare – substantiv derivat de la verbul *a dispera* cu sufixul *-re*;
demult – adverb compus prin contopire din prepoziția *de* și adverbul *mult*;
trainic – adverb derivat de la substantivul *trai* cu sufixul *-nic*;
a otrăvi – verb derivat de la substantivul *otravă* cu sufixul *-i*;
putere – substantiv derivat de la verbul *a putea* cu sufixul *-re*;
a înjosi – verb derivat parasintetic de la adverbul *jos* cu prefixul *în-* și sufixul *-i*;

c)
împărătească – substantiv derivat de la substantivul *împărat* cu sufixul *-ească*;
sulițar – substantiv derivat de la substantivul *suliță* cu sufixul *-ar*;
săgetător – substantiv derivat de la substantivul *săgeată* cu sufixul *-(ă)tor*;
slujitor – substantiv derivat de la verbul *a sluji* cu sufixul *-(i)tor;*
cumva – adverb compus prin contopire din adverbul *cum* și particula *va*;

clădire – substantiv derivat de la verbul *a clădi* cu sufixul *-re*;
minunat – adjectiv obținut prin conversiune din verbul *a (se) minuna*, derivat din substantivul *minune* cu sufixul *-a*;
numai – adverb compus prin contopire din adverbul *nu* și adverbul *mai*;
mincinos – adjectiv derivat de la substantivul *minciună* cu sufixul *-os*;

d)

adeseori – adverb compus prin contopire (unire, sudură) din adverbul *adese(a)* și substantivul *ori;*
(a) se înfrăți – verb derivat parasintetic de la substantivul *frate* cu prefixul *în-* și sufixul lexico-gramatical *-i;*
(a) înrădăcina – verb derivat parasintetic de la substantivul *rădăcină* cu prefixul *în-* și sufixul lexico-gramatical *-a; înrădăcinat* este participiul cu valoare adjectivală al acestui verb, fiind format prin conversiune;
pașnic – adjectiv derivat de la substantivul *pace* cu sufixul *-nic;*
(a) însufleți – verb derivat parasintetic de la substantivul *suflet* cu prefixul *în-* și sufixul lexico-gramatical *-i; însuflețit* este participiul cu valoare adjectivală al acestui verb, fiind format prin conversiune;
întotdeauna – adverb compus prin contopire (unire, sudură) din prepoziția *în*, pronumele nehotărât *tot*, prepozițiile *de* și *a* și pronumele nehotărât *una*;
aceleași – adjectiv pronominal demonstrativ de identitate compus prin contopire din pronumele demonstrativ de depărtare *acelea* și particula *și*.

Observație: Cuvintele *religioase, numeroase, constructive, umanitare*, nu sunt derivate în interiorul limbii române, ci împrumutate.

63. *(a) îndoi* – verb derivat parasintetic de la numeralul cardinal propriu-zis *doi* cu prefixul *în-* și sufixul *-i*;
greșeală – substantiv derivat de la verbul *a greși* cu sufixul *-eală*;
firesc (firească) – adjectiv derivat de la substantivul *fire* cu sufixul *-esc (-ească)*; la rândul lui, substantivul *fire* este derivat de la verbul *a fi* cu sufixul *-re*;
dreptate – substantiv derivat de la adjectivul *drept* cu sufixul *-ătate*, simplificat apoi la *dreptate*.
dintre – prepoziție compusă prin contopire din prepozițiile *din* și *între;*
înălțime – substantiv derivat din adjectivul *înalt* cu sufixul *-ime;*
numai – adverb compus prin contopire din adverbele *nu* și *mai;*
uneori – adverb compus prin contopire din adjectivul pronominal nehotărât *une(le)* și substantivul *ori;*
ghețar – substantiv derivat de la substantivul *gheață* cu sufixul *-ar;*
însoțitor – adjectiv derivat de la verbul *(a) însoți* cu sufixul *-tor;* la rândul lui, verbul *(a)însoți* este derivat parasintetic de la substantivul *soț* cu prefixul *în-* și sufixul lexico-gramatical *-i;*

Observație: Cuvântul *șerpaș* poate fi considerat ca derivat din fr. (engl.) *sherpa* cu sufixul *-aș* (vezi DEX, p.1054)

64. *minunăție* – substantiv derivat de la adjectivul *minunat* cu sufixul abstract *-ie;*
obrăjor – substantiv derivat de la substantivul *obraz* cu sufixul diminutival *-(i)or.*

65.
ardelenește < ardelean + sufixul adverbial *-ește; ardelean < Ardeal* + sufixul *-ean;*
dărnicie < darnic + sufixul *-ie; darnic < dar* + sufixul *-nic;*
florărească < florar + sufixul *-easă; florar < floare* + sufixul *-ar;*
moldoveancă < moldovean + sufixul *-că; moldovean < Moldova* + sufixul *-ean;*
ostășime < ostaș + sufixul *-ime; ostaș < oaste* + sufixul *-aș;*
scriitoricesc < scriitor + sufixul *-icesc; scriitor < scrie* + sufixul *-tor;*
sticlozitate < sticlos + sufixul *-itate; sticlos < sticlă* + sufixul *-os;*
cetățenie < cetățean + sufixul *-ie; cetățean < cetate*+ sufixul *-ean;*
judecătorească < judecător + sufixul *-ească; judecător < (a) judeca* + sufixul *-tor;*
morăriță < morar + suf. *-iță; morar < moară* + sufixul *-ar;*
țărăncuță < țărancă + sufixul *-uță; țărancă < țăran* + sufixul *-că; țăran < țară* + sufixul *-an;*
cetățenesc < cetățean + sufixul *-esc; cetățean < cetate* + sufixul *-ean;*
eminescianism < eminescian + sufixul *-ism; eminescian < Eminescu* + sufixul *-ian;*
neînfrumusețat < prefixul *ne-* + *înfrumusețat; înfrumusețat < înfrumuseța* + sufixul gramatical *-t; (a) înfrumuseța <* prefixul *în-* + *frumusețe* + sufixul lexico-gramatical *-a;*
frumusețe < frumos + sufixul *-ețe;*
reînființa < prefixul *re* + *înființa; înființa <* prefixul *în-* + *ființă* + sufixul lexico-gramatical *-a; ființă < (a) fi* + sufixul *-ință;*
sârguincios < sârguință + sufixul *-ios; sârguință < (a) sârgui* + sufixul *-ință; a sârgui < sârg* + sufixul *-ui.*

Observație: Aceste procese derivative pot fi explicate și pornind de la bază (cuvântul de bază sau primitiv):

ardelenește
Ardeal + sufixul *-ean > ardelean; ardelean* + sufixul *-ește > ardelenește;*

dărnicie
dar + sufixul *-nic > darnic; darnic* + sufixul *-ie > dărnicie* etc.

66. *a-nor-ga-nic/an-or-ga-nic, a-nor-mal, de-zo-biș-nu-it/dez-o-biș-nu-it, drep-tunghi/drept-unghi, i-ne-gal/in-e-gal, î-nar-ma-re/în-ar-ma-re, su-ba-pre-ci-a/sub-a-pre-ci-a, su-bli-ni-a/sub-li-ni-a, su-pra-a-li-men-ta-ți-e, i-nu-man/in-u-man, ne-pro-duc-tiv, de-za-pro-ba-re/dez-a-pro-ba-re, des-pre/de-spre, unt-de-lemn, i-mo-bil, in-co-mod, ră-su-cit, in-co-rect, ne-a-ne-xa-tă, ne-o-xi-ge-nat, in-dis-cu-ta-bil, nes-ta-bil/ne-sta-bil, a-na-cro-nic, i-ne-fa-bil/in-e-fa-bil, i-ne-xact/in-e-xact, por-ta-vi-on/port-a-vi-on, i-le-gal, ni-cio-da-tă/nici-o-da-tă, in-su-bli-ni-e-re/sub-li-ni-e-re, des-cri-e-re/de-scri-e-re, i-nac-ti-vi-ta-te/in-ac-ti-vi-ta-te, i-na-dap-ta-bil/in-a-dap-ta-bil, al-tun-de-va/alt-un-de-va, de-zi-lu-zi-e/dez-i-lu-zi-e.*

67. a) *toamna* – substantiv; b) *călătoare* – adjectiv; *toamna* – adverb; c) *călătoare* – substantiv; d) *iar* – adverb („iarăși"); *noi* – pronume personal; e) *iar* – conjuncție („însă"); f) *acesta* – adjectiv pronominal demonstrativ; *noi* – adjectiv; g) *acesta* – pronume demonstrativ; h) *dar* – substantiv („cadou"); *dar* – conjuncție („însă"); *lui* – pronume personal; i) *înainte* – adverb; j) *înaintea* – prepoziție; *lui* – articol hotărât proclitic.

68. *prost **bâtă**, răcit **cobză**, singur **cuc**, frumos **foc**, îndrgostit **lulea**, curat **lacrimă**, gol **pușcă**, sănătos **tun**, doarme **buștean**, tace **chitic**, s-au certat **furcă**, a plecat **glonț**, a lega **fedeleș*** etc.

69.
– bine:
*Vorbește **bine** englezește.* (adverb)
*Cândva mi-a făcut **un bine**.* (substantiv)
– deasupra:
*Am pus cartea **deasupra**.* (adverb)
***Deasupra** casei plutea un stol de porumbei.* (prepoziție)

– ***deschis***:
*Geamul **deschis** s-a spart.* (adjectiv)
*Spune **deschis** ce ai de spus.* (adverb)
*El a **deschis** geamul.* (verb la participiu)
– ***frumos***:
*Am ascultat un cântec **frumos**.* (adjectiv)
*El cântă **frumos**.* (adverb)
*Îi cultivă gustul pentru **frumos**.* (substantiv)
– ***iarnă***:
***Iarna** e un anotimp îndrăgit de copii.* (substantiv)
***Iarna**, ei merg la munte.* (adverb)
– ***lin***:
*Un vânt **lin** adia dinspre apus.* (adjectiv)
*Frunzișul foșnea **lin** la adierea vântului.* (adverb)
*A pus strugurii în **lin**.* (substantiv)
– ***șapte***:
***Șapte** elevi au plecat în excursie.* (numeral)
*A luat la matematică un **șapte** meritat.* (substantiv)

70. *„a”*
a. *A fost la școală.* (verbul auxiliar *a avea*, în alcătuirea perfectului compus)
b. *Cărțile **a** doi dintre elevi sunt îngrijite.* (prepoziție)
Cu această valoare poate însoți și un substantiv în Ac. (*Miroase **a** busuioc.*) sau un verb la infinitiv (*A învățat **a** scrie.*).
c. *Cartea este **a** elevei.* (articol posesiv sau genitival)
Cu această valoare intră și în componența unui pronume/adjectiv posesiv (*Cartea este **a** mea. **A** mea soră a venit.*) sau a unui numeral ordinal (***a** doua*) ori însoțește un pronume în genitiv (*Este **a** lor. Este **a** acestuia.*).
d. *C-**a** veni vara ca mâine.* (auxiliarul *a vrea* în alcătuirea viitorului popular)
e. *Ia-o pe-**a** de dincolo!* (pronume demonstrativ, familiar și popular)
f. *Fata **a** de ieri învățase mai bine.* (adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare, forma populară)
g. *Rochia aceasta este tot **a** culoare cu cealaltă.* (adjectiv pronominal demonstrativ de identitate, formă populară)
h. *A mică este mai cuminte.* (articol demonstrativ sau adjectival)
i. *A scris litera **„a”**.* (substantiv)
j. *A, ai venit?!* (interjecție)

„ai”
a. *Pantofii sunt **ai** băiatului.* (articol posesiv sau genitival)
Cu această valoare, *ai* însoțește și un pronume în genitiv (***ai** acestuia, **ai** lui*) sau intră în alcătuirea pronumelui și a adjectivului pronominal posesiv (***ai** noștri, **ai** noștri părinți*).
b. *Tu **ai** o carte.* (verbul predicativ *a avea*)
c. *Tu **ai** citit cartea.* (verbul *a avea* folosit ca auxiliar în alcătuirea perfectului compus)
d. *Tu **ai** merge la teatru?* (auxiliarul *a avea* folosit în alcătuirea condiționalului-optativ)
e. ***Ai**, ce m-am lovit!* (interjecție)
f. *A cules **ai**.* (substantiv reg. „usturoi”)
g. *A scris cuvântul „**ai**”.* (substantiv „numele cuvântului”)

„o”
a. ***O** fată trecea pe stradă.* (articol nehotărât)
b. *A cumpărat **o** gumă și două creioane.* (numeral cardinal propriu-zis în corelație cu numeralul *două*)
c. ***O** fată scrie, alta desenează.* (adjectiv pronominal nehotărât în corelație cu pronumele nehotărât *alta*)
Cu această valoare apare și în corelație cu pronumele demonstrativ sau cu adjectivul pronominal demonstrativ *cealaltă* ori alături de adverbul *nici* în alcătuirea adjectivului pronominal negativ: *nicio* (fată).
d. *Am văzut-**o** la film.* (pronume personal)
e. *A luat-**o** la sănătoasa.* (pronume personal cu valoare neutră)
f. *Când **o** veni, anunță-mă.* (verbul auxiliar *a vrea*, formă populară, care intră în alcătuirea viitorului)
g. ***O** să meargă și el.* (verbul auxiliar *a avea* care intră în alcătuirea viitorului popular)
h. ***O**, ce vreme minunată!* (interjecție)
i. *Acest cuvânt se scrie cu doi **o**.* (substantiv)

„un”
a. ***Un** copil a spart geamul.* (articol nehotărât)
b. *A cumpărat **un** caiet și două cărți.* (numeral cardinal, în corelație cu numeralul cardinal *două*)
c. ***Un** băiat învață, alt băiat scrie.* (adjectiv pronominal nehotărât, în corelație cu adjectivul pronominal nehotărât *alt*)
Cu această valoare *un* apare și în corelație cu pronumele demonstrativ sau cu adjectivul pronominal demonstrativ *celălalt* ori intră alături de adverbul *nici* în alcătuirea adjectivului pronominal negativ *niciun* (băiat).
d. *A scris cuvântul „**un**”.* (substantiv „numele cuvântului”)

„mai”
a. *A venit luna **mai**.* (substantiv)
*Bătătorea pământul cu un **mai**.* (substantiv)
*A servit la restaurant o porție de **mai**.* (substantiv reg. „ficat”)
***Mai** este o parte de vorbire.* (substantiv „numele cuvântului”)
b. *Nu **mai** vine la tine.* (adverb)
Cu această valoare este folosit și în alcătuirea gradului comparativ și a gradului superlativ relativ ale adjectivelor și ale adverbelor: *(cel) **mai** bun, (cel) **mai** bine.*

„i”
a. ***I**-am văzut în parc.* (pronume personal formă neaccentuată în Ac.)
***I**-am dat o carte.* (pronume personal formă neaccentuată în D.)
*Dă-**i** cu bere, dă-**i** cu vin.* (pronume personal în D., cu valoare neutră)
b. *Nu-**i** acasă.* (verb predicativ personal)
*Dacă-**i** să pleci, anunță-mă.* (verb predicativ impersonal)
*Nu-**i** harnic.* (verb copulativ personal)
*Nu-**i** bine ce faci.* (verb copulativ impersonal)
*Dacă-**i** zări,*
*Dacă-**i** întâlni* [...] (verb auxiliar, în alcătuirea viitorului popular)
c. *A scris litera „**i**”.* (substantiv)
d. ***Ii**, ce rău s-a lovit!* (interjecție)

„și"

a. *Și-a adus aminte de tine.* (pronume reflexiv)
b. *A cumpărat cărți **și** caiete.* (conjuncție coordonatoare, element relațional în propoziție)
*Învață **și** scrie.* (conjuncție coordonatoare, element relațional în frază)
c. *A venit **și** el.* (adverb de mod, cu rol de întărire)
Auzind așa, a **și** venit. (adverb cu valoare temporală)
d. *„Și" este conjuncție coordonatoare.* (substantiv)

„ce"

a. ***Ce** faci acolo?* (pronume interogativ)
b. ***Ce** carte citești?* (adjectiv pronominal interogativ)
c. *Nu mi-ai spus[1]/ **ce** ai cumpărat.[2]/* (pronume relativ)
d. *Nu știu[1]/ **ce** cadou ai primit.[2]/* (adjectiv pronominal relativ)
e. ***Ce** frumos este afară!* (adverb)
f. *– Unde ai fost?*
*– **Ce**?!* (interjecție – „poftim")
g. *„**Ce**" este o parte de vorbire invariabilă.* (substantiv)

„deasupra"

a. ***Deasupra** pluteau nori negri.* (adverb)
b. *Un avion zbura **deasupra** orașului.* (prepoziție)
c. *A scris cuvântul „**deasupra**".* (substantiv)

„care"

a. ***Care** lipsește?* (pronume interogativ)
b. ***Care** elev este premiant?* (adjectiv pronominal interogativ)
c. *Nu se știe[1]/ **care** va câștiga.[2]/* (pronume relativ)
d. *Nu se știe[1]/ **care** concurent va ieși învingător.* (adjectiv pronominal relativ)
e. *Pe drum treceau multe **care**.* (substantiv)
*„**Care**" este o parte de vorbire flexibilă.* (substantiv)
f. *Să **care** el bagajele.* (verb)
g. *În clasă sunt mulți elevi: **care** scriu, **care** citesc, **care** desenează.* (pronume nehotărât)

„ușor"

a. *Un fulg **ușor** plutea în văzduh.* (adjectiv)
b. *A pășit **ușor** peste pragul casei.* (adverb)
c. ***Ușorul** nostru l-a învins la puncte pe pugilistul italian.* (substantiv)
***Cel ușor** a costat mai puțin.* (substantiv)
*A scris cuvântul „**ușor**".* (substantiv)

„de"

a. ***De** mâine, pleacă la mare.* (prepoziție)
b. *Vino **de** vrei să iei caietul.* (conjuncție – „dacă")
c. ***De**, eu știu!* (interjecție)
d. *Băiatul **de** l-ai văzut este colegul meu.* (pronume relativ)
e. *„**De**" este o parte de vorbire neflexibilă.* (substantiv)

Observație: În calitate de conjuncție, *de* este sinonim și cu *să (ca să), deși, încât*:
*A venit **de** a luat cartea.*
***De** nu vrei, eu tot vin.*
*Cânta **de** vuia codrul.*

„buștean"

a. *A transportat din pădure un **buștean**.* (substantiv)
b. *Dormea **buștean**.* (adverb)

„cea"

a. *Eleva **cea** harnică este lăudată.* (articol demonstrativ sau adjectival, când leagă un adjectiv de substantiv)
***Cea** silitoare obține rezultate bune.* (articol demonstrativ sau adjectival, când substantivizează adjectivul)
*Ea este **cea** mai cuminte.* (articol demonstrativ sau adjectival, când intră în alcătuirea gradului superlativ relativ)
b. ***Cea** din dreapta este a mea.* (pronume demonstrativ)
c. *„Iar **cea** mioriță,*
Cu lâna plăviță [...]"
(adjectiv pronominal demonstrativ)
d. ***Cea**! striga plugarul.* (interjecție)

„rău"

a. *El are un câine **rău**.* (adjectiv)
b. *S-a lovit **rău** la picior.* (adverb)
c. *Un **rău** nu vine niciodată singur.* (substantiv)

71. a) interjecție; b) auxiliarul *a avea*; pronume personal cu valoare neutră; c) pronume personal; d) numeral cardinal propriu-zis care intră în alcătuirea numeralului adverbial; e) substantiv; f) articol nehotărât; g) pronume personal; adjectiv pronominal nehotărât; h) auxiliarul *a vrea*.

72. a) prepoziție, marcă a infinitivului scurt; b) prepoziție care exprimă un raport de comparație, de asemănare; c) prepoziție care precede numeralul și are sens distributiv; d) verbul auxiliar *a avea* care intră în alcătuirea perfectului compus persoana a III-a, singular; e) verbul auxiliar *a vrea* (în loc de *va*) care intră în alcătuirea viitorului popular (regional), persoana a III-a, singular; f) prepoziție care ajută la formarea genitivului numeralelor cardinale propriu-zise; g) articol posesiv (genitival), forma regional- moldovenească; h) interjecție care exprimă o stare sufletească (surprindere, satisfacție etc.); i) articol demostrativ (adjectival) forma regional-muntenească, în loc de *cea*; j) pronume demonstrativ de depărtare, forma regional-muntenească, (în loc de *cea = aceea);* k) pronume reflexiv în cazul D., forma neaccentuată; conjuncție coordonatoare copulativă care leagă două propoziții atributive; adverb de mod simplu cu rol de întărire; conjuncție coordonatoare copulativă care leagă două propoziții atributive; l) pronume nehotărât simplu substantivizat prin articulare, care intră în alcătuirea locuțiunii adverbiale *cu totul;* adjectiv pronominal nehotărât simplu, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinant *viața;* m) adverb cu sensul de *încă, și acum, mereu;* n) substantiv provenit din pronumele (adjectivul) nehotărât *tot* prin articulare; o) pronume nehotărât simplu, termen regent pentru o atributivă; p) pronume nehotărât care intră în alcătuirea locuțiunii adverbiale *peste tot* sinonimă cu „pretutindeni"; r) pronume nehotărât simplu care intră în alcătuirea locuțiunii conjuncționale subordonatoare *cu toate că* sinonimă cu „deși".

73.

– *bun*:

***Bunăstarea** fiecăruia depinde de munca depusă.* (substantiv compus prin contopire)
*Vinul e **bunicel**.* (adjectiv derivat cu sufixul *-icel*)
*Fiecare își apără **bunul** său.* (substantiv provenit din adjectiv prin articulare)

– ***frumos***:

Făt-Frumos *este un personaj des întâlnit în basmele noastre.* (substantiv compus prin alăturare)

E ***frumuşică.*** (derivat cu sufixul *-ică*)

El admiră ***frumosul*** *din natură.* (substantiv provenit din adjectiv prin articulare)

– ***galben***:

Costumaşul ei este ***galben-portocaliu.*** (adjectiv compus prin alăturare)

Este prea ***gălbinicios.*** (adjectiv derivat cu prefixul *-icios*)

Galbenul *o prinde bine.* (substantiv provenit din adjectiv prin articulare)

74.

Consumă mult ***ceai.*** (substantiv)

Ce-ai *cu el?* (pronume interogativ + verb predicativ)

Nu mi-ai spus ***ce-ai*** *cumpărat.* (pronume relativ + verb auxiliar)

Învață mai bine ***decât*** *tine.* (adverb comparativ)

N-am venit ***decât*** *eu.* (adverb de mod)

De cât *timp dispui?* (prepoziţie + adjectiv pronominal interogativ)

Nu ne-am întâlnit ***deloc.*** (adverb de mod)

De loc *e din Bucureşti.* (prepoziţie + substantiv)

L-a cuprins deodată ***mila.*** (substantiv)

Mi l-a *înapoiat imediat.* (pronume personal de persoana I, sg., D. + pronume personal de persoana a III-a, sg., m./n., Ac. + verb auxiliar)

Scrie pe portativ notele ***mi, la.*** (substantive)

A fost ***odată*** *ca niciodată.* (adverb)

Cu această ocazie te întâlneşti ***o dată*** *în viață.* (numeral adverbial)

Şi-a anunțat vizita la ***o dată*** *precisă.* (art. nehotărât + substantiv)

75. a) limba slavă; *icoană* (din greacă); b) limba latină; *obraz* (din substratul geto-dac); c) limba turcă; *amic* (împrumut neologic din latină); d) neogreacă; *etate* – împrumut neologic din latină.

76. – ***alb*** – *albişor, albuț, (a) albi, albit(ă), albire, (a) înălbi, înălbit(ă), înălbire, nealbit(ă), neînălbit(ă), albiu, albicios, albitură, albuş, albeală, albitor, albei, albeață, albiliță, albitorie, albiță, albuleț.* Rădăcina este ***alb***, aceeaşi cu baza.

– ***frunză*** – *frunzişoară, frunzulică, frunzuliță, frunzucă, frunzuță, frunzică, frunzuleană, frunzos, frunzet, frunzătură, frunzat, frunziş, frunzoaie, frunzări, frunzărit(ă), frunzărire, frunzăreală, frunzărime, (a) înfrunzi, înfrunzit(ă), înfrunzire, neînfrunzire, neînfrunzit(ă), (a) desfrunzi, desfrunzit(ă), desfrunzire, nedesfrunzit(ă).* Rădăcina este ***frunz-***.

– ***muncă*** – *(a) munci, muncit(ă), nemuncit(ă), muncitor, muncitoresc, muncitoreşte, muncitorime, nemuncitoresc, nemuncitoreşte, munculiță, muncuşoară.* Rădăcina este ***munc-***.

– ***pădure*** – *pădurice, pădurea, păduriță, pădureț, păduros, pădurean, pădureancă, păduriște, păduratic(ă), pădurărit, pădurar, pădurărie, (a) împăduri, împădurit(ă), împădurire, neîmpădurit(ă), (a) reîmpăduri, reîmpădurit(ă), reîmpădurire, (a) despăduri, despădurit(ă), despădurire.* Rădăcina este ***pădur-***.

– ***pământ*** – *pământiu, pământos, pămânțel, pământean, pământenesc, pământeancă, pământesc, nepământesc, (a) împământeni, nepământeşte, (a) împământa, împământat(ă), neîmpământat(ă), împământare, nepământean, neîmpământenit, pământeşte, subpământean, împământenit(ă), împământenire, neîmpământenire, despământenit(ă), despământenire, (a) despământeni.* Rădăcina este ***pământ***, aceeaşi cu baza.

– ***român*** – *română, româncă, românaş, româncuță, românesc, neromânesc, româneşte, românism, românime, (a) româniza, românizat(ă), deromânizat(ă), deromânizare, (a) români, românit(ă), neromânit(ă), românire, România, (a) deromâniza, dacoromân, istroromân, aromân, meglenoromân.* Rădăcina este ***român***, aceeaşi cu baza.

77. *floarea-soarelui* (compus prin alăturare); *floral* < *floare* + sufixul *-al; florar* < *floare* + sufixul *-ar; florăreasă* < *florar* + sufixul *-easă; florărie* < *florar* + sufixul *-ie; floricică* < *floare* + sufixul *-icică; florişoară* < *floare* + sufixul *-işoară; înflori* < prefixul *în-* + *floare* + sufixul lexico-gramatical *-i; înflorat* < *(a) înflora* + sufixul gramatical *-t;* la rândul lui *a înflora* < prefixul *în* + *floare* + sufixul lexico-gramatical *-a.*

78.

– ***desfrunzire*** – prefixul *des-* + rădăcina *-frunz-* + sufixul *-i* + sufixul *-re*;

– ***dezagregare*** – prefixul *dez-* + rădăcina *-agreg-* + sufixul *-a* + sufixul *-re*;

– ***ființă*** – rădăcina *fi-* + sufixul *-ință*;

– ***firesc*** – rădăcina *fi-* + sufixul *-re* + sufixul *-esc*;

– ***incomparabil*** – prefixul *in-* + rădăcina *-compar-* + sufixul *-a* + sufixul *-bil*;

– ***înălbit*** – prefixul *în-* + rădăcina *-ălb-* + sufixul *-(i)t*;

– ***muncitoreşte*** – rădăcina *munc-* + sufixul *-i* + sufixul *-tor* + sufixul *-eşte;*

– ***puternic*** – rădăcina *put(e)-* + sufixul *-r(e)* + sufixul *-nic*;

– ***reîmpădurire*** – prefixul *re-* + prefixul *îm-* + rădăcina *-pădur-* + sufixul *-i* + sufixul *-re*;

– ***strămoşesc*** – prefixul *stră-* + rădăcina *-moş-* + sufixul *-esc.*

79. ***cuvânt****, cuvântare, cuvânta, cuvântător, cuvințel;* ***vorbă****, vorbăreț, vorbitor, vorbuliță, a vorbi, vorbire, vorbărie, vorbuşoară;* ***conştiință****, conştient, conştiincios, conştiinciozitate;* ***vocală****, vocaliza, vocalic, vocalizare;* ***bun****, bunătate, bunicel;* ***albastru****, albăstreală, albăstrui, albăstrea, albăstri, albăstrire;* ***alb****, albeală, albire, a înălbi, albeață, albit, înălbire.*

80.

a. În construcția *în ceea ce privesc subiectele* constatăm un dezacord între subiectul *ceea ce* (pron. rel., sg.) şi predicatul *privesc* la plural. Este un acord greşit, un acord prin atracție cu substantivul la plural *subiectele,* care în propoziție este complement direct. Corect este „în ceea ce priveşte subiectele".

b. Între substantivul *convergență* şi atributul substantival genitival *al probleme(lor)* există un dezacord, întrucât articolul posesiv (genitival) *al* (m., sg.) în loc de *a* (f., sg.) trebuie să se acorde cu substantivul *convergență* (f., sg.), iar nu cu substantivul *punct* (n., sg.). Corect este „punctul de convergență a mai multor...".

c. Adjectivul *pilduitoare*, prin conținutul său („exemplar"), nu exprimă o însuşire comparabilă. Are formă pentru gradul pozitiv şi sens de superlativ, deci folosirea lui la acest ultim grad de comparație, prin adăugarea morfemelor corespunzătoare, constituie un pleonasm, o greşeală de exprimare frecventă. Totodată, *pildă* este sinonim cu *exemplu* (un alt pleonasm).

d. Adverbul *destul*, care determină adjectivul *mulți*, şi de care se leagă prin prepoziția *de*, este considerat greşit adjectiv. Este o greşită adjectivare a adverbului. Corect este „destul de mulți".

e. Verbul *a urma* are şi sensul „a continua". Prin includerea în propoziție a locuțiunii adverbiale *în continuare* ia naştere un pleonasm: „a continua în continuare".

81.

a. *Averse* înseamnă „precipitații abundente", „ploaie torențială" ceea ce face inutilă adăugarea *de ploaie*. Corect trebuie spus: *ploi sub formă de averse, ploi cu caracter de averse, ploi în averse* sau *averse.*

b. *A se bifurca* înseamnă „a se împărți sau a se despărți în două ramuri, direcții etc.", datorită elementului de compunere *bi(s)* care are sensul „de două ori". De aceea adăugarea lui *în două* este inutilă.

c. *A conviețui* înseamnă „a viețui laolaltă", datorită prefixului *con-* care are sensul „împreună cu". Adăugarea lui *laolaltă* este inutilă și duce la pleonasm.

d. *Optim* este un adjectiv care în limba română nu are grad de comparație, deoarece, în latină, de unde este împrumutat, *optimus* constituia superlativul lui *bonus*, traducându-se „cel mai bun" sau „foarte bun".

e. *Mapamond* înseamnă „hartă a lumii, a globului pământesc" și adăugându-i substantivul *hartă* ar însemna să îl repetăm: „hartă a hărții lumii".

f. *Laborios* înseamnă „care cere multă muncă" și alăturat substantivului *muncă* din aceeași sferă semantică duce la pleonasm.

g. Mimica înseamnă „expresie a feței". Alăturarea lui substantivului *față* realizează o construcție pleonastică.

h. Prefixul *inter-* are înțelesul de „între", de „reciprocitate". Alăturarea celor două cuvinte are ca urmare un pleonasm al derivării.

i. Substantivul *magnat* are sensul de „mare latifundiar, mare capitalist". Conținând în sensul lui ideea de „mare", nu mai este necesară adăugarea adjectivului cu același sens.

j. *Procent* înseamnă „a suta parte dintr-o cantitate", ceea ce este identic cu „la sută".

k. Elementul de compunere *tele-* are sensul de „la distanță, departe, depărtat" și alăturând cuvântul *telecomandă* substantivului *la distanță* se realizează un pleonasm.

l. Este un pleonasm al derivării, ca și la construcția „interacțiune reciprocă", unde sensul prefixului *inter-* este identic cu sensul adjectivului *reciprocă*.

82.

vreme

***Din vreme-n vreme** trece pe la mine.* (loc. adv. de timp: „uneori, din când în când")
***De vreme ce** ai întârziat, nu te-am mai așteptat.* (loc. conjuncțională: „deoarece, fiindcă")
*A avut o naștere **înainte de vreme**.* (loc. adjectivală: „prematură")
*Pleacă la drum **în vremea** nopții.* (loc. prep.: „în timpul")
***Își pierde vremea** prin oraș.* (loc. verbală: „a hoinări")
*Totul e o **pierdere de vreme**.* (loc. substantivală: „chiul, inactivitate")

parte

*El **a luat parte** la întrunire.* (loc. verbală: „a participa")
***În parte**, are dreptate.* (loc. adverbială: „parțial")
*Au hotărât să fie cheltuială **în parte**.* (loc. adj.: „parțială", „egală")
*„**Despre partea** închinării, însă, doamne, să ne ierți".* (loc. prepozițională: „referitor la")

loc

*El **a stat în loc** și a privit uimit.* (loc. verbală: „a se opri")
***Pe loc** s-a răzgândit.* (loc. adverbială: „imediat")
***În loc de** morcovi, a cumpărat cartofi.* (loc. prep.)
***În loc să** învețe, se joacă.* (loc. conjuncțională)
*Este un om **la locul lui**.* (loc. adjectivală: „liniștit, potolit")

seamă

***N-a băgat de seamă** cele întâmplate.* (loc. verbală: „a observa")
***Nebăgarea de seamă** l-a costat viața.* (loc. substantivală: „neatenția")
***De bună seamă** că nu este adevărat.* (loc. adverbială: „desigur")
*El este un om **de seamă**.* (loc. adjectivală: „important")
***În seama lui**, s-au pus multe.* (loc. prepozițională)

Partea a III-a Gramatica

INTRODUCERE

A. DEFINIȚIE

Gramatica este știința care studiază totalitatea regulilor referitoare la forma cuvintelor și la modificările ei în vorbire și a celor referitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziție și a propozițiilor în fraze.

Are două părți: **morfologia** și **sintaxa**.

B. MORFOLOGIA

Morfologia este partea gramaticii care studiază regulile referitoare la forma cuvintelor și la modificările ei în vorbire. Se ocupă cu studiul părților de vorbire.

Părțile de vorbire (10) se recunosc după ceea ce denumesc (criteriul semantic) și se împart în două categorii:

1. ***părți de vorbire flexibile*** (6) (își schimbă forma în vorbire):
- a) substantivul – denumește ființe, lucruri, fenomene, stări, acțiuni, însușiri, relații etc.;
- b) articolul – individualizează obiectul denumit de substantiv, marchează cazul acestuia, distinge valorile morfologice ale unor părți de vorbire și ajută la substantivizarea lor;
- c) adjectivul – indică însușirea obiectelor;
- d) pronumele – înlocuiește un substantiv;
- e) numeralul – exprimă un număr în sine, determinarea numerică a obiectelor sau ordinea lor prin numărare;
- f) verbul – exprimă o acțiune, o stare, existența, trebuința, necesitatea sau dorința.

– Primele cinci părți de vorbire flexibile își schimbă forma după gen, număr, persoană (pronumele) și caz, deci se declină; ele au flexiunea nominală.

– Ultima parte de vorbire flexibilă (verbul) își schimbă forma după diateză, mod, timp, persoană și număr, deci se conjugă; are *flexiune verbală*.

2. ***părți de vorbire neflexibile*** (4) (nu își schimbă forma în vorbire):
- a) adverbul – determină, de obicei, un verb, dar poate determina și un adjectiv, o interjecție, un adverb, uneori și un substantiv, și arată, în mod obișnuit, modul, locul sau timpul acțiunii;

b) p r e p o z i ț i a – este instrument gramatical cu rol de legătură în propoziție, unde stabilește un raport de subordonare între o parte secundară de propoziție (atribut, complement, element predicativ suplimentar) și cuvântul determinat (termenul regent);
c) c o n j u n c ț i a – este instrument gramatical cu rol de legătură atât în propoziție, cât și în frază; în propoziție stabilește, de obicei, raport de coordonare între părți de propoziție de același fel, iar în frază coordonează, de regulă, două propoziții de același fel ori stabilește raportul de subordonare între o regentă și subordonata ei;
d) i n t e r j e c ț i a – exprimă o stare sufletească, o adresare, un îndemn sau imită sunete și zgomote din natură.

– Părțile de vorbire devin părți de propoziție (au funcție sintactică) atunci când sunt incluse într-o propoziție.

– Există și unele părți de vorbire care nu au funcție sintactică:
- articolul;
- prepoziția;
- conjuncția;
- unele adverbe (de negație, de întărire, comparative etc.);
- unele interjecții;
- substantivul și pronumele în cazul V., în majoritatea situațiilor;
- pronumele personale *o* și *i* cu valoare neutră în Ac. și în D sau în D. etic.

C. SINTAXA

Sintaxa este partea gramaticii care studiază regulile îmbinării cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în fraze.

Are **două părți:**

I. Sintaxa propoziției studiază regulile referitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziții.

Se ocupă cu studiul *părților de propoziție,* care se recunosc după întrebări și după cuvântul determinat (termenul regent), cu *relațiile sintactice din propoziție* și cu *felul propozițiilor independente.*

Părțile de propoziție se clasifică în:

1. ***părți principale de propoziție:***

a) s u b i e c t u l :
- exprimat;
- neexprimat;

– răspunde la întrebările *cine?, ce?* (= *cine?*), adresate predicatului;

b) p r e d i c a t u l :
- verbal – răspunde la întrebarea *ce face?* adresată subiectului;
- nominal – răspunde la întrebările *cum este?, ce este?, cine este?*, adresate subiectului;

2. ***părți secundare de propoziție:***

a) a t r i b u t u l :

– răspunde la întrebările *care?, ce fel de?, cât?, câtă?, câți?, câte?, al (a, ai, ale) cui?, al câtelea?, a câta?*;

- determină (are ca termen regent) un substantiv, un pronume sau un numeral;

- felul lui se recunoaște după partea de vorbire prin care este exprimat:
- atribut adjectival;
- atribut substantival;

- atribut pronominal;
- atribut verbal;
- atribut adverbial;
- atribut interjecțional.

b) c o m p l e m e n t u l :

– determină (are ca termen regent) un verb, un adjectiv, un adverb, o interjecție sau locuțiunile corespunzătoare acestora;

- felul lui se recunoaște după înțeles și după întrebările la care răspunde:
- complementul direct: *pe cine?, ce?*;
- complementul indirect: *cui?, împotriva cui?, contra cui?, asupra cui?, pentru cine(ce)?, de cine (ce)?, cu cine (ce)?, despre cine?* etc.;
- complementul de agent: *de cine (ce)?, de către cine (ce)?*;
- complementul circumstanțial de timp: *când?, de când?, până când?, cât timp?*;
- complementul circumstanțial de loc: *unde?, de unde?, până unde?, încotro?*;
- complementul circumstanțial de mod: *cum?, în ce fel?, în ce mod?, în ce chip?, cât?, cât de?*;
- complementul circumstanțial de cauză: *din ce cauză?, din ce pricină?*;
- complementul circumstanțial de scop: *cu ce scop?, în ce scop?*;
- complementul circumstanțial condițional: *cu ce condiție?*;
- complementul circumstanțial concesiv: *în ciuda cărui fapt?*;
- complementul circumstanțial consecutiv: *care este urmarea faptului că?*;
- complementul circumstanțial instrumental: *cu cine (ce)?, prin cine(ce)?, datorită cui?, grație cui?, mulțumită cui?, cu ajutorul cui?, prin intermediul cui?, fără cine (ce)?*;
- complementul circumstanțial sociativ: *împreună cu cine (ce)?*;
- complementul circumstanțial de relație: *în ce privință?, din ce punct de vedere?, relativ la ce?*;
- complementul circumstanțial opozițional: *în loc de cine (ce)?, în loc de câți?, în locul cui?, în loc de unde?, în loc de când?*;
- complementul circumstanțial cumulativ: *(în) afară de cine (ce)?, (în) afara cui?, pe lângă cine (ce)?*;
- complementul circumstanțial de excepție: *cu ce excepție?*;

c) e l e m e n t u l p r e d i c a t i v s u p l i m e n t a r :

– are dublă subordonare (având doi termeni regenți);

– răspunde la întrebările: *ce?, cum?*.

După numărul de elemente din care sunt formate, părțile de propoziție se clasifică în:

1. părți de propoziție *simple* (exprimate printr-o singură parte de vorbire);
2. părți de propoziție *multiple* (exprimate prin mai multe părți de vorbire coordonate între ele);
3. părți de propoziție *dezvoltate* sau *complexe* (exprimate prin structuri – sintagme, grupuri de cuvinte –, care nu exclud, la rândul lor, analiza internă a construcției respective);
4. părți de propoziție *reluate* și *anticipate* (în această situație se pot afla doar subiectul, complementul direct și complementul indirect).

II. Sintaxa frazei studiază regulile îmbinării propozițiilor în frază.

Se ocupă cu *felul propozițiilor din frază* și cu *relațiile sintactice* dintre acestea.

Propozițiile din frază se clasifică în:
1. *propoziții principale* (nu depind de înțelesul altor propoziții din frază);
2. *propoziții secundare* (subordonate) (depind de înțelesul altor propoziții din frază și răspund cu ajutorul unei întrebări adresate unui cuvânt – termen regent – din altă propoziție numită regentă).

D. LEGĂTURA DINTRE CELE DOUĂ PĂRȚI ALE GRAMATICII

Cele două părți ale gramaticii se află într-o strânsă legătură, manifestată sub următoarele aspecte:
- părțile de vorbire devin părți de propoziție numai atunci când sunt introduse într-o propoziție, unde intră în relație cu alte părți ale acesteia;
- sintaxa se folosește de modificările formei cuvintelor pentru a le îmbina între ele;
- felul părților de propoziție se recunoaște după partea de vorbire pe care o determină și ele se exprimă prin părți de vorbire;
- clasificarea unora dintre părțile de propoziție (de pildă atributul) se face în funcție de partea de vorbire prin care sunt exprimate;
- morfologia influențează sintaxa în cazul în care subiectul este inclus și se servește de aceasta atunci când flexiunea se realizează și prin mijloace analitice (îmbinări de cuvinte);
- unele dintre părțile de vorbire (prepozițiile și conjuncțiile) ajută la exprimarea raporturilor sintactice din propoziție sau din frază.

EXERCIȚII

1. Precizați felul părților de vorbire din propozițiile de mai jos:
a) Buturuga mică răstoarnă carul mare. (*Proverb*)
b) „După trei săptămâni, i-au ieșit niște pui drăguți, nu goi ca puii de vrabie [...]" (I.Al. Brătescu-Voinești, *Puiul*)
c) „Odată, ieșind de la școală, apucasem drumul spre casă." (Ion Ghica, *Nicu Bălcescu*)
d) „Peste câmpie și peste râu se așternu apoi [...] liniștea dimineții de august." (D.R. Popescu, *Senin de august*)

2. Indicați felul părților de propoziție din enunțurile de la exercițiul anterior.

3. Alcătuiți două propoziții care să conțină atât părți principale, cât și părți secundare.

4. Indicați felul părților de propoziție din exemplele formulate de voi și arătați prin ce părți de vorbire sunt exprimate.

5. Precizați ce sunt, ca unități sintactice, enunțurile de mai jos (propoziții sau fraze):

a) „Voi revedeți câmpia iară
Și cuiburile voastre-n crâng!"
(G. Coșbuc, *Vestitorii primăverii!*)

b) „Peste-a nopții feerie
Se ridică mândra lună,
Totu-i vis și armonie... [...]"
(M. Eminescu, *Somnoroase păsărele*)

c) „Cântecul ce-ades ți-l cânt
Când te-adorm în fapt de seară,
Puiule, e-un cântec sfânt,
Vechi și simplu de la țară."
(Șt.O. Iosif, *Cântec sfânt*)

d) Prietenul adevărat la nevoie se cunoaște. (*Proverb*)

6. Indicați numărul propozițiilor din frazele conținute de textele de la exercițiul anterior.

7. Precizați felul propozițiilor – principale sau secundare (subordonate) –, din frazele stabilite.

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1. a) *buturuga* = substantiv; *mică* = adjectiv; *răstoarnă* = verb; *carul* = substantiv; *mare* = adjectiv.
b) *după* = prepoziție; *trei* = numeral; *săptămâni* = substantiv; *i-* = pronume; *au ieșit* = verb; *niște pui* = articol nehotărât + substantiv; drăguți = adjectiv; *nu* = adverb; *goi* = adjectiv; *ca* = prepoziție; *puii* = substantiv; *de* = prepoziție; *vrabie* = substantiv.
c) *odată* = adverb; *ieșind* = verb; *de la* = prepoziție; *școală* = substantiv; *apucasem* = verb; *drumul* = substantiv; *spre* = prepoziție; *casă* = substantiv.
d) *peste* = prepoziție; *câmpie* = substantiv; *și* = conjuncție; *peste* = prepoziție; *râu* = substantiv; *se așternu* = verb; *apoi* = adverb; *liniștea* = substantiv; *dimineții* = substantiv; *de* = prepoziție; *august* = substantiv.

2. a) *buturuga* = subiect; *mică* = atribut adjectival; *răstoarnă* = predicat verbal; *carul* = complement direct; *mare* = atribut adjectival.
b) *după ... săptămâni* = complement circumstanțial de timp; *trei* = atribut adjectival; *i-* = complement indirect; *au ieșit* = predicat verbal; *niște pui* = subiect; *drăguți* = atribut adjectival; *nu goi* = atribut adjectival; *ca puii* = complement circumstanțial de mod; *de vrabie* = atribut substantival prepozițional.
c) *odată* = complement circumstanțial de timp; *ieșind* = complement circumstanțial de timp; *de la școală* = complement circumstanțial de loc; *apucasem* = predicat verbal; *drumul* = complement direct; *spre casă* = complement circumstanțial de loc.
d) *peste câmpie* = complement circumstanțial de loc; *peste râu* = complement circumstanțial de loc; *se așternu* = predicat verbal; *apoi* = complement circumstanțial de timp; *liniștea* = subiect; *dimineții* = atribut substantival genitival; *de august* = atribut substantival prepozițional.

3. a) Puii prepeliței beau picături de rouă de pe firele de iarbă.
b) Copiii silitori obțin note bune.

4. a) *puii* = subiect exprimat prin substantiv; *prepeliței* = atribut substantival genitival exprimat prin substantiv; *beau* = predicat verbal exprimat prin verb; *picături* = complement direct exprimat prin substantiv; *de rouă* = atribut substantival prepozițional exprimat prin substantiv; *de pe firele* = complement circumstanțial de loc exprimat prin substantiv; *de iarbă* = atribut substantival prepozițional exprimat prin substantiv.
b) *copiii* = subiect exprimat prin substantiv; *silitori* = atribut adjectival exprimat prin adjectiv; *obțin* = predicat verbal exprimat prin verb; *note* = complement direct exprimat prin substantiv; *bune* = atribut adjectival exprimat prin adjectiv.

5. a) = propoziție; b) = frază; c) = frază; d) = propoziție.

Fraza b) conține două propoziții; fraza c) conține trei propoziții.

Prima frază are ambele propoziții principale; a doua frază conține o propoziție principală două propoziții secundare (subordonate).

MORFOLOGIA

VERBUL

A. DEFINIȚIE

Verbul este partea de vorbire flexibilă care exprimă acțiunea, existența, starea, trebuința, necesitatea sau dorința: *a merge, a scrie, a se găsi, a exista, a sta, a dormi, a trebui, a vrea* etc. Verbul se conjugă, schimbându-și forma după diateză, mod, timp, persoană și număr.

B. CLASIFICARE

I. După înțeles și predicativitate:

1. v e r b e p r e d i c a t i v e (au înțeles de sine stătător și formează singure predicat verbal):
   - ➜ Elevul *citește* poezia.
2. v e r b e n e p r e d i c a t i v e (nu au înțeles de sine stătător și nu formează singure predicat):
   a) ***verbe copulative*** (nu au înțeles de sine stătător și intră în alcătuirea unui predicat nominal sau a altei părți de propoziție împreună cu un nume predicativ).
   Verbele copulative sunt:
   - **a fi** – când nu are sensurile de *a exista, a se afla, a se găsi, a trăi, a trece, a se duce, a trebui, a se întâmpla, a fi necesar* etc.:
     - ➜ Mihai ***este*** *silitor.*
   - **a deveni** – este întotdeauna verb copulativ:
     - ➜ Fratele meu a ***devenit*** *profesor.*
   - **a ieși**, **a ajunge**, **a se face** – când se înlocuiesc cu *a deveni*
   - **a se preface** – când nu are sensul de *a (se) transforma*:
     - ➜ El **a ieșit** *doctor.* ➜ El **s-a făcut** *cercetător.*
     - ➜ Tu **ai ajuns** ofițer. ➜ El **se prefăcea** *bolnav.*
   - **a însemna** – când nu se poate înlocui cu „a face un semn", „a marca printr-un semn", „a nota":
     - ➜ A învăța **înseamnă** *a munci.* (cu sensul de „a fi totuna cu")
   - **a părea** – când este personal și prezintă caracteristica subiectului ca aparentă sau impersonal, în expresii verbale impersonale:
     - ➜ Ea **părea** *bolnavă.*
     - ➜ **Pare** *mai simplu* să mergi acolo.
   - **a rămâne** – când arată că subiectul a rămas sau va rămâne cu aceeași caracteristică și nu are sensul de „a sta într-un loc":
     - ➜ El **a rămas** *neschimbat.*
   - **a se naște** – când nu are înțelesul de „a căpăta viață", „a veni pe lume":
     - ➜ Românul **s-a născut** *poet.* („a fi prin origine", „a fi prin naștere")

Mai există și *alte verbe copulative: a se chema, a se numi* etc.

Verbele copulative (cu excepția lui *a deveni*) pot fi și predicative atunci când au înțeles de sine stătător:

- ➜ El *este* în clasă.
- ➜ Tu *ai ieșit* din casă.
- ➜ El *a ajuns* la școală.
- ➜ Acolo *s-a făcut* o casă.
- ➜ El *a însemnat* locul accidentului.
- ➜ I *se părea* că nimic nu s-a schimbat.
- ➜ Maria *a rămas* acasă.
- ➜ Mihai Eminescu *s-a născut* în anul 1850.
- ➜ Pământul *se va preface* în zgură.

b) ***verbe auxiliare*** sau ajutătoare (nu au înțeles de sine stătător și intră în alcătuirea unor forme verbale compuse – moduri, timpuri, diateza pasivă: *a fi* (când intră în alcătuirea modurilor și a timpurilor indicativ viitor anterior, conjunctiv perfect, condițional-optativ perfect, prezumtiv prezent și perfect, infinitiv perfect, toate formele diatezei pasive), *a avea* (când intră în alcătuirea modurilor și a timpurilor indicativ perfect compus și viitor popular, condițional-optativ prezent și perfect) și *a vrea* (când intră în alcătuirea modurilor și a timpurilor indicativ viitor și viitor anterior, prezumtiv prezent și perfect); aceste verbe nu se analizează separat.

Verbele auxiliare pot fi predicative atunci când au înțeles de sine stătător:

- ➜ Acolo *sunt* munți înalți. (predicativ: „a se afla", „a exista")
- ➜ Să *fi* mers și tu acolo. (auxiliar, în alcătuirea conjunctivului perfect)
- ➜ Eu *am* o carte. (predicativ: „a poseda")
- ➜ Eu *am* citit cartea. (auxiliar, în alcătuirea indicativului perfect compus)
- ➜ „Eu nu *voi* ca să mă laud ..." (M. Eminescu, *Scrisoarea III*) (predicativ: „a dori")
- ➜ Eu *voi* merge acolo. (auxiliar, în alcătuirea indicativului viitor)

II. După formele personale:

1. v e r b e p e r s o n a l e (când au forme pentru toate persoanele): *a scrie* (*scriu, scrii, scrie* etc.), *a învăța* (*învăț, înveți, învață* etc.) *a merge* etc.;
2. v e r b e i m p e r s o n a l e (ca înțeles, acțiunea lor nu poate fi atribuită unei persoane, iar ca formă sunt unipersonale, având numai persoana a III-a singular):
   a) impersonale fără subiect, atunci când se referă la fenomene atmosferice: *a tuna, a fulgera, a ploua, a se însera, a burnița* etc.;
   b) impersonale cu subiect nonpersonal sau urmate de o subordonată subiectivă: *a trebui* (uneori este și verb personal), *a urma, a se întâmpla, a se cuveni, a se părea, a se cădea, a-*(i) *fi sortit, a-*(i) *fi scris* etc.

Verbele care se referă la acțiuni pe care nu le fac anumite persoane, ci ființele necuvântătoare, sunt unipersonale: *latră, gâgâie, cotcodăcește* etc. Aceste verbe au și persoana a III-a plural și nu trebuie confundate cu verbele impersonale prin conținutul lor.

Impersonale ca înțeles și unipersonale ca formă sunt și verbele copulative *a fi* și *a (se) părea*, când intră în alcătuirea unei expresii verbale impersonale: *este bine, este greu, este cu neputință, este lesne, (se) pare (mai) simplu, pare de necrezut* etc.

Expresiile verbale impersonale sunt construcții alcătuite dintr-un verb copulativ, impersonal și intranzitiv (din verbele *a fi, a (se) părea*) și un adverb sau o locuțiune adverbială: *este ușor, este adevărat, este necesar, este de mirare, pare cu neputință* etc., un verb la supin: *este de ajuns, de înțeles* etc. ori un substantiv care nu mai flexionează: *e o nenorocire, e păcat* etc.

Expresiile verbale impersonale nu trebuie confundate cu structurile de tipul *(mi-)e teamă, (mi-)e sete, (mi-)e foame, (mi-)e frig, e dimineață, e toamnă*, în care verbul *a fi* este predicativ unipersonal, iar substantivele care îi urmează au funcție sintactică de subiect. Aceste substantive se referă la stări sufletești sau fiziologice ori la anumite perioade de timp.

Pot deveni impersonale și unele verbe predicative personale prin adăugarea unei forme neaccentuate a pronumelui personal – *a(-i) ajunge, a(-i) veni, a(-i) rămâne* etc.:

→ Îți ajunge [1]/ (cât) ai învățat. [2]/

Din cele arătate până aici se deduce că verbul **a fi** are **următoarele valori:**

a) ***predicativ:***

- personal („se află", „se găsește", „există", „trăiește" etc.):
  → Cartea *este* pe masă.
- impersonal („a trebui", „a se întâmpla", „a fi necesar"):
  → Dacă *va fi* să pleci, anunță-mă și pe mine.

b) ***copulativ***:

- personal:
  → El *este* un copil ascultător.
- impersonal (în expresii verbale impersonale):
  → *Este* ușor să ajungi până acolo.

c) ***auxiliar*** (în alcătuirea unor moduri și timpuri compuse și a tuturor formelor diatezei pasive):

- indicativ viitor anterior: *voi **fi** venit*;
- conjunctiv perfect: *să **fi** venit*;
- condițional-optativ perfect: *aș **fi** venit*;
- prezumtiv prezent și perfect: *va **fi** învățând*; *va **fi** învățat*;
- infinitiv perfect: *a **fi** venit*;
- diateza pasivă: ***este** chemat.*

III. După tranzitivitate:

1. v e r b e t r a n z i t i v e (care au sau pot avea complement direct): *a zice, a spune, a scrie* etc.; unele *verbe* au dublă tranzitivitate: *a învăța* (ceva, pe cineva), *a ruga* (ceva, pe cineva) etc.
2. v e r b e i n t r a n z i t i v e (care nu au sau nu pot avea complement direct): *a se teme, a se grăbi, a se însenina* etc.

În funcție de context, unele verbe intranzitive sunt folosite și ca tranzitive, și invers:

→ *Aleargă* prin curte. (intranzitiv) → Îl *ține* de mână. (tranzitiv)
→ L-*a alergat* toată curtea. (tranzitiv) → *Nu ține* să-l cunoască. (intranzitiv)

Deși tranzitivitatea se stabilește în funcție de context, există *anumite categorii de verbe intranzitive*:

a) verbele copulative;
b) verbele impersonale;
c) verbele de mișcare și cele care exprimă starea;
d) verbele la diateza pasivă;
e) verbele de la diateza reflexivă (majoritatea).

IV. După flexiune:

1. v e r b e r e g u l a t e (nu își schimbă rădăcina în timpul flexiunii, putând avea însă alternanțe fonetice);
2. v e r b e n e r e g u l a t e (își schimbă rădăcina în timpul flexiunii): *a avea, a fi, a vrea, a da, a lua, a bea, a mânca, a sta, a usca, a (se) la* (apud **GA**$_1$, I, p. 238).
3. v e r b e d e f e c t i v e (verbe cărora le lipsesc anumite categorii gramaticale – număr, persoană, timp, mod – și nu au flexiune completă): verbe unipersonale, *a răsuna, a erupe, a rugini, a discerne, a zăcea* etc.

V. După alcătuire:

1. v e r b e s i m p l e : *a învăța, a scrie, a citi, a merge* etc.
2. v e r b e c o m p u s e : *a binecuvânta, a binevoi* (compuse cu adverbul *bine*); *a (se) autoapăra, a teleghida* (compuse cu elemente de compunere).

C. CONJUGAREA verbelor se stabilește după forma lor de infinitiv prezent:

- *conjugarea I* – verbele terminate în ***-a****: a cânta, a ara, a mânca* etc.
- *conjugarea a II-a* – verbele terminate în ***-ea****: a avea, a cădea, a plăcea, a ședea* etc.
- *conjugarea a III-a* – verbele terminate în ***-e****: a merge, a scrie, a se teme* etc.
- *conjugarea a IV-a* – verbele terminate în ***-i*** sau ***-î****: a citi, a sosi, a veni, a coborî, a hotărî* etc.

D. FLEXIUNEA VERBULUI cuprinde următoarele categorii gramaticale: *diateza, modul, timpul, persoana* și *numărul.*

I. Diateza este forma pe care o ia verbul pentru a exprima raportul dintre acțiune și subiect.

1. D i a t e z a a c t i v ă – acțiunea este făcută de subiectul gramatical și se răsfrânge sau nu, direct sau indirect, asupra altui obiect: *a citi, a scrie, a învăța, a merge* etc.
2. D i a t e z a p a s i v ă – acțiunea este suferită de subiectul gramatical și este făcută de altcineva (de un agent al acțiunii cu funcție sintactică de complement de agent și subiect logic al propoziției):
   → Cartea *este citită* de Ionel.

   Se formează cu ajutorul verbului auxiliar *a fi* și participiul verbului de conjugat. Verbul auxiliar își schimbă forma după mod, timp, persoană și număr, iar verbul de conjugat, după gen și număr:
   → El (ea) *este chemat (chemată)* de cineva.
   → Ei (ele) *să fie chemați (chemate)* de cineva.
3. D i a t e z a r e f l e x i v ă – acțiunea este săvârșită de subiectul gramatical care participă intens la acțiunea pe care o face și ale cărei consecințe le suportă în favoarea propriului interes; verbele la această diateză sunt însoțite de pronume reflexive (forma neaccentuată) în cazurile Ac. și D.: *a se teme, a se gândi, a-și uita, a-și închipui* etc.

   Nu toate verbele însoțite de pronume reflexive sunt la diateza reflexivă. Când pronumele reflexive de pe lângă verbe au funcție sintactică proprie, verbele sunt la ***diateza activă pronominală***. În această categorie intră:

   a) *verbele pronominale obiective* (subiectul face acțiunea și tot el o suportă sau e făcută de subiect în favoarea lui): *a se îmbrăca, a se spăla, a-și croi* etc.;
   b) *verbele pronominale reciproce* (acțiunea este făcută simultan de două sau mai multe subiecte, fiecare dintre ele suferind efectele acțiunii făcute de celălalt (celelalte), sau este atribuită de unul dintre subiecte, subiectului (subiectelor) opus(e): *a se iubi, a se revedea, a-și spune* etc.;
   c) *verbele pronominale posesive* (subiectul este posesorul obiectului verbului): *a-și lua, a-și da, a-și pune* etc.
   d) *verbele pronominale participative* (subiectul participă la acțiune în interes propriu): *își cumpără ceva, își aduce ceva* etc.;
   e) *verbele pronominale factitive* (subiectul face ca acțiunea să se desfășoare): *se tunde, se operează* etc.

Verbele reflexive propriu-zise se împart în următoarele categorii:
a) *reflexive dinamice*: *a se abține, a se aciua, a se acomoda, a se supăra, a se zbate* etc.;
b) *reflexive impersonale*: *se zice, se spune, se crede, se întâmplă, se înserează, se pare* etc.;
c) *reflexive cu înțeles pasiv*: *a se introduce, a se închide, a se deschide* etc.
d) *reflexive eventive*: *a se îngroșa, a se îngălbeni, a se îmbogăți* etc.

II. Modurile sunt formele pe care le iau verbele pentru a arăta cum consideră vorbitorul acțiunea și se împart în două categorii:
- ***predicative (personale)*** – verbele la aceste moduri au funcție sintactică de predicat și au forme personale;
- ***nepredicative (nepersonale)*** – verbele la aceste moduri nu au funcție sintactică de predicat și nu au forme personale.

III. Timpurile sunt formele pe care le iau verbele pentru a arăta când se petrece acțiunea față de momentul vorbirii.

Moduri predicative (personale)

1. I n d i c a t i v u l – exprimă o acțiune sigură, reală, adevărată; e singurul mod care are toate timpurile:
a) ***prezent*** (acțiunea se petrece în momentul vorbirii): *scriu, scrii, scrie* etc.;
b) ***imperfect*** (arată o acțiune trecută, dar neterminată): *scriam, scriai, scria* etc.;
c) ***perfect simplu*** (arată o acțiune trecută, terminată de curând și de scurtă durată): *scrisei, scriseși, scrise* etc.;
d) ***perfect compus*** (arată o acțiune trecută, terminată mai de mult, fără a se preciza când, și se formează din auxiliarul *a avea* + participiul verbului de conjugat): *am scris, ai scris, a scris* etc.;
e) ***mai-mult-ca-perfect*** (arată o acțiune trecută, terminată înaintea altei acțiuni trecute): *scrisesem, scriseseși, scrisese* etc.;
f) ***viitor*** (arată că acțiunea se va petrece după momentul vorbirii și se formează din auxiliarul *a vrea* + infinitivul verbului): *voi scrie, vei scrie, va scrie* etc.; are și forme populare: *o să scriu, am să scriu, oi scrie* etc.; unele sunt identice cu infinitivul: (de-)*a fi* (să mor) ...
g) ***viitor anterior*** (arată o acțiune viitoare care se va petrece înaintea altei acțiuni viitoare și se formează cu auxiliarele *a vrea* și *a fi* + participiul verbului): *voi fi scris, vei fi scris, va fi scris* etc.

2. C o n j u n c t i v u l – exprimă o acțiune posibilă, realizabilă:
- se recunoaște după conjuncția *să*, care însoțește verbul: *să scrie, să facă*;
- uneori conjuncția *să* poate lipsi, subînțelegându-se: *Facă* ce vrea!
- are două timpuri:
  a) ***prezent***: *să scriu, să scrii, să scrie* etc.;
  b) ***perfect*** (se formează cu auxiliarul *a fi* + participiul verbului): *să fi scris, să fi scris, să fi scris* etc.

3. C o n d i ț i o n a l - o p t a t i v u l – exprimă o dorință a cărei realizare depinde de o anumită condiție;
- are două timpuri:
  a) ***prezent*** (se formează cu auxiliarul *a avea* + infinitivul verbului): *aș scrie, ai scrie, ar scrie* etc.;
  b) ***perfect*** (se formează cu auxiliarele *a avea* și *a fi* + participiul verbului): *aș fi scris, ai fi scris, ar fi scris* etc.

4. I m p e r a t i v u l – exprimă un ordin, o poruncă, un îndemn, o rugăminte:
- are numai timpul *prezent*;
- are numai persoana a II-a singular și plural;
- forma afirmativă: *scrie* (tu); *scrieți* (voi);
- forma negativă: *nu scrie* (tu); *nu scrieți* (voi);
- forma negativă de la persoana a II-a singular se alcătuiește prin adăugarea adverbului *nu* la forma de infinitiv prezent fără prepoziția *a:*
  → *Rămâi* (tu)! → – *Nu rămâne* (tu)!

5. P r e z u m t i v u l – exprimă o acțiune posibilă, prezentată de vorbitor ca nesigură, bănuită. Are două timpuri:
a) ***prezent*** (se formează cu gerunziul adăugat verbului auxiliar *a fi* folosit la viitor: *va fi învățând* (*o fi învățând*);
b) ***perfect*** (se formează cu participiul adăugat verbului auxiliar *a fi* folosit la viitor: *voi fi citit* (*oi fi citit*).

Perfectul prezumtivului se confundă cu viitorul anterior, dar, spre deosebire de acesta, nu se mai raportează la o acțiune viitoare:
→ Când vei veni la mine, eu *voi fi citit* cartea. (viitor anterior)
→ *Voi fi citit-o* și eu! (prezumtiv perfect)

Verbele la aceste moduri au **funcție sintactică** de *predicate verbale* (când verbele sunt predicative) sau *intră în alcătuirea predicatului nominal* (când verbele sunt copulative).

Expresiile verbale impersonale folosite la moduri predicative (personale) au funcție sintactică de predicat nominal, având subiectul exprimat, de obicei, prin verb la infinitiv sau la supin ori prin propoziție subiectivă.

Moduri nepredicative (nepersonale)

1. I n f i n i t i v u l – arată numele acțiunii.
- Este însoțit de prepoziția *a*: *a scrie, a citi, a învăța* etc.
- Uneori, când infinitivul urmează după alt verb, prepoziția *a* poate lipsi, subînțelegându-se: nu poate *scrie* (*a scrie*).
- Are două forme:
  a) forma scurtă: *a scrie, a învăța*;
  b) forma lungă, obținută prin derivare cu sufixul *-re*; își schimbă valoarea morfologică în substantiv: *chemare, închinare* etc.; cu valoare verbală apare în formele inverse ale modului condițional-optativ: *închinare-aș*.
- Este singurul mod nepredicativ (nepersonal) care are timpuri:
  a) ***prezent:*** *a scrie, a învăța* etc.;
  b) ***perfect*** (format cu auxiliarul *a fi* + participiul verbului): *a fi scris, a fi învățat* etc.
- Are următoarele **funcții sintactice:**

• *subiect*:
→ A *citi* este o necesitate.
• *nume predicativ*:
→ Datoria lui este *de a se instrui*.
• *atribut*:
→ Are obligația morală *de a-și ajuta* părinții.
• *complement direct*:
→ Nu mai poate *veni* astăzi.
• *complement indirect*:
→ Se gândește *a pleca* spre casă.
• *complement circumstanțial de timp*:
→ *Până a pleca*, să treci pe la mine.
• *complement circumstanțial de mod*:
→ Vorbește *fără a gândi*.
• *complement circumstanțial de scop:*
→ *Pentru a reuși*, este necesar un studiu aprofundat.

• *complement circumstanțial de cauză*:
→ L-a amendat *pentru a nu fi respectat* regulile de circulație.
• *complement circumstanțial concesiv*:
→ *Fără a învăța* prea mult, a obținut totuși un rezultat mulțumitor.
• *complement circumstanțial consecutiv:*
→ E prea mare *pentru a intra* pe ușă.
• *complement circumstanțial instrumental:*
→ A început *prin a-l întreba.*
• *complement circumstanțial de relație:*
→ E foarte priceput *în a pregăti* o astfel de întâlnire.
• *complement circumstanțial opozițional:*
→ *În loc de a învăța,* el se plimbă.
• *complement circumstanțial cumulativ:*
→ *În afară de a studia,* se mai și recreează.
• *complement circumstanțial de excepție*:
→ Nu știe altceva *decât a scrie* întruna.
• *element predicativ suplimentar:*
→ Acum vedem gândurile noastre *a se realiza.*

– Când are valoarea modului imperativ, verbul la infinitiv poate avea și funcția sintactică de predicat verbal:
→ *A nu se staționa* sub podul rulant!
– Intră în alcătuirea următoarelor forme verbale compuse:
• indicativ viitor: voi *scrie*;
• condițional-optativ prezent: aș *scrie*;
• imperativ persoana a II-a singular, forma negativă: *nu scrie* (tu)!
• construcție relativă infinitivală, împreună cu un pronume sau cu un adverb relativ, construcție care nu formează propoziții:
→ N-are *cine veni* la voi? → N-are *unde merge.*

2. G e r u n z i u l – exprimă împrejurarea în care se săvârșește o altă acțiune, simultană cu cea a verbului la gerunziu, care este în plină desfășurare; formele verbului la gerunziu se termină în *-ând* sau *-ind*: *scriind, citind, coborând* etc.
– Are următoarele **funcții sintactice**:
• *subiect*:
→ În depărtare, se auzea *ciripind.*
• *nume predicativ*:
→ Femeia era *suferindă.*
• *atribut verbal*:
→ S-a afișat tabelul *cuprinzând* pe cei admiși.
• *atribut adjectival*:
→ O frunză *tremurândă* plutea în văzduh.
• *complement direct*:
→ Mihai a auzit *strigând* la poartă.
• *complement indirect*:
→ S-a săturat *așteptând* o veste de la el.
• *complement circumstanțial de timp*:
→ *Mergând* spre casă, s-a întâlnit cu un coleg.
• *complement circumstanțial de mod*:
→ El venea *alergând* spre școală.
• *complement circumstanțial de cauză*:
→ *Îmbolnăvindu-se,* a lipsit de la școală.
• *complement circumstanțial condițional*:
→ Numai *învățând* vei reuși.
• *complement circumstanțial concesiv*:
→ Chiar *luptând* din răsputeri, nu vei învinge,
• *complement circumstanțial consecutiv*:
→ A citit așa de mult, *ajungând* aproape la epuizare.
• *complement circumstanțial instrumental*:
→ I s-a răspuns, *punându*-i o întrebare.
• *element predicativ suplimentar*:
→ L-am văzut *alergând.*

– Când are funcție sintactică de nume predicativ sau de atribut adjectival, verbul la gerunziu este acordat, dobândind valoare adjectivală: era *suferindă*; mână *tremurândă.*
– Gerunziul intră și în alcătuirea prezumtivului prezent: *va fi citind* (și el);

3. P a r t i c i p i u l – exprimă o acțiune terminată și suferită de o ființă sau de un lucru, având valoare de adjectiv:
→ m.sg. *citit*; f.sg. *citită*; → m.pl. *citiți*; f.pl. *citite.*
La genul neutru împrumută forma de masculin pentru singular, și pe cea de feminin pentru plural.
Verbul la modul participiu are următoarele *valori*:
a) ***verbală***, când intră în componența unor forme verbale compuse:
– indicativ perfect compus: am *scris*;
– indicativ viitor anterior: voi fi *scris*;
– conjunctiv perfect: să fi *scris*;
– condițional-optativ perfect: aș fi *scris*;
– prezumtiv perfect: va fi *citit*;
– infinitiv perfect: a fi *scris*;
– diateza pasivă: este *scris(ă)*;
b) ***adjectivală***, când are regent un substantiv (un substitut al acestuia) sau un verb copulativ:
→ Tema *scrisă* a fost efectuată corect.
→ Câmpia este *înverzită.*
c) ***adverbială***, când are regent un verb predicativ: vorbește *răgușit*; spune *deschis* etc.
d) ***substantivală***, când se articulează și se înlocuiește cu un verb la participiu sau cu o atributivă:
→ *Învățatul* știe multe. (omul *învățat / care este învățat*)

– Când are valoare adjectivală, are următoarele **funcții sintactice**:
• *nume predicativ*:
→ În bătaia soarelui, lanul de grâu pare *aurit.*
• *atribut adjectival*:
→ Am primit scrisoarea *trimisă* la începutul acestei luni.
• *complement circumstanțial de timp*:
→ *Ajunsă* în București, l-a căutat pe Mihai.
• *complement circumstanțial de mod*:
→ Se uita *ca vrăjită.*
• *complement circumstanțial de cauză*:
→ Nu mai putea de *obosită.*
• *complement circumstanțial concesiv*:
→ Chiar *accidentat*, a participat la meci.
• *complement circumstanțial de relație*:
→ *De obosită*, era obosită peste măsură.
• *element predicativ suplimentar:*
→ L-am găsit *bătut* zdravăn.

– Când are valoare adverbială, verbul la participiu are funcție sintactică de *complement circumstanțial de mod propriu-zis*: Spune *deschis* ce are de spus.
– Când are valoarea substantivală, are aceleași funcții sintactice ca și substantivul.

4. S u p i n u l exprimă o acțiune ce urmează să fie realizată și arată scopul altei acțiuni sau destinația unui obiect.
– Se formează din participiul masculin singular precedat de prepozițiile *de, după, la, pe la, pentru* etc.: *de (după, la, pentru) scris.*
– Are următoarele **funcții sintactice**:
• *subiect*:
→ E greu *de învățat.*
• *nume predicativ*:
→ Poezia este *de memorat.*
• *atribut verbal*:
→ Și-a cumpărat o mașină *de scris.*
• *complement direct*:
→ A terminat *de transcris* textul.
• *complement indirect*:
→ S-a săturat *de învățat* la geografie.
• *complement circumstanțial de loc*:
→ A tras o raită *pe la scăldat.*

• *complement circumstanțial de scop*:
→ Merge la munte *pentru vânat*.
• *complement circumstanțial consecutiv*:
→ Era mândră *de nespus*.
• *complement circumstanțial de relație*:
→ *De învățat*, a învățat suficient.
• *element predicativ suplimentar*.
→ Asta înseamnă pierderea unui lucru socotit *de neînlocuit*.

– Când are valoare de imperativ, poate avea funcție sintactică de *predicat:*
→ *De revăzut* exercițiul efectuat!
– Când are valoare *substantivală*, supinul se formează fără prepoziție și se înlocuiește prin infinitiv sau prin substantive provenite din infinitivul lung:
→ *Recoltatul* s-a terminat. (recoltarea)

IV. Persoana este forma pe care o ia verbul pentru a arăta cine săvârșește sau suportă acțiunea:
1. ***persoana I*** – acțiunea este săvârșită sau suportată de persoana care vorbește: (eu) *scriu*; (noi) *scriem*; (eu) *sunt chemat(ă)*; (noi) *suntem chemați (chemate)*;
2. ***persoana a II-a*** – acțiunea este săvârșită sau suportată de persoana cu care se vorbește: (tu) *scrii*; (voi) *scrieți*; (tu) *ești chemat(ă)*; (voi) *sunteți chemați (chemate)*;
3. ***persoana a III-a*** – acțiunea este săvârșită sau suportată de persoana despre care se vorbește: (el, ea) *scrie*; (ei, ele) *scriu*; (el, ea) *este chemat(ă)*; (ei, ele) *sunt chemați (chemate)*;

V. Numărul este forma pe care o ia verbul pentru a arăta că acțiunea este săvârșită sau suportată de una sau de mai multe persoane:
1. ***numărul singular*** – acțiunea este săvârșită sau suportată de o singură persoană: *scriu, scrii, scrie*; *sunt chemat(ă), ești chemat(ă), este chemat(ă)*;
2. ***numărul plural*** – acțiunea este săvârșită sau suportată de două sau mai multe persoane: *scriem, scrieți, scriu*; *suntem chemați (chemate), sunteți chemați (chemate), sunt chemați (chemate)*.

VI. Forma (aspectul) verbului:
1. ***formă afirmativă*** (când acțiunea verbului se îndeplinește);
2. ***formă negativă*** (când acțiunea verbului nu se îndeplinește):
– alcătuită cu ajutorul unui adverb de negație (*nu, nici* etc.) care însoțește verbul;
– alcătuită cu ajutorul prefixului *ne-* (la gerunziu și supin): *neauzind (nemaiauzind), nevăzut (nemaivăzut)*.

E. FUNCTII SINTACTICE

Din cele discutate până acum se observă că verbul are următoarele **funcții sintactice:**
1. ***predicat verbal***, când verbul predicativ este folosit, de obicei, la un mod predicativ sau personal, la orice diateză:
→ Pădurea *foșnea* în adierea vântului.
→ *Se gândește* mereu la acest lucru.
→ *Este lăudat* de profesor.
2. ***intră în alcătuirea predicatului nominal***, împreună cu un nume predicativ, când verbul este copulativ și este folosit la un mod predicativ (personal):
→ Acești copii *sunt harnici*.
→ *Este bine* să înveți.
3. ***subiect***:
→ E ușor *a scrie* versuri. (infinitiv)
→ Deodată s-a auzit *strigând*. (gerunziu neacordat)
→ *Recoltatul* s-a terminat. (supin substantivizat prin articulare)

→ *Învățatul* știe multe. (participiu substantivizat prin articulare)
→ E ușor *de memorat* această poezie. (supin)
4. ***nume predicativ***:
→ Plăcerea lui este *de a citi*. (infinitiv)
→ Rana soldatului era *sângerândă*. (gerunziu acordat)
→ Câmpia era *înverzită*. (participiu)
→ Tema este *de scris*. (supin)
5. ***atribut verbal***:
→ Elevii au datoria *de a învăța*. (infinitiv)
→ Coșuri *fumegând* se zăreau în depărtare. (gerunziu neacordat)
→ Și-a procurat o mașină *de spălat*. (supin)
6. ***atribut adjectival***:
→ Cu mâna *tremurândă* abia apucă bastonul. (gerunziu acordat)
→ Cartea *citită* mi-a plăcut foarte mult. (participiu)
7. ***complement direct***:
→ Ea a început *a plânge* în hohote. (infinitiv)
→ Deodată, am auzit *bătând* în ușă. (gerunziu)
→ El a terminat *de scris* tema. (supin)
8. ***complement indirect***:
→ Se teme *a pleca* la drum noaptea. (infinitiv)
→ S-a plictisit *așteptând* atâta vreme. (gerunziu)
→ S-a săturat *de alergat*. (supin)
9. ***complement circumstanțial de loc***:
→ A dus vitele *la păscut*. (supin) (apud Popescu, ***Gramatică***, p. 282)
10. ***complement circumstanțial de timp***:
→ Plecau la secerat înainte de *a răsări* soarele. (infinitiv)
→ *Plimbându-se* prin parc, bătrânul se gândea la vremurile de odinioară. (gerunziu)
→ *Ajunsă* la destinație, mai întâi s-a odihnit puțin. (participiu)
11. ***complement circumstanțial de mod***:
→ Privea fix, *fără a clipi* măcar. (infinitiv)
→ Venea spre mine *zburând*. (gerunziu)
→ Asculta, *ca trăsnită*, cele întâmplate. (participiu)
12. ***complement circumstanțial de cauză***:
→ L-a certat *pentru a nu fi reușit* la facultate. (infinitiv perfect)
→ *Întârziind*, n-a mai intrat în sala de spectacol. (gerunziu)
→ Femeia nu mai putea *de obosită*. (participiu)
13. ***complement circumstanțial de scop***:
→ A venit la mine *pentru a lua* caietul. (infinitiv)
→ S-a dus la pădure *după cules* ciuperci. (supin)
14. ***complement circumstanțial condițional***:
→ Numai *antrenându*-te îți vei învinge adversarii. (gerunziu)
15. ***complement circumstanțial concesiv***:
→ *Fără a fi alergat* prea mult, a obosit. (infinitiv)
→ Chiar *nerefăcută* total după boală, a venit la școală. (participiu)
16. ***complement circumstanțial consecutiv***:
→ E prea isteț *pentru a comite* o astfel de greșeală. (infinitiv)
→ Mănâncă *de speriat!* (supin)
→ A strâns așa de tare cătușele, *ajungându*-i până la os. (gerunziu)

17. *complement circumstanțial instrumental:*
→ A început afacerea *prin a vinde* niște mărunțișuri. (infinitiv)
→ A câștigat totul *muncind.* (gerunziu)

18. *complement circumstanțial de relație:*
→ E bun în *a rezolva* orice problemă mai dificilă. (infinitiv)
→ *De vorbit,* vorbește întruna. (supin)
→ *De pricepută,* e pricepută la toate. (participiu)

19. *complement circumstanțial opozițional:*
→ *În loc de a studia,* hoinărește mereu. (infinitiv)

20. *complement circumstanțial cumulativ:*
→ *În afară de a merge* la școală, mai are și alte obligații. (infinitiv)

21. *complement circumstanțial de excepție:*
→ *În afară de a lenevi,* nu face altceva. (infinitiv)

22. *element predicativ suplimentar:*
→ Acum vedem gândurile noastre *a se împlini.* (infinitiv)
→ L-am găsit *plângând.* (gerunziu)
→ L-am găsit *trântit* jos. (participiu)
→ Acesta este un lucru considerat *de neprețuit.* (supin)

Gerunziul acordat și participiul trec în categoria adjectivelor, iar supinul și participiul substantivizate, în cea a substantivelor.

F. LOCUȚIUNILE VERBALE

Locuțiunile verbale sunt grupuri de cuvinte care au sens unitar și țin locul unui verb: *a băga de seamă, a lua-o la sănătoasa, a avea loc, a-și aduce aminte* etc.

Locuțiunile verbale au următoarele caracteristici:

- au în alcătuirea lor, în mod obligatoriu, un verb predicativ;
- cealaltă parte componentă este un substantiv sau mai multe substantive precedate sau nu de prepoziții, însoțite sau nu de pronume *(a lua loc, a ține minte, a-și da sufletul)* un numeral *(a lua la trei, a da pe din două)*, un adjectiv *(a o face lată)* un adverb sau o locuțiune adverbială *(a-și aduce aminte)*;
- ca și verbele, locuțiunile verbale pot fi personale *(a lua parte, a se da de-a rostogolul* etc.) sau impersonale *(a-i părea rău, a-i părea bine* etc.), tranzitive *(a băga de seamă, a ține minte* etc.) sau intranzitive *(a-și aduce aminte, a-i lua partea* etc.).
- flexiunea locuțiunii este dată de verb, iar celălalt termen îi dă sensul;
- apar la toate cele trei diateze: *a lua parte, a fi băgat în seamă, a se da de-a rostogolul* etc.
- în alcătuirea unei locuțiuni nu pot intra verbele copulative și nici alte părți de vorbire cu funcție sintactică de subiect;
- au, în general, aceleași funcții sintactice ca și verbele.

G. ORTOGRAFIA ȘI ORTOEPIA VERBULUI

1. Verbele compuse și derivate parasintetice sunt sudate și se scriu, toate, într-un cuvânt: *a se autoacuza, a binecuvânta, a binedispune, a binevoi, a scurtcircuita, a se sinucide, a electrifica, a multiplica, a prolifera, a telecomanda; a îngenunchea, a prescurta, a furgăsi, a furlua, a împăduri, a înfrunzi* etc.

2. Verbele derivate cu prefixul *ne-* și compuse cu adverbul *mai* se scriu, la participiu și la gerunziu, într-un singur cuvânt: *neîntâlnit, nemaiîntâlnit, nevăzând, nemaivăzând* etc.

3. Locuțiunile verbale se scriu în cuvinte separate: *a aduce aminte, a avea de-a face, a băga de seamă, a da năvală, a o lua la sănătoasa* etc.

4. Se scrie *â* în interiorul verbelor de conjugarea a IV-a terminate în *î* la infinitiv (*coborâm, hotărâți*) și în sufixul *-ând* al gerunziilor (*având, tăcând, mergând* etc.).

5. Se scrie *î*:
a) la sfârșitul verbelor de conjugarea a IV-a: *a coborî, a hotărî* etc.
b) la verbele care încep cu *î*: *începe, întâlnește* etc.
c) la aceleași verbe care încep cu *î* și atunci când sunt derivate cu prefixul *ne-* și compuse cu adverbul *mai*: *neîncepând, nemaiîncepând.*

6. Verbele de conjugarea I se conjugă după modelul verbelor *a lucra* și *a aduna.* Verbele *a crea, a agrea, a situa, a efectua, a polua, a accentua, a evolua* se conjugă după modelul verbului *a lucra;* de aceea, la rădăcina lor se adaugă aceleași sufixe gramaticale și terminații (desinențe) ca ale acestui verb, pentru modul și timpul respectiv:

*lucr-**ez***	*cre-**ez***	*agre-**ez***	*situ-**ez***
*lucr-**ezi***	*cre-**ezi***	*agre-**ezi***	*situ-**ezi***
*lucr-**ează***	*cre-**ează***	*agre-**ează***	*situ-**ează***
*lucr-**ăm***	*cre-**ăm***	*agre-**ăm***	*situ-**ăm***
*lucr-**ați***	*cre-**ați***	*agre-**ați***	*situ-**ați***
*lucr-**ează***	*cre-**ează***	*agre-**ează***	*situ-**ează***

La verbele de tipul: *a închiria, a paria, a înfia, a expedia, a domicilia, a varia, a aprecia, a linia, a copia, a premia* și care se conjugă după modelul lui *a lucra* trebuie să ținem cont și de regula potrivit căreia la început de silabă, după vocala *i*, scriem și pronunțăm *e* și *a*: *închiriez, închiriază, închiriem, închiriați, închiriază* etc.

La alte verbe, de tipul *a îmbăia, a întemeia, a înapoia* etc., care se conjugă tot după modelul verbului *a lucra* ținem cont și de regula conform căreia la început de silabă, după orice vocală în afară de *i*, scriem și pronunțăm *ie* și *ia*: *îmbăiez, îmbăiezi, îmbăiază, îmbăiem, îmbăiați, îmbăiază* etc.

7. Verbele de conjugarea a IV-a terminate în *i* la infinitiv prezent se scriu cu un singur *i* la acest mod (*a veni, a citi, a sosi, a fi* etc.), excepție făcând câteva verbe a căror rădăcină se termină în *i*, la care se adaugă al doilea *i*, caracteristica infinitivului: *a înmii, a prii, a pustii, a se sfii.* Cu aceleași forme se folosesc și la imperativul negativ la persoana a II-a singular: *nu veni!, nu te sfii!*

8. Verbele de conjugarea a IV-a cu infinitivul în *-i* precedat de consoană sau de altă vocală decât *i* se scriu la persoana I singular a perfectului simplu cu *-ii*, iar la persoana a III-a singular cu *-i*: *(eu) citii, (el) citi, (eu) suii, (el) sui.*

Verbele la care rădăcina se termină în *i* (*a înmii, a prii, a pustii, a se sfii*) se scriu la același timp cu *-iii* la persoana I singular și cu *-ii* la persoana a III-a singular: (eu) *mă sfiii,* (el) *se sfii.*

9. Verbele de conjugarea a IV-a terminate în *i* se scriu la viitor, ca la infinitiv, cu *-i*, cu excepția câtorva verbe, care se scriu cu *-ii*: *a pustii, a prii, a înmii, a se sfii, vor pustii, vor înmii, vor prii, se vor sfii,* dar: *vor citi, vor veni, vor ști* etc.

10. Verbele *a ști, a scrie, a ține, a veni, a deveni* și derivatele lor cu prefixe se scriu și se pronunță la indicativ și conjunctiv prezent, persoana a II-a singular, cu *-ii*: *(tu) știi, scrii, ții, vii, devii; să știi, să scrii, să ții, să devii.*

11. Verbele *a ști* și *a scrie* și derivatele cu prefixe ale celui din urmă au următoarele forme corecte pentru indicativ prezent și imperfect: *știu, știi, știe, știm, știți, știu; scriu (descriu),*

scrii (descrii), scrie (descrie), scriem (descriem), scrieți (descrieți), scriu (descriu); știam, știai, știa, știam, știați, știau; scriam (descriam), scriai (descriai), scria (descria), scriam (descriam), scriați (descriați), scriau (descriau).

12. Verbele de conjugarea a IV-a terminate în *i* precedat de vocala *u: a trebui, a contribui, a distribui, a dezvălui, a îngădui, a făgădui* etc. se scriu și se pronunță la persoana a III-a singular și plural a indicativului prezent cu *ie* final, iar indicativul imperfect îl formează cu *-ia,* nu cu *-ie: trebuie (trebuia), distribuie (distribuia)* etc.

13. Verbul *a trebui* are la indicativ prezent, persoana a III-a, forma *trebuie*, dar la conjunctiv prezent (*să*) *trebuiască;* ca verb personal are și persoana a III-a plural la imperfect (*trebuiau*), perfectul simplu (*trebuiră*), perfect compus (*au trebuit*), mai-mult-ca-perfect (*trebuiseră*), viitor (*vor trebui*) etc.

14. Verbele *a apropia, a împrăștia, a sfâșia* se scriu și se pronunță cu *-ii* la indicativ prezent, persoanele I și a II-a singular: *(eu) apropii, (tu) apropii, (eu) împrăștii, (tu) împrăștii* etc.

15. Se scrie și se pronunță la infinitiv: *a cădea, a părea, a plăcea, a prevedea* (nu: *a cade, a pare, a place, a prevede*), iar la viitor și la condițional: *va cădea, ar cădea* etc. (nu: *va cade, ar cade* etc.).

16. Imperativul negativ al verbelor *a duce, a face, a zice* se scrie și se pronunță *nu duce, nu face, nu zice* (nu: *nu du, nu fă, nu zi*), dar imperativul pozitiv: *du, fă, zi.*

17. Imperfectul verbelor *a da, a sta* se scrie și se pronunță *dădeam, dădeai; stăteam, stăteai* (nu: *dedeam, dedeai; steteam, steteai*), iar perfectul simplu: *dădui, stătui* (nu: *detei, stătei*) etc.

18. Verbul *a scrie* are următoarele forme corecte la imperativ: *scrie, scrieți,* iar la conjunctiv: *să scriu, să scrii, să scrie, să scriem, să scrieți, să scrie.*

19. Se pronunță cu accentul pe prima silabă: *batem, bateți, facem, faceți, să batem, să bateți, să faceți* (nu se pronunță și nici nu se scrie: *bătem, bătеți, făcem, făceți*).

20. Accentul poate cădea și pe desinență (*să cădem, să cădeți*) la verbe de conjugarea a III-a precum *a cădea, a părea, a plăcea, a prevedea, a scădea, a tăcea.*

21. Se scrie și se pronunță: *invoc, invocă, să invoce* (nu: *invoacă, să invoace*), *abrog, abrogă, să abroge* (nu: *abroagă, să abroage*), dar se scrie și se pronunță: *convoc, convoacă, să convoace; provoc, provoacă, să provoace.*

22. Verbul *a continua* are formele (eu) *continui, să continui* (nu: *continuu, să continuu*).

23. Verbul *a absolvi*, indiferent de sens, are forma (eu) *absolv* (nu: *absolvesc*).

24. Verbele de conjugarea a IV-a ca *acoperi, suferi* se scriu și se pronunță la indicativ prezent *(eu) acopăr, (eu) sufăr, (el, ei) suferă* (nu: *acoper, sufer, acopere, sufere*).

25. Verbul *a mirosi* are la indicativ prezent, persoana a III-a plural, forma (ei) *miros* (nu: (ei) *miroase*).

26. Verbul *a decerna* trebuie conjugat cu *-ez:* (eu) (*să*) *decernez* (nu: *decern*).

27. Formele corecte pentru indicativ prezent la persoana I și a II-a plural ale verbului *a lua* sunt: *luăm, luați* (nu: *lom, loăm, loați*), iar pentru imperfect: *luam, luai* etc. (nu: *loam, loai*) și pentru perfect simplu: *luai, luași* etc. (nu: *loai, loași*).

28. Verbele de conjugarea I cu rădăcina terminată în *-ș* sau *-j* formează indicativul imperfect adăugând terminațiile *-am, -ai, -a* etc. (*încurajam, înfățișam* etc.), iar cele de conjugarea a IV-a, prin adăugarea terminațiilor *-eam, -eai, -ea* etc. (*pășeam, îngrijeam* etc.).

29. Verbele a căror rădăcină se termină în *i* se scriu și se pronunță la gerunziu cu *-ii-: evidențiind, fotografiind, apreciind, copiind, preștiind, fiind, știind* etc. Verbele cu rădăcina terminată în vocala *â* precedată de consoanele *ș* sau *j* ori care au în rădăcină vocala *â* au formele corecte de gerunziu: *vâjâind, fâșâind, mârâind, cârâind* etc.

30. În ortografierea verbului se folosește cratima în următoarele situații:

30.1. la scrierea formelor verbale inverse (cu auxiliarul la sfârșit) cu sau fără formă neaccentuată de pronume personal ori reflexiv: *văzut-am, veni-voi, văzutu-l-ai, du-ce-m-aș, datu-i-l-ai* etc.;

30.2. la scrierea indicativului perfect compus, a condiționalului-optativ prezent și perfect, când verbul auxiliar se pronunță împreună cu o formă neaccentuată a pronumelui personal și reflexiv sau cu adverbul *nu* ori altă parte de vorbire, precum și atunci când participiul perfectului compus se pronunță împreună cu pronumele personal *o*: *l-am văzut, n-am văzut, l-aș chema, m-aș duce, m-aș fi lăudat, ce-ai zice, am văzut-o* etc.;

30.3. la scrierea conjunctivului prezent și perfect, când conjuncția *să* se pronunță împreună cu o formă neaccentuată de pronume: *să-l chemi, să-i fi dat, să-și ia* etc.;

30.4. la imperativ pozitiv și la gerunziu, când verbul este urmat de forme neaccentuate de pronume personal ori reflexiv: *dă-mi, dă-i-l, du-te, lăudându-l, bucurându-se* etc.;

30.5. la infinitiv, când prepoziția *a* se pronunță împreună cu o formă neaccentuată de pronume: (*pentru*) *a-l chema,* (*pentru*) *a-i da* etc. ori când îi urmează pronumele personal *o:* (*pentru*) *a chema-o* etc.

31. Se scriu cu *-nn-* verbele derivate cu prefixul *în-*, a căror rădăcină începe cu *n: înnoda, înnopta, înnoi* etc.

32. Verbele *a așeza, a înșela* și *a ședea* au formele corecte *așază* (nu: *așează*), *înșală* (nu: *înșeală*), *șade* (nu: *șeade*), deoarece în rădăcina cuvântului, după *ș* se scrie și se pronunță ***a***, nu *ea*, stabilindu-se alternanța *e–a: așez–așază; înșel–înșală; șed–șade.*

33. Când *ș* sau *j* se află la sfârșitul rădăcinii, se scrie și se pronunță *ea: înfățișează, aranjează* etc.

34. ***Ortografia verbului „a fi"***

34.1. Verbul *a fi* se scrie cu *-i* în următoarele situații:

a) la infinitiv prezent și perfect: *a fi, a fi fost;*

b) la imperativ, persoana a II-a, singular, formă negativă; *nu fi* (*trist*);

c) la indicativ viitor și viitor anterior: *voi fi, voi fi fost;*

d) la conjunctiv perfect: *să fi fost;*

e) la condițional-optativ prezent și perfect: *aș fi, aș fi fost.*

34.2. Verbul *a fi* se scrie cu *-ii* în următoarele situații:

a) la imperativ, persoana a II-a, singular, formă afirmativă: *fii* (*cuminte*);

b) la conjunctiv prezent, persoana a II-a singular: *să fii* (*cuminte*);

c) la gerunziu: *fiind.*

34.3. Formele de indicativ prezent ale verbului *a fi* (*ești, este, e*) și de imperfect (*eram, erai, era, erați, erau*) se scriu corect cu *e* inițial, deși se rostesc cu *ie-*, iar cele de imperfect nu primesc un *e* în plus după rădăcină: *eram* (nu: *eream*) etc.

34.4. Formele scurte de indicativ prezent pentru persoanele I singular și a III-a plural, *-s,* și persoana a III-a singular, *-i,* se scriu cu cratimă când urmează după cuvinte terminate în vocală și cu care se rostesc împreună: *nu-i acasă; nu-s acolo.*

35. Formele de indicativ prezent pentru persoanele I singular și I, a II-a și a III-a plural ale verbului *a fi* se scriu și se pronunță: (eu, ei) *sunt,* (noi) *suntem,* (voi) *sunteți.*

36. ***Ortografia verbului „a avea"***

36.1. Forma corectă a verbului *a avea* la conjunctiv prezent, persoana a III-a singular și plural este *să aibă* (nu: *să aibe*).

36.2. Forma de auxiliar, care intră în alcătuirea condiționalului-optativ prezent și perfect este, la persoana I singular, *aș* (nu: *ași*): *aș merge*.

37. ***Ortografia verbului „a voi"***

37.1. Verbul *a voi* se scrie și se pronunță la indicativ prezent și conjunctiv prezent cu *-ie*, nu cu *e*: (eu) *voiesc*, (*să voiesc*), *voiești* (*să voiești*), *voiește* (ei *voiesc*).

37.2. La indicativ perfect simplu se scrie și se pronunță cu *-ii*, la persoana I singular: eu *voii*, și cu *-i* (accentuat) la persoana a III-a singular (el) *voi*.

37.3. Tot cu *-i* se scrie și la infinitiv prezent și la timpurile compuse formate cu infinitivul: *a voi, voi voi, aș voi*.

37.4. Sunt la fel de corecte formele verbului *a vrea*, ca și cele ale verbului *a voi*, dar sunt neliterare formele hibride obținute prin contaminarea lor: *a vroi*, eu *vroi* sau *vroiesc*, tu *vroiești*, *am vroit* etc., ca și formele de imperfect: *vroiam, vroiai* etc.

EXERCIȚII

1. Faceți analiza verbelor din textele de mai jos:

a) „Și azi, când a mea minte, a farmecului roabă,
Din orișice durere îți face o podoabă,
Și când răsai nainte-mi ca marmura de clară,
Când ochiul tău cel mândru străluce în afară,
Întunecând privirea-mi de nu pot să văd încă
Ce-adânc trecut de gânduri e-n noaptea lui adâncă,
Azi, când a mea iubire e-atâta de curată
Ca farmecul de care tu ești împresurată,
Ca setea cea eternă ce-o au după olaltă
Lumina de-ntuneric și marmura de daltă,
Când dorul meu e-atâta de-adânc și-atât de sfânt
Cum nu mai e nimica în cer și pe pământ,
Când e o-namorare de tot ce e al tău,
De-un zâmbet, de-un cutremur, de bine și de rău,
Când ești enigma însăși a vieții mele-ntregi...
Azi văd din a ta vorbă că nu mă înțelegi!..."
(M. Eminescu, *Nu mă înțelegi*)

b) „Credința lui Densusianu că numai el și cei câțiva străvezii colaboratori rămași fideli știu să facă versuri libere, consecvența lui de a le contesta la alții, chiar dacă aceștia erau aliații săi cei mai firești, ideea de neînțeles că există un tip de vers liber, supraindividual, care urmează să fie adoptat cum se adoptă orice formă de vers clasic, înseamnă că exponentul noutății nesocotea noutatea în înseși temeiurile ei, deși, teoretic, vorbise deschis despre ritmul intern, deci personal, care legitima formele ritmice cele mai felurite." (Vl. Streinu, *Pagini de critică literară*)

c) „Astăzi, când copiii umblă pe toate drumurile și când visul fiecăruia e să se desfacă pe cât poate mai iute din casa părinților a căror vedere singură pare că le stăvilește libertatea și înseamnă o umilință, nu-și închipuie cineva din generațiile nouă cât de pe încetul ajungea un copil de atunci să cunoască lumea din jurul său." (N. Iorga. O *viață de om. Așa cum a fost*)

2. Precizați ce valori poate să aibă verbul *a fi*, și exemplificați-le.

3. Formulați propoziții sau fraze în care să folosiți verbele *a ieși, a ajunge, a se face, a însemna, a (se) părea, a rămâne, a se naște* atât ca verbe copulative, cât și ca predicative. Subliniați predicatele și arătați felul lor.

4. Folosiți în propoziții verbele *a fi, a avea* și *a vrea (a voi)* mai întâi ca verbe predicative și apoi ca verbe auxiliare.

5. Precizați la ce moduri pot sta verbele cu următoarele funcții sintactice și exemplificați: subiect, nume predicativ, atribut, complement direct, complement indirect, complement circumstanțial de loc, de timp, de mod, de scop și de cauză.

6. Completați cu mai multe variante propozițiile de mai jos, așa încât verbele să capete valori diferite. Precizați aceste valori, subliniați predicatele și indicați felul lor.

Soția mea este ....
Fratele meu a ajuns ....
El a ieșit ....

7. Formulați propoziții sau fraze în care să folosiți verbele *a acoperi, a lăuda, a sădi*, la cele trei diateze, la modurile conjunctiv și condițional-optativ prezent și perfect.

8. Scoateți verbele din exemplele de mai jos, precizați felul acestora, diateza, modul și funcția sintactică pe care o îndeplinesc:

a) Voi plantați pomi.
b) El este convins de ei să meargă acolo.
c) El este foarte convins că n-a greșit.
d) Pomii sunt plantați de elevii școlii.
e) Pomii plantați au crescut.
f) Pomii se plantează primăvara.
g) El pare obosit.
h) Mi se pare că au venit și ei.
i) Mi se pare mai simplu să procedezi așa.
j) Asta se cheamă obrăznicie.
k) El îi cheamă pe colegi.
l) Colegii sunt chemați de profesor.

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1. a)

face – verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent. persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

răsai – verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a II-a, numărul singular, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

străluce – verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

întunecând – verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, folosit la un mod nepredicativ (nepersonal) – gerunziu –, forma afirmativă, funcția sintactică de complement circumstanțial de mod propriu-zis;

nu pot – verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a II-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana I, numărul singular, forma negativă, funcția sintactică de predicat verbal;

să văd – verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a II-a, diateza activă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana I, numărul singular, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

e – verb predicativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

e – verb copulativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă, formează predicat nominal împreună cu numele predicativ *curată*;

ești împresurată – verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza pasivă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a II-a, numărul singular, genul feminin, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

au – verb predicativ, personal, tranzitiv, neregulat, conjugarea a II-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

e – verb copulativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă, formează predicat nominal împreună cu numele predicativ multiplu ... *adânc și* ... *sfânt*;

nu ... *e* – verb copulativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma negativă, formează predicat nominal împreună cu numele predicativ *cum*;

e – verb predicativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

e – verb copulativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă, formează predicat nominal împreună cu numele predicativ *al tău*;

ești – verb copulativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a II-a, numărul singular, forma afirmativă, formează predicat nominal împreună cu numele predicativ *enigma*;

văd – verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a II-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana I, numărul singular, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

nu ... *înțelegi* – verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a II-a, numărul singular, forma negativă, funcția sintactică de predicat verbal.

b)

rămași – verb copulativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, folosit la un mod nepredicativ (nepersonal) – participiu cu valoare adjectivală –, forma afirmativă, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *colaboratori* – masculin, plural, N. –, funcția sintactică de atribut adjectival împreună cu adjectivul *fideli*, cu rol de nume predicativ;

știu – verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

să facă – verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

(de) a ... contesta – verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, folosit la un mod nepredicativ (nepersonal) – infinitiv –, timpul prezent, precedat de prepoziția simplă *de*, forma afirmativă, funcția sintactică de atribut verbal;

erau – verb copulativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă, formează predicat nominal împreună cu numele predicativ *aliații*;

de neînțeles – verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, folosit la un mod nepredicativ (nepersonal) – supin –, forma negativă, funcția sintactică de atribut verbal;

există – verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

urmează – verb predicativ, impersonal, intranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

să fie adoptat – verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza pasivă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, genul neutru, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

se adoptă – verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza reflexivă – cu înțeles pasiv –, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

înseamnă – verbul copulativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat nominal incomplet, fiind urmat de o propoziție subordonată predicativă care ține locul numelui predicativ;

nesocotea – verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

vorbise – verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul mai-mult-ca-perfect, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

legitima – verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal.

c)

umblă – verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

e – verb copulativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat nominal incomplet, fiind urmat de o propoziție subordonată predicativă care ține locul numelui predicativ;

să ... desfacă – verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă pronominală, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

poate – verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a II-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă, funcția sintactică de predicat verbal;

a vrea (a voi)

- ***predicativ***: „Și *nu voi* ca să mă laud...” (M. Eminescu, *Scrisoarea III)*
- ***auxiliar***: *Nu* ***voi*** *veni* la tine.

5.

Subiect:

a) ***infinitiv***: E indicat *a te deplasa* pe jos.
b) ***supin***: E ușor *de constatat.*
c) ***gerunziu***: S-a auzit *strigând.*
d) ***participiu*** (substantivizat): *Rănitul* a fost salvat.

Nume predicativ:

a) ***infinitiv***: Obligația mea este *de a* te *anunța.*
b) ***supin***: Poezia este *de memorat.*
e) ***gerunziu*** (acordat): Rana este *sângerândă.*
d) ***participiu***: Câmpia este *înverzită.*

Atribut verbal:

a) ***infinitiv***: A luat hotărârea *de a pleca.*
b) ***gerunziu*** (neacordat): Soldați *cântând* treceau pe stradă.
c) ***supin***: I-am împrumutat mașina *de călcat.*

Atribut adjectival:

a) ***gerunziu*** (acordat): Mâna-i *tremurândă* abia ținea bastonul.
b) ***participiu***: Cartea *citită* mi-a plăcut mult.

Complement direct:

a) ***infinitiv***: Copilul nu *se* putea *opri* din plâns.
b) ***supin***: A terminat *de cotrobăit* peste tot.
c) ***gerunziu***: A auzit *vorbindu-se* la radio.

Complement indirect:

a) ***infinitiv***: Se teme *a pleca* la drum noaptea.
b) ***supin***: S-a săturat *de întrebat* întruna.
c) ***gerunziu***: S-a plictisit *așteptând* de ieri.

Complement circumstanțial de loc:

a) ***supin***: Întârziase *pe la prins* de raci. (apud Avram, ***Gramatica***, p. 304)

Complement circumstanțial de timp:

a) ***infinitiv***: *Până a veni* tu, era liniște aici.
b) ***gerunziu***: *Ajungând* acolo, imediat s-a interesat de el.
c) ***participiu***: *Ajuns* la școală, s-a odihnit puțin.

Complement circumstanțial de mod:

a) ***infinitiv***: Privește în gol *fără a scoate o vorbă.*
b) ***gerunziu***: Venea *alergând* spre școală.
c) ***participiu***: Se uita în jurul ei *ca vrăjită.*

Complement circumstanțial de scop:

a) ***infinitiv***: L-am sfătuit *pentru a nu greși.*
b) ***supin***: S-a dus acolo *la cules* mure.

Complement circumstanțial de cauză:

a) ***infinitiv perfect***: L-a certat *pentru a nu fi reușit.*
b) ***gerunziu***: *Nestudiind*, a luat notă mică.
c) ***participiu***: Mama nu mai putea *de obosită.*

6.

Soția mea ***este medic.*** (copulativ, predicat nominal)
Soția mea *este* la piață. (predicativ, predicat verbal)
Soția mea ***este chemată*** la serviciu. (auxiliar, predicat verbal)
Fratele meu ***a ajuns*** *de nerecunoscut.* (copulativ, predicat nominal)
Fratele meu *a ajuns* până lângă el. (predicativ, predicat verbal)
El ***a ieșit*** *profesor.* (copulativ, predicat nominal)
El *a ieșit* la plimbare. (predicativ, predicat verbal)

7.

a acoperi

a) ***diateza activă:***

- *conjunctiv prezent*: *Să*-l *acoperi* bine!
- *conjunctiv perfect*: *Să*-l *fi acoperit* la timp!
- *condițional-optativ prezent*: *Aș acoperi* garajul dacă aș avea cu ce.
- *condițional-optativ perfect*: *Aș fi acoperit* oala, dacă aș fi găsit capacul.

b) ***diateza reflexivă:***

- *conjunctiv prezent*: L-a sfătuit *să se acopere.*
- *conjunctiv perfect*: *Să se fi acoperit* bine, nu răcea.
- *condițional-optativ prezent*: Dacă *s-ar acoperi*, n-ar răci.
- *condițional-optativ perfect*: Dacă *s-ar fi acoperit* cu o pălărie, n-ar fi făcut insolație.

c) ***diateza pasivă:***

- *conjunctiv prezent*: Copilul *să fie* bine *acoperit.*
- *conjunctiv perfect*: Trebuia ca oala *să fi fost acoperită* bine.
- *condițional-optativ prezent*: Dacă *ar fi acoperit* de voi, n-ar păți nimic rău.
- *condițional-optativ perfect*: Dacă oala *ar fi fost* bine *acoperită*, mâncarea s-ar fi păstrat mai bine.

a lăuda

a) ***diateza activă:***

- *conjunctiv prezent*: *Să*-l *lauzi* pe Mihai.
- *conjunctiv perfect*: Era bine *să*-l *fi lăudat.*
- *condițional-optativ prezent*: I-*aș lăuda* faptele bune.
- *condițional-optativ perfect*: Dacă aș fi știut, i-*aș fi lăudat* comportarea.

b) ***diateza reflexivă:***

- *conjunctiv prezent*: Nu e bine *să te lauzi.*
- *conjunctiv perfect*: *Să te fi lăudat* dacă aveai cu ce.
- *condițional-optativ prezent*: *S-ar lăuda*, dacă nu l-aș cunoaște.
- *condițional-optativ perfect*: *S-ar fi lăudat*, dar nu îndrăznea.

c) ***diateza pasivă:***

- *conjunctiv prezent*: E bine *să fie lăudat* pentru fapta sa.
- *conjunctiv perfect*: *Să fi fost lăudat* de voi, ar fi fost prezent la concurs.
- *condițional-optativ prezent*: *Aș fi* și eu *lăudat*, dacă aș fi învățat.
- *condițional-optativ perfect*: *Aș fi fost lăudat* de toți, dacă m-aș fi comportat frumos.

a sădi

a) ***diateza activă:***

- *conjunctiv prezent*: *Să sădești* mâine florile.
- *conjunctiv perfect*: Era bine *să* le *fi sădit* mai repede.

• *condițional-optativ prezent*: Le-*aș sădi* mâine.
• *condițional-optativ perfect*: Le-*aș fi sădit* de mult, dacă aș fi avut timp.

b) ***diateza reflexivă:***
• *conjunctiv prezent*: Florile trebuie *să se sădească* primăvara.
• *conjunctiv perfect*: Era bine ca florile *să se fi sădit* mai înainte.
• *condițional-optativ prezent*: *S-ar sădi* și acum, dacă ar fi mai răcoare.
• *condițional-optativ perfect*: Dacă *s-ar fi sădit* la timp, erau deja mari.

c) ***diateza pasivă:***
• *conjunctiv prezent*: *Să fie sădite* mai repede.
• *conjunctiv perfect*: *Să fi fost sădite*, ar fi fost deja mari.
• *condițional-optativ prezent*: Dacă *ar fi sădite* acum, ar avea timp să crească.
• *condițional-optativ perfect*: Dacă *ar fi fost sădite* acum o lună, ar fi înflorit deja.

8.

a) *plantați* – verb predicativ, diateza activă, modul indicativ, predicat verbal.
b) *este convins* – verb predicativ, diateza pasivă, modul indicativ, predicat verbal;
să meargă – verb predicativ, diateza activă, modul conjunctiv, predicat verbal.
c) *este* – verb copulativ, diateza activă, modul indicativ, formează predicat nominal împreună cu numele predicativ *foarte convins*;
foarte convins – verb predicativ, diateza activă, modul participiu, cu valoare adjectivală (adjectiv participial), nume predicativ;
n-a greșit – verb predicativ, diateza activă, modul indicativ, predicat verbal.
d) *sunt plantați* – verb predicativ, diateza pasivă, modul indicativ, predicat verbal.
c) *plantați* – verb predicativ, diateza activă, modul participiu, cu valoare adjectivală (adjectiv participial), atribut adjectival;
au crescut – verb predicativ, diateza activă, modul indicativ, predicat verbal.
f) *se plantează* – verb predicativ, diateza reflexivă (cu înțeles pasiv), modul indicativ, predicat verbal.
g) *pare* – verb copulativ, diateza activă, modul indicativ, formează predicat nominal împreună cu numele predicativ *obosit*;
obosit – verb predicativ, diateza activă, modul participiu, cu valoare adjectivală (adjectiv participial), nume predicativ.
h) *se pare* – verb predicativ, diateza reflexivă, modul indicativ, predicat verbal;
au venit – verb predicativ, diateza activă, modul indicativ, predicat verbal.
i) *se pare* – verb copulativ, diateza reflexivă, modul indicativ, formează predicat nominal împreună cu numele predicativ *mai simplu* (*se pare mai simplu* este expresie verbală impersonală);
să procedezi – verb predicativ, diateza activă, modul conjunctiv, predicat verbal.
j) *se cheamă* – verb copulativ, diateza reflexivă, modul indicativ, formează predicat nominal împreună cu numele predicativ *obrăznicie*.
k) *cheamă* – verb predicativ, diateza activă, modul indicativ, predicat verbal.
l) *sunt chemați* – verb predicativ, diateza pasivă, modul indicativ, predicat verbal.

SUBSTANTIVUL

A. DEFINIȚIE

Substantivul este partea de vorbire flexibilă care se declină și denumește obiecte, înțelegând prin acestea:
– ființe: *băiat, fată, copil, cățel* etc.;
– lucruri: *masă, casă, pat, scaun* etc.;
– fenomene: *ploaie, vânt, brumă* etc.;
– stări: *bucurie, tristețe, veselie* etc.;
– însușiri: *bunătate, frumusețe* etc.;
– acțiuni: *muncă, jurământ, defilare* etc.;
– relații: *prietenie, dușmănie, colaborare* etc.

Substantivele *se recunosc* prin:
a) numărare: (o) *carte*, (două) *cărți*;
b) posibilitatea adăugării unui adjectiv propriu-zis sau a unui adjectiv pronominal demonstrativ: *miere* (dulce) – (această) *miere*.

Unele substantive pot proveni și din alte părți de vorbire, prin articulare cu articol hotărât, cu articol demonstrativ (adjectival) sau cu articol nehotărât:
– din adjectiv: *harnicul, cel harnic. un tânăr*;
– din numeral: *treiul, un zece*;
– din diferite pronume: *eul, sinea, totul, un nimic*;
– din verbe la infinitivul lung (*trecerea*), la participiu (*rănitul, cel rănit*), la supin (*recoltatul*) sau la gerunziu (*intrândul*);
– din adverb: *un bine, binele*;
– din interjecție: *un of, oful*.

B. CLASIFICARE

I. După alcătuire (structură):

1. ***simple:*** *casă, câine, București, Suceava* etc.
2. ***compuse:*** *câine-lup, untdelemn, Cluj-Napoca, Delta Dunării* etc.

II. După înțeles:

1. ***comune*** (denumesc obiecte de același fel): *om, oraș, munte, cățel* etc.
2. ***proprii*** (denumesc anumite obiecte pentru a le deosebi de altele de același fel): *Mihai, București, Carpați, Grivei* etc.

Sunt substantive comune:

a) numele zilelor săptămânii și ale lunilor anului (dacă nu intră în denumirea unor sărbători): *luni, marți, ianuarie* etc.;
b) numele disciplinelor de învățământ: *aritmetică, geografie, limba română* etc.;
c) numele de popoare: *român, francez, american* etc.;
d) numele punctelor cardinale (dacă nu sunt folosite ca/în toponime sau abreviate): *nord, sud, est* etc.;
e) denumirile funcțiilor de stat, politice sau militare (dacă nu intră în alcătuirea unor nume proprii compuse ca ultim element sau nu apar în acte oficiale – cerere, memoriu): *vodă, voievod, deputat, ministru, colonel, director* etc.;

f) denumirile sistemelor economico-sociale (*capitalism, feudalism*), ale epocilor geologice (*mezozoic*), ale perioadelor istorice slab individualizate (*paleolitic, epoca modernă*) sau ale războaielor care nu au nume unice (*războaiele balcanice*);

g) termenii generici pentru o instituție, o întreprindere: *institut, facultate, școală generală* etc.;

h) substantivele provenite din nume proprii care denumesc tipuri omenești, ființe mitice, obiecte după originea lor, obiecte sau unități de măsură după numele inventatorului lor: *donjuan, harpagon, muză, iele, nimfă, olandă, havană, ohm* etc.;

i) nume de varietăți, specii, rase etc. – de plante sau de animale –, soiuri de vin, produse alimentare exprimate prin adjective sau substantive: *crețesc, ionatan, cornul-caprei, astrahan, buldog, merinos, tămâioasă* etc.;

j) termenii generici care nu fac parte din numele geografice și administrativ-teritoriale: *fluviul Dunărea, râul Olt, județul Romanați, vârful Ciucaș, strada Pictor Luchian* etc.

Sunt substantive proprii:

a) numele proprii de persoane, pseudonimele și poreclele: *Ioana, Ștefan cel Mare, Grigore Vasiliu-Birlic* etc.;

b) numele personajelor literare: *Cenușăreasa, Păcală, Făt-Frumos* etc.;

c) numele mitologice și religioase: *Alah, Dumnezeu, Zeus, Cel-de-Sus* etc.;

d) numele date animalelor: *Azor, Joiana, Murgu* etc.;

e) numele aștrilor și al constelațiilor: *Marte, Ursa-Mare* etc.;

f) titlurile oficiale și onorifice, numele ordinelor și ale medaliilor: *Ordinul „Mihai Viteazul", Virtutea Militară* etc.;

g) denumirile evenimentelor: *Unirea Principatelor, Renașterea, Revoluția din Decembrie* etc.;

h) denumirile organelor și ale organizațiilor de stat, politice, naționale și internaționale: *Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului, Guvernul României* etc.;

i) denumirile întreprinderilor și ale instituțiilor: *Facultatea de Filologie, Școala cu Clasele I-VIII Nr. 5 Caracal* etc.;

j) denumirile geografice și cele teritorial-administrative: *Olt, Caracal, Amărăștii de Jos* etc.;

k) denumirile sărbătorilor calendaristice, religioase, naționale și internaționale: *Anul Nou, 1 Decembrie, Ziua Internațională a Copilului* etc.;

l) denumirile documentelor de importanță națională și internațională: *Regulamentul organic, Decretul păcii* etc.;

m) titlurile publicațiilor, ale operelor literare, științifice și artistice: *România literară, Amintiri din copilărie* etc.;

n) denumirile edificiilor și ale monumentelor: *Arcul de Triumf, Monumentul Aviatorilor* etc.;

o) numele mărcilor de produse industriale: *Artic* (frigider), *Spuma mării* (săpun);

p) numelor raselor, ale speciilor și ale varietăților de animale sau plante: *Bazna, Marele Alb* etc.

C. CATEGORII GRAMATICALE

Substantivul are ***următoarele categorii gramaticale***: *gen, număr* și *caz*.

I. Substantivul, în limba română, are **trei genuri**, care se recunosc, în general, prin numărare (după înțeles):

1. ***masculin***: (un) *elev* – (doi) *elevi*;

2. ***feminin***: (o) *elevă* – (două) *eleve*;

3. ***neutru***: (un) *creion* – (două) *creioane*.

– În situația în care substantivul nu se poate număra, genul se poate stabili după terminație (formă) și/sau după articolul hotărât.

– De asemenea, câteva categorii de astfel de substantive aparțin unui gen sau altuia:

a) ***genului masculin***:
- unele nume de munți și de localități: *Negoiul, Carpați, Galați* etc.;
- numele lunilor anului;
- numele notelor muzicale;
- numele celor mai multe cifre;

b) ***genului feminin***:
- numele zilelor săptămânii;
- numele de țări, de continente și de insule: *Franța, Africa, Sicilia* etc.;
- majoritatea numelor care exprimă o atitudine, o stare psihică: *cutezanță, spaimă, teamă, voință* etc.;
- numele de acțiuni provenite adesea din infinitive lungi: *ducere, încredere, fugă, joacă* etc.

c) ***genului neutru***:
- substantivele care denumesc simțurile: *auz, văz* etc.;
- numele de acțiuni provenite din participiu: *cules, fumat* etc.;
- numele unor materii și ale unor însușiri: *lapte, sânge, aur, argint, curaj* etc.;
- numele de sporturi și jocuri: *fotbal, box, baschet* etc.
- numele unor vânturi: *austru, alizeu* etc.;
- câteva nume de animale: *macrou*.

Unele substantive pot avea două genuri și același înțeles, având însă forme diferite de plural: *i* (literă) masculin și neutru, plural *i/iuri*; *tist* (ofițer) masculin și neutru, plural *tiști/tisturi*.

Ținând cont de corespondența dintre genul gramatical și cel natural (sex) *substantivele se împart în*:

a) ***heteronime*** (perechi de cuvinte cu rădăcini diferite): *mamă-tată*; *băiat-fată* etc.;

b) ***mobile*** (cuvinte cu aceeași rădăcină formate unul de la altul prin adăugarea sau suprimarea unui sufix – prin moțiune): *pui-puică, gâscă-gâscan, rață-rățoi* etc.;

c) ***epicene*** (aceeași formă desemnează ambele sexe): *pelican, țânțar, potârniche* etc.;

d) substantive care **funcționează** după împrejurări, **atât ca masculine, cât și ca feminine**: *gură-cască, papă-lapte, mutulică* etc.;

e) substantive **cu contradicție evidentă între gen și sex**: *beizadea, ordonanță, băboi* etc.

II. Numărul este forma pe care o iau substantivele pentru a denumi unul sau mai multe obiecte:

1. ***numărul singular*** (denumește un singur obiect): *băiat, fată, scaun* etc.;

2. ***numărul plural*** (denumește două sau mai multe obiecte): *băieți, fete, scaune* etc.

În privința numărului se deosebesc *mai multe categorii de substantive*:

a) ***defective de număr***:
- cu formă numai de singular (defective de plural): *miere, aur, sânge, unt, cinste, Dunăre, Mureș* etc.;
- cu formă numai de plural (defective de singular): *câlți, aplauze, zori, Anzi, Canare* etc.

b) ***colective*** (cu formă de singular și înțeles de plural, fie derivate, fie nederivate): *țărănime, brădet, porumbiște, stol, cireadă* etc.;

c) *cu forme multiple*:
- *de singular*:
  - cu același înțeles și cu una dintre forme admisă ca literară: *berbec–berbece* (berbec); *ciucure–ciucur* (ciucure); *oaspe–oaspete* (oaspete) etc.
  - cu același înțeles și cu ambele forme admise ca literare: *zi–ziuă* (în construcții); *pântec–pântece*;
  - cu înțeles diferit și ambele forme admise ca literare *file* („mușchi") – *fileu* („plasă");
- *de plural*:
  - cu același înțeles și numai una dintre forme admisă ca literară: *coli–coale* (coli); *cârje–cârji* (cârje) etc.
  - cu același înțeles și ambele forme admise ca literare: *căpșune–căpșuni*; *tuneluri–tunele* etc.;
  - cu sensuri diferite și toate formele admise ca literare: *rapoarte–raporturi, ghiveci–ghivece, ghiveciuri, coarne–cornuri–corni.*

d) ***invariabile*** (aceeași desinență atât la singular, cât și la plural): (un) *pui* – (doi) *pui*, (un) *arici* – (doi) *arici* etc.

III. Cazurile sunt formele pe care le iau substantivele pentru a îndeplini o anumită funcție sintactică în propoziție.

Cazurile se află:

a) cu ajutorul întrebărilor, numai atunci când acestea sunt specifice unuia dintre ele:
- → N. *cine?*;
- → Ac. *pe cine?, pe ce?, despre cine?, despre ce?, cu cine?, cu ce?, la cine?, la ce?, pentru cine?, pentru ce?, de la cine?, de la ce?, de cine?, de ce?, de către cine?, împreună cu cine?, împreună cu ce?, din cine?, din ce?*;
- → D. *cui?, datorită cui?, grație cui?, mulțumită cui?*;
- → G. *al (a, ai, ale) cui?, contra cui?, împotriva cui?, asupra cui?, în afara cui?, cu ajutorul cui?, prin intermediul cui?, prin mijlocirea cui?*.

b) în funcție de forma substantivelor, pentru a deosebi nominativul și acuzativul de genitiv și de dativ:
- → N.-Ac.: *școala*;
- → G.-D.: *școlii*.

c) cu ajutorul propozițiilor și al locuțiunilor prepoziționale, mai ales la formele identice (cazurile omonime):
- → G.: S-a oprit *înaintea **școlii***.
- → D.: *Datorită **școlii*** absolvite, a obținut o slujbă bună.

Cazul nominativ

Funcția sintactică	Note definitorii
Subiect	**Întrebările funcției sintactice:** *cine?, ce? (= cine?)*
	Întrebările specifice cazului: *cine?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: nu are prepoziții.
	Exemple: *Elevul* citește. Se aud *zgomote*.
	Observații: funcție specifică.

(continuare)

Nume predicativ	**Întrebările funcției sintactice:** *cine este?, ce este?*
	Întrebările specifice cazului: *cine este?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: nu are prepoziții; intră în relație cu un verb copulativ care apare și în întrebare.
	Exemple: Acesta este *Ionescu*. El este *elev*.
	Observații: verbul din întrebare își schimbă forma sau poate fi înlocuit cu alt verb copulativ.
Atribut apozițional	**Întrebările funcției sintactice:** *care?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: nu are prepoziții; aduce o explicație, face o precizare, iar acordul în caz cu partea de vorbire determinată nu este obligatoriu.
	Exemple: N. N. Elevul *Popescu* învață. (acordat) Ac. N. Pe elevul *Popescu* l-am văzut în librărie. (neacordat)
Element predicativ suplimentar	**Întrebările funcției sintactice:** *ce?, cum?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: nu este însoțit de cuvinte ajutătoare (prepoziții sau adverbe comparative).
	Exemple: El venise *medic* în sat.
	Observații: realizează o dublă subordonare: față de verb (interjecție) și față de un substantiv ori față de un pronume cu diferite funcții sintactice.

Cazul acuzativ

Funcția sintactică	Note definitorii
Subiect	**Întrebările funcției sintactice:** *cine?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de prepoziții: *din, dintre, la, cu.*
	Exemple: Au mai plecat *dintre oameni.* A venit *la lume!*
	Observații: primul exemplu este o excepție aparentă de la cazul N., adevăratul subiect fiind subînțeles („unii"), iar substantivul „oameni" are funcția sintactică de atribut al acestuia; în al doilea exemplu, prepoziția „la" de lângă substantivul „lume" are valoare cantitativă: „multă lume".

(*continuare*)

Nume predicativ	**Întrebările funcției sintactice:** *pentru cine este (sunt)?, din ce este (sunt)?, de ce este (sunt)?, de la cine este (sunt)?*
	Întrebările specifice cazului: *pentru cine este (sunt)?, din ce este (sunt)?, de ce este (sunt)?, de la cine este (sunt)?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: intră în relație cu un verb copulativ; este însoțit întotdeauna de prepoziții specifice acestui caz: *pentru, din, de, de la* și poate fi însoțit și de adverbul comparativ (cu rol de prepoziție) *ca*.
	Exemple: Florile sunt *pentru mama.* Scaunele sunt *din lemn.* Filmele sunt *de desene* animate. Caietul este *de la Maria.* Cerul este *ca oglinda.*
	Observații: verbul copulativ din întrebare își poate schimba forma: *pentru cine erau?* etc. sau poate fi înlocuit cu alt verb copulativ.
Atribut prepozițional	**Întrebările funcției sintactice:** *care?, ce fel de?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este întotdeauna *prepozițional* însoțit de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale specifice acestui caz: *de, despre, cu, de la, față de* etc.
	Exemple: Cartea *de română* este pe bancă. Atitudinea *față de colegul* său m-a intrigat.
Atribut fără prepoziție	**Întrebările funcției sintactice:** *care?, ce fel de?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: determină un substantiv nume de acțiune.
	Exemple: Satisfacerea *un timp* a doleanțelor exprimate era necesară.
Atribut apozițional	**Întrebările funcției sintactice:** *care?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: Este întotdeauna acordat în caz cu partea de vorbire determinată. Aduce o explicație, face o precizare. Are prepoziții sau locuțiuni prepoziționale.
	Exemple: Ac. Ac. Cu Ion, *cu colegul* meu, m-am întâlnit în parc.
Complement direct	**Întrebările funcției sintactice:** *pe cine?, ce?*
	Întrebările specifice cazului: *pe cine?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: nu este însoțit de prepoziție când răspunde la întrebarea *ce?*, iar când răspunde la întrebarea *pe cine?* este însoțit de prepoziția *pe* și intră în relație cu un verb (o locuțiune verbală) tranzitiv(ă) sau cu o interjecție.
	Exemple: Învață *lecția.* L-am văzut *pe Marin.* N-a băgat de seamă *fenomenul.* Haț *pe ied* de gât!
	Observații: funcție specifică.

(*continuare*)

Complement indirect	**Întrebările funcției sintactice:** *despre cine?, despre ce?, la cine?, la ce?, de la cine?, de la ce?, pentru cine?, pentru ce?, cu cine?, de cine, de ce?* etc.
	Întrebările specifice cazului: *despre cine?, despre ce?, la cine?, la ce?, de la cine, de la ce?, pentru cine?, pentru ce?, cu cine?, cu ce?, de cine?, de ce?* etc.
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de prepoziții și locuțiuni prepoziționale specifice cazului respectiv: *despre, la, pentru, ca, de, de la, față de* etc.
	Exemple: Vorbea *despre lecții.* Se gândea *la concurs.* Are atitudine trufașă *față de colegi.*
	Observații: complementul indirect în cazul acuzativ răspunde și la întrebarea *pe cine?*, atunci când determină un verb intranzitiv de tipul *se bazează, contează* etc. și nu poate fi dublat printr-o formă neaccentuată a pronumelui personal: Îl aștept *pe Mihai.* (complement direct) Mă bazez *pe Mihai.* (complement indirect) În ultimul exemplu, verbul determinat acceptă și un complement indirect care răspunde la întrebarea *pe ce?*: Mă bazez *pe spusele* lui.
Complement de agent	**Întrebările funcției sintactice:** *de cine?, de către cine?, de ce?*
	Întrebările specifice cazului: *de cine?, de către cine?, de ce?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: determină un verb la diateza pasivă, un participiu, un supin sau un verb reflexiv cu înțeles pasiv, dar mai poate determina și un adjectiv neologic derivat cu sufixul *-abil*; este însoțit de prepozițiile *de, de către.*
	Exemple: A fost anunțat *de un coleg.* Elevul chemat *de diriginte* a venit imediat. S-au întins grabnic scări *de către pompieri.* Poezia este de memorat *de către* toți *elevii.* Prețurile actuale sunt inabordabile *de către pensionari.*
	Observații: funcție sintactică specifică.
Complement circumstanțial de loc	**Întrebările funcției sintactice:** *unde?, de unde?, până unde?, încotro?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale: *de la, la, lângă, de lângă, de pe lângă, către, dincolo de, aproape de* etc.
	Exemple: El merge *la școală.* Stă *dincolo de școala* noastră.
Complement circumstanțial de timp	**Întrebările funcției sintactice:** *când?, de când?, până când?, cât timp?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: poate fi folosit fără prepoziții sau cu prepoziții (locuțiuni prepoziționale) specifice acestui caz: *în, la, peste, până, după, înainte de, în (pe) timp de, odată cu* etc.

(continuare)

	Exemple: A stat acolo *săptămâni* întregi. Vine acasă *în septembrie*. A pornit la drum *în (pe) timp de noapte*.
Complement circumstanțial de mod	**Întrebările funcției sintactice:** *cum?*, *în ce fel?*, *în ce mod?*, *în ce chip?*, *cât?*, *cât de?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de prepoziții și locuțiuni prepoziționale specifice acestui caz sau de adverbe comparative cu valoare de prepoziție: *cu*, *fără*, *după*, *fără de*, *ca (și)*, *cât (și)*, *decât*, *în chip de* etc.
	Exemple: El a răspuns *fără teamă*. Este înalt *cât casa*.
Complement circumstanțial de cauză	**Întrebările funcției sintactice:** *din ce cauză?*, *din ce pricină?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de prepoziții și locuțiuni prepoziționale: *de*, *din*, *dintru*, *pentru*, *din cauză de*.
	Exemple: Nu mai putea *de sete*. Era mâhnit *pentru pierderea* suferită. Era protejat *din cauză de boală*.
Complement circumstanțial de scop	**Întrebările funcției sintactice:** *cu ce scop?*, *în ce scop?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de prepoziții: *după*, *în*, *la*, *pentru*, *spre* și locuțiunea prepozițională *în scop de*.
	Exemple: A plecat *după cumpărături*. Se pregătește *pentru concurs*.
Complement circumstanțial condițional	**Întrebările funcției sintactice:** *cu ce condiție?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de locuțiunea prepozițională *în caz de* sau de prepozițiile *în* ori *cu*, dacă substantivul este unul dintre următoarele: *caz*, *condiție*, *eventualitate*, *ipoteză*.
	Exemple: *În caz de ploaie*, îmi voi lua umbrela. *În eventualitatea* aceasta, anunță-mă și pe mine.
Complement circumstanțial concesiv	**Întrebările funcției sintactice:** *în ciuda cărui fapt?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de locuțiunea prepozițională *cu tot (toată, toți, toate)* sau de prepoziția *fără*.
	Exemple: *Cu tot efortul* depus, n-a terminat temele. *Și fără* prea mare *efort* reușeau.
Complement circumstanțial consecutiv	**Întrebările funcției sintactice:** *care este urmarea faptului că?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este precedat de prepozițiile *de*, *până la*, *spre*.

(continuare)

	Exemple: Planul lui a izbutit *de minune*. A ratat mult, *spre disperarea* suporterilor.
Complement circumstanțial instrumental	**Întrebările funcției sintactice:** *cu cine?*, *cu ce?*, *prin cine?*, *prin ce?*, *fără cine?*, *fără ce?*, *la ce?*, *din ce?*
	Întrebările specifice cazului: *cu cine?*, *cu ce?*, *prin cine?*, *prin ce?*, *fără cine?*, *fără ce?*, *la ce?*, *din ce?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este precedat de prepozițiile *cu*, *din*, *fără*, *în*, *prin*, *după*, *la*; când această funcție sintactică este exprimată prin substantivele *ajutor*, *intermediu*, *mijlocire*, acestea sunt însoțite de prepozițiile *cu* și *prin*.
	Exemple: Cânta *la pian*. A ajuns acolo *prin intermediul* unui coleg.
Complement circumstanțial sociativ	**Întrebările funcției sintactice:** *împreună cu cine?*, *împreună cu ce?*
	Întrebările specifice cazului respectiv: *împreună cu cine? împreună cu ce?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de prepozițiile *cu* ori *fără* sau de diferite locuțiuni prepoziționale care au în alcătuire prepoziția *cu*: *împreună cu*, *laolaltă cu*, *la un loc cu*, *în alianță cu*, *cu ... cu tot*, *cot la cot cu*.
	Exemple: M-am dus *cu prietenul* meu în oraș. A venit *împreună cu soția*.
Complement circumstanțial de relație	**Întrebările funcției sintactice:** *în ce privință?*, *din ce punct de vedere?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este precedat de prepozițiile *de*, *ca*, *în*, *la*, *(cât) despre*, *din*, *după*, *pentru* și de locuțiunile prepoziționale *apropo de*, *cu privire la*, *în legătură cu*, *în materie de*, *legat de*, *privitor la*, *referitor la*, *relativ la*.
	Exemple: *Pentru un alpinist* Clăbucetul este deal. Este profund *în gândire*.
Complement circumstanțial opozițional	**Întrebările specifice funcției sintactice:** *în loc de cine?*, *în loc de ce?*, *decât cine?*, *decât ce?*
	Întrebările specifice cazului: *în loc de cine?*, *în loc de ce?*, *decât cine?*, *decât ce?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de prepozițiile *drept (ca)*, *decât* sau de locuțiunile prepoziționale *în loc de*, *departe de*.
	Exemple: *În loc de paloș*, avea pușcă. Au venit alții, *decât Mihai*.
Complement circumstanțial cumulativ	**Întrebările funcției sintactice:** *în afară de cine?*, *în afară de ce?*, *pe lângă cine?*, *pe lângă ce?*
	Întrebările specifice cazului: *în afară de cine?*, *în afară de ce?*, *pe lângă cine?*, *pe lângă ce?*

(continuare)

	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este precedat de prepozițiile *pe lângă*, *peste*, de adverbul *decât* sau de locuțiunile prepoziționale *în afară de*, *dincolo de*.
	Exemple: *Pe lângă pictor*, mai era și sculptor. *În afară de Mihai*, a venit și Maria.
Complement circumstanțial de excepție	**Întrebarea specifică funcției sintactice:** *cu ce excepție?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de adverbul *decât* sau de locuțiunea prepozițională (*în*) *afară de*.
	Exemple: Totul de pe balcon înghețase, *afară de vin*.
Element predicativ suplimentar	**Întrebările specifice funcției sintactice:** *cum?*, *ce?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de adverbele *cât*, *ca* sau de prepozițiile *de*, *drept*, *cu*, *fără*, *pentru*.
	Exemple: Își alesese *ca îndrumător* pe profesorul ei. Își luase *drept model* pe tatăl său.
	Observații: realizează o dublă subordonare.

Cazul dativ

Funcția sintactică	Note definitorii
Nume predicativ	**Întrebările funcției sintactice:** *cum este?*, *cum sunt?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de prepoziții specifice acestui caz: *asemenea*, *aidoma*, *conform* etc. Intră în relație cu un verb copulativ.
	Exemple: Ea este *asemenea unei flori*. Lucrarea este *conform planului* aprobat de conducător.
	Observații: verbul copulativ din întrebare își poate schimba forma.
Atribut prepozițional	**Întrebările funcției sintactice:** *care?*, *ce fel de?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de prepoziții specifice acestui caz: *datorită*, *asemenea*, *aidoma* etc.
	Exemple: Întârzierea *datorită accidentului* produs n-a fost luată în calcul. Am văzut o libelulă *asemenea unei bijuterii*.
Atribut fără prepoziție	**Întrebările funcției sintactice:** *cui?*
	Întrebările specifice cazului: *cui?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: are această funcție sintactică atunci când: – determină substantive nearticulate, nume de persoane care indică grade de rudenie sau atribuții sociale (formă arhaică); – determină un nume de acțiune articulat enclitic și căruia îi urmează un atribut nearticulat.

(continuare)

	Exemple: El este nepot *mamei* mele. Este necesară acordarea de ajutor *săracilor*.
Atribut apozițional	**Întrebările funcției sintactice:** *care?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: partea de vorbire determinată stă tot în cazul dativ; aduce o explicație, face o precizare.
	Exemple: I-am dat colegului meu, *lui Mihai*, o carte.
Complement indirect	**Întrebările funcției sintactice:** *cui?*
	Întrebările specifice cazului: *cui?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: determină un verb, un adjectiv, o interjecție, un adverb, dar și un substantiv cu elipsa unui verb; nu este însoțit de prepoziții.
	Exemple: I-am dat *profesorului* caietul. A făcut o greșeală inerentă *tinereții*. Bravo *câștigătorilor!* Învață asemănător *colegilor* lui. Cinste *campionilor!*
Complement circumstanțial de loc	**Întrebările funcției sintactice:** unde?
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: nu este însoțit de prepoziții; substantivul apare în expresii, iar cazul se numește *dativ locativ*.
	Exemple: S-a oprit *locului*. S-a așternut *drumului*.
Complement circumstanțial de mod	**Întrebările funcției sintactice:** *cum?*, *în ce fel?*, *în ce mod?*, *în ce chip?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de prepoziții specifice acestui caz: *asemenea*, *aidoma*, *potrivit* etc. sau fără prepoziții când determină adjectivele (adverbele) *inferior*, *superior*, *posterior*, *anterior*, *ulterior*.
	Exemple: Se cățăra *asemenea unei maimuțe*. A procedat *potrivit înțelegerii* avute. Este inferior *produselor* din import.
Complement circumstanțial de cauză	**Întrebările funcției sintactice:** *din ce cauză?*, *din ce pricină?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de prepoziția *datorită*.
	Exemple: Mașina a derapat *datorită poleiului*.
	Observații: Nu toți specialiștii acceptă această funcție sintactică, deoarece prepoziția *datorită* este incorect folosită, având sensul „din cauza".
Complement circumstanțial concesiv	**Întrebările funcției sintactice:** *în ciuda cărui fapt?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este precedat de prepoziția *contrar* (provenită din adverb).
	Exemple: *Contrar așteptărilor*, a reușit totuși.

(continuare)

Complement circumstanțial instrumental	**Întrebările funcției sintactice:** *datorită (grație, mulțumită) cui?*
	Întrebările specifice cazului: *datorită (grație, mulțumiți) cui?*
	Caracteristicile substantivului în respectiv: este însoțit de prepozițiile *datorită, grație, mulțumită.*
	Exemple: A reușit *datorită pregătirii* intense.

Cazul genitiv

Funcția sintactică	Note definitorii
Subiect	**Întrebările funcției sintactice:** *cine?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de articol posesiv (genitival).
	Exemple: Ai *casei* au plecat.
	Observații: aceasta este o excepție aparentă de la cazul N, adevăratul subiect fiind subînțeles („locatarii"), iar substantivul *casei* are funcția sintactică de atribut al acestuia; subiect poate fi considerat și cuvântul *ai*, cu valoare de pronume semiindependent.
Nume predicativ	**Întrebările funcției sintactice:** *al (a, ai, ale) cui este (sunt)?, împotriva (contra) cui este (sunt)?*
	Întrebările specifice cazului: aceleași ca ale funcției sintactice
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: intră în relație cu un verb copulativ; este însoțit de articol posesiv (genitival) sau de prepoziții specifice acestui caz: *împotriva, contra.*
	Exemple: Cartea este *a profesorului.* Ei au fost *contra măsurilor* adoptate.
	Observații: verbul copulativ *a fi* din întrebare își poate schimba forma.
Atribut genitival	**Întrebările funcției sintactice:** *al (a, ai, ale) cui?*
	Întrebările specifice cazului: *al (a, ai, ale) cui?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: poate fi însoțit sau nu de articol posesiv (genitival); nu este însoțit de prepoziții sau de locuțiuni prepoziționale.
	Exemple: Meritul *colegei* noastre este de necontestat. N-am contestat acest merit *al colegei* noastre.
	Observații: funcție sintactică specifică.
Atribut prepozițional	**Întrebările funcției sintactice:** *care?, ce fel de?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de prepoziții (locuțiuni prepoziționale) specifice acestui caz: *împotriva, contra, înaintea, în fața* etc.

(continuare)

	Exemple: Lupta *împotriva răufăcătorilor* continuă. Este interzisă staționarea *în fața* acestei *clădiri.*
Atribut apozițional	**Întrebările funcției sintactice:** *care?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: aduce o explicație, face o precizare; partea de vorbire determinată este tot în G.; este însoțit de articol posesiv (genitival) sau de prepoziții (locuțiuni prepoziționale) specifice acestui caz.
	Exemple: Meritul colegei mele, *al Mariei*, este de necontestat. Măsurile împotriva lor, *împotriva colegilor*, sunt nedrepte.
Complement indirect	**Întrebările funcției sintactice:** *împotriva cui?, contra cui?, asupra cui?*
	Întrebările specifice cazului: *împotriva cui?, contra cui?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de prepozițiile *împotriva, contra, asupra.*
	Exemple: S-au ridicat *împotriva răufăcătorilor.*
Complement circumstanțial de loc	**Întrebările funcției sintactice:** *unde?, de unde?, până unde?, încotro?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de prepoziții și locuțiuni prepoziționale specifice acestui caz: *(pe) deasupra, înaintea, înapoia, de-a curmezișul, din josul, în dosul, în fața* etc.
	Exemple: S-a oprit *înaintea școlii.* Stătea *în fața librăriei.*
Complement circumstanțial de timp	**Întrebările funcției sintactice:** *când?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de prepoziții și locuțiuni prepoziționale specifice acestui caz: *înaintea, în cursul, în vremea, la mijlocul, pe timpul, în toiul, pe vremea* etc.
	Exemple: A ajuns acolo *înaintea colegilor.* A plecat *în timpul nopții.*
Complement circumstanțial de mod	**Întrebările funcției sintactice:** *cum?, în ce fel?, în ce mod?, în ce chip?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de prepozițiile *împotriva, contra* sau de locuțiunile prepoziționale *în baza, în lumina, în temeiul, pe măsura* etc.
	Exemple: Înoată *împotriva curentului.* Mergea *contra vântului.* A acționat *în baza legii.*
Complement circumstanțial de cauză	**Întrebările funcției sintactice:** *din ce cauză?, din ce pricină?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de locuțiunile prepoziționale *din cauza, din pricina.*
	Exemple: A lipsit *din cauza bolii.*
Complement circumstanțial de scop	**Întrebările funcției sintactice:** *cu ce scop?, în ce scop?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de locuțiunile prepoziționale *în vederea, în scopul.*
	Exemple: Studiază *în vederea examenului.*

(*continuare*)

Complement circumstanțial condițional	**Întrebările funcției sintactice:** *cu ce condiție?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este precedat de locuțiunea prepozițională *în locul.*
	Exemple: *În locul lui Mihai*, nu m-aș răzbuna pe un astfel de om.
Complement circumstanțial concesiv	**Întrebările funcției sintactice:** *în ciuda cărui fapt?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de prepozițiile *împotriva, contra* și locuțiunile prepoziționale *în ciuda, în pofida, în contra.*
	Exemple: *Împotriva* tuturor *așteptărilor*, a demisionat. *În ciuda greutăților* întâmpinate, a reușit să ajungă acolo.
Complement circumstanțial de relație	**Întrebările funcției sintactice:** *în ce privință?, din ce punct de vedere?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este precedat de prepoziția *asupra* sau de locuțiunile prepoziționale *din partea, din punctul de vedere, în privința, în problema, sub aspectul, sub raportul.*
	Exemple: Nu ne putem pronunța *asupra măsurilor* luate și nici *în privința urmărilor* acestora.
Complement circumstanțial opozițional	**Întrebările funcției sintactice:** *în locul cui?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de locuțiunea prepozițională *în locul.*
	Exemple: *În locul Mirelei* a fost trimisă altă fată.
Complement circumstanțial cumulativ	**Întrebările funcției sintactice:** *în afara cui?*
	Întrebările specifice cazului: *în afara cui?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este precedat de locuțiunea prepozițională *în afara.*
	Exemple: *În afara formei* cuvintelor, morfologia studiază și modificările acestora în vorbire.
Complement circumstanțial instrumental	**Întrebările funcției sintactice:** *cu ajutorul cui?, prin intermediul (mijlocirea) cui?*
	Întrebările specifice cazului: *cu ajutorul cui?, prin intermediul (mijlocirea) cui?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: în această situație, construcțiile *cu ajutorul, prin mijlocirea, prin intermediul* sunt considerate locuțiuni prepoziționale cu regim de G.
	Exemple: A ajuns până la ministru, *prin mijlocirea unui coleg.*
Complement circumstanțial de excepție	**Întrebările funcției sintactice:** *cu ce excepție?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este precedat de locuțiunile prepoziționale *în afara, cu excepția.*
	Exemple: *În afara neliniștii* tuturor, sosirea ei nu adusese nimic nou.

(*continuare*)

Element predicativ suplimentar	**Întrebările funcției sintactice:** *cum?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: este însoțit de articol posesiv (genitival) sau de prepozițiile *contra, împotriva.*
	Exemple: Îl știam *al dracului.* (apud Avram, ***Gramatica***, p. 44). Îl știam *împotriva* (*contra*) acestui *fapt.*

Cazul vocativ

Funcția sintactică	Note definitorii
Nu are, în general, funcție sintactică	**Întrebările funcției sintactice:** nu are întrebări.
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: exprimă o chemare, o strigare și, uneori, este identic, ca formă, cu N.
	Exemple: *Elevule*, fii silitor! *Maria*, mergi la școală?
Atribut apozițional	**Întrebările funcției sintactice:** *care?*
	Caracteristicile substantivului în cazul respectiv: aduce o explicație, face o precizare; determină, de obicei, o parte de vorbire cu care se acordă sau nu în caz.
	Exemple: — Ioane, *vecine*, vino până la mine! (acordat) — Ai și tu, *Ioane*, o scrisoare. (neacordat)
	Observații: poate fi neacordat în caz pe lângă orice parte de propoziție exprimată printr-un pronume sau adjectiv pronominal de persoana a II-a singular sau plural ori pe lângă un subiect inclus la aceeași persoană. (apud Avram, ***Gramatica***, p. 48)
Poate avea valoarea unei propoziții neanalizabile	**Exemple:** — *Ioane*![1]/ — Da.[2]/

Observație: În privința formelor, substantivele în cazul V. pot avea:

(1) formă diferită de celelalte cazuri construită prin desinențe (*băiete*, *Ioane*, *soro*) sau prin articole (*Radule*, *bunicule*).

(2) aceeași formă cu N. (*frate*, *Maria*) sau cu G.-D. plural (*copiilor*). Deosebirea de caz se realizează în aceste situații, prin intonație și prin punctuație.

D. FUNCȚIILE SINTACTICE

După cum s-a văzut din tabelul cazurilor, substantivul poate avea următoarele **funcții sintactice:**

1. *subiect*:
→ N. *Mihai* este colegul meu.
→ Ac. Au mai plecat *dintre copii*. (excepție aparentă)
→ G. *Ai Mariei* sunt plecați în concediu. (excepție aparentă)

2. *nume predicativ*:
→ N. El este *inginer*.
→ Ac. Florile sunt *pentru Maria*.
→ G. Meritele sunt *ale colegului* meu. Noi am fost *împotriva pedepsei* pronunțate.
→ D. Copilul ei este *asemenea unui bibelou*.

3. *atribut*:
a) ***genitival*:**
→ G. Lanurile *câmpiei* râd în lumina soarelui.
b) ***prepozițional*:**
→ Ac. A cumpărat o culegere *de matematică*.
→ G. Admiră statuia *din fața primăriei*.
→ D. Am văzut o libelulă *asemenea unei bijuterii*.
c) ***apozițional*:**
→ N. M-am întâlnit cu unchiul *Mihai*.
→ Ac. Pe unul dintre concurenți, *pe Mihai*, l-a premiat.
→ G. Meritele unuia dintre colegii mei, *ale lui Mihai*, au fost recunoscute de toți.
→ D. I-am promis unuia dintre băieți, *lui Ion*, o minge.
→ V. Ioane, *vecine*, vino pe la mine!
d) ***fără prepoziție*:**
→ Ac. Era necesară satisfacerea *un timp* a doleanțelor lor.
→ D. El este nepot de soră *mamei* mele. Este necesară acordarea de ajutor *sinistraților*.

4. *complement direct*:
→ Ac. El a cumpărat multe *cărți*. Ei îi respectă *pe profesori*.

5. *complement indirect*:
→ Ac. Are grijă *de fratele* lui mai mic.
→ D. Acestui *sportiv* i se cuvenea victoria.
→ G. S-au revoltat *împotriva nedreptăților*.

6. *complement de agent*:
→ Ac. A fost chemat în casă *de mama*.

7. *complemente circumstanțiale*:
a) ***de loc*:**
→ Ac. Copiii se îndreaptă *spre școală*.
→ G. I-am așteptat *în fața magazinului*.
→ D. Cum s-a făcut ziuă, s-au așternut *drumului*.
b) ***de timp*:**
→ Ac. *În primăvara* asta, a plouat mult.
→ G. A ajuns la școală *înaintea colegilor*.
c) ***de mod*:**
→ Ac. Copiii merg *în grupuri* spre stadion.
→ G. E greu de înotat *împotriva curentului*.
→ D. Au procedat *conform înțelegerii* avute.
d) ***de cauză*:**
→ Ac. A spart vaza *din greșeală*.
→ G. *Din cauza oboselii* îl doare capul.
e) ***de scop*:**
→ Ac. A plecat în oraș *după cumpărături*.
→ G. *În scopul realizării* obiectivului, au luat toate măsurile necesare.
f) ***condițional*:**
→ Ac. *În caz de furtună*, rămâi la cabană.
→ G. *În locul colegilor* tăi, m-aș fi supărat pentru asemenea comportare.
g) ***concesiv*:**
→ Ac. *Cu toată stăruința*, n-a realizat nimic.
→ G. *În pofida opoziției* celorlalți, el tot a mers până acolo.
→ D. *Contrar părerii* colegilor lui, el s-a dovedit un bun luptător.
h) ***consecutiv*:**
→ Ac. Dorința lui s-a realizat *de minune*.

i) ***instrumental*:**
→ Ac. Ara pământul *cu un plug* tras de boi.
→ D. El a învins *datorită ajutorului* primit.
→ G. A reușit această performanță *prin mijlocirea fratelui* său.
j) ***sociativ*:**
→ Ac. A plecat în parc *împreună cu colegii*.
k) ***de relație*:**
→ Ac. *Relativ la examen*, nu-ți pot spune nimic.
→ G. *În privința excursiei*, rămâne să mai discutăm.
l) ***opozițional*:**
→ Ac. *În loc de cărți*, și-a cumpărat caiete.
→ G. *În locul lui Gigel*, a mers altcineva în excursie.
m) ***de excepție*:**
→ Ac. Îi plac toate fructele, *afară de piersici*.
→ G. *În afara unei* anumite *experiențe* de viață, nu câștigase nimic prin suferințele îndurate.
n) ***cumulativ*:**
→ Ac. *Pe lângă produse*, câștigase și bani.
→ G. *În afara premiilor* în bani, li s-au atribuit și premii în obiecte.

8. *element predicativ suplimentar*:
→ N. El a fost ales *deputat*.
→ Ac. Își alesese *ca instrument* vioara.
→ G. Îl știam *al dracului*. (apud Avram, ***Gramatica***, p. 277)

E. PUNCTUAȚIA

În privința punctuației substantivului, trebuie reținute regulile referitoare la cazul vocativ și cele referitoare la funcția lui sintactică de atribut apozițional.

I. *Punctuația substantivului în cazul V.*

1. După un substantiv în cazul V, se folosește virgula sau semnul exclamării, în funcție de intensitatea strigării (chemării, adresării):
→ *Ioane*[,] unde ai fost?
→ „*Ionel*[!] *Ionel*[!] *Ionel*[!!!] Du-te dincolo[,] *mamă* ... " (I.L. Caragiale, *Vizită...*)

2. Virgula se folosește în funcție de locul pe care substantivul îl ocupă în enunț:
a) după substantiv, când acesta este așezat la începutul propoziției:
→ — *Copile*[,] ce faci acolo?
b) înainte și după substantiv, când substantivul se află în interiorul propoziției:
→ — Ce faci[,] *copile*[,] acolo?
c) înaintea substantivului, când acesta este așezat la sfârșitul propoziției:
→ — Ce faci acolo[,] *copile*?

3. Într-o succesiune de substantive în cazul vocativ, acestea se despart prin virgulă, indiferent dacă al doilea are sau nu funcție sintactică de apoziție:
→ — *Ioane*[,] *Marine*[,] veniți repede!
→ — *Ioane*[,] *băiete*[,] naiv ești!

4. Când pentru adresare se folosesc:
a) două substantive în cazul vocativ, dintre care al doilea are formă de N. și este un nume propriu sau un titlu;
b) o interjecție urmată de substantiv în V.;
c) un substantiv în V. și un adjectiv acordat cu el, virgula se pune înainte sau/și după întregul grup:
→ — *Domnișoară Maria*[,] vă rog să mă scuzați!
→ — *Domnule profesor*[,] când dăm teză?
→ — *Măi copile*[,] ce faci acolo?
→ — Ce faci[,] *măi copile*[,] acolo?
→ — Ce faci acolo[,] *măi copile*?
→ „*Dulce Românie*[,] asta ți-o doresc!" (M. Eminescu)

II. ***Punctuația substantivului cu funcție sintactică de apoziție.***
Substantivele cu funcție sintactică de apoziție se despart prin virgulă în următoarele situații:
1. când constituie o apoziție dezvoltată:
   → Noi[,] *elevii clasei a VIII-a*[,] am organizat o excursie.
2. când sunt apoziții simple care determină un pronume personal sau un nume propriu:
   → El[,] *Ionescu*[,] este colegul meu.
   → Mihai[,] *vecinul*[,] este inginer agronom.
3. când sunt în alt caz decât N.:
   → Am felicitat-o pe colega mea[,] *pe Maria*[,] pentru rezultatele obținute. (Ac.)
   → Cărțile băiatului meu[,] *ale lui Ion*[,] sunt mai îngrijite decât ale tale. (G.)
   → I-am dat unuia dintre vecini[,] *lui George*[,] aparatul de sudură. (D.)
   → Ai și tu[,] *Ioane*[,] o scrisoare. (V.)

F. LOCUȚIUNILE SUBSTANTIVALE

Locuțiunile substantivale sunt grupuri de cuvinte care prezintă o unitate de sens cu valoarea unui substantiv.
– Locuțiunile substantivale provin, în majoritatea cazurilor, din locuțiuni verbale prin nominalizarea verbului acestora:
  aducere aminte – din *a aduce aminte*;
  băgare de seamă și *băgător de seamă* – din *a băga de seamă*;
  părere de rău – din *a(-i) părea rău*;
  părere de bine! – din *a(-i) părea bine* etc.
– Ele pot proveni și din locuțiuni pronominale: *un nu știu ce* – din *nu știu ce*.
– Prima parte a locuțiunilor substantivale din prima categorie asigură flexiunea grupului, în funcție de caz, și marchează rolul sintactic:
   → „M-or troieni cu drag
   Aduceri aminte." (f., pl., N., subiect)
   (M. Eminescu, *Mai am un singur dor*)
   → A greșit din cauza *nebăgării se seamă*. (f., sg., G., complement circumstanțial de cauză).
– Locuțiunile substantivale au, în general, aceleași funcții sintactice ca și substantivele.

G. ORTOGRAFIE ȘI ORTOEPIE

I. Scrierea cu majusculă (cu literă mare)

1. Substantivele proprii se scriu cu majusculă indiferent de locul pe care îl ocupă în enunț (în propoziție sau în frază).

2. Substantivele comune se scriu cu majusculă numai la începutul propoziției sau al frazei.

3. Următoarele categorii de **substantive comune se scriu cu majusculă în anumite situații:**
a) substantivele care denumesc lunile anului, când intră în alcătuirea denumirilor unor evenimente sau sărbători: *1* ***Decembrie***, *24* ***Ianuarie*** etc.;
b) substantivele care denumesc punctele cardinale, când sunt folosite ca toponime, când intră în alcătuirea unui toponim compus sau când se scriu abreviat: *„Tu te lauzi că* ***Apusul*** *înainte ți s-a pus?"* (M. Eminescu), *Devcea-****Nord****,* ***N****,* ***S****,* ***E****,* ***V***;
c) substantivele care denumesc funcții de stat ca *vodă*, *voievod*, *împărat* când intră în alcătuirea unor nume proprii compuse, ca ultim element: *Vlaicu-****Vodă****, Mihai-****Voievod*** *Viteazul, Roșu-****Împărat*** (dar: *împăratul Roșu*);
d) substantivele care denumesc termeni geografici și teritorial-administrativi generici, când intră în alcătuirea unor substantive proprii compuse: *Broșteni-****Deal****,* ***Poiana*** *Brașov* etc.;
e) substantivele care denumesc elementele chimice, când se scriu abreviat: ***Cu*** (cupru), ***Na*** (natriu);
f) termenii de adresare în corespondență (scrisori, cerere etc.): ***Domnule Director***, ***Domnule Președinte*** etc.;
g) substantive prin care se exprimă respectul (***S****oldatul* ***N****ecunoscut*), un concept (***Binele***, ***Eul***), un simbol (***Justiția***) sau se conferă valoare de nume propriu (***C****apitala* = *„Bucureștiul"*);
h) substantivele de pe etichete, plăcuțe indicatoare, adrese, hărți etc.: ***A****ligote*, ***B****ăbească*, ***A****leea* ***N****ucșoara* etc.

4. Se scriu cu inițială **majusculă la toți termenii componenți**, cu excepția cuvintelor de legătură, următoarele categorii de substantive proprii:
a) numele proprii de persoane, pseudonimele și poreclele (inclusiv componentele lor provenite din nume de funcții, ranguri etc.): *Ștefan cel Mare, Grigore Vasiliu-Birlic, Mihai-Vodă* etc.;
b) numele personajelor literare: *Făt-Frumos, Albă-ca-Zăpada* etc.;
c) numele mitologice și religioase: *Alah, Dumnezeu, Zeus, Cel-de-Sus, Iisus Hristos* etc.;
d) numele date animalelor: *Azor, Joiana, Murgu* etc.;
e) numele aștrilor și constelațiilor: *Marte, Pleiadele, Ursa-Mare* etc.;
f) titlurile oficiale și onorifice, numele ordinelor și medaliilor de stat românești sau străine: *Ordinul „Mihai Viteazul", Virtutea Militară, Legiunea de Onoare* etc.;
g) denumirea evenimentelor istorice majore și a marilor epoci istorice: *Unirea Principatelor, Renașterea, Revoluția din Decembrie, Antichitatea, Evul Mediu, Primul Război Mondial, Războiul de Independență* etc.;
h) denumirile organelor și ale organizațiilor de stat, politice, naționale și internaționale: *Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului, Guvernul României* etc.;
i) denumirile întreprinderilor și instituțiilor: *Facultatea de Filologie, Școala cu Clasele I-VIII Nr. 5 Caracal* etc.;
j) denumirile geografice și cele teritorial-administrative, inclusiv numele punctelor cardinale care constituie al doilea element, precum și prepozițiile și/sau numeralele aflate pe primul loc: *Olt, Caracal, Amărăștii de Jos, București-Nord, Devcea-Vest, Între Gârle, La Om, Trei Brazi* etc.;
k) denumirile sărbătorilor calendaristice, religioase, naționale și internaționale: *Anul Nou, 1 Decembrie, Ziua Internațională a Copilului* etc.;
l) soiuri de plante și rase de animale: *Aurora, Bazna, Marele Alb, Leghorn*;
m) clădiri publice și monumente: *Arcul de Triumf, Casa Academiei, Monumentul Aviatorilor* etc.;
n) mijloace de transport *Orient Expres, Săgeata Albastră* etc.;
o) denumirea unor manifestări științifice, culturale, artistice și politice: *Conferința Națională a Partidului X, Al II-lea Congres de Cardiologie* etc.

5. Se scriu cu inițială majusculă **numai la prima parte componentă**, dacă în alcătuirea lor nu există un alt nume propriu, următoarele categorii de substantive proprii:
a) denumirile documentelor de importanță națională și internațională: ***R****egulamentul organic*, ***D****ecretul păcii*, ***C****onstituția*, ***D****eclarația universală a drepturilor omului* etc.;
b) titlurile publicațiilor, ale operelor literare, științifice și artistice: ***R****omânia literară*, ***A****mintiri din copilărie*, ***G****ramatica limbii române*, ***P****rimăvara* (pictură) etc.;
c) emisiuni radio-TV: ***Î****n gura presei*;

d) denumirile organismelor de conducere și ale compartimentelor din instituții: *Catedra de limba română*, *Serviciul de contabilitate* etc.;
e) numele științifice latinești de specii animale și vegetale: *Sequoia gigantea*, *Bacterium aceti* etc.;
f) numele mărcilor de produse: *Arctic* (frigider), *Spuma mării* (săpun), *Izvorul minunilor* (apă minerală) etc.

II. Scrierea cu minusculă (cu literă mică)

Se scriu cu literă mică, fiind **substantive comune**, următoarele categorii de substantive:
a) numele zilelor săptămânii și ale lunilor anului (dacă nu intră în denumirea unor sărbători): *luni*, *marți*, *ianuarie* etc.;
b) numele disciplinelor de învățământ: *aritmetică*, *geografie*, *limba română* etc.;
c) numele de popoare: *român*, *francez*, *american* etc.;
d) numele punctelor cardinale (dacă nu sunt folosite în toponime sau abreviate): *nord*, *sud*, *est* etc.;
e) denumirea funcțiilor de stat, politice sau militare (dacă nu intră în alcătuirea unor nume proprii compuse ca ultim element sau nu apar în acte oficiale – cerere, memoriu): *vodă*, *voievod*, *deputat*, *ministru*, *colonel*, *director* etc.;
f) denumirile sistemelor economico-sociale (*capitalism*, *feudalism*), ale epocilor geologice (*mezozoic*), perioade istorice slab individualizate (*paleolitic*, *epoca modernă*) sau războaie care nu au nume unice (*războaiele balcanice*);
g) termenii generici pentru o instituție, o întreprindere: *institut*, *facultate*, *școală generală* etc.;
h) substantivele provenite din nume proprii care denumesc tipuri omenești, ființe mitice, obiecte după originea lor, obiecte sau unități de măsură după numele inventatorului lor: *donjuan*, *harpagon*, *nimfă*, *muză*, *iele*, *havană*, *olandă*, *ohm* etc.;
i) numele raselor, speciilor, varietăților etc. de animale sau plante exprimate prin adjective sau substantive, soiuri de vin, produse alimentare: *astrahan*, *merinos*, *buldog*, *crețesc*, *ionatan*, *cornul-caprei*, *tămâioasă*, *cașcaval* etc.;
j) termenii generici care nu fac parte din numele geografice și teritorial administrative: *fluviul Dunărea*, *județul Romanați*, *râul Olt*, *strada Pictor Luchian*, *vârful Ciucaș* etc.

III. Scrierea cu cratimă

1. Se scriu **cu cratimă** următoarele categorii de **substantive comune compuse** alcătuite din:
a) substantiv + substantiv în N.-Ac.: *câine-lup*, *nord-est*, *redactor-șef*, *bloc-turn*, *cal-putere*, *redactor-șef*, *bloc-diagramă*, *cuvânt-cheie*, *pasăre-liră*, *zi-muncă*, *mașină-capcană* etc.;
b) substantiv precedat sau urmat de un adjectiv: *bună-credință*, *rea-voință*, *bună-cuviință*, *rea-credință*, *argint-viu*, *burtă-verde*, *coate-goale*, *lemn-câinesc*, *sânge-rece* etc.;
c) substantiv precedat de un numeral: *dublu-decalitru*, *prim-ministru*, *viceprim-ministru*, *prim-plan*, *triplu-sec*, *triplu-voal* (dar: *triplusalt*), *trei-frați-pătați*, *nouă-ochi* (pește) etc.;
d) substantiv articulat hotărât urmat de un substantiv în genitiv: *floarea-soarelui*, *ochiul-boului*, *gura-leului*, *sângele-voinicului*, *ciubotica-cucului* etc.;
e) substantive legate prin prepoziție: *cal-de-mare*, *brânză-n-sticlă*, *floare-de-colț*, *viță-de-vie*, *drum-de-fier* etc.;
f) substantiv precedat de prepoziție: *după-masă*, *după-prânz*, *după-amiază* etc.;
g) verbe însoțite de substantive sau/și pronume cu aspect de propoziție sau frază: *gură-cască*, *papă-lapte*, *du-te-vino*, *nu-mă-uita*, *târâie-brâu*, *zgârie-brânză* etc.;
h) dintr-un număr mai mare de termeni, tipuri izolate: *iarba-datului-și-a-faptului*, *mai-marele*, *mai-mult-ca-perfect*, *cuvânt-înainte*, *un scârța-scârța* etc.;
i) elemente de compunere vechi + cuvinte existente separat în limba română: *treti-logofăt*, *vel-armaș*.

2. Se scriu **cu cratimă** următoarele categorii de **substantive proprii compuse**:
a) numele proprii geografice și teritorial-administrative alcătuite din două substantive cu formă de N.-Ac. care sunt:
– două nume topice proprii: *Bistrița-Năsăud*, *Cluj-Napoca*, *Caraș-Severin* etc.;
– un nume topic și unul generic: *Borșa-Cătun*, *Broșteni-Deal*, *Domnești-Sat* etc.;
– un nume generic denumind altă realitate decât compusul și un nume topic: *Piatra-Olt*, *Poiana-Brașov*, *Baia-Sprie* etc.;
– un nume topic și altul denumind originea sau ocupația: *Mâneciu-Pământeni*, *Puchenii-Moșneni* etc.;
b) numele de persoane (de familie și prenumele) dacă nu sunt scrise altfel de purtătorii lor, alcătuite din:
– două prenume sau două nume: *Ana-Maria*, *Papadat-Bengescu* etc.; unele nume de persoane se scriu și într-un cuvânt: *Anamaria*, *Hagiculea* etc.;
– un nume de persoană și unul topic: *Niculescu-Buzău*, *Rădulescu-Motru* etc.;
– un nume de persoană și altul care indică o poreclă, o funcție sau rangul: *Vasiliu-Birlic*, *Ștefan-Vodă*, *Ali-Pașa* etc.
c) numele de personaje literare, ale celor din basme și povestiri alcătuite din:
– nume proprii de persoane și un nume care indică rangul, gradul, funcția: *Baba-Cloanța*, *Aleodor-Împărat* etc.;
– două substantive cu formă de N.-Ac.: *Tic-Pitic*, *Rilă-Iepurilă* etc.;
– substantiv și substantiv în genitiv: *Păunașul-Codrilor*, *Zâna-Zorilor* etc.;
– substantiv și adjectiv: *Harap-Alb*, *Făt-Frumos* etc.;
– două substantive legate prin prepoziție sau adverb: *Craiul-de-Rouă*, *Șchiopul-cât-Cotul* etc.;
– adjectiv și substantiv legate prin *ca*: *Albă-ca-Zăpada*;
– verb și substantiv: *Strâmbă-Lemne*, *Sfarmă-Piatră*;
– dintr-un număr mai mare de termeni decât tipurile precedente, având o structură complexă: *Statu-Palmă-Barbă-Cot*, *Jumătate-de-Om-Călare-pe-Jumătate-de-Iepure-Șchiop* etc.;
d) unele nume de sărbători: *Moș-Ajun*;
e) denumirile astronomice populare: *Calea-Laptelui*, *Carul-Mare*, *Cloșca-cu-Pui* etc.

IV. Scrierea în cuvinte separate

1. Se scriu **în cuvinte separate** următoarele categorii de **cuvinte**:
a) grupurile de cuvinte cu structură sintactică stabilă alcătuite din substantiv sau adjectiv substantivizat, însoțit de unul sau mai multe determinante: *apă oxigenată*, *apă tare*, *ardei gras*, *oxid de zinc*, *prim ajutor*, *unt de cacao*, *apă minerală*, *director general* etc.;
b) substantivele compuse din doi sau mai mulți termeni a căror scriere s-a impus prin tradiție: *punct și virgulă*, *perfect compus*, *două puncte* etc.;
2. Se scriu în **cuvinte separate** următoarele categorii de **substantive proprii compuse:**
a) toate denumirile geografice și teritorial-administrative formate din:
– substantiv + substantiv cu forma de N.-Ac. (și valoare de apoziție): *Câmpia Burnas*, *Pădurea Andronache*, *Republica Mali* etc.;
– substantiv + substantiv în G.: *Balta Brăilei*, *Calea Victoriei*, *Delta Dunării* etc.;
– substantiv + adjectiv: *Marea Neagră*, *Baia Mare*, *Copșa Mică* etc.;
– substantiv + prepoziție + substantiv sau adverb: *America de Nord*, *Crăciunelul de Sus* etc.;
– prepoziție + substantiv: *La Om*, *Între Gârle* etc.;

- substantiv însoțit de numeral: *Trei Brazi*, *Bulevardul 1848* etc.;
- mai mulți termeni dintre cei menționați mai sus: *Oceanul Înghețat de Nord* etc.

b) numele proprii de personalități istorice și de personaje literare alcătuite din:
- nume propriu urmat de adjectiv articulat cu articol hotărât sau precedat de articolul demonstrativ *cel*: *Mihai Viteazul*, *Ștefan cel Mare* etc.;
- nume propriu de persoană urmat de prepoziție și nume propriu geografic: *Pop de Băsești*, *Radu de la Afumați* etc.

V. Scrierea într-un cuvânt

1. Se scriu **într-un cuvânt** următoarele categorii de **substantive comune compuse**:

a) substantivele comune compuse prin contopire nelegate prin vocală de legătură alcătuite din:
- două sau mai multe substantive cu formă de N.-Ac.: *blocnotes*, *blocstart* (dar: *bloc-turn*), *concertmaistru*, *voltamper* etc.;
- substantiv precedat sau urmat de un adjectiv ori de un numeral: *bunăstare*, *dreptunghi*, *lungmetraj*, *bunăvoință*, *botgros*, *primăvară*, *vinars* etc.;
- una sau mai multe prepoziții + substantiv provenit uneori din supin sau infinitiv lung: *demâncare*, *dedeochi*, *subsol*, *fărădelege*, *deîmpărțit* etc.;
- adverb (uneori substantivizat) + substantiv: *binecuvântare*, *binefacere*, *răufăcător*, *răuvoitor* (dar: *rău-platnic*);

b) tipuri izolate formate din pronume + substantiv, adverb + adjectiv, prepoziție + *tot* + substantiv, substantiv + prepoziție + substantiv: *sinucigaș*, *sinucidere*, *preaplin*, *atotștiutor*, *untdelemn* etc.;

c) substantivele comune formate cu elemente de compunere neologice combinate între ele sau cu alte cuvinte existente și independent în vorbire: *aeroport*, *electrotehnică*, *microfon*, *microscop*, *politolog*, *acvaplanare*, *duroflex* etc.;

d) substantive compuse din două sau mai multe cuvinte existente și independente în vorbire, unite cu ajutorul vocalelor de legătură *o*, *i* sau *u*: *anotimp*, *pomicultură*, *acupunctură* etc.;

e) substantive compuse din abrevieri combinate între ele sau cu cuvinte întregi: *aprozar*, *gostat*, *elinvar* (elasticitate invariabilă), *var* (volt amper reactiv) etc.

2. Se scriu **într-un cuvânt** următoarele categorii de **substantive proprii compuse**:

a) substantivele proprii compuse prin contopire alcătuite din:
- două sau mai multe substantive cu formă de N.-Ac. nume de locuri sau de familie: *Iacobdeal*, *Sânmartin*, *Moșandrei*, *Hagiculea* etc.;
- substantiv urmat de un adjectiv: *Câmpulung*, *Satulung*, *Barbălungă* etc.;
- prepoziție sau articol + substantive, nume de locuri sau de familie: *Suplai*, *Subcetate*, *Amariei*, *Delavrancea*;

b) numeral cardinal + substantiv, nume de locuri (*Șaptesate*) sau de familie (*Șaptelei*, *Cincilei*);

c) substantiv + prepoziție + substantiv: *Capdebou* (nume de familie);

d) substantivele compuse prin abreviere cu elemente de compunere sau cu elemente de compunere și cuvinte întregi: *Rompres*, *Eurasia*, *Romarta*, *Agroexport* etc.;

e) izolări de propoziții sau fraze: *Vaideei* (nume de loc), *Sparionoapte* (nume de familie);

f) nume proprii religioase cu o structură complexă: *Atotputernicul*.

VI. Formele flexionare ale substantivului în ceea ce privește genul

1. Există ezitări în privința apartenenței la genul feminin sau neutru, ori masculin sau neutru a unor substantive. Acestea se află în una dintre situațiile următoare:

a) formele de gen diferite ale cuvintelor (unele învechite) sunt specializate pentru sensuri sau domenii diferite: *zăloagă* s.f. („semn de carte, capitol"), *zălog*[1] s.m. („arbust"), *zălog*[2] s.n. („garanție");

b) ambele forme sunt admise ca variante literare libere: *colind*[2]*/colindă* („cântec"), *basc*[2]*/bască* (beretă);

c) norma actuală admite un singur gen pentru substantive ca *astru* (s.m. – pl. *aștri*), *clește* (s.m. – pl. *clești*), *foarfecă* (s.f. – pl. *foarfeci*).

2. Se admite și o formă de masculin la substantivele la care mai frecventă este forma de neutru, datorită tendinței de specializare a unor termeni pentru limbajul tehnic: *element* (fenomen) s.n., pl. *elemente*, *element* (de calorifer) s.m., pl. *elemenți*; *virus* (în medicină) s.n., pl. *virusuri* sau *viruși*, *virus* (în informatică) s.m., are la pl. doar forma *viruși*; *robinet* s.n./s.m. (fără diferențiere semantică) pl. *robinete/robineți*.

3. Substantivul *mass-media* are formă de feminin singular cu genitiv-dativul articulat *mass-mediei*.

VII. Formele flexionare ale substantivului în ceea ce privește numărul plural

1. Substantivele masculine care la singular nearticulat se termină în ***iu*** si substantivul *copil* se scriu la plural nearticulat cu *-ii*, iar la forma articulată cu *-iii*: *viziti**u***, *geamg**iu***, *copil* – *vizitii*, *geamgii*, *copii* – *vizitiii*, *geamgiii*, *copiii*.

2. Sunt admise ambele forme de plural ca variante literare libere la substantivele feminine: *căpșuni/căpșune*, *cireșe/cireși*, *coarde/corzi*, *coperte/coperți*, *găluște/găluști*, *râpe/râpi* (cu plural în ***-e*** și ***-i***) și la cele neutre precum sunt *nivel**uri**/nivel**e*** („înălțime, stadiu, treaptă") *chipi**uri**/chipi**e***, *tunel**uri**/tunel**e*** (cu plural în ***-uri*** și ***-e***).

3. Se admite o singură formă la unele substantive feminine (*monede*, *gagici*, *poeni*, *țigănci*) și la unele neutre (*chibrituri*, *seminare*).

4. Substantivele feminine formate cu sufixul *-toare* care desemnează persoane au pluralul la fel cu singularul, în *e* (*apărătoare*, *lipitoare*), iar cele care desemnează obiecte sau animale au pluralul în *i* (*apărători*, *lipitori*).

5. Substantivul *cotidian* are pluralul *cotidiene* păstrând alternanța la plural, ca și adjectivul din care provine.

6. Au forme diferite de plural, în funcție de gen, unele substantive ca *element* (*elemente* – s.n.; *elemenți* – s.m.), *virus* (*viruși* – s.m.; *virusuri* – s.n.), *robinet* (*robinete* – s.n.; *robineți* – s.m.).

7. La cuvintele greu flexionabile, precum numele literelor și al sunetelor, desinența se leagă prin cratimă: *x-**uri***.

8. La împrumuturile recente există următoarele situații:

a) unele substantive au aceeași formă și la singular și la plural: *dandy*, *gay*, *hippy*, *peso*, *playboy* etc.;

b) formarea masculinului plural cu desinența *-i*: *adidaș**i***, *bodyguar**zi**/bodigar**zi***, *broker**i***, *dealer**i***, *racke**ți***;

e) formarea neutrului plural cu desinența *-uri* legată direct la substantivele care se termină în litere ale alfabetului limbii române pronunțate ca în limba română (*click**uri***, *item**uri***, *trend**uri***) sau prin cratimă la cuvintele a căror finală reprezintă deosebiri între scriere și pronunțare (*bleu-**uri***, *show-**uri***) sau care au finale grafice neobișnuite în limba română (*party-**uri***, *story-**uri***).

VIII. Formele flexionare ale substantivului în ceea ce privește cazurile

1. La N.-Ac. singular și plural sunt admise formele *sanda/sandale*, *bretea/bretele* (fâșie de susținere la îmbrăcăminte; ramificație rutieră), după modelul *sofa/sofale*, *cafea/cafele*.

2. Forma de N.-Ac. singular acceptată este *cârnat*, nu *cârnaț*.

3. Sunt corecte și admise formele de N.-Ac. neutru: *salariu*, *serviciu*, *exercițiu*.
4. La substantivele feminine neologice nume de ocupații terminate în *-ogă*, nu se admite forma *-oagă*: *filologă*, *pedagogă* etc.; există chiar tendința de a se folosi, cu referire la femei, echivalentul masculin: *Ea este filolog*.
5. Singura formă corectă de N.-Ac. sg. este *doctoriță*, nu *doctoră*.
6. Genitiv-dativul singular articulat hotărât al substantivelor feminine, în general, se formează prin adăugarea articolului hotărât *-i* la forma de genitiv-dativ singular nearticulat identic cu pluralul nearticulat: (această) *casă* – (acestei) *case* = (două) *case*– *casei*.
7. Excepție de la regula de mai sus fac substantivele feminine terminate în *-ie* în hiat, la care articolul hotărât *-i* se adaugă la forma de N.-Ac. singular nearticulat: (această) *câmpie* – *câmpiei*; și la aceste substantive genitiv-dativul nearticulat [(acestei) *câmpii*] este identic cu pluralul nearticulat [(două) *câmpii*]; cele terminate în diftongul *-ie* fac genitiv-dativul articulat conform regulii generale de la punctul 6, de mai sus: *cheie* – (acestei) *chei* = (două) *chei* – *cheii*.
8. Substantivele feminine terminate la N.-Ac. singular în *-e* – *justețe*, *tandrețe* – sau *-ee* – *onomatopee*, *cornee*, *dispnee*, *logoree* (care au pluralul tot în *-ee* sau nu se folosesc la plural) – au aceeași formă și la genitiv-dativul singular nearticulat [(această) *justețe* – (acestei) *justețe* – *justeței*; (această) *onomatopee* – (acestei) *onomatopee* – *onomatopeei*].
9. La substantivele feminine cu pluralul în *-uri*, genitiv-dativul singular nu corespunde formei de plural: (acestei) *trebi* (G.-D.) – *treburi* (pl.);
10. Unele substantive cu formă identică la nominativ-acuzativ singular (omonime morfologice) au genitiv-dativul singular diferit, în funcție de sens: *maică* („călugăriță"), G.-D. art. *maicii*; *maică* („mamă") – G.-D. art. *maicei/maicii/maichii*; *soră* („grad de rudenie"), G.-D. art. *surorii*; *soră* („infirmieră") – *sorei*; la substantivul *piele*, genitiv-dativul diferă în funcție de sens: *pielii* (cu referire la persoană), dar (la animale) *pieii*.
11. La unele substantive feminine nume de rudenie terminate în *-ică*, precum și la substantivul masculin *vlădică* sunt admise mai multe forme de genitiv-dativ singular: *mămicăi/mămicii/mămichii*, *vlădicăi/vlădicii/vlădichii*; dar numai *bunicii*.
12. Structurile formate din substantiv denumind persoane (grade de rudenie sau relații sociale) + adjectiv posesiv: *bunicu-meu*, *bunică-mea*, *nevastă-mea*, *soră-mea* au genitiv-dativul la masculin cu articolul proclitic *lui*: *lui bunicu-meu*, iar la feminin *bunică-mii*, *nevesti-mii*, *soră-mii*.
13. Unele substantive proprii provenite din substantive comune au genitiv-dativul diferit de acela (articulat) al substantivelor comune respective: *lui Brăduț*, *Floricicăi/Floricichii*, *Floarei*, față de *brăduțului*, *floricelei*, *florii*.
14. La unele nume proprii, sunt admise variante de flexiune: *Floricăi/Florichii* (la fel și *Olga*, *Anca* deoarece sunt terminate în *-ca*, *-ga*), *Ilenei/Ileanei*.

IX. Folosirea punctului în scrierea substantivelor compuse

1. După cuvintele compuse cu elemente de compunere sau după cele compuse prin abreviere la fragmente și la inițiale și fragmente nu se folosește punctul: *biochimie*, *aprozar*, *TAROM* etc.
2. În scrierea substantivelor compuse prin abreviere la inițiale se folosește punctul, dar utilizarea lui nu este obligatorie: *O.N.U.* sau *ONU*, *S.U.A.* sau *SUA*.

ARTICOLUL

A. DEFINIȚIE

Articolul este partea de vorbire flexibilă care individualizează într-un anumit grad obiectul denumit de substantiv, marchează cazul acestuia, distinge valorile morfologice ale unor părți de vorbire, ajută la substantivizarea lor sau este instrument gramatical (element de legătură).

B. CLASIFICARE

I. După gradul de individualizare exprimat:

1. ***articole hotărâte***:
   a) propriu-zis;
   b) posesiv (genitival);
   c) demonstrativ (adjectival);
2. ***articol nehotărât***.

II. După poziția față de cuvântul articulat:

1. ***proclitice*** (antepuse):
   a) articolul nehotărât (întotdeauna);
   b) articolul hotărât propriu-zis (cu forma de G.-D. sg. *lui*, în anumite situații);
2. ***enclitice*** (postpuse):
   a) articolul hotărât propriu-zis (în toate situațiile, cu excepția formei *lui*);
3. ***cu poziții diverse*** (între cei doi termeni la care se raportează sau înaintea unuia dintre ei):
   a) articolul posesiv (genitival);
   b) articolul demonstrativ (adjectival).

C. ARTICOLUL HOTĂRÂT PROPRIU-ZIS

I. Arată că obiectul denumit de substantiv este bine cunoscut vorbitorilor.

Însoțește, de obicei, un substantiv, dar poate însoți și un adjectiv antepus substantivului (*bunul meu prieten*) sau alte părți de vorbire care și-au schimbat valoarea morfologică: *împrejurul* (prepoziție provenită din adverb), *binele făcut* (substantiv provenit din adverb), *oful meu* (substantiv provenit din interjecție) etc.

De asemenea, intră și în componența unor părți de vorbire, cum sunt numeralele: *al doilea*, *a treia* etc.

II. Ca **topică**, se alipește *la sfârșitul* substantivului (*băiatul*, *băiatului*, *fata*, *fetei*), excepție făcând forma *lui* care poate să apară și *antepus* la anumite categorii de cuvinte.
   a) substantive proprii, nume de persoane sau de animale, de genul masculin sau feminin terminate în consoane ori în altă vocală decât *a*: **lui** Ion, **lui** *Jeni*, **lui** *Grivei*, **lui** *Joian* etc.;
   b) substantive comune de genul masculin, care denumesc grade de rudenie, nearticulate și urmate de un adjectiv posesiv: **lui** *frate-meu*, **lui** *cumnatu-tău* etc.;
   c) substantivele masculine *moș*, *nene*, *bade* urmate de un nume propriu: **lui** *moș Andrei*, **lui** *nenea Mihai*, **lui** *badea Vasile*;
   d) substantivele *vodă*, *tanti*, *nenea*: **lui** *vodă*, **lui** *tanti*, **lui** *nenea*;
   e) substantive care denumesc lunile anului: (începutul) **lui** *ianuarie*;
   f) înaintea numeralelor care indică anii: (începutul) **lui** *1944*;
   g) substantive compuse, de tipul: *tata-moșul*, *tata-mare*, *tata-socrul* (**lui** *tata-moșul*, **lui** *tata-mare* etc.).

Substantivele *badea*, *tata* au pentru G.-D. atât formele **lui** *badea*, **lui** *tata*, cât și formele *badei*, *tatei*.

III. Procedee de alipire a articolului hotărât *propriu-zis*:
1. *direct la desinență*: *băi-băile*, *carte-cartea*, *câine-câinele* etc.;
2. *cu ajutorul vocalei (semivocalei)* de legătură *-u-*: *lup-lupul*, *zi-ziua* etc.;
3. *prin înlocuirea desinenței* de la forma nearticulată: *bancă-banca*, *casă-casa*, *veselie-veselia* etc.

IV. Flexionează după gen, număr și caz, având genul, numărul și cazul substantivului pe care-l înlocuiește și cu care se acordă. Are următoarele forme:

Cazul	singular			plural		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
N.-Ac.	-l, -le, -a	-a	-l, -le	-i	-le	-le
G.-D.	-lui, -(e)i, lui	-(e)i, lui	-lui	-lor	-lor	-lor
V.	-le	–	(-le)	-lor	-lor	(-lor)

V. Nu are funcție sintactică și se ia împreună cu substantivul pe care-l însoțește.

VI. Procedee de verificare a articulării cu articolul hotărât:
1. prin pronunție și receptare auditivă;
2. prin numărul de silabe (formele articulate hotărât au o silabă în plus):
bă-ieți/bă-ie-ții;
(acestei) *țări/ță-rii*;
co-pii/co-pi-ii;
3. prin context:
a) adjectiv pronominal demonstrativ + substantiv = nearticulat (acești *băieți*);
b) numeral cardinal propriu-zis + substantiv = nearticulat (doi *băieți*);
c) *mulți* + substantiv = nearticulat (mulți *băieți*);
d) substantiv + adjectiv pronominal demonstrativ = articulat (*băieții* aceștia);
e) *toți* + substantiv = articulat (toți *băieții*);
f) numeralul cardinal colectiv (cu excepția lui *ambii*) + substantiv = articulat (amândoi *băieții*) etc.
4. prin substituirea substantivului cu un alt substantiv, în situația substantivelor masculine terminate la singular nearticulat în vocala *u* precedată de un grup de consoane în care ultima consoană este *l* sau *r*: *codru, astru, ministru, tigru, membru, arbitru, flăcăiandru, multiplu, submultiplu* etc.
→ *Codrii* au înfrunzit. (copacii)
→ În *codri* cântau păsările. (copaci)

VII. Ortografia substantivelor cu și fără articol hotărât

1. Articularea substantivelor

1.1. Articolul hotărât *-l* la nominativ-acuzativ masculin și neutru singular este obligatoriu în scris, precum și în vorbirea solemnă, chiar dacă în vorbirea curentă se manifestă tendința de a nu-l mai pronunța (la numele proprii de locuri, situația este neclarificată): *băiatul, caietul* (nu: *băiatu, caietu*).

1.2. Unele substantive nume de plante sau animale sunt numai formal articulate, admițând la această formă și articol nehotărât: *o floarea-soarelui*.

1.3. Numele unor dansuri populare cunoscute în general sub formă articulată hotărât (*hațegana, ciuleandra*), pot fi folosite și nearticulat (*hațegană, ciuleandră*).

1.4. La unele substantive provenite din abrevieri există tendința de a le folosi nearticulat: O.N.U./ONU *a decis* (nu: *O.N.U.-ul...*).

1.5. Nu se folosește articolul hotărât proclitic *lui* la genitiv-dativul singular al unor substantive comune feminine: *mamei* (nu: *lui mama*) sau proprii de același gen: *Mariei* (nu: *lui Maria*).

1.6. La substantivele masculine care au la finală vocala *u* precedată de grupuri consonantice terminate în *l* sau în *r*, la plural trebuie făcută distincție în scris între formele nearticulate scrise cu *-i* (*acești tigri*) și formele articulate scrise cu *-ii* (*toți tigrii*).

1.7. Genitiv-dativul plural articulat al substantivului *ou* este *ouălor* (nu: *ouălelor*).

1.8. Unele nume proprii, mai ales de locuri, pot primi, formal, articol: *Aachenul/ Bucureștiul* este un oraș foarte vechi.

1.9. Articolul hotărât enclitic (singular și plural) se leagă cu cratimă:
a) în împrumuturile a căror finală prezintă deosebiri între scriere și pronunțare: *bleu-ul* [*blöul*], *show-ul* [*șoul*];
b) în împrumuturile care au finale grafice neobișnuite la cuvintele vechi din limba română: *dandy-ul*; *gay-ul*, *gay-i*; *hippy-ul*, *hippy-i* ș.a.;
c) la cuvintele greu flexionabile: *pH-ul*; *RATB-ul*; *x-ul*; *10-le* ș.a.
d) în numele de locuri a căror finală prezintă deosebiri între scriere și pronunțare: *Bruxelles-ul* [*brüselul*].

1.10. Atașarea fără cratimă a articolului se face la împrumuturile care se termină în litere din alfabetul limbii române pronunțate ca în limba română: *boardul* [*bordul*], *clickul* [*clicul*], *itemul* [*itemul*] ș.a.

1.11. Substantivele comune compuse prin alăturare, formate din verb + substantiv (sau substitut al substantivului) (*pierde-vară, nu-mă-uita*), din substantiv + adjectiv (*vorbă-lungă, coate-goale*) sau din substantiv + prepoziție + substantiv (*brânză-n-sticlă*) sunt invariabile și acceptă doar articol nehotărât sau pe cel hotărât proclitic (*lui*) pentru G.-D. singular.

1.12. Se articulează și își schimbă forma numai la ultimul termen substantivele comune compuse prin contopire și cele compuse cu elemente de compunere: *bunăstare, botgros, porthart, radiojurnal, untdelemn, fărădelege, binecuvântare, triplusalt, biochimie*.

1.13. Se articulează și își schimbă forma numai la ultimul termen și substantivele comune compuse prin alăturare de tipul verb + substantiv (*fie-iertat*), două substantive cu formă de N.-Ac. (*nord-american*), adverb + substantiv (*mai-marele*), adverb + adjectiv participal (*nou-născut*), numeral + substantiv (*prim-plan, prim-ministru, prim-procuror, prim-solist*).

1.14. Se articulează și își schimbă forma numai la prima parte componentă substantivele comune compuse prin alăturare din substantiv + prepoziție + substantiv (*cal-de-mare*), substantiv cu formă de N.-Ac. + substantiv cu forma de G., ambele articulate (*floarea-soarelui*), substantiv + substantiv cu formă de N.-Ac. (*bloc-turn, decret-lege*), substantiv + adjectiv (*lemn-câinesc, sânge-rece*).

1.15. Se articulează la primul termen și își schimbă forma la ambii termeni componenți, substantivele comune compuse prin alăturare din două substantive cu formă de N.-Ac. (*câine-lup, mașină-unealtă*), substantiv + adjectiv (*capra-neagră*), adjectiv + substantiv (*rea-credință*); *mașină-capcană* își schimbă forma numai la prima parte componentă.

1.16. La substantivele proprii compuse prin contopire, nume de locuri, flexionează ultima parte componentă (*Câmpulung/Câmpulungul/Câmpulungului*).

1.17. La substantivele proprii, nume de locuri, compuse prin alăturare din două substantive masculine sau neutre, cu formă N.-Ac. flexionează ultima parte componentă (*Târgu-Jiu/Târgu-Jiului*).

1.18. La substantivele proprii, nume de locuri, compuse prin alăturare din substantiv în N. + substantiv în G., substantiv + prepoziție + substantiv (masculin sau neutru) + adjectiv, flexionează primul element component (*Vatra Dornei/Vetrei Dornei, Curtea de Argeș/Curții de Argeș, Râmnicul Sărat/Râmnicului Sărat*).

1.19. La substantivele proprii, nume de locuri, compuse prin alăturare dintr-un substantiv feminin + adjectiv, flexionează ambii termeni (*Câmpia Română/Câmpiei Române*).

1.20. Substantivele proprii compuse prin abreviere se articulează și flexionează la ultima parte componentă când au ca ultim element un cuvânt întreg (*Romarta/Romartei, Comaliment/Comalimentului*), fragmente de cuvinte terminate în consoană (*TAROM/TAROM-ului*) sau o vocală accentuată (*ASE/ASE-ului*).

1.21. Cele terminate în vocală neaccentuată sunt invariabile și nearticulabile (*UEFA/hotărârea UEFA*), excepție făcând substantivul *IRTA*, cu genitiv-dativul singular *Irtei*.

1.22. Formele corecte ale unor substantive nearticulate, grade de rudenie, care sunt urmate de adjective posesive, sunt: *taică-său/lui taică-său, maică-mea/maică-mii, soră-ta/soră-tii, fiică-sa/fiică-sii, nevastă-sa/nevesti-sii*.

2. Scrierea substantivelor cu *-ii*

În limba română se scriu cu *-ii* atât substantive articulate hotărât, cât și nearticulate.

2.1. *Forme articulate*:

a) substantivele masculine care se termină la N.-Ac. plural nearticulat în *-i*, când se articulează la aceleași cazuri:
(acești) *băieți* – (toți) *băieții*;

b) substantivele feminine terminate în *-i* la G.-D. singular nearticulat, când sunt folosite articulate la aceleași cazuri:
(acestei) *țări* – *țării*;
(acestei) *cărți* – *cărții*;

În aceste situații, primul *i* este desinență, iar al doilea *i* este articol hotărât.

2.2. *Forme nearticulate*:

a) substantivele feminine terminate la N.-Ac. singular în *-i/e* în hiat, folosite la G.-D. singular sau la N.-Ac., G.-D. și V. plural nearticulat:
(această) *câmpie* – (acestei) *câmpii* (G.-D. sg.)
– (aceste) *câmpii* (N.-Ac.-V. pl.)
– (acestor) *câmpii* (G.-D. pl.);

b) substantivele neutre terminate la N.-Ac. singular în *-iu*, folosite la N.-Ac. și G.-D. plural nearticulat:
(acest) *serviciu* – (aceste) *servicii* (N.-Ac. pl.)
– (acestor) *servicii* (G.-D. pl.);

c) substantivele masculine *copil* și cele terminate la N.-Ac. în *-iu*, folosite la N.-Ac., G.-D. și V. plural nearticulat:
(acest) *copil* – (acești) *copii* (N.-Ac.-V. pl.)
– (acestor) *copii* (G.-D. pl.);
(acest) *fiu* – (acești) *fii* (N.-Ac.-V. pl.)
– (acestor) *fii* (G.-D. pl.).

În aceste situații, primul *i* aparține rădăcinii sau temei, iar al doilea *i* este desinență.

3. Scrierea substantivelor cu *-iii*

Ultima categorie de substantive (masculinele *copil* și cele terminate în *-iu* la singular nearticulat) se scrie cu *-iii* la forma articulată hotărât de N.-Ac. plural:
copil – (acești) *copii* – (toți) *copiii*;
vizitiu – (acești) *vizitii* – (toți) *vizitiii*.

În aceste situații, primul *i* aparține rădăcinii sau temei, al doilea *i* este desinența, iar cel de-al treilea, articolul hotărât enclitic.

D. ARTICOLUL NEHOTĂRÂT

I. Articolul nehotărât individualizează obiectul denumit de substantiv, dar arată că acesta este mai puțin cunoscut vorbitorilor.

II. Ca **topică** articolul nehotărât stă întotdeauna înaintea substantivului însoțit, între ele putându-se intercala alte părți de vorbire: *un basm, un* minunat *basm*.

III. Flexionează după gen, număr și caz, având aceleași categorii gramaticale ca și substantivul pe care-l însoțește și cu care se acordă:

Cazul	singular		plural	
	m.	f.	m.	f.
N.-Ac.	un	o	niște	niște
G.-D.	unui	unei	unor	unor
V.	–	–	–	–

Neutrul împrumută pentru singular formele de masculin și pentru plural pe cele de feminin.

IV. Nu are funcție sintactică și se ia împreună cu partea de vorbire pe care o însoțește.

IV. Ortografia

– Formele *un* și *o* ale **articolului nehotărât** pot fi precedate de cratimă, când se pronunță împreună cu una dintre prepozițiile *întru, dintru, printru*: *într-o clasă, dintr-un tufiș, printr-o întâmplare* etc.

– Forma *unei* a articolului nehotărât pentru genitiv-dativ singular, feminin se adaugă, fără excepție, la forma de singular genitiv-dativ nearticulat, la fel cu forma de plural: (această) *casă* – (acestei) *case*; (două) *case* – *unei case*.

E. ARTICOLUL POSESIV (GENITIVAL)

I. Articolul posesiv (genitival) este partea de vorbire flexibilă care face legătura între posesor (substantivul sau pronumele în cazul genitiv) și obiectul posedat (substantivul determinat de posesor).

această carte	***a***	*elevului*
obiectul posedat		posesorul

El se întâlnește în următoarele situații:

a) când însoțește un substantiv sau un pronume în cazul genitiv: ***al** băiatului*, ***a** acestuia*, ***ai** lor* etc.;

b) când însoțește un pronume sau un adjectiv pronominal posesiv și în alt caz decât genitiv: ***ai** mei*, ***a** mea*, ***al** tău*, ***a** noastră* etc.;

c) când însoțește un numeral ordinal: ***al** doilea*, ***a** treia* etc.

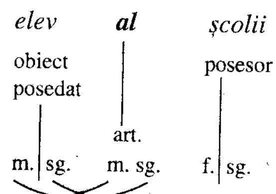
II. Ca topică stă înaintea substantivului sau pronumelui în G., a pronumelui (adjectivului pronominal) posesiv ori a numeralului și, de regulă, între obiectul posedat și posesor.

III. Flexionează după gen, număr și caz și se acordă cu obiectul posedat în gen și număr. Formă pentru G.-D. are numai la plural.

Cazul	singular		plural	
	m.	f.	m.	f.
N.-Ac.	al	a	ai	ale
G.-D.	–	–	alor	alor
V.	–	–	–	–

Neutrul împrumută pentru singular formele de masculin și pentru plural pe cele de feminin.

Acordul se face astfel:

IV. Nu are funcție sintactică și se ia împreună cu partea de vorbire pe care o însoțește.

V. Ortografia

– Formele *al*, *ai*, *ale*, *alor* ale **articolului posesiv (genitival)** se scriu întotdeauna împreunat, fiind o singură parte de vorbire, și nu trebuie confundate cu grupurile de cuvinte *a-l*, *a-i*, *a le*, *a lor*, unde există două părți de vorbire diferite: ***a-l** ajuta*: *a* = prepoziție, *-l* = pronume personal, formă neaccentuată; *(pentru)* ***a-i** da*: *a* = prepoziție, *-i* = pronume personal, formă neaccentuată; *(pentru)* ***a le** oferi*: *a* = prepoziție, *le* = pronume personal, formă neaccentuată; *este **a lor***: *a* = articol posesiv (genitival), *lor* = pronume personal, formă accentuată.

– Cuvintele *a* și *ai* nu sunt numai articole posesive (genitivale), ci ele pot avea și alte valori gramaticale.

– Articolul posesiv la feminin singular este *a* și înaintea genitiv-dativului adjectivului posesiv postpus: *(al) unei prietene **a** mele* (nu: *ale*).

F. ARTICOLUL DEMONSTRATIV (ADJECTIVAL)

I. Articolul demonstrativ (adjectival) este partea de vorbire flexibilă care leagă, de regulă, un adjectiv sau un numeral de substantivul determinat (*elevul **cel** harnic*, *locul **cel** dintâi*), putând totodată:

a) să substantivizeze un adjectiv sau un numeral: ***cel** harnic* (învață), ***cei** doi* (au plecat);

b) să intre în alcătuirea gradului superlativ relativ al adjectivelor și al adverbelor: ***cea** mai bună*, ***cel** mai bine*.

II. Ca topică stă de obicei între adjectiv (numeral) și substantiv, dar poate sta și înaintea substantivului împreună cu adjectivul (numeralul). Când substantivizează, stă singur înaintea adjectivului sau a numeralului substantivizat, fără să-l lege de o altă parte de vorbire.

III. Flexionează după gen, număr și caz și se acordă cu substantivul determinat de adjectiv ori de numeral.

Cazul	singular		plural	
	m.	f.	m.	f.
N.-Ac.	cel	cea	cei	cele
G.-D.	celui	celei	celor	celor
V.	–	–	–	–

Neutrul împrumută pentru singular formele de masculin, iar pentru plural, pe cele de feminin.

IV. Nu are funcție sintactică și se ia împreună cu partea de vorbire pe care o însoțește.

V. Ortografia. Formele **articolului demonstrativ (adjectival)** se scriu întotdeauna împreunat și nu trebuie confundate cu grupurile de cuvinte *ce-l*, *ce-a*, *ce-i*, *ce le*, unde există două părți de vorbire diferite: ***ce-l** întrebi*: *ce* = pronume interogativ-relativ, *-l* = pronume personal, formă neaccentuată; ***ce-a** fost acolo*: *ce* = pronume interogativ-relativ, *a* = verbul auxiliar *a avea* în alcătuirea perfectului compus; ***ce-i** dai*: *ce* = pronume interogativ-relativ, *-i* = pronume personal, formă neaccentuată; ***ce-i** acolo*: *ce* = pronume interogativ-relativ, *-i* = verbul *a fi*; ***ce le** întreabă*: *ce* = pronume interogativ-relativ, *le* = pronume personal, formă neaccentuată.

EXERCIȚII

1. Faceți analiza morfosintactică a substantivelor din textele de mai jos:

a) „Se pare cum că alte valuri
Cobor mereu pe-același vad,
Se pare cum că-i altă toamnă,
Ci-n veci aceleași frunze cad."

(M. Eminescu, *Cu mâne, zilele-ți adaogi...*)

b) „Păduri stufoase, în care ursul se plimbă în voie, ca un domn stăpânitor, umbresc culmea acelor munți. Și nu departe de aceste locuri, care îți aduc aminte de natura țărilor de miazănoapte, dai, ca la porțile Romei, peste câmpii arse și văruite, unde bivolul dormitează alene." (Nicolae Bălcescu, *Ardealul)*

c) „La răspântia căilor singuratice, unde călătorul e minune și glasul omului, poveste, în fața unei cruci de iatagane ruginite, stă coliba Șuierenilor." (B.Șt. Delavrancea, *Șuier)*

2. Precizați ce părți de propoziție exprimate prin substantive pot lega prepozițiile *de*, *împotriva* și locuțiunea prepozițională *în fața*.

3. Precizați în ce fel de locuțiuni pot intra substantivele *față*, *loc*, *parte*, *vreme* și folosiți-le apoi în enunțuri.

4. Formulați propoziții în care să folosiți substantivele *băiat*, *codru*, *fiu*, la N. și Ac, plural, articulate cu articol hotărât și nearticulate, cu câte o singură funcție sintactică pentru fiecare caz. Precizați-le cazul și funcția sintactică și explicați ortografierea lor.

5. Formulați enunțuri în care să folosiți substantivele *ușă, fată* și *hârtie*, la G. și D. singular, articulate cu articolul hotărât, nehotărât și nearticulate, cu o singură funcție sintactică pentru fiecare caz. Indicați cazul și funcția lor sintactică.

6. Puneți în locul punctelor forma corectă a articolului posesiv (genitival) și precizați cu cine s-a făcut acordul:

Muzeul de Istorie .... Orașului București
punctul de vedere .... vizitatorilor
volumul de decantare .... apei
deprinderile de muncă .... elevilor
propunerile de modificare .... Constituției

7. Motivați scrierea cu *-ii* și *-iii* a cuvintelor din exemplele de mai jos:

Copiii învață.
A sosit clipa *dreptății*.
El are niște *copii* ascultători.
Băieții sunt silitori.
Aceste *hârtii* sunt folositoare.

8. Formați G. și D. singular ale substantivelor de mai jos și precizați apoi regulile. La substantivele comune, formele să fie articulate cu articol hotărât și nehotărât și nearticulate: *Dora, Florica, Olga, Maria, Jana, Jeni, Carmen, Ion, Leonte, Mihai, vodă, nenea, masă, casă, bancă, femeie, scânteie, cheie, câmpie, copilărie, pălărie.*

9. Formulați propoziții în care să folosiți substantivul *câmpie* în cazul genitiv singular sau plural, însoțit și neînsoțit de articolul posesiv (genitival).

10. Precizați funcția sintactică a cuvintelor subliniate în exemplele de mai jos:

a) El e *ca varul.*
b) El e alb *ca varul.*
c) Ceru-i *ca oglinda.*
d) Cerul strălucește *ca oglinda.*
e) Vara, Bărăganul părea o tipsie *ca de aur.*
f) Învățați *ca prietenii* voștri.
g) Oameni *ca părinții* lor nu mai găsești.

11. Precizați ce valori morfologice (gramaticale) pot avea cuvintele *dar, a, ai, mai* și ilustrați-le prin exemple.

12. Indicați cele două forme de plural ale următoarelor cuvinte și alcătuiți câte o propoziție cu fiecare dintre ele: *arc, bandă, plan, element, curent, centru, cristal, raport, timp, tranzistor, corp.*

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1. a)

valuri – substantiv comun simplu, genul neutru, numărul plural, cazul N., nearticulat, funcție sintactică de subiect simplu;

(pe) ... vad – substantiv comun simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția *pe*, nearticulat, funcție sintactică de complement circumstanțial de loc;

toamnă – substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., nearticulat, funcție sintactică de subiect simplu;

frunze – substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., nearticulat, funcție sintactică de subiect simplu.

***Observație*:** Substantivul *veci* face parte din locuțiunea adverbială de timp *în veci* („veșnic").

b)

păduri – substantiv comun simplu, numărul plural, genul feminin, cazul N., nearticulat, funcție sintactică de subiect simplu:

ursul – substantiv comun simplu, genul masculin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-l*, funcție sintactică de subiect simplu.

***Observație*:** Substantivul *voie* face parte din locuțiunea adverbială de mod *în voie*.

(ca) un domn – substantiv comun simplu, genul masculin, numărul singular, cazul Ac., precedat de adverbul comparativ *ca*, articulat cu articolul nehotărât proclitic *un*, funcție sintactică de complement circumstanțial de mod comparativ;

culmea – substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-a*, funcție sintactică de complement direct;

munți – substantiv comun simplu, genul masculin, numărul plural, cazul G., nearticulat, funcție sintactică de atribut substantival genitival;

(departe de) ... locuri – substantiv comun simplu, genul neutru, numărul plural, cazul Ac., precedat de locuțiunea prepozițională *departe de*, nearticulat, funcție sintactică de complement circumstanțial de loc;

(de) natura – substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *de*, articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-a*, funcție sintactică de complement indirect:

țărilor – substantiv comun simplu, genul feminin, numărul plural, cazul G., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-lor*, funcție sintactică de atribut substantival genitival;

(de) miazănoapte – substantiv comun compus, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *de*, nearticulat, funcție sintactică de atribut substantival prepozițional;

(ca la) porțile – substantiv comun simplu, genul feminin, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *la*, și de adverbul de mod comparativ *ca*, articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-le*, funcție sintactică de complement circumstanțial de mod comparativ;

Romei – substantiv propriu simplu, genul feminin, numărul singular, cazul G., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-i*, funcție sintactică de atribut substantival genitival;

(peste) câmpii – substantiv comun simplu, genul feminin, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *peste*, nearticulat, funcție sintactică de complement indirect;

bivolul– substantiv comun simplu, genul masculin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-l*, funcție sintactică de subiect simplu.

c)

(*la*) *răspântia* – substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *la*, articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-a*, funcție sintactică de complement circumstanțial de loc;

căilor – substantiv comun simplu, genul feminin, numărul plural, cazul G., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-lor*, funcție sintactică de atribut substantival genitival;

călătorul – substantiv comun simplu, genul masculin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-l*, funcție sintactică de subiect simplu;

minune – substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., nearticulat, funcție sintactică de nume predicativ, care formează predicat nominal împreună cu verbul copulativ *e*;

glasul – substantiv comun simplu, genul neutru, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-l*, funcție sintactică de subiect simplu;

omului – substantiv comun simplu, genul masculin, numărul singular, cazul G., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-lui*, funcție sintactică de atribut substantival genitival;

poveste – substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., nearticulat, funcție sintactică de nume predicativ care formează predicat nominal împreună cu verbul copulativ subînțeles *e*;

(*în fața*) *unei cruci* – substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul G., precedat de locuțiunea prepozițională *în fața*, articulat cu articolul nehotărât proclitic *unei*, funcție sintactică de complement circumstanțial de loc;

(*de*) *iatagane* – substantiv comun simplu, genul neutru, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *de*, nearticulat, funcție sintactică de atribut substantival prepozițional;

coliba – substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-a*, funcție sintactică de subiect simplu;

Șuierenilor – substantiv propriu simplu, genul masculin, numărul plural, cazul G., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-lor*, funcție sintactică de atribut substantival genitival.

2.

de

– *nume predicativ*: Filmul este *de desene* animate.
– *atribut substantival prepozițional*: Are o minge *de fotbal*.
– *complement indirect*: Nu se teme *de dușmani*.
– *complement de agent*: A fost chemat *de un prieten*.
– *complement circumstanțial de timp*: A plecat *de trei zile*.
– *complement circumstanțial de mod*: Este mai prejos *de* orice *critică*.
– *complement circumstanțial de cauză*: Era gârbovă *de bătrânețe*.
– *complement circumstanțial de scop*: Candidații se pregătesc *de examen*.

împotriva

– *nume predicativ*: Ei au fost *împotriva prietenilor* tăi.
– *atribut substantival prepozițional*: Luptele *împotriva turcilor* au durat câteva secole.
– *complement indirect*: S-au răsculat *împotriva nedreptăților*.
– *complement circumstanțial de mod*: Înoată *împotriva curentului*. (apud Avram, ***Gramatica***, p. 45)
– *complement circumstanțial concesiv*: *Împotriva așteptărilor* noastre, a luat premiul I.

în fața

– *atribut substantival prepozițional*: Staționarea *în fața porții* întreprinderii este interzisă.
– *complement circumstanțial de loc*: A parcat *în fața intrării*.

3.

față

– *locuțiune adverbială*: Mergi *mai în față*.
– *locuțiune prepozițională*: A rămas dator *față de* tine. S-a oprit *în fața* lor.
– *locuțiune verbală*: *N-a făcut față* acestei situații dificile.
– *locuțiune adjectivală*: Acești oameni, aici *de față*, sunt prietenii noștri.

loc

– *locuțiune adverbială*: Auzind așa, *pe loc* și-a dat seama de cele întâmplate.
– *locuțiuni prepoziționale*: *În loc de* cireșe, a cumpărat mere. *În locul* lui, n-aș fi procedat așa.
– *locuțiune conjuncțională*: *În loc să* pierzi vremea, pune mâna și învață.
– *locuțiune verbală*: Acolo *a avut loc* o mare demonstrație.
– *locuțiune adjectivală*: Este un om *la locul lui*.

parte

– *locuțiune adverbială*: Vântul bate *dintr-o parte*. („lateral")
– *locuțiuni prepoziționale*: „*Despre partea* închinării însă, Doamne, să ne ierți;" (M. Eminescu, *Scrisoarea III*)
Îți aduc asta *din partea* lui.
– *locuțiune verbală*: Toți *au luat parte* la concurs.
– *locuțiune adjectivală*: „Când se va întâmpla să se strice ceva și la mori sau iaz, iarăși să fie cheltuială *în parte*." (apud DEL, p. 490)

vreme

– *locuțiune adverbială*: *Din vreme în vreme* bătea un vânt iute și rece.
– *locuțiuni prepoziționale*: *În vreme de* război, și populația civilă are de suferit. Asta s-a întâmplat *în vremea* războiului.
– *locuțiune conjuncțională*: *De vreme ce* nu mă cauți, înseamnă că nu te interesează.
– *locuțiune adjectivală*: Am să vă povestesc o întâmplare *de pe vremuri*.

4.

băiat

N. pl. – art. hot.: *Băieții* au jucat fotbal. (subiect)
– nearticulat: Acești *băieți* sunt colegii mei. (subiect)
Ac. pl. – art. hot.: I-am întâlnit pe *băieții* lui. (complement direct)
– nearticulat: *Pe* cei doi *băieți* i-am văzut în oraș. (complement direct)

codru

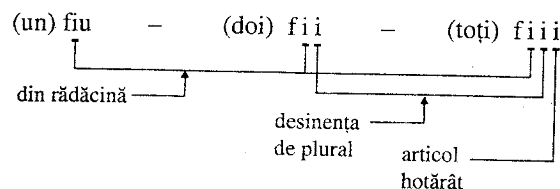
N. pl. – art. hot.: *Codrii* au înfrunzit. (subiect)
– nearticulat: Acești *codri* răsună de cântecul păsărilor. (subiect)
Ac. pl. – art. hot.: Rătăcea *prin codrii* din apropiere. (complement circumstanțial de loc)
– nearticulat: *În codri* crește o vegetație bogată. (complement circumstanțial de loc)

fiu

N. pl. – art. hot.: *Fiii* lui sunt băieți harnici. (subiect)
– nearticulat: Doi *fii* de-ai vecinului meu au plecat în armată. (subiect)
Ac. pl. – art. hot.: Toți îi laudă *pe fiii* lui. (complement direct)
– nearticulat: *Pe* ceilalți *fii* i-a condus la gară. (complement direct)

Substantivul *băiat* se scrie la N.-Ac. plural articulat definit (hotărât) cu *-ii*, deoarece primul *i* este desinența de plural, iar al doilea *i* este articol hotărât enclitic. La forma nearticulată se scrie cu *-i*. Această explicație o are și scrierea substantivului *codru*.

Substantivul *fiu* se scrie la N.-Ac. plural nearticulat cu *-ii*, deoarece primul *i* aparține rădăcinii, iar al doilea *i* este desinență de plural. La forma de N.-Ac. plural articulat definit (hotărât) se scrie cu *-iii*, deoarece primul *i* este din rădăcină, al doilea este desinența de plural și al treilea articolul hotărât:

Această ortografie o au toate substantivele de genul masculin terminate la singular nearticulat în *-iu* și substantivul *copil*.

În situația substantivului *codru* și a altor substantive masculine terminate la singular nearticulat în vocala *-u* precedată de un grup de consoane, în care ultima este *-l* sau *-r*, verificarea scrierii corecte cu articol hotărât sau fără articol se face prin substituirea cu alt substantiv:

„La noi sunt *codri* verzi de brad ...” — păduri (nearticulat)

Codrii din apropiere fremătau mereu. — pădurile (articulat)

5.

ușă

G. sg. – art. hot.: Clanța *ușii* s-a defectat. (atribut substantival genitival)
– art. nehot.: Tocul *unei uși* trebuie să fie masiv. (atribut substantival genitival)
– nearticulat: Să nu bați niciun cui în tocul acestei *uși*. (atribut substantival genitival)

D. sg. – art. hot.: *Ușii* trebuie să i se dea cu vopsea. (complement indirect)
– art. nehot.: *Unei uși* i s-a pus o broască nouă. (complement indirect)
– nearticulat: Să-i faceți reparații acestei *uși*. (complement indirect)

fată

G. sg. – art. hot.: Toți apreciază calitățile *fetei* voastre. (atribut substantival genitival)
– art. nehotărât: Calitățile *unei fete* harnice ca ea sunt de apreciat. (atribut substantival genitival)
– nearticulat: Inteligența acestei *fete* este de necontestat.

D. sg. – art. hot.: *Fetei* voastre i s-a acordat premiul întâi. (complement indirect)
– art. nehot.: *Unei fete* de la școala noastră i s-a acordat o diplomă. (complement indirect)
– nearticulat: Acestei *fete* i se cuvin toate laudele. (complement indirect)

hârtie

G. sg. – art. hot.: Formatul *hârtiei* corespunde cerințelor tipografice. (atribut substantival genitival)
– art. nehot.: Dimensiunile *unei hârtii* glasate trebuie să fie mai mari. (atribut substantival genitival)
– nearticulat: Vă rog să apreciați calitatea acestei *hârtii*. (atribut substantival genitival)

D. sg. – art. hot.: *Datorită hârtiei* primite de tipografie, a reușit să-și tipărească volumul. (complement circumstanțial instrumental)
– art. nehot.: *Unei hârtii* i s-au redus dimensiunile pentru a fi folosită la dactilografierea adresei. (complement indirect)
– nearticulat: Acestei *hârtii* trebuie să i se taie marginea pentru a încăpea în dosar. (complement indirect)

6.

Muzeul de Istorie *al* Orașului București;
punctul de vedere *al* vizitatorilor;
volumul de decantare *a* apei;
deprinderile de muncă *ale* elevilor;
propunerile de modificare *a* Constituției.

7.

copiii – primul *i* face parte din rădăcină;
– al doilea *i* este desinență pentru masculin, plural. N.;
– al treilea *i* este articol hotărât propriu-zis enclitic pentru masculin, plural, N.;

dreptății – primul *i* este desinență pentru feminin, singular. G.;
– al doilea *i* este articol hotărât propriu-zis enclitic pentru feminin, singular, G.;

copii – primul *i* face parte din rădăcină;
– al doilea *i* este desinența pentru masculin, plural, Ac.;

băieții – primul *i* este desinență pentru masculin, plural, N.;
– al doilea *i* este articol hotărât propriu-zis enclitic pentru masculin, plural, N.;

hârtii – primul *i* face parte din rădăcină;
– al doilea *i* este desinență pentru feminin, plural, N.;

8.

Nr.crt.	Substantivul	Articol hotărât	Articol nehotărât	Nearticulat
1.	Dora	Dorei	–	–
2.	Florica	Floricăi	–	–
3.	Olga	Olgăi	–	–
4.	Maria	Mariei	–	–
5.	Jana	Janei	–	–
6.	Jeni	lui Jeni	–	–
7.	Carmen	lui Carmen	–	–
8.	Ion	lui Ion	–	–
9.	Leonte	lui Leonte	–	–
10.	Mihai	lui Mihai	–	–
11.	vodă	lui vodă	unui vodă	(acestui) vodă
12.	nenea	lui nenea	unui nene	(acestui) nene
13.	masă	mesei	unei mese	(acestei) mese
14.	casă	casei	unei case	(acestei) case
15.	carte	cărții	unei cărți	(acestei) cărți
16.	bancă	băncii	unei bănci	(acestei) bănci
17.	femeie	femeii	unei femei	(acestei) femei
18.	scânteie	scânteii	unei scântei	(acestei) scântei
19.	cheie	cheii	unei chei	(acestei) chei
20.	câmpie	câmpiei	unei câmpii	(acestei) câmpii
21.	copilărie	copilăriei	unei copilării	(acestei) copilării
22.	pălărie	pălăriei	unei pălării	(acestei) pălării

Substantivele proprii masculine, nume de persoane, formează G.-D. cu articolul hotărât proclitic *lui* (exemplele 8, 9, 10). Mai rar, și unele substantive comune de genul masculin

primesc la G.-D. singular articolul hotărât *lui* în față (exemplele 11, 12). Și unele substantive proprii feminine, nume de persoane, formează G.-D. cu articolul hotărât proclitic *lui* (exemplele 6, 7). Acestea sunt, de obicei, nume mai noi. Celelalte feminine proprii se articulează la G.-D. cu *-i* (exemplele 1, 2, 3, 4, 5).

Substantivele proprii feminine terminate în *-ca*, *-ga* fac G.-D. singular articulat cu articolul hotărât în *-căi*, *-găi*, în care *-i* este articol hotărât. Există și formele populare *Florichii*, *Olghii*, *Sultănichii*, dar nu sunt literare. Cele terminate în *-a* fac G.-D. singular articulat cu articolul hotărât în *-ei*, unde *-i* este articol hotărât.

Substantivele comune de genul feminin formează G.-D. singular articulat cu articolul hotărât prin adăugarea articolului hotărât *-i* la forma de G.-D. singular nearticulat (identică, de obicei, cu cea de N.-Ac. plural, exemplele 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19) cu excepția celor terminate în *i/e* în hiat, la care articolul se adaugă la forma de N.-Ac. singular nearticulat (exemplele 20, 21, 22).

Toate substantivele comune feminine formează G.-D. singular articulat cu articol nehotărât prin adăugarea articolului nehotărât *unei* la forma de G.-D. singular nearticulat (identică, de obicei, cu cea de N.-Ac. plural).

Substantivele comune feminine terminate în *i/e* în hiat se scriu la G.-D. singular și plural nearticulat cu *-ii*: primul *i* este din rădăcină sau din temă, iar al doilea *i* este desinența.

(o) câmp i e – (acestei) câmp i i (din temă; desinență)   (o) câmp i e – (două) câmp i i (din temă; desinență)

Tot cu *-ii* se scriu și substantivele comune feminine, dar la forma articulată definit (hotărât), care se termină la G.-D. singular nearticulat în *-i*; în această situație primul *i* este desinență, iar al doilea *i* este articol hotărât:

(o) bancă – (acestei) *bănci* – *b ă n c i i* (desinență; articol hotărât)

Forma nearticulată a substantivului se obține prin antepunerea adjectivului pronominal demonstrativ sau a unui numeral cardinal propriu-zis. Forma de G.-D. singular nearticulat este, de obicei, identică cu cea de N.-Ac. plural nearticulat, putând exista însă și excepții:
mâncare – G.-D. singular *(acestei) mâncări*
– N.-Ac. plural *(aceste) mâncăruri*

9.

câmpie

Lanurile *câmpiei* se leagănă în bătaia vântului. (atribut substantival genitival)
Asupra *câmpiei* s-a abătut o grindină puternică. (complement circumstanțial de loc)
Aceste lanuri *ale câmpiei* vor da roade bogate. (atribut substantival genitival)
Ale câmpiei lanuri se leagănă în soare. (atribut substantival genitival)
Lanurile de grâu *ale câmpiei* foșnesc la adierea vântului. (atribut substantival genitival)
Au admirat lanurile aurii *ale câmpiei*. (atribut substantival genitival)
Cele mai bogate roade au fost *ale câmpiei* din marginea orașului. (nume predicativ)
Nemărginirea întinderii, *a câmpiei*, se unea undeva, departe, cu orizontul. (apoziție)

Observație:

Apoziția în G. se acordă obligatoriu în caz cu substantivul determinant.

Substantivul în cazul G. nu este însoțit de articol posesiv (genitival) când determină un substantiv articulat definit (cu articol hotărât) și stă imediat după el.

Tot neînsoțit de articol posesiv (genitival) este substantivul în G. și atunci când e precedat de o prepoziție sau de o locuțiune prepozițională specifică acestui caz.

Substantivul în cazul G. este însoțit de articolul posesiv (genitival) în următoarele situații:
a) când determină un substantiv nearticulat sau articulat nedefinit (cu articol nehotărât);
b) când stă înaintea substantivului determinat;
c) când între substantivul în genitiv și substantivul determinat se intercalează alți determinanți ai acestuia;
d) când are funcții sintactice de nume predicativ și de apoziție.

10.

1. El e *ca varul*. (nume predicativ-substantiv în Ac.)
2. El e alb *ca varul*. (complement circumstanțial de mod comparativ-substantiv în Ac.)
3. Ceru-i *ca oglinda*. (nume predicativ – substantiv în Ac.)
4. Cerul strălucește *ca oglinda*. (complement circumstanțial de mod comparativ-substantiv în Ac.)
5. Vara, Bărăganul părea o tipsie *ca de aur*. (atribut substantival prepozițional – substantiv în Ac.)
6. Învățați *ca prietenii* voștri! (complement circumstanțial de mod comparativ – substantiv în Ac.)
7. Oameni *ca părinții* lor nu mai găsești. (atribut substantival prepozițional – substantiv în Ac.)

Observații:

În stabilirea funcției sintactice a unei părți de vorbire trebuie să ținem cont de întrebarea la care răspunde aceasta și de termenul regent. Însă nu totdeauna întrebarea rămâne operantă în stabilirea funcției sintactice, așa cum se întâmplă în exemplele 1, 2, 3, 4, deoarece părțile de propoziție subliniate răspund la aceeași întrebare (*cum?*). Hotărâtor de data aceasta este termenul regent: verbul copulativ intră în relație cu un nume predicativ, iar complementul circumstanțial de mod determină un adjectiv sau un verb predicativ. Uneori întrebarea rămâne inoperantă și în stabilirea cazului, deoarece acesta s-a manifestat prin forma cuvântului respectiv, iar întrebarea ajută numai la precizarea funcției sintactice.

De pildă, în exemplele: *Curtea școlii este plină de copii! S-a oprit înaintea **școlii***, recunoaștem că substantivul *școlii* este în ambele situații în cazul G., după forma sa și după prepoziția *înaintea* din cel de-al doilea enunț. Întrebarea specifică genitivului este însă operantă numai pentru primul exemplu, deoarece în cea de-a doua situație întrebarea adresată este *unde?*, la care răspunde și acuzativul. În această situație, întrebarea ajută doar la stabilirea funcției sintactice.

11.

S-a bucurat pentru acest ***dar***. (substantiv „cadou")
Am fost la el, ***dar*** nu l-am găsit. (conjuncție „însă")
Dar, să mergem. (adverb „așadar")
El ***a*** citit această carte. (verbul auxiliar *a avea* în alcătuirea perfectului compus)
Cartea este ***a*** Mariei. (*a* – articol posesiv sau genitival care însoțește o parte de vorbire în cazul G.)
A mea este mai nouă. (articol posesiv sau genitival care însoțește un pronume posesiv)
Cadoul de la cealaltă colegă ***a*** ta mi-a plăcut mai mult. (articol posesiv sau genitival care însoțește un adjectiv pronominal posesiv)
Stă în banca ***a*** doua. (articol posesiv sau genitival care însoțește un numeral ordinal)
A, tu erai?! (interjecție)
Copiii scriu litera ***a***. (substantiv)

Miroase ***a*** busuioc. (prepoziție care însoțește un substantiv în Ac.)
A pleca este verb predicativ. (prepoziție care însoțește un verb la infinitiv)
Cărțile sunt ***a*** doi dintre băieți. (prepoziție care însoțește un numeral cardinal propriu-zis în G.)
A de dincolo e mai mare. (pronume demonstrativ de depărtare, formă populară)
Fata ***a*** de ieri învățase mai bine. (adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare, formă populară)
Rochia asta este tot ***a*** culoare cu cealaltă. (adjectiv pronominal demonstrativ de identitate „aceeași")
A mică e mai cuminte. (articol demonstrativ sau adjectival, formă populară)
Tu ***ai*** o carte. (verb predicativ)
Tu ***ai*** citit cartea. (verbul auxiliar *a avea* în alcătuirea perfectului compus)
Tu ***ai*** merge în tabără. (verbul auxiliar *a avea* în alcătuirea condiționalului-optativ)
Pantofii sunt ***ai*** băiatului (***ai*** lui). (articol posesiv sau genitival care însoțește o parte de vorbire în G.)
Ai mei au plecat. (articol posesiv sau genitival care însoțește un pronume posesiv).
Ai mei părinți au plecat. (articol posesiv sau genitival care însoțește un adjectiv pronominal posesiv)
Ai, ai! ce rău s-a lovit. (interjecție)
A cules ***ai***. (substantiv, reg. „usturoi")
N-a ***mai*** venit pe la noi. (adverb de mod)
Bătătorea pământul cu ***un mai***. (substantiv)
În luna ***mai*** înfloresc trandafirii. (substantiv)
La restaurant a comandat o porție de ***mai***. (substantiv – reg. „ficat")

12.

arc
– *arce*: Cele două *arce* de cerc sunt egale.
– *arcuri*: *Arcurile* și săgețile erau pregătite.
bandă
– *bande*: Două *bande* de răufăcători au atacat banca.
– *benzi*: Nu mai găsește cele două *benzi* de magnetofon.
element
– *elemente*: *Elementele* din tabelul lui Mendeleev sunt așezate pe grupe.
– *elemenți*: Acest calorifer are zece *elemenți*.
curent
– *curenți*: Au pătruns mai multe mase de *curenți* reci.
– *curente*: La începutul secolului al XX-lea existau mai multe *curente* literare.
centru
– *centri*: Au fost afectați doi dintre *centrii* nervoși.
– *centre*: Există mai multe *centre* de desfacere a pâinii.
cristal
– *cristale*: Duritatea și compoziția acestor *cristale* au fost stabilite în laborator.
– *cristaluri*: În sufragerie avea o vitrină plină cu *cristaluri*.
raport
– *raporturi*: Întrețin *raporturi* de prietenie de mulți ani.
– *rapoarte*: La această ședință au fost prezentate mai multe *rapoarte*.
timp
– *timpi*: Acest motor funcționează în patru *timpi*.
– *timpuri*: Atunci erau alte *timpuri*.
tranzistor
– *tranzistori*: Depanatorul a înlocuit mai mulți *tranzistori* (multe *tranzistoare*) și o diodă.
– *tranzistoare*: *Tranzistoarele* la care ascultă muzică sunt cumpărate de curând.
Observație: Substantivul din primul exemplu poate avea și forma de plural: *tranzistoare*.
corp
– *corpi*: În alcătuirea acestui element se îmbină *corpi* cu structuri diferite.
– *corpuri*: Se află acolo mai multe *corpuri* de clădiri.

ADJECTIVUL

A. DEFINIȚIE

Adjectivul este partea de vorbire flexibilă care se declină și exprimă o însușire calitativă sau cantitativă a unui obiect denumit de substantivul determinat (sau de un substituit al acestuia) cu care se acordă.

Acest tip de adjectiv se numește ***propriu-zis*** sau ***calificativ***.

Atunci când denumesc acțiuni, adjectivele provin din verbe la participiu (carte *citită*) sau la gerunziu acordat (voce *tremurândă*); tot prin conversiune pot proveni și din substantive (câini *mai bărbați*) sau din adverbe (o femeie *bine*, *asemenea* oameni).

La rândul său, adjectivul își schimbă valoarea morfologică în:
a) *adverb*: A plătit *scump* pentru fapta sa.
b) *substantiv*: *Scumpul* mai mult păgubește.

B. CLASIFICAREA ADJECTIVELOR

I. După structură sau alcătuire:

1. *simple* (alcătuite dintr-o singură parte de vorbire): *mic*, *mare*, *greu*, *verde* etc.
2. *compuse* (alcătuite din două sau mai multe părți de vorbire contopite – sudate –, alăturate, abreviate sau cu elemente de compunere): *cumsecade*, *binevoitor*, *albastru-deschis*, *galben-portocaliu*, *udemerist*, *euroasiatic*, *polimorf*, *electromagnetic* etc.

II. După flexiune:

1. *variabile* (își schimbă forma):
a) *cu o terminație* (au la singular o singură terminație pentru masculin și feminin): (pom) *verde*, (iarbă) *verde* etc.
b) *cu două terminații* (au la singular o terminație pentru masculin și alta pentru feminin): (băiat) *frumos*, (fată) *frumoasă* etc.
2. *invariabile* (nu își schimbă forma): *aievea*, *asemenea*, *cumsecade*, *doldora*, *otova*, *atroce*, *eficace*, *precoce*, *propice*, *gri*, *lila*, *oliv* etc.

Numărul terminațiilor se stabilește în funcție de formele de la singular.

III. După numărul total al formelor flexionare:

1. *cu două forme flexionare* (*mare/mari*);
2. *cu trei forme flexionare* (*românesc*, *românească*, *românești*);
3. *cu patru forme flexionare* (*frumos*, *frumoasă/frumoși*, *frumoase*);
4. *cu cinci forme flexionare* (*mult*, *multă/mulți*, *multe*, *multor*).

Numărul formelor flexionare este constituit din totalitatea formelor de la singular și de la plural, la toate cazurile.

C. FLEXIUNEA ADJECTIVULUI

– Își schimbă forma după gen, număr și caz, pe care le împrumută de la substantivul determinat cu care realizează acordul în toate aceste categorii gramaticale, având funcția sintactică de atribut adjectival.

Aceste categorii gramaticale se exprimă la adjectivele variabile prin desinențe și alternanțe fonetice.

– Când are funcție sintactică de nume predicativ, adjectivul este întotdeauna în cazul N., pe lângă un verb copulativ, realizând acordul cu subiectul, neînsoțit de prepoziție.

– Când este folosit cu alte funcții sintactice, afară de cea de atribut adjectival, stă în cazul Ac. și este însoțit de prepoziție. Pentru G. și D. nu are forme atunci când apare singur, ci doar prin acord cu substantivul determinat.

– Adjectivul se declină întotdeauna însoțind un substantiv și stă de obicei după acesta, de care se poate lega și prin articolul adjectival (demonstrativ):

Singular

N.-Ac. elevul (cel) harnic; eleva (cea) harnică;
G.-D. elevului (celui) harnic; elevei (celei) harnice.

Plural

N.-Ac. elevii (cei) harnici; elevele (cele) harnice;
G.-D. elevilor (celor) harnici; elevelor (celor) harnice.

– Adjectivul poate sta și înaintea substantivului determinat, putând prelua articolul hotărât de la acesta:

Singular

N.-Ac. elevul *harnic;* eleva *harnică;*
harnicul elev; *harnica* elevă;
G.-D. elevului *harnic;* elevei *harnice;*
harnicului elev; *harnicei* eleve.

Plural

N.-Ac. elevii *harnici;* elevele *harnice;*
harnicii elevi; *harnicele* eleve;
G.-D. elevilor *harnici;* elevelor *harnice;*
harnicilor elevi; *harnicelor* eleve.

– În privința formării G.-D. singular al adjectivelor feminine și a ortografierii cu *-ii* și cu *-iii* se aplică aceleași reguli ca și la substantive.

D. GRADELE DE COMPARAȚIE

Gradele de comparație sunt forme ale adjectivului care se realizează prin mijloace analitice și arată că o însușire poate exista în diferite grade de intensitate la mai multe obiecte ori la același obiect, dar în împrejurări (momente) diferite.

I. Gradul pozitiv arată însușirea unui obiect în mod absolut fără să mai fie raportată la altceva: copil *harnic*,

II. Gradul comparativ arată că o însușire poate exista în grade diferite:

1. ***de superioritate*** (o însușire poate exista într-un grad mai mare la același obiect sau la obiecte diferite): copil *mai harnic* decât celălalt;
2. ***de egalitate*** (o însușire se află în același grad la același obiect sau la obiecte diferite): copil *la fel (tot așa) de harnic* ca și celălalt;
3. ***de inferioritate*** (o însușire se află într-un grad mai scăzut la același obiect sau la obiecte diferite): copil *mai puțin harnic* decât celălalt.

III. Gradul superlativ arată că o însușire există în cel mai înalt sau în cel mai scăzut grad:

1. ***gradul superlativ relativ*** (însușirea există în cel mai înalt sau în cel mai scăzut grad, raportată la un grup de obiecte):
   a) *de superioritate:* copilul *cel mai harnic* dintre toți;
   b) *de inferioritate:* copilul *cel mai puțin harnic* dintre ei.

2. ***gradul superlativ absolut*** (însușirea există în cel mai înalt sau în cel mai scăzut grad, fără a mai fi raportată la un alt termen):
   a) *de superioritate:* copil *foarte harnic;*
   b) *de inferioritate:* copil *foarte puțin harnic.*

Gradul superlativ absolut se poate forma, afară de adverbul *foarte*, și prin alte mijloace cu un grad mai ridicat de expresivitate:

- cu adverbele și locuțiunile adverbiale: *tare, grozav de, nemaipomenit de, extraordinar de, din cale afară de, peste măsură de* etc.;
- cu ajutorul unor adjective (*putred de bogat*) sau adverbe (*deștept rău*);
- cu ajutorul unor adverbe provenite prin conversiune din substantive: *deșteaptă foc, îndrăgostit lulea, beat criță, înghețat tun* etc.;
- prin lungirea și prin repetarea unor sunete: *miiiică, galllben* etc.;
- prin repetarea adjectivului: *mică-mică* etc.;
- prin înlocuirea adjectivului cu un substantiv din aceeași familie lexicală: *o bunătate de om, o frumusețe de fată* etc.;
- prin repetarea substantivului la forma lui de G. plural: *voinicul voinicilor, frumoasa frumoaselor* etc.;
- cu ajutorul sufixului *-isim* (*rarisim*) și al unor prefixe: *preacuvios, răscunoscut, străvechi, arhiplin, ultramodern, supraaglomerat* etc.;
- cu ajutorul termenilor argotici (*rochie meseriașă; băiat de băiat, lucrare beton* etc.);
- cu ajutorul adverbului *ce* („cât de"), în construcții exclamative: *Ce albastru este cerul!*;
- cu ajutorul unor expresii comparative: *negru ca smoala, prost ca noaptea*;
- cu ajutorul unor construcții cu sens consecutiv: *frumos de-ți lua ochii.*

Există și adjective care nu au grade de comparație:

a) adjective care, la origine, sunt vechi comparative sau superlative: *major, superior, inferior, exterior, minor, optim, suprem, posterior, anterior, ulterior, extrem*;
b) adjective care, datorită sensului lor, nu acceptă comparația: *mort, viu, principal, veșnic, întreg, unic, petrolifer, minier, chimic* etc.;
c) adjective cu sens de superlativ: *excelent, admirabil, colosal, imens* etc.

E. FUNCȚIILE SINTACTICE

1. ***nume predicativ:***
→ El este *harnic.*

2. ***atribut adjectival:***
→ El este un copil *harnic.*

3. ***complement indirect*** (în Ac. cu prepoziție)
→ *Din alb* s-a făcut negru.

4. ***complement circumstanțial:***

a) *de mod comparativ* (în Ac. cu adverb comparativ):
→ Femeia era mai mult bolnavă *decât sănătoasă.*

b) *de timp* (în Ac. cu prepoziția *de*):
→ Îl cunosc *de mic.*

c) *de cauză* (în Ac. cu prepoziția *de*):
→ Nu mai putea *de flămând.*

d) *de relație* (în Ac., cu prepoziția *de*):
→ *De deșteaptă*, e deșteaptă.

e) *opozițional* (în Ac., cu locuțiunea prepozițională *în loc de*):
→ *În loc de albă*, și-a cumpărat o rochie roz.

f) *cumulativ* (în Ac., cu locuțiunea prepozițională *în afară de*):
→ *În afară de albe*, i-am oferit și garoafe roșii.
g) *de excepție* (în Ac., cu locuțiunea prepozițională *în afară de*):
→ *În afară de galbene*, n-are alte rochii.

5. *element predicativ suplimentar* (în N., fără prepoziție, sau în Ac., precedat de prepozițiile *de, drept*):
→ Fetița aleargă *voioasă*.
→ Îl ținea *de prost*.

F. LOCUȚIUNILE ADJECTIVALE

Locuțiunile adjectivale sunt grupuri de două sau mai multe cuvinte care au o unitate de sens și valoarea unui adjectiv.

– Cele mai multe locuțiuni adjectivale se formează din prepoziție și substantiv cu sau fără determinări: *cu judecată, cu dare de mână, de rând, de treabă, de preț, de seamă, la locul lui, de tot soiul* etc., dar există și alte tipuri: *de nimic, ca lumea, fel de fel, (tot) unul și unul* etc.
– Se comportă ca și adjectivele, putând să primească articol demonstrativ (adjectival) sau să aibă grade de comparație: *omul cel cu judecată, obiectul cel mai de preț* etc.
– Pot îndeplini funcție sintactică de:
a) *atribut adjectival:*
→ Acesta este un om *de treabă*.
b) *nume predicativ:*
→ Acest obiect este *de preț*.
– Aceeași locuțiune poate fi adjectivală sau adverbială prin schimbarea valorii gramaticale (morfologice):
→ Invenția ta este *de prisos*. (adjectivală)
→ Este *de prisos* să mai insiști. (adverbială)

G. ORTOGRAFIA ADJECTIVULUI

– Se scriu **într-un cuvânt** următoarele categorii de **adjective compuse**:
a) adjectivele (unele dintre ele și substantive) formate prin contopire din cuvinte întregi care prezintă un grad avansat de sudură și a căror scriere împreună s-a impus prin tradiție, fiind alcătuite din:
- adjectiv + adjectiv: (având flexiune la ultimul element component) *rozalb*;
- adjectiv + substantiv: *pursânge* (invariabil);
- adverb + adjectiv (uneori provenit din participiu): *binecuvântat, binevoitor, binefăcător, clarvăzător, preafericit* etc.;
- prepoziția *a* + *tot/toate* + adjectiv (tip învechit): *atoateștiutor, atotputernic*;
- prepoziție + substantiv sau adjectiv: *cuminte, deplin*;
- substantiv (uneori provenit dintr-un adjectiv) + adjectiv: *răufăcător, răuvoitor, codalb*;
- cu structura unei propoziții: *cumsecade*.

b) adjective neologice din terminologia tehnico-științifică formate din elemente de compunere combinate între ele sau cu termeni (cuvinte) întregi: *aurifer, neolitic, polimorf, balneoclimateric, electromecanic, gastrointestinal, cronofag, heliomarin, neoliberal, sociocultural* etc.;
c) adjectivele compuse din adjective legate printr-o vocală de legătură, având flexiune la ultimul element: *aeronaval, vasoconstrictor, cehoslovac, sârbocroat* etc.; când exprimă un raport între cei doi termeni, aceste adjective se scriu cu cratimă: *sârbo-croat* (dintre sârbi și croați) etc.

d) adjective formate simultan prin compunere și derivare: *antonpannesc, camilpetrescian*;
e) adjectivele (în general provenite din participii la forma negativă) compuse cu adverbul *mai* intercalat între prefixul *ne-* și adjectiv: *nemaiîntâlnit*.

– Se scriu **cu cratimă** următoarele categorii de **adjective compuse prin alăturare** din:
a) două adjective întregi nesudate cu flexiune la ultimul component (*bun-platnic, rău-platnic, instructiv-educativ, literar-artistic*), la ambele componente (*dulce-acrișor, albastru-azuriu*) sau invariabile: *alb-negru*;
b) două adjective întregi unite prin vocală de legătură cu flexiune la ultimul component: *burghezo-moșieresc, chimico-farmaceutic, economico-organizatorice* etc.; se scrie însă *surdomut*;
c) adjectiv invariabil (desemnând o culoare) + adverb (provenit uneori din participiu): *galben-închis, roșu-deschis*;
d) două sau mai multe adjective întregi indicând originea etnică, unite de regulă prin vocală de legătură: *rus-român, ruso-român, greco-turc, greco-ruso-turc* etc.;
e) două sau mai multe teme și un adjectiv: *anglo-francez, austro-ungar, franco-italo-spaniol*; se scrie însă *dacoromân, istroromân, macedoromân, meglenoromân*;
f) substantiv denumind un punct cardinal și un adjectiv indicând originea etnică: *nord-american, sud-african* etc.;
g) adverb (propriu-zis ori provenit din adjectiv) și un adjectiv (provenit din verb), *așa-numit, înainte-mergător, liber-cugetător, nou-născut, propriu-zis* etc.;
h) izolări de propoziții/fraze: (meșter) *drege-strică*.

H. FLEXIUNEA ADJECTIVELOR

1. Adjectivele masculine terminate la singular în *-iu* se scriu la plural nearticulat cu *-ii*, iar la forma articulată cu *-iii*: *cercel-argintiu – cercei argintii – argintiii cercei*.
2. Adjectivele masculine terminate în vocala *u* precedată de un grup de consoane cu finala în *l* sau *r* au pluralul nearticulat în *-i*, iar pe cel articulat hotărât în *-ii*: (*oameni*) *simpli/simplii* (*oameni*); (*ochi*) *albaștri/albaștrii* (*ochi*).
3. La unele adjective feminine de tipul *bună, mare, cutanee*, forma de genitiv-dativ singular nearticulat este asemenea celei de plural nearticulat: (acestei) *note bune* – (două) *note bune*; (acestei) *case mari* – (două) *case mari*; (acestei) *infecții cutanee* – (două) *infecții cutanee*.
4. Genitiv-dativul singular articulat al adjectivelor feminine de mai sus se formează prin adăugarea articolului hotărât *-i* la forma nearticulată a acelorași cazuri: (unei) *note bune – bunei note*; (unei) *case mari – marii case*;
5. Genitiv-dativul singular articulat al adjectivelor feminine terminate în *-ie* în hiat se formează prin adăugarea articolului *-i* la forma de N.-Ac. singular: *casă pustie – pustiei case*; la aceste adjective forma nearticulată de genitiv-dativ singular se scrie cu *-ii*: (unei) *case pustii*, (unei) *câmpii aurii*, fiind egală cu aceea de plural nearticulat: (două) *case pustii*, (două) *câmpii aurii*.
6. Adjectivul *drag* are la feminin plural nearticulat și la genitiv-dativ singular nearticulat forma *dragi*: *fetele dragi* – (unei) *fete dragi*; la plural articulat are forma *dragile* (*dragile fete*), iar la genitiv-dativ forma *dragii* (*dragii fete*).
7. Unele adjective neologice feminine admit forme cu și fără alternanța *o* (accentuat) / *oa*: *analogă/analoagă*; *omologă/omoloagă*, în timp ce la altele se admite doar forma cu *o*: *barocă, echivocă*.
8. Sunt corecte următoarele forme ale adjectivelor neologice: *burlescă, livrescă, grotescă*; dar: *pitorească*.

9. Adjectivele terminate la masculin singular în *-uos* au femininul singular în *-uoasă* (*respectuoasă, somptuoasă*) și plural în *-uoase* (*respectuoase, somptuoase*).
10. Adjectivele terminate în *-uu* conțin hiatul *u-u* și se despart în silabe, în consecință: *am-bi-gu-u* (celelalte forme flexionare fiind: f. sg. *ambiguă*, f. pl. *ambigue*, m. pl. *ambigui*), *con-ti-nu-u, per-pe-tu-u etc.*
11. Adjective precum *anumit, diferit, mult, puțin, tot* au la genitiv-dativ plural disinența pronominală *-or* când sunt antepuse și neprecedate de alt determinant cu formă cazuală marcată: *anumitor colegi*; dar: *acestor anumiți colegi*; aceste adjective, precum și *divers, felurit, numeros*, pot exprima la plural valoarea de genitiv printr-o construcție cu prepoziția *a*, iar pe cea de dativ cu propoziția *la*, ambele urmate de acuzativ, ca și numeralele (*votul a zece / a numeroși parlamentari*).
12. Adjectivele invariabile au aceeași formă la toate cazurile/genurile/numerele, printre acestea numărându-se adjectivele cu finala *-ce*: *atroce, eficace, ferice, vivace, motrice, precoce, propice, ferice, perspicace*; sunt însă variabile adjective ca: *tenace, vorace, sagace, rapace, novice.*
13. Există adjective (unele învechite, altele neologice) care însoțesc numai substantive neutre; acest fapt nu presupune că și adjectivele sunt neutre, chiar dacă au la singular formă de masculin, iar la plural formă de feminin: (*foc*) *bengal*, (*substantiv*) *epicen.*

EXERCIȚII

1. Formați adjective de la cuvintele de mai jos cu ajutorul sufixelor și al prefixelor: *moș, tânăr, argint, Moldova, Olt, femeie, scorbură, mijloc, bărbat, ramură, trandafir, ceață, părinte, Gorj, Ialomița, lăutar, serios, priceput, vindecat, vinovat, școală, munte, căldură, plete, floare, pădure, mătase, lumină.*

2. Transformați următoarele adjective în substantive și alcătuiți cu ele scurte propoziții: *silitor, negru, neastâmpărat, înalt, harnic, leneș, blondă, tânăr, bătrân.*

3. Alăturați substantivelor date formele potrivite ale adjectivelor *zglobiu, durduliu, grijuliu, hazliu, tuciuriu:*

copii ....;	*copiii ....;*	*toți .... copii;*
copiilor ....;	*acești .... copii;*	*unor copii ....;*

4. Precizați care dintre adjectivele de mai jos nu au grade de comparație: *anterior, bun, rău, exterior, silitor, inferior, superior, harnic, extrem, optim, vrednic, suprem, ultim, veșnic, des, complet, principal, important, vioi, gigantic.*

5. Găsiți șase substantive compuse în alcătuirea cărora să intre și un adjectiv și formați cu fiecare dintre ele câte o propoziție.

6. Arătați care dintre adjectivele de mai jos nu-și schimbă forma: *alb, mov, galben, ferice, cumsecade, eficace, primar, vesel, motrice, trist, atroce, tânăr, bej, crem, vernil, bleumarin, oliv, havan, bătrân.*

7. Găsiți adjectivele care pot înlocui următoarele locuțiuni adjectivale: (lucru) *de folos*, (om) *de nimic*, (om) *de seamă*, (obiect) *de preț*, (om) *cu judecată*, (om) *de milioane*, (om) *de treabă*, (om) *cu dare de mână*, (om) *de omenie*, (om) *cu cap*, (om) *de rând*, (om) *cu stare.*

8. Declinați în propoziții *plopul cel înalt* (la singular și plural) și *munții pustii* (la plural).

9. Treceți adjectivul *pustii* înaintea substantivului *munții*, din propozițiile de la exercițiul 8.

10. Formulați propoziții în care să folosiți adjectivul *harnic* pe lângă substantivul *elev* și adjectivul *cenușiu* pe lângă substantivul *nor*, la N. și Ac. plural, articulate cu articol hotărât și nearticulate.

11. Formulați propoziții în care să folosiți adjectivul *mare* pe lângă substantivul *casă* și adjectivul *argintie* pe lângă substantivul *zăpadă*, la G. și D. singular, articulate cu articol hotărât și nearticulate.

12. Precizați valoarea morfologică a cuvintelor subliniate din exemplele:
Este un copil *înțelept*. El este *înțelept*. Nu este *înțelept* să procedezi așa. E un copil *drag* tuturor. Mi-e *drag* românul. Mi-e *drag* să-l privesc. Timpul este *frumos*. Este *frumos* să-ți ajuți colegii. El este un copil *frumos*. Drumul *greu* îi istovise. Drumul este *greu*. Este *greu* să ajungi până acolo. Un fulg *ușor* plutea în aer. Sania alunecă *ușor* pe zăpadă. Pachetul este *ușor*. Este *ușor* să înveți.

13. Alcătuiți o scurtă compunere cu temă la alegere în care să folosiți și adjective la gradul superlativ absolut format prin procedee expresive (cel puțin cinci).

14. Faceți analiza morfologică și sintactică a adjectivelor din textele următoare:
a) „Băiatul era foarte blând, de treabă, nu avea niciun vițiu. Era străin de departe, zicea el, dar nu voia să spună de unde." (I.L. Caragiale, *În Nirvana*)
b) „Dascălul Clăiță era nenorocit fiindcă auzise că domnul Wondracek voiește să treacă pe Huțu la școlile latinești. [...]
E rău, foarte rău – zicea el. Pentru că vezi dumneata: e adevărat că trebuie să fie și popi și alt neam de oameni, dar cel mai mare lucru e dascălul și așa oamenii cei mai aleși trebuie să fie dascăli." (I. Slavici, *Budulea Taichii*)
c) „Și acum pentru a treia oară, feciorul de împărat iertă viața râsului, precum iertase pe a vulturului, precum iertase pe a dihorului; el strânse praștia pe mână, iar fiara veselă și mulțumită că scăpase cu zile, scăpără din ochii ei o piatră de rubin, mare și frumoasă, roșie și vie, mai roșie decât fraga muntelui, mai vie decât para focului și întocmai ca sângele voinicului." (Al. Odobescu, *Pseudikineghetikos*)

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1. *strămoșesc, tineresc, argintiu, moldovenesc, oltenesc, femeiesc, scorburos, mijlociu, bărbătesc, rămuros, trandafiriu, cețos, părintesc, gorjenesc, ialomițean, lăutăresc, neserios, nepriceput, nevindecat, nevinovat, școlăresc (școlar), muntenesc (muntos), călduros, pletos, înfloritor, păduros (pădureț), mătăsos, luminos.*
Observații:
Unele dintre aceste adjective se formează de la o bază derivată (temă lexicală) la care se adaugă sufixul *-esc: moldovean + -esc; oltean + -esc* etc.
Din aceeași familie lexicală cu cuvintele date fac parte și alte adjective care se formează însă de la verb: *argint* – (a) *arginta* – *argintat, neargintat, bărbat* – (a) *îmbărbăta* – *îmbărbătat* etc., acestea fiind adjective participiale.

2. *Silitorul (cel silitor)* este întotdeauna lăudat.
Negrul este culoarea ei preferată.
Cel negru îmi place mai mult decât cel verde.
Neastâmpăratul (cel neastâmpărat) face câte o poznă.

Comandantul bateriei străpungea cu privirile *înaltul* cerului.
Cel înalt aruncă mai bine mingea la coș.
Harnicul (cel harnic) are de câștigat.
Leneșul (cel leneș) mai mult aleargă și scumpul mai mult păgubește
Firavul (cel firav) trebuie protejat.
Blonda (cea blondă) este vecina mea.
Tânărul (cel tânăr) este student în anul întâi.
Bătrânul (cel bătrân) își așteaptă nepoții.

3. copii *zglobii;* copiii *zglobii;* toți *zglobiii* copii;
copii *durdulii;* copiii *durdulii;* toți *durduliii* copii;
copii *grijulii;* copiii *grijulii;* toți *grijuliii* copii;
copii *hazlii;* copiii *hazlii;* toți *hazliii* copii;
copii *tuciurii;* copiii *tuciurii;* toți *tuciuriii* copii;

copiilor *zglobii;* acești *zglobii* copii; unor copii *zglobii;*
copiilor *durdulii;* acești *durdulii* copii; unor copii *durdulii;*
copiilor *grijulii;* acești *grijulii* copii; unor copii *grijulii;*
copiilor *hazlii;* acești *hazlii* copii; unor copii *hazlii;*
copiilor *tuciurii;* acești *tuciurii* copii; unor copii *tuciurii.*

4. Nu au grade de comparație: *anterior, exterior, inferior, superior, extrem, optim, suprem. ultim, veșnic, complet, principal, gigantic.*

5. *Făt-Frumos, Harap-Alb, Albă-ca-Zăpada, bunăstare, bunăvoință, rea-credință, botgros, dreptunghi, Marea Neagră, Câmpulung* etc.

Făt-Frumos a plecat la drum însoțit de fratele său.
Astfel *Harap-Alb* devine sluga Spânului.
N-a fost niciodată de *rea-credință.*
Bunăstarea lor depinde de munca depusă.
N-a manifestat niciun fel de *bunăvoință.*
Au făcut o excursie la *Câmpulung.*

6. Nu-și schimbă forma (sunt invariabile): *mov, ferice, cumsecade, eficace, motrice, atroce, bej, crem, vernil, bleumarin, oliv, havan.*

7. ***de folos*** *= folositor;*
de nimic *= josnic, netrebnic;*
de seamă *= important;*
de preț *= prețios, valoros;*
cu judecată *= chibzuit;*
de milioane *= nemaipomenit;*
de treabă *= bun, înțelegător;*
cu dare de mână *= bogat, avut;*
de omenie *= omenos;*
cu cap *= inteligent, calculat;*
de rând *= obișnuit;*
cu stare *= înstărit, bogat.*

8. N. *Plopul cel înalt* se leagănă în bătaia vântului.
G. Frunzele *plopului celui înalt* foșneau în răcoarea dimineții.
D. Din cauza furtunii, *plopului celui înalt* i s-au rupt crengile.
Ac. S-au adunat multe păsărele în *plopul cel înalt* din fața casei.
V. –

Trecând la plural aceste propoziții, substantivul și adjectivul obțin următoarele forme:
N.-Ac: *plopii cei înalți*
G.-D. *plopilor celor înalți*

N. *Munții pustii* sunt cutreierați de sălbăticiuni.
G. Vârfurile golașe *ale munților pustii* mângâie norii.
D. Dan stătea de strajă țării asemenea *munților pustii* din apropierea hotarului.

Ac. El trăia solitar în *munții pustii.*
V. –

9. *Pustiii munți* erau cutreierați de sălbăticiuni.
Vârfurile golașe *ale pustiilor munți* mângâie norii.
Dan stătea de strajă țării asemenea *pustiilor munți* din apropierea hotarului.
El trăia solitar în *pustiii* și bătrânii *munți.*

Observații:
Trecând adjectivele înaintea substantivului, se observă că acestea se articulează, preluând articolul substantivului. Astfel, la forma de N.-Ac., adjectivul se scrie cu *-iii*, deoarece este de genul masculin terminat la singular în *-iu*. Ca și la substantivele din aceeași categorie (*fiu, geamgiu* etc.), primul *i* face parte din rădăcină (*pustiu – pustie*), al doilea *i* este desinența pentru plural (*pustiu – pustii*), iar al treilea *i* este articolul hotărât propriu-zis enclitic pe care îl preia de la substantiv prin antepunere față de acesta (*munții pustii – pustiii munți*).

10. Nominativ:
– *formă nearticulată:*
Elevii harnici obțin rezultate bune.
Norii cenușii au împânzit cerul.
– *formă articulată:*
Harnicii elevi sunt felicitați de profesori.
Cenușiii nori pluteau amenințător peste sat.

Acuzativ:
– *formă nearticulată:*
Ei au numai cuvinte de laudă pentru *elevii harnici.*
Vântul alungase *norii cenușii* de pe cer.
– *formă articulată:*
Pe *harnicii elevi* i-am întâlnit la bibliotecă.
Din *cenușiii* nori cădea o ploaie iute și rece.

Observație:
Adjectivul *harnic* se scrie la N.-Ac. plural articulat cu *-ii*, deoarece la forma nearticulată se termină în *-i*. Adjectivul *cenușiu* se scrie la forma articulată cu *-iii*, deoarece la cea nearticulată se termină în *-ii*, unde primul *i* aparține temei *(cenușiu – cenușie)*, iar al doilea *i* este desinența de plural care o înlocuiește pe cea de singular (*cenușiu – cenușii*); la această formă se adaugă al treilea *i*, care este articol hotărât propriu-zis (*cenușii–cenușiii (nori)*).

11. Genitiv:
– *formă nearticulată:*
În fața *casei mari* din apropierea noastră se află o minunată grădină.
Strălucirea *zăpezii argintii* îți lua ochii.
– *formă articulată:*
Pereții *marii case* au fost văruiți proaspăt.
Fulgii *argintiei zăpezi* plutesc ușor în aer.

Dativ:
– *formă nearticulată:*
Casei mari de lângă noi i s-au făcut reparații.
Strălucirea ochilor ei este asemenea *zăpezii argintii.*
– *formă articulată:*
Un plop uriaș stă de strajă *marii case* de la șosea.
Datorită *argintiei zăpezi*, întinderea pare un câmp de diamante.

Observații:
Adjectivul *mare* se scrie la G.-D. singular articulat cu *-ii*, deoarece la forma nearticulată are desinența *-i* (*această casă mare – acestei case mari*), la care se adaugă, prin antepunere, articolul hotărât propriu-zis enclitic *-i* (*acestei case mari – marii case*).

Forma *argintii*, scrisă cu *-ii*, este nearticulată, deoarece primul *i* face parte din temă (*argintiu – argintie*), iar al doilea *i* este desinență (*această zăpadă argintie – acestei zăpezi argintii*). La acest adjectiv, forma articulată hotărât la G.-D. singular se obține prin adăugarea articolului *-i* la forma nearticulată de N.-Ac. singular, deoarece se termină în *i/e* în hiat, ca și substantivele din aceeași categorie (*această zăpadă argintie – argintiei zăpezi*).

12.

înțelept – adjectiv (pe lângă substantivul *copil*, a cărui însușire o arată);
înțelept – adjectiv (pe lângă verbul copulativ personal *este*, realizând acordul cu subiectul *el*);
înțelept – adverb (pe lângă verbul copulativ impersonal *este* cu care formează o expresie verbală impersonală urmată de o subiectivă; tot adverb poate fi și când determină un verb predicativ: *El a procedat* ***înțelept***.);
drag – adjectiv (pe lângă substantivul *copil*, a cărui însușire o arată);
drag – adjectiv (pe lângă verbul copulativ personal *este*, realizând acordul cu subiectul *românul*);
drag – adverb (pe lângă verbul copulativ impersonal *este*, formând o expresie verbală impersonală urmată de o subiectivă);
frumos – adjectiv (pe lângă verbul copulativ personal *este*, realizând acordul cu subiectul *timpul*);
frumos – adverb (pe lângă verbul copulativ impersonal *este*, formând o expresie verbală impersonală urmată de o subiectivă; tot adverb poate fi și atunci când determină un verb predicativ: *El vorbește* ***frumos*** *cu colegii.*);
frumos – adjectiv (pe lângă substantivul *copil*, a cărui însușire o arată);
greu – adjectiv (pe lângă substantivul *drumul*, a cărui însușire o arată);
greu – adjectiv (pe lângă verbul copulativ personal *este*, realizând acordul cu substantivul *drumul*);
greu – adverb (pe lângă verbul copulativ impersonal *este*, formând o expresie verbală impersonală urmată de o subiectivă; tot adverb poate fi și atunci când determină un verb predicativ: *Merge* ***greu*** *din cauza rănii de la picior.*);
ușor – adjectiv (pe lângă substantivul *fulg*, a cărui însușire o arată);
ușor – adverb (pe lângă verbul predicativ *alunecă*);
ușor – adjectiv (pe lângă verbul copulativ personal *este*, realizând acordul cu subiectul *pachetul*);
ușor – adverb (pe lângă verbul copulativ impersonal *este*, formând o expresie verbală impersonală urmată de o subiectivă).

Observații:

Când sunt adjective pe lângă substantivele a căror însușire o arată, cuvintele subliniate au funcție sintactică de atribut adjectival. Când sunt adjective sau adverbe pe lângă un verb copulativ personal și, respectiv. impersonal, cuvintele subliniate au funcție sintactică de nume predicativ. Ca adverbe pe lângă un verb predicativ, ele au funcția sintactică de complemente circumstanțiale de mod propriu-zise.

Valoarea de adjectiv sau de adverb a acestor cuvinte pe lângă un verb copulativ se constată prin prezența subiectivei (când sunt adverbe) și a unui subiect (când sunt adjective). Se pot verifica aceste valori și prin posibilitatea flexionării cuvintelor respective: *Timpul este* ***frumos****. Vremea este* ***frumoasă****.* (adjectiv) *Este* ***frumos*** *să-ți ajuți colegii. Este* ***frumoasă*** *să-ți ajuți colegii.* (formulare inexistentă în limba română; neputând flexiona, *frumos* este adverb).

13.

În București

Era o zi *nemaipomenit de frumoasă* din vacanța de vară și de aceea am hotărât să facem o vizită în Capitală. Trenul rapid cu care am călătorit circula cu o viteză *extraordinar de mare* și în două ore am ajuns la destinație.

Bucureștiul ne-a primit cu bulevardele lui *largi-largi*, străjuite de copaci bătrâni și rămuroși. De o parte și de alta se înălțau clădiri impunătoare, iar pe trotuare, oamenii *grăbiți din cale-afară* treceau în toate părțile. Era un du-te-vino permanent, amețitor, o curgere perpetuă a unui șuvoi viu ce se pierdea în magazine, în stațiile de metrou sau își continua drumul spre locuri numai de el știute.

Ajunși în centrul orașului, am vizitat Universitatea, Galeriile de Artă și apoi Muzeul de Istorie. După un popas la câteva librării, am mers în Cișmigiu, *o minunăție de parc*, loc de odihnă și meditație pentru atâtea generații de bucureșteni. Aici, flori multicolore cu petale *mitici* și viu colorate formau un covor încântător pe care se profilau siluetele trandafirilor legănați de adierea ușoară a vântului.

Timpul trecuse destul de repede și trebuia să ne înapoiem la gară. De aceea am mers în prima stație și, urcându-ne într-un autobuz *supraaglomerat*, am reușit să ajungem cu bine pe peronul Gării de Nord, unde ne-am întâlnit cu un alt grup de excursioniști, *bucuroși nevoie mare*, că plecau să viziteze Delta Dunării.

După câteva minute, iată-ne din nou la drum, de data asta spre casă. Duceam cu noi impresiile unei zile petrecute în Capitală, un oraș care ar putea deveni în câtva timp o metropolă *ultramodernă*.

14.

a)

foarte blând – adjectiv propriu-zis simplu, variabil, cu două terminații și cu patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu subiectul *băiatul* – masculin, singular, N. –, gradul superlativ absolut de superioritate, funcție sintactică de nume predicativ, coordonat copulativ prin juxtapunere cu numele predicativ *de treabă*;
de treabă – locuțiune adjectivală, cazul N. –, gradul pozitiv, funcție sintactică de nume predicativ, coordonat copulativ prin juxtapunere cu numele predicativ *foarte blând;* cele două nume predicative formează împreună un nume predicativ multiplu.

b)

nenorocit – adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații și cu patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu subiectul *dascălul* – masculin, singular, N. –, gradul pozitiv, funcție sintactică de nume predicativ;
latinești – adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații și cu trei forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *școlile* – feminin, plural, Ac. –, fără grad de comparație, funcție sintactică de atribut adjectival.

Observație:

Cuvintele *rău, foarte rău* și *adevărat* nu sunt adjective, ci adverbe provenite din adjective prin conversiune (schimbarea valorii morfologice sau gramaticale) care intră în alcătuirea unor expresii verbale impersonale.
cel mai mare – adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații și cu patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *lucru* – neutru, singular, N. –, gradul superlativ relativ de superioritate, funcție sintactică de atribut adjectival;

cei mai aleși – adjectiv provenit din verb la participiu (adjectiv participial), variabil cu două terminații și cu patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul *oamenii* – masculin, plural, N. –, gradul superlativ relativ de superioritate, funcție sintactică de atribut adjectival.

c)

veselă – adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații și cu patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *fiara* – feminin, singular, N. –, grad pozitiv, funcție sintactică de atribut adjectival;

mulțumită – adjectiv provenit din verb la participiu (adjectiv participial), variabil cu două terminații și cu patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *fiara* – feminin, singular, N. –, grad pozitiv, funcție sintactică de atribut adjectival, coordonat copulativ plin conjuncția *și* cu atributul adjectival *veselă;*

mare – adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu o terminație și cu două forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *o piatră* – feminin, singular, Ac. –, grad pozitiv, funcție sintactică de atribut adjectival;

frumoasă – adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații și cu patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *o piatră* – feminin, singular, Ac. –, grad pozitiv, funcție sintactică de atribut adjectival, coordonat copulativ cu atributul adjectival *mare* prin conjuncția *și*;

roșie – adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații și cu trei forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *o piatră* – feminin, singular, Ac. –, grad pozitiv, funcție sintactică de atribut adjectival, coordonat copulativ cu atributele adjectivale *mare* și *frumoasă* prin juxtapunere;

vie – adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații și cu trei forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *o piatră* – feminin, singular, Ac. –, grad pozitiv, funcție sintactică de atribut adjectival, coordonat copulativ prin conjuncția *și* cu atributul adjectival *roșie;*

mai roșie – adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații și cu trei forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *o piatră* – feminin, singular, Ac. –, gradul comparativ de superioritate, funcție sintactică de atribut adjectival;

mai vie – adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații și cu trei forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *o piatră* – feminin, singular, Ac. –, gradul comparativ de superioritate, funcție sintactică de atribut adjectival, coordonat copulativ prin juxtapunere cu atributul adjectival *mai roșie.*

PRONUMELE ȘI ADJECTIVELE PRONOMINALE

A. DEFINIȚIE

Pronumele este partea de vorbire flexibilă care ține locul unui substantiv (*pro* = „pentru"; *nume* = „substantiv").

B. CLASIFICARE

I. Pronume cu forme personale (își schimbă forma după persoană și în analiza lor se precizează persoana):
1. pronume ***personal (propriu-zis)***;
2. pronume ***personal de politețe (de reverență)***;
3. pronume ***reflexiv***;
4. pronume ***de întărire***;
5. pronume ***posesiv***.

II. Pronume fără forme personale (nu își schimbă forma după persoană și în analiza lor nu se precizează persoana):
1. pronume ***demonstrativ***;
2. pronume ***nehotărât***;
3. pronume ***interogativ***;
4. pronume ***relativ***;
5. pronume ***negativ***.

Pronumele de întărire, pronumele posesiv și toate pronumele fără forme personale devin *adjective pronominale* atunci când nu mai înlocuiesc un substantiv, ci se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat:
1. adjectiv pronominal ***de întărire***;
2. adjectiv pronominal ***posesiv***;
3. adjectiv pronominal ***demonstrativ***;
4. adjectiv pronominal ***nehotărât***;
5. adjectiv pronominal ***interogativ***;
6. adjectiv pronominal ***relativ***;
7. adjectiv pronominal ***negativ***.

Pronumele *au aceleași funcții sintactice ca și substantivul*, după cazul la care se află.
Adjectivele pronominale au o *singură funcție sintactică*: ***de atribut adjectival***.

C. PRONUMELE PERSONAL (PROPRIU-ZIS)

I. Pronumele personal (propriu-zis) este partea de vorbire flexibilă care desemnează anumite persoane.

II. Flexionează după persoană, număr, gen (numai persoana a III-a) și caz.

1. **Persoana** este forma pe care o ia pronumele pentru a arăta:
   a) persoana care vorbește (***persoana I***): ***eu, noi***;
   b) persoana cu care se vorbește (***persoana a II-a***): ***tu, voi***;
   c) persoana despre care se vorbește (***persoana a III-a***): ***el*** (***dânsul***), ***ea*** (***dânsa***), ***ei*** (***dânșii***), ***ele*** (***dânsele***).

2. Are două **numere**:

a) *numărul **singular*** (desemnează o singură persoană): ***eu, tu, el (dânsul), ea (dânsa)***;

b) *numărul **plural*** (desemnează două sau mai multe persoane): ***noi, voi, ei (dânșii), ele (dânsele)***.

3. Forme diferite **după gen** are numai la persoana a III-a:

– *masculin*: ***el (dânsul), ei (dânșii)***;

– *feminin*: ***ea (dânsa), ele (dânsele)***;

– *neutru*: ***el (dânsul), ele (dânsele)***.

4. În ceea ce privește **cazurile** și **formele** lor:

a) pronumele personal de persoana I nu are cazurile G. și V., cel de persoana a II-a nu are cazul G., iar cel de persoana a III-a nu are cazul V.;

b) la cazurile Ac. și D., pronumele personale (propriu-zise) au atât forme accentuate, cât și neaccentuate (cu excepția lui *dânsul, dânsa, dânșii, dânsele*); la Ac., formele accentuate sunt întotdeauna însoțite de prepoziție;

c) formele accentuate răspund singure la întrebare, iar cele neaccentuate răspund cu ajutorul celor accentuate;

d) pronumele personale (propriu-zise) au *următoarele forme*:

Cazul	Persoana I			
	Singular		Plural	
	Forme accentuate	Forme neaccentuate	Forme accentuate	Forme neaccentuate
N.	eu	–	noi	–
G.	–	–	–	–
Ac.	(pe) mine	mă, -mă, m-, -m-;	(pe) noi	ne, ne-, -ne, -ne-;
D.	mie	îmi, mi, mi-, -mi, -mi-;	nouă	ne, ne-, -ne, -ne-; ni, ni-, -ni-;
V.	–	–	–	–

Cazul	Persoana a II-a			
	Singular		Plural	
	Forme accentuate	Forme neaccentuate	Forme accentuate	Forme neaccentuate
N.	-tu	–	voi	–
G.	–	–	–	–
Ac.	(pe) tine	te, te-, -te, -te-;	(pe) voi	vă, -vă, v-, -v-;
D.	ție	îți, ți, ți-, -ți, -ți-;	vouă	vă, -vă, v-, -v-; vi, vi-, -vi-;
V.	tu!	–	–	–

Cazul	Persoana a III-a masculin			
	Singular		Plural	
	Forme accentuate	Forme neaccentuate	Forme accentuate	Forme neaccentuate
N.	el	–	ei	–
G.	(al, a, ai, ale) lui	–	(al. a, ai, ale) lor	–
Ac.	(pe) el	îl, l-, -l, -l-;	(pe) ei	îi, i-, -i, -i-;
D.	lui	îi, i, i-, -i, -i-;	lor	le, le-, -le, -le-; li, -li, li-, -li-;
V.	–	–	–	–

Cazul	Persoana a III-a feminin			
	Singular		Plural	
	Forme accentuate	Forme neaccentuate	Forme accentuate	Forme neaccentuate
N.	ea	–	ei	–
G.	(al, a, ai, ale) ei	–	(al, a, ai, ale) lor	–
Ac.	(pe) ea	o, -o, -o-;	(pe) ele	le, le-, -le, -le-;
D.	ei	îi, i, i-, -i, -i-;	lor	le, le-, -le, -le-; li, li-, -li, -li-;
V.	–	–	–	–

e) în privința formelor neaccentuate există următoarele situații speciale:

- forme cu **valoare neutră** în acuzativ și dativ (nu țin locul unui substantiv și nu au funcție sintactică):
  - → *A luat-***o** *la sănătoasa* (Ac.)
  - → **Îi** *dădea mereu cu gura.* (D.)
- forme de **dativ posesiv** (se înlocuiesc cu un adjectiv posesiv):
  - → *M-a impresionat privirea-***ți** (ta) *blândă.*
  - – aceste forme pot fi precedate și de prepoziții și locuțiuni prepoziționale cu regim de genitiv):
  - → *A sosit înaintea-***ți**.
  - → *Se adunaseră în juru-***mi**.
- forme de **dativ etic** (nu au funcție sintactică, ci doar valoare stilistică deoarece arată participarea afectivă a vorbitorului la cele relatate):
  - → „*Vor să* **mi** te-omoare" (*Miorița*)
  - → *Și* **mi** **ți**-*l bătu!*

f) pronumele *dânsul* este o formă compusă, cu prepoziția *de*, având următoarea flexiune:

Cazul	Singular		Plural	
	masculin	feminin	masculin	feminin
N.;-Ac.	dânsul	dânsa	dânșii	dânsele
G.; D.	dânsului	dânsei	dânșilor	dânselor
V.	–	–	–	–

Aceste pronume își au originea în formele mai vechi *însul, însa, înșii, însele*, care apar astăzi doar precedate de prepozițiile *întru, dintru, printru*: *într-însul, printr-însa* etc.

g) persoana I are la plural mai multe valori:
- pluralul *autorității* administrative (al majestății): Se adeverește *de noi*, conducerea școlii ...
- pluralul *autorului*: *Noi* considerăm că ..., în ceea ce *ne* privește ...
- pluralul *modestiei* sau al falsei modestii: „Ce vrei tu? *Noi*? Bună pace ...” (M. Eminescu, *Scrisoarea III*);
- pluralul *solidarității* (în discursuri): „Dar ce întrebare *ne* punem *noi*, pe drept cuvânt ...”

III. Pronumele personal are aceleași **funcții sintactice** ca și substantivul:

1. ***subiect***:
   - → *El* scrie.
   - → *Ai lui* au plecat.
   - → Au mai plecat *dintre ei*.
2. ***nume predicativ***:
   - → Cartea este *a ei*.
   - → Câștigătorul concursului este *el*.
   - → Caietul este *pentru tine*.
   - → Tu ești *asemenea ei*.
   - → Ei au fost *împotriva-ți*.
3. ***atribut pronominal***:

a) *genitival*:
- → Meritul *ei* este de necontestat.

b) *prepozițional*
- → Veștile *de la tine* sosesc greu.
- → Măsurile *împotriva lor* au fost aspre.
- → Victoria *datorită lor* i-a mulțumit pe suporteri.
- → Prietenii *din juru-i* nu-i dădeau pace.

c) *în dativ fără prepoziție* (*datival*):
- → Vorba-*i* blândă te unge la inimă.

d) *apozițional*:
- → Maria, *ea*, mi-a povestit totul.
- → Pe colega mea, *pe ea*, a premiat-o la sfârșitul anului școlar.
- → I-am oferit fetei, *ei*, o floare.
- → Meritele sportivei, *ale ei*, au fost recunoscute.
- → Fetițo, *tu* din banca întâi, răspunde la întrebare!
- → Pedeapsa împotriva acuzatului, *împotriva-ți*, este prevăzută de lege.

4. ***complement direct***:
   - → *Te*-am văzut în oraș.
5. ***complement indirect***:
   - → *I*-am dat o carte.
   - → Ne-am amintit *de ei*.
   - → Au luptat *împotriva lor* veacuri de-a rândul.
   - → Ei s-au revoltat *împotriva-i*.

complement de agent:
- → A fost apostrofat de *ei*.

7. ***complemente circumstanțiale***:

a) *de loc*:
- → S-a oprit *lângă el*.
- → Stătea nemișcat *în fața lor*.
- → *Înainte-i* se afla cafeaua aburindă.

b) *de timp*:
- → Au sosit *odată cu voi*.
- → Să ajungeți la școală *înaintea lor*.
- → A ajuns acolo *înainte-ți*.

c) *de mod*:
- → Învață ca *și tine*.
- → A știut indicațiile și a acționat *în baza lor*.
- → Știind prevederile planului, el a *lucrat potrivit lor*.
- → Ei cunosc legea și au acționat *în baza-i*.

d) *de cauză*:
- → I-a făcut observație *pentru el*.
- → L-a certat *din cauza lui*.
- → Fiind neatentă, accidentul a avut loc *din cauza-i*.

e) *de scop*:
- → Are un examen curând și se pregătește *pentru el*.
- → Urmând premiera, se pregătea *în vederea ei*.
- → Având o restanță, se pregătește intens *în vederea-i*.

f) *condițional*:
- → *În locul lui*, nu m-aș fi dus acolo.
- → *În locu-ți*, n-aș fi procedat așa.

g) *concesiv*:
- → *În ciuda lui*, eu tot voi merge acolo.
- → *În ciuda-ți*, tot voi pleca în excursie.
- → *Contrar lor*, celălalt tot se va prezenta la concurs.

h) *instrumental*:
- → Avea un plug și muncea pământul *cu el*.
- → A învins *datorită lui*.
- → A reușit *prin intermediul lor*.
- → *Prin intermediu-i* voi rezolva totul.

i) *sociativ*:
- → A mers la mare *împreună cu ei*.

j) *de relație*:
- → *Relativ la el*, n-am ce spune.
- → Sunt mulțumit *în privința lor*.
- → *În privința-i* rămâne să mai discutăm.

k) *opozițional*:
- → *În loc de ele*, să veniți voi.
- → *În locul lor*, a mers altcineva la mare.
- → *În locu-i*, a venit altcineva.

l) *de excepție*:
→ Au venit toți *afară de voi*.
→ *În afara-ți*, au venit toți.
→ *Cu excepția lor*, nu s-a dus nimeni acolo.

m) *cumulativ*:
→ *În afara lor*, i-au sosit și nepoții.
→ *În afara-i*, vor veni și alții.
→ *Pe lungă el*, a venit și ea.

8. ***Element predicativ suplimentar***:
→ Cartea o știam *a ei*.
→ Te dădeai *drept el*.

IV. Formele neaccentuate ale **pronumelor personale** sunt precedate și/sau urmate de **cratimă,** atunci când se pronunță împreună cu o altă parte de vorbire, fiind posibilă elidarea vocalei din alcătuirea lor: ***ne**-a chemat, să-**i** dea, **ți-l** dă, duce-**l**-aș* etc.

Formele neaccentuate ale pronumelor personale se scriu cu cratimă atunci când se leagă de:

a) un verb la timpuri cu forme simple ale modului indicativ care începe cu *a*, *o* sau *î*: ***te**-ajut, **te**-ntreb, **te**-observ, **mi**-ajuți, **i**-nțeleg, **mă**-mpiedică* etc.;

b) verbul *a fi* când are forme care încep cu *e*: ***mi**-e (sete), **mi**-era sete* etc.;

c) un verb la indicativ perfect compus sau la modul condițional-optativ, legătura făcându-se cu auxiliarul sau/și cu participiul ori cu forma de infinitiv din alcătuirea condiționalului optativ: *i-am zis, ți-am adus, am adus-**o**, ți-am adus-o*; *i-aș aduce, aș aduce-**o**, **i**-aș aduce-**o*** etc.;

d) un verb la modul imperativ, pronumele fiind așezat după acesta: *du-**mă** acolo, dă-**i** cartea, chemați-**l**, dați-**i-l*** etc.;

e) un verb la gerunziu, formele neaccentuate fiind așezate după acesta, iar legătura făcându-se prin vocala *u* – cu excepția formei neaccentuate *-o*, înaintea căreia nu apare vocala de legătură: *ducându-**l**, dându-**mi**, chemând-**o*** etc.;

f) un verb la infinitiv, pronumele fiind așezate după prepoziția *a*: *pentru a-**i** da, spre a-l vedea, pentru a-**ți** cere* etc.;

g) un verb la conjunctiv, pronumele fiind așezate după conjuncția *să*: *să-**i** dea, să-l fi chemat, s-**o** laude* etc.;

h) alte părți de vorbire:
- adverbul *nu*: *nu-**i** dau; n-**o** chem; nu-**l** vreau* etc.;
- pronumele interogativ-relativ *care, cine, ce*: *pe care-**l** auzi, cine-**mi** spune, ce-**i** dai* etc.;
- conjuncțiile terminate în *ă, e* sau *i*: *dacă-**l** chemi, de-**l** auzi, și-**i** spun* etc.;
- pronume personale forme accentuate sau neaccentuate ori un altfel de pronume: *tu-**l** chemi; ea-**mi** dă; i-**l** dau, toate-**i** plac* etc.; când există cele două forme neaccentuate de pronume legate prin liniuță, primul este în cazul D. și al doilea în cazul Ac., ele putând sta împreună și după un verb de care se leagă prin altă cratimă: *dă-**i-l**; ia-**i-o*** etc.;
- adverbe: *așa-**mi** convine; atâta-**i** dau; acolo-**i** caut*;
- interjecții: *na-**ți** cartea; iat-**o**; iată-**l*** etc., de care se pot lega și două forme neaccentuate de pronume: *na-**ți-o**; iată-**ți-l*** etc., cu apariția încă a unei cratime;
- substantive, adjective, numerale: *cartea-**mi** trebuie, blânda-**i** privire, bere rece-**i** dau, două-**ți** ofer* etc.;
- prepoziții și locuțiuni prepoziționale cu regim de genitiv: *înaintea-**mi**, în juru-**i**, asupra-**i*** etc.

Unele forme neaccentuate care se leagă de un adjectiv (*blânda-**i** privire*), de o interjecție (*na-**ți** cartea*) sau de un verb (*ridică-**mi** cartea*) și toate care se leagă de un substantiv (*privirea-**ți***) ori de o prepoziție (locuțiune prepozițională) cu regim de genitiv (*înaintea-**i**, în fața-**i***) sunt la **dativ posesiv**.

Una sau două forme neaccentuate ale pronumelui personal se scriu cu cratimă și atunci când se află între părțile componente ale unei forme verbale inverse de perfect compus sau condițional-optativ: *văzutu-**l**-ai, datu-**i-l**-ai, da-**i**-aș, da-**i-l**-aș* etc.

Pronumele personal *dânsul, dânsa* se declină ca substantivele articulate cu articol hotărât (*dânsul, dânsului, dânșii, dânșilor; dânsa, dânsei, dânsele, dânselor*), scriindu-se la masculin plural, N.-Ac. cu *-ii*. Pronumele personal *însul* se folosește numai la Ac. singular și plural însoțit de prepozițiile *întru, dintru, printru* cu vocala *u* elidată și urmate de cratimă: *într-însul, dintr-însa, printr-înșii, într-însele* etc., scriindu-se la masculin plural cu *-ii*.

D. PRONUMELE PERSONAL DE POLITEȚE (DE REVERENȚĂ)

I. Pronumele personal de politețe (de reverență) este partea de vorbire flexibilă care desemnează anumite persoane, exprimând respectul (reverența) față de cineva (persoana despre care se vorbește sau cu care se vorbește).

II. Își schimbă forma după *persoană, număr* și *gen* (numai persoana a III-a):
1. are numai persoanele a II-a și a III-a;
2. persoana a II-a are și cazul G. (spre deosebire de pronumele personal propriu-zis);
3. nu are forme neaccentuate proprii, dar se poate scrie abreviat: *d-ta, d-tale, d-voastră (dvs., dv.), d-lui, d-ei, d-lor*;
4. are *următoarele forme*:

Cazul	Persoana a II-a	
	Singular	Plural
N.-Ac. V.	dumneata	dumneavoastră
G.-D.	dumitale	dumneavoastră

Cazul	Persoana a III-a			
	Singular		Plural	
	masculin	feminin	masculin	feminin
N.-Ac.; G.-D.	dumnealui	dumneaei	dumnealor	dumnealor

– Are și formele regionale *mata, matale, tălică, tăluță, dumneasa* etc.
– Există și locuțiuni pronominale de politețe, care diferă în funcție de profesie, poziție socială, rang, funcție etc.:
→ *Domnia Ta (Sa, Voastră), Măria Ta (Sa, Voastră); Alteța Ta (Sa, Voastră)* etc.

III. Are aceleași **funcții sintactice** ca și pronumele personal propriu-zis, cu excepția celei de atribut pronominal în D. posesiv:

1. ***subiect:***
→ *Dumnealui* e profesor.
→ *Ai dumnealui* sunt mai noi.
→ Au mai plecat *dintre dumnealor*.

2. ***nume predicativ*:**
- → Cea mai bună profesoară este *dumneaei.*
- → Cartea este pentru *dumnealui.*
- → Poșeta este a *dumneaei.*
- → Feciorul său este *asemenea dumnealui.*

3. ***atribut pronominal*:**

a) *prepozițional*:
- → Cartea *de la dumneavoastră* a fost interesantă.
- → Fata *dinaintea dumneavoastră* v-a fost elevă.
- → Succesul *datorită dumnealor* este o dovadă de competență.

b) *genitival*:
- → Meritele *dumnealui* sunt recunoscute.

c) *datival*:
- → Mihai este nepot *dumneaei.*

d) *apozițional*:
- → Profesorul meu, *dumnealui*, este un om cumsecade.
- → Pe profesoara noastră, *pe dumneaei*, o apreciază toți colegii.
- → Cunoștințele profesorilor noștri, *ale dumnealor*, ne sunt de folos.
- → Profesorilor noștri, *dumnealor*, li s-a acordat salariul de merit.
- → Domnule profesor, *dumneavoastră*, îl lăudați pe colegul meu!

4. ***complement direct*:**
- → *Pe dumneavoastră* v-a căutat cineva.

5. ***complement indirect*:**
- → *Dumneavoastră* vi se cuvin toate laudele.
- → Tocmai vorbeam *despre dumnealui.*
- → N-am nimic de spus *împotriva dumneaei.*

6. ***complement de agent*:**
- → Elevii harnici au fost lăudați *de dumnealui.*

7. ***complement circumstanțial*:**

a) *de loc*:
- → S-a îndreptat imediat *spre dumnealui.*
- → Se opriseră *înaintea dumnealui* și-l priveau.

b) *de timp*:
- → Au sosit la spectacol *înaintea dumnealor.*
- → Am ajuns la stadion *odată cu dumneavoastră.*

c) *de mod*:
- → *Ca și dumneavoastră*, nu acceptă niciun fel de compromis.
- → Încrezător în profesorii săi, a acționat *în baza dumnealor.*
- → Ascultându-i sfaturile, a procedat *conform dumnealui.*

d) *de cauză*:
- → A pierdut trenul *din pricina dumitale.*
- → Aflând adevărul, mama m-a certat *pentru dumneavoastră.*

e) *de scop*:
- → Așteptând vizita, se pregătea intens *pentru dumnealor.*
- → *În vederea dumnealor*, a pregătit un meniu foarte bogat.

f) *condițional*:
- → *În locul dumnealui*, aș fi procedat la fel.

g) *concesiv*:
- → *În pofida dumnealor*, el tot se va duce până acolo.
- → *Contrar dumnealui*, celălalt tot se va deplasa unde a hotărât.

h) *instrumental*:
- → A reușit *grație dumneaei.*
- → A ieșit victorios *prin intermediul dumneavoastră.*

i) *sociativ*:
- → A făcut excursia *împreună cu dumnealor.*

j) *de relație*:
- → *Referitor la dumnealor*, n-am nimic de obiectat.
- → *În privința dumnealui*, rămâne să mai discutăm.

k) *opozițional*:
- → *În loc de dumneaei*, a plecat altcineva în străinătate.
- → *În locul dumnealor*, s-a dus altcineva la mare.

l) *de excepție*:
- → *Afară de dumnealor*, au sosit toți ceilalți.
- → *Cu excepția dumnealor*, toți au plecat în concediu.

m) *cumulativ*:
- → *În afară de dumnealor*, i-au venit și alte neamuri.
- → *În afara dumneaei*, a vizitat-o și o altă prietenă.

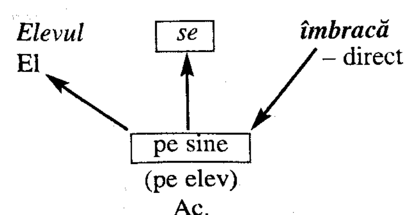
8. ***element predicativ suplimentar*:**
- → Se dădea *drept dumnealui.*
- → Meritul îl bănuiam *al dumnealor.*

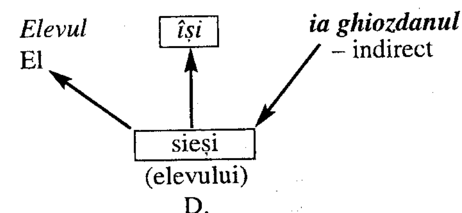
IV. Pronumele personale de politețe **nu au forme neaccentuate**, dar se pot scrie abreviat cu punct sau cu cratimă: *dv.*, *dvs.*, *d-voastră* (pentru *dumneavoastră*), *d-ta*, *d-lui*, *d-ei*, *d-lor*, *d-tale*. Pronumele personale de politețe compuse *dumneata*, *dumnealui* etc. se scriu împreunat.

Locuțiunile pronominale de politețe se scriu cu literă mare la ambele părți componente și fără cratimă: *Măria Sa*, *Domnia Ta*, *Domnia Sa* etc.; unele dintre aceste locuțiuni se scriu și abreviat: *Majestatea/Maiestatea Sa – M.S.*; *Preasfinția Sa – P.S.S.*

E. PRONUMELE REFLEXIV

I. Pronumele reflexiv este partea de vorbire flexibilă care înlocuiește un substantiv (obiect) asupra căruia acțiunea verbului se răsfrânge direct sau indirect și este identic cu subiectul (persoana verbului):

II. Flexionează după persoană, număr și caz. La persoana I și a II-a își schimbă forma după număr și caz, iar la persoana a III-a numai după caz.

– Are numai cazurile Ac. și D.

– Are forme proprii numai pentru persoana a III-a, iar la persoanele I și a II-a împrumută formele neaccentuate de Ac. și D. ale pronumelor personale (propriu-zise).

– La persoana a III-a are atât forme accentuate, cât și neaccentuate, aceleași pentru masculin și feminin, pentru singular și plural.

Are *următoarele forme*:

Cazul	Persoana I		Persoana a II-a	
	Singular	Plural	Singular	Plural
Ac.	mă, -mă, m-, -m-;	ne, ne-, -ne, -ne-,	te, te-, -te, -te-;	vă, vă-, -vă, -vă-;
D.	îmi, mi-, -mi, -mi-;	ne, ne-, -ne; -ne-; ni-, -ni-;	-îți, ți-, -ți, -ți-;	vă, -vă, v-, -v-; vi-, -vi-.

Cazul	Persoana a III-a	
	Singular și plural, la toate genurile	
	Forme accentuate	Forme neaccentuate
Ac.	(pe) sine (sineși)	se, -se, s-, -s-;
D.	sieși, sie	își, și-, -și, -și-;

Formele accentuate de acuzativ sunt întotdeauna însoțite de prepoziție.

Formele neaccentuate de persoana I și a II-a ale pronumelui reflexiv se deosebesc de cele ale pronumelui personal prin aceea că ele sunt identice în persoană și număr cu subiectul (adică persoana verbului însoțit).

El *mă* cheamă. (pronume personal) III sg. ≠ I sg.	**Eu** *mă* duc. (pronume reflexiv) I sg. = I sg.

Așadar, pentru a avea pronume reflexiv trebuie să punem după persoana verbului un pronume de aceeași persoană și la același număr:

(eu) mă ...., (tu) te ...., (el) se ...., (noi) ne ...., (voi) vă ...., (ei) se;

(eu) îmi ...., (tu) îți ...., (el) își ...., (noi) ne ...., (voi) vă ...., (ei) își.

– Ca și pronumele personal, și cel reflexiv are cazul D. *posesiv* și D. *etic*, în aceleași condiții:

→ „Ochii-*și* negri arunca
Peste câmpuri ... " (D. posesiv – atribut pronominal)

→ *Își* ia cartea. (D. posesiv – atribut pronominal)

→ „Și mi-*și* bea și mi-*și* mânca." (*Folclor*) (D. etic – fără funcție sintactică)

III. În ceea ce privește **funcțiile sintactice**, formele accentuate pot să îndeplinească același rol în propoziție ca și substantivele în Ac. și D.

Formele neaccentuate intră, de obicei, în alcătuirea diatezei reflexive a verbelor, dar pot avea și funcție sintactică atunci când verbele au următoarele valori:

a) *reflexiv obiectiv* (subiectul face acțiunea și tot el o suportă): *se îmbracă, se spală, își zice, își spune* etc.;

b) *reflexiv reciproc* (exprimă reciprocitatea acțiunii): *se ceartă, se bat, se iubesc* etc.;

c) *reflexiv participativ* (subiectul participă la acțiuni în interes propriu): *își cumpără (ceva), își aduce* (ceva) etc.;

d) *reflexiv factitiv* (subiectul face ca acțiunea să se desfășoare): *se tunde, se operează* etc.;

e) *reflexivul posesiv* (pronumele reflexiv se înlocuiește cu un adjectiv pronominal posesiv, deoarece exprimă posesia asupra unui obiect): *își ia ghiozdanul, își spală fața* etc.

– Pronumele reflexive din exemplele de mai sus însoțesc verbe tranzitive la diateza activă pronominală, iar la primele 4 categorii se înlocuiesc cu forme accentuate sau cu substantive în același caz.

– Pronumele reflexive nu au funcție sintactică atunci când verbele au următoarele valori:

a) *reflexiv impersonal* (acțiunea are sens impersonal): *se cuvine, se întâmplă, se cade* etc.;

b) *reflexiv eventiv* (exprimă transformarea, devenirea): *se îngrașă, a se îngălbeni, a se îmbogăți* etc.;

c) *reflexiv subiectiv* sau *dinamic* (arată participarea intensă la acțiune): *se miră, se gândește, se teme* etc.;

d) *reflexiv pasiv* (se înlocuiește cu forma diatezei pasive): *a se întinde* („sunt întinse"), *a se deschide* („sunt deschise") etc.

– În aceste situații pronumele reflexive intră în alcătuirea diatezei reflexive a verbelor.

Funcții sintactice:

1. ***nume predicativ:***
   → Totul este *pentru sine*.
2. ***atribut pronominal prepozițional:***
   → Lauda *de sine* nu miroase a bine.
3. ***atribut pronominal în dativ posesiv (datival):***
   → „Ochii-*și* negri arunca
   Peste câmpuri,
   Ce-mi vedea?"
4. ***complement direct:***
   → El *se* îmbracă.
   → *Se* învinuia *pe sine* de cele întâmplate.
5. ***complement indirect:***
   → *Își* croia drum prin mulțime.
6. ***complement circumstanțial:***

   a) *de loc*:
   → Îl trage *spre sine*.

   b) *de mod*:
   → Își zice *în sine*.
   → Trăiește *prin sine*.

   c) *instrumental*:
   → A reușit totul *prin sine*.

   d) *de relație*:
   → *Cât despre sine*, s-auzim de bine.

e) *de excepție*:

→ Nu iubește pe altcineva, decât *pe sine*.

După cum se observă:

– ***pronumele reflexive forme neaccentuate*** au funcții sintactice de:
a) atribut pronominal în dativ posesiv;
b) complement direct;
c) complement indirect;

– ***pronumele reflexive forme accentuate*** au funcții sintactice de:
a) nume predicativ;
b) atribut pronominal prepozițional în Ac.;
c) complement direct;
d) complement indirect;
e) complement circumstanțial de loc;
f) complement circumstanțial de mod;
g) complement circumstanțial instrumental;
h) complement circumstanțial de relație;
i) complement circumstanțial de excepție.

IV. Ortografia pronumelui reflexiv este aceeași ca a pronumelui personal. Este suficient ca în situațiile și în exemplele date la ortografia pronumelui personal să înlocuim pronumele personale cu cele reflexive, ca să ne putem da seama de acest lucru: (tu) ***te-ajuți***, (tu) ***te-ntrebi***, (eu) ***mi-am*** *zis*, (tu) ***ți-ai*** *aduce* etc. Doar în cazul existenței a două forme neaccentuate de pronume legate prin liniuță, numai primul (cel în D.) este reflexiv, iar al doilea (cel în Ac.) este personal: *și-**l** ia*, *și-**o** destramă* etc. Pronumele reflexive compuse cu finala *-și* se scriu împreunat: *sieși*, *sineși*.

V. O atenție deosebită trebuie să acordăm formei neaccentuate *și*, deoarece acest cuvânt poate avea valori morfologice diferite: conjuncție, pronume reflexiv, adverb, substantiv (vezi exercițiul 22 de la acest capitol).

F. PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL DE ÎNTĂRIRE

I. Pronumele de întărire este partea de vorbire flexibilă care înlocuiește un substantiv sau o persoană, insistând (accentuând) asupra lor. Când stă pe lângă un substantiv sau un pronume, devine **adjectiv pronominal de întărire**.

II. El are forme compuse din:

1. ***pronumele personale*** (mai vechi), a căror desinență indică genul, numărul și cazul:
• ***însu*** – masculin singular, toate cazurile;
• ***însă*** – feminin singular, N. și Ac.;
• ***înși*** – masculin plural, toate cazurile;
• ***înse*** – feminin singular, G. și D. și feminin plural toate cazurile.

2. ***formele neaccentuate de D.*** **ale pronumelor reflexive**:
• *-mi* – persoana I singular;
• *-ți* – persoana a II-a singular;
• *-și* – persoana a III-a singular;
• *-ne* – persoana I plural;
• *-vă* – persoana a II-a plural;
• *-și* – persoana a III-a plural; la această persoană, la feminin, se poate folosi și forma neaccentuată a pronumelui personal în dativ *-le*.

Persoana și numărul acestor pronume și adjective pronominale sunt indicate de a doua parte componentă, iar genul, numărul și cazul de prima parte componentă.

Cazurile	**Masculin**					
	Singular			**Plural**		
	I	**II**	**III**	**I**	**II**	**III**
N. Ac. G. D.	însumi	însuți	însuși	înșine	înșivă	înșiși

Cazurile	**Feminin**					
	Singular			**Plural**		
	I	**II**	**III**	**I**	**II**	**III**
N. Ac.	însămi	însăți	însăși	însene	înseva	înseși(le)
G. D.	însemi	înseți	înseși	însene	înseva	înseși(le)

Se observă că la feminin plural formele de N.-Ac. sunt identice cu cele de G.-D., iar cea de persoana a III-a G.-D, sg. cu cele de N.-Ac.-G.-D. pl.

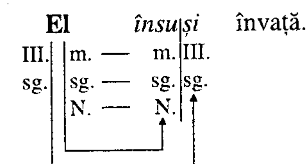
Neutrul împrumută, pentru singular, formele de la masculin, iar pentru plural pe cele de la feminin.

III. În limba română actuală **pronumele de întărire** se folosește extrem de rar, mai ales în cazul N. cu **funcție sintactică** de subiect:

→ *Însumi* am fost acolo.

Se folosește însă, mai ales, ca **adjectiv pronominal de întărire** pe lângă un substantiv sau pronume personal, cu care se acordă în persoană (când determină un pronume), gen, număr și caz (când determină atât un substantiv, cât și un pronume).

Pentru a realiza corect acordul acestui adjectiv pronominal, trebuie să avem în vedere ambele părți componente:

Prima parte componentă (*însu*) se acordă cu determinatul în gen, număr și caz, iar a doua parte componentă (*și*) în persoană și număr.

Adjectivul pronominal de întărire are o singură funcție sintactică: ***atribut adjectival***:

→ Eu *însumi* sunt apreciat.

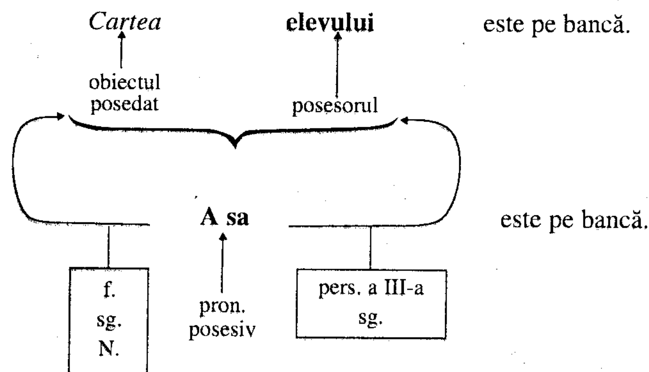
→ Maria, ție *înseți* ți s-a dat un premiu.

IV. Ortografie. Pronumele și adjectivele pronominale de întărire se scriu cu *-i* scurt la persoana a III-a, deoarece ultima parte componentă este pronumele reflexiv *și*: *însăși, însuși, înșiși, înseși.* Prima parte componentă este pronumele personal *însu, însă, înse, înși,* care apare însă fără articol la toate formele. Aceste forme rămân neschimbate, cu excepția celei de feminin singular la G.-D.: *însăși* (N.-Ac.), *înseși* (G.-D.). Ele se scriu împreunat.

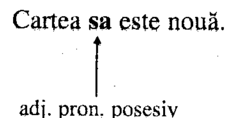
G. PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL POSESIV

I. Pronumele posesiv este partea de vorbire flexibilă care ține atât locul obiectului posedat, cât și al posesorului.

Cu posesorul se acordă în persoană și număr, iar cu obiectul posedat în gen, număr și caz.

– Când înlocuiește numai posesorul și determină substantivul care denumește obiectul posedat cu care se acordă în gen, număr și caz, pronumele posesiv devine ***adjectiv pronominal posesiv***:

– Pronumele posesiv este întotdeauna însoțit de articol posesiv (genitival), care la G.-D. are forma *alor*, însoțit sau neînsoțit de prepoziție ori locuțiune prepozițională.

– Adjectivul pronominal posesiv nu este însoțit, de obicei, de articol posesiv (genitival). El poate primi acest articol în următoarele situații:

a) când se află înaintea substantivului:
→ *a sa* carte;

b) când substantivul este articulat nehotărât sau nearticulat:
→ o (această) carte *a sa*;
→ această cartea *a sa*;

c) când între substantiv și adjectivul pronominal posesiv se află o altă parte de vorbire:
→ cartea cea nouă (aceasta) *a sa*.

Când substantivul determinat este articulat hotărât și adjectivul pronominal stă imediat după el, nu mai este însoțit de articol posesiv (genitival):
→ cartea *sa*.

– Orice pronume posesiv care stă lângă substantivul obiect posedat, devine adjectiv pronominal posesiv, cu două excepții:

a) dacă este însoțit de prepoziție;

b) dacă este însoțit de articolul posesiv (genitival) cu forma *alor*:
→ Colegii *mei* sunt harnici. (adjectiv pronominal posesiv)
→ Cadoul **de la** *ai mei* mi-a plăcut mult. (pronume posesiv)
→ Cadoul **alor** *mei* mi-a plăcut mult. (pronume posesiv)
→ Măsurile **împotriva** *alor mei* au fost aspre. (pronume posesiv)

Când este însoțit de o prepoziție sau de o locuțiune prepozițională cu regim de genitiv și nu are articol posesiv, pronumele posesiv devine adjectiv pronominal posesiv în Ac.:
→ Venea *în urma noastră.* (adjectiv pronominal posesiv)
→ Măsurile *împotriva mea* au fost aspre. (adjectiv pronominal posesiv)

Posesivul fără articol posesiv (genitival) nu poate fi decât adjectiv pronominal posesiv.

II. Pronumele (adjectivul pronominal) posesiv are **următoarele forme**:

Nr. posesori	Nr. obiecte posedate	Genul	Persoana		
			I	II	III
Un posesor	un obiect posedat	masculin	al meu	al tău	al său
		feminin	a mea	a ta	a sa
	mai multe obiecte posedate	masculin	ai mei	ai tăi	ai săi
		feminin	ale mele	ale tale	ale sale
Mai mulți posesori	un obiect posedat	masculin	al nostru	al vostru	–
		feminin	a noastră	a voastră	–
	mai multe obiecte posedate	masculin	ai noștri	ai voștri	–
		feminin	ale noastre	ale voastre	–

Pronumele posesive care arată mai multe obiecte posedate formează G. și D. numai cu articolul posesiv *alor: alor mei, alor noștri* etc.

– Neutrul împrumută pentru singular formele de la masculin, iar pentru plural, pe cele de la feminin.

– La persoana a treia plural nu are forme proprii, folosindu-se formele pronumelui personal (propriu-zis): *al (a, ai, ale) lor.*

– Pronumele *lor, lui, ei* sunt pronume personale care nu devin adjective pronominale, pe când *al său, a sa, ai săi, ale sale* sunt pronume posesive care devin și adjective pronominale posesive.

III. Pronumele posesiv are următoarele **funcții sintactice**:

1. ***subiect***:
→ *Ai noștri* au plecat.
→ Au mai plecat *dintre ai noștri.*

2. ***nume predicativ***:
→ Cartea este *a mea.*
→ Florile sunt *pentru ale noastre.*
→ Meritele sunt *alor noștri.*
→ Toți au fost *contra alor noștri.*

3. ***atribut pronominal***:

a) *genitival*:
→ Rezultatele *alor noștri* au fost mulțumitoare.

b) *apozițional*:
→ Concurenții, *ai noștri*, s-au comportat ireproșabil.
→ Pe copii, *pe ai noștri*, îi laudă toți.
→ Cărțile colegilor, *alor noștri*, au fost împrumutate de la bibliotecă.
→ Băieților, *alor voștri*, li s-au oferit numeroase premii.

c) *prepozițional*:
→ L-a încântat cadoul *de la ai voștri.*
→ Agitația *din jurul alor voștri* a atras tuturor atenția.
→ Succesul *datorită alor tăi*, muncitori și inteligenți, este binemeritat.

d) *datival*:
→ El este nepot *alor mei.*

4. ***complement direct***:
→ I-am felicitat *pe ai voștri.*

5. ***complement indirect***:
→ *Cu ai noștri* m-am întâlnit în parc.
→ *Alor noștri* li s-au oferit premii.
→ *Împotriva alor noștri* s-au spus multe.

6. ***complement de agent***:
→ A fost ajutat *de ai noștri.*

7. ***complement circumstanțial***:

a) *de mod*:
→ Colegii tăi învață *ca și ai mei.*
→ Știindu-le opinia, au procedat *în lumina alor noștri.*
→ Cunoscându-le părerea, au acționat *conform alor mei.*

b) *de timp*:
→ Să veniți acolo, *odată cu ai noștri.*
→ Ei au intrat în sala de spectacol *înaintea alor voștri.*

c) *de loc*:
→ S-au oprit *lângă ai noștri.*
→ Băiatul mergea țanțoș *înaintea alor săi.*

d) *de cauză*:
→ Am pierdut concursul *din pricina alor noștri.*
→ *Pentru ai voștri*, a primit o bătaie zdravănă.

e) *de scop*:
→ Am venit acolo *pentru ai voștri.*
→ Muncise toată viața *în scopul alor săi.*

f) *condițional*:
→ *În locul alor tăi*, nu m-aș duce la el.

g) *concesiv*:
→ *În pofida alor mei*, tot mă voi înscrie la concurs.
→ *Contrar alor tăi*, tot trebuie să mergi acolo.

h) *instrumental*:
→ Compunerea a scris-o *cu al său*, nu cu stiloul meu.
→ A progresat *datorită alor săi.*
→ *Prin mijlocirea alor săi*, a rezolvat totul.

i) *sociativ*:
→ A fost la mare *împreună cu ai săi.*

j) *de relație*:
→ *Relativ la ai noștri*, n-a spus nimic.
→ *În privința alor mele*, n-am hotărât nimic.

k) *opozițional*:
→ *În loc de ale tale*, le-ai luat pe ale mele.
→ *În locul alor tăi*, au mers alții la spectacol.

l) *de excepție*:
→ Le-a adus pe toate, *afară de ale mele.*
→ *În afara alor tăi*, nu l-a mai vizitat nimeni.

m) *cumulativ*:
→ *Pe lângă ai tăi*, i-ai și pe ai mei.
→ *În afara alor tăi*, li-i dau și pe ai lui.

8. ***element predicativ suplimentar***:
→ Îl știam *contra alor tăi.*

IV. Adjectivul pronominal posesiv are o singură **funcție sintactică** – de ***atribut adjectival*** (cu excepția celui în Ac. precedat de prepoziție sau locuțiune prepozițională cu regim de G.):
→ M-au vizitat prietenii *mei.*

Când este însă în Ac. precedat de o *prepoziție* sau de o *locuțiune prepozițională cu regim de genitiv*, adjectivul pronominal posesive are următoarele **funcții sintactice**:

1. ***nume predicativ***:
→ Ei au fost *împotriva voastră.*

2. ***atribut***:
→ Atitudinea *împotriva voastră* a fost nedreaptă.

3. ***complement indirect***:
→ Toți s-au revoltat *împotriva ta.*

4. ***complement circumstanțial***:

a) *de loc*:
→ S-a oprit *în fața voastră.*

b) *de timp*:
→ A ajuns acolo *înaintea mea.*

c) *de mod*:
→ Cunoaște legea și a acționat *în baza sa.*

d) *de cauză*:
→ A plecat *din cauza voastră.*

e) *de scop*:
→ Are o restanță și se pregătește *în vederea sa.*

f) *condițional*:
→ *În locul vostru*, nu mă duceam acolo.

g) *concesiv*:
→ *În ciuda voastră*, tot voi merge acolo.

h) *de relație*:
→ *În privința voastră* n-am hotărât nimic.

i) *opozițional*:
→ *În locul vostru*, au venit ceilalți concurenți.

j) *de excepție*:
→ *În afara voastră*, nu l-a mai văzut nimeni.

k) *cumulativ*:
→ *În afara ta*, vor mai veni și alții.

l) *instrumental*:
→ *Prin mijlocirea voastră*, a reușit totul.

5. ***element predicativ suplimentar***:
→ Îl știam *contra voastră*.

V. Ortografie

Pronumele (adjectivele pronominale) posesive *sa, săi* se scriu într-un singur cuvânt, fiind o singură parte de vorbire și înlocuindu-se cu *lui, ei, lor*. Acestea nu trebuie confundate cu grupurile de cuvinte *s-a, să-i* care se scriu cu cratimă, fiind părți de vorbire diferite: *s-a* (*dus*): *s-* = pronume reflexiv, *a* = verbul auxiliar *a avea* în alcătuirea perfectului compus; *să-i* (*dea*): *să* = conjuncție simplă, marcă (morfem) a(l) modului conjunctiv, *-i* = pronume personal, formă neaccentuată.

Totodată, cuvintele (*al*) *său*, (*a*) *sa*, (*ai*) *săi*, (*ale*) *sale* care pot fi atât pronume posesive, cât și adjective pronominale posesive, nu trebuie confundate cu pronumele personale *lui, ei, lor*, care nu sunt posesive și nici nu devin adjective pronominale.

Adjectivele posesive *meu, mea, tău, ta, său, sa* se leagă prin cratimă de un substantiv care denumește grad de rudenie și este nearticulat: *frate-meu, soră-ta, mamă-sa* etc. Formele corecte de feminin ale acestor substantive și adjective pronominale posesive în G. și D. sunt: *mamă-mii, mamă-tii, mamă-sii* unde își schimbă forma numai adjectivul pronominal posesiv; în schimb, în *nevesti-mii, nevesti-tii, nevesti-sii* își schimbă forma atât substantivul, cât și adjectivul posesiv.

Unele dintre aceste forme pot apărea și elidate: *mă-sa/mă-sii* etc.

Pronumele (adjectivele pronominale) posesive *noștri, voștri* se scriu cu un singur *-i*.

În construcția cu prepoziția *de* (care și-a pierdut sensul partitiv, dobândind sensul „de felul") + pronume posesiv, este admis atât pluralul, cât și singularul: *un prieten de-ai **mei**/de-al **meu***; *o prietenă de-ale **mele**/de-a **mea***. Fără prepoziția *de* sunt corecte construcții precum: *unei prietene **a mele**; cartea unei prietene **a mele***.

Adjectivul pronominal posesiv așezat imediat după substantivul obiect posedat articulat hotărât nu primește niciodată articol posesiv (genitival): *cartea sa* (nu: *cartea a sa*).

H. PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL DEMONSTRATIV

I. Pronumele demonstrativ este partea de vorbire flexibilă care înlocuiește un substantiv, arătându-i apropierea, depărtarea (în spațiu ori în timp), identitatea sau diferențierea.

II. Clasificare. După **înțeles**:
1. pronume demonstrative ***de apropiere***: *acesta, ăsta;*
2. pronume demonstrative ***de depărtare***: *acela, ăla;*
3. pronume demonstrative ***de identitate***: *același;*
4. pronume demonstrative ***de diferențiere***:
   a) *de apropiere*: *cestălalt, ăstălalt;*
   b) *de depărtare*: *celălalt, ălălalt.*

După **alcătuire**:
1. ***simple***: *acesta, ăsta, acela, ăla*;
2. ***compuse***: *cestălalt, celălalt, același.*

Formele *ăsta, ăstălalt, ăla, ălălalt* sunt populare și nu sunt literare (corecte).

Când nu mai înlocuiesc un substantiv, ci se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat, pronumele demonstrative devin ***adjective pronominale demonstrative***:
→ Cartea *acesteia* este nouă. (pronume demonstrativ)
→ Cartea *aceasta* este nouă. (adjectiv pronominal demonstrativ)
→ Cartea *acestei* fete este nouă. (adjectiv pronominal demonstrativ)

III. Flexionează după gen, număr și caz, având următoarele forme:

De apropiere

Cazul	Masculin Singular	Masculin Plural
N.-Ac.	acesta, ăsta	aceștia, ăștia
G.-D.	acestuia, ăstuia	acestora, ăstora

Cazul	Feminin Singular	Feminin Plural
N.-Ac.	aceasta, asta	acestea, astea
G.-D.	acesteia, ăsteia, asteia	acestora, ăstora

De depărtare

Cazul	Masculin Singular	Masculin Plural
N.-Ac.	acela, ăla	aceia, ăia
G.-D.	aceluia, ăluia	acelora, ălora

Cazul	Feminin Singular	Feminin Plural
N.-Ac.	aceea, aia	acelea, alea
G.-D.	aceleia, ăleia	acelora, ălora

De identitate

Cazul	Masculin Singular	Masculin Plural
N.-Ac.	același	aceiași
G.-D.	aceluiași	acelorași

Cazul	Feminin Singular	Feminin Plural
N.-Ac.	aceeași	aceleași
G.-D.	aceleiași	acelorași

De diferențiere

a) De apropiere

Cazul	Masculin Singular	Masculin Plural
N.-Ac.	cestălalt, ăstălalt	ceștilalți, ăștilalți
G.-D.	cestuilalt, ăstuilalt	cestorlalți, ăstorlalți

Cazul	Feminin Singular	Feminin Plural
N.-Ac.	ceastălaltă, astălaltă	cestelalte, astelalte
G.-D.	cesteilalte, ăsteilalte, asteilalte	cestorlalte, ăstorlalte

b) De depărtare

Cazul	Masculin	
	Singular	Plural
N.-Ac.	celălalt, ălălalt	ceilalți, ăilalți
G.-D.	celuilalt, ăluilalt	celorlalți, ălorlalți
Cazul	Feminin	
	Singular	Plural
N.-Ac.	cealaltă, ailaltă	celelalte, alelalte
G.-D.	celeilalte, ăleilalte	celorlalte, ălorlalte

– Neutrul împrumută pentru singular formele de masculin, iar pentru plural, pe cele de feminin.

În privința topicii și a formelor *acestor pronume și adjective pronominale* trebuie să reținem următoarele aspecte:

a) toate adjectivele pronominale demonstrative pot să fie antepuse sau postpuse substantivului cu care se acordă, cu excepția celui de identitate care stă întotdeauna înaintea substantivului respectiv;

b) adjectivul demonstrativ de identitate și adjectivele pronominale demonstrative de diferențiere: *cestălalt* (*ceastălaltă*), *celălalt* (*cealaltă*) au toate formele identice cu ale pronumelor demonstrative corespunzătoare lor, iar adjectivele corespunzătoare pronumelor *acesta* și *acela* numai când sunt așezate după substantiv:

→ *Cestălalt* învață.
→ *Cestălalt* băiat învață.
→ Băiatul *cestălalt* învață.
→ *Acesta* învață.
→ Băiatul *acesta* învață.
→ *Acest* băiat învață.

c) demonstrativul *acela* (atât ca pronume, cât și ca adjectiv) are și forme simplificate *cela* (*cel*), *ceea* (*cea*), *ceia* (*cei*), *celea* (*cele*) pentru N.-Ac. și *celuia* (*celui*), *celeia* (*celei*), *celora* (*celor*) pentru G.-D.:

→ *Cel* de acolo este prietenul meu. (pronume demonstrativ, deoarece înlocuiește un substantiv – *băiatul*)
→ „Pe *cel* deal, pe *cel* colnic..." (adjectiv pronominal demonstrativ, deoarece se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat – *colnic*)

Formele *cel*, *cea*, *cei*, *cele*, *celui*, *celor* pot avea însă și alte valori gramaticale (morfologice) (vezi exercițiul 22).

IV. Adjectivele pronominale demonstrative au numai funcție sintactică de **atribut adjectival** (*Acest* băiat este fratele meu.), iar **pronumele demonstrative** pot avea următoarele **funcții sintactice**:

1. ***subiect***:
→ *Acesta* mi-e prieten.
→ *Ai acestuia* sunt plecați.
→ Au mai plecat *dintre aceștia*.

2. ***nume predicativ***:
→ Prietenul meu este *celălalt*.
→ Cartea este *pentru acela*.

→ Meritele sunt *ale acestuia*.
→ Tu ești *asemenea celuilalt*.

3. ***atribut pronominal***:
a) *prepozițional*:
→ Cartea *de la celălalt* a fost mai interesantă.
→ Oamenii *din jurul acestuia* îi erau prieteni.
→ Victoria *datorită acestuia* dintre înaintași a fost meritată.
b) *genitival*:
→ Teza *celeilalte* a fost mai bună decât a ta.
c) *apozițional*:
→ Concurenții, *ceilalți,* au fost slab pregătiți.
→ Pe colegii mei, *pe ceilalți,* i-au premiat.
→ Le-am dat prietenilor, *acestora,* o parte din cărți.
→ Notele băieților, *ale acestora,* sunt mai mari decât ale fetelor.
d) *datival*:
→ Este nepot *celuilalt.*

4. ***complement direct***:
→ *Pe acesta* nu l-am mai văzut de mult.

5. ***complement indirect***:
→ *Cu celălalt* m-am întâlnit ieri.
→ *Acesteia* i se cuvin laude.
→ S-au revoltat *împotriva celorlalți.*

6. ***complement de agent***:
→ A fost chemat *de celălalt.*

7. ***complement circumstanțial***:
a) *de loc*:
→ Pune-l *lângă celălalt.*
→ *În urma celuilalt* se afla întregul grup.
b) *de mod*:
→ Învățați *ca și aceștia.*
→ A studiat legile și *în baza acestora* a luat hotărârea.
→ Cunoscând planul, a executat lucrarea *potrivit acestuia.*
c) *de timp*:
→ Duceți-vă acolo *odată cu ceilalți.*
→ Grupul nostru a sosit la cabană *înaintea celorlalți.*
d) *de cauză*:
→ *Din cauza acelora*, veți pierde concursul.
→ Era nemulțumit că-l ceartă întotdeauna *pentru aceștia.*
e) *de scop*:
→ Mai are un examen și *pentru acesta* se pregătește intens.
→ Și-au anunțat vizita și se pregătește *în vederea acesteia.*
f) *condițional*:
→ *În locul acestuia*, n-aș fi procedat astfel.
g) *concesiv*:
→ *În pofida celorlalți*, eu tot mă duc acolo.
→ *Contrar celorlalți,* el s-a dovedit totuși un bun înotător.

h) *instrumental*:

→ A învins *datorită acestuia.*

→ *Prin mijlocirea celuilalt* vei atinge această performanță.

→ *Cu acesta* poți bate cuiul mai ușor.

i) *sociativ*:

→ Plec la mare *împreună cu ceilalți.*

j) *de relație*:

→ *Relativ la acesta* nu-ți pot spune nimic.

→ *În privința acestuia*, n-am stabilit nimic.

k) *opozițional*:

→ *În loc de acesta*, l-a luat pe celălalt.

→ *În locul aceluia*, s-a dus el.

l) *de excepție*:

→ *În afară de acestea*, nu-i plac alte fructe.

→ *În afara acestuia*, n-a mai câștigat alt premiu.

m) *cumulativ*:

→ *Pe lângă acestea*, a mai luat și alte caiete.

→ *În afara acestora*, vor mai primi și alte premii.

8. ***element predicativ suplimentar***:

→ Îl știam *împotriva acestora.*

V. Ortografia și ortoepia pronumelui și adjectivului pronominal demonstrativ

1. Se pronunță și se scrie *cestălalt, celălalt, ceastălaltă, ceștilalți, ceilalți, cestelalte, celelalte*, nu: *cestălant, celălant, ceastălantă, cealantă, cealălaltă, cealălantă, ceștilanți, ceilanți, cestelante, celelante.*
2. Formele de diferențiere – *cestălalt, celălalt* etc. –, ca și cele de identitate, sunt forme compuse și se scriu într-un cuvânt.
3. Toate formele pronumelui (adjectivului pronominal) demonstrativ de identitate se scriu și se pronunță cu *-i* final, atât la singular, cât și la plural: *același, aceeași* etc.
4. Formele pronumelui (adjectivului pronominal) demonstrativ de depărtare și de identitate se scriu cu *-ei-* la masculin plural N.-Ac. (*aceia, aceiași*) și la G.-D. sg. feminin (*aceleia, aceleiași*) și cu *-ee-* la feminin singular N.-Ac. (*aceea, aceeași*).
5. Formele populare *ăsta, asta, ăla, aia, ălălalt, aialaltă* etc. nu sunt literare (corecte) și nu se recomandă folosirea lor. Tot neliterare sunt și formele regionale de tipul *aista, aiasta, istălalt, iștilalți* etc.

I. PRONUMELE NEHOTĂRÂT

I. Pronumele nehotărât este partea de vorbire flexibilă care înlocuiește un substantiv fără să dea vreo indicație precisă asupra obiectului denumit de acesta.

II. Se clasifică în:

1. ***simple***: *unul, altul, atât, tot, cutare.*

Nu considerăm cuvintele *puțin* și *mult* pronume nehotărâte, deoarece au mai multe caracteristici ale adjectivelor propriu-zise:

– se substantivizează;
– au grade de comparație;
– își schimbă valoarea morfologică în adverbe.

2. ***compuse***:

a) cu particula *-va*: *cineva, ceva, careva, câtva*;

b) cu *ori-(oare-)*: *ori(și)cine, ori(și)ce, ori(și)care, ori(și)cât, oare(și)care, oare(și)cine, oare(și)ce, oarecât*;

c) cu *alt-*: *altcine, altce, altcareva, altceva, altcineva*;

d) cu *fie- (fieș-)*: *fiecare, fiecine, fiece, fiecât, fieș(te)cine, fieș(te)care, fieș(te)ce, fitecine, fitecare, fitece*;

e) cu *vre-*: *vreunul.*

Pe lângă elementele menționate (*-va, ori-, alt-, fie-, vre-*) în alcătuirea pronumelor nehotărâte (nedefinite) mai intră pronumele relative *cine, care, ce, cât*, pronumele nehotărât simplu *unul* sau pronumele nehotărâte compuse *ceva, cineva.*

Unele dintre formele pronumelor nehotărâte menționate sunt populare sau regionale: *oare(și)care, oare(și)ce, fitecine, fieș(te)care* etc.

III. Flexionează, în general, după *gen, număr și caz.*

Există însă și excepții de la aceste categorii gramaticale:

1. pronumele nehotărâte formate cu *ce* nu-și schimbă forma;
2. pronumele nehotărâte compuse cu *cine* au forme numai pentru singular, iar flexiunea se realizează numai după caz;
3. pronumele nehotărâte compuse cu *care* au forme deosebite după gen, numai la G.-D., singular.

Formele unora dintre pronumele nehotărâte sunt:

Cazul	masculin		feminin	
	singular	**plural**	**singular**	**plural**
N. Ac.	unul altul oricine oricare cineva fiecare vreunul cutare tot atât	unii alții – – – – vreunii cutare toți atâția	una alta oricine oricare cineva fiecare vreuna cutare toată atâta	unele altele – – – – vreunele cutare toate atâtea
G. D.	unuia altuia oricui oricăruia cuiva fiecăruia vreunuia cutăruia – –	unora altora – oricărora – – vreunora cutărora tuturor(a) atâtora	uneia alteia oricui oricăreia cuiva fiecăreia vreuneia cutăreia – –	unora altora – oricărora – – vreunora cutărora tuturor(a) atâtora

Pronumele nehotărâte compuse cu relativul *ce* nu flexionează.
– În ce privește formele *tuturor(a)* și *atâtora* de dativ, acestea pot fi folosite cu prepoziția *la*: *le-am dat la toți (la atâția)*. Și genitivul și dativul pronumelor *câțiva (câteva)* se exprimă prin prepozițiile *a* și *la*: le-am dat *la câțiva (la câteva); cărțile a câțiva (a câteva)*.

Neutrul împrumută pentru singular formele de la masculin, iar pentru plural pe cele de la feminin.

Când nu mai înlocuiesc un substantiv și se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat, unele pronume nehotărâte devin **adjective pronominale nehotărâte**.
– Pronumele nehotărâte *careva*, *altcareva*, *altceva*, *altce* și cele alcătuite cu pronumele *cine* nu devin adjective pronominale, iar *fiece*, *niscai*, *niscaiva*, *alde*, *niște* sunt numai adjective pronominale nehotărâte.
– Unele dintre pronumele nehotărâte care devin adjective pronominale își păstrează forma în ambele situații (cel puțin la N.-Ac): *atât(a)*, *ceva*, *câtva*, *cutare*, *fiecare*, *oricare*, *orice*, *oricât*, iar altele au forme diferite ca adjective.
– Pronumele nehotărâte simple *unul* și *una* – când devin adjective – au formele de singular *un*, *o* (pentru N.-Ac.) și *unui*, *unei* (pentru G.-D.), care pot să aibă și alte valori morfologice (gramaticale).
– Pronumele nehotărât *altul*, *alta*, *alții*, *altele*, ca adjective, devin *alt*, *altă*, *alți*, *alte*, pierzând articolul hotărât, iar pronumele nehotărâte compuse *vreunul*, *vreuna*, devin, ca adjective, *vreun*, *vreo*.
– Adjectivele pronominale nehotărâte stau, de obicei, înaintea substantivului determinat.
– Unele pronume nehotărâte pot realiza în frază un raport de subordonare între propoziția subordonată și regenta ei:

PS PP
(**Oricine**) *învață*[1]/ știe.[2]/

PP PS
Vine[1]/ (**oricine**) *vrea*.[2]/

– Pronumelor nehotărâte le corespund și unele ***locuțiuni pronominale (adjectivale) nehotărâte***: *cine știe cine*, *cine știe ce*, *care mai de care*, *nu știu cine*, *nu știu ce*, *te miri cine*, *te miri ce*. Acestea au structura unei propoziții.

IV. Adjectivele pronominale nehotărâte au o singură funcție sintactică, de ***atribut adjectival***.

Pronumele nehotărâte pot avea următoarele **funcții sintactice**:

1. ***subiect***:
   → *Unul (altul, fiecare)* învață.
   → *Ai altora* sunt mai cuminți.
   → Au venit cu *toții*.
2. ***nume predicativ***:
   → El este *altul*.
   → Cărțile sunt *pentru altcineva*.
   → Meritele sunt *ale tuturor*.
   → El nu este *asemenea altora*.
3. ***atribut***:
   a) *genitival*:
   → Meritele *tuturor* au fost recunoscute.
   b) *prepozițional*:
   → Mâncarea *de la altul* e mai bună decât a ta.

   → Pedeapsa *împotriva altora* a fost mai aspră decât a ta.
   → Rezultatele *datorită unora* dintre olimpici au fost meritorii.
   c) *apozițional*:
   → Elevii, *alții* decât ai noștri, n-au participat la întrecere.
   → Pentru colegii mei, *pentru alții* decât cei leneși, învățătura reprezintă preocuparea de bază.
   → Rezultatele colegilor mei, *ale tuturor(a)*, sunt foarte bune.
   → Premianților, *altora* decât cei de acum, li s-au dat premii în bani.
   d) *datival*:
   → El este unchi *altora*.
4. ***complement direct***:
   → Îl ascultă *pe fiecare*.
5. ***complement indirect***:
   → Vorbeam *despre altcineva*, nu despre tine.
   → *Fiecăruia* dintre ei i se cuvin felicitări.
   → *Asupra unora* dintre locuitorii insulei s-a abătut o molimă devastatoare.
6. ***complement de agent***:
   → Era ascultat *de fiecare* în parte.
7. ***complement circumstanțial***:
   a) *de loc*:
   → *Lângă fiecare* dintre ei se aflau instrumentele de pescuit.
   → Au staționat *înaintea alteia* dintre clădiri, nu unde trebuia.
   b) *de timp*:
   → Au ajuns acolo *înaintea tuturor*.
   → Au sosit la cabană *odată cu alții* dintre turiști.
   c) *de mod*:
   → *Ca și alții*, s-a dus și el acolo.
   → Nefiind atent, a executat proiectul *conform altora* dintre stasuri.
   → Au acționat *în baza unora* dintre legile în vigoare.
   d) *de cauză*:
   → A pierdut concursul *din cauza altora*, nu din cauza lui.
   → *Pentru unii* dintre ei, l-a pedepsit pe el.
   e) *de scop*:
   → Se pregătește *în vederea fiecăruia* dintre examene.
   → El a muncit o viață întreagă *pentru toți*.
   f) *condițional*:
   → *În locul unora* dintre ei, n-aș fi procedat astfel.
   g) *concesiv*:
   → *În ciuda unora* dintre propunerile făcute, el tot n-a ascultat.
   → *Contrar altora* dintre păreri, el a făcut tot ce-a vrut.
   h) *instrumental*:
   → Are mai multe stilouri și în fiecare zi scrie cu *altul*.
   → A învins *datorită unora* care l-au ajutat.
   → *Prin mijlocirea altora* și-a realizat scopul.
   i) *sociativ*:
   → Se duce la plimbare *cu fiecare* dintre copii.

j) *de relație*:
→ *Referitor la unii* dintre ei, n-am ce spune.
→ *În privința altora*, am de făcut câteva observații.
k) *opozițional*:
→ *În locul altora*, ați venit voi.
→ *În loc de toți*, au venit doar trei.
l) *de excepție*:
→ *În afară de câțiva*, niciunul n-a învățat.
→ *În afara câtorva*, nimeni n-a mai răspuns.
m) *cumulativ*:
→ *Pe lângă alții*, au mai venit și ei.
→ *În afara unora* dintre fotbaliști, am mai fost recompensați și participanții la gimnastică.
8. ***element predicativ suplimentar***:
→ Îl știam *împotriva tuturor.*

V. Ortografia pronumelor și a adjectivelor pronominale nehotărâte

1. Pronumele nehotărât *unul, vreunul* se scriu cu *-ii* la N.-Ac. plural, păstrându-și aceeași formă și ca adjective nehotărâte *unii (învață), unii elevi (învață)*; *vreunii, vreunii (elevi)*.
2. Pronumele nehotărât *altul* se scrie cu *-ii* la N.-Ac. plural, iar ca adjectiv nehotărât se scrie cu *-i*: *alții (învață), alți (elevi învață)*.
3. Pronumele (adjectivele pronominale) nehotărâte compuse cu elementele inițiale *alt-, fie(și), fi(e)te-, fite-, oare(și)-, ori(și)-, vre- (altceva, fie(ș)care, fi(e)ștecine, fitecine, oare(și)care, ori(și)care, vreun, vreunul)* și cu elementul final *-va (ceva, cineva* etc.) se scriu într-un singur cuvânt.
4. Pronumele nehotărât *toți (toate)* are la G.-D. atât forma *tuturor*, cât și forma *tuturora (le dau tuturor/tuturora)*; ca adjectiv pronominal nehotărât antepus substantivului are doar forma *tuturor (tuturor copiilor)*.

J. PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL INTEROGATIV

I. Pronumele interogativ este partea de vorbire flexibilă care apare în propoziții interogative și ține locul substantivului așteptat ca răspuns.
De aceea el apare pe primul loc în structura enunțului:
Cine lipsește?
(Elevul)

II. Pronumele interogative sunt: *cine, ce, care, cât, al câtelea.*
Dintre acestea, *ce, care, cât, al câtelea* pot deveni ***adjective pronominale interogative*** când nu mai înlocuiesc un substantiv, ci se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat:
→ *Care* lipsește? (pronume interogativ)
→ *Care* elev lipsește? (adjectiv pronominal interogativ)
Pronumele și adjectivele pronominale interogative flexionează după *gen, număr și caz*:

• **cine** N.-Ac. – (pe) *cine*? G.-D. – *cui*?
– Este variabil numai după caz, având forme unice de singular, care se pot referi la toate genurile și la ambele numere.

• **ce**
– Este invariabil și înlocuiește nume de lucruri, dar ca adjectiv poate însoți și nume de ființe sau chiar de persoane.

• **care**

Cazul	Masculin		Feminin	
	Singular	Plural	Singular	Plural
N.-Ac.	care	care	care	care
G.-D.	cărui(a)	căror(a)	cărei(a)	căror(a)

– Neutrul împrumută pentru singular formele de masculin și pentru plural, pe cele de feminin.
- Înlocuiește atât nume de ființe, cât și nume de lucruri.
- Ca adjectiv, la G.-D., pierde particula finală *a*.

• **cât**

Cazul	Masculin		Feminin	
	Singular	Plural	Singular	Plural
N.-Ac.	cât	câți	câtă	câte
G.-D.	–	câtor	–	câtor

– Acest pronume (adjectiv pronominal) interogativ se referă la o cantitate.
– Neutrul împrumută pentru singular formele de masculin și pentru plural pe cele de feminin.

• **al câtelea**

Cazul	Masculin		Feminin	
	Singular	Plural	Singular	Plural
N.-Ac.	al câtelea	–	a câta	–
G.-D.	–	–	–	–

Sunt specializate pentru referirea la numerale ordinale.

III. Funcțiile sintactice

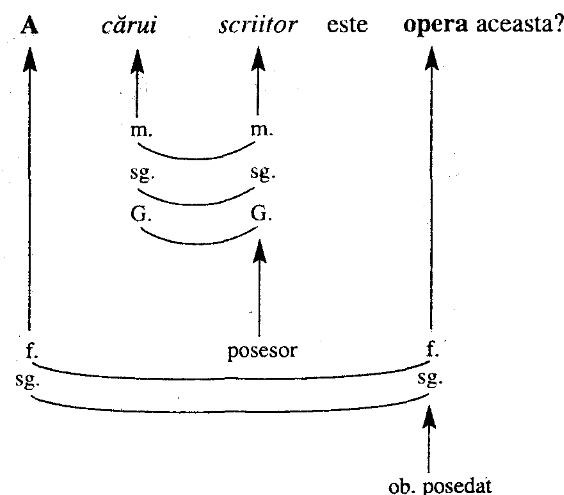
– *Adjectivul pronominal interogativ* are întotdeauna funcția sintactică de ***atribut adjectival.***
– **Pronumele interogativ** îndeplinește aceleași **funcții sintactice** ca și substantivul, după cazul la care se află:
1. ***subiect***:
→ *Cine* a fost la tine?
→ *Ai cui* au plecat?
→ *Dintre care* au mai venit?
2. ***nume predicativ***:
→ *Care* este adresa ta?
→ *Al cui* este caietul*?*
→ *Împotriva cui* au fost colegii tăi?
→ *Pentru cine* sunt cărțile?
→ *Asemenea căruia* dintre ei este copilul tău?
3. ***atribut pronominal***:
a) *genitival*:
→ *A cărui* carte este mai interesantă?
b) *prepozițional*:
→ *De care* carte ai cumpărat?
→ Măsurile *împotriva cărora* au fost mai aspre?
→ Reușita *datorită căruia* v-a bucurat mai mult?

c) *datival*:
→ *Căreia* este nepot acest copil?
4. ***complement direct***:
→ *Pe cine* aștepți?
5. ***complement indirect***:
→ *Cui* îi dai cartea?
→ *Despre ce* vorbeați?
→ *Împotriva cui* s-au răsculat?
6. ***complement de agent***:
→ *De cine* a fost chemat?
7. ***complement circumstanțial***:
a) *de loc*:
→ *Lângă cine* s-a oprit?
→ *Înaintea căruia* dintre blocuri ai oprit mașina?
b) *de timp*:
→ *Înaintea cui* a ajuns acolo?
→ *Odată cu care* dintre ei ai ajuns la școală?
c) *de mod*:
→ *Ca și cine* învață?
→ *În baza căreia* dintre legi a acționat?
→ *Conform căruia* dintre planuri a alcătuit lucrarea?
d) *de cauză*:
→ *Din cauza cui* a absentat?
→ *Pentru care* dintre ei te-a certat mama ta?
e) *de scop*:
→ *În vederea căruia* dintre examene se pregătește?
→ *Pentru care* dintre examene te-ai pregătit tot anul?
f) *condițional*:
→ *În locul cui* n-ai fi procedat astfel?
g) *concesiv*:
→ *În ciuda căruia* tot te-ai dus acolo?
→ *Contrar căruia* a făcut tot ce-a vrut?
h) *instrumental*:
→ *Cu ce* scrii?
→ *Datorită cui* ai reușit?
→ *Prin mijlocirea cui* ți-ai realizat scopul?
i) *sociativ*:
→ *Cu cine* a plecat la mare?
j) *de relație*:
→ *Referitor la cine* nu te poți pronunța?
→ *În privința căruia* ai de făcut unele observații?
k) *opozițional*:
→ *În locul cui* ați venit voi?
→ *În loc de câți* au venit doar trei?
l) *de excepție*:
→ *Cu excepția cărora* ceilalți preferă marea?
→ *În afara cărora* ceilalți n-au mai răspuns?

m) *cumulativ*:
→ *Pe lângă câți* au mai venit câteva sute?
→ *În afara cărora* au mai venit și alții?
8. ***element predicativ suplimentar***:
→ *Drept cine* l-ai crezut?
→ *A cui* ai crezut-o?

IV. Acordul adjectivului pronominal interogativ *care* în cazul G.

– Acest adjectiv este însoțit de articolul posesiv (genitival).
– Adjectivul se acordă în gen, număr și caz cu posesorul, iar articolul posesiv (genitival) se acordă în gen și număr cu obiectul posedat:

– Se realizează un acord îmbrățișat.
– Dând răspunsul la întrebarea conținută de propoziție, se observă mai ușor acordul în caz dintre substantiv și adjectivul pronominal interogativ:

Opera aceasta este *a scriitorului* **căruia** i s-a acordat un premiu.
G. G.

V. Pentru a arăta funcția sintactică a unui pronume interogativ și pentru a constata dacă este pronume sau adjectiv pronominal interogativ, trebuie să dăm răspuns la întrebarea conținută de propoziția interogativă respectivă, verificând astfel dacă se realizează acordul în caz între pronumele/adjectivul interogativ și substantivul determinat:

→ **Al cărui** *prieten* este Dan?
→ Dan este *prietenul* **lui Ion**. (**căruia**)
N ≠ G

Nerealizându-se acordul în caz, cuvântul *al căruia* este pronume interogativ în genitiv cu funcție sintactică de atribut pronominal genitival.

→ **Al cărui** *băiat* este stiloul?
→ Stiloul este *al băiatului* **acestuia**. (**căruia**)
G = G

Deoarece se realizează acordul în caz, cuvântul *al căruia* este adjectiv pronominal interogativ în genitiv cu funcție sintactică de atribut adjectival.

– Putem formula enunţuri cu pronume interogativ cu anumite funcţii sintactice, astfel:

a) formulăm mai întâi exemplul cu un substantiv care să aibă funcţia sintactică cerută pentru pronume (de exemplu, complement direct):

→ Îl aştept *pe Mihai.*

b) înlocuim apoi substantivul folosit cu pronumele interogativ dat, în cazul respectiv:

→ Îl aştept *pe care.*

c) transformăm propoziţia obţinută în propoziţie interogativă:

→ *Pe care* îl aştept?

K. PRONUMELE ŞI ADJECTIVUL PRONOMINAL RELATIV

I. Pronumele relativ este partea de vorbire flexibilă care apare în frază, unde leagă o propoziţie subordonată de regenta ei.

Pronumele relativ are dublu rol: stabileşte relaţia de subordonare, dar îndeplineşte şi o funcţie sintactică, de obicei, în subordonata pe care o introduce.

II. Pronumele relative **se clasifică** în:

1. ***simple***: *cine, ce, care, cât, al câtelea, de.*
2. ***compuse***: *cel ce.*

Dintre acestea, devin adjective pronominale relative *ce, care, cât, al câtelea* atunci când nu mai înlocuiesc un substantiv, ci se acordă în gen, număr şi caz cu substantivul determinat cu care stau împreună în subordonată:

→ Nu ştiu[1]/ **ce** *carte* ai cumpărat.[2]/

Observaţie: Mioara Avram (***Gramatica***, p. 141) consideră că pronumele *al câtelea* e numai interogativ.

III. Flexionează după *gen, număr şi caz.* Pronumele (adjectivele pronominale) relative (*cine, ce, care, cât, al câtelea*) sunt identice cu cele interogative, având aceleaşi forme. Pronumele relativ *care*, la G.-D., are atât formele *căruia, căreia, cărora*, cât şi formele *cărui, cărei, căror*, în funcţie de topica lor:

→ în casa *căruia* – în a *cărui* casă

Pronumele *de* este invariabil, se referă mai ales la fiinţe (dar şi la lucruri) şi se substituie prin *care (ce)*:

→ Băiatul[1a]/ *de* l-ai văzut[2]/ este colegul meu.[1b]/
(*pe care*)

Pronumele relative compuse au următoarele **forme**:

Cazul	Masculin		Feminin	
	Singular	**Plural**	**Singular**	**Plural**
N.-Ac.	cel ce	cei ce	ceea ce	cele ce
G.-D.	celui ce	celor ce	celei ce	celor ce

Unii specialişti consideră ca pronume relativ compus doar pe *ceea ce*, datorită valorii lui neutre.

IV. Funcţiile sintactice

– *Adjectivele pronominale relative* au întotdeauna funcţia sintactică de *atribut adjectival.*

– *Pronumele relativ* are aceleaşi funcţii sintactice ca substantivul, după cazul la care se află.

– Dacă introducem în frază ca subordonate propoziţiile care figurează ca exemple la pronumele interogativ, obţinem aceleaşi funcţii sintactice:

1. ***subiect***:

→ Nu mi-ai spus[1]/ *cine* a fost la tine.[2]/

Pronumele relativ cu funcţie sintactică de subiect poate sta şi în alte cazuri decât în N., fără ca acestea să fie excepţii aparente:

→ Ac. Îl lăuda[1]/ *pe care* a plecat.[2]/
→ D. Îi dau cartea[1]/ *căruia* o citeşte.[2]/
→ G. Cartea este[1]/ *a cui* a plecat.[2]/
(Vezi *Subiectul, D.*)

2. ***nume predicativ***:

→ Spune-mi[1]/ *care* este adresa ta.[2]/
→ I-a întrebat[1]/ *a cui* este cartea.[2]/
→ Nu ştiu[1]/ *împotriva cui* au fost colegii tăi.[2]/
→ Nu mi-ai spus[1]/ *pentru cine* sunt cărţile.[2]/
→ Am aflat[1]/ *asemenea căruia* dintre ei este copilul tău.[2]/

3. ***atribut pronominal***:

a) *genitival*:

→ Întrebarea este[1]/ *a cărui* carte este mai interesantă.[2]/

b) ***prepoziţional***:

→ Nu mă interesează[1]/ *de care* carte ai cumpărat.[2]/
→ Am întrebat[1]/ măsurile *împotriva cărora* au fost mai aspre.[2]/
→ Spune-mi[1]/ reuşita *datorită căruia* v-a bucurat mai mult.[2]/

c) ***datival***:

→ Nu-ţi pot spune[1]/ *căreia* este nepot acest copil.[2]/

4. ***complement direct***:

→ Spune-mi[1]/ *pe cine* aştepţi?[2]/

5. ***complement indirect***:

→ Te-am întrebat[1]/ *cui* îi dai cartea?[2]/
→ Am aflat[1]/ *despre ce* vorbeaţi.[2]/
→ Mă interesa[1]/ *împotriva cui* s-au revoltat.[2]/

6. ***complement de agent***:

→ Nu ştiu[1]/ *de cine* a fost chemat.[2]/

7. ***complement circumstanţial***:

a) *de loc*:

→ Mi-a spus[1]/ *lângă cine* s-a aşezat.[2]/
→ Acesta este blocul[1]/ *în faţa căruia* s-au construit garajele.[2]/

b) *de timp*:

→ Nu mai ştiu[1]/ *înaintea căruia* dintre colegi a ajuns acolo.[2]/
→ El este elevul[1]/ *odată cu care* ai ajuns la şcoală?[2]/

c) *de mod*:

→ Nu ştiu[1]/ *ca şi cine* înveţi tu.[2]/
→ Spune-mi[1]/ *în baza căreia* dintre legi au acţionat.[2]/
→ Nu mi-a mărturisit[1]/ *conform căruia* dintre planuri a alcătuit lucrarea.[2]/

d) *de cauză*:

→ Am aflat[1]/ *din cauza cui* a absentat.[2]/
→ El este colegul[1]/ *pentru care* m-a certat mama mea.[2]/

e) *de scop*:

→ Nu mi-ai spus[1]/ *în vederea căruia* dintre examene te pregăteşti.[2]/

→ A luat examenul[1]/ *pentru care* s-a pregătit atât de mult.[2]/

f) *condiţional*:

→ Spune-mi[1]/ *în locul cui* n-ai fi procedat la fel.[2]/

g) *concesiv*:

→ Recunoaşte[1]/ *în ciuda căruia* te-ai tot dus acolo.[2]/

→ N-a mărturisit[1]/ *contrar căruia* din principii a procedat astfel.[2]/

h) *instrumental*:

→ Este interesant[1]/ *cu ce* scrii tu.[2]/

→ Am aflat[1]/ *datorită cui* ai reuşit.[2]/

→ A recunoscut[1]/ *prin mijlocirea căruia* şi-a atins scopul.[2]/

i) *sociativ*:

→ Am văzut[1]/ *cu cine* ai plecat.[2]/

j) *de relaţie*:

→ N-ai precizat[1]/ *referitor la cine* nu te poţi pronunţa.[2]/

→ Spune[1]/ *în privinţa căreia* dintre propuneri ai de făcut unele observaţii.[2]/

k) *opoziţional*:

→ Te-am întrebat[1]/ *în locul cui* aţi venit voi.[2]/

→ Spune-mi[1]/ *în loc de câţi* au venit doar trei.[2]/

l) *de excepţie*:

→ Recunoaşteţi[1]/ *cu excepţia cărora* ceilalţi preferă marea.[2]/

→ Ei sunt elevii[1]/ *în afara cărora* alţii n-au mai răspuns.[2]/

m) *cumulativ*:

→ Spuneţi-mi[1]/ *pe lângă câţi* dintre cei sosiţi au mai venit şi alţii.[2]/

→ Nu ştiu[1]/ *în afara cărora* dintre cei sosiţi au mai venit şi alţii.[2]/

8. ***element predicativ suplimentar***:

→ Spune-mi[1]/ *drept cine* mă iei.[2]/

→ Recunoaşte[1]/ *a cui* ai crezut-o.[2]/

– Când pronumele relativ are funcţie sintactică de complement direct sau indirect, poate fi reluat printr-o formă neaccentuată a pronumelui personal care ajută la stabilirea genului şi a numărului acestuia:

→ Nu ştiu *pe care* l-ai chemat.

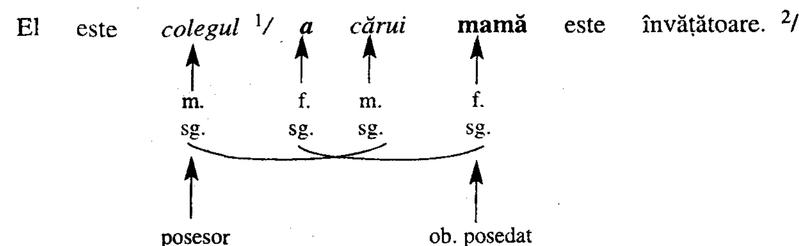
→ Nu ştiu *pe care* ai chemat-o.

→ Nu ştiu *cui* i-ai dat mingea.

V. Acordul pronumelui relativ *care* în G.

– Acest pronume este însoţit de articol posesiv (genitival).

Pronumele se acordă în gen şi număr cu posesorul, iar articolul posesiv (genitival) se acordă cu obiectul posedat:

Se realizează un acord încrucişat.

VI. Pentru a afla **funcţia sintactică** a unui pronume relativ şi pentru a constata dacă este pronume sau adjectiv pronominal relativ, se transformă propoziţia subordonată în propoziţie interogativă şi se dă răspunsul la întrebarea conţinută de aceasta, verificând astfel dacă se realizează acordul în caz între pronumele/adjectivul relativ şi substantivul determinat:

→ Nu ştiu[1]/ **a cărei** *carte* este mai nouă.[2]/

→ **A cărei** *carte* este mai nouă? / Este mai nouă *cartea* **acesteia** (**căreia**).

N. ≠ G.

Nerealizându-se acordul în caz, cuvântul **a cărei** este pronume relativ în genitiv, cu funcţie sintactică de atribut pronominal genitival.

→ Nu ştiu[1]/ **a cărei** *fete* este cartea.[2]/

→ **A cărei** *fete* este cartea? / Cartea este *a fetei* **acesteia** (**căreia**).

G. = G.

Deoarece se realizează acordul în caz, cuvântul *a cărei* este adjectiv pronominal relativ în genitiv, cu funcţie sintactică de atribut adjectival.

– Când pronumele relativ introduce o atributivă, el ţine locul cuvântului determinat din regentă, având genul şi numărul acestuia. Prin înlocuirea pronumelui cu substantivul respectiv pus la cazul pronumelui se află mai uşor funcţia lui sintactică.

– Pentru a formula exemple cu pronume relative având anumite funcţii sintactice, procedăm, mai întâi ca la pronumele interogativ:

a) formulăm mai întâi exemplul cu un substantiv care să aibă funcţia sintactică cerută pentru pronume (de exemplu, complement indirect în D.):

→ I-ai dat *băiatului* cartea.

b) înlocuim apoi substantivul folosit cu pronumele interogativ dat, în cazul respectiv:

→ I-ai dat *căruia* cartea.

c) transformăm prepoziţia obţinută în propoziţie interogativă, trecând pronumele pe primul loc:

→ *Căruia* i-ai dat cartea?

Urmează apoi a patra etapă (d) în care introducem propoziţia interogativă rezultată într-o frază, transformând-o în subordonată prin punerea înaintea ei a unei regente:

→ Nu mi-ai spus[1]/ *căruia* i-ai dat cartea.[2]/

Astfel, pronumele interogativ *căruia* devine pronume relativ păstrându-şi cazul şi funcţia sintactică.

VII. Ortografie. Pronumele relative compuse *cel ce, ceea ce, cei ce, cele ce* se scriu în cuvinte separate, iar dintre acestea, *ceea ce* se scrie cu *-ee-*.

Pronumele relativ *care* cu funcţie sintactică de complement direct este obligatoriu însoţit de prepoziţia *pe*: ***Omul pe** care l-am văzut*...

L. PRONUMELE ȘI ADJECTIVUL PRONOMINAL NEGATIV

I. Pronumele negativ este partea de vorbire flexibilă care înlocuiește numele obiectului prezentat ca inexistent (negat) și apare în propoziții negative.

II. Are următoarea **clasificare**:

1. ***simple***: *nimic*, *nimeni*;
2. ***compuse***: *niciunul* (compus din adverbul *nici* și pronumele nehotărât *unul).*

Dintre acestea, numai *niciunul* devine adjectiv pronominal negativ pe lângă un substantiv cu care se acordă în gen, număr și caz.

Pronumele negativ *nimeni* se referă la nume de ființe, *nimic* – la nume de lucruri, *niciunul*, atât la nume de lucruri, cât și la nume de ființe.

Observație: Există și locuțiunile pronominale negative *nici țipenie, nici picior (de om), nici cât negru sub unghie.*

III. În privința **flexiunii** lor trebuie reținute următoarele aspecte:

1. *nimic* este invariabil, acceptând numai contexte de singular:

→ Nu se știe *nimic.*

Acest pronume poate deveni substantiv:

→ Se ține de *nimicuri.*

sau poate intra în locuțiuni adjectivale (om *de nimic)* sau adverbiale:

→ L-a vândut *pe nimic.*

→ N-a greșit *cu nimic.*

Are și forma populară *nimica.*

2. *nimeni* are forme numai de singular și flexionează după caz:

N.- Ac. – *nimeni*

G.- D. – *nimănui*

Are și formele populare *nimenea* și *nimănuia.*

3. *Niciunul* are flexiune completă, ca **pronume** având formele:

Cazul	Masculin		Feminin	
	Singular	Plural	Singular	Plural
N. -Ac.	niciunul	niciunii	niciuna	niciunele
G. -D.	niciunuia	niciunora	niciuneia	niciunora

Ca **adjectiv pronominal** are formele:

Cazul	Masculin		Feminin	
	Singular	Plural	Singular	Plural
N. -Ac.	niciun	niciunii	nicio	niciunele
G. -D.	niciunui	niciunor	niciunei	niciunor

– Neutrul împrumută pentru singular formele de masculin, iar pentru plural, pe cele de feminin.

IV. Adjectivul pronominal negativ are funcție sintactică de ***atribut adjectival***, iar **pronumele negativ** are aceleași **funcții sintactice** ca și substantivul, după cazul la care se află:

1. ***subiect***:

→ N-a venit *nimeni.*

→ *Ai niciunuia* n-au plecat.

2. ***nume predicativ***:

→ Acesta nu este *pentru niciunul* dintre voi.

→ Stiloul acesta nu este *al nimănui.*

→ Ei n-au fost *împotriva niciunuia* dintre candidați.

→ El nu este *niciunul* dintre răufăcători.

→ El nu este *asemenea niciunuia* dintre voi.

3. ***atribut***:

a) *genitival*:

→ N-a contestat meritele ***niciunuia*** dintre ei.

b) *prepozițional*:

→ Cadoul *de la niciunul* dintre invitați n-a fost frumos ca al tău.

→ Pedeapsa *împotriva niciunuia* dintre răufăcători n-a fost prea aspră.

→ Victoria *datorită niciunuia* dintre ceilalți nu m-a bucurat ca victoria ta.

c) *apozițional*:

→ Pe concurenți, *pe niciunul* de pe locul al treilea, nu i-a satisfăcut rezultatul.

→ Elevii, *niciunii* dintre ei, n-au obținut premiul I la olimpiadă.

→ Caietele lor, *ale niciunora* dintre băieți, nu sunt corectate.

→ Fetelor, *niciunora*, nu li s-au acordat diplome.

d) *datival*:

→ El nu este nepot *niciunuia* dintre părinții mei.

4. ***complement direct***:

→ N-am văzut *pe nimeni* dintre ai noștri la teatru.

5. ***complement indirect***:

→ Nu-i dau dreptate *niciunuia* dintre contestatari.

→ N-am spus o vorbă rea *despre nimeni.*

→ *Împotriva niciunuia* dintre ei nu s-au luat măsuri aspre.

6. ***complement de agent***:

→ N-are să fie contestat *de niciunul* dintre concurenți.

7. ***complemente circumstanțiale***:

a) *de loc*:

→ Să nu te așezi *lângă niciunul* dintre cei doi.

→ Să nu oprești mașina *în fața niciuneia* dintre cele două porți.

b) *de timp*:

→ *În timpul niciunuia* dintre acești doi domnitori țara noastră n-a înregistrat progrese remarcabile.

→ N-a ajuns la gară *odată cu niciunul* dintre cei plecați mai devreme.

c) *de mod*:

→ Nu e mai mare *decât niciunul* dintre voi.

→ Lucrarea n-a fost executată *conform niciunuia* dintre planurile primite.

→ N-a acționat *în baza niciuneia* dintre prevederile legale.

d) *de cauză*:

→ Accidentul nu s-a întâmplat *din cauza niciunuia* dintre ei, ci din alte motive.

→ Nu-l cert *pentru niciunul* dintre colegi, ci din cauza faptelor sale.

e) *de scop*:

→ *În vederea niciunuia* dintre examene, nu m-am pregătit așa de mult.

→ Nu s-a pregătit *pentru niciunul* din examene, ca în vederea acestuia.

f) *instrumental*:

→ Nu-l poți îndrepta *cu nimic.*

g) *sociativ*:

→ Să nu te duci acolo, *împreună cu niciunul* dintre ei.

h) *de relație*:

→ Nu știu nimic *relativ la niciunul* dintre ei.

→ Nu mai discutăm în *privința niciunuia* dintre voi.

i) *opozițional*:

→ *În locul niciunuia* dintre ei n-a mers altcineva.

8. ***element predicativ suplimentar***:

→ Nu-l cred *al nimănui*.

V. Ortografie. În privința ortografiei și ortoepiei formelor **pronumelor și adjectivelor pronominale negative** trebuie reținute următoarele aspecte:

1. *nimic, nimeni, nimănui* au și formele populare *nimica, nimenea, nimănuia* (DOOM 2, p. 535);
2. pronumele (adjectivul pronominal) negativ compus *niciunul* (*niciuna, niciunii*) se scrie la toate formele într-un cuvânt – atât ca pronume, cât și ca adjectiv; acesta se scrie la N.-Ac. plural cu *-ii*;
3. aceste forme ale pronumelui și ale adjectivelor pronominale negative nu trebuie confundate cu structuri de tipul *nici unul, nici una* etc., în care părțile componente se scriu separat, fiind părți de vorbire diferite:

→ *Nici unul, nici altul* n-a câștigat concursul.

EXERCIȚII

1. Folosiți în propoziții formele neaccentuate ale pronumelor personale de mai jos în situațiile cerute:

a) *v-* în Ac. și în D.;
b) *ne* în Ac. și în D.;
c) *îi* în D. (masculin și feminin) și în Ac.;
d) *le* în D. (masculin și feminin) și în Ac.

2. Folosiți în enunțuri pronumele *mă, te, ne, vă, îmi, îți*, atât ca pronume personale, cât și ca pronume reflexive.

3. Puneți în locul punctelor formele corespunzătoare ale adjectivelor pronominale de întărire:

a) Tu .... ești prietenul meu cel mai bun.
b) Maria, tu .... ai luat o notă foarte bună.
c) Ileana, ție .... ți s-a acordat premiul.
d) Eu .... sunt apreciată de colegi.
e) Eu ...., colegul tău, am fost acolo.
f) Ea .... are rezultate deosebite.
g) Voi .... sunteți cei mai harnici băieți.
h) Noi .... am fost premiați.
i) Noi .... am cusut această ie.
j) Mie .... mi-a fost admirată rochia.
k) Mie ...., prietenul tău cel mai bun, nu-mi poți reproșa asta.
l) Ioana, ție .... ți se cuvin laude.
m) Nouă ...., fetelor, ne-au fost acordate diplome.
n) Lor ...., fetelor, le-am luat un cadou.
o) Lor ...., băieților, le-am adresat felicitări.

p) Lui .... i-am dat mingea.
r) Ei .... au participat la turneu.
s) El .... învață cu sârguință.
ș) Ele .... au promis acest lucru.
t) Pe noi ...., pe băieți, ne laudă toți.
ț) Pe noi ...., pe fete, ne apreciază profesorii.
u) Fetelor, voi .... să faceți tortul.
v) Fetei .... i se cuvin laude.
x) Cartea Mariei .... este curată.
y) Fetelor .... le-am atribuit acest merit.

4. Formulați propoziții în care să folosiți următoarele adjective pronominale de întărire: *însevă, înșivă, înseși.*

5. Puneți în locul punctelor formele corespunzătoare ale pronumelui relativ *care* în genitiv și arătați cum s-a făcut acordul:

Am un coleg .... mamă este profesoară.
Acesta este colegul .... merit este deosebit.
Aceasta este profesoara mea .... opinii le împărtășesc.
Fata .... părinții au trecut pe la noi este o elevă eminentă.
Ți-am adus o carte .... subiect te va atrage.
Ți-am adus niște cărți .... subiecte te vor atrage.

6. Formulați fraze în care să aveți următoarele forme ale pronumelui relativ *care*: *ai cărui, ale cărui, a cărei, a căror, ai căror, al căror.*

7. Puneți în locul punctelor formele corespunzătoare ale adjectivului pronominal interogativ *care* în genitiv și precizați cum s-a făcut acordul:

.... eleve este cartea aceasta?
.... eleve sunt cărțile acestea?
.... elev este creionul acesta?
.... copil sunt jucăriile acestea?
.... copii sunt jucăriile acestea?
.... băiat este rigla aceasta?

8. Formulați propoziții în care să folosiți și următoarele forme ale adjectivului pronominal interogativ *care*: *al cărei, ai cărui, al cărei, al căror, ai căror, a căror.*

9. Formulați propoziții în care să folosiți adjective pronominale de întărire pe lângă cuvintele *Ion, Ion și Maria, Maria și Ileana, ție* (f. și m.), *mie* (f. și m.), *tu* (m. și f.), *noi* (m. și f.), *mama, Dorinei.*

10. Corectați formele intenționat scrise greșit în propozițiile și frazele următoare și precizați în ce constă greșeala:

Ele înșiși erau fericite. Ileana și Steluța însăși m-au așteptat acasă. Tata însăși sosise acasă. Cu tata sosise însuși mama. Maria, tu însuși erai gata de plecare. Cu tine veneau ele însuși. Ilie și Andrei însuși ne-au așteptat la gară. Mariei însăși i-au oferit flori.

11. Formulați câte două propoziții în care să folosiți verbe la modul imperativ în următoarele situații:

a) urmate de o formă neaccentuată de pronume personal;
b) urmate de o formă neaccentuată de pronume reflexiv;
c) urmate de câte două forme neaccentuate de pronume personal.

12. Precizați ce funcții sintactice pot avea pronumele indiferent de felul lor în cazurile G. și D. și dați exemple.

13. Dați exemple de propoziții sau fraze în care să folosiți cuvintele și grupurile de cuvinte: *cel, ce-l, cea, ce-a, cei, ce-i, ai, a-i, ați, a-ți, al, a-l, săi, să-i, iau, i-au, var, v-ar, mie, mi-e, ție, ți-e, mii, mi-i, ții, ți-i, ție, vii, vi-i, iar, i-ar, la, l-a, ia, i-a, va, v-a, scrieți, scrie-ți, nea, ne-a, neam, ne-am.*

14. Puneți în locul punctelor formele corespunzătoare ale cuvintelor *aceia, aceea, aceeași, aceiași*, motivați scrierea lor și precizați-le valoarea morfologică.

Oamenii .... au plecat.
Fata .... este prietena mea.
.... sunt oameni harnici.
A rămas .... prietenă adevărată.
Sunt și-acum .... oameni de nădejde.
Ai rămas .... ca odinioară.
Și noi rămânem .... cum am fost.
.... este o elevă harnică.

15. Folosiți în propoziții pronumele *tu, el, ai noștri* cu funcții sintactice de subiect, nume predicativ, atribut (în Ac. și G.), complement direct, complement indirect (în Ac. și D.).

16. Folosiți în propoziții sau în fraze cuvântul *acela* cu funcții sintactice de atribut pronominal (toate felurile) și atribut adjectival.

17. Formulați propoziții în care cuvântul *unii* să fie folosit ca atribut adjectival în Ac. și G. și ca atribut pronominal în aceleași cazuri.

18. Formulați propoziții în care pronumele interogativ *cine* să se afle în următoarele situații:

– în N., cu funcții sintactice de subiect și de nume predicativ;
– în G., cu funcții sintactice de atribut, nume predicativ și complement indirect;
– în Ac., cu funcții sintactice de complement direct, complement indirect și complement circumstanțial de loc;
– în D., cu funcție sintactică de complement indirect.

19. Formulați propoziții sau fraze în care să folosiți toate felurile de pronume și adjective pronominale în cazul genitiv, precizând și funcția lor sintactică.

20. Formulați fraze în care pronumele relativ *care* să introducă cinci subordonate diferite în care să aibă funcții sintactice de subiect, nume predicativ, atribut, complement direct și complement indirect.

21. Folosiți pronumele negativ *nimic* cu valoarea substantivală, cu funcție sintactică de complement indirect.

22. Precizați ce valori morfologice pot avea cuvintele *lui, de, și, cel, cea, ce.*

23. Analizați pronumele și adjectivele pronominale din textele de la exercițiul 1 de la verb.

24. Analizați pronumele și adjectivele pronominale din textele de mai jos:

a) „Și când ridică zâmbind ochii spre mine, mă izbi deodată o amintire ce brusc izvora ca din negură, ș-o asemănare izbitoare cu ochii și zâmbetul celei care, odată, cu ani în urmă, înflorise ca o floare și-mi fermecase c-un zâmbet și c-o privire un trecător ceas al vieții." (M. Sadoveanu, *Un om năcăjit)*

b) „Îl alesese Gebila pe Gebeides să-i fie mire nu numai pentru că era fecior de tarabostes, ci pentru că era el însuși un viteaz și un războinic neînfricat care înfruntase de multe ori cu îndrăzneală pe dușman și-l zvârlise în valurile mării." (Al. Mitru, *Viteazul Dapix și fiica lui, Gebila)*

c) „De treci și astăzi prin câmpia ce se întinde între Dunăre și mare, poți să mai vezi piatra aceea unde a stat Gebeides și a cântat cântecul lui pentru viteazul Dapix și fiica lui, Gebila!..." (Al. Mitru, *Viteazul Dapix și fiica lui, Gebila)*

d) „Interjecțiile care nu au rolul unei anumite părți de propoziție, ca și cele care au valoarea unei propoziții întregi, nu au topică fixă, ele pot apărea la începutul, în interiorul sau la sfârșitul propoziției de care se leagă (de cele mai multe ori apar la început)." (*Gramatica limbii române*, vol. II)

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1.

a) *v-* – Ac.	*V-a* chemat la școală.
– D.	*V*-a dat o carte.
b) *ne* – Ac.	Profesorii *ne* felicită.
– D.	*Ne-au* fost date premiile.
c) *îi* – D. masulin:	*Îi* dau băiatului o minge.
– D. feminin:	Fetei *îi* oferă o floare.
– Ac.	*Îi* laud pentru rezultatele lor.
d) *le* – D. masculin:	*Le*-am adresat colegilor mei felicitări.
– D. feminin:	Fetelor *le*-am oferit flori.

***Observații*:**

Pentru a formula exemple cu formele neaccentuate de persoana I și a II-a construiți mai întâi enunțul și cu forma accentuată pe care apoi o înlăturați: *Pe voi v*-a chemat la școală. *V*-a chemat la școală. Pentru persoana a III-a includeți în exemplu și un substantiv care să precizeze genul pronumelui: *Îi* dau (*fetei, băiatului*) o carte.

2. *Mă* cheamă la școală. (pronume personal)
Mă duc imediat. (pronume reflexiv)
Te-a lăudat profesorul. (pronume personal)
Te-ai lăudat cu rezultatul obținut. (pronume reflexiv)
Ne-au felicitat toți profesorii. (pronume personal, Ac.)

Ne-am adresat oficialităților. (pronume reflexiv, Ac.)
Ne-au dat o carte. (pronume personal, D.)
Ne-am luat cărțile. (pronume reflexiv, D.)
Vă cheamă la școală. (pronume personal, Ac.)
Vă duceți imediat. (pronume reflexiv, Ac.)
Vă dă tuturor câte o carte. (pronume personal, D.)
Vă amintiți cu plăcere de toate aceste lucruri. (pronume reflexiv, D.)
Îmi place să studiez. (pronume personal)
Îmi aduc aminte de anii copilăriei. (pronume reflexiv)
Îți dau cu împrumut această carte. (pronume personal)
Îți iei ghiozdanul și pleci spre școală. (pronume reflexiv)

Observații:

Când sunt pronume reflexive, formele date sunt identice în persoană și număr cu subiectul (cu persoana verbului). De aceea este indicat să începem formularea exemplelor cu un pronume personal în N., la care să-l adăugăm pe cel reflexiv: *eu mă (îmi), tu te (îți), noi ne, voi vă.*

Când sunt pronume personale, persoana verbului (subiectul propoziției) trebuie să fie diferită de cea a pronumelui dat: *el mă (cheamă); eu te (laud)* etc.

3. a) Tu *însuți* ești prietenul meu cel mai bun.
b) Maria, tu *însăți* ai luat o notă foarte bună.
c) Ileana, ție *înseți* ți s-a acordat premiul.
d) Eu *însămi* sunt apreciată de colegi.
e) Eu *însumi*, colegul tău, am fost acolo.
f) Ea *însăși* are rezultate deosebite.
g) Voi *înșivă* sunteți cei mai harnici băieți.
h) Noi *înșine* am fost premiați.
i) *Noi însene* am cusut această ie.
j) Mie *însemi* mi-a fost admirată rochia.
k) Mie *însumi*, prietenul tău cel mai bun, nu-mi poți reproșa asta.
l) Ioana, ție *înseți* ți se cuvin laude.
m) Nouă *însene*, fetelor, ne-au fost acordate diplome.
n) Lor *înseși (însele)*, fetelor, le-am luat un cadou.
o) Lor *înșiși*, băieților, le-am adresat felicitări.
p) Lui *însuși* i-am dat mingea.
r) Ei *înșiși* au participat la turneu.
s) El *însuși* învață cu sârguință.
ș) Ele *înseși (însele)* au promis acest lucru.
t) Pe noi *înșine*, pe băieți, ne laudă toți.
ț) Pe noi *însene*, pe fete, ne apreciază profesorii.
u) Fetelor, voi *însevă* să faceți tortul.
v) Fetei *înseși* i se cuvine laude.
x) Cartea Mariei *înseși* este curată.
y) Fetelor *înseși (însele)* le-am atribuit acest merit.

Observație:

La completarea spațiilor cu formele adjectivelor pronominale de întărire, țineți cont de ambele lor părți componente: partea finală a primului element component indică genul și numărul: *-u-* (din *însu-)* masculin singular, *-ă-* (din *însă-*) feminin singular, N.-Ac., *-i-* (din *înși-)* masculin plural, iar *-e-* (din *înse-*) feminin singular D. și G. și feminin plural; al doilea element component (pronumele reflexiv în D.) indică persoana și numărul: *-mi* (I sg.), *-ți* (a II-a sg.), *-și* (a III-a sg. și pl.), *-ne* (I pl.), *-vă* (a II-a pl.).

Dacă în enunțurile în care se află pronume personale de persoana I și a II-a, care nu au forme diferite după gen, nu există o altă parte de vorbire care să le precizeze genul, e posibilă folosirea atât a masculinului, cât și a femininului: Tu *însuți (însăți)* înveți. Dacă există un vocativ, o apoziție, un nume predicativ, adjectiv sau un participiu care să precizeze genul pronumelor personale de persoana I și a II-a, atunci e posibilă doar o singură formă (ca în toate enunțurile acestui exercițiu):

Tu *însuți* ești **elev**. — m. m.
Tu *însăți* ești **elevă**. — f. f.

Completarea se poate face începând cu scrierea ultimei părți componente (pronumele reflexiv), scriindu-se apoi prima parte componentă a adjectivului pronominal de întărire, ținând cont și de context:

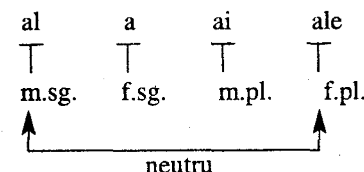
Tu ....*ți* ești elevă. – Tu *însă*.... ești elevă. – Tu *însăți* ești elevă.

Nu uita că adjectivele pronominale de întărire de genul feminin sunt singurele care la singular au două forme care diferă doar prin prima parte componentă: N.-Ac. *însă-*, G.-D. *înse-*. Atenție că a doua formă (G.-D. sg.) este identică formei de feminin plural la toate cazurile: *însemi, însene.*

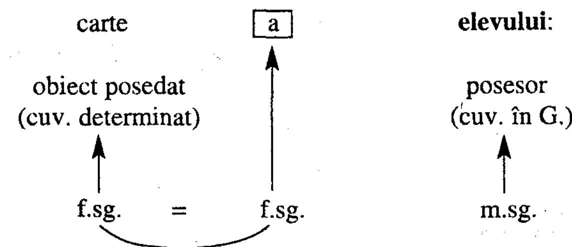
4. Fetelor, voi *însevă* să mergeți acolo!
Băieților, voi *înșivă* să fiți silitori!
Ele *înseși* vor câștiga fără emoții. (N. pl.)
Mioarei *înseși* i se va da premiul. (D. sg.)
Meritele ei *înseși* sunt de necontestat. (G. sg.)

Atenție! – Nu uita să folosești pentru persoana I și a II-a un alt cuvânt în context care să precizeze genul adjectivului pronominal de întărire.

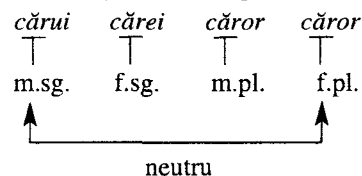
5. Pentru a rezolva acest subiect trebuie să știm:
– Formele articolului posesiv (genitival) și cu cine se acordă acesta:

Acordul se face cu obiectul posedat (cuvântul determinat):

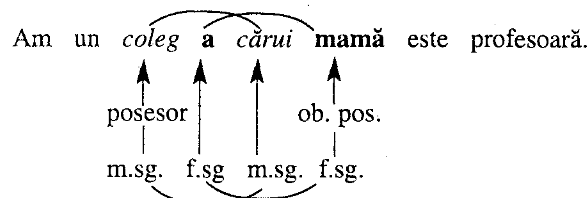

– Formele pronumelui relativ *care* pentru cazul genitiv și cu cine se acordă acesta:

Acordul se face cu posesorul.

Ținând cont de aceste elemente, vom observa că se realizează un acord încrucișat (vezi Popescu, ***Gramatică***, p. 183).

Acesta este colegul *al cărui* merit este deosebit.
Aceasta este profesoara mea *ale cărei* opinii le împărtășesc.
Fata *ai cărei* părinți au trecut pe la noi este o elevă eminentă.
Ți-am adus o carte *al cărei* subiect te va atrage.
Ți-am adus niște cărți *ale căror* subiecte te vor atrage.

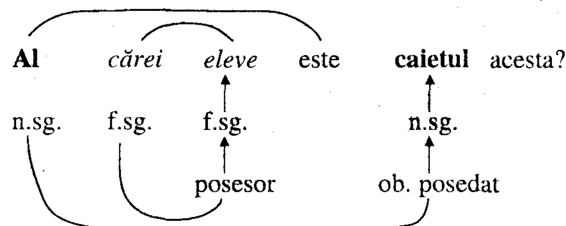
6. Pentru rezolvarea acestui subiect se vor avea în vedere structurile de mai jos, care vor fi apoi introduse în fraze:

substantiv, m., sg.	**ai** *cărui*	substantiv, m., pl.
substantiv, m., sg.	**ale** *cărui*	substantiv, f. (n.), pl.
substantiv, f., sg.	**a** *cărei*	substantiv, f., sg.
substantiv, m., (f., n.), pl.	**a** *căror*	substantiv, f., sg.
substantiv, m., (f., n.), pl.	**ai** *căror*	substantiv, m., pl.
substantiv, m., (f., n.), pl.	**al** *căror*	substantiv, m. (n.), sg.

7. Pentru rezolvarea acestui subiect trebuie să știm:
– Formele articolului posesiv (genitival) și cu cine se face acordul lui (vezi exercițiul nr. 5).
– Formele adjectivului pronominal interogativ *care* în genitiv și cu cine se face acordul.

Formele sunt aceleași ca atunci când este pronume relativ (vezi exercițiul nr. 5). El se acordă în gen, număr și caz cu posesorul (cuvântul determinat).

Ținând cont de aceste elemente, observăm că se realizează un acord îmbrățișat (vezi Popescu, *op.cit.*, p. 191).

Valoarea de adjectiv pronominal interogativ a lui *care* în genitiv se poate verifica dând răspunsul întrebării conținute de propoziție; se observă astfel mai ușor cazul genitiv al posesorului:

Caietul acesta este *al elevei* ....
A cărei eleve este cartea aceasta?
Ale cărei eleve sunt cărțile acestea?

În această situație sunt posibile și corecte două forme ale adjectivului pronominal interogativ *care* (*cărei* și *căror*), deoarece substantivul nearticulat de genul feminin *eleve* are formă identică la genitiv singular și plural:

ale (acestei) **eleve**;
ale (acestor) **eleve**.

Soluția are în vedere sensul pe care îl are enunțul. În prima propoziție este mai greu de acceptat forma de plural a femininului, deoarece mai multe eleve nu pot fi posesoarele unei singure cărți.

Al cărui elev este creionul acesta?
Ale cărui copil sunt jucăriile acestea?
Ale căror copii sunt jucăriile acestea?
A cărui băiat este rigla aceasta?

8. Pentru rezolvarea acestui subiect se vor avea în vedere structurile:

al *cărei*	substantiv, f. sg.	este	substantiv m.(n.) sg.	?
ai *cărui*	substantiv, m. sg.	sunt	substantiv, m. pl.	?
ai *cărei*	substantiv, f. sg.	sunt	substantiv, m. pl.	?
al *căror*	substantiv, m.(n.,f.) pl.	este	substantiv, m.(n.) sg.	?
ai *căror*	substantiv, m.(n.,f.) pl.	sunt	substantiv m. pl.	?
a *căror*	substantiv, m.(n.,f.) pl.	este	substantiv, f. sg.	?

Forma de singular sau plural a verbului copulativ *a fi* se stabilește în funcție de numărul substantivelor care desemnează obiectul posedat (aflate la sfârșitul enunțului), deoarece acestea au funcția sintactică de subiect, iar posesorul (substantivul în genitiv nearticulat, care se află la începutul enunțului), are funcția sintactică de nume predicativ:

Ale cărui *elev* sunt *caietele* acestea? — *Caietele* acestea sunt *ale elevului* ....
(elev – nume predicativ; caietele – subiect) — (Caietele – subiect; ale elevului – nume predicativ)

9. Ion *însuși* este un sportiv de excepție.
Ion și Maria *înșiși* vor participa la festivitate.
Maria și Ileana *înseși* (*însele*) sunt prietenele mele cele mai bune.
Diana, ție *înseți* ți se recunoaște de către toți contribuția adusă la câștigarea concursului.
Mihai, ție *însuți* ți-am adus această veste.
Mie *însemi*, jucătoare de tenis, mi se pare dificilă această partidă.
Mie *însumi*, profesor, mi s-a părut dificil acest subiect.
Tu *însuți* ești cel mai indicat pentru această probă.
Maria, tu *însăți* te vei convinge de adevăr.
Noi *înșine* am fost lăudați de profesor.

Noi *însene* am făcut această prăjitură.
Mama *însăși* se va duce la această aniversare.
Dorinei *înseși* i se va înmâna acest cadou.
Părerea Dorinei *înseși* va fi luată în seamă.

10. *Ele înseși* (*înseie*) – este greșit acordul în gen; *Ileana* și *Steluța înseși* (*însele*) – este greșit acordul în număr; *tata însuși* – este greșit acordul în gen; *însăși mama* – este greșit acordul în gen; *Maria, tu însăți* – este greșit acordul în gen și persoană; *ele înseși* (*însele*) – este greșit acordul în gen și număr; *Ilie* și *Andrei înșiși* – este greșit acordul în număr; Mariei *înseși* – este greșit acordul în caz.

11. a) Dă-*i* cartea! Ia-*l* de aici!
b) Du-*te* mai repede! Interesează-*te* de el!
c) Ia-*i-o* imediat! Dă-*i-l* acum!

12.
Cazul G.
Subiect: Hai la casa[1]/ *cui* ne are.[2]/ (pronume relativ)
Nume predicativ: Meritul este *al lui.* (pronume personal)
Atribut:
a) pronominal genitival: Fratele *lui* este colegul meu.
b) pronominal prepozițional: Lupta *împotriva acestora* a durat secole de-a rândul.
c) pronominal apozițional: Cărțile prietenului meu celui mai bun, *ale altuia* decât Mihai, sunt împrumutate de la bibliotecă.
Complement indirect: Tot disprețul lor se îndreaptă *împotriva acestora.*
Complement circumstanțial de loc: Să vă opriți *în fața lor.*
Complement circumstanțial de timp: Veți ajunge acolo, *înaintea tuturor.*
Complement circumstanțial de mod: Ei au acționat *în baza alteia* dintre legile în vigoare.
Complement circumstanțial de cauză: *Din cauza lor* au pierdut trenul.
Complement circumstanțial de scop: Acum se pregătește *în vederea celuilalt* dintre examene.

Cazul D.
Subiect: Povestește[1]/ *cui* îl ascultă.[2]/
Nume predicativ: Rezultatele lor sunt *asemenea tuturor.*
Atribut:
a) pronominal prepozițional: Reușita *datorită celor* din lotul olimpic a bucurat toată suflarea românească.
b) pronominal apozițional: Le-am oferit colegilor mei, *acestora*, cele mai frumoase daruri.
c) datival (în D. posesiv fără prepoziție): Cartea-*ți* se află pe bancă.
Complement indirect: *Tuturor* le adresăm felicitări.
Complement circumstanțial de loc (în D. posesiv precedat de prepoziție sau locuțiune prepozițională cu regim de genitiv): Pune-o *dinainte-i.*
Complement circumstanțial de timp (în D. posesiv precedat de prepoziție sau locuțiune prepozițională cu regim de genitiv): Ei vor ajunge acolo *înainte-ți.*
Complement circumstanțial de mod: Primiseră anumite ordine și de aceea au acționat *conform acestora.*

Complement circumstanțial de cauză: A alunecat *din cauza-ți.* (D. posesiv)
Complement circumstanțial de scop: Ai făcut asta *în scopu-ți.* (D. posesiv)
Observații:
Nu numai felurile de pronume folosite în exemplele date au funcțiile sintactice menționate, ci și majoritatea celorlalte. Dovadă e faptul că ele pot fi înlocuite cu alte feluri ale pronumelor: Meritul este *al lui* (*al acestuia, al fiecăruia, alor noștri, al cui...*) etc.
Dativul posesiv (al pronumelor personale și reflexive) precedat de prepoziție sau de locuțiune prepozițională cu regim de genitiv poate îndeplini și alte funcții sintactice decât cele menționate: Ei au fost contra-*ți.* (nume predicativ); Cartea dinaintea-*ți* este mai nouă. (atribut pronominal prepozițional) etc.

13.

cel; ce-l:	El este *cel* mai harnic.
	Nu bănuia *ce-l* va întreba.
cea; ce-a:	*Cea* de acolo este colega mea.
	Ce-a făcut?
cei; ce-i:	*Cei* doi sunt fruntași.
	Ce-i acolo?
ai; a-i:	*Ai* fost acolo?
	A venit pentru *a-i* împrumuta caietul.
ați; a-ți:	Bine *ați* venit la noi.
	E bine *a-ți* ajuta colegii.
al; a-l:	*Al* meu este mai nou.
	Du-te la el pentru *a-l* ajuta.
săi; să-i:	Părinții *săi* au plecat în concediu.
	Să-i înapoiezi cartea.
iau; i-au:	*Iau* și eu acest creion.
	I-au dat caietul înapoi.
var; v-ar:	A dat cu *var* prin bucătărie.
	V-ar chema și pe voi, dar...
mie; mi-e:	*Mie* mi se cuvine această *mie* de lei.
	Mi-e sete.
ție; ți-e:	*Ție ți-e* foame.
mii; mi-i:	A cheltuit *mii* de lei.
	Mi-i dai mie?
ții; ți-i:	*Ții* mult la el?
	Ți-i dau ție.
vii; vi-i:	Peștii *vii vi-i* dau vouă.
iar; i-ar:	Vine *iar* la noi.
	I-ar fi zis să vină și el, dar nu l-a găsit.
la; l-a:	Și pe Mihai *l-a* chemat *la* școală.
ia; i-a:	*Ia* cartea de pe masă.
	I-a dat o revistă.
va; v-a:	*Va* veni și el la noi.
	V-a adus stiloul?
scrieți;	*Scrieți* cu toții!
scrie-ți:	*Scrie-ți* și tu tema!

nea; ne-a: *Nea* Vasile *ne-a* adus mere.
neam; Cinste acestui *neam* românesc!
ne-am: *Ne-am* dus până la el.

14.

Oamenii *aceia* au plecat. (adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare; se scrie cu *-ia* pentru că este la masculin plural)
Fata *aceea* este prietena mea. (adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare; se scrie cu *-ea* pentru că este la feminin singular)
Aceia sunt oameni harnici. (pronume demonstrativ de depărtare, este la masculin plural și de aceea se scrie cu *-ia)*
A rămas *aceeași* prietenă adevărată. (adjectiv pronominal demonstrativ de identitate; se scrie cu *-ea*, fiindcă este la feminin singular)
Sunt și-acum *aceiași* oameni de nădejde. (adjectiv pronominal demonstrativ de identitate; se scrie cu *-ia-*, fiindcă este la masculin plural)
Ai rămas *aceeași* de odinioară. (pronume demonstrativ de identitate, este la feminin singular și de aceea se scrie cu *-ea-*)
Și noi rămânem *aceiași*, cum am fost. (pronume demonstrativ de identitate; este la masculin plural și de aceea se scrie cu *-ia-*)
Aceea este o elevă harnică. (pronume demonstrativ de depărtare; se scrie cu *-ea*, fiindcă este la feminin singular)

Observație:
Toate formele pronumelor și adjectivelor pronominale demonstrative de identitate se scriu cu *i* final.

15.

Tu:
– *subiect*: *Tu* ești silitor.
– *nume predicativ*: Tu ești *tu*.
– *atribut în acuzativ*: Am citit cu plăcere cartea *de la tine.*
– *atribut în genitiv*: (Acest pronume nu are cazul genitiv).
– *complement direct*: *Pe tine te* laudă toți.
– *complement indirect în acuzativ*: Am vorbit cu colegul tău *despre tine.*
– *complement indirect în dativ*: *Ție ți* se cuvin toate laudele.

El:
– *subiect*: *El* învață bine.
– *nume predicativ*: Cartea este *a lui.*
– *atribut în genitiv*: Apreciem eforturile *lui.*
– *atribut acuzativ*: Cartea *de la el* se află pe catedră.
– *complement direct*: *Pe el* l-am întâlnit în parc.
– *complement indirect în acuzativ*: Ieri m-am întâlnit *cu el.*
– *complement indirect în dativ*: *Lui i* s-a dat un premiu.

Ai noștri:
– *subiect*: *Ai noștri* au câștigat concursul.
– *nume predicativ*: Cadourile sunt *pentru ai noștri.*
– *atribut în genitiv*: Părerea *alor noștri* a fost apreciată.
– *atribut în acuzativ*: Manualele *de la ai noștri* sunt noi.

– *complement direct*: Toți îi apreciază *pe ai noștri.*
– *complement indirect în acuzativ*: Nu te teme *de ai noștri.*
– *complement indirect în dativ*: Le-am dat *alor noștri* caietele.

Observații:
Pronumele personale de persoana I și a II-a nu au cazul genitiv.
Pronumele posesive în genitiv și dativ sunt însoțite de articolul posesiv (genitival) cu forma *alor.*

16.

Atribut pronominal genitival:
Apreciem meritele *aceluia* care a câștigat concursul.
Atribut pronominal prepozițional:
Cadoul *pentru acela* a fost deja procurat.
Atribut pronominal apozițional:
„Cultul nostru pentru Eminescu, *acela* care n-a avut înaintași (...) ai geniului său (...), e o adevărată garanție pentru viitorul nostru (...)". (Nicolae Iorga)
Atribut datival (D. fără prepoziție):
El este nepot *aceluia.*
Atribut adjectival:
Băiatul *acela* este prietenul meu.

17. *Unii*
– *atribut adjectival* (în Ac.):
M-am întâlnit cu *unii* oameni din cei plecați.
– *atribut adjectival* (în G.):
Bucuria *unor* oameni este molipsitoare, tristețea altora este copleșitoare.
– *atribut pronominal prepozițional* (în Ac.):
Florile *de la unii* dintre băieți mi-au plăcut foarte mult.
– *atribut pronominal genitival*:
Bucuria *unora* dintre ei este și bucuria celorlalți.
– *atribut pronominal prepozițional* (în G.):
Măsurile *împotriva unora* dintre ei au fost aspre.

18.

N. – *subiect*: *Cine* șterge tabla?
– *nume predicativ*: *Cine* este acesta?
G. – *atribut*: *Al cui* prieten este Dan?
– *nume predicativ*: *Al cui* este creionul?
– *complement indirect*: *Împotriva cui* ai votat?
Ac. – *complement direct*: *Pe cine* aștepți?
– *complement indirect*: *Despre cine* vorbeați?
– *complement circumstanțial de loc*: *Lângă cine* te-ai oprit?
D. – *complement indirect*: *Cui* i-ai dat cartea?

Observații:
Pentru a verifica funcția sintactică a pronumelui *cine*, răspundem propoziției interogative printr-o propoziție enunțiativă:
Cine șterge tabla? *Ionescu* șterge tabla.

Când are funcţii sintactice de complement direct în acuzativ sau complement indirect în dativ, poate fi reluat printr-o formă neaccentuată a pronumelui personal cu aceeaşi funcţie sintactică: *Cui i*-ai dat cartea?

Folosiţi fără reţinere acest pronume interogativ pe lângă un substantiv, deoarece el nu devine adjectiv pronominal şi nu se acordă cu acesta:

Al cui prieten este Dan? Dan este **prietenul** *lui Ionescu* (al cui).
N. G.

Complementul indirect în genitiv se construieşte cu prepoziţiile: *împotriva*, *asupra*, *contra*.

Pentru a formula exemple cu un pronume interogativ cu anumite funcţii sintactice, procedaţi astfel:

- formulaţi o propoziţie enunţiativă în care să folosiţi un substantiv cu funcţia sintactică cerută pentru pronume: Te-ai întâlnit *cu un coleg*.
- înlocuiţi substantivul cu pronumele dat: Te-ai întâlnit *cu cine*.
- transformaţi propoziţia enunţiativă în interogativă: *Cu cine* te-ai întâlnit?

19. Dintre pronume, devin adjective pronominale: pronumele de întărire, pronumele posesiv, pronumele demonstrativ, pronumele nehotărât, pronumele interogativ, pronumele relativ şi pronumele negativ. Pronumele de întărire se foloseşte, în limba română actuală, mai ales ca adjectiv pronominal. În limba română mai veche era folosit şi ca pronume, dar mai ales în cazul nominativ cu funcţia sintactică de subiect.

Pronumele de întărire – Nu se foloseşte.

Adjectiv pronominal de întărire:
Meritele Mariei *înseşi* sunt deosebite. (atribut adjectival)

Pronume posesiv:
Cărţile *alor mei* se află pe masă. (atribut pronominal genitival)

Adjectiv pronominal posesiv:
Părinţii prietenilor *mei* au plecat la mare. (atribut adjectival)

Pronume demonstrativ:
M-am întâlnit cu sora *acestuia*. (atribut pronominal genitival)

Adjectiv pronominal demonstrativ:
Colegele *acestei* fete sunt prietenele mele. (atribut adjectival)

Pronume nehotărât:
Apreciază corect răspunsurile *fiecăruia* dintre ei. (atribut pronominal genitival)

Adjectiv pronominal nehotărât:
Răspunsul *fiecărui* elev este apreciat de profesor. (atribut adjectival)

Pronume interogativ:
Al cui este acest creion? (nume predicativ)

Adjectiv pronominal interogativ:
A cărui scriitor este această operă? (atribut adjectival)

Observaţie:
La ultimul exemplu verificăm acordul dând răspunsul:
Opera aceasta este *a scriitorului* **acestuia**.

a cărui
↑ ↑
G. = G.

Pronume relativ:
Nu ştiu[1]/ *al cui* este acest creion.[2]/ (nume predicativ)

Adjectiv pronominal relativ:
Nu mi-a răspuns[1]/ *a cărui* scriitor este această operă.[2]/ (atribut adjectival)

Observaţie:
Pentru pronumele şi adjectivul pronominal relativ putem introduce propoziţiile interogative anterioare în fraze, ca subordonate ale unor regente.

Pronume negativ:
Creionul *nici unuia* dintre voi nu este bine ascuţit. (atribut pronominal genitival)

Adjectiv pronominal negativ:
Drumul *nici unui* elev nu trece prin faţa şcolii. (atribut adjectival)

Observaţii:
La formularea exemplelor cu pronume în genitiv trebuie să avem în vedere ca acestea să nu se acorde în caz cu substantivul determinat. De aceea, mai întâi putem formula o propoziţie cu un substantiv în cazul genitiv:

Cartea *elevului* este nouă.
Cartea este *a elevului*.

Înlocuim apoi substantivul cu pronumele respectiv:

Cartea { *lui* / *acestuia* / *fiecăruia* / etc. } este nouă.

Cartea este { *a lui.* / *a dumnealui.* / *a acestuia.* / *a fiecăruia.* / etc. }

Şi la formarea exemplelor cu adjective pronominale în genitiv trebuie să folosim mai întâi un substantiv în genitiv, dar căruia să-i adăugăm apoi un adjectiv pronominal, fără să-l mai înlocuim:

Colegele *fetei* sunt prietenele mele.
Colegele *fetei aceleia* sunt prietenele mele.
Colegele *acelei fete* sunt prietenele mele.

20. Nu se ştie[1]/ (*care*) va lipsi.[2]/ (subiectivă)
sb

Nu mi-ai spus[1]/ (*care*) este aceasta.[2]/ (completivă directă)
np

Acesta este colegul meu[1]/ (*ale cărui*) merite sunt de necontestat.[2]/ (atributivă)
atr

Întrebarea este[1]/ (*pe care*) dintre ei îl vom întâlni.[2]/ (predicativă)
cd

Nu se dumirea[1]/ (*despre care*) dintre ei îi vorbisem.[2]/ (completivă indirectă)
ci

Indicaţii:
Pentru rezolvarea acestui exerciţiu procedaţi astfel:

- formulaţi o propoziţie enunţiativă în care să folosiţi un substantiv în cazul şi cu funcţia sintactică cerută pentru pronumele relativ: Cartea este *a elevului*.
G., np

- înlocuiţi substantivul cu pronumele dat: Cartea este *a căruia.*
- transformaţi propoziţia enunţiativă în interogativă: *A căruia* este cartea?
- introduceţi propoziţia interogativă în frază pe lângă o propoziţie regentă, transformând-o în subordonată, iar pronumele interogativ va deveni relativ, păstrându-şi cazul şi funcţia sintactică: Nu ştiu[1]/ *a căruia* este cartea.[2]/ (G. nume predicativ)
- subordonata creată să determine un element regent specific uneia dintre subordonatele cerute sau stabilite de voi şi să răspundă la întrebarea corespunzătoare.

21. Se ţine *de nimicuri.*

Observaţii:

Valoarea substantivală se observă datorită desinenţei de plural. Se constată, de asemenea, că propoziţia nu mai este negativă.

22.

lui Haina *lui* Mihai este nouă. (articol hotărât propriu-zis proclitic în G.)
I-am dat *lui* Ion o carte (articol hotărât propriu-zis proclitic în D.)
Haina *lui* este nouă. (pronume personal în G.)
Lui i s-a dat un premiu. (pronume personal în D.)
Peste deal se auzea cântec de fluier: *lui, lui, lui, lui!...* (interjecţie)

de A plecat *de* ieri. (prepoziţie)
De vrei, vino! (conjuncţie „dacă")
Ţipa *de*-ţi lua auzul. (conjuncţie – „încât")
De-i spui, el tot nu vrea. (conjuncţie – „deşi")
A venit *de* a luat caietul. (conjuncţie – „să")
De, eu ştiu?! (interjecţie)
El este băiatul *de* te-a căutat. (pronume relativ – „care")

şi Ion *şi* Maria învaţă. (conjuncţie coordonatoare copulativă cu rol de legătură în propoziţie)
„Azi o vedem, *şi* nu e." (M. Eminescu, *La steaua*) (conjuncţie coordonatoare adversativă)
Ei învaţă *şi* scriu. (conjuncţie coordonatoare copulativă cu rol de legătură în frază)
Şi-a luat rămas bun de la ei. (pronumele reflexiv, formă neaccentuată în D.)
Mâine vine *şi* el. (adverb de mod cu rol de întărire)
Auzind asta, a *şi* venit. (adverb cu nuanţă temporală – „imediat", „îndată")

cel Elevul *cel* harnic învaţă. (articol demonstrativ sau adjectival, care leagă adjectivul de substantiv)
El este *cel* mai harnic dintre toţi. (articol demonstrativ (adjectival), ajută la formarea gradului superlativ relativ)
Cel harnic studiază. (articol demonstrativ (adjectival), însoţeşte un adjectiv pe care-l substantivizează)
Cel de-al doilea a plecat. (articol demonstrativ (adjectival) care însoţeşte un numeral ordinal)
Cel de acolo este colegul meu. (pronume demonstrativ de depărtare)
„Pe *cel* deal, pe *cel* colnic.
Trece-o mândră şi-un voinic". (Folclor) (adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare)

cea Haina *cea* nouă este frumoasă. (articol demonstrativ sau adjectival, care leagă un adjectiv cu substantivul determinat)
Mihaela este *cea* mai silitoare. (articol demonstrativ sau adjectival, intră în alcătuirea gradului superlativ relativ)
Cea silitoare este lăudată. (articol demonstrativ (adjectival), însoţeşte un adjectiv pe care-l substantivizează)
Cea de-a doua a plecat. (articol demonstrativ (adjectival), însoţeşte un numeral ordinal)
Ia-o *pe cea* de pe bancă. (pronume demonstrativ de depărtare)
„Iar *cea* mioriţă, / Cu lâna plăviţă..." (Folclor) (adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare)
Cea! îşi îndeamnă plugarul boii. (interjecţie)

ce *Ce* ai cumpărat? (pronume interogativ)
Ce carte citeşti? (adjectiv pronominal interogativ)
Citeşte[1]/ *ce* îi place.[2]/ (pronume relativ)
Citeşte[1]/ *ce* roman i-ai recomandat[2]/. (adjectiv pronominal relativ)
Ce minunat este afară! (adverb – „cât de")
Ce? Ai zis ceva? (interjecţie – „poftim?")

***Observaţie*:**

Cuvintele date se pot substantiviza în enunţuri de tipul:
„Ce" este o parte de vorbire.
A scris cuvântul *„ce"*.

23.

a)

a mea – adjectiv pronominal posesiv, persoana I, un singur posesor, un obiect posedat (*minte*) cu care se acordă în gen, număr şi caz – feminin, singular, N. –, precedat de articolul posesiv (genitival) *a* (datorită faptului că stă înaintea obiectului posedat), funcţie sintactică de atribut adjectival;

orişice – adjectiv pronominal nehotărât compus, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *durere* – feminin, singular, Ac. –, funcţie sintactică de atribut adjectival;

îţi – pronume personal, formă neaccentuată, persoana a II-a, numărul singular, cazul D., funcţie sintactică de complement indirect;

(nainte-)*mi* – pronume personal, formă neaccentuată, persoana I, numărul singular, cazul D. posesiv, precedat de prepoziţia *(î)nainte(a)* cu regim de genitiv, funcţie sintactică de complement circumstanţial de loc;

tău – adjectiv pronominal posesiv, persoana a II-a, un singur posesor, un obiect posedat (*ochiul*), cu care se acordă în gen, număr şi caz – masculin, singular, N. –, funcţie sintactică de atribut adjectival;

-mi – pronume personal, formă neaccentuată, persoana I, numărul singular, cazul D. posesiv, funcţie sintactică de atribut pronominal în dativ fără prepoziţie (datival);

ce – adjectiv pronominal relativ acordat în gen, număr şi caz cu substantivul *trecut* – neutru, singular, N. –, funcţie sintactică de atribut adjectival, introduce o propoziţie subordonată completivă directă;

lui – pronume personal, persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul G., funcţie sintactică de atribut pronominal genitival;

a mea – adjectiv pronominal posesiv, persoana I, un posesor, un obiect posedat (*iubire*), cu care se acordă în gen, număr și caz – feminin, singular, N. –, precedat de articolul posesiv (genitival) *a* – funcție sintactică de atribut adjectival;

(de) *care* – pronume relativ simplu, substituie substantivul *farmec* – genul neutru, numărul singular, cazul Ac. –, precedat de prepoziția simplă *de*, funcție sintactică de complement de agent; introduce o propoziție subordonată atributivă;

tu – pronume personal, persoana a II-a, numărul singular, cazul N., funcție sintactică de subiect simplu;

ce – pronume relativ simplu, substituie substantivul *setea* – genul feminin, numărul singular, cazul Ac. –, funcție sintactică de complement direct; introduce o subordonată atributivă;

-o – pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul singular, genul feminin, cazul Ac., funcție sintactică de complement direct reluat (reia complementul direct *ce*);

meu – adjectiv pronominal posesiv, persoana I, un posesor, un obiect posedat (*dorul*), cu care se acordă în gen, număr și caz – neutru, singular, N. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

nimica – pronume negativ simplu, formă populară, numărul singular, cazul N., funcție sintactică de subiect simplu;

(de) *tot* – pronume nehotărât simplu, genul masculin/neutru, numărul singular, cazul Ac. –, precedat de prepoziția simplă *de*, funcție sintactică de atribut pronominal prepozițional;

ce – pronume relativ simplu, substituie pronumele nehotărât *tot*, genul masculin/neutru, numărul singular, cazul N., funcție sintactică de subiect simplu; introduce o subordonată atributivă;

al tău – pronume posesiv, persoana a II-a, un posesor, un obiect posedat, genul masculin/neutru, cazul N., funcție sintactică de nume predicativ;

însăși – adjectiv pronominal de întărire, persoana a III-a, numărul singular, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *enigma* – feminin, singular, N. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

mele – adjectiv pronominal posesiv, persoana I, un posesor, un obiect posedat (*vieții*), cu care se acordă în gen, număr și caz – feminin, singular, G. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

a ta – adjectiv pronominal posesiv, persoana a II-a, un posesor, un obiect posedat (*vorbă*), cu care se acordă în gen, număr și caz – feminin, singular, Ac. –, precedat de articolul posesiv (genitival) *a*, funcție sintactică de atribut adjectival;

mă – pronume personal, formă neaccentuată, persoana I, numărul singular, cazul Ac., funcție sintactică de complement direct.

b)

el – pronume personal, persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul N., parte componentă a subiectului multiplu *el și ... colaboratori;*

cei – adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *colaboratori* – masculin, plural, N. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

câțiva – adjectiv pronominal nehotărât compus acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *colaboratori* – masculin, plural, N. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

lui – pronume personal, persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul G., funcție sintactică de atribut pronominal genitival;

le – pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, plural, genul neutru, cazul Ac., funcție sintactică de complement direct;

(la) *alții* – pronume nehotărât simplu, genul masculin, numărul plural, cazul Ac. (cu înțeles de D.), precedat de prepoziția simplă *la*, funcție sintactică de complement indirect;

aceștia – pronume demonstrativ de apropiere, genul masculin, numărul plural, cazul N., funcție sintactică de subiect simplu;

săi – adjectiv pronominal posesiv, persoana a III-a, un posesor, mai multe obiecte posedate (*aliații*), cu care se acordă în gen, număr și caz – masculin, plural, N. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

care – pronume relativ simplu, substituie substantivul *tip* – genul neutru, numărul singular, cazul N. –, funcție sintactică de subiect simplu în propoziția subordonată subiectivă *să fie adoptat*; introduce o subordonată atributivă;

se (adoptă) – pronume reflexiv, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul singular, cazul Ac., fără funcție sintactică, fiind marcă (morfem) a(l) diatezei reflexive cu înțeles pasiv;

orice – adjectiv pronominal nehotărât compus, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *formă* – feminin, singular, N.–, funcție sintactică de atribut adjectival;

înseși – adjectiv pronominal de întărire, persoana a III-a, numărul plural, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *temeiurile* – neutru, plural. Ac. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

ei – pronume personal, persoana a III-a, numărul singular, genul feminin, cazul G., funcție sintactică de atribut pronominal genitival;

care – pronume relativ simplu, substituie substantivul *ritmul*, genul neutru, numărul singular, cazul N., funcție sintactică de subiect simplu; introduce o subordonată atributivă.

c)

toate – adjectiv pronominal nehotărât simplu, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *drumurile* – neutru, plural. Ac. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

fiecăruia – pronume nehotărât compus, genul masculin, numărul singular, cazul G., funcție sintactică de atribut pronominal genitival;

(să) *se* (desfacă) – pronume reflexiv, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul singular, cazul Ac.,funcție sintactică de complement direct;

a căror – pronume relativ simplu, substituie substantivul *părinții* – genul masculin, numărul plural, cazul G. –, precedat de articolul posesiv (genitival) *a*, funcție sintactică de atribut pronominal genitival; introduce în frază o subordonată atributivă;

le – pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul plural, genul masculin, cazul D., funcție sintactică de complement indirect;

(nu)-*și* (închipuie) – pronume reflexiv, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul singular, cazul D., fără funcție sintactică, marcă (morfem) a(l) diatezei reflexive;

cineva – pronume nehotărât compus, numărul singular, cazul N., funcție sintactică de subiect simplu;

(din jurul) *său* – adjectiv pronominal posesiv, persoana a III-a, un posesor, un obiect posedat, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., precedat de locuțiunea prepozițională *în jurul* (se acordă cu substantivul *jurul* din locuțiune), funcție sintactică de atribut prepozițional;

24.

a)

(spre) mine – pronume personal, persoana I, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *spre*, funcție sintactică de complement circumstanțial de loc;

mă – pronume personal, formă neaccentuată, persoana I, numărul singular, cazul Ac., funcție sintactică de complement direct;

ce – pronume relativ simplu, substituie substantivul *amintire*, genul feminin, numărul singular, cazul N., funcție sintactică de subiect simplu; introduce o atributivă;

celei – pronume demonstrativ de depărtare, genul feminin, numărul singular, cazul G., funcție sintactică de atribut pronominal genitival;

care – pronume relativ simplu, substituie pronumele demonstrativ *celei*, genul feminin, numărul singular, cazul N., funcție sintactică de subiect simplu; introduce în frază o subordonată atributivă;

mi – pronume personal, formă neaccentuată, persoana I, numărul singular, cazul D., funcție sintactică de complement indirect.

b)

îl – pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul Ac., funcție sintactică de complement direct anticipat (anticipează complementul direct *pe Gebeides*);

-i – pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul singular, genul feminin, cazul D., funcție sintactică de complement indirect:

el – pronume personal, persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul N., funcție sintactică de subiect simplu;

însuși – adjectiv pronominal de întărire, persoana a III-a, numărul singular, acordat în gen, număr și caz cu pronumele determinat *el* – masculin, singular, N. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

care – pronume relativ simplu, substituie substantivul *un războinic*, genul masculin, numărul singular, cazul N., funcție sintactică de subiect simplu; introduce în frază o subordonată atributivă;

-l – pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul Ac., funcție sintactică de complement direct.

c)

ce – pronume relativ simplu, substituie substantivul *câmpia*, genul feminin, numărul singular, cazul N., funcție sintactică de subiect simplu; introduce în frază o subordonată atributivă;

se (întinde) – pronume reflexiv, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul singular, cazul Ac., fără funcție sintactică, marcă (morfem) a(l) diatezei reflexive;

aceea – adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *piatra* – feminin, singular, Ac. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

lui – pronume personal persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul G., funcție sintactică de atribut pronominal genitival;

lui – pronume personal persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul G., funcție sintactică de atribut pronominal genitival.

d)

care – pronume relativ simplu, substituie substantivul *interjecțiile* – genul feminin, numărul plural, cazul N. –, funcție sintactică de subiect simplu; introduce în frază o subordonată atributivă;

cele – pronume demonstrativ de depărtare, genul feminin, numărul plural, cazul Ac., precedat de locuțiunea prepozițională *ca și*, funcție sintactică de complement circumstanțial de mod comparativ;

care – pronume relativ simplu, substituie pronumele demonstrativ *cele*, genul feminin, numărul plural, cazul N., funcție sintactică de subiect simplu; introduce în frază o subordonată atributivă;

ele – pronume personal, persoana a III-a, numărul plural, genul feminin, cazul N., funcție sintactică de subiect simplu;

de care – pronume relativ simplu, substituie substantivul *propoziție*, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de propoziția simplă *de*, funcție sintactică de complement indirect; introduce în frază o subordonată atributivă;

se (leagă) – pronume reflexiv, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul plural, cazul Ac., funcție sintactică de complement direct.

NUMERALUL

A. DEFINIȚIE

Numeralul este partea de vorbire flexibilă care exprimă un număr în sine, determinarea numerică a obiectelor sau ordinea lor prin numărare.

B. CLASIFICARE

I. Numeral cardinal:

1. *numeral* ***cardinal propriu-zis;***
2. *numeral* ***colectiv;***
3. *numeral* ***multiplicativ;***
4. *numeral* ***distributiv;***
5. *numeral* ***fracționar;***
6. *numeral* ***adverbial (de repetiție).***

II. Numeral ordinal:

1. *numeral* ***ordinal propriu-zis;***
2. *numeral* ***ordinal adverbial.***

C. NUMERALUL CARDINAL PROPRIU-ZIS

I. Numeralul cardinal propriu-zis este partea de vorbire flexibilă care exprimă un număr întreg sau/și determinarea numerică a obiectelor.

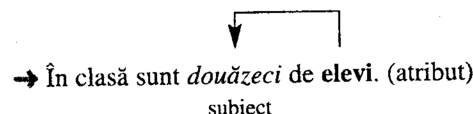
II. După alcătuire (structură), numeralele cardinale propriu-zise se împart în:

1) ***simple***: de la 1 la 10, sută, mie, zero, milion, miliard;
2) ***compuse***: celelalte numerale cardinale.

III. Numeralul cardinal propriu-zis are **două valori**:

1) ***substantivală*** (când înlocuiește un substantiv):
→ *Doi (cei doi)* au plecat.
2) ***adjectivală*** (când determină un substantiv cu care se acordă în gen, număr și caz):
→ *Doi* elevi (*două* eleve) au plecat.

Când este urmat de un substantiv precedat de prepoziția *de*, numeralul cardinal propriu-zis nu mai are valoare adjectivală, ci substantivală, substantivul având funcție sintactică de atribut prepozițional pe lângă numeral:

→ În clasă sunt *douăzeci* de **elevi**. (atribut)
subiect

IV. În privința **flexiunii** acestui tip de numeral trebuie reținute următoarele aspecte:

1. Forme diferite după gen au numeralele *unu (una), doi (două)* și compusele în alcătuirea cărora intră acestea: *douăzeci și unu (una), douăzeci și doi (două)* etc.
2. Cea mai bogată flexiune o are numeralul corespunzător lui 1, atât cu valoare substantivală, cât și cu valoare adjectivală;
3. Numeralele de la 2 în sus se declină la fel, indiferent de valoarea lor:
   a) Pot să apară singure sau însoțite de articolul demonstrativ (adjectival) *cei (cele)*:
   → *Doi* au plecat.

   → M-am întâlnit *cu doi* dintre ei.
   → *Cei doi* sunt harnici.
   → Am discutat cu *cei doi.*
   b) Când apar singure, numeralele cardinale propriu-zise formează G. cu prepoziția *a*, iar D. cu prepoziția *la*:
   → Cărțile *a* doi dintre ei...
   → Le-am dat *la* doi...
   → Cărțile *a* doi elevi...
   c) Când sunt precedate de articol demonstrativ (adjectival), acesta asigură flexiunea atât pentru G., cât și pentru D.:
   → Cărțile *celor doi...*
   → Le-am dat *celor doi...*
   d) Numeralele *zece, sută, mie* se comportă ca niște substantive feminine, iar *milion, miliard, bilion, trilion, zero* se comportă ca niște substantive neutre.
   e) Cuvintele *un* și *o*, care sunt numerale cardinale propriu-zise cu valoare adjectivală, pot avea și alte valori morfologice (vezi exercițiile 8 și 9).
   f) Numeralele cardinale își păstrează statutul de numerale, chiar și când au valoare substantivală și adjectivală; ele pot deveni însă substantive, căpătând caracteristicile acestei părți de vorbire: se pot articula sau pot avea singular ori plural:
   → A luat un *doi. Doiul* a fost trecut în catalog. A luat mai multe *doiuri.*

V. În privința **funcțiilor** sintactice trebuie să reținem că:

– Numeralul cardinal propriu-zis cu *valoare adjectivală* are o singură funcție sintactică: ***atribut adjectival.***

– Numeralul cardinal propriu-zis cu *valoare substantivală* are aceleași funcții sintactice ca și substantivul:

1. ***subiect***:
→ *(Cei) doi* au plecat.
2. ***nume predicativ***:
→ Ei erau *cinci.*
→ Cartea este *pentru cei doi.*
→ Diplomele sunt *ale celor doi.*
→ Niciunul n-a fost *împotriva celor doi.*
→ Voi sunteți *asemenea celor doi* care au câștigat concursul.
3. ***atribut***:
   a) *substantival genitival*:
   → Plecarea *celor doi* i-a surprins.
   b) *substantival prepozițional*:
   → I-a plăcut mult cadoul *de la cei doi.*
   → Voturile *împotriva celor doi* au fost numeroase.
   → Neînțelegerile *datorită celor trei* au fost aplanate.
   c) *substantival apozițional*:
   → Băieții aceia, *doi* din toată clasa, au obținut premiul întâi.
   → Pe colegii mei, *pe trei* dintre ei, i-am văzut în parc.
   → Eforturile concurenților noștri, *ale celor trei*, au fost răsplătite.
   → Sportivilor, *celor trei* de pe primele locuri, li s-au dat și medalii.

d) *substantival datival* (în D. fără prepoziție):
→ El este verișor *celor doi.*

4. ***complement direct***:
→ Cheamă-i *pe cei doi* la mine.

5. ***complement indirect***:
→ Dă-le cărți *celor doi* (*la doi* dintre ei).
→ *Împotriva celor patru* s-au luat măsuri aspre.
→ *Cu cei doi* m-am întâlnit în fața școlii.

6. ***complement de agent:***
→ A fost chemat *de cei doi* din minister.

7. ***complement circumstanțial***:

a) *de loc*:
→ Așază-te *lângă cei doi.*
→ Stătea, ca de piatră, *înaintea celor doi.*

b) *de timp*:
→ A ajuns acolo *odată cu cei doi* din cealaltă clasă.
→ Să ajungi la școală, *înaintea celor trei.*

c) *de mod*:
→ Învață *ca și cei doi.*
→ Să înveți *asemenea celor trei* dintre premianți.
→ A efectuat lucrarea *în baza celor două* dintre variantele propuse.

d) *de cauză*:
→ *Din cauza celor doi* au întârziat de la școală.
→ *Pentru cei doi*, m-a pedepsit pe mine.

e) *de scop*:
→ Are multe examene, dar se pregătește intens *în vederea celor două* care urmează imediat.
→ Având multe exerciții dificile, *pentru două* dintre ele a consultat dicționarul.

f) *condițional*:
→ *În locul celor doi*, eu n-aș fi acceptat compromisul acesta.

g) *concesiv*:
→ *Și fără cei doi*, tot mi-am rezolvat toate problemele.
→ *În pofida celor doi*, am avut o reușită deplină.

h) *instrumental*:
→ Colora doar *cu două* dintre creioanele cumpărate.

i) *sociativ*:
→ A venit *împreună cu cei doi.*

j) *de relație*:
→ *În legătură cu cei doi*, lucrurile sunt clare.
→ *În privința celor doi*, vom mai discuta.

k) *opozițional*:
→ Au venit alții *decât cei doi.*
→ *În locul celor doi*, haideți voi cu noi.

l) *cumulativ*:
→ *Pe lângă cei doi*, a venit și al treilea.
→ *În afara celor doi*, ați venit și voi.

m) *de excepție*:
→ N-a venit nimeni, *afară de cei doi.*
→ *În afara celor doi*, n-a mai participat nimeni.

8. ***element predicativ suplimentar***:
→ Noi am plecat *cinci* la drum.

VI. Ortografia, ortoepia și folosirea corectă a numeralelor cardinale propriu-zise

1. Numeralele compuse de la 11 până la 19 și cele care indică ordinul zecilor se scriu într-un cuvânt: *unsprezece, paisprezece, nouăsprezece, douăzeci* etc.

2. Numeralele care indică ordinul unităților pe lângă cel al zecilor se scriu separate, legate prin conjuncția *și*: *douăzeci și unu, treizeci și doi* etc.

3. Formele corecte ale numeralelor corespunzătoare cifrelor 6, 7, 14, 16, 17, 18, 19, 60 sunt: *șase* (nu: *șease* sau *șese*), *șapte* (nu: *șeapte* sau *șepte*), *paisprezece* (nu: *patrusprezece*), *șaisprezece* (nu: *șasesprezece*), *șaptesprezece* (nu: *șaptisprezece*), *optsprezece* (nu: *optîsprezece* sau *optisprezece*), *nouăsprezece* (nu: *noăsprezece*), *șaizeci* (nu: *șasezeci*).

4. De la 20 în sus, cu excepția numeralelor corespunzătoare lui 101–119, 201–219, 301–319... 1001–1019 etc., numeralele se leagă de substantivul (nearticulat) însoțit prin prepoziția *de*: *douăzeci de elevi*, dar: *o sută nouăsprezece elevi* etc.

5. Numeralul cardinal *unu* se scrie fără *l* final (scrierea cu *-l* fiind hipercorectă), spre deosebire de pronumele nehotărât scris cu *l* final: *Acolo n-au fost doi copii, ci numai **unu**! **Unul** învață și altul scrie.*

6. Numeralul cardinal „12" și cel ordinal corespunzător trebuie folosite la forma de feminin când se referă la substantive feminine (*ora **două**sprezece, **două**sprezece mii de lei, clasa a **două**sprezecea*), dar se acceptă și formele de masculin în indicarea datei: ***doi / doi**sprezece / douăzeci și **doi** mai.*

7. Numeralele cardinale propriu-zise care au în alcătuire numeralul *cinci* (15, 50) se pronunță în ritm rapid fără al doilea *ci* (*cinsprezece, cinzeci*), dar acesta apare obligatoriu în scris (*cincizeci, cincisprezece*).

8. În texte, numeralele se scriu rar „în litere" (cu excepția unor documente comercial-administrative, de exemplu în formulare pentru securizarea sumelor de bani înscrise) și mai frecvent cu cifre, cu excepția numeralelor sub 10 care se scriu, în general, în text, în cuvinte.

9. Valoarea de genitiv a acestor numerale se exprimă cu ajutorul prepoziției *a*, iar cea de dativ, cu prepoziția *la*, ambele construindu-se cu forma de acuzativ (*cărțile **a** doi elevi; le-au dat **la** doi elevi*).

10. Când numeralele cardinale propriu-zise, însoțite de substantive, sunt precedate de articolul demonstrativ la plural *cei, cele*, de adjective pronominale demonstrative sau nehotărâte, acordul în gen se face astfel:

a) exclusiv cu substantivul, când numeralele sunt mai mici de două sute sau mai mari, dar nu exprimă cifre rotunde: *cei* (*acești, alți*) *150 de lei; cei* (*acești, alți*) *203 lei;*

b) fie cu substantivul, fie cu numeralul, când numeralele, începând cu două sute, exprimă cifre rotunde: *cele* (*alte, aceste*) *două sute de lei; cei* (*alți, acești*) *două sute de lei.*

11. În construcțiile: articol demonstrativ + adjectiv pronominal + pluralele *zeci, sute, mii, milioane*; adjectiv pronominal + pluralele *zeci, sute, mii, milioane*, în care *sutele, miile* etc.

nu sunt numărate exact, forma corectă este cea de feminin, indiferent de genul substantivului: *cele (aceste) câteva sute de lei.*

VII. Aproximația numerică se exprimă, mai ales, prin alăturarea unor numerale apropiate, despărțite prin virgulă sau cratimă (*două-trei zile; două, trei zile*), prin adăugarea unui adverb ca: *aproximativ, cam, circa, vreo* (*vreo două sute, cam o sută* etc.), cu ajutorul locuțiunii prepoziționale *în jur de* (*în jur de zece*) sau al adjectivului pronominal *câteva* (*câteva zeci, câteva sute*).

Prin adverbul *aproape*, prin prepozițiile *la, spre, sub* sau locuțiunea *mai puțin de* se exprimă inferioritatea cantitativă, iar prin prepoziția *peste*, locuțiunile *mai bine de, mai mult de* și construcțiile *și ceva, și mai bine, și mai mult* se exprimă depășirea unei cifre exacte.

Aproximația cu două limite numerice se exprimă prin prepoziția *până la* (*20 până la 30 de elevi*), prin prepoziția *între* și conjuncția *și* (*între 10 și 20 de elevi*) și prin prepozițiile *de la ... până la.*

În scris, aproximația se poate reda și prin alăturarea numeralelor, despărțite prin linie de pauză (*S-au prezentat* ***douăzeci–treizeci*** *de persoane; Deschis* ***10–18***), dar nu prin combinarea celor două procedee (*Deschis* ***între*** *10–18*).

D. NUMERALUL COLECTIV

I. Numeralul colectiv este numeralul cardinal care indică un ansamblu de obiecte numărate, exprimând ideea de însoțire, de colectivitate.

II. Numeralului cardinal propriu-zis 2 îi corespund numeralele colective *amândoi (amândouă), ambii (ambele).*

De la 3 înainte, numeralele colective se formează astfel:

1. elementul *tus-* (*toți*) sau *câteși*, la care se adaugă numeralul cardinal propriu-zis;
2. numeralul cardinal propriu-zis precedat de adjectivul *toți* (m.), *toate* (f.) sau *câte*: (m. și f.): *toți cinci, toate cinci, câte cinci.*

III. Numeralul colectiv are **două valori**:

1. ***valoarea substantivală*** (când înlocuiește un substantiv):
 → *Amândoi* învață la istorie.
2. ***valoare adjectivală*** (când se scordă cu substantivul determinat în gen, număr și caz):
 → *Amândoi* copiii sunt harnici.

IV. În privința **flexiunii** trebuie să reținem următoarele aspecte:

1. numeralele *amândoi (amândouă), ambii (ambele)* au flexiune completă după cazuri:

Cazuri	masculin	feminin	masculin	feminin
N.-Ac.	amândoi	amândouă	ambii	ambele
G.-D.	amândurora	amândurora	ambilor	ambelor

Când are valoare adjectivală, numeralul *amândoi* (*amândouă*) poate fi atât postpus, cât și antepus, în prima situație pierzându-l pe *-a* de la G.-D. Se construiește întotdeauna cu un substantiv articulat hotărât (definit):

→ *amândurор* copiilor;
→ copiilor *amândurora;*

2. numeralul colectiv *ambii*, cu valoare adjectivală, este numai antepus și se construiește cu un substantiv nearticulat:
 → *ambii elevi, ambilor elevi;*
3. numeralele colective de la 3 înainte nu au forme de G.-D., folosindu-se în construcții prepoziționale echivalente cu aceste cazuri;
4. numeralul colectiv format de la *trei* are și o formă specială de neutru – feminin: *câteșitrei câteșitrele.*

Observație:

Numeralele colective nu trebuie confundate cu substantivele care provin de la ele: *duo, duet, trio, terțet, terță, terțină, tripletă, treime* („Sfânta Treime"), *troică* („sanie cu trei cai"), *chenzină* („15 zile") etc.

V. Are aceleași **funcții sintactice** ca și numeralul cardinal propriu-zis.

– Când are *valoare substantivală*, are aceleași funcții sintactice ca și substantivul:

1. ***subiect***:
 → *Câteșitrei* învață.
2. ***nume predicativ***:
 → Meritele sunt *ale amândurora.*
 → Ei sunt *tuspatru.*
 → Cărțile sunt *pentru câteșitrei.*
 → Tu ești *asemenea amândurora.*
3. ***atribut***:
 a) *substantival genitival*:
 → Colegele *amândurora* sunt sportive.
 b) *substantival prepozițional*:
 → Cărțile pentru *tustrei* au fost aici.
 → Copiii *din jurul amândurora* sunt elevii dumnealor.
 → Reușita *datorită amândurora* era cunoscută de toată lumea.
 c) *substantival apozițional*:
 → Colegii mei, *amândoi*, au câștigat concursul.
 → Pe vecinii mei, *pe amândoi*, i-am invitat la mine.
 → Apreciez contribuția verișorilor mei, *a câteșipatru*, la reușita acestei aniversări.
 → Premianților, *la câteșitrei*, le-am adresat felicitări.
 d) *substantival datival* (în D. fără prepoziție):
 → Este unchi *amândurora.*
4. ***complement direct***:
 → Ia-le *pe amândouă.*
5. ***complement indirect***:
 → *Amândurora* li s-a dat premiul I.
 → M-am întâlnit *cu tustrei.*
 → Erau revoltați *împotriva a tuspatru.*
6. ***complement de agent***:
 → Problema a fost rezolvată *de amândoi.*
7. ***complement circumstanțial***:
 a) *de loc*:
 → *Dinaintea a tustrei* se află o carte.
 → *Sub amândouă* se află câte un caiet.

b) *de timp*:
→ Vei ajunge acolo *înaintea amândurora.*
→ Grăbindu-te, vei ajunge la școală *odată cu amândouă.*
c) *de mod*:
→ E mai greu *decât amândoi* la un loc.
→ A acționat *în baza amândurora* din legile în vigoare.
d) *de cauză*:
→ Eșecul s-a produs *din cauza amândurora.*
→ A fost certat *pentru amândouă*, nu numai pentru una dintre greșelile săvârșite.
e) *de scop*:
→ Mai are două examene și se pregătește *în vederea amândurora.*
→ Deși are numai două examene, se pregătește intens *pentru amândouă.*
f) *condițional*:
→ *În locul amândurora*, n-aș proceda așa.
g) *concesiv*:
→ Chiar și *fără amândouă*, eu tot merg acolo.
→ *În ciuda amândurora*, tot îmi voi rezolva problemele.
h) *instrumental*:
→ Ai două bare și să susții raftul *cu amândouă*, nu cu una.
i) *sociativ*:
→ A mers până acolo *împreună cu amândoi.*
j) *de relație*:
→ *În legătură cu amândoi*, am definitivat lucrurile.
→ *În privința amândurora*, lucrurile sunt clare.
k) *opozițional*:
→ *În loc de amândouă*, mi-ai dat numai una.
→ Haideți voi cu noi, *în locul amândurora.*
l) *cumulativ*:
→ *Pe lângă ambele*, ia-o și pe a treia.
→ *În afara amândurora*, a mai venit și altcineva.
m) *de excepție*:
→ *Afară de amândouă*, n-a mai venit nimeni.
→ *În afara amândurora*, n-a mai participat niciunul.

8. ***element predicativ suplimentar***:
→ Noi am plecat *amândouă* la drum.

– Când are *valoare adjectivală*, numeralul colectiv are numai funcție sintactică de ***atribut adjectival***:
→ *Amândoi* copiii au plecat.

VI. Ortografie. Numeralele **cardinale colective** formate cu *tus-* și *câteși-* + numeralul cardinal propriu-zis se scriu într-un singur cuvânt.

Numeralul colectiv *ambii* se scrie cu *-ii*, iar forma corectă de G.-D. a numeralului colectiv *amândoi* (*amândouă*) este *amândouror(a).*

Forma *amândurora* apare când numeralul este folosit singur cu valoare substantivală sau cu valoare adjectivală postpus substantivului (*le-am dat amândurora*; *copiilor amândurora*), iar fără *-a* final apare când are valoare adjectivală și este antepus substantivului (*amândurор copiilor*).

E. NUMERALUL MULTIPLICATIV

I. Numeralul multiplicativ este numeralul cardinal care arată în ce proporție crește o cantitate sau o calitate. Se formează de la numeralul cardinal propriu-zis simplu cu prefixul *în- (îm-)* și sufixul participial *-it*: *întreit, îndoit* etc.
Există și numerale multiplicative neologice: *dublu, triplu, cvadruplu, cvintuplu, sextuplu.*

II. Are **două valori:**
a) ***adjectivală*** (când stă pe lângă un substantiv cu care se acordă în gen, număr și caz):
→ Efortul *înzecit* a dat roade.
b) ***adverbială*** (când stă pe lângă un verb predicativ):
→ Muncește *înzecit.*
– Când se articulează cu articol hotărât, numeralul multiplicativ devine, prin schimbarea valorii morfologice (conversiune), substantiv:
→ *Întreitul* acestui număr este nouă.

III. În privința **flexiunii** se observă că acelea cu valoare adjectivală au flexiune adjectivală, acordându-se cu termenul regent: *îndoit (îndoită), îndoiți (îndoite).*

IV. Funcțiile sintactice cele mai frecvente sunt de:
a) ***atribut adjectival*** (când are valoare adjectivală și se află lângă un substantiv):
→ Munca *înzecită* aduce roade bogate.
b) ***nume predicativ*** (când are valoare adjectivală și se află pe lângă verb copulativ):
→ Pentru a obține premiul, munca lui a fost *înzecită.*
c) ***complement circumstanțial de mod*** (când are valoare adverbială):
→ Anul acesta s-a străduit *înzecit* și a obținut rezultate bune.

V. Ortografie. Numeralul multiplicativ format de la numeralul cardinal *patru* se scrie și se pronunță cu *m* înainte de *p*: ***împătrit(ă)***, nu: ***înpătrit(ă)***.

F. NUMERALUL DISTRIBUTIV

I. Numeralul distributiv este numeralul cardinal care indică repartizarea obiectelor în grupuri egale din punct de vedere numeric sau după o determinare numerică posedată în comun.

Se alcătuiește din adverbul *câte* plus numeralul cardinal propriu-zis: *câte doi, câte trei* etc. Numeralul cardinal propriu-zis se poate repeta (*doi câte doi; câte trei, trei*), iar uneori se repetă ambii termeni: *câte doi, câte doi.*

Există și o formă în care se repetă doar numeralul cardinal, adverbul *câte* subînțelegându-se: mergeau *doi-doi* și o altă formă care exprimă aproximația: *câte doi-trei.*

II. Are **trei valori**:
a) ***substantivală*** (când înlocuiește un substantiv):
→ Ia *câte una* din fiecare.
b) ***adjectivală*** (când stă pe lângă un substantiv și se acordă cu el):
→ Citește *câte zece* pagini în fiecare zi.
c) ***valoare adverbială*** (când stă pe lângă un verb predicativ):
→ Ei mergeau *doi câte doi.*

III. Are aceeași **flexiune** ca și numeralul cardinal propriu-zis.

IV. Funcțiile sintactice se realizează în raport de valoarea lui:
1. când are *valoare adjectivală*, are funcție sintactică de ***atribut adjectival***:
→ Pune *câte zece* cărți în fiecare raft.
2. când are *valoare substantivală*, are aceleași funcții ca și substantivul, respectiv ca și numeralul cardinal propriu-zis:
→ *Câte trei* se repezeau să-l ajute. (***subiect***)
→ Să-i dai lunar *câte două-trei*. (***complement direct***)
→ Să-l împrumuți cu *câte una* în fiecare zi. (***complement indirect***)
→ Ei veneau în grupuri de *câte patru*. (***atribut substantival***)
3. când are *valoare adverbială* are funcție sintactică de ***complement circumstanțial de mod***:
→ Ei vin spre școală *doi câte doi*.

V. Ortografie. Numeralele distributive se scriu în cuvinte separate (*câte doi, câte trei* etc.) sau cu cratimă – când se repetă ori când exprimă aproximația (*câte doi-doi, câte doi-trei*). În ultima situație se poate folosi și virgula (*câte trei, trei*; *câte doi, trei*).

G. NUMERALUL FRACȚIONAR

I. Numeralul fracționar este numeralul cardinal care denumește o fracție ordinară, exprimând ideea de parte sau fracțiune dintr-un întreg.

Se formează de la numeralul cardinal propriu-zis prin derivare cu sufixul *-ime*, la care se adaugă *sfert* și *jumătate*: *doime, treime* etc. Acestora din urmă li se antepune un numeral cardinal propriu-zis: *două treimi, două pătrimi* etc.

Și *jumătate* și *sfert* pot fi însoțite de un numeral cardinal: *o jumătate, trei sferturi*.
– Numeralul fracționar cunoaște și alte structuri: *doi pe cinci, doi supra cinci, una a treia, două a cincea, cincizeci la sută* (50%), *cincizeci de procente* (50%), *cincizeci la mie* (50‰), *a patra parte, pe din două, în două*.

II. Are mai ales **valoare substantivală** și, mai rar, **adverbială**:
→ Se ia *o doime* din întreg.
→ Nu învață nici *pe jumătate* cât înveți tu.

III. Numeralele fracționare **flexionează** ca și substantivele, articulându-se:
– *treimea, treimii, o treime, unei treimi.*

IV. Când au *valoare substantivală*, au aceleași **funcții sintactice** ca și substantivul:
→ O *treime* dintre ei au lipsit. (***subiect***)
→ Măsura cântecului este de *trei pătrimi*. (***nume predicativ***)
→ Cântecul are măsura de *trei pătrimi*. (***atribut***)
→ I-a dat *jumătate* din împărăție. (***complement direct***)

Când au *valoare adverbială*, au funcție sintactică de ***complement circumstanțial de mod***:
→ *Pe jumătate* lucrurile sunt rezolvate.

V. 1. Numeralele fracționare de tipul *o treime, o cincime* etc. și *un sfert* cu funcție sintactică de subiect și care sunt însoțite de un atribut la plural sau la care se subînțelege acest atribut, realizează **acordul** după înțeles la plural sau cel formal la singular, preferat fiind primul acord.
→ *O treime (din copii) au plecat/a plecat.*

2. Numeralul *jumătate* însoțit de atribut la plural (exprimat sau subînțeles) admite numai acordul lor plural.
→ *Jumătate dintre ei sunt plecați.*
3. Același numeral în structurile *o jumătate, cealaltă jumătate* admite acordul formal la singular.

VI. La **numeralul fracționar**, exprimările *la sută* și *procente* fiind echivalente, nu trebuie folosite împreună: 2% / *doi la sută / două procente* (nu: două procente la sută).

Se poate scrie și sub formă de fracție și se citește în limbaj matematic *unu pe zece* sau *unu supra zece*.

H. NUMERALUL ADVERBIAL (DE REPETARE SAU DE REPETIȚIE)

I. Numeralul adverbial este numeralul cardinal care arată de câte ori se îndeplinește o acțiune sau în ce raport numeric se află o cantitate (calitate) a unui obiect față de aceeași cantitate (calitate) a altui obiect.
– După cum se observă din definiție, acest numeral poate determina, ca și adverbul, un verb, un adjectiv sau un adverb: (a spus) *de două ori, de trei ori* (mai înalt), *de zece ori* (mai repede).
– Acest numeral se construiește din numeralul *o* + substantivul *dată* (corespunzător lui 1) și din prepoziția *de* + numeralul cardinal propriu-zis + substantivul *ori* (de la 2 în sus): *o dată, de două ori, de trei ori* etc.

II. După cum se desprinde și din denumirea și din definiția lui, acest numeral are numai **valoare adverbială** și **este lipsit de flexiune**, determinând, ca și adverbul, un verb, un adjectiv sau alt adverb.

III. Are **funcție sintactică** de:
a) ***complement circumstanțial de mod***:
→ Undița ta este *de două ori* mai mare decât a mea.
b) ***complement circumstanțial de timp***:
→ Revista apare *o dată* pe săptămână.
c) ***atribut adverbial***:
→ Repetarea *de trei ori* a acestei acțiuni le va asigura succesul.

IV. Ortografie. Numeralul adverbial *o dată* se scrie în cuvinte separate și nu trebuie confundat cu *o dată*, unde *o* este articol nehotărât și *dată* substantiv:
→ *A venit la mine numai **o dată**.*
→ *Aceasta este **o dată** importantă.*

Între termenii acestui numeral se pot intercala adverbele *aproximativ, circa, vreo* sau prepoziția *peste* și se respectă scrierea în cuvinte separate: *de vreo cinci ori, de peste trei ori* etc.

Când se scrie împreunat, *odată* este adverb și are înțelesul de „cândva", „odinioară", „imediat", „îndată".
→ *A fost **odată** ca niciodată...*

I. NUMERALUL ORDINAL PROPRIU-ZIS

I. Numeralul ordinal propriu-zis este numeralul ordinal care indică ordinea sau poziția ocupată de un obiect, prin numărare.

Pentru numeralul cardinal 1 există trei numerale ordinale corespunzătoare: *întâi(ul)*, *(cel) dintâi* și *prim(ul)*.

Celelalte numerale ordinale se formează astfel:

1. pentru masculin și neutru: articolul posesiv *al* + numeralul cardinal + articolul hotărât propriu-zis enclitic *-le* + particula *-a*: *al doilea, al patrulea, al treilea* etc.
2. pentru feminin: articolul posesiv *a* + numeralul cardinal + articolul hotărât propriu-zis enclitic *-a*: *a doua, a treia, a patra* etc.

Numeralele ordinale *al doilea* și *al treilea* au și sinonimele neologice *secund* și *terț*.

II. Numeralul ordinal propriu-zis are mai ales **trei valori**:
1. ***substantivală*** (când ține locul unui substantiv): *A doua* este colega mea.
2. ***adjectivală*** (când stă pe lângă un adjectiv cu care se acordă în gen, număr și caz): Stă în banca *a doua*.
3. ***adverbială*** (când stă pe lângă un verb predicativ): Se însurase *de-al doilea*.

III. În ceea ce privește **flexiunea**, trebuie să reținem următoarele aspecte:
1. *dintâi* este invariabil și poate fi însoțit de articolul demonstrativ (adjectival) *cel (cea)*, care flexionează după caz;
2. *întâi* și *prim* se pot articula cu articolul hotărât când au valoare substantivală sau valoare adjectivală prin antepunere față de substantivul determinat: *întâia* clasă, *primul* copil;
3. de la *al doilea* înainte numeralele ordinale sunt însoțite în flexiunea lor de articolul *cel*, urmat de prepoziția *de* (facultativ pentru N.-Ac., obligatoriu pentru G.-D.):

N.-Ac. – *cel de-al doilea, cea de-a doua;*
G.-D. – *celui de-al doilea, celei de-a doua.*

IV. Funcțiile sintactice se stabilesc după valoarea numeralului:
– când are *valoare adjectivală*, are funcție sintactică de ***atribut adjectival***:
→ A luat premiul *al doilea*.
– când are *valoare substantivală*, are aceleași funcții sintactice ca și numeralul cardinal propriu-zis:

1. ***subiect***:
→ *Al doilea* era rănit.

2. ***nume predicativ***:
→ Tu ești *al doilea*.
→ Cartea este *pentru a doua* dintre concurente.
→ Meritul este numai *al celei de-a doua* dintre sportive.
→ El este *aidoma celui de-al doilea*.

3. ***atribut***:
– *substantival genitival*:
→ Diploma *celei de a doua* este la mine.
– *substantival prepozițional*:
→ Poezia *de la a treia* dintre eleve este scrisă într-un stil modern.
→ Pedeapsa *împotriva celui de-al doilea* a fost justă.
→ Apreciez victoria *datorită celei de-a doua* dintre echipele mele favorite.
– *substantival apozițional*:
→ Colegul meu, *al doilea* din cei trei, a fost felicitat.
→ Pe colega mea, *pe prima* dintre ele, o apreciez mult.
→ Reușita colegei mele, *a celei de-a doua*, mi-a umplut sufletul de bucurie.
→ Colegei mele, *celei de-a doua* din clasă, i-am adresat felicitări.

– *datival*:
→ Ea este mătușă *celui de-al doilea*.

4. ***complement direct***:
→ *Pe al treilea* l-am văzut în oraș.

5. ***complement indirect***:
→ *Celui de-al treilea* i se cuvine mai mult.
→ Vorbeam *despre al patrulea* dintre concurenți.
→ S-au spus multe *împotriva celui de-al doilea* dintre făptași.

6. ***complement de agent***:
→ Medalia de aur a fost câștigată *de cel de-al doilea* dintre concurenți.

7. ***complement circumstanțial***:
– *de loc*:
→ El nu stă în prima bancă, ci *în a doua*.
→ Dintre cele trei clădiri, el a parcat *în fața celei de-a doua*.
– *de timp*:
→ Vei ajunge acolo, chiar *înaintea primului* dintre ei.
→ Să ajungi la școală *odată cu primul* dintre colegi.
– *de mod*:
→ Construcția a fost executată *conform celui de-al doilea* dintre proiecte.
→ Să înveți *ca și primul* din clasă.
→ Și-a alcătuit lucrarea *în baza primului* dintre planurile date.
– *de cauză*:
→ A abandonat *din cauza celui de-al doilea* dintre concurenți.
→ L-a certat *pentru prima* dintre fapte.
– *de scop*:
→ Se pregătește mai mult *în vederea celui de-al doilea* dintre examene, decât pentru primul.
→ *Pentru primul* s-a pregătit mai puțin decât pentru al doilea.
– *condițional*:
→ *În locul celui de-al doilea*, aș fi procedat în alt mod.
– *concesiv*:
→ *Și fără al doilea* dintre ei, m-aș fi descurcat.
→ *În ciuda celei de a doua* dintre întrebări, tot am dat răspunsul cel mai bun.
– *instrumental*:
→ Corectează *cu al doilea* dintre cele trei creioane colorate.
– *sociativ*:
→ A plecat *împreună cu cel de-al treilea*.
– *de relație*:
→ *În legătură cu al doilea*, n-am stabilit încă nimic.
→ *În privința celui de-al treilea*, am hotărât deja totul.
– *opozițional*:
→ A venit la mine altul *decât primul* dintre câștigători.
→ *În locul celui de-al doilea*, a venit primul.
– *cumulativ*:
→ *Pe lângă al doilea*, l-am primit și pe al treilea.
→ *În afara celui de al doilea*, l-a primit și pe al treilea.

– *de excepție*:

→ *Afară de cel de-al doilea*, n-a mai venit nimeni.

→ *În afara celui de-al treilea*, n-a mai venit niciunul.

8. ***element predicativ suplimentar***:

→ Îl vedeam *primul* în această competiție.

V. Ortografie. În privința **ortografiei numeralului ordinal** trebuie reținute următoarele situații:

1. se spune și se scrie corect *clasa **întâi**/ **întâia*** și ***întâia** clasă*; dar nu: *clasa **a întâi/a întâia***.

2. pentru indicarea primei zile a fiecărei luni trebuie folosit numeralul ordinal și nu cel cardinal: ***Întâi** Decembrie, **Întâi** Mai*, nu: ***Unu** Decembrie, **Unu** Mai*;

3. numeralele *întâiul* și *primul* se scriu la N.-Ac. plural cu *-ii*, fiind articulate, atât cu valoare substantivală, cât și cu valoare adjectivală antepuse substantivului: ***primii*** *(elevi)*, ***întâii*** *(copii)*;

4. tot cu *-ii* se scrie și numeralul *întâia* cu valoare substantivală sau adjectivală la G.-D. antepus substantivului: ***întâii*** (clase);

5. numeralul *prima* are la G.-D. forma articulată *primei* (nu: *primii*), iar folosirea formei *primeia* cu valoare substantivală trebuie evitată; neologicul *prim*, nearticulat, are numai valoare adjectivală, folosindu-se mai mult antepus substantivului (*prim-ministru, prim-plan*), când se scrie cu cratimă și mai rar postpus (fără cratimă); etajul *prim*, capitolul *prim;* în schimb, *primăvara* se scrie sudat; la cuvintele de mai sus scrise cu cratimă se articulează și flexionează a doua parte componentă: *prim-ministrul / prim-ministrului, prim-planul / prim-planului* etc.

6. prepoziția *de* urmată de articolul posesiv (genitival) *a* (*al*) se scrie cu cratimă când se pronunță împreună cu acesta: *cel **de-al** doilea, cea **de-a** treia* etc.;

7. când numeralele ordinale se scriu cu cifre romane, între numeralul cardinal propriu-zis de la care s-a pornit (notat prin cifră) și elementele componente următoare se folosește cratima: *al II-lea, a III-a* etc.; în situația în care numeralele *întâiul, întâia* sunt antepuse, se scriu și ele cu cifre romane urmate de articol: *I-a întrunire, I-ul congres*;

8. numeralul *întâiași* (formă populară) se scrie cu *-i* la sfârșit;

9. formele corecte ale numeralelor ordinale provenite de la numeralele cardinale *patru* și *opt* sunt *al patrulea* și *al optulea* (nu: *al patrălea, al optălea*);

10. numeralele ordinale formate de la cele cardinale care indică ordinul zecilor se termină la masculin în *i(lea)*, iar la feminin în *-e(a)*: *al douăzecilea / a douăzecea; al treizecilea / a treizecea* etc.

J. NUMERALUL ORDINAL ADVERBIAL SAU DE REPETARE

I. Numeralul ordinal adverbial sau de repetare este numeralul ordinal care arată a câta oară se îndeplinește o acțiune sau se manifestă o calitate.

Se formează din numeralul ordinal propriu-zis + substantivul *dată* sau *oară* (pentru cel corespunzător lui 1) ori numai substantivul *oară* (pentru celelalte): *întâia dată, prima dată, întâia oară, prima oară, a doua oară* etc.

Pentru 1 se folosește și sinonimul popular *întâiași dată* sau cel neologic *primo*, urmat în serie de *secundo* și *tertio* (mai rar), notate 1°, 2°, 3°.

II. Numeralele ordinale adverbiale se pot construi cu prepozițiile *de* și *pentru*. Cu prepoziția *de* se construiesc atât cu valoare adverbială, cât și cu valoare adjectivală.

→ Am reușit *de prima oară*.

→ succesul *de-a doua oară* ... (apud Avram, ***Gramatica***, p. 113).

– Structurile *în primul rând, în al doilea rând* etc. sunt considerate de unii specialiști locuțiuni adverbiale.

EXERCIȚII

1. Transcrieți cu litere numeralele cardinale corespunzătoare cifrelor date: 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 92.

2. Transformați în numerale ordinale propriu-zise numeralele cardinale propriu-zise corespunzătoare cifrelor: 1, 2, 3, 5, 8, 9, 10, 12, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 30, 101, 134, 1 000, 1 000 000, 100, 200, 2 000.

3. Alcătuiți toate felurile de numerale de la numeralele cardinale propriu-zise: *trei, zece, doi, patru.*

4. Formulați propoziții sau fraze în care numeralele *a treia* și *patru* să aibă următoarele funcții sintactice:

a) subiect;
b) nume predicativ (nominativ, genitiv, acuzativ);
c) atribut (genitiv, acuzativ);
d) complement direct;
e) complement de agent;
f) complement indirect (genitiv, dativ, acuzativ);
g) complement circumstanțial de timp (genitiv, acuzativ);
h) complement circumstanțial de loc (genitiv, acuzativ);
i) complement circumstanțial de mod (acuzativ, dativ);
j) complement circumstanțial de cauză (genitiv).

5. Analizați morfologic și sintactic numeralele din exemplele de mai jos:

Elevii intră în școală câte doi. Citea câte o pagină pe minut. Muncește înzecit. Efortul înzecit a dat roade. Amândoi au plecat. Tustrei elevii sunt premianți. Am citit lecția numai o dată. Calea-ntoarsă pare de trei ori mai lungă. Cărțile a doi dintre elevi sunt noi. Cărțile a doi elevi sunt îngrijite. Meritele celui de-al treilea sunt deosebite. Contribuția celui de-al doilea elev la câștigarea concursului este însemnată. Celor doi li s-au dat diplome. Celui de-al treilea elev i s-a dat un premiu. Le-am oferit cadouri la trei dintre ei. Le-am dat cărți la trei elevi. A înlăturat o doime din întreg.

6. Declinați în scurte propoziții numeralele *patru, al patrulea, amândoi, ambii.*

7. Formulați enunțuri în care să folosiți cuvintele *odată* și *o dată* cu valori morfologice diferite.

8. Precizați valorile morfologice ale lui *o* și *un* în exemplele de mai jos:

Un băiat trecea pe stradă. O fetiță venea în urma lui. El a cumpărat o carte, un caiet și două creioane. Un copil citește, altul scrie. O fată joacă mingea, alta sare coarda. Am văzut-o în oraș. O, ce frumos este afară!

9. Formulați enunțuri în care să folosiți cuvintele *o* și *un* cu toate valorile morfologice.

10. Faceți analiza morfologică și sintactică a numeralelor din textele de mai jos:

a) „Cel dintâi contribuia cu doi galbeni pe lună, lucrări literare și sacrificii tipografice pentru imprimarea de piese teatrale, programe, înștiințări etc.; cel de-al doilea, cu patru galbeni pe lună; iar Aristia cu un galben pe lună și îndatorirea de a da lecțiuni dramatice câte șase ore pe fiecare zi." (N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi)*

b) „Dar boierii nu se mulțumesc a le lua de patru ori mai mult decât dobânda capitalului dat lor, regulamentul le înfățișează încă mijlocul de a le lua cel puțin de zece ori mai mult, dându-le dreptul ca să ceară clacă în zilele de lucru, după cum și fac mai adesea și astfel ruinează de tot pe țăran." (N. Bălcescu, *Reforma socială la români*)

c) „Nu-i costă nimic aceste lucruri, căci unde învață o sută nouăzeci și nouă de inși, poate învăța și al douăsutelea." (C. Mille, *Dinu Milian*)

d) „Întru pomenirea muierii care ne-a fost dragă amândurora, să bem ulcica mea (...) Amândoi prietenii și-au strâmbat nasul unul către altul." (M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*)

e) „Ipate se îmbogățise însutit și înmiit, de când a venit Chirică în slujbă la dânsul." (I. Creangă, *Povestea lui Stan Pățitul*)

f) „Eram cinci inși la precupeața Lenca Liuchici și aveam două paturi și o masă, iar Huțu se culca pe jos, fiindcă taică-său îi adusese o saltea cu paie, două perini, o velință, trei rânduri de albituri, două pâni mari, un săculeț de fasole, altul cu făină de mămăligă și o bucată de slănină, ca să-i fie pe două săptămâni. Seca Lenca avea două fete și un copil." (Ioan Slavici, *Budulea Taichii)*

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1.

unsprezece, doisprezece (douăsprezece), treisprezece, paisprezece, cincisprezece, șaisprezece, șaptesprezece, optsprezece, nouăsprezece, douăzeci, treizeci, patruzeci, cincizeci, șaizeci, șaptezeci, optzeci, nouăzeci și doi (nouăzeci și două).

2.

unu (una) = *primul (prima), întâiul (întâia), cel dintâi (cea dintâi);*
doi (două) = *al doilea (a doua), secund (secundă);*
trei = *al treilea (a treia), terț (terță);*
cinci = *al cincilea (a cincea);*
opt = *al optulea (a opta);*
nouă = *al nouălea (a noua);*
zece = *al zecelea (a zecea);*
doisprezece (douăsprezece) = *al doisprezecelea (a douăsprezecea);*
paisprezece = *al paisprezecelea (a paisprezecea);*
cincisprezece = *al cincisprezecelea (a cincisprezecea);*
șaisprezece = *al șaisprezecelea (a șaisprezecea);*
optsprezece = *al optsprezecelea (a optsprezecea);*
nouăsprezece = *al nouăsprezecelea (a nouăsprezecea);*
douăzeci = *al douăzecilea (a douăzecea):*
douăzeci și unu = *al douăzeci și unulea (a douăzeci și una);*
douăzeci și doi = *al douăzeci și doilea (a douăzeci și doua);*

treizeci = *al treizecilea (a treizecea);*
o sută unu (o sută una) = *al o sută unulea (a o sută una);*
o sută treizeci și patru = *al o sută treizeci și patrulea (a o sută treizeci și patra);*
o mie = *al o mielea (a o mia, a mia);*
un milion = *al un milionulea (al milionulea), a o milioana (a milioana);*
o sută = *al o sutălea (a o suta, a suta);*
două sute = *al două sutelea (a două suta);*
două mii = *al două miilea (a două mia).*

3

trei
- numeral ordinal propriu-zis: *al treilea (a treia)*;
- numeral ordinal adverbial: *a treia oară (terțio)*;
- numeral multiplicativ: *întreit (întreită); triplu (triplă);*
- numeral colectiv: *toți trei (toate trei), tustrei (tustrele), câteșitrei (câteșitrele);*
- numeral distributiv: *câte trei, trei câte trei; câte trei, trei;*
- numeral fracționar: *(o) treime, (două, trei) treimi;*
- numeral adverbial: *de trei ori.*

zece
- numeral ordinal propriu-zis: *al zecelea (a zecea);*
- numeral ordinal adverbial: *a zecea oară;*
- numeral multiplicativ: *înzecit (înzecită);*
- numeral colectiv: *toți zece (toate zece), tuszece, câteșizece:*
- numeral distributiv: *câte zece, zece câte zece; câte zece, zece;*
- numeral fracționar: *(o) zecime (două, trei...) zecimi;*
- numeral adverbial: *de zece ori.*

doi
- numeral ordinal propriu-zis: *al doilea (a doua);*
- numeral ordinal adverbial: *a doua oară (secundo);*
- numeral multiplicativ: *îndoit (îndoită), dublu;*
- numeral colectiv: *amândoi (amândouă), ambii (ambele);*
- numeral distributiv: *câte doi (câte două), doi câte doi (două câte două), câte doi, doi (câte două, două);*
- numeral fracționar: *(o) doime, (două) doimi;*
- numeral adverbial: *de două ori.*

patru
- numeral ordinal propriu-zis: *al patrulea (a patra)*;
- numeral ordinal adverbial: *a patra oară;*
- numeral multiplicativ: *împătrit (împătrită), cvadruplu;*
- numeral colectiv: *toți patru (toate patru), tuspatru, câteșipatru;*
- numeral distributiv: *câte patru, patru câte patru: câte patru, patru;*
- numeral fracționar: *(o) pătrime; (două, trei...) pătrimi;*
- numeral adverbial: *de patru ori.*

4.

Subiect:

A *treia (cea de-a treia)* dintre fete a plecat mai devreme.
Patru (cei patru) au rămas la școală.

Nume predicativ:

N. Ea este *a treia* din clasă.
Voi sunteţi *patru* dintre premianţi.
G. Cartea este *a celei de-a treia* dintre fete.
Meritele sunt *a patru (ale celor patru)* dintre ei.
Ac. Florile sunt *pentru a treia (pentru cea de-a treia)* dintre fete.
Mingea este *pentru patru (pentru cei patru)* dintre colegii tăi.

Atribut substantival:

G. Meritele *celei de-a treia* au fost recunoscute.
Contribuţia *a patru (a celor patru)* dintre concurenţi a fost hotărâtoare pentru câştigarea întrecerii.
Ac. Cartea *de la a treia (pentru cea de-a treia)* dintre fete mi-a plăcut mai mult.
S-a bucurat pentru cadoul *de la patru (de la cei patru)* dintre invitaţi.

Atribut adjectival:

G. Premiul *celei de-a treia* fete a fost înmânat într-un cadru festiv.
Victoria *a patru (a celor patru)* sportivi ai noştri ne-a umplut inima de bucurie.
Ac. Este elevă în clasa *a treia.*
M-am întâlnit cu *patru (cu cei patru)* colegi.

Complement direct:

Am felicitat-o *pe a treia (pe cea de-a treia)* dintre câştigătoare.
I-a lăudat *pe patru (pe cei patru)* dintre participanţi.

Complement de agent:

Eu am fost felicitat *de a treia (de cea de-a treia)* dintre membrele juriului.
Câştigătorii au fost lăudaţi *de patru (de cei patru)* din membrii delegaţiei.

Complement indirect:

G. Românii au luptat vitejeşte şi *împotriva celei de-a treia* dintre redutele turceşti.
Erau revoltaţi *împotriva a patru (împotriva celor patru)* dintre răufăcători.
D. *Celei de-a treia* i s-au oferit flori.
La patru (celor patru) li s-au oferit premii în bani de către organizatori.
Ac. *Cu a treia (cu cea de-a treia)* dintre colege m-am întâlnit în parc.
Pentru patru (pentru cei patru) dintre ei, această probă n-a prezentat nicio dificultate.

Complement circumstanţial de timp:

G. A ajuns la şcoală *înaintea celei de-a treia.*
A ajuns la magazin *înaintea celor patru (înaintea a patru)* dintre cei plecaţi odată.
Ac. A trecut linia de sosire *odată cu cea de-a treia.*
Odată cu patru (cu cei patru) din fruntea plutonului, au ajuns şi ei.

Complement circumstanţial de loc:

G. *În faţa celei de-a treia* s-a oprit o maşină.
Pe dinaintea celor patru trecea o coloană de maşini.
Ac. Să te aşezi *lângă cea de-a treia.*
Se îndrepta grăbit *către cei patru.*

Complement circumstanţial de mod:

Ac. A obţinut aceleaşi rezultate *ca şi cea de-a treia.*
Învaţă la fel de bine *ca şi cei patru* din clasa cealaltă.
D. Au acţionat *conform celei de-a treia* dintre legile în vigoare.
Neînţelegându-se între ei, au procedat *contrar celor patru.*

Complement circumstanţial de cauză:

Din cauza celei de-a treia, a întârziat de la şcoală;
Au pierdut întrecerea *din cauza celor patru (a patru)* dintre ei.

5.

câte doi – numeral distributiv cu valoare adverbială, funcţie sintactică de complement circumstanţial de mod propriu-zis;

câte o – numeral distributiv cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *pagină* – feminin, singular, Ac. –, funcţie sintactică de atribut adjectival;

înzecit – numeral multiplicativ cu valoare adverbială, funcţie sintactică de complement circumstanţial de mod propriu-zis;

înzecit – numeral multiplicativ cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *efortul* – neutru, singular, N. –, funcţie sintactică de atribut adjectival;

amândoi – numeral colectiv cu valoare substantivală, genul masculin, numărul plural, cazul N., funcţie sintactică de subiect simplu;

tustrei – numeral colectiv cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *elevi* – masculin, plural, N. –, funcţie sintactică de atribut adjectival;

o dată – numeral adverbial, funcţie sintactică de complement circumstanţial de timp (arată frecvenţa acţiunii);

de trei ori – numeral adverbial, funcţie sintactică de complement circumstanţial de mod de măsură;

a doi – numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare substantivală, genul masculin, numărul plural, cazul G., precedat de prepoziţia simplă *a*, funcţie sintactică de atribut substantival genitival;

a doi – numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *elevi* – masculin, plural, G. –, precedat de prepoziţia simplă *a*, funcţie sintactică de atribut adjectival;

celui de-al treilea – numeral ordinal propriu-zis, simplu, cu valoare substantivală, genul masculin, numărul singular, cazul G., precedat de articolul demonstrativ (adjectival) *celui* şi de prepoziţia *de*, funcţie sintactică de atribut substantival genitival;

celui de-al doilea – numeral ordinal propriu-zis, simplu, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *elev* – masculin, singular, G. –, precedat de articolul demonstrativ (adjectival) *celui* şi de prepoziţia *de*, funcţie sintactică de atribut adjectival;

celor doi – numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare substantivală, genul masculin, numărul plural, cazul D., precedat de articolul demonstrativ (adjectival) *celor*, funcţie sintactică de complement indirect;

celui de-al treilea – numeral ordinal propriu-zis, simplu, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *elev* – masculin, singular, D. –, precedat de articolul demonstrativ (adjectival) *celui* şi de prepoziţia *de*, funcţie sintactică de atribut adjectival;

la trei – numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare substantivală, genul masculin, numărul plural, cazul D., precedat de prepoziţia simplă *la*, funcţie sintactică de complement indirect;

(la) trei – numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *elevi* – masculin, plural, D. –, funcție sintactică de atribut adjectival;
o doime – numeral fracționar compus, cu valoare substantivală, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., funcție sintactică de complement direct.

6.

patru
N. *Patru* dintre ei au plecat în excursie.
Cei patru au câștigat concursul.
Ac. *Pe patru* dintre participanți i-a premiat.
Pe cei patru i-am întâlnit la librărie.
G. Victoria *a patru* dintre concurenții noștri ne-a bucurat mult.
Meritele *celor patru* sunt de necontestat.
D. *La patru* dintre bolnavi li s-au recoltat probe pentru analiză.
Celor patru li se cuvine gratitudinea noastră.
V. –

al patrulea
N. *Al patrulea* dintre ei este colegul meu de bancă.
Cel de-al patrulea este premiantul clasei.
Ac. *Pe al patrulea* dintre ei parcă îl cunosc de undeva.
Pe cel de-al patrulea l-am văzut în oraș.
G. Participarea *celui de-al patrulea* la concurs este incertă.
D. *Celui de-al patrulea* i-am oferit o minge.
V. –

amândoi
N. *Amândoi* au plecat mai devreme.
Ac. M-am întâlnit *cu amândoi* în oraș.
G. Frații *amândurora* sunt studenți.
D. Le-am dat *amândurora* note mari.
V. –

ambii
N. *Ambii* sunt elevii școlii noastre.
Ac. *Despre ambii* am auzit numai lucruri bune.
G. Rezultatele *ambilor* ne umplu inimile de bucurie.
D. *Ambilor* li se cuvin felicitările noastre.
V. –

Observație: Toate numeralele din aceste exemple sunt folosite cu valoare substantivală. Ele pot fi folosite și cu valoare adjectivală adăugându-le un substantiv cu care să se acorde în gen, număr și caz:
N. *Patru* elevi au plecat în excursie.
Ac. *Cei patru* sportivi au câștigat concursul.
G. Meritele *celor patru* concurenți sunt de necontestat.

7.

A fost *odată,* ca niciodată. (adverb – „cândva")
Se vor întâlni la *o dată* ce n-a fost încă stabilită. (substantiv articulat cu articol nehotărât)
Am fost la el doar *o dată.* (numeral adverbial)

8.

un (băiat) = articol nehotărât proclitic;
o (fetiță) = articol nehotărât proclitic;
o (carte) = numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare adjectivală;
un (caiet) = numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare adjectivală;
două (creioane) = numeral cardinal propriu-zis, simplu cu valoare adjectivală;
un (copil) = adjectiv pronominal nehotărât, simplu;
o (fată) = adjectiv pronominal nehotărât, simplu;
(văzut)-*o* = pronume personal, formă neaccentuată;
o, (ce frumos) = interjecție.

9.

o:
– *articol nehotărât proclitic*:
Se plimba pe *o* stradă lăturalnică.
– *numeral cardinal propriu-zis* cu valoare adjectivală:
S-a abonat la două ziare și la *o* revistă.
– *adjectiv pronominal nehotărât simplu*:
O concurentă a câștigat locul întâi, iar alta locul al treilea.
– *pronume personal formă neaccentuată*:
Anunț-*o* pe Liliana să vină la mine.
– *pronume personal cu valoare neutră*:
A luat-*o* la sănătoasa.
– *verb auxiliar* (**a avea**) *în alcătuirea viitorului popular*:
Mi-a spus că *o* să vină și el. (*are* să vină)
– *verb auxiliar* (**a vrea**) *în alcătuirea viitorului popular*:
O mai sta la voi? (**va** *mai sta*)
– *interjecție*:
O, ce veste minunată!
– *substantiv*:
A scris pe tablă litera *o*.

un:
– *articol nehotărât proclitic*:
I-am spus că l-a căutat *un* om.
– *numeral cardinal propriu-zis cu valoare adjectivală*:
Să aveți la voi *un* stilou și două creioane colorate.
– *adjectiv pronominal nehotărât simplu*:
Un coleg mi-a spus că ești plecat, iar altul nu știa nimic.
– *substantiv*:
„*Un*" este o parte de vorbire flexibilă.

10. a)

cel dintâi – numeral ordinal propriu-zis, compus, cu valoare substantivală, genul masculin, numărul singular, cazul N., precedat de articolul demonstrativ (adjectival) *cel*, funcție sintactică de subiect simplu;

doi – numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *galbeni* – masculin, plural, Ac. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

cel de-al doilea – numeral ordinal propriu-zis, simplu, cu valoare substantivală, genul masculin, numărul singular, cazul N., funcție sintactică de subiect simplu;

patru – numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *galbeni* – masculin, plural, Ac. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

un – numeral cardinal propriu-zis simplu, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *galben* – masculin, singular, Ac. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

câte șase – numeral distributiv cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *ore* – feminin, plural, Ac. –, funcție sintactică de atribut adjectival.

b)

de patru ori – numeral adverbial sau de repetiție, funcție sintactică de complement circumstanțial de mod de măsură;

de zece ori – numeral adverbial (de repetiție), funcție sintactică de complement circumstanțial de mod de măsură.

c)

o sută nouăzeci și nouă – numeral cardinal propriu-zis, compus, cu valoare substantivală, genul masculin, numărul plural, cazul N., funcție sintactică de subiect simplu;

al două sutelea – numeral ordinal propriu-zis, compus, cu valoare substantivală, genul masculin, numărul singular, cazul N., funcție sintactică de subiect simplu.

d)

amândurora – numeral colectiv, cu valoare substantivală, genul masculin, numărul plural, cazul D., funcție sintactică de complement indirect;

amândoi – numeral colectiv, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *prietenii* – masculin, plural, N. –, funcție sintactică de atribut adjectival.

e)

însutit – numeral multiplicativ, cu valoare adverbială, funcție sintactică de complement circumstanțial de mod;

înmiit – numeral multiplicativ, cu valoare adverbială, funcție sintactică de complement circumstanțial de mod.

f)

cinci – numeral cardinal propriu-zis simplu, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *inși* – masculin, plural, N. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

două – numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *paturi* – neutru, plural, Ac. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

o – numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *masă* – feminin, singular, Ac. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

o – numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *saltea* – feminin, singular, Ac. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

două – numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *perini* – feminin, plural, Ac. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

o – numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *velință* – feminin, singular. Ac. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

trei – numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *rânduri* – neutru, plural, Ac. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

două – numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *pâni* – feminin, plural, Ac. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

o – numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *bucată* – feminin, singular, Ac. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

două – numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare adjectivală acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *săptămâni* – feminin, plural, Ac. –, funcție sintactică de atribut adjectival care intră și în alcătuirea complementului circumstanțial de timp dezvoltat *pe două săptămâni;*

două – numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *fete* – feminin, plural, Ac. –, funcție sintactică de atribut adjectival;

un – numeral cardinal propriu-zis, simplu, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *copil* – masculin, singular, Ac. –, funcție sintactică de atribut adjectival.

ADVERBUL

A. DEFINIȚIE

Adverbul este partea de vorbire neflexibilă care determină un verb, un adjectiv, o interjecție sau un adverb și arată, în mod obișnuit, modul acțiunii, al stării sau al însușirii, o caracteristică ori împrejurarea în care se săvârșește o acțiune:

→ Merge *repede.* Vine *mâine.*
→ Este *destul* de înaltă.
→ Hai *acolo.*
→ Vorbește *cam* încet.

Uneori, adverbul poate determina și un substantiv sau un pronume:

→ Lecția *de astăzi* a fost bine explicată.
→ Cei *de acolo* sunt prietenii mei.

B. CLASIFICARE

I. După înțeles:

1. *de mod*: *așa, astfel, altfel, da, nu. ba, cum, cumva, probabil, încă, alene, agale* etc.;
2. *de loc*: *aici, acolo. dincolo, sus, jos, departe, aproape, unde, undeva, oriunde* etc.;
3. *de timp*: *astăzi, mâine. poimâine, niciodată, vreodată, când, cândva, oricând* etc.;
4. *de scop*: *dinadins, înadins*;
5. *concesive*: *tot, totuși.*

II. După structură (alcătuire):

1. *simple*: *sus, aici, atunci, mai, ieri, jos, iar, lesne, încet, cam* etc.;
2. *compuse*: *niciodată, devreme, altădată, (ni)tam-nisam, târâș-grăpiș, harcea-parcea, astă-vară* etc.

III. După proveniență (origine):

1. *primare (moștenite)*: *iar, sus, jos, mai, ca, da, nu* etc.;
2. *provenite din alte părți de vorbire*:
a) *prin schimbarea valorii morfologice:*
– din substantive: *dimineața, ziua, toamna, lunea* etc.;
– din adjective: *frumos, urât, rău, rar, corect, expresiv* etc.;
– din verbe: *poate, răgușit, deschis, apăsat* etc.;
– din pronume: *ce, cât.*
b) *prin derivare cu sufixe din:*
– substantive: *prietenește, voinicește. bărbătește* etc.;
– adjective: *realmente, socialmente*;
– verbe: *târâș*;
– adverbe: *binișor, încetișor, repejor* etc.

IV. După modul (direct sau indirect) de exprimare a circumstanței:

1. *nepronominale* (cele mai numeroase): *bine, ieri, sus* etc.:
2. *pronominale* (provin din rădăcini pronominale latinești, neanalizabile în limba română):
a) *demonstrative*: *aici, acolo, acum, așa, astfel* ș.a.:
b) *nehotărâte* (compuse) (de obicei cu *-va, fie-, ori-*): *cândva, fiecum, oricând* etc.;
c) *interogative* (apar în propoziții interogative și ajută la adresarea întrebării): *când, unde, cum, cât, încotro*;
d) *relative* (apar în frază și stabilesc raportul de subordonare între o subordonată și regenta ei): *când, unde, cum, cât, încotro*;
e) *negative* (au în alcătuire adverbul negativ *nici*): *nicicând, nicicum, niciunde, nicicât, niciodată.*

V. După disponibilitățile sintactice:

1. *adverbe cu funcție sintactică* în structura unei propoziții (marea majoritate);
2. *adverbe care constituie singure propoziții neanalizabile*: *ba, da, nu*;
3. *adverbe regente* (care pot fi determinate): *departe* de mine;
4. *adverbe regim* (care nu pot fi determinate, ci determinante sau subordonate): *chiar, numai, totuși* etc.:
5. *adverbe predicative* (îndeplinesc, singure, funcția sintactică de predicat): *poate, firește, desigur, negreșit* etc.;
6. *adverbe nepredicative* (nu pot îndeplini singure funcția sintactică de predicat).

C. GRADELE DE COMPARAȚIE

I. Pozitiv: *bine.*

II. Comparativ:

1. *de egalitate*: *la fel (tot așa) de bine*;
2. *de superioritate*: *mai bine*;
3. *de inferioritate*: *mai puțin bine.*

III. Superlativ:

1. *relativ*:
a) de superioritate: *cel mai bine*;
b) de inferioritate: *cel mai puțin bine*;
2. *absolut*:
a) de superioritate: *foarte bine*;
b) de inferioritate: *foarte puțin bine*;

Nu toate adverbele au grade de comparație.

D. FUNCȚII SINTACTICE

1. *Predicat verbal* (când adverbul este predicativ); este urmat de o conjuncție care introduce o subiectivă sau este izolat între virgule):

→ *Firește*[1]/ (*că*) va veni.[2]/
→ Vine,[1a]/ *poate*,[2]/ și el.[1b]/

2. *Nume predicativ* (pe lângă un verb copulativ):
→ Este *bine* așa.
3. *Atribut adverbial*:
→ Mersul *pe jos* este sănătos.
4. *Complement circumstanțial de loc*:
→ Merge *acasă.*
5. *Complement circumstanțial de timp*:
→ Sosesc *mâine.*
6. *Complement circumstanțial de mod*:
→ *Abia* vine.

7. ***Complement circumstanțial de scop*:**
→ A venit *dinadins*, ca să se convingă de adevăr.

8. ***Complement circumstanțial de cauză*:**
→ *De încet* ce vorbește, nici nu-l auzi.

9. ***Complement circumstanțial condițional*:**
→ Să înveți constant, *altfel* vei avea surprize neplăcute.

10. ***Complement circumstanțial concesiv*:**
→ Deși nu recunoaște, este *totuși* vinovat.

11. ***Complement circumstanțial de relație*:**
→ *Numericește*, îi depășesc.

12. ***Complement circumstanțial opozițional*:**
→ *În loc de mâine*, va sosi astăzi.

13. ***Complement circumstanțial de excepție*:**
→ Te poți învoi oricând, *afară de mâine*.

14. ***Complement circumstanțial cumulativ*:**
→ *În afară de azi*, veți veni și mâine.

15. ***Element predicativ suplimentar*:**
→ Te consideram *altfel*.

Adverbele interogativ-relative au următoarele funcții sintactice:

– **unde:** ***complement circumstanțial de loc*:**
→ *Unde* ai fost?
→ Nu mi-ai spus[1]/ *unde* ai pus cartea.[2]/

– **încotro:** ***complement circumstanțial de loc*:**
→ *Încotro* mergi?
→ Spune-mi[1]/ *încotro* te duci.[2]/

– **când:** ***complement circumstanțial de timp*:**
→ *Când* pleci la țară?
→ Vine[1]/ *când* îl chemi.[2]/

– **cum:** ***complement circumstanțial de mod*:**
→ *Cum* înveți?
→ Nu știu[1]/ *cum* a procedat.[2]/
***nume predicativ*:**
→ *Cum* este timpul?
→ Niciunul dintre ei nu este[1]/ *cum* este Ionel.[2]/

– **cât:** ***complement circumstanțial de mod*:**
→ *Cât* costă cartea?
→ Spune-mi[1]/ *cât* ai dat pe acest covor.[2]/
***nume predicativ*:**
→ *Cât* este casa?
→ M-a impresionat[1]/ *cât* este casa.[2]/
***complement circumstanțial de timp*:**
→ *Cât* vei sta acolo?
→ Nu-ți pot spune[1]/ *cât* voi sta acolo.[2]/

Nu toate adverbele au funcție sintactică (cele de întărire, de aproximație, explicative, comparative etc.).

Adverbele relative *cum, unde, când* nu mai au funcție sintactică atunci când pot fi înlocuite cu o conjuncție sau cu o locuțiune conjuncțională subordonatoare, deoarece își schimbă valoarea morfologică în conjuncții subordonatoare:
→ *Cum* a ajuns acasă,[1]/ a și telefonat.[2]/ („îndată ce")
→ S-a supărat[1]/ *unde* l-ai certat.[2]/ („fiindcă")
→ *Când* m-aș fi luat după tine,[1]/ aș fi ajuns rău.[2]/ („dacă")

– Adverbele relative pot să apară și în propoziție, nu numai în frază. În această situație sunt urmate de un verb la modul infinitiv cu care formează o ***construcție relativă infinitivală***:
→ N-are ***unde*** *pleca.*

Adverbul relativ își îndeplinește funcția sintactică pe lângă verbul la infinitiv.

E. LOCUȚIUNILE ADVERBIALE

Locuțiunile adverbiale sunt grupuri de cuvinte cu sens unitar care țin locul unui adverb.

– ***Pot fi alcătuite*** din:
a) o parte de vorbire (substantiv, numeral, adjectiv, pronume, verb la participiu, adverb) precedată de una sau mai multe prepoziții: *în veci, în față, pe vremuri, cu de-a sila, pe din două, din nou, de aceea, pe neașteptate, pe întrecute, de asemenea* etc.;
b) părți de vorbire repetate sau părți de vorbire urmate de antonimul lor (substantiv, adverb, pronume) și una sau mai multe prepoziții ori conjuncții: *din vreme în vreme, an de an, din când în când, din ce în ce, așa și așa, când și când, zi și noapte, ici și colo* etc.;
c) cuvinte rimate: *calea-valea, treacă-meargă* etc.;
d) false propoziții sau fraze: *nu știu cum, te miri unde, cine știe cum, de când lumea (și pământul), cât ai bate din palme* etc.

– Au aceeași clasificare ca și adverbele:
a) ***de loc*:** *în față, de jur împrejur, din loc în loc* etc.;
b) ***de timp*:** *zi de zi, zi și noapte, din când în când* etc.;
c) ***de mod*:** *pe de rost, de-a valma, pas cu pas, câine-câinește* etc.
d) ***de scop*:** *într-adins, dintr-adins, de aceea, pentru aceea, de asta, pentru asta, de aia, pentru aia*;
e) ***de cauză*:** *de aceea, pentru aceea, de asta, pentru asta, de aia, pentru aia*;
f) ***concesive*:** *cu toate acestea, cu toate astea.*

– Adverbelor predicative le corespund locuțiuni adverbiale predicative: *fără îndoială, de bună seamă, cu siguranță, fără doar și poate* etc.

– Locuțiunile adverbiale pot avea, ca și adverbul, grade de comparație:
→ Du-te *mai în față.*

– Au următoarele **funcții sintactice**:

1. ***predicat verbal*:**
→ *De bună seamă*[1]/ (că) va veni.[2]/

2. ***nume predicativ*:**
→ E *de prisos*[1]/ (să) te mai gândești la asta.[2]/

3. ***atribut adverbial*:**
→ M-a surprins sosirea lor *pe neașteptate.*

4. ***complement* circumstanțial *de loc*:**
→ *Din loc în loc* se zăresc urmele jivinelor.

5. ***complement circumstanțial de timp*:**
→ *Din când în când* vine și pe la noi.

6. ***complement circumstanțial de mod:***
→ S-a dus acolo *cu de-a sila.*
7. ***complement circumstanțial de cauză:***
→ *De asta* n-a venit, că a fost bolnav.
8. ***complement circumstanțial de scop:***
→ *De aceea* a venit, ca să ia caietul.
9. ***complement circumstanțial consecutiv:***
→ Lucrurile s-au potrivit *de minune.* (apud **GA**$_1$, I, p. 381)
10. ***complement circumstanțial concesiv:***
→ A studiat mult, *cu toate acestea* n-a reușit la facultate.
11. ***complement circumstanțial condițional:***
→ Să mergi acolo, *în caz contrar* vei suporta consecințele.
12. ***complement circumstanțial cumulativ:***
→ *Pe deasupra,* mai lucrează la un nou studiu.
13. ***element predicativ suplimentar:***
→ Te consideră *nu știu cum.*

F. ORTOGRAFIA ADVERBELOR ȘI A LOCUȚIUNILOR ADVERBIALE

1. Adverbele formate cu sufixul *-iș (-îș)* se scriu fără *-i* la sfârșit: *crucis, pieptiș, târâș,* iar adverbele *iarăși, totuși* se scriu cu *-i* final.
2. Se scriu **într-un singur cuvânt adverbele compuse prin contopire (sudare) din:**
a) adjectiv propriu-zis sau pronominal + substantiv: *altădată, altfel, astăzi, astfel, bunăoară, deseori, rareori, uneori;*
b) adverb ± prepoziție + adverb (uneori provenit din participiu) sau numeral: *bineînțeles, câteodată, nicicând, nici(de)cum, niciodată, numai, numaidecât, totodată, totuna;*
c) adverb + conjuncție: *așadar;*
d) adverb + elementul final *-va*: *cândva, undeva, cumva;*
e) adverb + elementul final *-și*: *cătuși, iarăși, totuși;*
f) adverb (și adjectiv) provenit din participiu la forma negativă compus cu adverbul *mai* intercalat între prefixul *ne-* și participiu: *nemaipomenit;*
g) articol/numeral + substantiv: *odată;*
h) conjuncție + pronume: *dar(ă)mite;*
i) elementul inițial *fie(și), oare(și), ori(și)* + adverb: *fiecum, oare(și)cum, oricând, oricum, oriîncotro, ori(și)cât;*
j) prepoziție ± prepoziție + adverb: *adesea, arar, deasupra, decât, degeaba, demult, deplin, desigur, dinadins, dinăuntru, împotrivă, înadins, îndeaproape, îndelung, întocmai, (mai) prejos, (mai) presus.*
k) prepoziție ± prepoziție + numeral: *deodată, împreună, întruna;*
l) prepoziție + prepoziție + prepoziție: *dedesubt;*
m) prepoziție + pronume: *laolaltă;*
n) prepoziție ± prepoziție + substantiv: *acasă, aseară, anume, defel, degrabă, deloc, devreme, deodată, departe, devale, dimpotrivă, diseară/deseară, împrejur, încontinuu.*
3. Se scriu cu cratimă:
3.1. adverbele compuse:
a) din adjectivul demonstrativ *astă* și un substantiv: *astă-vară, astă-seară, astă-toamnă;*
b) analizabile care includ uneori adverbe provenite din substantive: *alaltăieri-dimineață, azi-mâine, azi-noapte, mâine-dimineață, mâine-seară* etc.;

c) din cuvinte rimate sau/și ritmate, formate din elemente care nu există independent: *ceac-pac, harcea-parcea, (ni)tam-nisam, târâș-grăpiș;*
d) provenite prin conversiune din substantive compuse scrise cu cratimă: *după-amiaza, după-amiază, după-masa, după-masă;*
3.2. locuțiunile adverbiale care au în alcătuire prepoziția compusă *de-a*: *cu de-a sila, de-a surda, de-a curmezișul, de-a dreptul* etc.
3.3. locuțiunile adverbiale care au în alcătuirea lor prepozițiile *într(u), dintr(u)*: *într-adevăr, într-adins, dintr-adins, dintr-odată;*
3.4. locuțiunile adverbiale ritmate sau/și rimate: *calea-valea, câine-câinește, fuga-fuguța, treacă-meargă, vrând-nevrând;*
4. Celelalte locuțiuni adverbiale se scriu în cuvinte separate: *de bunăvoie, în jur, de câte ori, ori de câte ori, în silă, din nou, în față, pe neașteptate, de jurîmprejur* (dar: *jur-împrejur*) etc.
Se pot însă despărți prin virgulă locuțiunile adverbiale cu structură simetrică: *cu chiu, cu vai; de bine, de rău; de voie, de nevoie.*

EXERCIȚII

1. Formulați enunțuri în care să existe adverbe care să determine, pe rând, un verb, o locuțiune verbală, un adjectiv, o interjecție și un adverb. Precizați-le funcția sintactică.

2. Identificați adverbele și locuțiunile adverbiale din enunțurile de mai jos și indicați-le funcția sintactică:
a) Din când în când el vine pe la voi.
b) Vino și tu când vrei.
c) Din ce în ce a stagnat ritmul.
d) Ce lesne a ajuns până la culme!
e) Nu mi-a spus ce face acolo.
f) Ici și colo se zăreau urmele luptei.
g) Din loc în loc se mai vedeau porțiuni acoperite de zăpadă.
h) Cei accidentați au murit pe loc.
i) E cu neputință să ajungem până sus.
j) De bună seamă că efortul a fost foarte mare.
k) E de prisos să încerci din nou.
l) Eforturile lui au fost de prisos.

3. Identificați adverbele din exemplele de mai jos și precizați funcția lor sintactică. Indicați apoi și valorile morfologice (gramaticale) cu care sunt folosite în celelalte exemple:
a) Acest copil este frumos.
b) A ascultat un cântec frumos.
c) El cântă frumos.
d) Este frumos să-ți ajuți colegii.
e) Toți turiștii admiră frumosul din natură.
f) Toamna se numără bobocii.
g) Toamna a sosit pe meleagurile noastre.
h) În această toamnă a mers la bunica.
i) Tu scrii bine.
j) E bine să scrii.

k) Binele cu bine se plăteşte.
l) El poate să înveţe.
m) Poate că vine şi el.

4. Identificaţi adverbele relative şi precizaţi-le funcţia sintactică:
a) Nu se ştie cum este acolo.
b) A plecat când a hotărât.
c) S-a dus unde l-ai trimis.
d) Nu mi-a spus încotro se duce.
e) N-a mărturisit cât a câştigat.
f) A procedat cum l-ai învăţat.
g) Cum n-a cunoscut drumul, s-a rătăcit.
h) Mă întrebam cât este preţul cartofilor.
i) Mă întrebam unde este oraşul tău natal.
j) Mă întrebam cum este oraşul acesta.
k) Mă întrebam cât de mare este oraşul acesta.

5. Formulaţi câte patru enunţuri în care să existe adverbe şi locuţiuni adverbiale cu funcţie sintactică de predicat verbal şi de nume predicativ.

6. Faceţi analiza morfologică şi sintactică a adverbelor şi a locuţiunilor adverbiale din textele de mai jos:

a) „Uimirea de atunci o am şi acum, faţă de acest pui de om de lângă mine." (M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*)

b) „Când şi când, un stejar, răzbătând pâcla, ni se arăta ca o nălucă din altă lume, cu braţele întinse, cu trupul înváluit de un giulgiu alb; şi, din vreme în vreme, câte un vultur spăriet bătea din aripi şi se izbea în sus, umplând codrul de ţipete furioase." (V. Alecsandri, *O plimbare la munţi*)

c) „Gură fac ca roata morii;
Şi de-a valma se pornesc
Cum prin gard se gâlcevesc
Vrăbii gureşe, când norii
Ploi vestesc."
(G. Coşbuc, *Iarna pe uliţă*)

d) „Clipa de cumpănă de-acum va fi de bună seamă mâine învăţător aprig." (M. Sadoveanu, *Opere, VI*)

e) „Dar, când înfloresc salcâmii, ca la o auzită numai de ei poruncă, într-o noapte, vântul trece peste sat şi duce departe, departe de tot, mireasma ameţitoare, dulce veştedă, a florilor de salcâm." (Zaharia Stancu, *Desculţ*)

SOLUŢIILE EXERCIŢIILOR

1.

Adverbele şi termenii determinaţi de acestea:
Du-te *acolo repede!* (determină verbul *du-te*)
Acum nu-şi aduce aminte nimic de cele întâmplate. (determină locuţiunea verbală *nu-şi aduce aminte*)

Este un copil *puţin* neatent. (determină adjectivul *neatent*)
Hai *acum mai repede acasă.* (determină interjecţia *hai*)
Vorbesc *cam* încet. (determină adverbul *încet*)

Funcţiile sintactice ale adverbelor:
acolo – complement circumstanţial de loc;
repede – complement circumstanţial de mod;
acum – complement circumstanţial de timp;
puţin – complement circumstanţial de mod;
acum – complement circumstanţial de timp;
mai repede – complement circumstanţial de mod;
acasă – complement circumstanţial de loc;
cam – complement circumstanţial de mod.

2.

a) *din când în când* – locuţiune adverbială de timp – complement circumstanţial de timp;
b) *şi* – adverb de mod – fără funcţie sintactică (are rol de întărire);
când – adverb de timp (relativ) – complement circumstanţial de timp;
c) *din ce în ce* – locuţiune adverbială de mod – complement circumstanţial de mod;
d) *ce* – adverb de mod – complement circumstanţial de mod;
lesne – adverb de mod – complement circumstanţial de mod;
e) *nu* – adverb de mod (de negaţie) – nu are funcţie sintactică (neagă predicatul şi se ia împreună cu acesta);
acolo – adverb de loc – complement circumstanţial de loc;
f) *ici şi colo* – locuţiune adverbială de loc – complement circumstanţial de loc;
g) *din loc în loc* – locuţiune adverbială de loc – complement circumstanţial de loc;
mai – adverb de mod – complement circumstanţial de mod;
h) *pe loc* – locuţiune adverbială de timp – complement circumstanţial de timp;
i) *cu neputinţă* – locuţiune adverbială de mod – nume predicativ (intră în alcătuirea unei expresii verbale impersonale);
(până) sus – adverb de loc precedat de prepoziţie – complement circumstanţial de loc;
j) *de bună seamă* – locuţiune adverbială de mod (predicativă) – predicat verbal;
foarte – adverb de mod – nu are funcţie sintactică (intră în alcătuirea gradului superlativ absolut de superioritate al adjectivului *mare*);
k) *de prisos* – locuţiune adverbială de mod – nume predicativ (intră în alcătuirea unei expresii verbale impersonale);
din nou – locuţiune adverbială de timp – complement circumstanţial de timp;
l) În acest exemplu, *de prisos* este locuţiunea adjectivală, deoarece nu mai apare în expresie verbală impersonală, iar cuvântul prin care se înlocuieşte – „zadarnic", „inutil" – realizează acordul cu subiectul „eforturile".

3. Adverbe se află în exemplele *c), d), f), i), j), m)*:
c) *frumos* – adverb de mod – complement circumstanţial de mod;
d) *frumos* – adverb de mod – nume predicativ (intră în alcătuirea unei expresii verbale impersonale sinonimă cu *este bine)*;
În celelalte exemple, cuvântul *frumos* are alte valori morfologice (gramaticale);
– în a) şi b) este adjectiv;
– în e) este substantiv;

f) *toamna* – adverb de timp – complement circumstanțial de timp;
În exemplele g) și h) cuvântul toamna este substantiv.
i) *bine* – adverb de mod – complement circumstanțial de mod;
j) *bine* – adverb de mod – nume predicativ (intră în alcătuirea unei expresii verbale impersonale);
În exemplul k), *binele* și *bine* sunt substantive.
m) *poate* – adverb de mod predicativ – predicat verbal;
și – adverb de mod – fără funcție sintactică (are rol de întărire).
Cuvântul *poate* din exemplul l) este forma de indicativ prezent a verbului *a putea.*

4.

a) *cum* – nume predicativ;
b) *când* – complement circumstanțial de timp;
c) *unde* – complement circumstanțial de loc;
d) *încotro* – complement circumstanțial de loc;
e) *cât* – complement circumstanțial de mod;
f) *cum* – complement circumstanțial de mod;
g) *cum* – nu are funcție sintactică, deoarece adverbul are valoarea unei conjuncții subordonatoare cauzale provenite din adverb prin conversiune (schimbarea valorii morfologice);
h) *cât* – nume predicativ;
i) *unde* – complement circumstanțial de loc;
j) *cum* – nume predicativ:
k) *cât* (de) – complement circumstanțial de mod (determină adjectivul *mare*).

5.

Adverbe și locuțiuni adverbiale cu funcție sintactică de ***predicat verbal***:

Adverbe:

Desigur că vine.
Negreșit că așa se va întâmpla.
Pesemne că ai înnebunit!...
Poate că se vor îndrepta lucrurile.

Locuțiuni adverbiale:

Fără doar și poate că este cel mai bun.
De bună seamă că vor veni și ei.
Fără îndoială că vor câștiga.
Cu siguranță că n-a greșit el.

Adverbe și locuțiuni adverbiale cu funcție sintactică de **nume predicativ**:

Adverbe:

A rămas *cum* a fost întotdeauna.
Cum va fi timpul?
Altfel este acum!
Este *bine* să înveți.

Locuțiuni adverbiale:

Nu este *cu putință* să se întâmple așa.
Este *de prisos* să mai insiști.
E *de mirare* cum ai putut face așa ceva.
Prea ești *nu știu cum*!

6. **a)**

(de) atunci – adverb de timp, simplu, precedat de prepoziția simplă *de*, fără grad de comparație, funcție sintactică de atribut adverbial;
și – adverb de mod, simplu, fără grad de comparație, fără funcție sintactică, întărește complementul circumstanțial de timp *acum*;
acum – adverb de timp, simplu, fără grad de comparație, funcție sintactică de complement circumstanțial de timp.

b)

când și când – locuțiune adverbială de timp, fără grad de comparație, funcție sintactică de complement circumstanțial de timp;
ca – adverb de mod comparativ, simplu, fără funcție sintactică; are valoarea unei prepoziții și leagă un complement circumstanțial de mod comparativ de termenul regent;
din vreme în vreme – locuțiune adverbială de timp, fără grad de comparație, funcție sintactică de complement circumstanțial de timp;
(în) sus – adverb de loc simplu, precedat de prepoziția simplă *în*, grad pozitiv, funcție sintactică de complement circumstanțial de loc;

c)

ca – adverb de mod comparativ, simplu, nu are funcție sintactică, are valoarea unei prepoziții și leagă complementul circumstanțial de mod comparativ *(ca) roata* de termenul regent;
de-a valma – locuțiune adverbială de mod, fără grad de comparație, funcție sintactică de complement circumstanțial de mod;
cum – adverb de mod, relativ, simplu, fără grad de comparație, funcție sintactică de complement circumstanțial de mod;
când – adverb de timp, relativ, simplu, fără grad de comparație, funcție sintactică de complement circumstanțial de timp.

d)

(de) acum – adverb de timp, simplu, precedat de prepoziția simplă *de*, fără grad de comparație, funcție sintactică de atribut adverbial;
de bună seamă – locuțiune adverbială de mod, fără grad de comparație, funcție sintactică de complement circumstanțial de mod;
mâine – adverb de timp, simplu, fără grad de comparație, funcție sintactică de complement circumstanțial de timp;

e)

când – adverb de timp, relativ, simplu, fără grad de comparație, funcție sintactică de complement circumstanțial de timp;
ca – adverb de mod comparativ, simplu, fără funcție sintactică, are rol de prepoziție și leagă un complement circumstanțial de mod comparativ de termenul regent;
numai – adverb de mod compus, fără grad de comparație, fără funcție sintactică; are rol de întărire și restrictiv pe lângă complementul de agent *de ei*;
departe – adverb de loc, simplu, grad pozitiv, funcție sintactică de complement circumstanțial de loc;
departe de tot – adverb de loc, simplu, gradul superlativ absolut de superioritate (format cu locuțiunea adverbială *de tot*), funcție sintactică de complement circumstanțial de loc.

PREPOZIȚIA

A. DEFINIȚIE

Prepoziția este partea de vorbire neflexibilă cu rol de legătură numai în propoziție, unde leagă un atribut sau un complement de termenul regent (cuvântul determinat), între ele stabilindu-se un raport de subordonare la nivelul propoziției.

→ Podul **de** *piatră* s-a dărâmat.
subst. ⟵ atr. subst. prep.

→ Ei vin **de la** *școală*.
vb. ⟵ ccl

– Prepoziția mai poate lega numele predicativ de verbul copulativ și elementul predicativ suplimentar de cei doi regenți ai săi:

→ Cartea este **de** povești.
vb.cop. ⟵ np

→ L-a primit **drept** premiu.
pron.pers.vb. ⟵ eps

– Stă de regulă înaintea atributului sau complementului pe care îl leagă.

– Între prepoziție și atribut sau complement se pot intercala alte părți de propoziție:

→ Învață **la** această *școală*.

– Termenul regent de care prepoziția leagă atributul sau complementul poate sta înaintea prepoziței sau după ea:

→ Ei sunt **în** *clasă*.
→ **În** *clasa* noastră sunt mulți elevi.

B. CLASIFICARE

I. După origine:

1. ***moștenite din latină:*** *a, cu, de, în, la, pe, asupra, către, fără, pentru* etc.
2. ***împrumutate din alte limbi:*** *contra, versus, per, via* ș.a.
3. ***create în limba română:***
   a) prin compunere: *despre, dinspre, înspre, de la, de pe la* etc.
   b) prin conversiune:
   - din substantive: *grație, mulțumită*;
   - din verbe la participiu: *datorită*;
   - din adverbe: *deasupra, înaintea, asemenea, aidoma, potrivit* etc.

Observație: Tind să devină prepoziții și unele gerunzii de tipul *exceptând* (*exceptând școala voastră*) și *privind* (*privind această problemă*) cu sensul unor locuțiuni prepoziționale: *cu excepția, privitor la, cu privire la.*

II. După alcătuire:

1. ***simple:*** *cu, pe, de, la, spre, sub, în, pentru, lângă, prin, din* etc.;
2. ***compuse:*** *despre, dinspre, înspre, de către, de lângă, pe la, de pe la, de pe lângă* etc.

III. După cazul cu care se construiesc (după regim):

1. ***cu regim de acuzativ:*** (cele de mai sus – de la II –, fie simple, fie compuse);
2. ***cu regim de genitiv:*** *împotriva, asupra, contra, înaintea, înapoia, împrejurul, îndărătul* ș.a.

– Unele dintre aceste prepoziții provin din adverbe, prin articulare cu articol hotărât:
(adv.) – *înainte* – *înaintea* (prep.)
(adv.) – *înapoi* – *înapoia* (prep.)
(adv.) – *împrejur* – *împrejurul* (prep.)
(adv.) – *împotrivă* – *împotriva* (prep.)

– Unele cuvinte au forma identică atât ca prepoziții, cât și ca adverbe, așa cum este: *deasupra.*

Deasupra este prepoziție când îi urmează o parte de vorbire în cazul genitiv:

→ *Deasupra* pluteau nori amenințători. (adverb)
→ *Deasupra* **orașului** pluteau nori amenințători. (prepoziție)

3. ***cu regim de dativ:*** *grație, mulțumită, datorită, asemenea, aidoma, așijderea, contrar, conform, potrivit.*

C. FUNCȚII SINTACTICE

– Prepozițiile nu au funcție sintactică.
– Intră în alcătuirea părților de propoziție pe care le subordonează termenului regent.

D. LOCUȚIUNILE PREPOZIȚIONALE

Locuțiunile prepoziționale sunt grupuri de cuvinte care au rolul unei prepoziții:

→ Au venit toți *în afară* de el.
(fără)

→ S-au oprit *în fața* magazinului.
(înaintea)

Sunt *alcătuite* din:
a) un substantiv articulat precedat de o prepoziție: *în fața, în urma, din pricina, în spatele* etc;
b) un substantiv nearticulat urmat de o prepoziție: *față de*;
c) un substantiv nearticulat precedat și urmat de o prepoziție: *în loc de, din cauză de, din pricină de, cu privire la, în legătură cu* etc.
d) un adverb cu formă articulată precedat de prepoziție: *pe dinaintea, pe dinăuntrul, în afara* ș.a.
e) un adverb nearticulat urmat de o prepoziție: *înainte de, împreună cu, alături de* ș.a.
f) un adverb nearticulat precedat și urmat de o prepoziție: *în afară de*;
g) pronumele nehotărât *tot* însoțit de prepoziție: *cu tot, cu toată, cu toate, cu toți, cu tot cu*;
h) adjectiv cu forma articulată precedat de prepoziții: *de-a lungul, de-a latul, în lungul* ș.a.;
i) adjectiv cu formă nearticulată urmat de o prepoziție: *conform cu, privitor la, referitor la* etc.

– Unele locuțiuni prepoziționale provin din cele adverbiale fie prin articularea substantivului sau a adverbului, fie prin adăugarea unei prepoziții:

Locuțiunea adverbială	***Locuțiunea prepozițională***
în loc	în locul
	în loc de
în afară	în afara
	în afară de
în față	în fața
în urmă	în urma etc.

– Alte locuțiuni prepoziționale au aceeași formă cu cele adverbiale: *de-a lungul, de-a latul, de-a curmezișul, în dreapta, în stânga, la dreapta, la stânga* ș.a. Când sunt locuțiuni prepoziționale, le urmează un substantiv în cazul genitiv:

→ A traversat terenul *de-a latul* (loc. adv.).

→ S-a deplasat *de-a latul* **terenului** (loc. prep.).

– Locuțiunile prepoziționale se confundă de obicei cu prepozițiile compuse. Se deosebesc prin aceea că prepozițiile compuse au în alcătuirea lor numai prepoziții, iar locuțiunile prepoziționale conțin obligatoriu cel puțin o prepoziție, dar și o altă parte de vorbire (substantiv, adverb, adjectiv, pronumele *tot*).

– Nu au funcție sintactică și se construiesc *cu cazurile*:

• **acuzativ:** *în jur de, din cauză de, în afara de, față de, față cu, în loc de, odată cu, la un loc cu, împreună cu, cu tot* (*toată, toți, toate*), *cu tot cu, de față cu, în raport cu, în legătură cu, privitor la, referitor la, relativ la, înainte de, alături de* etc.

Aceste locuțiuni prepoziționale se termină într-o prepoziție cu regim de acuzativ.

• **genitiv:** *în fața, din fața, din cauza, din pricina, în afara, în urma, în spatele, în pofida, în susul, în josul, în dosul, pe dinăuntrul* etc.

Aceste locuțiuni prepoziționale se termină într-o parte de vorbire articulată.

Ele, ca și prepozițiile cu regim de genitiv, se construiesc nu numai cu părți de vorbire în cazul genitiv, ci și cu adjective pronominale posesive în acuzativ sau cu pronume în dativ posesiv:

→ Stătea *în fața* **mea**. (adj. posesiv în Ac.)

→ A ajuns acolo *în urma*-**ți**. (pron. pers. în D. posesiv)

E. ORTOGRAFIE ȘI ORTOEPIE

1. Se scrie și se pronunță *de, pe, din, prin, dintre, printre, după, către, până* (nu: *dă, pă, dân, pân, pin, dântre, pântre, pintre, dupe, cătră, pănă*).

2.. Se scriu despărțite prepozițiile compuse *de la, de lângă, de peste, de după, de prin, de pe, de către, de sub, pe la, pe lângă, pe sub, de pe la, de pe lângă* etc. și locuțiunile prepoziționale *din cauza, față de, de față cu, din susul, odată cu, de jur împrejurul, în loc de, în afară de, în locul, în ciuda* etc.

3. Se scrie cu cratimă prepoziția compusă *de-a* din locuțiuni ca: *de-a berbeleacul, de-a binelea, cu de-a sila, de-a dreptul, de-a latul* etc. și din numele de jocuri: *de-a puia-gaia, de-a uliul și porumbeii* etc. Se scrie însă (*cu*) *de-amănuntul*.

4. Prepoziția *cu* pierde vocala *u* și îi urmează cratima, când se află înaintea articolului nehotărât, a numeralului sau a adjectivului nehotărât *o* sau *un*: *c-o fată; c-un băiat.*

5. Se scriu într-un cuvânt prepozițiile compuse în care fuziunea părților componente e de mult desăvârșită: *înspre, dinspre, împotriva, împrejurul, înăuntrul, dimprejurul, dinaintea, dinapoia, dedesubtul, despre, îndărătul* etc.

6. Prepozițiile *dintru, întru, printru* pierd vocala *u* și sunt urmate de cratimă, când se află înaintea articolului nehotărât, a numeralului sau a adjectivului pronominal nehotărât *un* sau *o*, înaintea pronumelor și a adjectivelor demonstrative sau a altor cuvinte care încep cu vocalele *a* sau *î*: *dintr-un, dintr-o, într-un, într-o, într-acest, dintr-acest(a), printr-un, printr-o, dintr-însul* etc.

EXERCIȚII

1. Analizați prepozițiile și locuțiunile prepoziționale din textele de mai jos.

a) „De-a lungul râulețului se întind două șiruri de sălcii și de răchite care se îndeasă mereu, până ce se pierd în crângul din fundul văii." (Ioan Slavici, *Moara cu noroc*)

b) „— Du răspuns Măriei sale, zise bătrânul, că laude și îngroziri de aste am mai auzit noi, și tot nu ne-am spăriet. Mai bine Măria Sa și-ar căuta de drum și ar da pace unor oameni care nu i-au făcut nimică. Cetatea n-avem de gând să i-o dăm cu una, cu două, măcar că nu sunt în ea nici averi, nici merinde. Tot ce-i putem da este plumbul din pușce, pre care i-l vom trimite noi de pe ziduri, fără să se mai ostenească să vie înăuntru." (C. Negruzzi, *Sobieski și românii*)

c) În fața peșterii se află o piatră. Pe ea a stat odată Gebeides și a cântat cântecul său pentru viteazul Dapix și fiica lui, Gebila." (Al. Mitru, *Viteazul Dapix și fiica lui, Gebila*)

d) „Dincolo de mal, într-un smârc, umblau cu pași rari cocostârci cu pliscuri portocalii." (M. Sadoveanu, *Un om năcăjit*)

e) „Știa că dedesubtul frumoaselor priveliști de toamnă, poporul moldovean gemea sub laba nemilostivă." (Eusebiu Camilar, *Povestiri istorice*)

2. Formulați enunțuri în care să folosiți cuvintele *deasupra* și *contra* cu valoare morfologică (gramaticală) de adverbe și prepoziții, iar locuțiunile *de-a lungul* și *de-a latul* atât ca locuțiuni adverbiale, cât și ca locuțiuni prepoziționale.

3. Formulați propoziții în care aceleași prepoziții sau locuțiuni prepoziționale să fie elemente relaționale pentru câte două părți de propoziție diferite (cel puțin șase exemple).

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1.

a)

de-a lungul – locuțiune prepozițională cu regim de genitiv, leagă complementul circumstanțial de loc ***râulețului*** de verbul determinat ***se întind***, nu are funcție sintactică;

de – prepoziție simplă cu regim de acuzativ, leagă atributul substantival prepozițional ***sălcii***, de substantivul determinat ***șiruri***, nu are funcție sintactică;

de – prepoziție simplă cu regim de acuzativ, leagă atributul substantival prepozițional ***răchite*** de substantivul determinat ***șiruri***, nu are funcție sintactică;

în – prepoziție simplă cu regim de acuzativ, leagă complementul circumstanțial de loc ***crângul*** de verbul determinat ***se pierd***, nu are funcție sintactică;

din fundul – locuțiune prepozițională cu regim de genitiv, leagă atributul substantival prepozițional ***văii*** de substantivul determinat ***crângul***, nu are funcție sintactică.

b)

de – prepoziție simplă cu regim de acuzativ, leagă atributul pronominal prepozițional ***aste*** de substantivele determinate ***laude*** și ***îngroziri***, nu are funcție sintactică;

de – prepoziție simplă cu regim de acuzativ, leagă complementul indirect ***drum*** de verbul determinat ***ar căta***, nu are funcție sintactică;

de (gând) – prepoziție simplă cu regim de acuzativ, însoțește substantivul *gând* care face parte din locuțiunea verbală *n-avem de gând*;

cu (una), cu (două) – prepoziție simplă cu regim de acuzativ, repetată, face parte din locuțiunea adverbială *cu una, cu două*;

în – prepoziție simplă cu regim de acuzativ, leagă complementul circumstanțial de loc *ea* de verbul determinat *nu sunt*, nu are funcție sintactică;

din – prepoziție simplă cu regim de acuzativ, leagă atributul substantival prepozițional *pușce* de substantivul determinat *plumbul*, nu are funcție sintactică;

pre – prepoziție simplă (formă arhaică) cu regim de acuzativ, leagă complementul direct *care* de verbul determinat *vom trimite*, nu are funcție sintactică;

de pe – prepoziție compusă cu regim de acuzativ, leagă complementul circumstanțial de loc *ziduri* de verbul determinat *vom trimite*, nu are funcție sintactică.

c)

în fața – locuțiune prepozițională cu regim de genitiv, leagă complementul circumstanțial de loc *peșterii* de verbul determinant *se află*, nu are funcție sintactică;

pe – prepoziție simplă cu regim de acuzativ, leagă complementul circumstanțial de loc *ea* de verbul determinat *a stat*, nu are funcție sintactică;

pentru – prepoziție simplă cu regim de acuzativ, leagă atributul substantival prepozițional *Dapix* de substantivul determinat *cântecul*, nu are funcție sintactică.

d)

dincolo de – locuțiune prepozițională cu regim de acuzativ, leagă complementul circumstanțial de loc *mal* de verbul determinat *umblau*, nu are funcție sintactică;

într- – prepoziție simplă cu regim de acuzativ, leagă complementul circumstanțial de loc *smârc* de verbul determinat *umblau*, nu are funcție sintactică;

cu – prepoziție simplă cu regim de acuzativ, leagă complementul circumstanțial de mod *pași* de verbul determinat *umblau*, nu are funcție sintactică;

cu – prepoziție simplă cu regim de acuzativ, leagă atributul substantival prepozițional *pliscuri* de substantivul determinat *cocostârci*, nu are funcție sintactică.

e)

dedesubtul – prepoziție compusă cu regim de genitiv, leagă complementul circumstanțial de timp *priveliști* de verbul determinat *gemea*, nu are funcție sintactică;

de – prepoziție simplă cu regim de acuzativ, leagă atributul substantival *toamnă* de substantivul determinat *priveliști*, nu are funcție sintactică;

sub – prepoziție simplă cu regim de acuzativ, leagă complementul circumstanțial de loc *laba* de verbul determinat *gemea*, nu are funcție sintactică;

2. Dintre toți, numai ei au fost *contra*. (adverb)
Toți luptă *contra* nedreptăților. (prepoziție)
Deasupra se vedeau nori negri. (adverb)
Deasupra apei pluteau frunze veștede. (prepoziție)
Mergând *de-a lungul*, ajungi mai greu. (locuțiune adverbială)
Oamenii se înșiruiră *de-a lungul* străzii. (locuțiune prepozițională)
A traversat terenul *de-a latul*. (locuțiune adverbială)
De-a latul terenului plantaseră câțiva pomi. (locuțiune prepozițională)

3. S-a dus *până la* **un vecin**. (complement circumstanțial de loc)
Drumul *până la* **cabană** era anevoios. (atribut substantival prepozițional)
Până la **toamnă** nu mai e mult. (complement circumstanțial de timp)
Mașinile staționau *în fața* **școlii**. (complement circumstanțial de loc)
Staționarea *în fața* **intrării** unor întreprinderi este interzisă. (atribut substantival prepozițional)
Filmul este *de* **desene** animate. (nume predicativ)
A cumpărat un caiet *de* **matematică**. (atribut substantival prepozițional)
De **acolo** vine acasă. (complement circumstanțial de loc)
Moldovenii au luptat vitejește *împotriva* **turcilor**. (complement indirect)
Lupta *împotriva* **dușmanilor** a fost aspră. (atribut substantival prepozițional)
Ei au fost *împotriva* **aplicării** acestei legi. (nume predicativ)
A venit *pentru* **a lua** caietul. (complement circumstanțial de scop)
Florile acestea sunt *pentru* **sora** mea. (nume predicativ)
S-a dus *la* **școală**. (complement circumstanțial de loc)
La **primăvară** vom organiza o excursie. (complement circumstanțial de timp)

CONJUNCȚIA

A. DEFINIȚIE

Conjuncția este partea de vorbire neflexibilă cu rol de legătură atât în propoziție, cât și în frază.

1. În propoziție leagă două *părți de propoziție de același fel*:

a) două subiecte:

→ *Ion* **și** *Maria* învață.

b) două nume predicative:

→ Ei sunt *harnici* **și** *ascultători*.

c) două atribute:

→ Elevii *silitori* **și** *disciplinați* obțin note mari.

d) două complemente:

→ Au cumpărat *cărți* **și** *caiete*.

2. În frază leagă două propoziții:

a) ***de același fel:***

• principale:

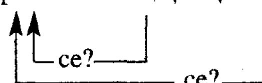
PP PP

→ Ei scriu[1]/ **și** învață.[2]/

• secundare (subordonate):

PP(R) P. subord. P. subord.

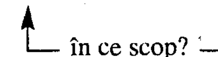
→ Mi-a spus[1]/ că va învăța[2]/ și că va desena.[3]/

b) ***diferite*** (o subordonată de regenta ei):

PP(R) P. subord.

→ Vine[1]/ **să**-i dau caietul.[2]/

PP(R) P. subord.(R) P. subord.

→ Mi-a spus [1]/ **că** vine[2]/ **să**-i dau caietul.[3]/

3. Există situații în care conjuncțiile pot să lege și:

a) ***două părți de propoziție diferite:***

→ Merg *oricând* **și** *oriunde*.

cct ccl

b) ***o parte de propoziție și o propoziție secundară (subordonată) de același fel sau diferite:***

→ Învață *el* **și** *cine mai vrea*. (subiect – subiectivă)

→ L-am văzut *astăzi* **și** *unde nu mă așteptam*. (complement circumstanțial de timp – subordonată circumstanțială de loc)

c) ***două propoziții secundare (subordonate) diferite:***

→ *Merge*[1]/ unde *vrea*[2]/ *și* când *poate*.[3]/

CL CT

B. CLASIFICARE

I. După origine:

1. *primare:* *că, să, și, nici, de, dar, iar, ori, sau* ș.a.

2. *formate în limba română* prin:

a) compunere: *deoarece, fiindcă, întrucât, încât, cum că, ca ... să, de ... să, încât să* etc.

b) prin conversiune:

• din prepoziții: *de, până*;

• din adverbe relative: *unde* („fiindcă"), *cum* („fiindcă", „îndată ce"), *cât* („încât"), *când* („dacă");

• din alte adverbe: *parcă, decât*;

• din verb: *fie*.

II. După alcătuire (formă):

1. *simple:* *și, nici, iar, dar, însă, ci, ori, sau, să, că* etc.;

2. *compuse:* *ca să, deoarece, întrucât, fiindcă, precum, deși, încât, încât să, cum că, carevasăzică, vasăzică* etc.; conjuncțiile compuse cu termenii sudați sunt socotite de unii specialiști conjuncții simple (vezi Avram, ***Gramatica***, p. 221) etc.

III. După rolul lor (după raportul sintactic stabilit):

1. *coordonatoare* (cu rol de legătură atât în propoziție, cât și în frază; în propoziție leagă, în general, părți de propoziție de același fel, iar în frază leagă propoziții de același fel):

a) copulative: *și, nici, iar* („și");

b) adversative: *dar, iar, însă, ci, și* („dar"), *or*;

c) disjunctive: *ori, sau, fie*;

d) concluzive: *deci, așadar, dar(ă)* („deci"), *carevasăzică, vasăzică*.

– Conjuncțiile copulative *și, nici* și cele disjunctive pot să apară repetate (în corelație): *și ... și, nici ... nici, ori ... ori, sau ... sau, fie ... fie*.

2. *subordonatoare* (cu rol de legătură numai în frază, unde leagă o secundară (subordonată) de regenta ei);

a) nespecifice (nespecializate, plurifuncționale sau plurivalorice): *că, să, ca ... să, dacă, de* etc.

b) specifice (specializate, monofuncționale sau monovalorice – introduc (leagă) numai un tip de subordonată):

• cauzală: *fiindcă, deoarece, căci, întrucât*;

• concesivă: *deși*;

• consecutivă: *încât*.

IV. Cuvintele cu rol de conjuncții subordonatoare:

a) ***pronumele (adjectivele pronominale) relative:*** *cine, care, ce, cât (câtă, câți, câte), cel ce (ceea ce, cei ce, cele ce), de, al câtelea*;

b) ***unele pronume (adjective pronominale) nehotărâte:*** *oricine, orice, oricare, oricât (oricâtă, oricâți, oricâte), orișicare, orișice, orișicine*;

c) ***adverbele relative și compusele lor nehotărâte:*** *unde, când, cum, cât, încotro, oriunde, oricând, oricum, oricât, oriîncotro, orișiunde, orișicât, orișicând*;

d) ***prepoziția „cu" și locuțiunea prepozițională „împreună cu".***

Unele conjuncții subordonatoare pot să apară și în propoziții principale exclamative: *că bine zici!*

C. FUNCȚII SINTACTICE

– Conjuncțiile nu au funcție sintactică.
– Funcție sintactică au, de obicei, în subordonata pe care o introduc, numai cuvintele cu rol de conjuncții subordonatoare. Dacă se înlocuiesc cu o conjuncție sau cu o locuțiune conjuncțională, adverbele relative nu mai au funcție sintactică, ele devenind conjuncții:

→ A rămas[1]/ *cum* a fost.[2]/
np

→ *Cum* l-a văzut,[1]/ l-a și recunoscut.[2]/
(„îndată ce")
fără f.sint.

D. LOCUȚIUNILE CONJUNCȚIONALE

– **Locuțiunile conjuncționale** sunt grupuri de cuvinte cu valoare și rol de conjuncție.
– **În structura lor** intră în mod obligatoriu o conjuncție sau un cuvânt cu rol de conjuncție, cărora li se adaugă alte părți de vorbire:

a) ***prepoziție + conjuncție***: *fără să. fără ca să, până să, pentru că, pentru ca să* etc.
b) ***prepoziție + pronume relativ***: *până ce, după ce, de ce* etc.;
c) ***prepoziție + adverb relativ***: *după cum, după cât* etc.;
d) ***prepoziție + substantiv nearticulat + conjuncție***: *din cauză că, din pricină că, în loc să* etc.;
e) ***prepoziție + substantiv nearticulat + pronume relativ***: *în timp ce, în vreme ce, de vreme ce* etc.;
f) ***prepoziție + substantiv nearticulat + adverb relativ***: *în caz când*;
g) ***adverb + conjuncție***: *înainte să, înainte ca să, măcar că, chiar dacă* etc.;
h) ***adverb + pronume relativ***: *îndată ce, imediat ce*;
i) ***două elemente de legătură sau joncționale***: *până când să, ca și când, ca și cum*;
j) ***adjectiv pronominal relativ + substantiv***: *cât timp, câtă vreme, ori de câte ori*;
k) ***verb + conjuncție***: *lasă că, las' că, dat fiind că*;
l) ***prepoziție + pronume + conjuncție***: *după ce că, cu toate că*.

– Locuțiunile conjuncționale au aceeași **clasificare** ca și conjuncțiile:

1. ***coordonatoare*** (cu rol de legătură atât în propoziție, cât și în frază):
   a) copulative: *cât și, ca și, dar și, precum și, până și, cum și*; apar și cu corelative: *atât ... cât și, nu numai ... ci și, nu numai că ... dar și, și ... dar și*;
   b) adversative: *numai că, în schimb, doar că*;
   c) concluzive: *prin urmare, în concluzie, în consecință, ca atare, așa că, drept aceea, drept care*.
2. ***subordonatoare*** (cu rol de legătură numai în frază):
   a) nespecifice (nespecializate, plurivalorice sau plurifuncționale): *fără să, pentru ca să* etc.
   b) specifice (specializate, monovalorice, monofunționale):
   • cauzale: *pentru că, din cauză că, din pricină că*;
   • concesive: *cu toate că, chiar dacă, chiar de*;
   • condiționale: *în caz că, în caz de*.

Locuțiunile conjuncționale, ca și conjuncțiile, *nu au funcție sintactică*.

E. PUNCTUAȚIA

– Înaintea conjuncțiilor coordonatoare copulative și disjunctive *și, nici, sau, ori* nu se folosește virgula, dacă nu se repetă la fiecare termen al coordonării; când se repetă, se folosește virgula.
– Înaintea conjuncțiilor și locuțiunilor conjuncționale adversative se folosește virgula.
– Conjuncțiile *însă* și *deci* nu se despart prin virgulă, dacă sunt așezate în interiorul unei propoziții.
– Conjuncția *așadar* se izolează între virgule, dacă este așezată în interiorul propoziției.
– Conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale subordonatoare sunt sau nu precedate de virgulă, în funcție de tipul subordonatei pe care o introduc, de topica ei sau de legătura cu regenta.
– Între locuțiunile conjuncționale coordonatoare și corelativele lor se folosește obligatoriu virgula: *nu numai* el[,] *ci și* ea; *atât el*[,] *cât și* ea etc.

F. ORTOGRAFIE ȘI ORTOEPIE

I. Conjuncțiile compuse *deoarece, deși, fiindcă, încât, întrucât, așadar, carevasăzică, vasăzică* („prin urmare", „deci") se scriu într-un singur cuvânt, pentru că fuziunea părților componente este de mult desăvârșită. Ultimele trei sunt și adverbe.

Când nu este conjuncție, ci are înțelesul „vrea să însemne", grupul *va să zică* se scrie în cuvinte separate.

II. Conjuncțiile compuse *ca să, ca... să, încât să, de să* se scriu în cuvinte separate.

Tot în cuvinte separate se scriu locuțiunile conjuncționale *ca și cum, ca și când, pentru ca să, cu toate că, din cauză că, pentru că, de când, de pe când, până unde, până pe unde, ori de câte ori, după cum, odată ce, din moment ce, îndată ce, imediat ce* etc.

III. Conjuncția subordonatoare compusă *fiindcă* se scrie cu doi *i*, prima parte componentă fiind verbul *a fi* la gerunziu.

EXERCIȚII

1. Analizați conjuncțiile, locuțiunile conjuncționale și cuvintele cu rol de conjuncție din textele de la exercițiul numărul 1, capitolul *Prepoziția*.

2. Precizați ce sunt din punct de vedere morfologic cuvintele subliniate:
a) *Înainte* se afla un detașament de cercetași.
b) Aceștia mergeau *înaintea* batalioanelor.
c) *Înainte de* a pleca a dat pe la noi.
d) *Înainte să* pleci, verifică robinetul.
e) Să fii atent *în timpul* lecției!
f) *În timp de* pace, sfatul țării se aduna mai rar.
g) *În timp ce* tu înveți, eu îmi scriu tema.
h) Să spui *drept* ce ai de spus.
g) Și-a luat un băț *drept* mijloc de apărare.
j) A lipsit *din cauză de* boală.
k) *Din cauza* vântului, n-au putut urca pe munte
l) N-a ajuns la timp, *din cauză că* nu s-a grăbit.
m) *În spatele* învățătorului veneau copiii.

n) Deodată, am privit *în spate*.
o) Se uită *împrejur*.
p) *De jur împrejur* este totul alb.
r) *Împrejurul* lor este o mulțime de lume.
s) Să nu intri *înăuntru*.
ș) *Înăuntrul* tubului este o bilă.

3. Formulați enunțuri în care să folosiți cuvintele *iar, nici, ba*, cu valori morfologice diferite. Precizați-le.

4. Alcătuiți fraze în care să folosiți următoarele conjuncții: ***că*** (sinonimă, pe rând, cu *fiindcă, încât, deși), **de*** (sinonimă cu ***dacă, deși**, încât, să (ca să))*; ***să*** (sinonimă cu *dacă, deși, încât (să))*.

5. Alcătuiți enunțuri în care să existe conjuncția *și* care să lege: două complemente directe, două subiecte, două atribute adjectivale, două nume predicative, două propoziții principale, două propoziții secundare de același fel.

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1.

a)
și – conjuncție coordonatoare copulativă simplă; coordonează copulativ atributele substantivale prepoziționale *de sălcii* și *de răchite*, nu are funcție sintactică;
care – pronume relativ simplu, stabilește un raport de subordonare între propoziția secundară (subordonată) „*care se îndeasă mereu*" și regenta ei „*de-a lungul râulețului se întind două șiruri de sălcii și de răchite*"; are funcție sintactică de subiect simplu;
până ce – locuțiune conjuncțională subordonatoare, stabilește un raport de subordonare între propoziția secundară (subordonată) *până ce se pierd în crângul din fundul văii* și regenta ei – *care se îndeasă mereu*; nu are funcție sintactică.

b)
că – conjuncție subordonatoare simplă, stabilește un raport de subordonare între propoziția secundară (subordonată) „*că laude și îngroziri de aste am mai auzit noi*" și regenta ei „*du răspuns Măriei sale*"; nu are funcție sintactică;
și – conjuncție coordonatoare copulativă simplă, stabilește un raport de coordonare între complementele directe *laude* și *îngroziri*; nu are funcție sintactică;
și – conjuncție coordonatoare adversativă (*și* = *dar*) simplă; coordonează adversativ propozițiile secundare (subordonate) „*că laude și îngroziri din astea am mai auzit noi*" și „*tot nu ne-am spăriet*", nu are funcție sintactică;
și – conjuncție coordonatoare copulativă simplă, coordonează copulativ propozițiile principale „*Mai bine Măria Sa și-ar căuta de drum*" și „*ar da pace unor oameni*", nu are funcție sintactică;
care – pronume relativ simplu, stabilește un raport de subordonare între propoziția secundară (subordonată) „*care nu i-au făcut nimică*" și regenta ei „*ar da pace unor oameni*"; are funcție sintactică de subiect simplu;

să – conjuncție subordonatoare simplă și marcă (morfem) a(l) modului conjunctiv, stabilește un raport de subordonare între propoziția secundară (subordonată) „*cetatea ... să i-o dăm cu una* cu două" și regenta ei „*n-avem de gând*"; nu are funcție sintactică;
măcar că – locuțiune conjuncțională subordonatoare, stabilește un raport de subordonare între propoziția secundară (subordonată) „*măcar că nu sunt în ea nici averi, nici merinde*" și regenta ei „*n-avem de gând*"; nu are funcție sintactică;
nici ... nici – conjuncție coordonatoare copulativă simplă (repetată), coordonează copulativ părțile componente ale subiectului multiplu *nici averi, nici merinde*; nu are funcție sintactică;
ce – pronume relativ simplu, stabilește un raport de subordonare între propoziția secundară (subordonată) „*ce-i putem da*" și regenta ei „*tot ... este plumbul din pușce*"; are funcție sintactică de complement direct;
care – pronume relativ simplu, stabilește un raport de subordonare între propoziția secundară (subordonată) „*pre care i-l vom trimite noi de pe ziduri*" și regenta ei „*tot ... este plumbul din pușce*"; are funcție sintactică de complement direct precedat de prepoziția *pre*;
fără să – locuțiune conjuncțională subordonatoare, stabilește un raport de subordonare între propoziția secundară (subordonată) „*fără să se mai ostenească*" și regenta ei „*pe care i-l vom trimite noi de pe ziduri*"; nu are funcție sintactică;
să – conjuncție subordonatoare simplă și marcă (morfem) a(l) modului conjunctiv, stabilește un raport de subordonare între propoziția secundară (subordonată) „*să vie înăuntru*" și regenta ei „*fără să se mai ostenească*"; nu are funcție sintactică.

c)
și – conjuncție coordonatoare copulativă simplă, stabilește un raport de coordonare între propozițiile principale „*pe ea a stat odată Gebeides*" și „*a cântat cântecul său pentru viteazul Dapix și fiica lui Gebila*"; nu are funcție sintactică;
și – conjuncție coordonatoare copulativă simplă; coordonează copulativ atributele substantivale prepoziționale „*pentru ... Dapix*" și „*(pentru) fiica*"; nu are funcție sintactică.

e)
că – conjuncție subordonatoare simplă, stabilește un raport de subordonare între propoziția secundară (subordonată) „*că dedesubtul frumoaselor priveliști de toamnă poporul moldovean gemea sub laba nemilostivă*" și regenta ei „*știa*"; nu are funcție sintactică.

2. a) *înainte* – adverb de loc;
b) *înaintea* – prepoziție simplă cu regim de genitiv;
c) *înainte de* – locuțiune prepozițională cu regim de acuzativ;
d) *înainte să* – locuțiune conjuncțională subordonatoare;
e) *în timpul* – locuțiune prepozițională cu regim de genitiv;
f) *în timp de* – locuțiune prepozițională cu regim de acuzativ;
g) *în timp ce* – locuțiune conjuncțională subordonatoare;
h) *drept* – adverb de mod;
i) *drept* – prepoziție cu regim de acuzativ;
j) *din cauză de* – locuțiune prepozițională cu regim de acuzativ;
k) *din cauza* – locuțiune prepozițională cu regim de genitiv;
l) *din cauză că* – locuțiune conjuncțională subordonatoare;
m) *în spatele* – locuțiune prepozițională cu regim de genitiv;
n) *în spate* – locuțiune adverbială;

o) *împrejur* – adverb de loc;
p) *de jur împrejur* – locuțiune adverbială de loc;
r) *împrejurul* – prepoziție simplă cu regim de genitiv;
s) *înăuntru* – adverb de loc;
ș) *înăuntrul* – prepoziție simplă cu regim de genitiv.

3. A venit *iar* la noi. (adverb – „iarăși", „din nou")
El învață, *iar* ea scrie. (conjuncție coordonatoare)
N-a învățat *nici* poezia. (adverb – „măcar")
***Observație*:** Cu valoare de adverb intră și în alcătuirea pronumelui și adjectivului pronominal negativ: *niciunul, niciuna, niciunele, niciun, nicio, niciunui* etc.
N-a cumpărat *nici* cărți, *nici* caiete. (conjuncție coordonatoare)
Răspunzând *ba*, discuția a fost încheiată. (adverb)
Răspunsul lui a fost *un ba* hotărât. (substantiv)
Atitudinea lui este oscilantă. *Ba* învață, *ba* nu-nvață. (conjuncție)

4. N-a venit la școală, *că* a fost bolnav. („fiindcă")
A citit așa de mult, *că* îl dor ochii. („încât")
Fierul, *că*-i fier, și tot ruginește. („deși")
De vrei să vii, vino. („dacă")
De l-ai omorî în bătaie, și tot nu recunoaște. („deși")
Cânta *de* vuia tot satul. („încât")
Mergea la mare *de* se trata de reumatism. („să", „ca să")
Să fi alergat, îl ajungeai. („dacă")
Să-l pici cu lumânarea, și tot nu se duce acolo. („deși")
E prea inteligent *să* facă o asemenea greșeală. („încât să")

5. A cumpărat un *stilou* **și** două *creioane*. (complemente directe)
Ion **și** *Maria* sunt elevi harnici. (subiecte)
Ei sunt copii *harnici* **și** *disciplinați* (atribute adjectivale)
Copiii aceștia sunt *silitori* **și** *respectuoși*. (nume predicative)
Au fost la bibliotecă **și** *au împrumutat o carte*. (două propoziții principale)
L-am rugat *să vină la mine* **și** *să-mi aducă ultima carte procurată*. (două propoziții secundare (subordonate) de același fel).

INTERJECȚIA

DEFINIȚIE

Interjecția este partea de vorbire neflexibilă care are intonație exclamativă, exprimă o stare sufletească (un sentiment), o senzație, manifestări de voință (o adresare, un îndemn) sau imită diferite sunete și zgomote din natură.

B. CLASIFICARE

I. După înțeles:

1. ***interjecțiile propriu-zise*** exprimă sentimente, senzații: *ah!, vai!, au!, uf!, brr!* etc.
2. ***interjecțiile de adresare*** exprimă manifestări de voință:
a) cu valoare apropiată de vocativ (exprimă o chemare, o strigare): *măi, bre, fa, băi* etc.;
b) cu valoare apropiată de imperativ (exprimă un ordin, o poruncă, un îndemn etc.): *hai, iaca, iată, uite, na, dii* etc.
3. ***interjecțiile onomatopeice*** imită sunete sau zgomote din natură: *trosc!, pleosc!, miau!, cucurigu!* etc.

II. După origine:

1. ***primare*** (moștenite din latină): *zău, vai*;
2. ***împrumutate din alte limbi***: *amin, bre, halal, bravo, pardon, salve, servus*;
3. ***create spontan*** în limba română: *ei, zdup, oh, aoleu* etc.
4. ***provenite din alte părți de vorbire*** prin conversiune (schimbarea valorii gramaticale sau morfologice) prin compunere și prin trunchiere:
a) din substantive: *fă, dracu, păcat, naiba*;
b) din verbe: *poftim, păzea, uite*;
c) din adverbe: *aș, păi*.

III. După formă (alcătuire):

1. ***simple:*** *ah, boc, miau* etc.;
2. ***compuse*** (formate numai din interjecții): *ei aș, haida-de, ia hai, tic-tac, heirup, tura-vura* etc.

IV. După disponibilitățile sintactice:

1. ***neintegrate în structura unei propoziții*** (nu au funcție sintactică);
2. ***integrate în structura unei propoziții*** (au funcție sintactică); un loc aparte în această categorie îl ocupă ***interjecțiile predicative***, care au valoarea unui verb (îl înlocuiesc) și au funcție sintactică de *predicat verbal* (sau *interjecțional*, după unii lingviști): *Iată* cartea.

C. FUNCȚII SINTACTICE

1. ***Subiect***:
→ S-a auzit *trosc!*
2. ***Predicat verbal***:
→ *Hai* la școală.
3. ***Nume predicativ***:
→ Este *vai* de voi.
4. ***Atribut interjecțional***:
→ Din depărtare se auzea îndemnul *heirup!*
5. ***Complement direct***:
→ Deodată am auzit *vai!*

6. *Complement circumstanțial de mod*:

→ Ei mergeau *teleap-teleap.*

7. *Element predicativ suplimentar*:

→ L-a lăsat *paf.*

8. *Valoarea unei propoziții neanalizabile*:

→ „— Ce ai, nene Iorgule?[1]/ Parcă ai fi supărat![2]/ — *E!* ... [3]"

(I.Al. Brătescu-Voinești, *Privighetoarea*)

Nu toate interjecțiile au funcție sintactică.

D. LOCUȚIUNILE INTERJECȚIONALE

Locuțiunile interjecționale sunt grupuri de cuvinte cu sens unitar care țin locul unei interjecții; *ia te uită, pe naiba, nu zău, Doamne ferește, păcatele mele.*

E. PUNCTUAȚIA ȘI ORTOGRAFIA

– După o interjecție se folosește virgula sau semnul exclamării, în funcție de intensitatea a ceea ce exprimă interjecția.

– La interjecțiile de adresare cu valoarea unui vocativ, virgula se folosește în funcție de locul ocupat de acestea în enunț:

→ *Măi*[,] ce faci acolo?

→ Ce faci[,] *măi*[,] acolo?

→ Ce faci acolo[,] *măi*?

– Dacă aceste interjecții sunt urmate de un substantiv în cazul vocativ, ele formează cu acesta un tot unitar:

→ *Măi copile*[,] ce faci acolo?

→ Ce faci[,] *măi copile*[,] acolo?

→ Ce faci acolo[,] *măi copile?*

– După interjecții nu se folosește niciun semn de punctuație, în următoarele situații:

a) când interjecția este urmată de o parte de propoziție care o determină:

→ *Hai* acasă!

→ E *vai* de ei.

b) când este interjecția de adresare *ia* urmată de un verb la imperativ sau la conjunctiv, cu valoare de imperativ:

→ *Ia* priviți!

→ *Ia* să vedem!

– Uneori, când interjecțiile se repetă, în locul virgulei sau al semnului mirării se folosește liniuța:

→ *Ha-ha-ha!*

– Liniuța se folosește și între părțile componente ale unor interjecții compuse: *tic-tac!, ga-ga!, pu-pu-pup!*

– Interjecțiile compuse au, de obicei, termenii (în general interjecții simple) despărțiți prin cratimă: *fâș-fâș, tic-tac, ding-dong, cioc-boc, haida-de, hodoronc-tronc, hop-(ș)-așa, hopa-țopa, tranca-fleanca, tura-vura* etc., dar se pot scrie și împreună: *tralala, heirup, iacătă, behehe, mehehe.*

– Când interjecțiile se repetă accidental, purtând de fiecare dată accent, și rostindu-se cu pauze, se pot despărți și prin virgule: *Măi, măi, ce întâmplare!*

Succesiunile de interjecții diferite se scriu în cuvinte separate (*ia hai*), iar cele sinonime se despart prin virgulă sau semnul exclamării: *trosc, pleosc!/ trosc! pleosc!*

– Locuțiunile interjecționale se scriu în cuvinte separate: *Doamne ferește, ia te uită, pe naiba* etc.

EXERCIȚII

1. Scoateți interjecțiile din exemplele de mai jos și precizați funcția lor sintactică (acolo unde este cazul):

a) Ia ascultați, măi!
b) Iată ce s-a întâmplat.
c) Hai acasă.
d) Deodată am auzit trosc!
e) În depărtare se auzea toc, toc, toc!
f) Ce faci, bre omule, acolo?
g) Este vai de ei!
h) Oful lui este altul.

2. Formați verbe de la interjecții și introduceți-le în enunțuri.

3. Puneți virgulele în enunțurile de mai jos, acolo unde sunt necesare:

a) Du-te bre de aici!
b) Stați bre oameni buni!
c) Mai potoliți-vă măi fraților odată!
d) Ia ascultați la mine!
e) Ia să stăm de vorbă oleacă!
f) Măi mare încurcătură!...
g) Tu măi flăcăule du-te acolo!

4. Alcătuiți o scurtă compunere, cu o temă la alegere, în care să folosiți interjecții de diferite feluri. Extrageți-le și precizați felul acestora.

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1.

a) *ia* – fără funcție sintactică;
măi – fără funcție sintactică;
b) *iată* – predicat verbal (interjecție predicativă);
c) *hai* – predicat verbal (interjecție predicativă);
d) *trosc* – complement direct;
e) *toc, toc, toc* – subiect simplu;
f) *bre* – fără funcție sintactică;
g) *vai* – nume predicativ;
h) Acest exemplu nu conține interjecție.

Oful este substantiv provenit, prin conversiune, dintr-o interjecție. Schimbarea valorii morfologice (gramaticale) s-a făcut prin articulare cu articol hotărât propriu-zis enclitic *-l* precedat de vocala de legătură *u*.

2.

boc – a bocăni; mâr – a mârâi; mor – a mormăi, pleosc – a pleoscăi.
Ea *bocănea* pe trotuar cu cizmele-i grele.
Câinele *mârâia* amenințător la cel ce intrase în curte.

Printre tufișurile cu mure se auzea un urs *mormăind.*
Undița *pleoscăi* atingând suprafața lacului.

3.
a) Du-te[,] *bre*[,] de aici!
b) Stați[,] *bre* oameni buni!
c) Mai potoliți-vă[,] *măi* fraților[,] odată!
d) *Ia* ascultați la mine!
e) *Ia* să stăm de vorbă oleacă!
f) *Măi*[,] mare încurcătură!...
Tu[,] *măi* flăcăule[,] du-te acolo!

4. *În pădure*

Era o dimineață frumoasă de vară. Soarele începuse să-și reverse razele sale aurii și calde pretutindeni.

Prietenul meu Gigel a venit la mine și m-a îndemnat:

— *Hai* la pădure ca să ne bucurăm de răcoarea ei și să admirăm natura.

Îndemnul lui a fost binevenit și în câteva clipe am plecat. Când am ajuns, pădurea ne-a primit veselă, foșnind lin din frunzele copacilor.

— *Măi* Gigele, ai avut o idee formidabilă. Aici e minunat! am exclamat eu entuziasmat.

Ne-am afundat în pădure ocrotiți de bolta ei de frunze. Cucul își cânta numele: *cucu! cucu!*, iar de lângă noi, *țuști!* a sărit un iepure speriat, pierzându-se apoi în desișuri. Florile își deschiseseră potirele lor multicolore și zâmbeau în bătaia soarelui. Totul era așa de minunat, încât simțeam nevoia să-mi exteriorizez sentimentele:

— *O*, câte frumuseți neasemuite are pădurea!

Ne-am îmbătat de farmecul ei și am plecat târziu spre casă, amețiți parcă de miresmele și farmecul codrului.

hai – interjecție care exprimă un îndemn (are valoare de imperativ);
măi – interjecție care exprimă o chemare, o adresare (are valoare de vocativ);
cucu! cucu! – interjecție care reproduce sunetele scoase de o pasăre (onomatopee);
țuști – interjecție care imită un sunet din natură (onomatopee);
o – interjecție care exprimă o stare sufletească.

Indicații!

În alcătuirea unei compuneri, urmăriți, pe lângă cerințele de natură gramaticală, și respectarea condițiilor generale ale alcătuirii ei:
- alegerea titlului și concordanța lui cu conținutul;
- respectarea părților compunerii (introducere, cuprins, încheiere) și a raportului dintre ele;
- așezarea în pagină;
- corectitudinea și claritatea exprimării;
- proprietatea termenilor;
- expresivitatea și varietatea vocabularului.

SINTAXA

SINTAXA PROPOZIȚIEI

A. DEFINIȚIE

Sintaxa propoziției este partea sintaxei care studiază regulile îmbinării cuvintelor în propoziții.
Ea **se ocupă** cu:
1. ***părțile de propoziție***;
2. ***relațiile (raporturile) sintactice din propoziție***;
3. ***felul propozițiilor independente.***

B. PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE

I. Prin **părți de propoziție** se înțeleg cuvintele sau grupurile de cuvinte din alcătuirea unei propoziții care pot fi identificate ca unități sintactice diferite aflate în anumite raporturi sintactice.

II. Se **clasifică** în:
1. ***părți principale de propoziție:***
   a) predicatul;
   b) subiectul.
2. ***părți secundare de propoziție***
   a) atributul;
   b) complementul;
   c) elementul predicativ suplimentar.

III. Părțile de propoziție se recunosc cu ajutorul întrebărilor și în funcție de termenul regent (cuvântul determinat).
(Vezi clasificarea lor amănunțită în *Introducere*).

C. RELAȚII (RAPORTURI) SINTACTICE ÎN PROPOZIȚIE

I. Propoziția este comunicarea făcută cu ajutorul unui singur predicat.

II. Relațiile (raporturile) sintactice din propoziție sunt legăturile ce se stabilesc între părțile de propoziție.

Mijloacele de exprimare a raporturilor sintactice în propoziție sunt:
a) ***morfologice:***
   • *flexiunea*;
   • *regimul* (*recțiunea*);

b) ***sintactice:***
- *acordul;*
- *joncţiunea (prin cuvinte ajutătoare sau de legătură);*
- *juxtapunerea (alăturarea sau parataxa);*
- *topica (locul ocupat în propoziţie);*

c) ***fonetice:***
- *intonaţia;*
- *pauza.*

Mijloacele fonetice se exprimă în scris prin *semnele de punctuaţie.*

1. Raportul de interdependenţă sau de inerenţă:

a) *se stabileşte* între subiect şi predicat:

→ *Mihai* **scrie.**
sb ←→ pv

b) *se realizează* prin:

– acord şi regim (de caz N.) exprimat prin flexiune:

→ *El* învăţa.
III III
sg. sg.
N.

– articol hotărât:

→ *Garoafa* este **floare.**
sb np

→ **Floare** este *garoafa.*
np sb

topică:

→ *Prietena* mea este **Ileana.**
sb np

→ **Ileana** este *prietena* mea.
sb np

– intonaţie şi punctuaţie:

→ *Maria* învaţă. *Maria*, învaţă!
sb-N. sb-V.

- juxtapunere (în situaţia numelui predicativ în propoziţii nominale):

→ *Silitor* băiatul! Să-l lauzi!

2. Raportul de coordonare:

a) *se stabileşte* între:
- părţi de propoziţie de acelaşi fel:
  – două subiecte:
  → *El* şi *ea* sunt elevi.
  – două nume predicative:
  → El este *harnic* **şi** *disciplinat.*
  – două atribute de acelaşi fel:
  → Elevii *cuminţi* **şi** *silitori* obţin note mari.
  – două complemente de acelaşi fel:
  → Am cumpărat *creioane* **şi** *caiete.*
- două complemente diferite (mai rar):
  → Mă duc *acum* **şi** *cu oricine.*

b) *se realizează* prin:
- joncţiune prin conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale coordonatoare:
  – copulative: *şi, nici, iar, cât şi* etc.:
  → Nu a cumpărat **nici** *cărţi*, **nici** *caiete.*
  – adversative: *dar, iar, însă, ci:*
  → E *priceput*, **dar** *leneş.*
  – disjunctive: *ori, sau, fie:*
  → Înveţi la *geografie* **ori** *la istorie?*
  – concluzive: *deci, aşadar* etc.:
  → Vorbise despre ritmul *intern*, **deci** *personal.*
- juxtapunere (parataxă, alăturare), prin virgulă:
  → *Mihai*[,] *Dan* şi Mihaela sunt colegi.

În funcţie de conjuncţiile şi locuţiunile conjuncţionale prin care se realizează, ***coordonarea*** între părţile de propoziţie poate fi:
- ***copulativă;***
- ***adversativă;***
- ***disjunctivă;***
- ***concluzivă.***

3. Raportul de subordonare (de dependenţă)

a) *se stabileşte* între un atribut, un complement sau un element predicativ suplimentar şi termenul lor regent:

– *pentru atribut* – substantiv, pronume, numeral:
→ *Caietul* **de română** este corectat.
subst. ← atr.

– *pentru complement* – verb, adverb, adjectiv, interjecţie:
→ *Învaţă* la **română.**
vb. ← ci

– *pentru elementul predicativ suplimentar* – verb sau interjecţie şi un substantiv sau pronume:
→ *Îl ştiu* **deştept.**
pron. vb. ← eps

b) *se realizează* prin:
- flexiune şi regim de caz:
  → *Caietul* **elevului** este corectat.
  subst. ← atr. (G.)
  I-*am dat* **elevului** o carte.
  vb. ← ci (D.)
- acord (la atributul adjectival şi apoziţional):
  → El obţine *note* **mari.**
  subst. ← atr. adj.
  (f., sg., Ac.) (f., sg., Ac.)
  Colegul meu **Mihai** este sportiv.
  subst. ← atr. apoz.
  (m., sg., N.) (m., sg., N.)
- joncţiune cu:
  – prepoziţii (locuţiuni prepoziţionale):
  → Are *o carte* ***de*** **poveşti.**
  subst. ← atr.
  S-a oprit ***în faţa*** **şcolii.**
  vb. ← ccl

– articolele posesive (genitivale):
→ Apreciez acest *gest al* **colegului** tău.
subst. ←—— atr.

– articole demonstrative (adjectivale)
→ Îl laud pe *elevul cel* **silitor**.
subst. ←—— atr.

• juxtapunere (în situația atributului apozițional):
→ Pe *elevul* **Popescu** l-am văzut în oraș.
subst. Ac. ←—— atr. apoz. N.

• topică:
→ *Eleva* ascultă **profesorul**. **Profesorul** ascultă *eleva*.
sb cd sb cd

4. Specialiștii vorbesc despre un **raport de dublă subordonare** (în cazul elementului predicativ suplimentar) și despre un **raport apozitiv** sau **de echivalență** (în cazul atributului apozițional).

D. CONSTRUCȚIILE INCIDENTE ÎN PROPOZIȚIE

– Construcțiile incidente sunt specifice frazei, dar există situații în care acestea sunt părți de propoziție și poartă numele de „cuvinte de umplutură" (apud **GA**$_1$, II, p. 425):
→ Am găsit, *din nenorocire*, un vagon de clasa a doua la coada trenului. (apud **GA**$_1$, II, p. 423)
– Cuvintele incidente aduc o comunicare suplimentară în interiorul unei comunicări din bază și nu fac parte din structura comunicării, nefiind legate sintactic de propoziția în care apar.
– Construcțiile incidente din propoziție pot fi cuvinte sau îmbinări de cuvinte:
→ E, *sigur*, un copil bun.
→ Pintea – *strașnic bărbat* – nu se temea de nimeni.
– În scris, cuvintele incidente se separă de restul comunicării prin virgulă, linii de pauză sau paranteze.

E. CLASIFICAREA PROPOZIȚIILOR INDEPENDENTE

Propozițiile independente nu apar incluse în frază sau capătă acest statut prin extragerea lor din frază.

Ele se clasifică după mai multe criterii:

I. După scopul comunicării:

1. ***propoziții enunțiative*** (oferă o informație, transmit o știre, o observație, comunică o constatare):
a) propoziții enunțiative *propriu-zise* (prezintă acțiunea ca reală; au predicatul exprimat printr-un verb la modul indicativ sau, mai rar, la conjunctiv):
→ *A fost la școală.*
→ Vorbește perfect engleza, *fără să fie englez.*
b) propoziții enunțiative *optative* (exprimă o dorință și au predicatul exprimat printr-un verb la condițional-optativ sau la conjunctiv cu valoare optativă):
→ *Aș merge în excursie.*
→ *Să am eu vârsta voastră ...*

c) propoziții enunțiative *imperative* (exprimă o poruncă, un ordin, un îndemn, un sfat, o rugăminte și au predicatul exprimat prin verb la imperativ sau la conjunctiv cu valoare imperativă ori printr-o interjecție cu aceeași valoare):
→ *Veniți cu noi!*
→ *Să mergi acolo!*
→ *Hai acasă!*
d) propoziții enunțiative *potențiale* (exprimă posibilitatea realizării unei acțiuni și au predicatul exprimat prin verb la condițional-optativ, conjunctiv sau indicativ imperfect ori viitor):
→ *Te-ai potrivi cu mine.*
→ Am venit *să luăm caietul.*
→ Dacă învăța, *trecea clasa.*
e) propoziții enunțiative *dubitative* (exprimă o îndoială, o nehotărâre, o nesiguranță ori o bănuială și au predicatul exprimat printr-un verb la modul prezumtiv prezent, conjunctiv și, mai rar, prezumtiv perfect):
→ *Or fi crezut oamenii* că ajung la timp.
→ Nu era prea în vârstă ... *să fi avut vreo patruzeci de ani.*
→ Și *ce va fi zis femeia, ce nu va fi zis,* nu știm.

2. ***propoziții interogative*** (cer o informație prin adresarea unei întrebări):
a) propoziții interogative *propriu-zise* (ca și în situația celor enunțiative):
→ *Unde ai fost?*
b) propoziții interogative *optative* (în aceleași condiții ca și cele enunțiative):
→ *Ai merge la film?*
c) propoziții interogative *potențiale* (ca și în situația celor enunțiative):
→ *Ce să mă fac*, am pierdut totul.
d) propoziții interogative *dubitative* (ca și în situația celor enunțiative):
→ *Vei fi auzit ceva în acest sens?*

Propozițiile interogative *se mai clasifică* în:
a) propoziții interogative *directe* (întrebarea este adresată direct interlocutorului, fără să depindă de un verb de declarație sau cu sens de informare:
→ *Tu ai învățat?*
b) propoziții interogative *indirecte* (vorbitorul reproduce o întrebare și propoziția apare numai ca subordonată pe lângă un verb de declarație):
→ Te-am întrebat *ce faci acolo.*
c) propoziții interogative *retorice* (prin ele nu se așteaptă un răspuns, presupunând răspunsul ca o constatare, ca un adevăr incontestabil):
→ *Dar cui i-ar fi trecut prin gând?*

II. După gradul de participare afectivă a vorbitorului:

1. propoziții ***neexclamative*** sau ***nonafective*** (nu exprimă participarea afectivă a vorbitorului (a emițătorului) care transmite sau cere o informație fără a exprima o stare sufletească):
→ *A venit primăvara.*
→ *Te duci acolo?*
2. propoziții ***exclamative*** sau ***afective*** (când vorbitorul exprimă odată cu informația și o stare afectivă – un sentiment):
→ *Ce frumos este afară!*
→ *Ai fost și tu acolo?!*

III. După aspectul predicatului sau după forma acestuia:

1. ***propoziții afirmative*** sau ***pozitive*** (acțiunea se îndeplinește și se confirmă, se adeverește sau se aprobă ceva ori se exprimă un consimțământ):
   → *Am fost acolo.*
   → *Mergem la școală.*
2. ***propoziții negative*** (acțiunea nu se îndeplinește, iar predicatul sau verbul copulativ sunt negate, de obicei, prin adverbul de negație *nu*):
   → *El nu merge la școală.*

– Când este negată o altă parte de propoziție, propoziția este afirmativă:
   → *Nu el a spart geamul.*

În această situație este negat subiectul *el*.

– Negația predicatului poate fi întărită prin adverbele *nici, ba, deloc, defel, niciodată, nicăieri* sau prin pronumele negative *niciunul, nimeni, nimic*.

IV. După alcătuire sau structură:

1. ***propoziții analizabile*** (li se pot distinge părțile componente din punctul de vedere al funcției sintactice):
   a) propoziții *simple* (au în alcătuire numai părți principale de propoziție):
   → *El scrie.*
   → *Învățăm.*
   → *Mihai, Ioana, Viorel și Gigel sunt harnici și disciplinați.*
   b) propoziții *dezvoltate* (au în alcătuire și părți secundare de propoziție).
   → *El scrie tema.*
   → *Învățăm lecția.*
   → *– Când pleci?*[1]/
   – Mâine.[2]/
   c) propoziții *bimembre* (au în structură ambele părți principale, chiar dacă una dintre ele este subînțeleasă):
   → *El scrie.*
   → *Copiii se îndreptau grăbiți spre școală.*
   → *Scriem.*
   → *Mergem la școală.*
   d) propoziții *monomembre* (în structura lor nu există decât o singură parte principală de propoziție, fără ca partea cealaltă să poată fi presupusă, subînțeleasă):
   → *Se înserase bine.*
   → *E bine așa.*
2. ***propoziții neanalizabile*** (nu pot fi studiate din punctul de vedere al organizării lor sintactice, fiind alcătuite din adverbe de afirmație sau de negație, interjecții sau substantive în vocativ):
   → Sigur *că da.*
   → *Ah!* zise unul.
   → *– Ioane!*

V. După existența sau inexistența unui verb la un mod predicativ:

1. ***propoziții verbale*** (au în structura lor un verb predicativ sau copulativ la un mod predicativ sau o interjecție echivalentă cu un verb predicativ):
   → *Ei învață.*
   → *Aceștia sunt elevi.*
   → *Hai acasă.*

2. ***propoziții nominale*** (nu au în structura lor un verb la un mod predicativ; nu trebuie să se subînțeleagă un verb de mișcare ori verbele *a fi* – predicativ ori copulativ – *a exista, a se afla* exprimate mai înainte):
   a) propoziții nominale *calificative* (exprimă calitatea):
   → *Deșteaptă fată!*
   b) propoziții nominale *existențiale* (exprimă existența);
   → *Goe nicăieri!* (apud, $\mathbf{GA_1}$, II, p. 71)

EXERCIȚII

1. Analizați prin schemă propozițiile de mai jos, rescriind fiecare parte de propoziție, și precizați relațiile (raporturile) sintactice care se stabilesc între părțile de propoziție.

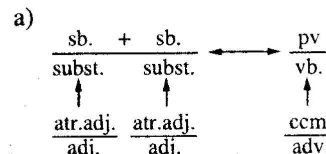
a) „Până în ziua aceea au ținut sârguința și seriozitatea milităriei lui Constantin." (G. Galaction, *Nuvele*)

b) Strigătul fetei clocotea de mânie și de ură." (Marin Preda, *Moromeții*)

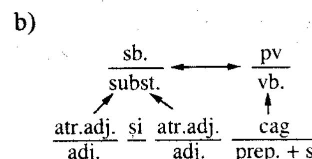
c) „Romanii au lăsat în urma lor galerii drepte, simetrice, săpate cu ciocanul și cu dalta." (Geo Bogza, *Scrieri în proză*)

2. Alcătuiți propoziții pe baza schemelor de mai jos:

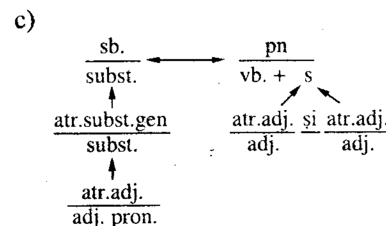
a)

b)

c)

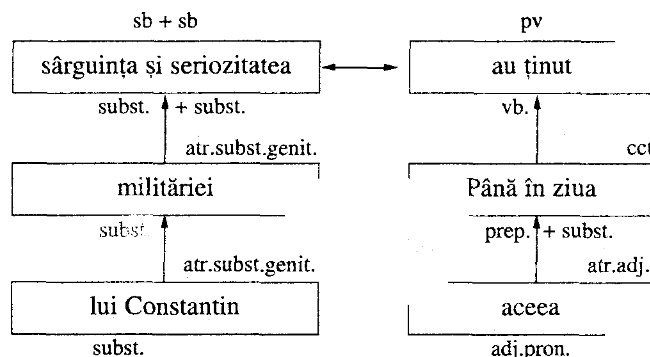
3. Alcătuiți două propoziții simple, dintre care una să fie enunțiativă, iar cealaltă interogativă.

4. Transformați propozițiile simple pe care le-ați creat în propoziții dezvoltate, adăugându-le câte un atribut și un complement.

5. Analizați propozițiile dezvoltate alcătuite, folosindu-vă de schema relațională.

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1. a)

– Între părțile subiectului multiplu *sârguința și seriozitatea* se stabilește un raport de coordonare copulativă realizat prin conjuncția coordonatoare copulativă simplă *și*.

– Între atributul substantival genitival *milităriei* și substantivele determinate *sârguința* și *seriozitatea* se stabilește un raport de subordonare realizat prin recțiune (regim de caz G.).

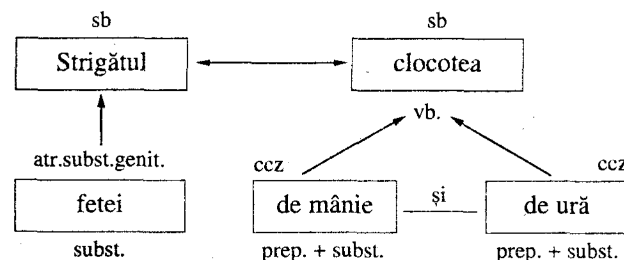
– Între atributul substantival genitival *lui Constantin* și termenul regent (substantivul determinat *milităriei*) se stabilește un raport de subordonare realizat prin recțiune (regim de caz G.) și flexiune.

– Între subiectul multiplu *sârguința și seriozitatea* și predicatul verbal *au ținut* se stabilește un raport de interdependență exprimat prin acord și regim de caz N.

– Între complementul circumstanțial de timp *până în ziua* și termenul regent (verbul determinat *au ținut*) se stabilește un raport de subordonare realizat prin joncțiune cu prepoziția compusă *până în*.

– Între atributul adjectival *aceea* și termenul regent (substantivul *ziua)* se stabilește un raport de subordonare realizat prin acord.

b)

– Între subiectul *strigătul* și predicatul verbal *clocotea* se stabilește un raport de interdependență exprimat prin acord și regim de caz N.

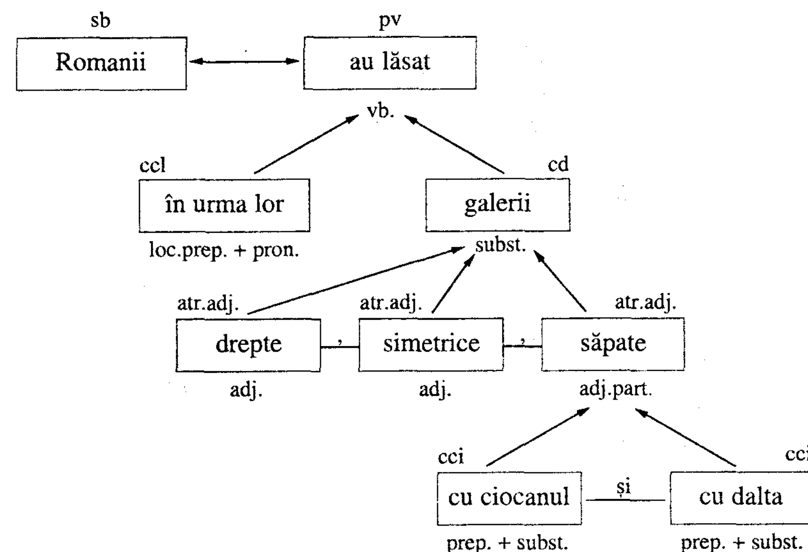
– Între atributul substantival genitival *fetei* și termenul regent (substantivul determinat *strigătul*) se stabilește un raport de subordonare realizat prin flexiune și regim de caz G.

– Între complementul circumstanțial de cauză *de mânie* și termenul regent (verbul determinat *clocotea*) se stabilește un raport de subordonare realizat prin joncțiune cu prepoziția simplă *de*.

– Între complementul circumstanțial de cauză *de ură* și termenul regent (verbul determinat *clocotea*) se stabilește un raport de subordonare realizat prin joncțiune cu prepoziția simplă *de*.

– Între complementele circumstanțiale de cauză *de mânie* și *de ură* se stabilește un raport de coordonare copulativă realizat prin conjuncția coordonatoare copulativă simplă *și*.

c)

– Între subiectul simplu *romanii* și predicatul *au lăsat* se stabilește un raport de interdependență exprimat prin acord și regim de caz N.

– Între complementul circumstanțial de loc *în urma lor* și termenul regent (verbul determinat *au lăsat*) se stabilește un raport de subordonare realizat prin joncțiune cu locuțiunea prepozițională *în urma*.

– Între complementul direct *galerii* și termenul regent (verbul determinat *au lăsat*) se stabilește un raport de subordonare realizat prin flexiune sau regim de caz Ac.

– Între atributele adjectivale *drepte*, *simetrice*, *săpate*, pe de o parte, și termenul regent (substantivul determinat *galerii*), pe de altă parte, se stabilește câte un raport de subordonare realizat prin acord.

– Între cele trei atribute adjectivale se stabilesc două raporturi de coordonare realizate prin juxtapunere (parataxă sau alăturare).

– Între complementele circumstanțiale instrumentale *cu ciocanul* și *cu dalta*, pe de o parte, și termenul regent (verbul la participiu *săpate*), pe de altă parte, se stabilește câte un raport de subordonare realizat prin joncțiune cu prepoziția *cu*.

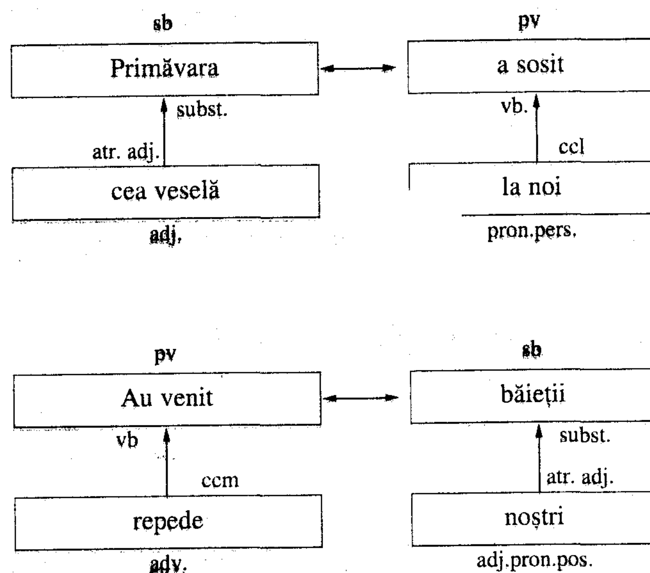
– Între cele două complemente circumstanțiale instrumentale se stabilește un raport de coordonare copulativă realizat prin conjuncția coordonatoare copulativă simplă *și*.

2.
a) Elevii harnici și elevele silitoare învață bine.
b) Copiii cuminți și ascultători sunt recompensați de părinți.
c) Elevii școlii noastre sunt copii entuziaști și optimiști.

3.
Primăvara a sosit. (propoziție enunțiativă)
Au venit băieții? (propoziție interogativă)

4.
Primăvara cea veselă a sosit la noi.
Au venit repede băieții noștri?

5.

PREDICATUL

A. DEFINIȚIE

Predicatul este partea principală de propoziție care atribuie subiectului o acțiune, o stare, o caracteristică ori o însușire. Altfel spus, predicatul este partea principală de propoziție care arată ce face, cine este, ce este sau cum este subiectul.

Răspunde la întrebările: *ce face?, cine este?, ce este?, cum este?.*

B. FELURILE PREDICATULUI

I. *Predicat verbal.*
II. *Predicat nominal.*

C. PREDICATUL VERBAL

1. Predicatul verbal *atribuie* subiectului o acțiune sau o stare și *arată* ce face subiectul.
2. *Răspunde* la întrebarea *ce face?* adresată subiectului. Verbul *a face* din întrebare își poate schimba forma: *ce fac?, ce au făcut?, ce ar face?* etc.
3. *Se exprimă prin:*

a) ***verb predicativ***, la orice diateză, folosit la un mod predicativ sau personal (indicativ, conjunctiv, condițional-optativ, imperativ, prezumtiv):
→ Elevii *merg* la școală.
→ *Du-te* mai repede!
→ Mihai *a fost lăudat* de diriginte.

Predicatul poate fi exprimat și printr-un verb la un mod nepredicativ (nepersonal) – infinitiv sau supin – cu valoare imperativă:
→ A *nu se staționa* sub macara!
→ *De revăzut* rezolvarea exercițiului!

b) ***locuțiune verbală***, în aceleași condiții ca și verbul:
→ *Și-a dat seama* de cele întâmplate.

c) ***interjecție*** cu valoare verbală (predicativă):
→ *Hai* la școală!

d) ***adverb*** sau ***locuțiune adverbială predicativă***; nu acceptă subînțelegerea unui verb copulativ și sunt urmate de conjuncția *că* prin care se introduce o subiectivă sau sunt izolate între virgule:
→ *Desigur* că vine.
→ Vine, *poate*, și el.
→ *Fără îndoială* că va reuși.

Uneori, predicatul verbal poate fi neexprimat sau exprimat parțial:
→ — Când pleci?[1]/
— Mâine.[2]/
→ Dealurile au fost terasate[1]/ și *plantate* cu pomi.[2]/

Alteori poate lipsi o parte a locuțiunii verbale:
→ *Fuga* până acolo! (*dă fuga*)

Pronumele personal cu valoare neutră face parte din locuțiune și, implicit, din predicat.
→ *A luat-***o** *la sănătoasa!*

D. PREDICATUL NOMINAL

1. Predicatul nominal *atribuie* subiectului o identitate sau o însușire (îl califică) și *arată* cine este, ce este sau cum este subiectul.
2. *Răspunde* la întrebările: *cine este?*, *ce este?*, *cum este?* adresate subiectului. Verbul copulativ *a fi* din întrebare își poate schimba forma sau poate fi înlocuit cu un alt verb copulativ: *ce a fost?*, *cum să fie?*, *ce a devenit?*, *cum părea?*. De asemenea, și pronumele interogativ care intră în alcătuirea întrebării își poate schimba forma în funcție de cazul la care se află numele predicativ: *pentru cine este?*, *al cui este?* etc.
3. Predicatul nominal *este alcătuit* din:
a) *verb copulativ*;
b) *nume predicativ*.

Verbele copulative sunt instrumente gramaticale care nu au înțeles de sine stătător și fac legătura dintre numele predicativ și subiect:

→ El *este* elev.
sb + vb. cop. + np

Verbele copulative sunt: *a fi, a deveni, a ajunge, a se face, a ieși, a rămâne, a părea, a însemna, a se naște, a se preface, a se numi, a se chema* etc. (Vezi *Verbul. Clasificarea după înțeles și predicativitate*)

Numele predicativ este partea esențială sau elementul de bază al predicatului nominal prin care se identifică sau se califică subiectul.

El este de *două feluri:*
– *simplu*, când este exprimat printr-o singură parte de vorbire:
→ El *este **harnic***.
– *multiplu*, când este exprimat prin două sau mai multe părți de vorbire coordonate între ele:
→ El *este **harnic** și **disciplinat***.

Se exprimă prin:
• *substantiv comun sau propriu* în cazurile N., G. (cu sau fără prepoziție), Ac. (cu prepoziție) și D. (cu prepoziție):
→ El *este **elev***. (N.)
→ Cărțile *sunt **ale lui Mihai***. (G., însoțit de articol posesiv sau genitival)
→ Ei au *fost **împotriva măsurilor*** adoptate. (G., însoțit de prepoziție)
→ Florile *sunt **pentru mama***. (Ac.)
→ Lucrarea *a fost **conform planului***. (D.)
• *adjectiv propriu-zis*, la orice grad de comparație, numai în cazul N.:
→ Marin *este **cel mai silitor***.
• *pronume* de orice fel, în aceleași cazuri ca și substantivul:
→ Prietenul meu *este **acesta***. (N.)
→ Meritele *sunt **ale tuturor***. (G., însoțit de articol posesiv sau genitival)
→ Toți *au fost **contra lor***. (G., însoțit de prepoziție)
→ Cărțile *nu sunt **pentru niciunul*** dintre voi. (Ac.)
→ Și el este ***asemenea lor***. (D.)
Pronumele personale pot fi și în D. posesiv precedate de prepoziție cu regim de G.:
→ Ei au fost *împotrivă-ți*.
• *adjectiv pronominal posesiv* în Ac. precedat de prepoziție cu regim de genitiv:
→ Toți *au fost împotriva **ta***.

• *numerale diferite*, în aceleași cazuri ca și substantivul:
→ El *este **al doilea***. (N.)
→ Propunerea *este **a celor doi***. (G.)
→ *Am fost **împotriva amândurora***. (G.)
→ Diploma *este **pentru primul*** dintre câștigători. (Ac.)
→ Și tu ești ***aidoma celor doi***. (D.)
• *verb*, la modurile infinitiv, supin, participiu și gerunziu acordat:
→ Datoria noastră *este **de a învăța***.
→ Poezia *este **de memorat***.
→ Câmpia *este **înverzită***.
→ Rana *era **sângerândă***.
• *adverb* sau *locuțiune adverbială:*
→ *Este **lesne*** de înțeles acest lucru.
→ *Este **cu neputință*** să ajungem acolo.
• *interjecție:*
→ *Este **vai*** de ei.

– Numele predicativ mai poate fi exprimat și prin locuțiuni corespunzătoare unora dintre părțile de vorbire menționate sau prin părți de vorbire substantivizate:
→ Asta *înseamnă **nebăgare de seamă***. (locuțiune substantivală)
→ Obiectul acesta *este **cel mai de preț***. (locuțiune adjectivală)
→ El *a devenit **nu știu ce*** pe la o întreprindere. (locuțiune pronominală)
→ *Este **cu neputință*** să faci un asemenea lucru. (locuțiune adverbială)
→ Ei *sunt **harnicii*** despre care ți-am vorbit. (adjectiv substantivizat)
→ Acesta *este **un bine*** pe care i-l poți face. (adverb substantivizat)

Există situații când verbul copulativ sau numele predicativ se poate subînțelege:
→ Harnici sunt băieții, dar ***mai harnice***, fetele.
→ — El este priceput?[1]/
— Este![2]/

Verbul copulativ nu trebuie subînțeles pe lângă fiecare parte componentă a numelui predicativ multiplu, deoarece acesta identifică sau califică același subiect.

Când predicatul nominal este exprimat numai prin verb copulativ căruia îi urmează o propoziție subordonată predicativă care ține locul numelui predicativ, se numește ***predicat nominal incomplet (insuficient, gol)***:
→ Hotărârea lui ***este***[1]/(*să*) învețe.[2]/

↑ pn incomplet ↑ PR învățătura (a învăța)

E. TOPICA

– Predicatul stă, de obicei, după subiect, dar poate sta și înaintea acestuia când accentul cade pe acțiunea sau pe caracteristica exprimată de predicat:
→ Copiii *vin* la școală.
→ *Vin* copiii la școală.
→ Fata ei *este harnică*.
→ *Este harnică* fata ei.

- Numele predicativ stă, în mod obișnuit, după verbul copulativ, dar poate să stea și înaintea acestuia atunci când, prin numele predicativ, se insistă asupra însușirii sau calității atribuite subiectului:
  - ➜ Acești oameni sunt *vrednici.*
  - ➜ *Vrednici* sunt acești oameni.
- Tot înaintea verbului copulativ stă și atunci când este exprimat prin pronume sau prin adverb interogativ ori relativ:
  - ➜ *Cine* sunt ei?
  - ➜ Nu ne-ai spus¹/ *cine* sunt ei.²/
  - ➜ *Cum* este vremea?
  - ➜ Spune-mi¹/ *cum* va fi vremea.²/
- Numele predicativ stă după verbul copulativ când, atât el, cât și subiectul, sunt exprimate prin verbe la infinitiv sau prin substantive articulate cu articol hotărât:
  - ➜ A învăța înseamnă *a munci.*
  - ➜ Curățenia este *mama* sănătății.

Schimbarea locului celor două verbe sau substantive articulate hotărât duce și la schimbarea funcției lor sintactice.

➜ *A munci* înseamnă *a învăța.*
sb np

➜ *Mama* sănătății este *curățenia.*
sb np

- Uneori, între părțile componente ale unui predicat verbal exprimat prin locuțiune verbală sau între verbul copulativ și numele predicativ se pot intercala alte părți de propoziție:
  - ➜ Mai *țin* apoi *minte* că tu n-ai fost acolo.
  - ➜ *Să fie* el *sănătos...*
- Intercalări de cuvinte pot avea loc și între părțile numelui predicativ multiplu:
  - ➜ Asta înseamnă *muncă* permanentă, *efort* susținut și *tenacitate.*

F. PUNCTUAȚIA

- Între predicat și subiect sau între verbul copulativ și numele predicativ nu se folosește virgula când între ele nu sunt intercalate alte părți de propoziție:
  - ➜ *Tata* ***citește*** ziarul.
  - ➜ El ***este curios din cale-afară.***

Dacă între predicat și subiect se intercalează un complement circumstanțial și subiectul se află înaintea predicatului sau dacă se intercalează o apoziție, o propoziție incidentă sau un grup de propoziții, aceste unități sintactice se izolează între virgule:

- ➜ *Povestea* plină de mister[,] în mijlocul codrului[,] ***aduce*** înfiorări pe chipurile lor.
- ➜ *Mihai*[,] colegul meu[,] ***este fruntaș.***
- ➜ *Mihai*[,] dacă-l întrebi[,] ***va răspunde.***

- Virgula se folosește între numele predicativ și subiect pentru a marca lipsa verbului copulativ:
  - ➜ *Băiatul*[,] **o** ***minune*** de copil!

Între verbul copulativ și numele predicativ se poate folosi virgula dacă între acestea se intercalează părți de propoziție, o propoziție sau o frază:

- ➜ *Este*[,] acum[,] ***mai convingător*** decât altădată.
- ➜ *Fii*[,] i-am zis[,] ***mai prudent.***

- Părțile componente ale numelui predicativ multiplu se despart prin virgulă când sunt coordonate copulativ prin juxtapunere ori prin conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale *nici, nu numai ... ci (dar) și, atât ... cât și, precum și,* coordonate adversativ, disjunctiv (cu conjuncția existentă și la primul termen) sau prin *și* repetat, cu valoarea intensivă:
  - ➜ Este *harnic*[,] *silitor* și disciplinat.
  - ➜ Este *robust*[,] dar *nu prea înalt.*
  - ➜ Este ori *nepriceput*[,] ori *incompetent.*
  - ➜ Este și *harnic*[,] și *inteligent.*

EXERCIȚII

1. Analizați predicatele din textele de mai jos

a) „O, dacă geniul, ce scoase,
Ca din adâncul unei mări,
Din fundul inimii zdrobite
Comoara asta de cântări,
Nu te-ar fi ars zvâcnindu-ți tâmpla
De flăcările înăbușite,
Ce-ți luminau ale gândirii
Împărății nețărmurite,
Și de-ar fi fost lăsat prin lume
Să treci ca orice om de rând,
Ce lesne-ai fi pus frâu durerii
Și răzvrătitului tău gând."
(Al. Vlahuță, *Lui Eminescu*)

b) „Nu se știe când și în ce fel se stabilise în familie că, decât să iasă toți în lume și să se facă de râs că sunt rău îmbrăcați, mai bine să iasă unul – mai bine îmbrăcat –, iar ceilalți să stea și să nu se ducă nicăieri." (M. Preda, *Moromeții*)

c) „Agripina ... s-ar fi trântit întreagă în omătul ce fierbea la nodurile Iablanicioarei și-ar fi secat șuvoiul dintr-o sorbire, dar mai avea atâta minte să cugete că ar fi rămas pe loc trăsnită, copiii s-ar fi prăpădit și osteneala ei de până atunci ar fi fost de prisos." (G. Galaction, *La Vulturi!*)

2. Amintiți-vă prin ce se exprimă predicatul verbal și dați câte un exemplu pentru fiecare situație.

3. Dați exemple de propoziții și fraze care să conțină predicate nominale ale căror nume predicative să fie exprimate prin pronume interogative și relative în cazurile N., Ac. și G.

4. Alcătuiți două propoziții cu predicate verbale exprimate prin verbe la diateza pasivă și două propoziții cu predicate nominale ale căror nume predicative să fie exprimate prin verbe la participiu.

5. Alcătuiți propoziții cu predicate nominale ale căror nume predicative multiple să fie exprimate prin verbe la toate modurile posibile.

6. Scoateți predicatele din textele de mai jos, precizați felul lor și al părților de vorbire prin care sunt exprimate:

a) E lesne bogatului a porunci, dar greu săracului de-a împlini. (*Folclor*)

b) Mult mi-e dor și mult mi-e sete
Să văd frunza-n codru verde...
(*Folclor*)

c) „Mult mi-e drag românul și știu a prețui bunătățile cu care l-a dăruit natura. Mi-e drag să-l privesc și să-l ascult căci e simplu și frumos în înfățișarea lui." (V. Alecsandri, *Românii și poezia lor*)

d) „Fără îndoială că n-aștepta de la mine nici vorbă bună, nici dezmierdare." (M. Sadoveanu, *Un om năcăjit*)

e) „Iată țintirimul. Aicea zac mulți de-ai mei. Mai încolo e casa în care m-am născut." (M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

f) „Și s-așază toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,
Lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul."
[M. Eminescu, *Călin (file de poveste)*]

g) „Ce este, băiatule, ești bolnav, flăcăule?" (M. Preda, *Îndrăzneală*)

h) „Pesemne că de atâția ani de când trăia bine, Aristide ajunsese să creadă că și alții o duceau tot așa [...]" (M. Preda, *Moromeții*)

i) „Drumurile sunt păzite de soldați, dar nopțile sunt întunecoase, câmpurile moi și oamenii, încălțați în opinci potlogite, calcă ușor ca pisicile." (Zaharia Stancu, *Desculț*)

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1.

a)

scoase – predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, modul indicativ, timpul perfect simplu, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă;

nu ... ar fi ars – predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, modul condițional-optativ, timpul perfect, persoana a III-a, numărul singular, forma negativă;

luminau – predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă;

ar fi fost lăsat – predicat verbal exprimat prin verb predicativ, impersonal, intranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza pasivă, modul condițional-optativ, timpul perfect, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă;

să treci – predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a II-a, numărul singular, forma afirmativă;

ai fi pus frâu – predicat verbal exprimat prin locuțiune verbală intranzitivă, formată din:

- *ai fi pus* – verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, modul condițional-optativ, timpul perfect, persoana a II-a, numărul singular, forma afirmativă;
- *frâu* – substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., nearticulat.

b)

nu se știe – predicat verbal exprimat prin verb predicativ, impersonal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza reflexivă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma negativă;

se stabilise – predicat verbal exprimat prin verb predicativ, impersonal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza reflexivă cu înțeles pasiv, timpul mai-mult-ca-perfect, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă;

să iasă – predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă;

să se facă de râs – predicat verbal exprimat prin locuțiune verbală intranzitivă, alcătuită din:

- *să se facă* – verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza reflexivă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă;
- *de râs* – substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular (defectiv de plural), cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *de*, nearticulat;

sunt îmbrăcați – predicat nominal alcătuit din:

- *sunt* – verb copulativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă;
- *îmbrăcați* – nume predicativ exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, folosit la un mod nepredicativ (nepersonal) – participiu cu valoarea adjectivală la genul masculin, numărul plural, cazul N., fără grad de comparație;

Notă: Acest nume predicativ se mai poate analiza și astfel:

îmbrăcați – nume predicativ exprimat prin adjectiv provenit din verb la participiu cu valoare adjectivală (adjectiv participial), variabil cu două terminații, genul masculin, numărul plural, cazul N., fără grad de comparație;

(este) mai bine – predicat nominal exprimat prin expresie verbală impersonală alcătuită din:

- *(este)* – verb copulativ impersonal subînțeles;
- *mai bine* – nume predicativ exprimat prin adverb de mod simplu, gradul comparativ de superioritate;

să iasă – predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă;

să stea – predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea I, diateza activă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă;

să nu se ducă – predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza reflexivă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural, forma negativă;

c)

s-ar fi trântit – predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza reflexivă, modul condițional-optativ, timpul perfect, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă;

fierbea – predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă;

ar fi secat – predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul condiţional-optativ, timpul perfect, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă;

avea – predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, neregulat, conjugarea a II-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă;

să cugete – predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza activă, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă;

ar fi rămas trăsnită – predicat nominal format din:

ar fi rămas – verb copulativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, modul condiţional-optativ, timpul perfect, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă;

trăsnită – nume predicativ exprimat prin verb la modul participiu cu valoare adjectivală (adjectiv participial), genul feminin, numărul singular, cazul N. (prin acord cu subiectul), forma afirmativă;

s-ar fi prăpădit – predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza reflexivă, modul condiţional-optativ, timpul perfect, persoana a III-a, numărul plural, forma afirmativă;

ar fi fost de prisos – predicat nominal format din:

ar fi fost – verb copulativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul condiţional-optativ, timpul perfect, persoana a III-a, numărul singular;

de prisos – nume predicativ, exprimat prin locuţiune adjectivală, caz N („zadarnică").

Observaţie: *De prisos* este atât locuţiune adjectivală, cât şi adverbială (vezi DEX, p. 745). În această situaţie o considerăm locuţiune adjectivală, deoarece cuvântul prin care se poate înlocui realizează şi acordul cu subiectul.
Locuţiune adverbială este într-o expresie verbală impersonală: *E de prisos*[1]/ (să) insişti[2]/.

2.

a) Prin ***verb predicativ*** sau ***locuţiune verbală*** la orice diateză şi la un mod personal (predicativ):

- diateza activă: Elevul *învaţă.*
- diateza reflexivă: Sportivii *s-au prezentat* la start.
- diateza pasivă: Ei *au fost apreciaţi* de spectatori.
- locuţiune verbală: *Nu şi-au adus aminte* de asta.

b) ***interjecţie verbală predicativă:***

Iată-i!

c) ***adverb*** sau ***locuţiune adverbială:***

Negreşit[1]/ (că) vine.[2]/
De bună seamă[1]/ (că) va participa la concurs.[2]/

3.

– ***Pronume interogative:***

N.	*Cine* este acesta?
Ac.	*Pentru cine* sunt florile?
G.	*Al cui* este stiloul?
	A căruia dintre ei este cartea?

– ***Pronume relative:***

N.	Nu ştiu[1]/ *cine* este el.[2]/
Ac.	Nu mi-ai spus[1]/ *pentru cine* este cadoul.[2]/
G.	Bănuiesc[1]/ *a cui* este propunerea.[2]/

Observaţii:

1. Pentru a formula corect exemple cu pronume interogative cu funcţie sintactică de nume predicativ trebuie să procedăm astfel:

a) formulăm propoziţii în care să folosim substantivul cu funcţia de nume predicativ cerută pentru pronume, respectând structura:

sb	vb.cop.	np
Acesta	este	*Ionescu.*
El	a devenit	*inginer.*

b) înlocuim substantivul cu pronumele interogativ, respectând cazul, şi să transformăm propoziţia obţinută în propoziţie interogativă:

Acesta este *cine. Cine* este acesta?
El a devenit *ce. Ce* a devenit el?

2. Dacă transformăm aceste propoziţii în subordonate adăugându-le înainte o regentă, pronumele interogative devin relative, păstrându-şi funcţia sintactică:

Nu ştiu[1]/ *cine* este acesta.[2]/

3. După cum se observă, numele predicative exprimate prin pronume interogative şi relative stau înaintea verbului copulativ.

4.

El *a fost felicitat* ***de prieteni.*** (pv – d. pasivă)
Tu *eşti lăudat* ***de*** toţi ***cunoscuţii.*** (pv – d. pasivă)
Câmpia *este înverzită.* (pn – nu poate avea cag)
Cerul *este înnorat.* (pn – nu poate avea cag)

5.

Verbe la infinitiv: Dorinţa lui este *de învăţa şi de a obţine* rezultate bune.
Verbe la supin: Poezia este *de copiat şi de memorat.*
Verbe la gerunziu cu valoare adjectivală (acordate): Mâna-i rănită era *sângerândă* şi *tremurândă* din cauza durerii.
Verbe la participiu (cu valoare adjectivală): Câmpia este *nemărginită* şi *înverzită.*

6.

a)

e lesne = predicat nominal exprimat prin expresie verbală impersonală, numele predicativ fiind exprimat prin adverb de mod;

(e) *greu* = predicat nominal exprimat prin expresie verbală impersonală, cu verbul copulativ *e* subînţeles şi numele predicativ exprimat prin adverb de mod.

b)

e = predicat verbal exprimat prin verb predicativ;
e = predicat verbal exprimat prin verb predicativ;
să văd = predicat verbal exprimat prin verb predicativ.

c)
e drag = predicat nominal alcătuit din verbul copulativ *e* și numele predicativ *drag* exprimat prin adjectiv propriu-zis;
știu = predicat verbal exprimat prin verb predicativ;
a dăruit = predicat verbal exprimat prin verb predicativ;
e drag = predicat nominal exprimat prin expresie verbală impersonală, numele predicativ fiind exprimat prin adverb de mod;
să privesc = predicat verbal exprimat prin verb predicativ;
să ascult = predicat verbal exprimat prin verb predicativ;
e simplu și frumos = predicat nominal alcătuit din verbul copulativ *e* și numele predicativ multiplu *simplu și frumos* exprimat prin adjective propriu-zise.
d)
fără îndoială = predicat verbal exprimat prin locuțiune adverbială predicativă;
n-aștepta = predicat verbal exprimat prin verb predicativ.
e)
iată = predicat verbal exprimat prin interjecție predicativă;
zac = predicat verbal exprimat prin verb predicativ;
e = predicat verbal exprimat prin verb predicativ;
m-am născut = predicat verbal exprimat prin verb predicativ.
f)
s-așază = predicat verbal exprimat prin verb predicativ;
cum ... s = predicat nominal alcătuit din numele predicativ *cum*, exprimat prin adverb de mod relativ, și verbul copulativ *s*;
cum ... i = predicat nominal alcătuit din numele predicativ *cum*, exprimat prin adverb de mod relativ, și verbul copulativ *i*;
răsună = predicat verbal exprimat plin verb predicativ;
ține hangul = predicat verbal exprimat prin locuțiune verbală.
g)
este = predicat verbal exprimat prin verb predicativ impersonal („se întâmplă");
ești bolnav = predicat nominal alcătuit din verbul copulativ *ești* și numele predicativ *bolnav* exprimat prin adjectiv propriu-zis.
h)
pesemne = predicat verbal exprimat prin adverb predicativ;
trăia = predicat verbal exprimat prin verb predicativ;
ajunsese = predicat nominal incomplet (insuficient) exprimat prin verb copulativ urmat de o propoziție subordonată predicativă;
să creadă = predicat verbal exprimat prin verb predicativ;
o duceau = predicat verbal exprimat prin verb predicativ precedat de pronumele personal *o* cu valoare neutră.
i)
sunt păzite = predicat verbal exprimat prin verb predicativ la diateza pasivă;
sunt întunecoase = predicat nominal alcătuit din verbul copulativ *sunt* și numele predicativ *întunecoase* exprimat prin adjectiv propriu-zis;
(*sunt*) *moi* = predicat nominal alcătuit din verbul copulativ *sunt* subînțeles și numele predicativ *moi* exprimat prin adjectiv propriu-zis;
calcă = predicat verbal exprimat prin verb predicativ.

SUBIECTUL

A. DEFINIȚIE

Subiectul este partea principală de propoziție care arată cine săvârșește acțiunea exprimată de predicatul verbal, cine suportă acțiunea unui verb la diateza pasivă sau cui i se atribuie o însușire ori o caracteristică exprimată prin numele predicativ. Altfel spus, subiectul este partea principală de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului sau care arată despre cine sau despre ce se vorbește în propoziție.

→ *Elevul* învață.
→ *Mihai* este lăudat de profesor.
→ *El* este elev.
→ *Toți* sunt harnici.

– *Răspunde la întrebările: cine?, ce (=cine?), despre cine (ce) ni se spune că?.*
– Subiect pot avea și verbele care stau la modul infinitiv sau gerunziu:

→ Vine vremea de a pricepe *omul* ce-i bine și ce-i rău.
→ Auzind *eu* așa, nu l-am mai chemat.

B. CLASIFICARE

I. Subiect exprimat (când apare în propoziție):

1. ***simplu*** (exprimat printr-o singură parte de vorbire):
→ *Copiii* merg la școală.
2. ***multiplu*** (exprimat prin două sau mai multe părți de vorbire coordonate între ele):
a) *propriu-zis*:
→ *Ion și Maria* sunt elevi.
b) *grupat*:
→ *Mama și tata, frații și surorile* te iubesc.
c) *disjunctiv*:
→ *Mihai sau Ion* merge la școală?
3. ***dezvoltat*** (exprimat prin construcții absolute infinitivale și gerunziale și prin construcții relative infinitivale):
→ În depărtare se vede *licărind o lumină.* (construcție absolută gerunzială)
→ N-are *cine mă îngriji.* (construcție relativă infinitivală)
Aceste construcții sunt, la rândul lor, analizabile.
4. ***propozițional*** (exprimat printr-o propoziție subordonată subiectivă care ține locul subiectului):
→ Este bine *dacă vine.*

II. Subiect neexprimat (nu apare în propoziție):

1. ***subînțeles*** (este exprimat, de obicei, într-o propoziție anterioară, iar substantivul respectiv sau un pronume personal de persoana a III-a, singular ori plural, se subînțelege):
→ Elevul învață[1]/ și scrie.[2]/ (în propoziția a doua se subînțelege subiectul *elevul* din prima propoziție)
→ Mergeau la școală. (*ei*)
2. ***inclus*** (este cuprins în terminația formelor personale de persoana I și a II-a singular și plural ale verbului cu funcție sintactică de predicat și se subînțeleg pronumele personale de persoana întâi și a doua singular sau plural):
→ Învățăm o poezie. (*noi*)
→ Învățați lecția. (*voi*)

3. ***nedeterminat*** (când nu se indică precis persoana care face acţiunea, subînţelegându-se pronumele nehotărât *cineva*):

→ Scria în ziare.

→ Spunea la radio.

Aceste subiecte nedeterminare sunt *neidentificate* sau *neidentificabile* (din exemplele anterioare).

Există şi subiecte nedeterminate care sunt generale şi se raportează la orice persoană, având o valoare generală:

→ Cum îţi vei aşterne, aşa vei dormi. (pers. a II-a sg.)

→ Nu trăim ca să mâncăm, ci mâncăm ca să trăim. (pers. I pl.)

→ Aici se mănâncă bine. (pers. a III-a sg. a unui verb reflexiv impersonal)

Subiectul nedeterminat poate fi şi exprimat prin:

a) pronume personal, de persoana a II-a singular:

→ „Ce e rău şi ce e bine.
Tu te-ntreabă şi socoate." (M. Eminescu, *Glossă*)

b) substantivul *omul* cu valoare generală:

→ De-ar şti *omul* ce-ar păţi...

4. ***inexprimabil*** (nu se poate exprima, deoarece acţiunea nu poate fi atribuită unei persoane şi propoziţia n-are subiect):

→ Afară plouă[1]/ şi tună.[2]/

Această categorie de subiect se întâlneşte în propoziţiile care au predicatul exprimat printr-un verb impersonal ca înţeles şi unipersonal ca formă care se referă la fenomene ale naturii.

În vorbirea (creaţia) populară aceste verbe pot avea un *subiect intern* (*Ploaia* ploua.) sau un subiect obişnuit dacă sunt folosite cu sens figurat (*El* tună şi fulgeră de supărare.).

Observaţie:

Se vorbeşte şi despre un *subiect gramatical* şi unul *logic*. Primul este obiectul de studiu al gramaticii, iar cel de-al doilea, al logicii. De aceea, în gramatică subiectul logic este *complement de agent* (El a fost chemat *de profesor.*) sau *complement indirect* (*Călătorului* îi şade bine cu drumul.).

C. MODALITĂŢI DE EXPRIMARE

Subiectul se exprimă prin:

1. ***substantiv*** comun sau propriu, simplu sau compus, în cazul N.:

→ *Stelele* au răsărit.

→ *Floarea-soarelui* a fost recoltată.

→ A sosit şi *Maria*.

→ *Ştefan cel Mare* a fost domnitorul Moldovei.

2. ***locuţiune substantivală*** în cazul N.:

→ Te copleşeau *aducerile aminte*.

3. ***adjectiv substantivizat*** în cazul N.:

→ *Harnicul* învaţă.

→ *Cel leneş* stă.

4. ***pronume*** de orice fel (cu excepţia celui reflexiv) în cazul N.:

→ *El* este elev. (pronume personal)

→ *Dumnealui* este profesor. (pronume personal de politeţe)

→ *Însuţi* ai fost acolo. (pronume de întărire)

→ *Ai mei* au plecat. (pronume posesiv)

→ *Acesta* îmi este coleg. (pronume demonstrativ)

→ *Fiecare* învaţă. (pronume nehotărât)

→ *Care* lipseşte? (pronume interogativ)

→ Nu ştiu[1]/ *care* lipseşte.[2]/ (pronume relativ)

→ *Niciunul* n-a lipsit. (pronume negativ)

5. ***numeral cu valoare substantivală*** în cazul N.:

→ *Doi* învaţă. (numeral cardinal propriu-zis)

→ *Al treilea* desenează. (numeral ordinal propriu-zis)

→ *Amândoi* au plecat. (numeral colectiv)

→ Se ia *o doime* din întreg. (numeral fracţionar)

→ Se ia *câte una* dintre bile şi se introduce în urnă. (numeral distributiv)

6. ***verb*** şi ***locuţiune verbală***:

→ E uşor *a scrie* versuri. (infinitiv)

→ E dificil *a băga de seamă* totul. (infinitiv)

→ Nu e greu *de învăţat.* (supin)

→ E greu *de luat parte* la concurs. (supin)

→ Se aude *cântând.* (gerunziu)

7. ***interjecţie***:

→ Se auzea *cirip-cirip!*

D. CAZUL SUBIECTULUI

I. Când este exprimat printr-o parte de vorbire de tip nominal, subiectul stă, de regulă, în **cazul N.** (ca în toate exemplele de până aici).

II. Pot exista şi **excepţii:**

1. ***aparente*** (partea de vorbire considerată subiect este de fapt un atribut al unui subiect subînţeles):

a) în G.:

→ *Ai casei (ai lui)* au plecat.

b) în Ac.:

→ Au mai plecat *dintre copii (dintre ei).*

→ Au mers *cu toţii* la şcoală.

2. ***propriu-zise***:

a) pronume relativ în:

→ – G.: Meritul este *al cui* învaţă.

→ – D.: Vorbeşte *cui* ascultă.

→ – Ac.: Apreciază *pe cine* învaţă.

b) substantiv în Ac. cu prepoziţia *la*:

→ Au venit *la oameni!...*

Această ultimă excepţie propriu-zisă (apud **GA**$_1$, II, p. 91) este considerată de unii specialişti excepţie aparentă (Iordan, Robu, **LRC**, p. 579; Şerban, ***Sintaxa***, p. 131).

E. SITUAŢII SPECIALE DE EXPRIMARE A SUBIECTULUI

I. Subiect cantitativ (exprimă ideea de cantitate):

→ Au venit *la concurenţi!*

II. Subiect reluat (exprimat și a doua oară printr-o altă parte de vorbire):
– pronume personal sau demonstrativ:
→ Vine *el* tata.
→ Elevul[1a]/ care învață,[2]/ *acela* ia note bune.[1b]/

III. Subiect izolat (***independent*** sau ***suspendat***) (subiectul inițial este părăsit și vorbitorul își continuă ideea referindu-se la un alt subiect), în construcțiile cu anacolut:
→ *Norocul*, lui nu-i trebuie ochi. (anacolut)

F. TOPICA SUBIECTULUI

I. Subiectul stă de obicei înaintea predicatului, dar poate sta și după acesta.

II. Stă întotdeauna *înaintea* predicatului când este exprimat prin pronume interogativ-relativ sau prin verb la infinitiv într-o propoziție în care numele predicativ este exprimat tot printr-un verb la infinitiv:
→ *Cine* lipsește?
→ Nu se știe[1]/ *cine* lipsește.[2]/
→ A *învăța* înseamnă a munci.

III. Stă întotdeauna după predicat când predicatul este un verb de declarație în vorbire directă sau când apare în stilul povestitorilor, în construcții afective, când este subiectul unui verb la infinitiv sau în propoziții subordonate care încep cu un pronume (adverb) relativ cu funcție sintactică de nume predicativ:
→ Vino repede, îi zise *el*.
→ Și merg *ei* o zi, și merg două.
→ Au venit la *copii!...*
→ Vine vremea de a pricepe *omul* ce este bine și ce este rău.
→ Cine ești *tu?*
→ Nu știu[1]/ cine ești *tu.*[2]/
→ Lumea rămâne[1]/ cum este *ea.*[2]/

IV. Subiectul *poate fi și intercalat* între părțile unei locuțiuni verbale, între verbul copulativ și numele predicativ:
→ Pe el l-am pus *eu* la cale.
→ Să fie *el* sănătos.

G. PUNCTUAȚIA SUBIECTULUI

I. Între părțile subiectului multiplu. coordonate prin juxtapunere sau prin orice conjuncție sau locuțiuni conjuncționale coordonatoare, cu excepția lui *și, ori, sau*, nerepetate, se folosește virgula:
→ *Ion*[,] *Maria* și *Ileana* sunt elevi.
→ Nu numai *el*[,] ci și *ea* învață bine.

II. Între subiect și predicat nu se folosește virgula dacă nu există alte părți de propoziție intercalate:
→ *Ion* învață.

III. Între părțile subiectului multiplu nu se folosește virgula dacă sunt coordonate prin conjuncțiile *și, sau, ori* nerepetate ori prin locuțiunile *și cu, împreună cu*:
→ *Ileana* sau *Maria* să vină?
→ *Luna* și cu *stelele* vegheau întinderile.

ACORDUL PREDICATULUI CU SUBIECTUL

A. DEFINIȚIE ȘI CLASIFICARE

I. Acordul predicatului cu subiectul presupune concordanța dintre predicatul verbal, dintre verbul copulativ sau/și numele predicativ și subiect.

II. Predicatul realizează cu subiectul **trei tipuri de acord**:
1. ***formal***, strict gramatical sau propriu-zis, când formele de număr, persoană și gen ale predicatului verbal și ale verbului copulativ și cele de gen, număr și caz ale numelui predicativ concordă cu formele respective ale subiectului;
2. ***după înțeles*** (semantic sau logic), când se dă prioritate înțelesului, nu formei;
3. ***prin atracție***, când acordul se realizează cu termenul cel mai apropiat; acest tip de acord constituie o greșeală.

Există situații în care ultimele două tipuri de acord se combină.

B. ACORDUL PREDICATULUI VERBAL CU UN SUBIECT SIMPLU

I. Predicatul verbal se acordă cu un subiect simplu în persoană și număr, respectând acordul formal:

sb pv
→ *Elevul* **citește**.
(el)
III sg. = III sg.

Când predicatul verbal este exprimat prin verb la diateza pasivă, verbul auxiliar *a fi* se acordă cu subiectul în persoană și număr, iar participiul în gen, număr și caz:
→ Elevii *sunt chemați* la școală.
→ Eleva *este chemată* la școală.

Această regulă este generală și fermă, când subiectul simplu este la plural. Când acesta este la singular, se admit și unele excepții de acord la plural (ca acorduri după înțeles, combinate uneori cu acordul prin atracție).

II. Când subiectul simplu este exprimat prin pronumele nehotărât *fiecare* sau prin pronumele negative *nimeni, niciunul*, cu sau fără un atribut la plural, acordul corect este cel formal (persoana a III-a singular), chiar dacă atributul exprimat sau subînțeles este un pronume de persoana I sau a II-a plural:
→ *Fiecare* dintre ei *obține* note bune.
→ *Niciunul* dintre băieți *n-a lipsit* de la meci.
→ *Fiecare* dintre noi *a fost* la spectacol.
→ *Niciunul* dintre voi *n-a participat* la concurs.

III. Când subiectul simplu este exprimat prin substantive colective de tipul *echipaj, familie, grup* la numărul singular, acordul corect este cel formal (persoana a III-a, singular):
→ *Echipajul* elevilor de la școala voastră *a câștigat* concursul.
→ *Familia* Popescu *a mers* în concediu.
→ *Grupul* de copii *a ajuns* la școală.

IV. Când subiectul simplu la singular este exprimat prin substantive colective care exprimă ideea de cantitate, de număr mare, de tipul *grămadă, mulțime, sumedenie, majoritate* determinate de un atribut la plural, predicatul stă la plural, acceptându-se însă și acordul la singular:

→ *O grămadă* de oameni *veneau/venea* spre gară.
→ *O grămadă veneau/venea* spre gară.

– În construcțiile fără atribut este tolerat acordul după înțeles, deci se preferă „*Majoritatea a venit*", dar se admite și „*Majoritatea au venit*" (Avram, ***Gramatica***, p. 269).
– În construcțiile cu atribut la plural exprimat prin pronume de persoana I sau a II-a sau subînțeles se admite și acordul la persoana I sau a II-a:

→ *Majoritatea (dintre noi) va/vom pleca.* (apud Avram, ***Gramatica***, p. 269)

V. Când subiectul este exprimat prin substantiv de tipul *fel, tip, soi, specie, rasă* urmat de un atribut la plural, predicatul stă și el la plural:

→ Acest *tip* de oameni *reușesc* în viață.

Când lipsește atributul la plural, acordul se face le singular:

→ Acest *tip* nu *reușește* în viață. (Vezi **GA₂**, II, p. 356)

VI. Când subiectul este exprimat prin cuvinte ca: *jumătate, o parte, un sfert, o pereche, o duzină* etc. aflate în construcții partitive, acordul se face la singular, acceptându-se însă și acordul la plural.

→ *O parte* dintre cursanți *va merge/vor merge* acolo. (op. cit., p. 356-357)

VII. Când astfel de subiecte apar într-o construcție restrictivă cu adverbe ca *doar, numai*, acordul se face la singular, nefiind însă exclus nici acordul semantic la plural.

→ Numai *o parte* dintre ei *a dat* un răspuns corect.

C. ACORDUL PREDICATULUI VERBAL CU UN SUBIECT MULTIPLU

I. Când subiectul este multiplu, exprimat prin substantive sau/și prin pronume personale la persoana a III-a ori demonstrative coordonate copulativ, predicatul verbal stă la persoana a III-a plural, chiar dacă părțile componente ale subiectului sunt la singular:

→ *Elevul și eleva* **citesc**.
→ *Elevul și ea* **citesc**.
→ *Elevul și aceasta* **citesc**.
→ *El și ea* **citesc**.
→ *El și aceasta* **citesc**.

II. Dacă termenii subiectului multiplu la singular sunt coordonați negativ, predicatul stă la plural, prin acord formal, sau la singular – prin acord după înțeles.

→ *Nici el, nici ea* **n-au venit**.
→ *Nici el, nici ea* **n-a venit**.

Dacă ultimul termen este la plural, acordul este obligatoriu la plural:

→ *Nici el, nici ei* nu vor veni. (Vezi **GA₂**, II, p. 365)

III. Când subiectul multiplu este realizat prin coordonare adversativă prin *nu ... ci*, predicatul se acordă cu termenul introdus de *ci*:

→ *Nu el, ci ei* **au venit**.

IV. Când subiectul multiplu este la singular și realizat prin coordonare disjunctivă, predicatul stă la singular:

→ *Maria sau Ion* **a sosit**?

Dacă părțile subiectului multiplu sunt la numere diferite, acordul predicatului se face la plural:

→ *Profesorul sau elevii au greșit*. (Vezi **GA₂**, II, p. 365)

Când conjuncțiile disjunctive au valoare copulativă, acordul se face la plural:

→ Numai *subiectul sau complementul direct* îi *puneau* probleme.

V. Când subiectul multiplu este exprimat prin pronume personal de persoane diferite sau prin substantiv și pronume personale diferite, predicatul stă la plural, iar acordul în persoană se face cu prima dintre ele în ordinea firească a numărării: persoana I are întâietate față de persoana a II-a și a III-a, iar persoana a II-a are prioritate față de persoana a III-a:

→ *Tu, eu și el* **mergem** la școală.
→ *Tu și Maria* **mergeți** la școală.

VI. Când subiectul multiplu este exprimat prin pronume negative, acordul predicatului se face la singular:

→ *Nimeni și nimic* nu-l *poate* schimba.

VII. Se realizează acordul la singular și în următoarele situații:

a) când subiectul multiplu este postpus:
→ *A fost* odată *un moș și o babă*. (acord prin atracție)

b) când termenii subiectului multiplu sunt substantive (masive sau nume abstracte) nearticulate:
→ *Carne și brânză se găsește.*

c) când elementele subiectului multiplu se comportă ca un compus:
→ De când *îi lumea* asta și *pământul*, e tot așa!

d) când una dintre părțile subiectului multiplu este întărită prin expresii de tipul: *mai ales, mai cu seamă, în special* etc.
→ *Istețimea* și mai cu seamă *abilitatea* ei și-a spus *cuvântul.*

e) când predicatul este impersonal și subiectul este exprimat prin verbe la moduri nepersonale:
→ *Este ușor de citit și de scris.*

D. ACORDUL VERBULUI COPULATIV CU SUBIECTUL SIMPLU ȘI/SAU MULTIPLU

I. Acordul verbului copulativ cu subiectul se face respectând aceleași reguli ca și la acordul predicatului verbal.

E suficient să înlocuim predicatele verbale din exemplele date cu un predicat nominal, ca să ne dăm seama de acest lucru:

→ *Elevul* **este** harnic.
(el)
III sg. III sg.

II. Când subiectul este la alt număr și/sau la altă persoană decât numele predicativ, verbul copulativ se acordă cu subiectul:

→ *Părul* ei **este** numai bucle.
→ Trei *mii* de lei **sunt** o avere.

În exemple de tipul: „*Minciuni și fraze-i totul ce statele susține.*" (M. Eminescu), acordul verbului copulativ este corect, deoarece se face cu subiectul *totul*, numele predicativ fiind *minciuni și fraze.* (**GA₁**, II, p. 108)

III. Când subiectul este un pronume la pluralul politeții sau al modestiei, verbul copulativ se pune la plural:

→ *Dumneavoastră* **sunteți** supărat.

E. ACORDUL NUMELUI PREDICATIV EXPRIMAT PRIN ADJECTIV CU UN SUBIECT SIMPLU

Numele predicativ exprimat prin adjectiv sau prin orice parte de vorbire cu valoare adjectivală se acordă cu subiectul simplu în gen, număr și caz:

→ *El* este **harnic**.
III –
sg. ——— sg.
m. ——— m.
N. ——— N.

F. ACORDUL NUMELUI PREDICATIV EXPRIMAT PRIN ADJECTIV CU UN SUBIECT MULTIPLU

Când subiectul este multiplu, numele predicativ exprimat prin adjectiv stă la N. plural, chiar dacă părțile subiectului multiplu sunt la singular, acordul în gen făcându-se astfel:

1. ***cu masculinul***, când temenii subiectului sunt nume de ființe de genul masculin și feminin sau masculin și neutru:
→ *Ion* și Maria sunt **harnici**.
→ *Stăpânul* și animalul sunt **ostoiți**.
2. ***cu genul numelui de ființă***, când termenii subiectului sunt nume de ființe și lucruri:
→ Opera și *autorul* ei sunt **renumiți**.
3. ***cu femininul/neutrul***, când termenii subiectului sunt nume de lucruri de genul feminin și neutru:
→ *Câmpia* și *dealul* sunt înverzite.
4. ***cu femininul***, când termenii subiectului sunt nume de lucruri la masculin singular și la feminin singular sau plural:
→ Muntele și *câmpia (câmpiile)* sunt **înverzite**.
5. ***cu neutrul***, când termenii subiectului sunt nume de lucruri la masculin singular și la neutru singular și plural:
→ Muntele și *dealul (dealurile)* sunt **înverzite**.
6. ***cu cel mai apropiat***, când termenii subiectului sunt nume de lucruri la masculin plural și la feminin singular/plural ori la masculin plural și neutru plural:
→ Munții și *câmpia (câmpiile)* sunt **înverzite**.
→ Câmpia (câmpiile) și *munții* sunt **înverziți**.
→ Munții și *dealurile* sunt **înverzite**.
→ Dealurile și *munții* sunt **înverziți**.
7. ***cu masculinul***, când termenii subiectului sunt nume de lucruri la masculin plural și neutru singular:
→ *Munții* și *dealul* sunt **înverziți**.

G. ACORDUL NUMELUI PREDICATIV EXPRIMAT PRIN SUBSTANTIV CU SUBIECTUL SIMPLU SAU MULTIPLU

Acest acord se face **în caz** atunci când numele predicativ stă în nominativ, și **în număr** (la plural) când subiectul este multiplu:
→ *El* este **elev**.
→ *Ion și Maria* sunt **elevi**.

În rest, acordul în gen, număr și caz la numele predicative exprimate printr-un substantiv (pronume sau numeral cu valoare substantivală) nu constituie o regulă general valabilă:
→ *Mihai* este **inginer**. (gen, număr și caz)
→ *Scaunul* este **din lemn**. (gen și număr)
→ *Foamea* este **bucătar** bun. (număr și caz)
→ *Scaunele* sunt **din lemn**. (gen)
→ *Banca* este **din lemn**. (număr)
→ *Băncile* sunt **din lemn**. (acordul lipsește)

EXERCIȚII

1. Formulați enunțuri în care să existe subiecte simple exprimate prin pronume de toate felurile și prin patru tipuri de numerale diferite.

2. Alcătuiți enunțuri în care să aveți subiecte multiple exprimate prin substantive, pronume, substantive și pronume, precum și prin verbe la supin și, apoi, la infinitiv.

3. Formulați enunțuri în care să aveți toate tipurile de subiecte neexprimate.

4. Alcătuiți enunțuri în care să folosiți verbul *a fi* predicativ, iar cuvintele *dimineață*, *toamnă*, *frig*, *sete*, *foame*, *dor* să aibă funcție sintactică de subiect.

5. Construiți enunțuri cu verbul copulativ *a fi* în care substantivele de la exercițiul anterior să fie, pe rând, subiecte și nume predicative.

6. Precizați ce funcție sintactică au cuvintele subliniate din enunțurile de mai jos:
a) *Cititul* este *pasiunea* sa.
b) *Cititul* este *o pasiune* veche.
c) Această *pasiune* este *îndeletnicirea* sa preferată.
d) „*Un cuptor* e roșul *soare*,
Și *cărbune* sub picioare,
E *nisipul*."
(G. Coșbuc, *În miezul verii*)

7. Schimbați locul cuvintelor subliniate din exemplele anterioare și precizați care dintre ele își schimbă și funcția sintactică și care și-o păstrează.

8. Puneți în locul punctelor predicatele la forma corespunzătoare și arătați cum s-a făcut acordul cu subiectul:
Un stol de păsări .... spre răsărit. (*a zbura* – indicativ, imperfect)
O mulțime de demonstranți .... spre prefectură. (a *se îndrepta* – indicativ, perfect compus)
O ceată de copii .... cu colinda. (*a veni* – indicativ, mai mult ca perfect)
O sumedenie de gânduri .... în capul mamei (*a se îngrămădi* – indicativ, mai mult ca perfect)
Fiecare dintre noi .... poezia. (*a citi* – indicativ, viitor)
Niciunul dintre voi .... acasă. (*a pleca* – conjunctiv, prezent)

Tu, eu și Mihai .... lecția. (*a învăța* – indicativ. perfect simplu)
Nu noi, ci voi .... (*a greși* – indicativ, perfect compus)
Mihai sau Ion .... la spectacol? (*a merge* – indicativ, viitor)
Nici Mihai, nici Ileana .... poezia. (*a învăța* – indicativ, perfect compus)

9. Scrieți în locul punctelor formele corecte ale predicatelor nominale indicate și precizați cum s-a făcut acordul numelui predicativ în gen.

Sacul și traista ....
Sacul și traistele ....
Sacul și butoiul ....
Sacul și butoaiele ....
Sacii și traista ....
Traista și sacii ....
Sacii și traistele ....
Traistele și sacii ....
} a fi plin(ă)

Stâlpii și balcoanele ....
Balcoanele și stâlpii ....
Stâlpii și balconul ....
} a fi alb(ă)

10. Faceți analiza sintactică și morfologică a subiectelor din următoarele texte:

a) „Părinții, moșii și strămoșii ne sunt patria noastră; ei, care au vorbit aceeași limbă, care au avut același dor, aceleași suferințe, aspirațiuni, sunt adevărata noastră patrie!" (Barbu Delavrancea, *Patrie și patriotism)*

b) „E ușor a scrie versuri
Când nimic nu ai a spune,
Înșirând cuvinte goale
Ce din coadă au să sune."
(Mihai Eminescu, *Criticilor mei)*

c) „— Când era mămuca bolnavă, zise el într-un târziu, eu, care eram cel mezin, stăteam lângă dânsa, ca să-i dau apă, când îi era sete... Avea arșiță mare. Eram singuri; ceilalți erau pe-afară, după treburi. Și ea-mi spunea să fiu cuminte după ce s-a duce ea, și s-ascult pe tătuca:" (Mihail Sadoveanu, *Un om năcăjit)*

d) „De vrea pământurile gete, de ne vrea robi, de vrea cetatea mea săracă de piatră, să vină să le ia. Și acel care vrea soață de la noi, nu pe Gebila i-o voi da, altă mireasă îl va strânge în brațe. Și aceea va fi moartea. Spuneți-i dar aceluia ce v-a trimis că liberi suntem și liberi vom trăi, chiar de-ar fi Crassus de zece ori mai tare decât este!..." (Al. Mitru, *Viteazul Dapix și fiica lui, Gebila*)

e) „El voi a-și crea o patrie mare pe cât ține pământul românesc, și norocul ajutându-l, în câteva luni Ardealul, Moldova și o parte din Banat sunt unite cu Țara Românească." (După Nicolae Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1.

Pronume personal:
Să vă duceți și *voi* acolo.
Pronume personal de politețe:
Dumnealui este profesorul nostru.
Pronume de întărire:
Însumi am luat această hotărâre.
Pronume interogativ:
Cine a reușit la examen?
Pronume relativ:
Nu se știe *care* va câștiga concursul.
Pronume negativ:
Nu s-a întâmplat *nimic* grav.

Pronume posesiv:
Ai noștri s-au comportat exemplar.
Pronume demonstrativ:
Ceilalți au ratat calificarea.
Pronume nehotărât:
Te-a căutat *cineva*.
Numeral cardinal propriu-zis:
Doi dintre soldați au căzut pe câmpul de luptă.
Numeral ordinal propriu-zis:
Cel de-al treilea a fost rănit.
Numeral colectiv:
Amândoi vor participa la examen, în această sesiune.
Numeral fracționar:
O treime din concurenți a abandonat/au abandonat întrecerea.

2.

{ *Gigel și Viorel* sunt frații mei.
Ileana și Maria sunt fete harnice.
S-au adunat acolo *bărbați, femei și copii, tineri și bătrâni.*

{ *Noi și voi* vom participa la olimpiadă.
El și ea se vor duce în tabără.
Acesta și celălalt vor merge împreună la mare.

{ *El și Maria* sunt prieteni sinceri.
Tu și Ion ați fost apreciați pentru rezultatele voastre.
Eu și colegul meu ne pregătim pentru examen.

{ E ușor *de scris și de învățat.*
E greu *de memorat și de reprodus* acest text.

{ E lesne *a vorbi și a te lăuda.*
E mai dificil *a face și a dovedi* ceea ce susții.

3.

Subiect subînțeles:
Au fost duminică la spectacol.
Mâine pleacă în excursie.
Subiect inclus:
Mergem împreună la mare.
Duceți-vă mai repede la școală.
Subiect nedeterminat:
Despre asta a vorbit la actualități.
Scria și în presă.
Subiect inexprimabil:
Afară plouă[1]/ și tună.[2]/
La acest restaurant se mănâncă bine și convenabil.

4.

Acum este *dimineață.*
De la sfârșitul lui august este deja *toamnă.*
Afară este *frig.*
Mi-e *sete* din cauza căldurii sufocante.
Ți-e *foame* pentru că ai plecat nemâncat.
Mi-e *dor* să-mi văd părinții.

5.

Subiecte:

Dimineața aceasta a fost răcoroasă.
Toamna este un anotimp bogat.
Frigul de-afară este periculos pentru cardiaci.
Setea cumplită este motivul abandonului.
Foamea este cel mai bun bucătar.
Dorul este un sentiment profund și răscolitor.

Nume predicative:

Aceasta este o *dimineață* frumoasă de toamnă.
Anotimpul cel mai frumos și cel mai bogat este *toamna.*
Pericolul cel mai mare pentru cei suferinzi este *frigul.*
În deșert, senzația cea mai năucitoare este *setea.*
Unul dintre simptomele diabeticilor este *setea* permanentă.
Sentimentul dominant al poetului este *dorul* de moarte.

6.

a) *cititul* – subiect simplu: *pasiunea* – nume predicativ;
b) *cititul* – subiect simplu; *o pasiune* – nume predicativ;
c) *pasiune* – subiect simplu; *îndeletnicirea* – nume predicativ;
d) *un cuptor* – nume predicativ; *soare* – subiect simplu;
cărbune – nume predicativ; *nisipul* – subiect simplu.

7.

a) *Pasiunea* sa este *cititul.* (își schimbă funcția sintactică)
pasiunea – subiect simplu;
cititul – nume predicativ.
b) *O pasiune* veche este *cititul.* (își păstrează funcția sintactică)
o pasiune – nume predicativ;
cititul – subiect simplu.
c) *Îndeletnicirea* sa preferată este această *pasiune.* (își schimbă funcția sintactică)
îndeletnicirea – subiect simplu;
pasiune – nume predicativ.
d) Roșul *soare* e *un cuptor.* (își păstrează funcția sintactică)
soare – subiect simplu;
un cuptor – nume predicativ.
e) *Nisipul* e *cărbune* sub picioare. (își păstrează funcția sintactică)
nisipul – subiect simplu;
cărbune – nume predicativ.

Observații:

1. Când un verb copulativ este precedat și urmat de substantive în cazul N., primul substantiv are funcție sintactică de subiect, iar al doilea de nume predicativ, dacă amândouă sunt articulate cu articolul hotărât propriu-zis. Dacă li se schimbă topica, își schimbă și funcția sintactică: subiectul devine nume predicativ, iar numele predicativ devine subiect (exemplul *a*).

Tot articulate cu articol hotărât sunt considerate și substantivele însoțite de adjective pronominale de orice fel sau de un adjectiv propriu-zis la gradul superlativ relativ (exemplul *c*) și de aceea se aplică regula de mai înainte (vezi Neamțu, ***Elemente***, p. 213).

2. Dacă unul dintre substantivele în cazul N. este articulat cu articol hotărât propriu-zis, iar celălalt este nearticulat ori articulat cu articol nehotărât, primul va fi întotdeauna subiect, iar al doilea nume predicativ, indiferent de topica lor față de verbul copulativ (exemplele *b*, *d*). În exemplul *d*, substantivul *soare* este considerat articulat cu articol hotărât propriu-zis, deoarece articolul i-a fost preluat de adjectivul *roșul.*

8.

Un stol de păsări *zbura* spre răsărit. (Acordul s-a făcut în persoană și număr cu subiectul *un stol* – acord formal.)

O mulțime de demonstranți *s-au îndreptat / s-a îndreptat* spre prefectură. (Acordul se poate realiza la singular sau la plural, fiind un acord după înțeles.)

O ceată de copii *venise* cu colinda. (Acordul s-a făcut în persoană și număr cu subiectul *o ceată* – acord formal.)

O sumedenie de gânduri *se învălmășiseră / se învălmășise* în capul mamei. (Acordul se poate realiza la singular sau la plural, fiind un acord după înțeles.)

Fiecare dintre noi *va citi* poezia. (Acordul s-a făcut în persoană și număr cu subiectul *fiecare* – acord formal.)

Niciunul dintre voi *să nu plece* acasă. (Acordul s-a făcut în persoană și număr cu subiectul *niciunul* – acord formal.)

Tu, eu și Mihai *învățăm* lecția. (Predicatul este la numărul plural pentru că subiectul este multiplu, iar acordul în persoană s-a făcut cu persoana I, aceasta având prioritate față de persoanele a II-a și a III-a.)

Nu noi, ci voi *ați greșit.* (Acordul s-a făcut cu termenul introdus prin conjuncția *ci.*)

Mihai sau Ion *va merge* la spectacol? (Acordul în număr s-a făcut la singular deoarece părțile componente ale subiectului multiplu sunt coordonate disjunctiv.)

Nici Mihai, nici Ileana *n-au învățat / n-a învățat* poezia. (Acordul se poate realiza la singular sau la plural.)

9.

Sacul și *traista* sunt *pline.*	Sacul și *butoiul* sunt *pline.*
Sacul și *traistele* sunt *pline.*	Sacul și *butoaiele* sunt *pline.*

Acordul în gen se face cu femininul și/sau cu neutrul, deoarece cealaltă parte componentă a subiectului multiplu este la masculin, singular.

Sacii și *traista* sunt *pline.*	Traistele și *sacii* sunt *plini.*
Traista și *sacii* sunt *plini.*	Stâlpii și *balcoanele* sunt *albe.*
Sacii și *traistele* sunt *pline*	Balcoanele și *stâlpii* sunt *albi.*

Acordul în gen se face cu cel mai apropiat, deoarece masculinul este la plural, iar celălalt element component este la feminin singular sau plural ori la neutru plural.

Stâlpii și balconul sunt *albi.*

Acordul în gen se face cu masculinul deoarece este la plural și se află alături de un neutru singular.

10. a)

părinții, moșii și strămoșii = subiect multiplu exprimat prin substantive comune, simple, genul masculin, numărul plural, cazul N., articulate cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-i*;

ei = subiect simplu exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, numărul plural, genul masculin, cazul N. (în propoziţia „ei ... sunt adevărata noastră patrie");
care = subiect simplu exprimat prin pronume relativ simplu, substituie pronumele personal *ei* – genul masculin, numărul plural, cazul N.; ca element de relaţie, introduce o subordonată atributivă;
care = subiect simplu exprimat prin pronume relativ simplu, substituie pronumele personal *ei* – genul masculin, numărul plural, cazul N.; ca element de relaţie introduce o subordonată atributivă.

b)

a scrie = subiect simplu exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, folosit la un mod nepredicativ (nepersonal), infinitiv, timpul prezent, forma afirmativă;
(*tu*) = subiect inclus al predicatului *nu ai*;
ce = subiect simplu exprimat prin pronume relativ simplu, substituie substantivul *cuvinte* – genul neutru, numărul plural, cazul N.; ca element de relaţie, introduce o subordonată atributivă;

c)

mămuca = subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-a;*
el = subiect simplu exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul N.;
eu = subiect simplu exprimat prin pronume personal, persoana I, numărul singular, cazul N. (în propoziţia „eu ... stăteam lângă dânsa.");
care = subiect simplu exprimat prin pronume relativ simplu, substituie pronumele personal *eu* – numărul singular, cazul N.; ca element de relaţie introduce o atributivă;
(*eu*) = subiect inclus al predicatului *să dau*;
sete = subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., nearticulat;
(*mămuca*) = subiect subînţeles al predicatului *avea*;
(*noi*) = subiect inclus al predicatului *eram singuri*;
ceilalţi = subiect simplu exprimat prin pronume demonstrativ de diferenţiere de depărtare, genul masculin, numărul plural, cazul N.;
ea = subiect simplu exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, numărul singular, genul feminin, cazul N.;
(*eu*) = subiect inclus al predicatului *să fiu cuminte*;
ea = subiect simplu exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, numărul singular, genul feminin, cazul N.;
(*eu*) = subiect inclus al predicatului *s-ascult.*

d)

(*el*) = subiect subînţeles al predicatului *vrea*;
(*el*) = subiect subînţeles al predicatului *vrea*;
(*el*) = subiect subînţeles al predicatului *vrea*;
(*el*) = subiect subînţeles al predicatului *să vină*;
(*el*) = subiect subînţeles al predicatului *să ... ia*;
care = subiect simplu exprimat prin pronume relativ simplu, substituie pronumele demonstrativ *acel* – genul masculin, numărul singular, cazul N.; ca element de relaţie introduce o subordonată atributivă:

(*eu*) = subiect inclus al predicatului *voi da*.

Observaţie:

Cuvântul *acel* („Şi acel care vrea ...") se află în *anacolut* şi poate fi socotit un subiect izolat (independent sau suspendat). Structura corectă este „şi aceluia [...] nu pe Gebila i-o voi da".

mireasă = subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., nearticulat;
aceea = subiect simplu exprimat prin pronume demonstrativ de depărtare, genul feminin, numărul singular, cazul N.;
(*voi*) = subiect inclus al predicatului *spuneţi*;
ce = subiect simplu exprimat prin pronume relativ simplu, substituie pronumele demonstrativ *aceluia* – genul masculin, numărul singular, cazul N.; ca element de relaţie introduce o subordonată atributivă;
(*noi*) – subiect inclus al predicatului *liberi suntem*;
(*noi*) – subiect inclus al predicatului *vom trăi*;
Crassus = subiect simplu exprimat prin substantiv propriu, simplu, genul masculin, numărul singular, cazul N., nearticulat;
(*Crassus*) = subiect subînţeles al predicatului *decât este*.

e)

el = subiect simplu exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul N.;
pământul = subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-l;*
norocul = subiect simplu al verbului la gerunziu *ajutând*, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-l*;
Ardealul, Moldova şi o parte = subiect multiplu exprimat prin:
- *Ardealul* – substantiv propriu, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-l*;
- *Moldova* – substantiv propriu, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-a*;
- *o parte* – substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul nehotărât proclitic *o*.

ATRIBUTUL

A. DEFINIȚIE

Atributul este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un substitut al acestuia (pronume ori numeral):

→ Elevul *harnic* învață.
→ Noi, *elevii*, mergem în excursie.
→ Doi *dintre ei* au plecat.

– Răspunde la **întrebările**: *care?, ce fel de?, cât?, câtă?, câți?, câte?, al (a, ai, ale) cui?, al câtelea?, a câta?*.

Atributul se recunoaște după întrebări și după termenul regent, iar felul lui se stabilește după partea de vorbire prin care se exprimă.

B. CLASIFICAREA ATRIBUTELOR

I. După partea de vorbire prin care se exprimă, atributul este de mai multe feluri:

1. *atribut substantival*, care se exprimă printr-un substantiv propriu-zis sau provenit prin conversiune din alte părți de vorbire ori prin numeral cu valoare substantivală și se împarte în:

a) *atribut substantival genitival* care stă în cazul G. fără prepoziție sau fără locuțiune prepozițională și se exprimă prin:

– *substantiv comun* sau *propriu*:

→ Cartea *elevului* este îngrijită.
→ Meritul *lui Mihai* este apreciat.

– *numeral cardinal propriu-zis, ordinal, colectiv, distributiv și fracționar*:

→ Meritele *celor trei* sunt de necontestat.
→ Acțiunea *primeia* dintre fete a fost încununată de succes.
→ Preocupările *amândurora* sunt de admirat.
→ Astfel se realizează gruparea *a câte patru* dintre obiecte.
→ Remarcăm lipsa *unei doimi* din întreg.

b) *atribut substantival prepozițional*, care stă în cazurile Ac., G. și D., precedate de prepoziții sau de locuțiuni prepoziționale și se exprimă prin:

– *substantiv comun* sau *propriu*:

→ Cartea *de citire* este pe bancă. (Ac.)
→ Măsurile *împotriva lui Mihai* au fost nedrepte. (G.)
→ Oameni *asemenea părinților* lui, rar întâlnești. (D.)

– *numeral cardinal propriu-zis, ordinal, colectiv, fracționar, distributiv*:

→ Cărțile *de la cei doi (de la al doilea, de la amândoi, de la o doime* din ei) au fost interesante. (Ac.)
→ Mergem în grupuri *de câte doi*. (Ac.)
→ Sancțiunile *împotriva celor doi (împotriva celui de-al doilea, împotriva amândurora, împotriva unei treimi* dintre participanți) au fost aspre. (G.)
→ Succesul *datorită celor doi (celui de-al doilea, amândurora, unei treimi* din concurenți) a fost impresionant. (D.)

c) *atribut substantival apozițional*, care aduce o explicație, face o precizare și stă în toate cele cinci cazuri, exprimându-se prin:

- *substantiv comun* sau *propriu*:

→ Elevul *Popescu* învață. (N. acordat)
→ Pe elevul *Popescu* l-am văzut în oraș. (N. neacordat)

→ Pe colegul meu, *pe Mihai*, l-am văzut în parc. (Ac. acordat obligatoriu)
→ I-am dat vecinului meu, *lui Gigel*, o minge. (D. acordat obligatoriu)
→ Cartea băiatului său, *a studentului*, mi-a folosit. (G. acordat obligatoriu)
→ Băiete, *elevule*, vino la mine! (V. acordat)
→ Ai și tu, *Ioane*, o scrisoare. (V. neacordat) (apud Avram, *Gramatica*, p. 488)

– *numeral cardinal propriu-zis, ordinal, colectiv, fracționar*:

→ Colegii mei, *doi* dintre ei, au fost la meci.
→ Colega mea, *prima* dintre fetele de acolo, este fruntașă.
→ Colegii mei, *amândoi*, au luat premiu.
→ Se ia această parte, *o doime*, din întreg. (N.)
→ Pe colegii mei, *pe doi* dintre ei, i-am întâlnit la spectacol.
→ Pe prietenul meu, *pe cel de-al doilea* dintre acei băieți, îl apreciez mult.
→ Pe prietenii mei, *pe tustrei*, îi apreciez mult.
→ Nu eliminăm decât o parte, *o treime*. (Ac.)
→ Le împrumut colegilor, *celor doi*, manualul de limba română.
→ Îi dau copilului, *celui de-al treilea*, o minge.
→ Părinților mei, *amândurora*, le datorez succesul.
→ Părții rămase, *doimii*, i se adaugă două pătrimi pentru a se reface întregul. (D.)
→ Cărțile fetelor, *ale celor două*, sunt mai îngrijite ca ale voastre.
→ Meritul colegei noastre, *al celei de-a treia*, este apreciat.
→ Cărțile lor, *ale amândurora*, mi-au fost de folos.
→ Înlăturarea acestei părți, *a doimii*, duce la înjumătățirea întregului. (G.)

Apoziția (atributul apozițional) poate fi *simplă* și *dezvoltată*:

→ Orașul *București* este capitala țării noastre. (apoziție simplă)
→ Ei, *elevii acestui liceu*, au obținut rezultate remarcabile. (apoziție dezvoltată)

Apoziția dezvoltată este analizabilă și conține în alcătuirea ei, în mod obligatoriu, un atribut apozițional:

→ Andrei,	*fratele*	*meu*	*cel mai mare*,	este student.
	atr. apoz.	atr. adj.	atr. adj.	
	apoziție dezvoltată			

Apoziția dezvoltată se izolează întotdeauna între virgule.

d) *atribut substantival* în Ac. și D. fără prepoziție:

→ Satisfacerea *un timp* a tuturor doleanțelor este o necesitate. (Ac.)
→ El este nepot *Mariei*. (D.)
→ Am asistat la înmânarea de medalii *unor sportivi*. (D.)

2. *atribut pronominal*, care se exprimă prin pronume de diverse feluri și are aceleași categorii (feluri) ca și atributul substantival:

a) *atributul pronominal genitival*, care stă în cazul G. fără prepoziție (locuțiune prepozițională) și se exprimă prin opt din cele zece feluri de pronume (cu excepția celor reflexive și de întărire):

→ Cărțile *lor (dumnealui, alor mei, acestora, tuturor, niciunora)* nu se află pe bancă.
→ Nu știu[1]/ *ale cui* cărți se află pe bancă.[2]/
→ *Ale cui* cărți se află pe bancă?

b) *atribut pronominal prepozițional*, care stă în cazurile Ac., G. și D., însoțite de prepoziție sau locuțiune prepozițională și se exprimă prin pronume de diverse feluri:

→ Cărțile *de la el (de la dumnealui, de la ai mei, de la aceștia, de la alții, de la niciunii)* nu mi-au plăcut așa de mult ca ale tale.
→ Lauda *de sine* nu miroase a bine.
→ *De care* carte citești?
→ Nu mi-ai spus[1]/ *de care* cărți citești mai mult.[2]/ (Ac., cu excepția celor de întărire)
→ Lupta *împotriva lor (împotriva dumnealor, împotriva alor noștri, împotriva acelora, împotriva altora, împotriva niciunora)* n-a fost așa de grea ca aceasta.
→ Dezbaterea *asupra căreia* dintre probleme te interesează?
→ Te întreb[1]/ discuția *asupra căreia* dintre cărți te pasionează.[2]/ (G., cu excepția pronumelor reflexive și de întărire)
→ Promovarea *datorită ție (dumnealui, alor noștri, acestora, altora, niciunuia* dintre cei interesați) nu l-a satisfăcut pe deplin.
→ Prevederea *conform căreia* dintre legi a fost încălcată?
→ Avocatul n-a precizat[1]/ prevederea *conform căreia* dintre legi a fost încălcată.[2]/ (G., cu excepția pronumelor reflexive și de întărire)

c) *atributul pronominal apozițional*, care aduce o explicație, face o precizare și stă în toate cele cinci cazuri, exprimându-se prin pronume de diferite feluri:
→ Colegii, *ei* (*dumnealor, ai noștri, aceștia. toți, niciunii*), n-au fost de acord cu propunerea făcută. (N.)
→ Pe fratele meu, *pe el* (*pe dumnealui, pe al nostru, pe acesta, pe altul, pe niciunul* din cei mari), nu îl vorbește nimeni de rău. (Ac.)
→ Cărțile elevilor, *ale lor (ale dumnealor, alor noștri, ale altora, ale acestora, ale niciunora*), nu sunt prea bine îngrijite. (G.)
→ Le dau colegilor, *lor (dumnealor, alor noștri, tuturor, celorlalți)*, o carte.
→ Concurenților, *niciunora*, nu li s-a atribuit calificativul satisfăcător. (D.)
→ Băiete, *tu* de acolo, vino repede! (V.)

d) *atribut pronominal în dativ* fără prepoziție:
→ Păru-*i* atingea pământul.
→ „Ochii-*și* negri d-arunca
Peste câmpuri ce-mi vedea?..." (*Folclor*)
→ Atribuirea de premii *acestora (altora)* le-a stârnit invidia.
→ Mihai este nepot *ei* (*dumneaei, acesteia, alteia*).

Atributul pronominal, cu excepția celui apozițional, nu se acordă cu termenul regent.

3. *atribut adjectival*, care se exprimă prin adjective propriu-zise (calificative), prin adjective pronominale și prin alte părți de vorbire cu valoare adjectivală:
- *adjective propriu-zise*, la orice grad de comparație:
→ Elevul *harnic* învață.
- *adjective pronominale posesive, de întărire, demonstrative, nehotărâte, interogative, relative, negative*:
→ Cărțile *mele (acestea)* sunt noi.
→ El *însuși* a fost acolo.
→ *Toți* copiii sunt în curte.
→ *Care* elevi lipsesc?
→ Nu știu[1]/ *care* copil a întârziat.[2]/
→ *Niciun* băiat n-a lipsit de la meci.

– *numerale cardinale propriu-zise, ordinale, colective, distributive, multiplicative* (toate cu valoare adjectivală):
→ *Doi* elevi învață.
→ Al *treilea* elev citește.
→ *Amândoi* copiii au plecat.
→ Citește *câte trei* pagini pe minut.
→ Efortul *înzecit* aduce roade.
– *verbe la participiu și gerunziu acordat* (cu valoare adjectivală):
→ Cartea *citită* mi-a plăcut.
→ Coșurile *fumegânde* poluează atmosfera.
– Atributul adjectival *se acordă întotdeauna în gen, număr și caz* cu termenul regent (cuvântul determinat).

4. *atribut verbal*, care se exprimă prin verbe și locuțiuni verbale la modurile infinitiv, supin și gerunziu neacordat:
→ Elevii au datoria *de a învăța.*
→ Problema *de rezolvat* n-a fost dificilă.
→ Pomi *gemând* de rod străjuiesc șoseaua.

5. *atribut adverbial*, care se exprimă prin adverbe cu sau fără prepoziție și prin locuțiuni adverbiale:
→ Sportivii exersează mersul *înapoi.*
→ Băiatul *de acolo* este prietenul meu.
→ Staționarea *în față* este interzisă.

6. *atributul interjecțional*, care se exprimă prin interjecție:
→ Strigătul *bravo!* se auzea pe tot stadionul.

II. După legătura cu termenul regent, atributele sunt:

1. *atribute izolate*, care se despart de termenul regent prin virgulă sau linie de pauză:
a) *descriptive*:
→ Avea o rochie, *nouă și strălucitoare.*
b) *circumstanțiale*:
→ Fata, *bolnavă*, n-a sosit la timp.

2. *atribute neizolate*, care nu se despart prin virgulă de termenul regent, fiind indispensabile comunicării:
a) *de identificare*:
→ Cartea *cea nouă* este pe bancă.
b) *de calificare*:
→ Are o rochie *frumoasă.*

C. TOPICA

Topica atributului *diferă în funcție de felul acestuia și de partea de vorbire prin care este exprimat.*

I. Topica atributului adjectival

– *Atributul adjectival* exprimat prin adjectiv propriu-zis stă de obicei după substantiv, dar poate sta și înaintea acestuia, atunci când trebuie pusă în evidență însușirea sau în construcții exclamative, afective prin natura lor: *albastrele* zări.
– Stă întotdeauna după substantivul determinat când este precedat de un articol demonstrativ sau când este urmat de complemente: haina *cea nouă;* pomii *plini* de flori;

– Atributul adjectival exprimat prin numerale multiplicative și colective stă atât după, cât și înaintea termenului regent: munca *înzecită*, *înzecita* muncă; *amândoi* copiii, copiii *amândoi*.
– Când este exprimat prin numeralul ordinal *secund* stă numai după termenul regent, iar prin numeral cardinal propriu-zis și prin colectivul *ambii*, stă înaintea cuvântului determinat: joc *secund*, *doi* copii, *ambii* copii;
– Topica atributului adjectival exprimat prin adjective pronominale variază după felul adjectivului:

a) când este exprimat prin adjective pronominale posesive, demonstrative (cu excepția celui de identitate) și de întărire poate sta atât în urma, cât și înaintea termenului regent: cartea *mea*, *a mea* carte; *acest* caiet, caietul *acesta*; băiatul *însuși*, *însuși* băiatul;
b) când este exprimat prin adjectiv pronominal interogativ-relativ sau prin majoritatea celor nehotărâte, stă înaintea cuvântului determinat: *care* elev?, *fiecare* copil.

II. Topica atributului substantival

– *Atributul substantival genitival* stă de obicei după cuvântul determinat, putând să stea și înaintea acestuia în limbajul artistic și în vorbirea populară: cartea *elevului*, *a elevului* carte.
– *Atributul substantival prepozițional* stă de obicei după termenul regent, putând să stea înaintea acestuia doar în limbajul poetic:

→ pod *de piatră*; *„de făină* marii saci". (M. Eminescu, *Călin – file din poveste*)

– *Atributul substantival apozițional* stă după elementul determinat (elevul *Popescu*), foarte rar (în limbajul poetic) și înaintea acestuia – dacă este exprimat prin substantiv nearticulat;

→ „Liră de argint, Sihleanu..." (M. Eminescu, *Epigonii*) (apud **G.A.**$_1$, p. 443)

III. Topica atributului pronominal

– *Atributul pronominal genitival* stă de obicei după substantiv, dar poate sta și înaintea acestuia, când substantivul este determinat și de un atribut adjectival antepus (bunul *ei* frate) sau când atributul este exprimat prin pronumele relativ *care* (mamă[1]/ *al cărei* copil...[2]/).
– *Atributul pronominal prepozițional* în acuzativ stă numai după termenul regent (creion *ca al meu*), iar cel în D. posesiv poate să aibă topică liberă (păru-*i* dezlegat; blânda-*i* privire).

IV. Atributele adverbiale, verbale și interjecționale stau întotdeauna după substantivul determinat.

D. PUNCTUAȚIA

I. Atributele se despart prin virgulă când sunt coordonate prin juxtapunere sau prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale, cu excepția lui *sau*, *ori*, *și* (nerepetate), *și cu*, *împreună cu*:

→ Are o carte *nouă*[,] *interesantă*[,] *publicată* la o editură de renume.

II. Prin virgulă se despart și atributele izolate și cele apoziționale când sunt apoziții dezvoltate sau simple care determină un pronume personal sau un nume propriu ori când sunt în alt caz decât N.:

→ Omul[,] *sătul de toate*[,] își luase câmpii.
→ El[,] *Ionescu*[,] este colegul meu.
→ Caietul colegului meu[,] *al lui Mihai*[,] este nou.

III. Nu se despart prin virgulă de termenul regent atributele neizolate ori două sau mai multe atribute ale aceluiași substantiv când nu sunt de același fel:

→ caietul *elevului;* carte *nouă;* caiet *nou de matematică*.

EXERCIȚII

1. Faceți analiza sintactică și morfologică a atributelor din textele următoare:

a) „De la mistrețul care dormitează pe plăvii, de la lebedele și pelicanii care înspumează noaptea negrul ghiolurilor, până la popoarele de păsărele, până la puzderia de pești, până la nesfârșitele miliarde de gângănii neștiute și nebănuite – toate trăiesc din apele acestea care au întins o bogată împărăție, care aduc nămolul plin de hrană din munții și câmpiile depărtării." (M. Sadoveanu, *Taine)*

b) „Nu știu dacă mai e pe lume vreo țară al cărei pitoresc să se oglindească așa de limpede și de puternic în opera unui artist; ceea ce pot spune e că Grigorescu, înfățișând cum a înfățișat, pe pânzele lui, podoabele și sufletul patriei noastre, a făcut, cu aceasta, neamului nostru unul din cele mai prețioase daruri care iau loc între puterile active ale unei națiuni." (Al. Vlahuță, *Pictorul Nicolae Grigorescu)*

c) „Voinicilor, zise, sunteți slobozi; mergeți în pace și spuneți copiilor și fraților voștri că ați avut cinstea a vă împotrivi cinci zile regelui de Polonia." (C. Negruzzi, *Sobieski și românii)*

d) „Îmbracă-te în doliu, frumoasă Bucovină,
Cu cipru verde-ncinge antică fruntea ta;
C-acuma din pleiada-ți auroasă și senină,
Se stinse un luceafăr, se stinse o lumină,
Se stinse-o dalbă stea!"
(M. Eminescu, *La mormântul lui Aron Pumnul)*

e) „— Ce nu-nțelegi? strigă Orheianu privindu-l țintă. Iată judecata mea. Asta-i. Care din voi va îndrăzni astăzi să ridice un deget asupra mea? Astăzi nu mai este mișelul vostru Tomșa și Domnia v-ar spulbera de pe fața pământului de-ați îndrăzni..." (M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

f) „Simțea împrejur întrebări pâlpâind cu aripi negre și nu îndrăznea să le privească." (L. Rebreanu, *Pădurea spânzuraților)*

g) „Se cuvine, după rânduiala bunilor povestitori de odinioară, să arătăm că sfârșitul văduvei lui Irimia-Vodă a fost cel mai nenorocit dintre al tuturor doamnelor Moldovei..." (M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor)*

2. Subliniați cu o linie atributele adjectivale, cu două linii atributele pronominale și cu o linie punctată (întreruptă) atributele substantivale din enunțurile de mai jos:

a) Bucuria unora este deseori întristarea altora. Întristarea acestuia a fost și întristarea celuilalt. Bucuria lor și a noastră este totodată și a voastră. Stăpânirea de sine este o însușire a acesteia. Prin stăpânirea de sine a ei și prin exemplul lui, noi ne bucurăm de virtuțile acestora. Virtuțile lor sunt demne de ale noastre.

b) Tatăl lui este tractorist. Tatăl meu este profesor. Casa lor este nouă, casa noastră este veche. Venirea voastră m-a bucurat, plecarea lor m-a întristat. Eu am aceiași colegi ca anul trecut. Prietenia unora și bunăvoința altora mă fac să mă simt bine. Unii colegi se plimbă cu mine. Alți colegi preferă să se plimbe singuri. Bunicul său este foarte bătrân. Bunica ei nu este prea bătrână, dar bunica lui este la fel de bătrână ca și bunicul nostru.

c) A cumpărat două creioane colorate. Culoarea celui de-al doilea este mai intensă decât culoarea primului creion. I-au plăcut mult și cele trei cărți cumpărate. Coperta celei de-a doua dintre cărți este mai bine realizată decât coperta celei de-a treia.

d) Scrisoarea de la cei doi sosește foarte greu, dar scrisoarea de la cel de-al treilea prieten a sosit chiar ieri.

e) În clasa noastră sunt douăzeci și cinci de copii, iar în a voastră sunt mai puțini. Zece dintre ei au luat premii, iar rezultatele celorlalți sunt și ele de apreciat.

3. Dați exemple de câte două propoziții în care să se afle atribute substantivale genitivale și atribute substantivale prepoziționale în Ac. și G.

4. Formulați enunțuri în care să se afle atribute pronominale exprimate prin pronume personale de persoana a II-a și a III-a în cazurile Ac., G. și D.

5. Formulați propoziții în care să se afle atribute pronominale genitivale și prepoziționale în acuzativ și genitiv exprimate prin pronumele *ai mei, ceilalți, fiecare, niciunul.*

6. Alcătuiți enunțuri în care să se afle atribute adjectivale exprimate prin adjective pronominale posesive, demonstrative, nehotărâte, negative și de întărire în cazurile G., Ac., D., N.

7. Dați exemple de propoziții sau de fraze în care să aveți:

a) atribute pronominale genitivale exprimate prin pronumele interogativ-relativ *care;*

b) atribute adjectivale exprimate prin adjectivul pronominal interogativ-relativ *care* în cazul G.

8. Alcătuiți enunțuri în care să se afle:

a) atribute substantivale genitivale și prepoziționale exprimate prin numerale cardinale propriu-zise și ordinale propriu-zise;

b) atribute adjectivale exprimate prin numerale cardinale propriu-zise și ordinale propriu-zise în cazurile G. și Ac.

9. Formulați trei propoziții în care să existe atribute pronominale în D. posesiv, cu topică diferită în enunț.

10. Precizați funcția sintactică a cuvintelor subliniate din enunțurile de mai jos:

a) Este ușor *de învățat* la limba română.

b) Lecția *de învățat* a fost ușoară.

c) Poezia este *de învățat* pe de rost.

d) Plăcerea lui este *de a citi.*

e) El are plăcerea *de a citi.*

f) *A citi* este o plăcere.

g) Coșurile *fumegânde* poluau atmosfera.

h) La marginea orașului se văd coșuri *fumegând.*

i) În depărtare se vedea *fumegând.*

j) La orele amiezii, ruinele erau încă *fumegânde.*

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1. a)

ghiolurilor – atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul plural, cazul G., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-lor*;

de păsărele – atribut substantival prepozițional, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *de*, nearticulat;

de pești – atribut substantival prepozițional, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *de*, nearticulat;

nesfârșitele – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv provenit din verb la participiu, variabil cu două terminații și patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul *miliarde* – neutru, plural, Ac. –, însoțit de articolul hotărât propriu-zis enclitic *-le*, preluat de la substantivul *miliarde*, fără grad de comparație;

de gângănii – atribut substantival prepozițional, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *de*, nearticulat;

neștiute – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv provenit din verb la participiu, variabil cu două terminații și patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *gângănii* – feminin, plural, Ac. –, fără grad de comparație;

nebănuite – atribut adjectival, exprimat plin adjectiv provenit din verb la participiu, variabil cu două terminații și patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *gângănii* – feminin, plural, Ac. –, fără grad de comparație, coordonat copulativ prin conjuncția *și* cu atributul adjectival *neștiute*;

acestea – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere, acordat în gen, număr și caz cu substantivul *apele* – feminin, plural Ac.;

bogată – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis, simplu, variabil cu două terminații și patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *împărăție* – feminin, singular, Ac. –, grad pozitiv;

plin – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis, simplu, variabil cu două terminații și patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *nămolul* – neutru, singular, Ac. –, fără grad de comparație;

depărtării – atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul G., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-i*.

b)

vreo – atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal nehotărât compus, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *țară* – feminin, singular, N.;

al cărei – atribut pronominal genitival exprimat prin pronume relativ simplu care substituie substantivul *țară* – feminin, singular, G. –, precedat de articolul posesiv (genitival) *al;* introduce în frază o subordonantă atributivă;

unui artist – atribut substantival genitival exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul singular, cazul G., articulat cu articolul nehotărât proclitic *unui;*

lui – atribut pronominal genitival, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul G.;

patriei – atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul G., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-i*;

noastre – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana I, mai mulți posesori, un obiect posedat (*patriei*), cu care se acordă în gen, număr și caz – feminin, singular, G.;

nostru – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana I, mai mulți posesori, un obiect posedat (*neamului*), cu care se acordă în gen, număr și caz – neutru, singular, D.;

din ... daruri – atribut substantival prepozițional (determină pronumele nehotărât *unul*), exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *din*, nearticulat;

cele mai prețioase – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații și cu patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *daruri* – neutru, plural, Ac. –, grad superlativ relativ de superioritate;

active – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații și cu patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *puterile* – feminin, plural, Ac. –, grad pozitiv;

ale unei națiuni – atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul G., articulat cu articolul nehotărât proclitic *unei* și precedat de articolul posesiv (genitival) *ale*.

c)

voștri – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana a II-a, mai mulți posesori, mai multe obiecte posedate (*copiilor* și *fraților*), cu care se acordă în gen, număr și caz – masculin, plural, D.;

a vă împotrivi – atribut verbal exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza reflexivă, folosit la un mod nepredicativ (nepersonal), infinitiv, timpul prezent, formă afirmativă;

cinci – atribut adjectival exprimat prin numeral cardinal propriu-zis simplu, cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *zile* – feminin, plural, Ac. –; intră în alcătuirea complementului circumstanțial de timp dezvoltat *cinci zile;*

de Polonia – atribut substantival prepozițional, exprimat prin substantiv propriu simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *de*, articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-a*.

d)

frumoasă – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis, simplu, variabil cu două terminații și patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *Bucovină* – feminin, singular, V. –, grad pozitiv;

verde – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis, simplu, variabil cu o terminație și patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *cipru* – neutru, singular. Ac. –, grad pozitiv;

antică – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis, simplu, variabil cu două terminații și patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *fruntea* – feminin, singular, Ac. –, fără grad de comparație;

ta – atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana a II-a, un singur posesor, un singur obiect posedat (*fruntea*), cu care se acordă în gen, număr și caz – feminin, singular, Ac.;

-ți – atribut pronominal în D. fără prepoziție (datival), exprimat prin pronume personal, persoana a II-a, numărul singular, cazul D. posesiv, formă neaccentuată;

auroasă – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis, simplu, variabil cu două terminații și patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *pleiada* – feminin, singular, Ac. –, fără grad de comparație;

senină – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis, simplu, variabil cu două terminații și patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat

pleiada – feminin, singular, Ac. –, fără grad de comparație, coordonat copulativ prin conjuncția *și* cu atributul adjectival *auroasă*;

dalbă – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis, simplu, variabil cu două terminații și patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *stea* – feminin, singular, N. –, grad pozitiv.

e)

mea – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana I, un posesor, un obiect posedat (*judecata*), cu care se acordă în gen, număr și caz – feminin, singular, Ac.;

din voi – atribut pronominal prepozițional (determină prenumele relativ *care*), exprimat prin pronume personal, persoana a II-a, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *din*, formă accentuată;

vostru – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana a II-a, mai mulți posesori, un obiect posedat (*mișelul*), cu care se acordă în gen, număr și caz – masculin, singular, N.;

Tomșa – atribut substantival apozițional, exprimat prin substantiv propriu, simplu, genul masculin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-a*.

f)

pâlpâind – atribut verbal, exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, folosit la un mod nepredicativ (nepersonal) – gerunziu, formă afirmativă;

negre – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis, simplu, variabil cu două terminații și patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *aripi* – feminin, plural, Ac. –, grad pozitiv.

g)

bunilor – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis, simplu, variabil cu două terminații și patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *povestitori* – masculin, plural, G. –, însoțit de articolul hotărât propriu-zis enclitic *-lor*, preluat de la substantiv, grad pozitiv;

povestitori – atribut substantival genitival exprimat prin substantiv comun simplu, genul masculin, numărul plural, cazul G., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-lor* preluat de adjectiv;

de odinioară – atribut adverbial, exprimat prin adverb de timp simplu, precedat de prepoziția simplă *de*, fără grad de comparație;

văduvei – atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, caz G., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-i*;

lui Irimia-Vodă – atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv propriu compus, genul masculin, numărul singular, cazul G., articulat cu articolul hotărât propriu-zis proclitic *-lui;*

tuturor – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal nehotărât, simplu, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *doamnelor* – feminin, plural, G.;

Moldovei – atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv propriu, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul G., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-i*.

2. *italic subliniat* = atribute adjectivale; ***bold italic subliniat*** = atribute pronominale; ***bold italic nesubliniat*** = atribute substantivale.

a)

Bucuria ***unora*** este deseori întristarea ***altora***. Întristarea ***acestuia*** a fost și întristarea ***celuilalt***. Bucuria ***lor*** și *a noastră* este totodată și a voastră. Stăpânirea ***de sine*** este o însușire

a acesteia. Prin stăpânirea ***de sine a ei*** și prin exemplul ***lui***, noi ne bucurăm de virtuțile ***acestora***. Virtuțile ***lor*** sunt demne de ale noastre.

b)

Tatăl ***lui*** este tractorist. Tatăl *meu* este profesor. Casa ***lor*** este nouă, casa *noastră* este veche. Venirea *voastră* m-a bucurat, plecarea ***lor*** m-a întristat. Eu am *aceiași* colegi ca anul *trecut*. Prietenia ***unora*** și bunăvoința ***altora*** mă fac să mă simt bine. *Unii* colegi se plimbă cu mine. *Alți* colegi preferă să se plimbe singuri. Bunicul *său* este foarte bătrân. Bunica ***ei*** nu este prea bătrână, dar bunica ***lui*** este la fel de bătrână ca și bunicul *nostru*.

c)

A cumpărat *două* creioane *colorate*. Culoarea ***celui de-al doilea*** este mai intensă decât culoarea *primului* creion. I-au plăcut mult și *cele trei* cărți *cumpărate*. Coperta ***celei de-a doua dintre cărți*** este mai bine realizată decât coperta ***celei de-a treia.***

d)

Scrisoarea ***de la cei doi*** sosește foarte greu, dar scrisoarea ***de la*** *cel de-al treilea* ***prieten*** a sosit chiar ieri.

e)

În clasa *noastră* sunt douăzeci și cinci ***de copii***, iar în a voastră sunt mai puțini. Zece ***dintre ei*** au luat premii, iar rezultatele ***celorlalți*** sunt și ele de apreciat.

3. Frunzele *copacilor* prinseseră parcă viață. (atribut substantival genitival)
Întinderile *mării* străluceau sub razele *soarelui*. (atribute substantivale genitivale)
O ușoară adiere *de vânt* răscoli depărtările. (atribut substantival prepozițional în Ac.)
În casa *de pe malul* celălalt locuiește pădurarul. (atribut substantival prepozițional în Ac.)
Grădinița *din fața școlii* este îngrijită de copii. (atribut substantival prepozițional în G.)
Un indicator interzice staționarea *înaintea instituției*. (atribut substantival prepozițional în G.)

4.

Persoana a II-a

Ac. Veștile *de la tine* sosesc foarte greu.
G. –
D. Meritu-*ți* a fost recunoscut.
O bucură foarte mult reușita *datorită ție*.

Persoana a III-a

Ac. Premiile *pentru ei* sunt substanțiale.
G. Lucrarea *ei* a fost notată cu zece.
Oamenii *din jurul lor* îi priveau înmărmuriți.
D. Victoria *datorită lor* a fost aplaudată îndelung.
În privirea-*i* blândă se citea bunătatea.

Observații:

Pronumele de persoana a doua nu are cazul genitiv, iar formele accentuate de acuzativ sunt întotdeauna precedate de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale. În schimb, atributul pronominal în dativ posesiv se construiește cu sau fără prepoziție.

5.

Ai mei:

Atribut pronominal genitival:
Rezultatele *alor mei* au fost superioare tuturor celorlalte.

Atribut pronominal prepozițional:
– în Ac.: Cadoul *de la ai mei* mi-a făcut plăcere.
– în G.: Pedeapsa *împotriva alor mei* a fost aspră.

Ceilalți:

Atribut pronominal genitival:
Nu m-am întâlnit cu colegii *celorlalți*.
Atribut pronominal prepozițional:
– în Ac.: Discuția *despre ceilalți* fusese încheiată.
– în G.: Votul *contra celorlalți* a avut efecte negative.

Fiecare:

Atribut pronominal genitival:
Noi am apreciat contribuția *fiecăruia* la câștigarea victoriei.
Atribut pronominal prepozițional:
– în Ac.: Premiul *pentru fiecare* dintre participanți a fost înmânat de președintele juriului.
– în G.: Premiul *din fața fiecăruia* dintre concurenți constituie dovada aprecierii muncii lor.

Niciunul:

Atribut pronominal genitival:
Contribuția *niciunuia* dintre ceilalți n-a fost la fel de importantă ca a ta.
Atribut pronominal prepozițional:
– în Ac.: Scrisorile *de la niciunul* dintre ceilalți nu m-au bucurat la fel de mult ca scrisoarea ta.
– în G.: Sentința *împotriva niciunuia* dintre inculpați n-a fost atât de aspră.

Observație:

Pentru a rezolva corect acest exercițiu trebuie să aveți în vedere următoarele aspecte:

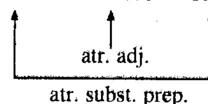
a) cunoașterea formelor de Ac. și G. ale pronumelor date, ținând cont că pronumele posesiv în genitiv este însoțit de articolul posesiv (genitival) cu forma **alor**;

b) respectarea următoarelor structuri:
– substantiv ← atribut (pentru cel genitival);
– substantiv ← prep. (loc. prep.) ← atribut (pentru cel prepozițional);

c) evitarea folosirii unui substantiv fără prepoziție pe lângă pronumele cu funcție sintactică de atribut, pentru ca acesta să nu devină adjectiv pronominal cu funcție sintactică de atribut adjectival:

Cartea **de la fiecare** mi-a plăcut. (atribut pronominal)

Cartea *de la* **fiecare** *elev* mi-a plăcut.

Cartea **fiecăruia** mi-a plăcut. (atribut pronominal)

Cartea **fiecărui** scriitor mi-a plăcut. (atribut adjectival)

6.

Atribute adjectivale în cazul G.:
Rezultatele elevilor *noștri* au fost foarte bune.
Părinții *acestor* copii sunt vecinii noștri.

Aceasta este bucuria *tuturor* copiilor.
Notele *niciunei* concurente nu au fost la fel de mari ca acelea ale Ginei Gogean.
Rezultatele Lavinei *înseși* sunt foarte bune.

Atribute adjectivale în Ac.:
Cu colegii *noștri* m-am întâlnit în parc.
Mihaela locuiește în vila *aceasta.*
Să cumperi *altă* carte.
Nu m-am întâlnit cu *niciun* coleg.
Pe fete *înseși (însele)* să le lauzi.

Atribute adjectivale în D.:
Le-au împrumutat colegilor *mei* toate cărțile necesare.
Acestor copii li se cuvin toate laudele.
Altor concurenți li s-au oferit diplome și medalii.
Niciunui participant nu i s-a dat un premiu așa de valoros ca al tău.
Maria, ție *înseți* ți se atribuie acest merit.
(Mariei *înseși* i s-a acordat un premiu.)

Atribute adjectivale în N.:
Părinții *voștri* ne-au așteptat la gară.
Acești băieți sunt colegii mei.
Fiecare elev învață după puterile lui.
N-a lipsit *niciun* elev.
Noi *înșine* am fost lăudați de profesori.

Observație:
Dacă în formularea exemplelor cu atribute pronominale trebuia evitată folosirea unui substantiv pe lângă pronumele respectiv, de data acesta este absolut necesară întrebuințarea unui substantiv în cazurile respective, realizându-se astfel acordul în gen, număr și caz.
În această situație se procedează astfel:
– se folosește mai întâi un substantiv în cazul respectiv:
Ac.: A cumpărat *cartea.*
– se adaugă substantivului respectiv adjectivul pronominal cerut:
A cumpărat *această* (*altă* etc.) carte.
Se poate proceda și invers:
– se folosește mai întâi pronumele în cazul respectiv:
D.: Le-am dat *alor noștri* o carte.
– se adaugă apoi pronumelui respectiv un substantiv cu care să realizeze acordul, devenind astfel adjectiv pronominal:
Le-am dat colegilor *noștri* o carte.

7.
a) A *cărui* carte este mai nouă?
Nu se știe[1]/ *a cărui* misiune a fost mai dificilă.[2]/
b) A *cărui* coleg este această carte?
Nu mi-ai spus[1]/ *a cărei* fetițe este păpușa aceasta.[2]/

Observații:
Pentru a formula corect aceste exemple vezi indicațiile de la pronumele interogativ și relativ:
a) formulăm exemplul cu un substantiv:
→ Cartea *lui Mihai* este mai nouă. (atr. subst. genit.)
b) înlocuim substantivul cu pronumele interogativ:
→ Cartea *căruia* este mai nouă...

c) transformăm propoziția în propoziție interogativă:
→ A *cărui* carte este mai nouă?
d) transformăm interogativa în subordonată:
→ Nu se știe[1]/ *a cărui* carte este mai nouă.[2]/

Pentru a formula exemple cu atribute adjectivale în genitiv exprimate prin adjective pronominale interogative și relative, procedăm astfel:
a) formulăm mai întâi exemplul cu substantivul în genitiv (indiferent cu ce funcție sintactică):
→ Cartea este *a elevului.* (G.)
b) adăugăm substantivului adjectivul pronominal, realizând acordul:
→ Cartea este a elevului *căruia* (*a cărui* elev)...
c) transformăm apoi propoziția obținută în interogativă:
→ A *cărui* elev este cartea? (atr. adj. în G. – adj. pron. inter.)
d) transformăm propoziția interogativă în subordonată, așezând-o pe lângă o regentă:
→ Nu știu[1]/ *a cărui* elev este cartea.[2]/ (atr. adj. în G. – adj. pron. rel.)

8.
a) *Atribute substantivale genitivale și prepoziționale*
Meritele *celor doi* au fost recunoscute. (G.)
Contribuția *celui de-al treilea* a fost mai mare. (G.)
I-a plăcut mai mult cadoul *de la cei trei.* (Ac.)
Scrisoarea *de la cel de-al doilea* sosește mai greu. (Ac.)
Pedeapsa *împotriva celor doi (celui de-al doilea)* a fost aspră, dar dreaptă. (G.)
Reușita *datorită celor doi (celui de-al doilea)* le-a umplut inima de bucurie. (D.)

b) *Atribute adjectivale*:
G.: Cărțile *celor doi* elevi sunt îngrijite.
Evoluția *celei de-a doua* sportive i-a impresionat pe spectatori.
Ac.: Pe *cei doi* elevi i-am văzut la spectacol.
Ileana stă în banca *a doua.*

Observații:
Pentru a alcătui corect exemplele de la *a*, folosiți numeralele cu valoare substantivală, evitând să le alăturați un substantiv cu care să se acorde.
Pentru a alcătui corect exemplele de la *b*, folosiți numeralele cu valoare adjectivală, alăturându-le un substantiv cu care să se acorde.

9.
Cartea-*ți* se află în mapă. (stă imediat lângă substantivul determinat)
Își ia ghiozdanul. (stă înaintea unui verb la diateza activă pronominală)
Blânda-*i* privire dezvăluia un suflet cald. (stă după un adjectiv articulat definit).

10.
a) *de învățat* – subiect;
b) *de învățat* – atribut verbal;
c) *de învățat* – nume predicativ;
d) *de a citi* – nume predicativ;
e) *de a citi* – atribut verbal;
f) *a citi* – subiect;
g) *fumegânde* – atribut adjectival;
h) *fumegând* – atribut verbal;
i) *fumegând* – subiect;
j) *fumegânde* – nume predicativ.

COMPLEMENTUL

A. DEFINIŢIE

Complementul este partea secundară de propoziţie care **determină** un verb (o locuţiune verbală) la un mod predicativ sau nepredicativ, un adjectiv (o locuţiune adjectivală), un adverb sau o interjecţie şi **arată** cine suferă o acţiune, o stare sau o însuşire, de cine este săvârşită o acţiune pasivă, în ce împrejurare se săvârşeşte o acţiune sau există o însuşire.

→ *Învaţă* ***poezia***. (verb la mod personal)
→ *Învăţând* ***poezia***, va obţine o notă mare. (verb la mod nepersonal)
→ *N-a băgat de seamă* ***nimic***. (locuţiune verbală la mod personal)
→ *Nebăgând de seamă* ***cele întâmplate***, n-a putut depune mărturie. (locuţiune verbală la un mod nepersonal)
→ Pomii erau *plini* ***de flori***. (adjectiv)
→ Nu este *în stare* ***de nimic***. (locuţiune adjectivală)
→ Zboară *lin* ***ca vântul***. (adverb)
→ *Hai* ***acasă***. (interjecţie)

B. FELURILE COMPLEMENTELOR

I. Complemente necircumstanţiale:

1. *complement direct;*
2. *complement indirect;*
3. *complement de agent;*

II. Complemente circumstanţiale:

1. *complement circumstanţial de loc;*
2. *complement circumstanţial de timp;*
3. *complement circumstanţial de mod;*
4. *complement circumstanţial de cauză;*
5. *complement circumstanţial de scop;*
6. *complement circumstanţial condiţional;*
7. *complement circumstanţial concesiv;*
8. *complement circumstanţial consecutiv;*
9. *complement circumstanţial instrumental;*
10. *complement circumstanţial sociativ;*
11. *complement circumstanţial de relaţie;*
12. *complement circumstanţial opoziţional;*
13. *complement circumstanţial cumulativ;*
14. *complement circumstanţial de excepţie.*

– Felul complementelor se stabileşte cu ajui exprimă ele (după înţeles).

C. COMPLEMENTUL DIRECT

I. Complementul direct este partea secundară de propoziţie care determină un verb (o locuţiune verbală) tranzitiv(ă) la un mod predicativ sau nepredicativ sau o interjecţie predicativă

şi arată obiectul asupra căruia se răsfrânge în mod direct acţiunea verbului sau care este rezultatul ei.

→ *A copiat* ***textul***.
→ *Cumpărând* ***cartea***, a făcut un lucru bun.
→ *Am băgat de seamă* ***neliniştea*** ta.
→ *Dându-**l*** huţa, îl răsfăţa.
→ *Iat-**o***.

II. Răspunde la **întrebările** *pe cine?, ce?.*

III. Se **exprimă** prin:

1. ***substantiv*** comun sau propriu în Ac. fără prepoziţie sau cu prepoziţia *pe*:
→ Am citit *romanul.*
→ L-am întâlnit *pe Marin.*
2. ***nouă din cele zece feluri de pronume*** (cu excepţia celui de întărire):
→ *Pe el (pe dumnealui, pe acesta, pe fiecare, pe ai voştri)* l(i)-a felicitat.
→ Nu mi-ai spus[1]/ *pe care* l-a lăudat.[2]/
→ *Pe cine* cauţi?
→ Să nu lauzi *pe nimeni.*
3. ***numeral*** cardinal propriu-zis, colectiv, fracţionar şi ordinal:
→ *Pe cei doi (pe amândoi, pe al doilea)* i(l)-am văzut în oraş.
→ Luăm *o doime* din întreg.
4. ***verb*** la infinitiv, supin şi gerunziu:
→ Nu ştie *a scrie.*
→ Am auzit *strigând.*
→ N-a terminat *de învăţat.*
5. ***interjecţie***:
→ Am auzit *trosc!*

IV. Complementul direct **se construieşte cu prepoziţia** ***pe*** în următoarele situaţii:

a) când este exprimat prin nume proprii de persoane sau de animale ori prin nume comune de persoane identificate de vorbitori:
→ Priveşte-l *pe Ionel.*
→ Alungă-l *pe Grivei.*
→ Cheamă-l *pe prietenul tău.*
→ I-am văzut *pe colegii* tăi.

b) când este exprimat prin forme accentuate ale pronumelor personale sau reflexive, prin pronume posesive, demonstrative, nehotărâte, negative, care ţin locul numelor de persoană sau prin pronume interogative şi relative, cu excepţia pronumelui *ce*:
→ *Pe el (pe dumnealui, pe al tău, pe acesta, pe fiecare)* l-a felicitat directorul.
→ Să nu crezi *pe niciunul.*
→ Nu ştiu[1]/ *pe care* l-a chemat.[2]/
→ Se laudă *pe sine.*
→ *Pe cine* aştepţi?

c) când este exprimat prin numerale cardinale propriu-zise, colective ori ordinale, precedate sau nu de articolele demonstrative adjectivale:
→ I-am văzut *pe cei trei.*
→ L-am felicitat *pe (cel de-)al treilea.*
→ Le-a lăudat *pe amândouă.*

d) când este exprimat prin substantiv provenit din adjectiv precedat de articolul demonstrativ (adjectival):

→ L-a chemat *pe cel mare.*

V. Complementul direct poate fi **reluat** sau **anticipat** printr-o formă neaccentuată de acuzativ a pronumelui personal:

1. ***reluat***, când forma neaccentuată apare după complementul direct:

→ *Pe Mihai l*-a felicitat directorul.

2. ***anticipat***, când forma neaccentuată apare înaintea complementului direct:

→ L-am văzut *pe Mihai* la film.

VI. Topica

1. Complementul direct este așezat de obicei după verb; uneori, se intercalează între ele o altă parte de propoziție:

→ *A văzut* ***un film*** interesant.

→ *A văzut* astăzi ***un film*** interesant.

2. Complementul direct poate să stea și înaintea verbului determinat:

→ ***Bricheta*** *am găsit-o* în buzunar.

3. În unele situații, complementul direct are topică fixă:

→ ***Mă*** *cheamă.*

→ ***M***-*a pedepsit.*

→ *A rugat-**o**.*

→ *Va chema-**o**.*

4. Alteori stă între părțile componente ale unor forme verbale compuse:

→ *Chematu-**m**-a.*

→ *Să **ne** laude.*

→ *Chema-**l**-ar.*

VII. Punctuația

Nu se desparte prin virgulă de termenul regent dacă este așezat imediat lângă acesta:

→ I-am dat *un creion.*

Două complemente directe coordonate prin juxtapunere sau prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale coordonatoare, cu excepția lui *și, ori, sau, și cu*, nerepetate, se despart prin virgulă:

→ N-a cumpărat *nici cărți*[,] *nici caiete.*

D. COMPLEMENTUL INDIRECT

I. Complementul indirect este partea secundară de propoziție care determină un verb (o locuțiune verbală) la un mod predicativ sau nepredicativ, o interjecție predicativă, un adjectiv (o locuțiune adjectivală), ori un adverb și arată obiectul căruia i se atribuie sau i se adresează o acțiune, o însușire sau o caracteristică.

→ *S-a întâlnit **cu el.***

→ Plângea mereu, *gândindu-se **la el.***

→ *Și-a dat seama **de greșeală.***

→ *Neluându-**i** apărarea*, a greșit față de el.

→ *Bravo **ție**! Vai **de ei!***

→ Pomii erau *plini **de flori.***

→ Acesta e un obiect *necesar **familiei.***

→ E *în stare **de orice.***

→ E *rău **de ei.***

→ Ea s-a comportat *asemănător **părinților.***

II. Răspunde **la întrebările**: *cui?, împotriva cui?, contra cui?, asupra cui?, pentru cine (ce)?, de cine (ce)?, la cine (ce)?, cu cine (ce)?, în cine (ce)?, spre cine (ce)?, din cine (ce)?, față de cine (ce)?, dintre cine (ce)?, despre cine (ce)?* etc.

Poate să răspundă și la întrebarea *pe cine?* (specifică pentru complementul direct) dacă regentul este un verb intranzitiv și nu poate fi anticipat.

→ S-a bazat întotdeauna ***pe prietenul*** său.

III. Complementul indirect **se exprimă prin**:

1. ***substantive*** comune sau proprii, în cazurile ***dativ, acuzativ*** cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale: *pentru, la, de, cu, în, spre, din, întru, dintre, pe, față de* etc. și ***genitiv*** cu prepozițiile *asupra, contra, împotriva*:

→ S-au adresat *colegilor.* (D.)

→ Se teme *de ploaie.* (Ac.)

→ Luptăm *împotriva nedreptăților.* (G.)

2. ***adjective propriu-zise*** sau ***provenite*** din participiu la Ac. cu prepozițiile *de, din, în*:

→ *Din alb* s-a făcut negru.

3. ***adjective pronominale posesive*** construite cu prepoziții specifice genitivului:

→ Toți s-au ridicat *împotriva voastră.*

4. ***numerale*** cu valoare substantivală în cazurile ***dativ, acuzativ*** cu prepoziție și ***genitiv*** cu prepoziție:

→ Le-am dat *celor doi* (*amândurora, unei treimi din ei, celui de-al doilea*) premii.

→ Vorbeam *despre cei trei* (*despre amândoi, despre o treime din ei, despre cea de-a doua).*

→ Se interesează *de câte trei* dintre copiii fiecărei clase.

→ S-au ofensat *împotriva celor doi* (*împotriva amândurora, împotriva **unei treimi** dintre ei, împotriva celui de-al doilea*).

5. ***pronume*** în cazurile ***dativ, acuzativ*** cu prepoziție și ***genitiv*** cu prepoziție:

→ *Lui* (*dumnealui, alor noștri, acestuia, fiecăruia*) i-am dat o carte.

→ *Își* repetă mereu reproșurile făcute.

→ *Cui* i-ai dat mingea?

→ Nu știu[1]/ *cui* i se cuvin laudele.[2]/

→ *Nimănui* nu i s-a oferit această posibilitate.

→ Mi-e dor *de el* (*de dumnealui, de al nostru, de acela, de toți*).

→ Se gândește numai *la sine.*

→ *Cu cine* vorbeai?

→ Știu[1]/ *de cine* ți-e dor.[2]/

→ Nu se teme *de niciunul* dintre ei.

→ Au luptat *împotriva lor* (*dumnealor, împotriva alor voștri, împotriva tuturor, împotriva celorlalți*).

→ *Contra cui* ați votat?

→ N-am aflat[1]/ *contra cui* au complotat.[2]/

→ Nu complotează *împotriva nimănui.*

6. ***verbe*** la modurile ***infinitiv*** cu prepozițiile *de, din, la, în, pentru*, ***supin*** format cu prepoziția *de* și ***gerunziu***:

→ Se gândește *a* te *căuta.*
→ S-a săturat *de așteptat.*
→ S-a plictisit *învățând.*

V. Complementul indirect poate fi **reluat** sau **anticipat** printr-o formă neaccentuată a pronumelui personal:

→ *Mie **mi*** se cuvine acest drept.
→ ***Ți*** s-a dat și *ție* o parte din câștig.

VI. Topica

1. Complementul indirect este așezat de obicei imediat după verb sau orice termen regent, dar poate sta și înaintea acestora pentru a fi scos în evidență:

→ Spune *dirigintelui* cele întâmplate.
→ *Băiatului* să-i dai premiul întâi.

2. Complementul indirect exprimat prin forme neaccentuate de pronume personal sau reflexiv are în unele situații topică fixă ca și complementul direct:

→ ***I***-a dat cartea.
→ Dându-***i*** cartea.

VII. Punctuația

1. Se despart prin virgulă complementele indirecte coordonate prin juxtapunere sau prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale coordonatoare, cu excepția lui *și, ori, sau, și cu* nerepetate.

→ Le-am dat *mamei*[,] *lui tata* și *Mioarei* câte un cadou.

2. Complementul indirect nu se desparte prin virgulă dacă este așezat imediat după verbul determinat:

→ I-am dat *colegului* manualul meu.

E. COMPLEMENTUL DE AGENT

I. Complementul de agent este partea secundară de propoziție care determină un verb la diateza pasivă, la diateza reflexivă cu înțeles pasiv, un verb la participiu sau supin cu valoare pasivă sau unele adjective derivate cu sufixul *-bil* și arată autorul (agentul) real al acțiunii suportate de subiectul gramatical.

→ El *este chemat* ***de profesor***.
→ Notele *se acordă* ***de către juriul*** concursului.
→ Hotărârea aceasta este ușor *de contestat* ***de către oricine***.
→ Nota *acordată* ***de profesor*** l-a nemulțumit.
→ Performanțele lui sunt *inabordabile* ***de către*** alți ***sportivi***.

II. Răspunde la **întrebările** *de cine (ce)? de către cine (ce)?*.

Complementul de agent este socotit subiectul logic al propoziției.

Trecând verbul la diateza activă, complementul de agent devine subiect, iar subiectul, complement direct.

→ *Elevul* este chemat **de profesor**.
→ *Profesorul* (îl) cheamă **(pe) elev**.
sb cd

III. Complementul de agent se exprimă prin:

1. ***substantiv*** comun sau propriu în cazul ***acuzativ*** precedat de prepozițiile *de* sau *de către*:

→ A fost lăudată *de (către) colegi* și *de către Mihai*, fratele ei.

2. ***numerale*** cu valoare substantivală în ***acuzativ*** cu aceleași prepoziții:

→ A fost felicitat *de cei trei (de amândoi, de al treilea).*
→ Problema a fost rezolvată *de o treime* din elevi (*de câte doi* din fiecare clasă).

3. ***pronume*** în ***acuzativ*** cu aceleași prepoziții:

→ Propunerea a fost făcută *de mine* (*de dumnealui, de acesta, de ai noștri, de fiecare*).
→ *De cine* a fost lăudat?
→ Nu știu[1]/ (*de cine*) a fost așteptată.[2]/
→ Problema n-a fost rezolvată *de niciunul* dintre ei.

IV. Topica

1. Complementul de agent stă de obicei după termenul regent (vezi exemplele de mai sus).
2. Stă înaintea acestuia când este exprimat prin pronume interogativ și/sau relativ (vezi exemplele de mai sus) ori când se insistă asupra agentului acțiunii:

→ *De tine* a fost adusă scrisoarea?

V. Punctuația

1. Indiferent de topică, complementul de agent nu se desparte prin virgulă de termenul regent.
2. Când sunt coordonate au aceeași punctuație ca și complementul direct și indirect.

F. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

I. Complementul circumstanțial de loc este partea secundară de propoziție care determină un verb (o locuțiune verbală), o interjecție predicativă sau, mai rar, un adjectiv și arată locul în care se desfășoară o acțiune sau se manifestă o însușire, limitele spațiale (punctul de plecare sau de sosire, intervalul) și direcția acțiunii.

→ *Se duce* ***la Craiova***.
→ A *luat-o la fugă* ***spre gară***.
→ *Hai* ***acasă***.
→ Echipa *victorioasă* ***pe teren*** propriu a fost aplaudată de spectatori. (apud Avram, ***Gramatica***, p. 304)

II. Răspunde la **întrebările** *unde?, de unde?, până unde?, încotro?*.

III. Se exprimă prin:

1. ***substantive*** comune sau proprii în cazurile ***acuzativ*** cu prepoziții și locuțiuni prepoziționale: *în, la, după, între, lângă, către, de la, sub, de lângă, de sub, de pe sub, dintre, pe, peste, până, până la, printre, spre, dinspre, aproape de, departe de, dincolo de*, ***genitiv*** cu prepoziții și locuțiuni prepoziționale: *înaintea, înapoia, deasupra, dinaintea, dedesubtul, în fața, în spatele, în mijlocul, în jurul, de-a lungul, de-a latul* etc. și ***dativ*** (***locativ***) în expresii ce exprimă ideea de loc:

→ Cartea este *pe masă.*
→ S-a oprit *în fața școlii.*
→ El a rămas *locului.*

2. ***pronume*** în cazurile ***acuzativ, genitiv*** cu aceleași prepoziții și locuțiuni prepoziționale ca și la substantiv și ***dativ posesiv***, precedat de prepoziții cu regim de genitiv:

→ S-a așezat *lângă el* (*lângă dumnealui, lângă ai noștri, lângă celălalt, lângă **altul***).
→ ***Către cine*** s-a îndreptat?

→ Nu știu[1]/ *spre care* au plecat.[2]/
→ N-a pus grâu *în niciunul* dintre saci.
→ Oamenii se adunară *în jurul lor (în jurul dumnealor, în jurul alor voștri, în jurul acelora, în jurul altora).*
→ *Înaintea cui* ai stat la spectacol?
→ Nu știu[1]/ *înaintea căruia* se afla ceașca de cafea.[2]/
→ *În fața niciunuia* dintre voi nu se aflau bucate alese.
→ Cartea se află *înainte-ți.*
→ Și le pusese *înainte-și.*

3. ***adjectiv pronominal posesiv*** în ***acuzativ*** precedat de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale cu regim de genitiv.
→ Se adunase multă lume *în jurul vostru.*

4. ***numerale*** cu valoare substantivală în cazurile ***acuzativ*** și ***genitiv***, precedate de aceleași prepoziții și locuțiuni prepoziționale ca și la substantiv:
→ Se îndrepta *către cei trei* (*către amândoi, către al treilea*).
→ *În preajma celor doi* (*amândurora, celui de-al treilea*) venise multă lume.

5. ***adverbe*** cu sau fără prepoziție și ***locuțiuni adverbiale*** de loc:
→ Pleacă *de acolo.*
→ Du-te *afară.*
→ Pune-l *în față.*

6. ***verbe*** la supin:
→ Ba și *pe la scăldat* am tras o raită (apud Popescu, ***Gramatică***, p. 461).

IV. Topica

1. Complementul circumstanțial de loc stă înaintea termenului regent sau după acesta (vezi exemplele anterioare).
2. Poate fi așezat și între subiect și predicat sau între verbul copulativ și numele predicativ:
→ Se află *acolo* o mulțime de lume.
→ Tu ești *la școala* voastră cel mai bun elev.
3. Când este exprimat prin adverbe sau prin pronume interogative și relative, stă la începutul propoziției:
→ *Unde* te duci?
→ *Lângă cine* ai stat?
→ Spune-mi[1]/ *unde* ai fost.[2]/
→ Spune-mi[1]/ *lângă cine* ai stat.[2]/

V. Punctuația

1. Complementele circumstanțiale de loc coordonate prin juxtapunere sau prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale cu excepția lui *și, ori, sau*, nerepetate, se despart prin virgulă:
→ A fost *în oraș*[,] *în parc* și *la stadion.*
→ Nu e nici *în casă*, nici *în curte.*
2. Complementul circumstanțial de loc cu sau fără determinări, așezat între subiect și predicat, se izolează între virgule dacă subiectul este așezat înainte de predicat:
→ Copiii[,] *aici*[,] se joacă în voie.
3. Dacă subiectul este așezat după predicat, complementul circumstanțial de loc, intercalat între acestea, se izolează numai dacă se insistă asupra lui:
→ Mergi[,] *acolo*[,] și tu.

4. Complementul circumstanțial de loc așezat la începutul propoziției se desparte prin virgulă numai dacă nu se insistă asupra lui:
→ *Acolo*[,] *vezi* locuri minunate.
5. Se desparte prin virgulă și atunci când este așezat înainte de locul pe care îl ocupă în ordinea normală a complementelor:
→ Ai citit poezia ieri[,] *la școală.*

G. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

I. Complementul circumstanțial de timp este partea secundară de propoziție care determină un verb (o locuțiune verbală) la un mod predicativ sau nepredicativ, o interjecție predicativă, un adjectiv sau un adverb și arată timpul în care se desfășoară o acțiune sau se manifestă o însușire.
→ ***Mâine*** *mergem* la țară.
→ A făcut bine, *mergând* ***atunci*** la școală.
→ ***Atunci*** *și-a dat seama* de greșeală.
→ *Hai* ***acum*** la școală.
→ Echipa *victorioasă* ***atunci*** n-a mai reușit această performanță.
→ *Astăzi* ***de dimineață*** a venit și el.

II. Răspunde la **întrebările** *când?, de când?, până când?, cât timp?.*

III. Se exprimă prin:
1. ***substantive*** comune în ***acuzativ fără prepoziție***, fiind însoțite de obicei de adjective propriu-zise, de adjective pronominale nehotărâte sau de numerale:
→ A plecat în străinătate ***anul trecut.***
→ Lupta a durat ***cinci zile.***
→ Stă acolo ***toată ziua.***
2. ***substantive*** comune sau proprii în cazurile ***acuzativ*** precedate de ***prepoziții*** și ***locuțiuni prepoziționale***: *în, la, după, între, spre, de la, pe la, înspre, către, cu, de peste, până, înainte de, în timp de, în vreme de, în jur de, aproape de* etc. și ***genitiv*** precedate de ***prepoziții*** sau ***locuțiuni prepoziționale***: *înaintea, asupra, în urma, în timpul, în cursul, în vremea, de-a lungul, în mijlocul* etc.:
→ A sosit la școală ***după colegii*** lui.
→ A plecat ***de două zile.***
→ Se plimbă prin parc ***în fiecare zi.***
→ Plecase la drum ***asupra nopții.***

După cum se observă din al doilea și al treilea exemplu, și substantivele în acuzativ cu prepoziție pot fi însoțite de adjective nehotărâte sau de numerale.

3. ***pronume*** în cazurile ***acuzativ***, ***genitiv***, precedate de aceleași prepoziții sau locuțiuni prepoziționale ca și substantivele și ***dativ posesiv***, precedate de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale cu regim de genitiv:
→ Vom pleca de la școală *după el* (*după dumnealui, după ai voștri, după acesta, după toți*).
→ *După care* veți pleca de la școală?
→ Nu v-ați hotărât[1]/ *după care* veți pleca de la școală?[2]/
→ Nu vom pleca de la școală *după niciunul* dintre colegi, ci *înaintea lor.*
→ Vom pleca acasă *înaintea dumnealor* (*înaintea acestora, înaintea alor noștri, înaintea tuturor*).

→ *Înaintea cui* au sosit?
→ N-au sosit *înaintea niciunuia* dintre ai noştri.
→ N-am aflat[1]/ *înaintea cui* au sosit.[2]/
→ Au sosit acolo *înainte-ţi.*

4. ***adjective pronominale posesive*** în cazul ***acuzativ***, precedate de prepoziţii sau de locuţiuni prepoziţionale cu regim de genitiv:
→ Am sosit la gară *înaintea voastră.*

5. ***adjective propriu-zise*** referitoare la vârstă, în cazul acuzativ, precedate de prepoziţia *de*:
→ Îl cunosc *de mic.*

6. ***numerale*** cardinale, ordinale şi colective, cu valoare substantivală, în cazurile ***acuzativ*** şi ***genitiv***, precedate de aceleaşi prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale ca şi substantivul:
→ Am ajuns în parc *odată cu cei doi (odată cu amândoi, odată cu cel de-al treilea).*
→ Am sosit la şcoală *înaintea celor doi (înaintea amândurora, înaintea celui de-al treilea).*

7. ***numerale adverbiale***:
→ *De două ori* m-am trezit azi-noapte.

8. ***verbe*** la modurile ***infinitiv*** cu prepoziţia *până* sau locuţiunea prepoziţională *înainte de*, ***gerunziu*** şi ***participiu***:
→ *Până a veni* tu, el a plecat.
→ *Mergând* spre şcoală, m-am întâlnit cu el.
→ *Ajunsă* în Bucureşti, s-a dus mai întâi la muzeu.

9. ***adverbe*** cu sau fără prepoziţie şi ***locuţiuni adverbiale*** de timp:
→ Au plecat *de ieri.*
→ Ei vor sosi *mâine.*
→ Vine pe la noi *din când în când.*

IV. Topica

1. Acest complement poate sta după termenul regent sau înaintea acestuia, în funcţie de intenţia vorbitorului de a evidenţia acţiunea sau momentul săvârşirii ei (vezi exemplele anterioare).
2. Poate fi aşezat între subiect şi predicat, între verbul copulativ şi numele predicativ sau între părţile componente ale unei locuţiuni verbale:
→ Merg *acum* şi ei în parc.
→ Şi-a dat *atunci* seama de urmări.
→ Tu eşti *acum* mai harnic.
3. Când este exprimat prin pronume şi adverbe interogative şi relative, stă întotdeauna la începutul propoziţiei:
→ *Când* pleacă?
→ Nu ştiu[1]/ *când* pleacă.[2]/

V. Punctuaţia

Şi în situaţia complementului circumstanţial de timp se aplică aceleaşi reguli ca la circumstanţialul de loc.

Acest complement se mai desparte prin virgulă şi atunci când este exprimat prin verb şi este antepus termenului regent:
→ *Plimbându-se*[,] s-a întâlnit cu el.

H. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE MOD

I. Partea secundară de propoziţie care **determină** un verb (o locuţiune verbală) la un mod personal sau nepersonal, o interjecţie predicativă, un adjectiv sau un adverb şi arată cum se desfăşoară o acţiune sau cum se prezintă o însuşire, conformitatea cu ceva ori evaluarea cantitativă a unei acţiuni sau a unei însuşiri.
→ *Se îndreaptă* ***agale*** spre şcoală.
→ L-am văzut *venind* ***încet*** dinspre malul apei.
→ *Şi-a dat seama* ***uşor*** de cele întâmplate.
→ *Dându-şi seama* ***foarte repede*** de pericol, şi-a luat măsuri de apărare.
→ *Hai* ***mai repede.***
→ Ea este ***cam*** *răutăcioasă!*
→ Vorbeşte ***cam repede.***

II. Răspunde la **întrebările** *cum?, în ce fel?, în ce mod?, în ce chip?, cât?, cât de?.*

III. Este de **trei feluri**:
1. ***complement circumstanţial de mod propriu-zis***:
→ Intră *repede* în clasă.
2. ***complement circumstanţial de mod comparativ***:
→ Se comportă *ca un om* matur.
→ Aleargă repede *ca vântul.*
→ Este înalt *cât casa.*
3. ***complement circumstanţial de mod de măsură***:
→ Preţurile au crescut *cu 25%.*
→ Covorul este lung *de doi metri.*

IV. Se exprimă prin:
1. ***substantive*** în cazurile:
a) ***acuzativ*** fără prepoziţie însoţit de prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale *a, cu, după, din, dintru, fără, în, pe, la, prin, între, în conformitate cu, potrivit cu, în raport cu (de), în funcţie de, faţă de, în comparaţie cu, în chip de, la fel ca* ş.a. ori de adverbele de comparaţie cu valoare de prepoziţie *ca (şi), cât (şi), decât*:
→ Ascultă *cu atenţie.*
→ Vorbeşte *ca o moară* neferecată.
→ El este cel mai isteţ *din clasă.*
→ Miroase *a busuioc.*
→ A fost promovat *în funcţie de rezultate.*
→ Este mai mare *decât Mihai.*
→ A funcţionat *în conformitate cu planul* stabilit.
b) ***genitiv*** însoţit de prepoziţiile sau de locuţiunile prepoziţionale *împotriva, în baza, în lumina, în temeiul, pe măsura* etc.:
→ Înoată *împotriva curentului.*
→ Legea a fost adoptată *în temeiul Constituţiei.*
→ *Pe măsura studiului* asiduu, devenea tot mai pregătită.
c) ***dativ*** precedat de prepoziţiile *contrar, conform, potrivit, aidoma, asemenea* sau fără prepoziţie (când determină adjectivele sau adverbele *inferior, superior, posterior, anterior, ulterior)*:
→ A procedat *conform înţelegerii.*

→ A procedat *asemenea colegilor* săi.
→ S-a comportat *contrar așteptărilor.*
→ Acest produs este inferior *produselor* indigene.

2. ***substantive nume de unități de măsură*** în cazul ***acuzativ***, determinate de numerale, însoțite de prepozițiile *de, cu, până la*:
→ Soarele se urcase *de două sulițe* pe cer.

3. ***adjective*** în cazul ***acuzativ***, precedate de adverbe cu valoare de prepoziție:
→ De spaimă, era mai mult mort *decât viu.*

4. ***numerale***:

a) *cu valoare adverbială*:
→ L-a plătit *triplu.*
→ A frânt pâinea *în două.*
→ Muncește *însutit.*

b) *cu valoare substantivală* în cazurile ***acuzativ***, precedat de prepoziții, adverbe comparative sau locuțiuni prepoziționale (aceleași ca la substantiv), în ***genitiv*** cu locuțiuni prepoziționale (aceleași ca la substantiv) și ***dativ*** cu prepoziții (aceleași ca la substantiv) sau fără prepoziții:
→ A acționat *în conformitate cu cei patru.*
→ A acționat *în funcție de amândoi.*
→ A procedat *potrivit cu a doua* dintre legi.
→ A procedat *ca și cei doi* (*ca și cel de-al doilea, ca amândoi, ca o treime dintre ei*).
→ Era mai cumsecade *decât cei doi* (*decât al doilea, decât amândoi, decât o treime* dintre ei.)
→ Hotărârea a fost adoptată *în temeiul celei de-a doua* dintre legi.
→ A acționat *conform celor trei* dintre colaboratori.
→ A procedat *contrar celui de-al doilea* (*contrar amândurora*).
→ Era superior *celor trei* (*celui de-al treilea, amândurora, unei treimi* dintre ei).

Când arată măsura, complementul circumstanțial de mod exprimat prin numeral cu valoare substantivală este determinat de un substantiv precedat de prepozițiile *de, cu, (până) la*:
→ Terenul este lung *de două sute de metri.*

5. ***numerale adverbiale***:
→ Este *de două ori* mai lung.

6. ***pronume*** în cazurile:

a) ***acuzativ*** precedat de prepoziții, de locuțiuni prepoziționale sau de adverbe comparative (aceleași ca la substantiv):
→ Referatul a fost întocmit *în raport cu al vostru* (*în raport cu celălalt etc.*).
→ Este mai mare *decât mine* (*decât dumneata, decât ai noștri, decât acesta, decât toți*).
→ *Decât cine* e mai mare?
→ Nu știu[1]/ *decât cine* e mai mare.[2]/
→ Nu e mai mare *decât niciunul* dintre ei.

b) ***genitiv*** precedat de prepoziții și de locuțiuni prepoziționale (aceleași ca la substantiv):
→ Deși curentul era puternic, ei înotau *împotriva lui.*
→ Legea a fost aprobată și au acționat *în temeiul ei* (*al acesteia* etc.).

c) ***dativ*** precedat de prepoziții (aceleași ca la substantiv) sau fără prepoziții:
→ A procedat *contrar lor.*
→ *Potrivit cui* a acționat?

→ Am hotărât *conform acelora.*
→ Am procedat *asemenea lui* (*dumnealui, asemenea acelora, asemenea alor noștri, asemenea tuturor* etc.).
→ Este inferior *lui* (*dumnealui, celuilalt, alor noștri, altora* etc.).

7. ***verbe*** la modurile ***infinitiv*** (precedat de prepoziția *fără* sau de adverb comparativ), ***gerunziu*** sau ***participiu*** (cu valoare adjectivală precedat de adverb comparativ):
→ A plecat *fără a spune.*
→ A-ți scrie temele e la fel de important *ca a învăța.*
→ Venea *alergând.*
→ Rămase uimită *ca lovită* de trăsnet.

8. ***adverbe*** (unele provenite din substantive) fără prepoziție sau precedate de adverbe comparative cu valoare de prepoziție ori ***locuțiuni adverbiale***:
→ Doarme *buștean.*
→ Vorbește *repede.*
→ Era la fel de fericită *ca ieri.*
→ S-a dus acolo *cu de-a sila.*

interjecție:
→ Și o pornim *teleap-teleap.*

V. Topica

1. Complementul circumstanțial de mod stă de obicei după termenul regent, dar poate sta și înaintea acestuia, când se insistă asupra lui:
→ Învață *bine.*
→ *Bine* ai procedat.

2. Ca și celelalte complemente circumstanțiale, poate fi intercalat între subiect și predicat, între verbul copulativ și numele predicativ sau între părțile unei locuțiuni verbale:
→ S-a auzit *brusc* o lovitură.
→ Îmi aduc *bine* aminte.
→ Este *ușor* influențabil.

Când este exprimat prin pronume sau adverbe interogative și relative, prin adverbele *cam, prea, mai, tot, așa (de), atât (de), astfel (de)* are topică fixă și stă înaintea termenului regent:
→ *Conform cui* a procedat?
→ *Cum* învață?
→ Vorbește *cam* încet.
→ Totul este *atât de* minunat!
→ Nu se știe[1]/ *conform cui* a procedat.[2]/
→ E de admirat felul[1]/ *cum* învață.[2]/
→ Merge *prea* repede.

VI. Punctuația

1. Complementul circumstanțial de mod are aceeași punctuație ca și celelalte complemente circumstanțiale în funcție de mijloacele de realizare a raportului de coordonare, de topica lui în propoziție (la începutul propoziției, între subiect și predicat) sau față de alte feluri de complemente (vezi punctuația complementului circumstanțial de loc).

2. Așezat imediat după termenul regent, nu se desparte prin virgulă:
→ Învață *repede* și *bine.*

3. De asemenea, nu se desparte prin virgulă, când este exprimat prin pronume și adverbe interogative și relative sau prin adverbele *prea, cam, mai, atât de, așa de* (vezi exemplele anterioare).

I. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ

I. Complementul circumstanțial de cauză este partea secundară de propoziție care determină un verb (o locuțiune verbală), un adjectiv, un adverb sau o interjecție și arată cauza unei acțiuni, a unei stări sau a unei însușiri.

→ *Nu vine **de teamă**.*
→ ***Din neatenție**, nu și-a dat seama* de pericol.
→ Era *gârbovă **de bătrânețe**.*
→ Înghețase *rău **din cauza viscolului**.*
→ Vaza *zdronc!* ***din cauza loviturii**.*

II. Răspunde la **întrebările** *din ce pricină?, din ce cauză?*.

III. Se exprimă prin:

1. ***substantive*** în cazurile ***acuzativ*** (precedate de prepozițiile *de, dintre, pentru, la, în, pe* ș.a. sau de locuțiunile prepoziționale *din cauză de, din motiv de*) și ***genitiv*** (cu locuțiunile prepoziționale *din cauza, din pricina*):
→ A înghețat *de frig.*
→ A întârziat *din cauza unui coleg.*
→ A lipsit *din cauză de boală.*
2. ***adjectiv propriu-zis*** în ***acuzativ*** precedat de prepoziția *de*:
→ Nu mai putea *de flămândă.*
3. ***pronume*** în cazurile ***acuzativ*** și ***genitiv***, cu prepozițiile și locuțiunile prepoziționale menționate la substantiv:
→ M-a certat *pentru el (pentru dumneata, pentru acesta, pentru altul* etc.).
→ A absentat *din cauza lui (din cauza dumneaei, din cauza alor tăi, din cauza aceluia, din cauza altuia* etc.).
→ *Din cauza cui* a alunecat?
→ Nu știu[1]/ *din cauza cui* a absentat?[2]/
→ Accidentul nu s-a produs *din cauza niciunuia* dintre ai noștri.
4. ***adjectiv pronominal posesiv*** în cazul ***acuzativ***, precedat de locuțiunile prepoziționale *din cauza, din pricina*, cu regim de genitiv:
→ A întârziat *din cauza voastră.*
5. ***numeral*** cu valoare substantivală în cazurile ***acuzativ*** și ***genitiv***, cu prepozițiile și locuțiunile prepoziționale menționate la substantiv:
→ S-au supărat *pentru cei doi (pentru al doilea, pentru amândoi).*
→ Au pierdut concursul *din cauza celor doi (din cauza celui de-al doilea, din cauza amândurora).*
6. ***verbe*** la modurile ***gerunziu***, ***infinitiv perfect,*** formă negativă (precedat de prepozițiile *pentru, de*) și ***participiu*** (cu prepoziția *de*):
→ *Întârziind* la oră, n-a mai intrat în clasă.
→ Era nemulțumit *pentru a nu fi reușit.*
→ Nu mai putea *de obosită.*
7. ***adverbe*** cu prepoziția *de* și ***locuțiuni adverbiale***:
→ *De tare*[1a]/ (ce) vorbește[2]/ te asurzește.[1b]/
→ *De aceea* n-a venit, că a fost bolnav.

IV. Topica

1. Stă de obicei după termenul regent, dar poate sta și înaintea acestuia (vezi exemplele anterioare).
2. Stă înaintea regentului, când este exprimat prin pronume interogativ sau relativ, prin locuțiune adverbială sau printr-un gerunziu urmat de determinanți (vezi exemplele anterioare).

V. Punctuația

1. În situația complementelor circumstanțiale de cauză coordonate se aplică aceleași reguli ca și la celelalte complemente circumstanțiale.
2. Aceleași reguli ca la celelalte complemente circumstanțiale se aplică și atunci când complementul circumstanțial de cauză este așezat între subiect și predicat.
3. Despărțirea lui prin virgulă este obligatorie dacă este antepus termenului regent și este reluat printr-un corelativ sau dacă este exprimat printr-un verb la gerunziu:
→ *De teamă*[,] de asta n-a venit.
→ *Întârziind*[,] n-a mai intrat în sala de spectacol.
4. În rest, folosirea virgulei depinde de importanța care i se acordă în comunicare și de context:
→ Tremura *de frig.*
→ Nu s-a dus[,] *de fricoasă.*

J. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP

I. Complementul circumstanțial de scop este partea secundară de propoziție care determină un verb (o locuțiune verbală) la mod predicativ sau nepredicativ ori o interjecție predicativă și arată scopul unei acțiuni.

→ *S-a dus* la bibliotecă ***pentru a se documenta**.*
→ *Venind* la mine ***pentru a**-i **da*** caietul, s-a întâlnit pe drum cu colegul nostru.
→ *A dat fuga* până la el ***pentru a-l anunța**.*
→ L-am văzut *luând-o la fugă* ***pentru a**-l **ajunge*** pe celălalt.
→ *Hai **la cules*** de fragi.

II. Răspunde la **întrebările** *cu ce scop?, în ce scop?*.

III. Se exprimă prin:

1. ***substantive*** în cazul ***acuzativ***, precedate de prepozițiile *pentru, spre, după, la, întru, în* și locuțiunea prepozițională *în scop de* și în cazul ***genitiv*** cu locuțiunile prepoziționale *în vederea, în scopul, în ideea, în intenția*:
→ Părinții mei au plecat *după cumpărături.*
→ Învață *în vederea examenului.*
2. ***pronume*** în cazurile ***acuzativ*** și ***genitiv*** însoțite de prepozițiile și locuțiunile prepoziționale menționate:
→ Am consultat *pentru ei* toate dicționarele.
→ *La (De) ce* ai venit, ca să mă sperii?
→ În curând va avea examene și se pregătește intens *în vederea lor (în vederea acestora).*
3. ***numerale*** cu valoarea substantivală în cazurile ***acuzativ*** și ***genitiv***, însoțite de prepozițiile și locuțiunile prepoziționale menționate:
→ Am avut de studiat mai multe teme și am consultat *pentru două* dintre ele o mulțime de materiale bibliografice.
→ Are trei examene și acum se pregătește *în vederea primului* dintre ele.

4. ***verbe*** la modurile ***infinitiv*** (cu prepozițiile și locuțiunile prepoziționale *pentru, spre, cu (în) scop de, în intenția de, în ideea de*) și ***supin***:

→ A venit *pentru a lua* caietul de la mine.

→ A mers acolo *la vânat.*

5. ***adverbe*** și ***locuțiuni adverbiale***, cum sunt: *înadins, dinadins, într-adins, dintr-adins, de aceea, pentru aceea* etc.:

→ *Dinadins* tace, ca să te supere.

→ *De aceea* te-a căutat, ca să-ți înapoieze cartea.

IV. Topica

1. Complementul circumstanțial de scop stă de obicei după termenul regent.
2. Apare și înaintea acestuia când este exprimat prin pronumele interogativ *ce*, prin adverbe sau locuțiuni adverbiale care apar ca elemente corelative ale unei subordonate finale sau ale unui complement circumstanțial de scop și când vorbitorul intenționează să reliefeze scopul acțiunii:

→ S-a dus *după cumpărături.*

→ *De aceea* a venit, ca să ia caietul.

→ *De ce* ai venit, ca să iei caietul?

→ *Pentru a lua* caietul a venit, nu pentru altceva.

V. Punctuația

1. Complementele circumstanțiale de scop coordonate între ele și cele intercalate între subiect și predicat au aceeași punctuație ca și celelalte complemente circumstanțiale.
2. Complementul circumstanțial de scop așezat după termenul regent se desparte prin virgulă numai dacă este anticipat prin corelativ:

→ De aceea muncește[,] *pentru a câștiga* bani.

3. Așezat înaintea regentului, se desparte prin virgulă dacă este exprimat prin verb la infinitiv sau dacă este reluat printr-un corelativ.

→ *Pentru a lua* caietul[,] a venit.

→ *Pentru a lua* caietul[,] de aceea a venit.

4. Când este exprimat prin pronumele interogativ *ce*, prin adverbe și locuțiuni adverbiale, nu se desparte prin virgulă indiferent de topica lui.

K. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL

I. Complementul circumstanțial condițional este partea secundară de propoziție care determină un verb sau un adjectiv și arată condiția sau ipoteza de care depinde o acțiune sau o însușire.

→ ***Învățând*** *vei reuși.*

→ Armamentul este *utilizabil* ***în caz de nevoie.***

II. Răspunde la **întrebarea** *cu ce condiție?*

III. Se exprimă prin:

1. ***substantivele*** *caz, condiție, eventualitate, ipoteză* în cazul ***acuzativ***, însoțite de prepoziția *în* sau *cu*:

→ *În eventualitatea* reușitei, mă anunți și pe mine.

2. ***substantive*** abstracte în cazul ***acuzativ*** însoțite de locuțiunea prepozițională *în caz de*:

→ Acest medicament se folosește numai *în caz de nevoie.*

3. ***substantive*** nume de ființă în ***genitiv*** precedate de locuțiunea prepozițională *în locul*:

→ *În locul lui Mihai*, eu nu m-aș fi implicat în această afacere.

4. ***pronume*** în cazul ***genitiv*** însoțite de aceeași locuțiune prepozițională ca și substantivele:

→ *În locul lui (acestuia, alor voștri* etc.), eu n-aș fi plecat.

5. ***adjective pronominale posesive*** în ***acuzativ***, precedate de locuțiunea prepozițională *în locul*:

→ *În locul tău*, eu n-aș fi acceptat acest compromis.

6. ***numerale*** cu valoare substantivală în cazul ***genitiv*** însoțite de locuțiunea prepozițională *în locul*:

→ *În locul celor doi* (*celui de-al doilea, amândurora*), eu n-aș fi acceptat această situație.

7. ***adverbele*** *astfel* și *altminteri*, când exprimă contrariul celor spuse într-o propoziție anterioară:

→ Să pleci repede. *Altfel* nu vei ajunge la timp.

8. ***verb*** la modul ***gerunziu***, putând fi însoțite de adverbele *numai* și *doar*:

→ Numai *învățând* vei reuși.

IV. Topica

De obicei stă înaintea termenului regent, dar poate sta și după acesta (vezi exemplele anterioare) sau poate fi intercalat:

→ Eu, *în locul lui*, n-aș fi procedat așa.

V. Punctuația

1. Se desparte de obicei prin virgulă, când este așezat la începutul comunicării și nu arată ceva esențial sau nu se insistă asupra lui.

→ *În locul lui*, n-aș fi procedat așa.

2. Când este așezat după termenul regent, nu se desparte, în general, prin virgulă (vezi exemplele anterioare).
3. Când este așezat între subiect și predicat, subiectul fiind înaintea predicatului, se izolează între virgule (vezi penultimul exemplu).

L. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV

I. Complementul circumstanțial concesiv este partea secundară de propoziție care determină un verb (o locuțiune verbală), o interjecție predicativă sau un adjectiv și arată o împrejurare ce ar fi putut împiedica (fără s-o facă însă) realizarea unei acțiuni sau existența unei însușiri.

→ ***Cu toate insistențele*** mele, *n-a venit* astăzi la noi.

→ ***În ciuda cercetărilor*** îndelungate, *nu și-a dat seama* de complexitatea fenomenului.

→ ***În pofida supărării*** noastre, *poftim* această casetă.

→ *Vesel* ***în ciuda întâmplării*** petrecute, el s-a prezentat primul pe scenă.

II. Răspunde la **întrebarea** *în ciuda cărui fapt?*

III. Se exprimă prin:

1. ***substantiv***, în cazurile:

a) ***acuzativ***, precedat de locuțiunea prepozițională *cu tot* (*toată, toți, toate*) sau de prepoziția *fără*:

→ *Cu toată osteneala*, n-a ajuns la timp.

→ Și *fără* prea mare *efort*, tot reușeai.

b) ***genitiv***, precedat de prepozițiile *împotriva, contra* și locuțiunile prepoziționale *în ciuda, în pofida, în contra*:

→ *Împotriva hotărârii* lui inițiale, tot voi mai insista.

→ *În ciuda indiferenței* lui, ea tot va insista.

c) ***dativ***, precedat de prepoziția *contrar* (provenită din adverb):

→ *Contrar așteptărilor*, au venit totuși.

2. ***pronume***, în cazurile:

a) ***acuzativ***, precedat de prepoziția *fără* și întărit de adverbul *chiar*:

→ *Chiar fără tine (dumneata, ceilalți, ai mei* etc.), eu tot voi pleca.

b) ***genitiv***, precedat de prepozițiile și locuțiunile prepoziționale menționate la substantiv:

→ *Împotriva lor (dumnealor, alor săi, acelora, tuturor)*, el tot a mers la stadion.

→ *În pofida lor (dumnealor, acelora, tuturor, alor mei)*, tot am fost la spectacol.

3. ***numeral*** cu valoare substantivală în cazurile:

a) ***acuzativ***, cu prepoziția *fără*:

→ *Și fără cei doi*, tot mi-am rezolvat toate problemele.

b) ***genitiv***, cu locuțiunile prepoziționale *în ciuda, în pofida, în contra*:

→ *În pofida celor trei (celui de-al doilea, amândurora)*, ați avut o reușită deplină.

4. ***verb***, la modurile:

a) ***infinitiv***, precedat de prepoziția *fără*:

→ *Fără a învăța* prea mult, a obținut totuși un rezultat mulțumitor.

b) ***gerunziu***, precedat sau nu de adverbele *chiar, nici*:

→ *Chiar luptând* din răsputeri, nu voi ieși victorios.

5. ***adverbele*** *tot, totuși* sau ***locuțiunea adverbială*** *cu toate acestea* (referindu-se la cele spuse anterior):

→ Vine *totuși* și el.

→ Ai întârziat. *Cu toate acestea*, ai intrat în clasă.

Observații:

1. Locuțiunile prepoziționale *în ciuda, în pofida, cu tot (toată, toți, toate)* sunt specifice acestui complement.

2. Asupra acestui complement se insistă prin alăturarea adverbelor *chiar, nici, și* sau prin adverbele corelative *tot, totuși*, pe lângă termenul regent.

IV. Topica

1. Stă, de obicei, înaintea termenului regent (vezi exemplele anterioare), dar și după acesta:

→ A mers acolo, *în ciuda pericolului* iminent.

2. Alteori poate fi intercalat între subiect și predicat.

→ Băieții voștri, *în ciuda înfrângerii* anterioare, au jucat admirabil.

3. Două sau mai multe complemente circumstanțiale concesive se pot coordona între ele:

→ *În ciuda insistențelor, a lămuririlor și a promisiunilor făcute*, nu l-am convins.

V. Punctuația

1. Indiferent de locul ocupat în propoziție și față de termenul regent, acest complement se desparte prin virgulă.

2. Când este intercalat între subiect și predicat, subiectul fiind antepus predicatului, se izolează între virgule.

3. Când sunt coordonate, se aplică aceleași reguli ca și la celelalte complemente aflate în raport de coordonare.

M. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONSECUTIV

I. Complementul circumstanțial consecutiv este partea secundară de propoziție care determină un verb, un adjectiv sau un adverb și arată urmarea unei acțiuni sau a unei însușiri.

→ *A răspuns **de minune**.*

→ Este *bolnavă **de moarte***.

→ Învățase *destul **pentru a reuși*** la examen.

II. Răspunde la **întrebarea** *care este urmarea faptului că?*.

III. Se exprimă prin:

1. ***substantive***, mai ales abstracte, în ***acuzativ***, însoțite de prepozițiile *de, până la, spre*:

→ Insistă *până la saturație*.

→ A ratat mult, *spre disperarea* suporterilor.

2. ***substantive*** însoțite de prepozițiile *de* sau *până la*, care s-au constituit în expresii stabile: *de minune, de moarte, până la lacrimi, până la sânge*:

→ M-a emoționat *până la lacrimi*.

3. ***verbe*** la modurile:

a) ***infinitiv***, precedate de prepozițiile *pentru, spre, până la*:

→ E prea mare *pentru (spre) a încăpea* pe ușă.

b) ***supin*** (cu prepoziția *de)*:

→ Era mândră *de nespus*.

c) ***gerunziu***:

→ A citit atât de mult, *ajungând* aproape la epuizare.

4. ***locuțiunea adverbială*** *de mai mare dragul*:

→ A răspuns la lecție *de mai mare dragul*.

Observație:

Termenul determinat poate fi însoțit de corelative ca: *prea, destul de, suficient de, atât* ori este exprimat prin adverbele sau adjectivele *destul(ă), suficient(ă)*.

IV. Topica

1. Stă de obicei după termenul regent, deoarece arată consecința (urmarea) acțiunii sau a însușirii (vezi exemplele anterioare).

2. Rar, poate sta și înaintea termenului regent, reluându-se printr-un corelativ.

→ *De minune*, așa de bine a învățat.

V. Punctuația

1. Nu se desparte prin virgulă dacă stă imediat după termenul regent.

2. Se desparte prin virgulă dacă între el și termenul regent se intercalează un alt complement, dacă este așezat înaintea termenului regent sau dacă este exprimat prin verb la gerunziu.

→ Bea, până nu demult[,] *de speriat*.

→ *De minune*[,] se înțelegeau până acum.

→ S-au certat așa de tare[,] *ajungând* aproape la bătaie.

3. Când sunt coordonate, complementele circumstanțiale consecutive au aceeași punctuație ca și celelalte părți de propoziție aflate în raport de coordonare.

N. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL INSTRUMENTAL

I. Complementul circumstanțial instrumental este partea secundară de propoziție care determină un verb (o locuțiune verbală), o interjecție predicativă sau un adjectiv și arată

mijlocul (lucrul, ființa, materia, acțiunea) prin care se săvârșește acțiunea sau se manifestă însușirea.

→ *Scrie* ***cu pixul.***
→ *I-a dat foc* ***cu un chibrit.***
→ Și *poc* ***cu un băț!***
→ Este de o frumusețe *inexprimabilă* ***prin cuvinte.***

II. Răspunde la **întrebările** *cu cine (ce)?, prin cine (ce)?, datorită cui?, grație cui?, mulțumită cui?, cu ajutorul cui?, prin intermediul cui?, prin mijlocirea cui?, fără cine (ce)?.*

III. Se exprimă prin:

1. ***substantive***, ***pronume*** sau ***numerale*** în cazurile:
   a) *acuzativ*, precedate de prepozițiile *cu, din, fără, în, prin, după, la:*
   → Bătea cuiul *cu ciocanul.*
   → Și-a rezolvat toate problemele *prin tine.*
   → Am jucat fotbal doar *cu una* dintre cele două mingi.
   b) ***dativ***, cu prepozițiile *datorită, grație, mulțumită:*
   → Au învins *datorită arbitrului.*
   → A fost salvat *grație celor doi.*
   → Au ajuns acolo *mulțumită ție.*
   c) ***genitiv***, precedate de locuțiunile prepoziționale *cu ajutorul, prin intermediul, prin mijlocirea* (considerate ca atare de unii specialiști), *pe baza, de pe urma:*
   → A ajuns acolo *prin intermediul unui coleg.*
   → Trăia *de pe urma lor* (*celorlalți, altora* etc.).
   → A realizat asta *prin mijlocirea celor doi.*

Observație:

Dacă îmbinările menționate nu sunt considerate locuțiuni prepoziționale, complementul circumstanțial instrumental va fi exprimat prin substantivele *ajutorul, intermediul, mijlocirea*, precedate de prepozițiile *cu* și *prin:*

→ Rezolvă totul *cu ajutorul* celorlalți.

2. ***adjective pronominale posesive*** în cazul ***acuzativ***, precedate de locuțiunile prepoziționale cu regim de genitiv *de pe urma, cu ajutorul, prin intermediul* etc.:
   → S-a pricopsit *de pe urma voastră.*
3. ***verbe***, la modurile:
   a) ***gerunziu***:
   → A realizat totul *muncind.*
   b) ***infinitiv***, cu prepoziția *prin:*
   → El a început *prin a scrie* poezii.

IV. Topica

1. Stă de obicei după termenul regent (vezi exemplele anterioare).
2. Poate sta și înaintea acestuia, când se insistă asupra lui:
   → *Datorită ție* s-a realizat această performanță.

V. Punctuația

De obicei, nu se desparte prin virgulă de termenul regent.

O. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL SOCIATIV

I. Complementul circumstanțial sociativ este partea secundară de propoziție care determină un verb (o locuțiune verbală), o interjecție predicativă sau un adjectiv și arată ființa sau lucrul care însoțește subiectul ori anumite complemente în săvârșirea unei acțiuni sau în suportarea efectelor ei.

→ A *plecat* ***cu ei.***
→ I-*au chemat* pe toți ***împreună cu părinții.***
→ A *luat parte* la spectacol ***împreună cu colegii.***
→ *Hai* ***cu noi.***
→ Casa este *eliberabilă* ***cu dependințe cu tot.*** (apud Avram, ***Gramatica***, p. 311)

II. Răspunde la **întrebările** *împreună cu cine (ce)?.*

III. Se exprimă prin:

1. ***substantiv*** în cazul ***acuzativ***, însoțit de prepozițiile *cu, fără* sau de locuțiunile prepoziționale *împreună cu, laolaltă cu, la un loc cu, cu tot cu, cu ... cu tot:*
   → Au venit acolo *cu familiile* lor.
2. ***pronume*** în cazul ***acuzativ***, însoțit de aceleași prepoziții și locuțiuni prepoziționale ca și substantivul:
   → A plecat *cu el* (*acela, altul, ai săi* etc.).
3. ***numeral*** cu valoare substantivală, în cazul ***acuzativ***, însoțit de aceleași prepoziții și locuțiuni prepoziționale ca și substantivul:
   → *Împreună cu cei doi* (*cu al doilea, cu amândoi*) au venit și Mihai și Victor.

IV. Topica

Stă de obicei după termenul regent, dar poate fi și antepus pentru reliefarea lui.

V. Punctuația

Nu se desparte prin virgulă de termenul regent.

P. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE RELAȚIE

I. Complementul circumstanțial de relație este partea secundară de propoziție care determină un verb, un adjectiv, un adverb, o construcție comparativă sau un nume de unitate de măsură și arată obiectul, persoana sau partea dintr-un întreg la care se referă sau se limitează o acțiune ori existența unei însușiri, precum și obiectul din al cărui punct de vedere este emisă comunicarea.

→ ***De învățat***, *învață* mereu.
→ „*Înalt* ***la stat***,/ *mare* ***la sfat***..." (Toma Alimoș)
→ Vorbește *corect* ***gramatical.***
→ Am văzut un băiat *cât tine* ***de înalt.***
→ Curtea are un gard *de o sută de metri* ***de lung.***

II. Răspunde la **întrebările** *în ce privință?, din ce punct de vedere?.*

III. Se exprimă prin:

1. ***substantiv***, ***pronume***, ***numeral*** cu valoare substantivală sau ***o parte de vorbire substantivizată*** în cazurile:
   a) ***acuzativ***, cu prepozițiile *de, ca, în, la, (cât) despre, din, după, pentru* și locuțiunile prepoziționale *aproape de, cu privire la, în legătură cu, în materie de, legat de, apropo de, privitor la, relativ la, sub aspect, sub raport, referitor la, din punct de vedere:*
   → E profund *în gândire.*
   → ***Cu privire la învățătură***, s-au făcut aprecieri favorabile.
   → ***În legătură cu tine***, lucrurile sunt clare.
   → ***Referitor la cei doi***, nu știu nimic.

b) ***genitiv***, cu prepoziția *asupra* și locuțiunile prepoziționale *din partea, din punctul de vedere, în privința, în problema, sub aspectul, sub raportul*:
→ *Sub aspectul calității*, am unele îndoieli.
→ *În privința celorlalți (lor, altora* etc.), nu există nicio bănuială.
→ *Din punctul de vedere al celor doi*, totul este normal.

2. ***adjectiv propriu-zis*** în cazul ***acuzativ***, precedat de prepoziția *de*:
→ *De deștept*, e deștept.
→ A cumpărat un covor de doi metri *de lat*.

3. ***adjectiv pronominal*** posesiv în cazul ***acuzativ*** însoțit de prepoziția *asupra* și de locuțiunile prepoziționale cu regim de genitiv: *în privința, din partea, după partea*:
→ *În privința sa*, nu s-a purtat nicio discuție.
→ *Din partea (după partea) mea*, faci ce vrei.

4. ***verb***, la modurile:
a) ***supin***:
→ *De învățat*, a învățat mereu.
b) ***infinitiv***, cu prepozițiile *în, la*:
→ E foarte priceput *în a pregăti* o astfel de întâlnire.

5. ***adverb*** fără prepoziție sau însoțit de prepoziția *de*:
→ Vorbește corect *gramatical*.
→ Marfa nu corespunde *calitativ*.
→ *De bine*, e bine până acum.

IV. Topica

1. Poate sta înainte sau după termenul regent.
2. Stă după elementul regent, când determină o construcție comparativă sau una cu nume de unități de măsură.

V. Punctuația

1. Când stă înaintea termenului regent, se desparte obligatoriu prin virgulă.
2. Nu se desparte prin virgulă când urmează unei construcții comparative sau care conține nume de unități de măsură ori când este exprimat prin verb la infinitiv și prin adverb fără prepoziție.
3. În restul situațiilor, când stă după termenul regent se poate despărți sau nu prin virgulă.

R. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL OPOZIȚIONAL

I. Complementul circumstanțial opozițional este partea secundară de propoziție care determină un verb, o interjecție predicativă sau un adjectiv și arată obiectul sau situația care se opune celor exprimate printr-o altă parte de propoziție.
→ ***În locul Mariei***, *ai venit* tu.
→ *Hai* tu ***în locul lui***.
→ Ai devenit *codașă* ***în loc de fruntașă***.

II. Opoziția poate fi exprimată față de:
1. ***subiect***: *În loc de prietenii tăi*, au venit *ai mei*.
2. ***predicat***: *În loc de a învăța*, el *se distrează*.
3. ***nume predicativ***: A ajuns *profesor în loc de medic*.
4. ***complemente*** diferite (*direct, indirect, de agent* sau *circumstanțial*):
→ *În loc de cărți*, a cumpărat *caiete*.

→ *În loc de examen*, se gândește *la distracție*.
→ *În loc de neamuri*, a fost ajutat *de străini*.
→ *În loc de ieri*, a venit *astăzi*.

5. ***atribut***:
→ *În loc de albă*, a avut rochie *roz*.

6. ***element predicativ suplimentar***:
→ *În loc de profesor*, a venit *învățător* în sat.

III. Răspunde la **întrebările**: *în loc de cine (ce)?, în loc de câți (câte)?, în locul cui?, în loc de unde?, în loc de când?*, adresate atât termenului regent, cât și termenului cu care se află în opoziție.

IV. Se exprimă prin:
1. ***substantiv***, ***pronume***, ***numeral*** cu valoare substantivală în cazurile:
a) ***acuzativ***, însoțite de prepozițiile *decât, drept* sau locuțiunile prepoziționale *în loc de* și *departe de*:
→ *În loc de cartofi*, a cumpărat morcovi.
→ Au venit alții *decât voi*.
→ *În loc de cei doi*, au venit trei.
b) ***genitiv***, însoțite de locuțiunea prepozițională *în locul*:
→ *În locul Mariei*, hai tu cu noi.
→ *În locul lui (acestuia, alor noștri* etc.), au venit alții.
→ *În locul celor doi (celui de-al patrulea, amândurora)*, a venit altul.

2. ***adjectiv propriu-zis*** precedat de locuțiunea prepozițională *în loc de*:
→ *În loc de roșie*, i-a dat o garoafă albă.

3. ***adjectiv pronominal posesiv*** în ***cazul acuzativ***, precedat de locuțiunea prepozițională *în locul*:
→ *În locul său*, au câștigat alții.

4. ***verb la modul infinitiv***, însoțit de prepozițiile *pentru, fără, spre* sau locuțiunile prepoziționale *în loc de, departe de*:
→ *În loc de a învăța*, se plimbă.
→ *Departe de a înșela* pe cineva, el este foarte cinstit.

5. ***adverb*** cu prepoziția *decât* sau locuțiunea prepozițională *în loc de*:
→ Să vii în altă zi *decât mâine*.
→ *În loc de mâine*, vino azi.

V. Topica

De obicei stă înaintea elementului regent, dar poate sta și în urma acestuia (vezi exemplele anterioare).

VI. Punctuația

1. Se desparte prin virgulă când precedă termenul regent.
2. Când este exprimat prin verb la infinitiv, se desparte prin virgulă, indiferent de topică.

S. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CUMULATIV

I. Complementul circumstanțial cumulativ este partea secundară de propoziție care determină un verb sau o interjecție predicativă și arată obiectul sau situația la care se adaugă cele exprimate prin alte părți de propoziție.
→ ***În afară de tine*** *au venit* și alții.
→ *Na* și pâine ***pe lângă bani***. (apud Avram, ***Gramatica***, p. 315)

II. Se poate referi la:
1. ***subiect***:
→ *Afară de ei* au venit și *ceilalți.*
2. ***predicat***:
→ *Pe lângă asta,* mai și *bea.*
3. ***numele predicativ***:
→ *În afară de inginer* mai este și *director.*
4. ***atribut***:
→ *Pe lângă albe,* i-a oferit și garoafe *roșii.*
5. ***complemente*** diferite (*direct, indirect, de agent, circumstanțiale*):
→ *Pe lângă caiete* a cumpărat și *cărți.*
→ *Pe lângă examene* se gândește și *la vacanța* apropiată.
→ *Pe lângă voi,* va fi ajutată și *de rude.*
→ *În afară de azi* va veni și *mâine.*
6. ***elementul predicativ suplimentar***:
→ *Pe lângă deștept,* îl credeam și *descurcăreț.*

III. Răspunde la **întrebările**: *în afară de cine (ce)?, în afara cui?, pe lângă cine (ce)?.*

IV. Se exprimă prin:
1. ***substantiv, pronume*** și ***numeral*** cu valoare substantivală în cazurile:
a) ***acuzativ***, cu prepozițiile *decât, pe lângă, peste* sau locuțiunile prepoziționale *(în) afară de, dincolo de*:
→ *Pe lângă piersici,* a adus și caise.
→ *În afară de cei doi,* ați venit și voi.
→ *În afară de el,* a venit și ea.
b) ***genitiv***, cu locuțiunea prepozițională *în afara*:
→ *În afara cărților,* a primit și caiete.
→ *În afara lor* (*acestora, altora* etc.), ați venit și voi.
→ *În afara celor doi,* au mai venit trei.
2. ***adjectiv propriu-zis*** în cazul *acuzativ*, cu prepoziția *pe lângă* și locuțiunea prepozițională *în afară de*:
→ *Pe lângă albe,* a primit și flori roșii.
3. ***adjectiv pronominal*** posesiv precedat de locuțiunea prepozițională *în afara*:
→ *În afara voastră,* vor mai sosi și ceilalți.
4. ***adverb*** cu prepoziția *pe lângă* și locuțiunea prepozițională *(în) afară de*:
→ *În afară de azi,* vor veni și mâine.
5. ***locuțiunile adverbiale*** *în afară de asta (aceasta), pe lângă asta (aceasta)*:
→ *În afară de asta,* este și mincinos.

Observație:
Acest complement are corelative adverbele *și, mai, mai ... și, încă și.*

V. Topica
1. Stă de obicei înaintea termenului regent, dar poate sta și după acesta (vezi exemplele anterioare).
2. Poate fi intercalat între predicat și partea de propoziție la care se referă:
→ Au venit, *pe lângă ai săi,* și alții.

VI. Punctuația
1. Când stă înaintea termenului regent se desparte de cele mai multe ori prin virgulă.
2. Când este intercalat se izolează întotdeauna între virgule.

Ș. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE EXCEPȚIE

I. Complementul circumstanțial de excepție este partea secundară de propoziție care determină un verb și arată obiectul care constituie o excepție față de cele exprimate prin alte părți de propoziție.
→ *Au venit* toți, ***afară de tine***.

II. Excepția se **poate referi** la:
1. ***subiect***:
→ *Toți* au venit la timp, *afară de Mihai.*
2. ***nume predicativ***:
→ Poate deveni *orice, afară de aviator.*
3. ***atribut***:
→ Are multe note *bune, afară de câteva.*
4. ***complemente*** diferite (*direct, indirect, de agent, circumstanțial*):
→ N-a cumpărat *altceva, decât cafea.*
→ N-a fost ajutat *de altcineva, afară de rudele sale.*
→ Nu s-a gândit *la altcineva decât la tine.*
→ M-a vizitat *în fiecare zi, afară de ieri.*

III. Răspunde la **întrebarea** *cu ce excepție?.*

IV. Se exprimă prin:
1. ***substantiv, pronume, numeral*** cu valoare substantivală, în cazurile:
a) ***acuzativ***, cu prepoziția *decât* sau cu locuțiunea prepozițională *(în) afară de*:
→ N-a venit nimeni, *afara de Mihai.*
→ Au venit toți *în afară de tine.*
→ *Afară de cei doi,* nu mai este altcineva.
b) ***genitiv***, cu locuțiunile prepoziționale *în afara* și *cu excepția.*
→ *În afara Mariei,* n-a mai participat nimeni la concurs.
→ *Cu excepția lor,* nu i-a felicitat nimeni.
→ *În afara celui de-al doilea* dintre concurenți, n-a mai atins niciunul această performanță.
2. ***adjectiv propriu-zis*** în cazul ***acuzativ***, cu locuțiunea prepozițională *în afară de*:
→ *În afară de cei galbeni,* Ileana n-are alt fel de pantofi.
3. ***adjectiv pronominal posesiv*** în cazul ***acuzativ***, cu locuțiunile prepoziționale *în afara* și *cu excepția*:
→ *Cu excepția ta,* toți au fost la petrecere.
4. ***verb*** la modul ***infinitiv*** cu prepoziția *decât* și cu locuțiunea prepozițională *în afară de*:
→ Nu știe altceva *decât a scrie.*
→ *În afară de a vorbi* întruna, nu face altceva.
5. ***adverb*** cu locuțiunea prepozițională *în afară de*:
→ *În afară de ieri,* a venit întotdeauna la școală.

V. Elemente corelative

Fără a fi elemente corelative, părțile de propoziție la care se referă excepția sunt exprimate, de obicei, prin pronume (adjective pronominale) nehotărâte (*oricare*, *oricine*, *orice*, *altul*, *altceva*, *fiecare*, *vreun*, *altcineva*), prin pronume (adjective pronominale) negative (*nimic*, *nimeni*, *niciunul*), prin adverbe nehotărâte sau negative (*oricând*, *altundeva*, *vreodată*, *nicăieri*), precum și prin cuvinte care exprimă totalitatea (*întreg*, *tot*, *totdeauna*).

VI. Topica

1. Este liberă, dar acest complement stă de obicei înaintea termenului regent.
2. Când este construit cu prepoziția *decât*, stă numai după cuvântul determinat.

VII. Punctuația

1. Când precedă termenul regent, se desparte prin virgulă, dacă se insistă asupra lui.
2. Nu se desparte prin virgulă când se construiește cu prepoziția *decât*.

EXERCIȚII

1. Precizați felul complementelor din enunțurile de mai jos, indicând și partea de vorbire prin care sunt exprimate:

Mâine pleacă la țară. El merge acolo în fiecare vacanță. Desigur că va ajunge înaintea verișorilor săi. Va parca mașina înaintea porții celei mari, deoarece nu are loc în curte. A luat și uneltele de pescuit. Aproape de sat este un iaz unde merge la pescuit. Pentru a prinde pește, își pregătește cu grijă undițele de cu seară. Dimineața pleacă devreme, înainte de a răsări soarele. Uneori, din cauza vântului, nu reușește să prindă prea mult pește. Îi rămâne însă plăcerea pescuitului, o pasiune pe care o are de mulți ani. Când vine acasă, după ce se întâmplă să pescuiască ceva, este lăudat de toate rudele.

2. Indicați funcția sintactică a cuvintelor subliniate din enunțurile de mai jos:

Se aud *zgomote*.
A auzit *zgomote*.
Împotriva lor s-a emis mandat de arestare.
Lupta *împotriva lor* a fost foarte grea.
A ajuns la spectacol *înaintea colegilor*.
S-a așezat și el *înaintea celorlalți*.
Parcarea *înaintea intrării* este interzisă *de lege*.
Escrocii nu se tem *de lege*.
Nu *de moarte* mă cutremur...
Se pregătea *de spectacol*.
A plecat *de lângă el*.
Fata *de lângă el* este o cunoștință de-a noastră.
S-a înapoiat *de la țară*.
Oamenii *de la țară* respectă obiceiurile.
Vara mergem la țară.
Și *în vara* aceasta vom merge.
Vara este anotimpul concediilor.
De acolo va veni mai repede.
Cartea *de acolo* îmi aparține.

Am procedat *ca el*.
Elevilor merituoși li se dau premii.
Rezultatele *elevilor* merituoși sunt recompensate.
Oameni *ca el*, rar întâlnești.
A devenit *ce* a vrut.
Am aflat *ce* a devenit prietenul tău.
El este băiatul *ce* a câștigat concursul.
Nu mi-ai spus *ce* carte citești.
A rămas *locului*.
Frumusețea *locului* este neasemuită.
Se auzea *strigând*.
Am auzit *strigând*.
Am auzit *trosc!*
Printre ramuri se auzea *cirip, cirip*.
Venea *alergând* spre noi.
Văzând un copil *alergând*, am oprit mașina.
Alergând spre școală, s-a întâlnit cu un coleg.
S-a plictisit *alergând*.
S-a apucat *de pescuit*.
Uneltele *de pescuit* se păstrează cu grijă.
A fost acolo, *la pescuit*.
Nu e greu *de învățat*.
A terminat *de învățat*.

3. Formulați câte două enunțuri în care să se afle complemente circumstanțiale de scop exprimate prin verbe la infinitiv, care, la rândul lor, să fie termeni regenți pentru complemente directe și, respectiv, indirecte exprimate prin forme neaccentuate de pronume.

4. Alcătuiți exemple în care să existe complemente indirecte care să aibă ca termeni regenți o locuțiune verbală, o locuțiune adjectivală, un adjectiv, un adverb și o interjecție.

5. Formulați enunțuri în care să se afle complemente circumstanțiale de mod care să aibă ca termeni regenți o locuțiune verbală, un adjectiv, un adverb și o interjecție.

6. Alcătuiți enunțuri în care să se afle:

a) un complement de agent exprimat prin pronume relativ;
b) câte un complement circumstanțial de loc exprimat prin pronume relativ în cazurile G. și Ac.;
c) un complement circumstanțial de cauză exprimat prin substantiv în Ac., care să determine un adjectiv;
d) un complement circumstanțial de loc care să determine un verb la infinitiv;
e) un complement direct exprimat prin verb la gerunziu;
f) câte un complement circumstanțial de cauză exprimat prin verb la gerunziu, diateza pasivă și printr-un pronume relativ în G.;
g) un complement direct exprimat prin pronumele relativ *ce*;
h) un complement circumstanțial de timp exprimat prin verb la gerunziu;
i) câte un complement indirect exprimat prin pronume relativ în D., G. și Ac.;

j) câte un complement circumstanțial de timp exprimat prin pronume demonstrativ și prin pronume relativ în G. și Ac. cu prepoziții sau cu locuțiuni prepoziționale;
k) un complement indirect exprimat prin verb la gerunziu;
l) un complement circumstanțial de timp exprimat prin verb reflexiv la gerunziu;
m) un complement indirect în G. cu prepoziție;
n) un complement de loc în D.

7. Precizați funcția sintactică a cuvintelor subliniate în enunțurile de mai jos:
S-au răsculat *împotriva lor.*
Sunt *împotriva celorlalți.*
Înoată *împotriva curentului.*
Împotriva promisiunilor făcute, nu s-a ținut de cuvânt.
Pedeapsa *împotriva răufăcătorilor* a fost aspră.
A plecat *fără a anunța.*
Fără a fi prea isteț, se descurcă foarte bine.
Întârziind, n-a mai ajuns la timp.
Chiar *întârziind,* a intrat în sala de spectacole.
Învățând vei reuși.
A alergat *până la epuizare.*
A alergat *până la școală.*
Până a pleca, a dat pe la mine.
Se emoționase *până la a se bâlbâi.*
Mănâncă *de groază.*
Învață *de teamă.*
Se teme *de ploaie.*
A venit *pentru a*-mi *cere* sfatul.
S-a certat așa de tare, *ajungând* chiar la bătaie.
Ajungând acolo, îl voi căuta.
Venea *alergând.*
Era prea inteligentă *pentru a nu înțelege.*
Învață *pentru examen.*
Florile sunt *pentru tine.*
A ratat examenul *spre supărarea* tuturor.
Discuția este prea importantă *spre a putea* fi amânată.

8. Faceți analiza sintactică și morfologică a părților de propoziție subliniate.
a) „Mama fetei se făcea că împunge *cu acul* într-o pânză și trage cu urechea, privindu-i pe furiș." (Eugen Barbu, *Groapa*)
b) „Scârțâie toamna *din crengi* ostenite
Pe garduri bătrâne, pe streșini de lemn."
(G. Bacovia, *Plumb*)
c) „Căința e drumul *prin care* te poți găsi pe tine însuți când erai bun." (N. Iorga, *Cugetări*)
d) „Marțea și miercurea, Andi pornește *cu jurații* și *cu perceptorul* prin sat." (I. Agârbiceanu, *Două iubiri*)
e) „Nimeni nu se uită la Vasile al Moașei din Cotocești și la al lui Ripitel *cu care* stătea într-un colț și tot așa, fumau și nu ziceau nimic." (M. Preda, *Moromeții*)

f) „Iubita cântă *la clavir.*" (G. Bacovia, *Plumb*)
g) „Căpitanul Mitrea era un om slăbuț și blând *la înfățișare.*" (M. Sadoveanu, *Opere*, XVIII)
h) „*Despre mine* poate să sece rachiul, zise fata mai potolită." (L. Rebreanu, *Ion*)
i) „Ar fi fost o indirectă mărturisire că stau la îndoială *asupra dreptului* nostru de a face serbarea dacă aș fi cerut voie de pe acum." (I. Slavici, *Amintiri*)
j) „Dar *de dormit* trebuie să dormi la ei în noaptea aceea." (I. Agârbiceanu, *Două iubiri*)
k) „Otilia e *sufletește* obosită, blazată." (G. Călinescu, *Enigma Otiliei*)
l) „Scuturam, pe cât cu putință, *cu mâinile în loc de pene*, colbul de pe noi." (C. Hogaș, *Pe drumuri de munte*)
m) „*Pe lângă ziduri și turn*, se mai află puști, lanțuri și osteni." (M. Sadoveanu, *Opere alese*, IV)
n) „*În afară de copii* mai erau și alții în vârstă, dintre săracii satului, care căutau pe geam la mire și la mireasă." (Camil Petrescu, *Un om între oameni*)
o) „Toată lumea își plimba privirea de la ea la el, *afară de* fostul *ministru*, care nu înțelege, firește, nimic." (Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*)
p) „Războiul n-are altă filozofie, *decât norocul.*" (L. Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*)
r) „[...] *Spre sărbătorirea* deplinei mele biruințe [...] aprinsei o țigară..." (C. Hogaș, *Pe drumuri de munte*)
s) „... abătea grindina în alte părți *înfigând* toporul în pământ." (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

9. Precizați felul părților de propoziție subliniate din enunțurile de mai jos:
Ea coase *cu acul.*
Sora mea a plecat *cu Maria* la București.
M-am întâlnit *cu Ileana.*
Spune, cum fu *cu pățania* ta?
El este isteț *la minte.*
Ia lecții de cântat *la vioară.*
Au venit *la școală.*
În locul lui n-aș accepta această propunere.
În locul lui, au venit ceilalți.
În afara colegilor au mai fost și alți invitați.
În afara unui răspuns evaziv, n-a mai scos nicio vorbă.
El, *împreună cu colegii* săi, vine la timp.
El *împreună cu colegii* săi vin la școală.

10. Formulați enunțuri în care să folosiți:
a) substantive în cazul acuzativ, precedate de prepoziția *fără*, cu funcție sintactică de complement circumstanțial instrumental și de complement circumstanțial sociativ;
b) pronume în cazul acuzativ, precedate de locuțiunea prepozițională *în afară de*, cu funcție sintactică de complement circumstanțial cumulativ și complement circumstanțial de excepție;
c) verbe la infinitiv, cu funcție sintactică de complement circumstanțial de excepție, de complement circumstanțial opozițional, de complement circumstanțial de relație și de complement circumstanțial instrumental.

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1.
mâine– complement circumstanțial de timp – adverb de timp;
la țară – complement circumstanțial de loc – substantiv comun în Ac., cu prepoziția *la*;
acolo – complement circumstanțial de loc – adverb de loc;
în fiecare vacanță – complement circumstanțial de timp dezvoltat – substantiv comun în Ac., cu prepoziția *în*, precedat de un adjectiv pronominal nehotărât cu funcție sintactică de atribut adjectival;
înaintea verișorilor – complement circumstanțial de timp – substantiv comun, în G., cu prepoziția *înaintea*;
mașina – complement direct – substantiv comun în Ac., fără prepoziție;
înaintea porții – complement circumstanțial de loc – substantiv comun în G., cu prepoziția *înaintea*;
în curte – complement circumstanțial de loc – substantiv comun în Ac., cu prepoziția *în*;
uneltele – complement direct – substantiv comun în Ac., fără prepoziție;
aproape de sat – complement circumstanțial de loc – substantiv comun în Ac., cu locuțiunea prepozițională *aproape de*;
unde – complement circumstanțial de loc – adverb de loc, relativ, simplu;
la pescuit – complement circumstanțial de scop – verb la supin;
pentru a prinde – complement circumstanțial de scop – verb la infinitiv prezent, cu prepoziția *pentru*;
pește – complement direct – substantiv comun în Ac., fără prepoziție;
cu grijă – complement circumstanțial de mod propriu-zis – substantiv comun în Ac., cu prepoziția *cu*;
undițele – complement direct – substantiv comun în Ac., fără prepoziție;
de cu seară – complement circumstanțial de timp – locuțiune adverbială de timp;
dimineața – complement circumstanțial de timp – adverb de timp;
devreme – complement circumstanțial de timp – adverb de timp compus;
înainte de a răsări – complement circumstanțial de timp – verb la infinitiv prezent, cu locuțiunea prepozițională *înainte de*;
uneori – complement circumstanțial de timp – adverb de timp compus;
din cauza vântului – complement circumstanțial de cauză – substantiv comun în G., cu locuțiunea prepozițională *din cauza*;
pește – complement direct – substantiv comun în Ac., fără prepoziție;
îi – complement indirect – pronume personal în D., formă neaccentuată;
pe care – complement direct – pronume relativ în Ac., precedat de prepoziția *pe*;
o – complement direct reluat – pronume personal în Ac., formă neaccentuată;
de mulți ani – complement circumstanțial de timp dezvoltat – substantiv comun în Ac., cu prepoziția *de*, precedat de un adjectiv propriu-zis cu funcție sintactică de atribut adjectival;
când – complement circumstanțial de timp – adverb de timp, relativ, simplu;
acasă – complement circumstanțial de loc – adverb de loc compus;
ceva – complement direct – pronume nehotărât, compus;
de ... rudele – complement circumstanțial de agent – substantiv comun în Ac., cu prepoziția *de*.

2.
zgomote – subiect;
zgomote – complement direct;

împotriva lor – complement indirect;
împotriva lor – atribut pronominal prepozițional;
înaintea colegilor – complement circumstanțial de timp;
înaintea celorlalți – complement circumstanțial de loc;
înaintea intrării – atribut substantival prepozițional;
de lege – complement de agent;
de lege – complement indirect;
de moarte – complement circumstanțial de cauză;
de spectacol – complement circumstanțial de scop;
de lângă el – complement circumstanțial de loc;
de lângă el – atribut pronominal prepozițional;
de la țară – complement circumstanțial de loc;
de la țară – atribut substantival prepozițional;
vara – complement circumstanțial de timp (adverb);
în vara – complement circumstanțial de timp (substantiv);
vara – subiect (substantiv);
de acolo – complement circumstanțial de loc;
de acolo – atribut adverbial;
ca el – complement circumstanțial de mod comparativ;
elevilor – complement indirect;
elevilor – atribut substantival genitival;
ca el – atribut pronominal prepozițional;
ce – complement direct;
ce – nume predicativ;
ce – subiect;
ce – atribut adjectival (adjectiv pronominal relativ);
locului – complement circumstanțial de loc (dativ locativ);
locului – atribut substantival genitival;
strigând – subiect simplu;
strigând – complement direct;
trosc – complement direct;
cirip, cirip – subiect simplu;
alergând – complement circumstanțial de mod propriu-zis;
văzând – complement circumstanțial de cauză;
alergând – atribut verbal;
alergând – complement circumstanțial de timp;
alergând – complement indirect;
de pescuit – complement indirect;
de pescuit – atribut verbal;
la pescuit – complement circumstanțial de scop;
de învățat – subiect simplu;
de învățat – complement direct.

3.
A venit la mine *pentru a-**l** ajuta*. (*-l* = complement direct)
M-a căutat *pentru a-**mi** înapoia* o carte. (*-mi* = complement indirect)
Au venit *pentru a-**i** împrumuta* cu niște bani. (*-i* = complement direct)
S-au dus la el *pentru a-**i** oferi* ajutor. (*-i* = complement indirect)

4.

– ***locuțiune verbală***:
Și-a dat seama *de greșeală.* (Ac.)
I-am adus aminte *de ei.* (*i-* = D.; *de ei* = Ac.)
– ***locuțiune adjectivală***:
Nu este în stare *de nimic.* (Ac.)
– ***adjectiv***:
Pomii erau plini *de roade.* (Ac.)
Adeverința este necesară *Mariei.* (D.)
– ***adverb***:
Este rău (bine) *de ei.* (Ac.)
Învață asemănător (similar) *colegilor* lui. (D.)
– ***interjecție***:
Este vai *de ei.* (Ac.)
Bravo *lor!* (D.)

5.

– ***locuțiune verbală***:
Lua parte *cu însuflețire* la toate petrecerile din sat.
– ***adjectiv***:
Este înalt *cât casa.*
Este mai mare *decât tine.*
– ***adverb***:
Zbura lin *ca vântul.*
Învață mai bine *decât ceilalți.*
– ***interjecție***:
Hai *mai repede* acasă.

6.

a) El este colegul *de care* am fost anunțat să merg la școală.
b) Acesta este blocul *în fața căruia* a avut loc accidentul (G.)
N-am observat *lângă cine* ai stat la spectacol. (Ac.)
c) Femeia era gârbovă *de bătrânețe.*
d) Înainte de a pleca *acolo*, a trecut pe la noi.
e) Deodată, el a auzit *strigând.*
f) *Fiind chemat* la școală, n-a mai trecut pe la noi.
Nu știu *din cauza cui* a întârziat la școală.
g) Nu-mi mai amintesc *ce* mi-ai spus.
h) *Mergând* spre parc, s-a întâlnit și cu ei.
i) Acesta este colegul *căruia* i-am dat cartea. (D.)
N-au mărturisit *împotriva căruia* au votat. (G.)
Acesta este adevărul *de care* se tem toți. (Ac.)
(Nu mi-ai spus *cu cine* te-ai întâlnit.) (Ac.)
j) Ați ajuns acolo *înaintea celorlalți.* (pronume demonstrativ în G.)
Acesta este împăratul *în timpul căruia* au avut loc cele mai mari războaie. (pronume relativ în G.)
Au sosit la școală *odată cu ceilalți* (pronume demonstrativ în Ac.)
Mi-au mărturisit *odată cu cine* au venit. (pronume relativ în Ac.)

k) S-a plictisit *așteptând.*
l) *Plimbându-se* prin oraș, s-au întâlnit cu câțiva colegi.
m) *Asupra lor* s-au abătut toate nevoile.
n) „S-a așternut *drumului*
Ca și floarea *câmpului.*"
(*Folclor*)

7.

împotriva lor = complement indirect;
împotriva celorlalți = nume predicativ;
împotriva curentului = complement circumstanțial de mod;
împotriva promisiunilor = complement circumstanțial concesiv;
împotriva răufăcătorilor = atribut substantival prepozițional;
fără a anunța = complement circumstanțial de mod;
fără a fi prea isteț = complement circumstanțial concesiv;
întârziind = complement circumstanțial de cauză;
întârziind = complement circumstanțial concesiv;
învățând = complement circumstanțial condițional;
până la epuizare = complement circumstanțial consecutiv;
până la școală = complement circumstanțial de loc;
până a pleca = complement circumstanțial de timp;
până la a se bâlbâi = complement circumstanțial consecutiv;
de groază = complement circumstanțial consecutiv;
de teamă = complement circumstanțial de cauză;
de ploaie = complement indirect;
pentru a cere = complement circumstanțial de scop;
ajungând = complement circumstanțial consecutiv;
ajungând = complement circumstanțial de timp;
alergând = complement circumstanțial de mod;
pentru a nu înțelege = complement circumstanțial consecutiv;
pentru examen = complement circumstanțial de scop;
pentru tine = nume predicativ;
spre supărarea = complement circumstanțial consecutiv;
spre a putea = complement circumstanțial consecutiv.

8.

a) *cu acul* – complement circumstanțial instrumental, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *cu*, articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-l*;
b) *din crengi* – complement circumstanțial instrumental, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *din*, nearticulat;
c) *prin care* – complement circumstanțial instrumental, exprimat prin pronume relativ simplu, înlocuiește substantivul *drumul*, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *prin*;
d) *cu jurații* – complement circumstanțial sociativ, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *cu*, articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-i*;

cu preceptorul – complement circumstanțial sociativ, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *cu*, articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-l*, coordonat copulativ cu complementul circumstanțial sociativ *cu jurații* prin conjuncția *și*;

e) *cu care* – complement circumstanțial sociativ, exprimat prin pronume relativ simplu, înlocuiește substantivele Vasile și Ripitel, genul masculin, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *cu*;

f) *la clavir* – complement circumstanțial instrumental, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *la*, nearticulat;

g) *la înfățișare* – complement circumstanțial de relație, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *la*, nearticulat;

h) *despre mine* – complement circumstanțial de relație, exprimat prin pronume personal, persoana I, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția compusă *despre*;

i) *asupra dreptului* – complement circumstanțial de relație, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul G., precedat de prepoziția simplă *asupra*, articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-lui*;

j) *de dormit* – complement circumstanțial de relație, exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, folosit la un mod nepersonal (nepredicativ), modul supin, formă afirmativă;

k) *sufletește* – complement circumstanțial de relație, exprimat prin adverb de mod simplu, fără grad de comparație;

l) *cu mâinile* – complement circumstanțial instrumental, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *cu*, articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-le*;

în loc de pene – complement circumstanțial opozițional, exprimat prin substantiv comun simplu, genul feminin, numărul plural, cazul Ac., precedat de locuțiunea prepozițională *în loc de*, nearticulat;

m) *pe lângă ziduri* – complement circumstanțial cumulativ, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziția compusă *pe lângă*, nearticulat;

(pe lângă) turn – complement circumstanțial cumulativ, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., se subînțelege prepoziția compusă *pe lângă*, nearticulat, coordonat copulativ cu complementul circumstanțial cumulativ *pe lângă ziduri* prin conjuncția simplă *și*;

n) *în afară de copii* – complement circumstanțial cumulativ, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul plural, cazul Ac., precedat de locuțiunea prepozițională *în afară de*, nearticulat;

o) *afară de ... ministru* – complement circumstanțial de excepție, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul singular, cazul Ac., precedat de locuțiunea prepozițională *afară de*, nearticulat.

p) *decât norocul* – complement circumstanțial de excepție, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., precedat de adverbul compus *decât*, articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-l*.

r) *spre sărbătorirea* = complement circumstanțial de scop, exprimat prin substantiv comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *spre*, articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-a*;

ș) *înfigând* – complement circumstanțial instrumental, exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, folosit la un mod nepredicativ (nepersonal), gerunziu, forma afirmativă.

9.

cu acul – complement circumstanțial instrumental;
cu Maria – complement circumstanțial sociativ;
cu Ileana – complement indirect;
cu pățania – complement circumstanțial de relație;
la minte – complement circumstanțial de relație;
la vioară – complement circumstanțial instrumental;
la școală – complement circumstanțial de loc;
în locul lui – complement circumstanțial condițional;
în locul lui – complement circumstanțial opozițional;
în afara colegilor – complement circumstanțial cumulativ;
în afara unui răspuns – complement circumstanțial de excepție;
împreună cu colegii – complement circumstanțial sociativ;
împreună cu colegii – parte componentă a subiectului multiplu.

10.

a) Nu se poate, domnule, *fără pașaport!* (instrumental)
A plecat în excursie *fără colegi.* (sociativ)
b) *În afară de ei*, au venit și copiii. (cumulativ)
În afară de aceștia, n-a mai venit nimeni. (de excepție)
c) *În afară de a se jelui*, nu mai știe altceva. (de excepție)
În loc de a pleca, s-a hotărât să mai rămână câteva zile. (opozițional)
Problema este interesantă *de a fi reținută.* (de relație)
Și-a format deprinderi de muncă intelectuală *prin a studia* permanent. (instrumental)

ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR

A. DEFINIȚIE

Elementul predicativ suplimentar este partea secundară de propoziție cu dublă subordonare pe lângă un verb sau o interjecție predicativă, arătând o acțiune simultană (mai rar posterioară) cu acțiunea verbului și referindu-se și la un substantiv ori pronume cu funcții sintactice diferite (subiect, complement direct, indirect și de agent).

→ El a venit *medic* în sat.

→ Iată-l *vesel.*

– Răspunde la **întrebările**: *ce?, cum?*.

B. PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE LA CARE SE REFERĂ

1. ***Subiect***:

→ *Fetița* venea ***voioasă.***

→ *Băiatul* venea ***cântând*** spre sat.

2. ***Complement direct***:

→ *Îl* știam ***deștept.***

→ *L*-am văzut ***venind*** spre mine.

3. ***Complement indirect***:

→ Toți *îi* spun ***Mihai.***

→ Deodată, ne-am pomenit *cu el* ***plângând.***

4. ***Complement de agent***:

→ Am ascultat o anecdotă spusă *de el* ***râzând***. (apud Avram, ***Gramatica***..., p. 276)

C. MODALITĂȚI DE EXPRIMARE

1. **Substantiv** și **pronume** (sau altă parte de vorbire cu valoare substantivală) în cazurile:

a) ***nominativ***:

→ Se consideră *un* bun *specialist* în matematică.

→ Ea se consideră mereu *aceeași.*

→ Noi am plecat *cinci.*

b) ***acuzativ***, cu prepozițiile *ca, drept, de, cu, fără, pentru, cât*:

→ L-am cunoscut *ca elev.*

Observație: Substantivul cu funcție sintactică de element predicativ suplimentar în cazul N. poate fi însoțit și de cuvintele *ca, drept, de* cu sensul de *în calitate de*, referindu-se la un regent tot în nominativ:

→ **El** ne-a venit *ca profesor*. (N.)

La rândul lui, un substantiv cu funcție sintactică de element predicativ suplimentar poate fi în cazul Ac. fără să aibă o prepoziție, când referentul este tot în acuzativ:

→ **Îl** consider *om* de viitor. (Ac.) (vezi Neamțu, ***Elemente***, p. 286)

c) ***genitiv***, cu prepoziția *contra* sau cu articol posesiv (genitival):

→ Îl știam *contra răufăcătorilor (alor tăi, contra lui).*

→ Îl știam *al dracului.*

2. **Adjectiv**, în cazurile:

a) ***nominativ***:

→ Ea a intrat *veselă* în casă.

b) ***acuzativ***:

→ Pe copil l-au găsit *culcat.*

Observație: Cazul adjectivului cu funcție de element predicativ suplimentar se stabilește prin acord cu substantivul determinat. (vezi Neamțu, ***Elemente***, p. 281)

3. **Verb**, la modurile:

a) ***gerunziu***:

→ L-am văzut *alergând.*

b) ***infinitiv***:

→ Acum vedem gândurile noastre *a se realiza.*

c) ***supin***:

→ Înseamnă pierderea unei opere socotită *de neînlocuit.*

4. **Adverb**:

→ *Așa* l-am cumpărat.

5. **Interjecție**:

→ M-a lăsat *paf!*

D. TOPICA

Stă de obicei după termenul regent și după numele la care se referă și, uneori, înaintea lor (vezi exemplele anterioare).

E. PUNCTUAȚIA

Nu se desparte prin virgulă de regent.

EXERCIȚII

1. Analizați sintactic și morfologic elementele predicative suplimentare din textele de mai jos:

a) „Îl vedea pe Trică școlar harnic; îl vedea ieșit din școli; îl vedea domn mare." (I. Slavici, *Mara*)

b) „Spuza de stele tresărea sfioasă în văzduhul nehotărât." (L. Rebreanu, *Opere I*)

c) „Apa Răutului curgea pe vale subțire și limpede." (M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

2. Precizați funcțiile sintactice ale cuvintelor subliniate din enunțurile următoare:

Văd *alergând* prietenii spre mine.
Vine *alergând* spre școală.
Ea a venit *invitată* de tine.
Fata *invitată* n-a venit.
Invitată de tine, fata a venit imediat.
Fetițele aleargă *voioase* spre părinți.
„În văzduh *voios* răsună clinchete de zurgălăi." (V. Alecsandri, *Iarna*)

3. Folosiți, în enunțuri diferite, cuvintele *posibilă* și *competentă* cu funcții sintactice de atribut și, respectiv, de element predicativ suplimentar.

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1.

a)

școlar = element predicativ suplimentar, exprimat prin substantiv comun simplu, genul masculin, numărul singular, cazul Ac., nearticulat;

ieșit = element predicativ suplimentar, exprimat prin adjectiv provenit din participiu, genul masculin, numărul singular, cazul Ac.

domn = element predicativ suplimentar, exprimat prin substantiv comun simplu, genul masculin, numărul singular, cazul Ac., nearticulat;

b)

sfioasă = element predicativ suplimentar, exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații și patru forme flexionare, genul feminin, numărul singular, cazul N., grad de comparație pozitiv.

c)

subțire = element predicativ suplimentar, exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu o terminație și două forme flexionare, genul feminin, numărul singular, cazul N., grad de comparație pozitiv;

limpede = element predicativ suplimentar, exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu o terminație și două forme flexionare, genul feminin, numărul singular, cazul N., grad de comparație pozitiv.

2. *alergând* = element predicativ suplimentar;
alergând = complement circumstanțial de mod;
invitată = element predicativ suplimentar;
invitată = atribut adjectival;
invitată = atribut circumstanțial;
voioase = element predicativ suplimentar;
voios = complement circumstanțial de mod.

3. – atribute:

Aceasta este o soluție *posibilă*.
Ea este o specialistă *competentă*.

– elemente predicative suplimentare:

→ Intervențiile ei au făcut *posibilă* reușita lui la examen.
→ Trebuie să se adreseze unei persoane socotite *competentă*.

SINTAXA FRAZEI

A. DEFINIȚIE

Sintaxa frazei este partea sintaxei care studiază regulile îmbinării propozițiilor în fraze.

Se ocupă cu:
1. ***relațiile (raporturile) sintactice din frază;***
2. ***felul propozițiilor subordonate.***

B. FELUL PROPOZIȚIILOR DIN FRAZĂ ȘI RELAȚIILE DINTRE ELE

I. Fraza este o îmbinare de două sau mai multe propoziții legate prin înțeles.

1. Numărul propozițiilor dintr-o frază este egal cu numărul predicatelor exprimate și neexprimate.

2. Felul propozițiilor din frază:

a) ***principale*** – au înțeles de sine stătător, nu depind de înțelesul altei propoziții din frază, dar pot impune prezența unei subordonate, atunci când sunt insuficiente (incomplete) ca înțeles:

PP PP PP
→ Elevul învață,[1]/ scrie[3]/ și desenează.[3]/

PP PS
→ El a rămas[1]/ cum îl știi.[2]/

b) ***secundare (subordonate)*** – nu au înțeles de sine stătător și depind de înțelesul altei propoziții din frază.

- Ele *se află* cu ajutorul unei întrebări (afară de întrebarea *ce face?*) adresate unui cuvânt din altă propoziție.
- Două propoziții secundare (subordonate) *sunt de același fel*, atunci când:
  - depind de aceeași propoziție;
  - răspund la aceeași întrebare;
  - au același termen regent (cuvânt determinat).

PP PS
→ *Spune-mi*[1]/ ce-ai găsit.[2]/
(ce?)

PP PS PS
→ *I-am spus*[1]/ să învețe[2]/ și să scrie.[2]/
(ce? ce?)

- Din frază *nu poate lipsi* propoziția principală.
- Fraza *poate fi alcătuită* numai din propoziții principale sau din propoziții principale și secundare (vezi exemplele de la I.2.).

II. Relațiile (raporturile) sintactice din frază sunt legăturile care se stabilesc între propozițiile unei fraze.

Mijloacele de exprimare a raporturilor sintactice în frază sunt:

a) ***sintactice:***
- *joncțiunea* (prin cuvinte ajutătoare);
- *juxtapunerea* (alăturarea sau parataxa).

b) ***fonetice:***
- *intonația;*
- *pauza.*

Mijloacele fonetice se exprimă în scris prin semnele de punctuație.

1. Relația (raportul) de coordonare:

a) *se stabilește* între:

- două propoziții de același fel:
  - principale:
    PP PP
    → Citește[1]/ (**și**) scrie.[2]/
  - secundare (subordonate) de același fel:
    PP PS PS
    → Vino[1]/ să asculți[2]/ (**și**) să-ți spui părerea.[3]/
- două propoziții subordonate diferite:
  PP CL CT
  → Pleacă[1]/ unde vrea[2]/ (**și**) când vrea.[3]/
- o parte de propoziție și o propoziție secundară subordonată:
  → Elevul harnic[1a]/ (**și**) care ascultă[2]/ este apreciat.[1b]/

b) *se realizează* prin:

- **joncțiune** cu conjuncții și locuțiuni conjuncționale coordonatoare:
  - copulative: *și, nici, iar (= și), precum și, nu numai că ... dar (ci) și*:
    → Doarme[1]/ (**și**) visează.[2]/
  - adversative: *însă, ci, dar, iar, și (= dar, însă, ci), numai că*:
    → Te-am căutat[1]/, (**dar**) nu te-am găsit.[2]/
  - disjunctive: *ori, sau, fie* (singure sau repetate):
    → Rămâi[1]/ (**ori**) pleci?[2]/
  - concluzive: *deci, dar, așadar, carevasăzică, vasăzică, așa că, prin urmare, în concluzie, de aceea* etc.:
    → Ai întârziat de la oră,[1]/ (**deci**) nu mai intri în clasă.[2]/
- **juxtapunere** (alăturare, parataxă), prin virgulă sau prin punct și virgulă:
  → Tace,[1]/ ascultă,[2]/ meditează;[3]/ vorbește foarte rar.[4]/

În funcție de elementele joncționale (de legătură) și de sensul lor, propozițiile coordonate pot fi:

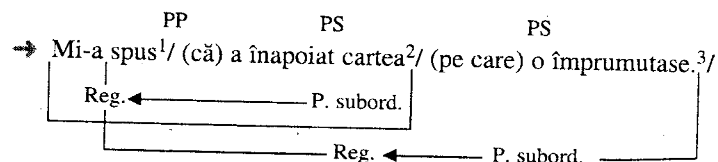
- coordonate copulativ (acțiunea lor se asociază):
  → Învață[1]/ (**și**) scrie.[2]/
- coordonate adversativ (acțiunea lor se opune):
  → Învață,[1]/ (**dar**) nu scrie.[2]/
- coordonate disjunctiv (acțiunea lor se opune și se elimină reciproc):
  → Învață[1]/ (**ori**) scrie.[2]/
- coordonate concluzive (a doua propoziție este concluzia celei dintâi):
  → Ai greșit,[1]/ (**deci**) ești vinovat.[2]/

2. Relația (raportul) de subordonare (de dependență):

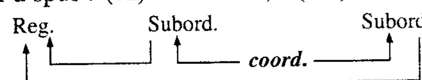
a) *se stabilește* între o regentă și o subordonată.

- ***Regenta*** este propoziția de care depinde subordonata. Ea este propoziție principală sau secundară.
- ***Subordonata*** este propoziția care depinde de regentă. Ea este întotdeauna propoziție secundară:

PP PS PS
→ Mi-a spus[1]/ (că) a înapoiat cartea[2]/ (pe care) o împrumutase.[3]/

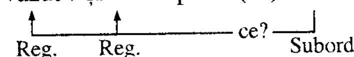

- O regentă poate să aibă:
  - o subordonată:
    PP PS
    → Face[1]/ (ce) vrea.[2]/
    Reg. ← Subord.
  - două sau mai multe subordonate:
    - coordonate între ele:
      PP PS PS
      → Mi-a spus[1]/ (că) m-a căutat,[2]/ (dar) nu m-a găsit.[3]/

- necoordonate între ele:
  PS PP PS
  → (Când) l-am întâlnit,[1]/ mi-a spus[2]/ (că) m-a căutat.[3]/

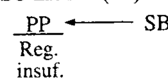
- O propoziție subordonată poate avea uneori două regente (când acestea sunt coordonate între ele):
  PP PP PS
  → A văzut[1]/ și mi-a spus[2]/ (ce) s-a întâmplat.[3]/

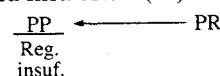
- Propoziția regentă poate fi întreruptă pentru ca, între termenii ei, să se intercaleze o subordonată:
  PP PS PP
  → Elevul[1a]/ (pe care) l-ai văzut,[2]/ este colegul meu.[1b]/
  Reg. ← Subord.

Ea se va continua, de obicei, unde nu mai există un element joncțional (de legătură).

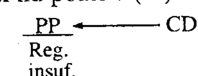
- Unele propoziții regente sunt *insuficiente* sau incomplete, deoarece impun prezența unei subordonate (mai ales, subiectivă, predicativă, completivă directă).
  → Se zice[1]/ (că) va veni.[2]/

→ Părerea mea este[1]/ (că) va reuși.[2]/

→ El nu poate[1]/ (să) vină.[2]/

b) *se realizează* prin:

- ***joncțiune*** cu:
  - conjuncții subordonatoare: *că, să, ca ... să, căci, deoarece, deși, încât, întrucât, fiindcă, de, dacă* etc.;
    → Citește[1]/ (**deoarece**) îi place.[2]/

– locuțiuni conjuncționale subordonatoare: *cu toate că, chiar dacă, fără să, până să, pentru că, pentru ca să, măcar să, măcar că, chiar de, din cauză că, din pricină că, după ce, până ce, îndată ce, de vreme ce, din moment ce, ori de câte ori, câtă vreme, cât timp, ca și când, ca și cum, după cum* etc.:

→ (**Chiar dacă**) nu vine,[1]/ eu tot mă duc.[2]/

– pronume (adjective pronominale) relative: *care, cine, ce, cât, cel ce, al câtelea, de*:

→ Nu se știe[1]/ (**cine**) a spart geamul.[2]/

– unele pronume (adjective pronominale) nehotărâte: *oricine, orice, oricât, oricare, orișicare* etc.:

→ **Laudă**[1]/ (**pe oricine**) învață.[2]/

• Pronumele și adjectivele pronominale nehotărâte nu au întotdeauna valoare de conjuncție.

→ El nu este *oricine*.

– adverbe relative: *cum, unde, când, cât, încotro, parcă, precum*:

→ A procedat[1]/ (**cum**) l-ai învățat.[2]/

– adverbe nehotărâte compuse: *oricum, oricât, oriunde, oricând, oriîncotro*:

→ (**Oriunde**) te uiți,[1]/ vezi locuri minunate.[2]/

• Adverbele nehotărâte nu au întotdeauna valoare de conjuncție:

→ El se simte bine *oriunde*.

• Dintre elementele subordonatoare au întotdeauna funcție sintactică pronumele (adjectivele pronominale) relative și nehotărâte, precum și adverbele nehotărâte.

• Adverbele relative au funcție sintactică numai dacă nu se înlocuiesc cu unele conjuncții sau cu locuțiuni conjuncționale subordonatoare:

→ A procedat[1]/ (**cum**) l-ai sfătuit.[2]/
ccm

→ (**Cum**) îl văzu,[1]/ îl și recunoscu.[2]/
„îndată ce"
(fără f. sint.)

• Unele elemente subordonatoare nu au funcție sintactică în subordonata pe care o leagă (o introduc), ci în subordonata căreia aceasta îi este regentă, având loc o împletire a regentei cu subordonata:

→ Nu știu[1]/ (**care**) trebuie[2]/ (să) vină.[3]/
└── subiect ──┘

→ Nu știu[1]/ (**unde**) zicea el[2]/ (că) se duce.[3]/
└── ccl ──┘

• ***juxtapunere*** (parataxă, alăturare) prin virgulă:

P subord. PP

→ Ai carte,[1]/ ai parte.[2]/

• ***topică***:

SB PP PR

→ (Să) fii tânăr[1]/ înseamnă[2]/ (să) ai idealuri.[3]/

SB PP PR

→ (Să) ai idealuri[1]/ înseamnă[2]/ (să) fii tânăr.[3]/

3. Specialiști vorbesc și despre un **raport de dublă subordonare** (în cazul propoziției subordonate predicative suplimentare) și despre un **raport apozitiv** sau **de echivalență** (în cazul propoziției subordonate apozitive).

C. CONSTRUCȚIILE INCIDENTE ÎN FRAZĂ

1. Construcțiile incidente exprimă atitudinea vorbitorului sau aduc o explicație ori o completare și aparțin unui plan diferit de comunicare în interiorul aceluiași enunț; ele reprezintă o comunicare suplimentară în interiorul unei comunicări de bază de care nu este legată sintactic și au o intonație specială.
2. Din punct de vedere sintactic, construcțiile incidente din frază pot fi:
   • propoziții principale:
   → Du-te,[1a]/ **zise el**,[2]/ mai repede la școală.[1b]/
   • propoziții secundare (subordonate):
   → Era,[1a]/ (**dacă**) **vrei**,[2]/ cea mai ciudată întâmplare de până atunci.[1b]/
   • o frază incidentă:
   → El, săracul,[1a]/ **nu știu**[2]/ (**ce**) **să mai zic**[3]/, era cam neajutorat.[1b]/
3. Propozițiile și frazele incidente se izolează între virgule, paranteze sau linii de pauză.
4. În schema frazei, propozițiile incidente se scriu separat.

EXERCIȚII

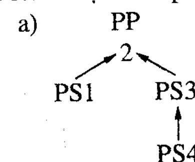
1. Analizați prin schemă frazele de mai jos, rescriind în schemă fiecare propoziție, și precizați raporturile (relațiile) sintactice ce se stabilesc între acestea:

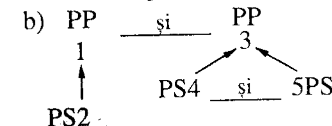
a) „Ar fi fost cuminte să se abată în dreapta ori în stânga și să se ascundă în pădurea care stăpânea pretutindeni, deopotrivă de întunecos." (Gala Galaction. *La Vulturi!)*

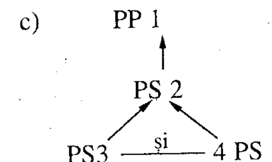
b) „Dar Păunaș se deșteptase și începuse să plângă și i se părea Agripinei că numai vuietul pârâului acoperea destul de bine țipetele lui." (Gala Galaction, *La Vulturi!*)

c) „Aș vrea să plâng de fericit,
Că simt suflarea ta divină,
Că pot să văd ce-ai plăsmuit!"
(G. Coșbuc, *Vara)*

2. Alcătuiți fraze pe baza schemelor de mai jos:

a)

b)

c)

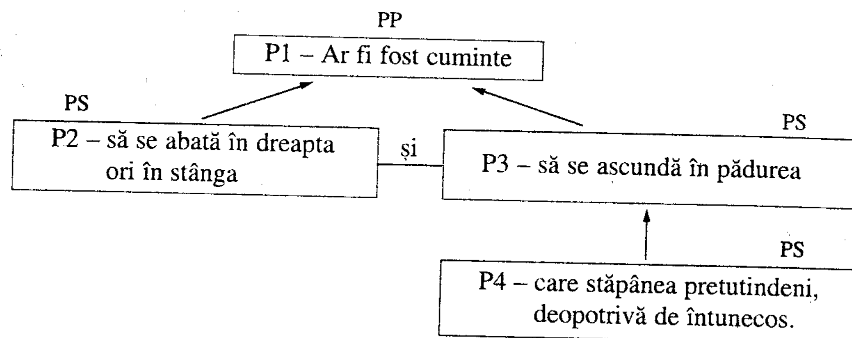
3. Alcătuiți o frază care să aibă în structura ei numai trei propoziții principale.

4. Transformați fraza alcătuită la exercițiul 3, adăugându-i două propoziții secundare subordonate dintre care una să fie regenta celeilalte.

5. Realizează schema frazei construite.

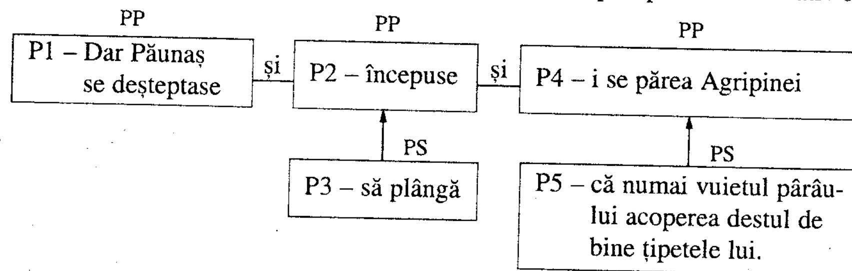
SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1. a)

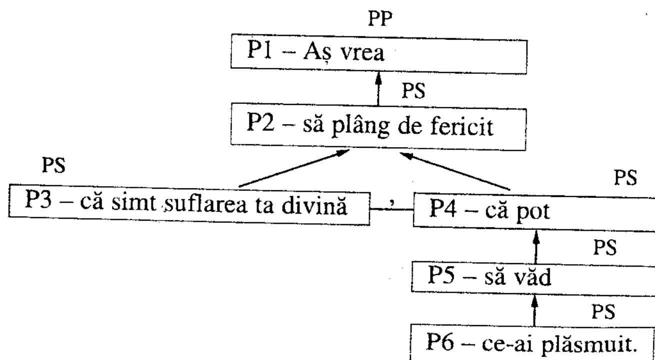
- Între propozițiile secundare (subordonate) P2 și P3, pe de o parte, și regenta lor – propoziția principală nr. 1 –, pe de altă parte, se stabilesc raporturi de subordonare realizate prin conjuncția subordonatoare simplă *să*.
- Între propozițiile secundare (subordonate) P2 și P3 se stabilește un raport de coordonare copulativă realizat prin conjuncția coordonatoare simplă *și*.
- Între propoziția secundară (subordonată) P4 și regenta sa – propoziția secundară (subordonată) P3 – se stabilește un raport de subordonare realizat prin pronumele relativ *care*.

b)

- Între propozițiile principale P1, P2 și P4 se stabilesc raporturi de coordonare copulativă, realizate, în ambele cazuri, prin conjuncția coordonatoare copulativă simplă *și*.
- Între propoziția secundară (subordonată) P3 și regenta ei – propoziția principală P2 – se stabilește un raport de subordonare realizat prin conjuncția subordonatoare simplă *să*.
- Între propoziția secundară (subordonată) P5 și regenta ei – propoziția principală P4 – se stabilește un raport de subordonare realizat prin conjuncția subordonatoare simplă *că*.

c)

- Între propoziția secundară (subordonată) P2 și regenta ei – propoziția principală P1 – se stabilește un raport de subordonare realizat prin conjuncția subordonatoare simplă *să*.
- Între propozițiile secundare (subordonate) P3 și P4, pe de o parte, și propoziția lor regentă – propoziția secundară (subordonată) P2 –, pe de altă parte, se stabilesc două raporturi de subordonare realizate, în ambele cazuri, prin conjuncția subordonatoare simplă *că*.
- Între cele două propoziții secundare (subordonate) P3 și P4 se stabilește un raport de coordonare copulativă, realizat prin juxtapunere (parataxă sau alăturare).
- Între propoziția secundară (subordonată) P5 și regenta ei – propoziția secundară (subordonată) P4 se stabilește un raport de subordonare realizat prin conjuncția subordonatoare simplă *să*.
- Între propoziția secundară (subordonată) P6 și regenta ei – propoziția secundară (subordonată) P5 – se stabilește o relație de subordonare realizată prin pronumele relativ *ce*.

2.

a) Dacă înveți înseamnă că vei reuși să câștigi concursul.

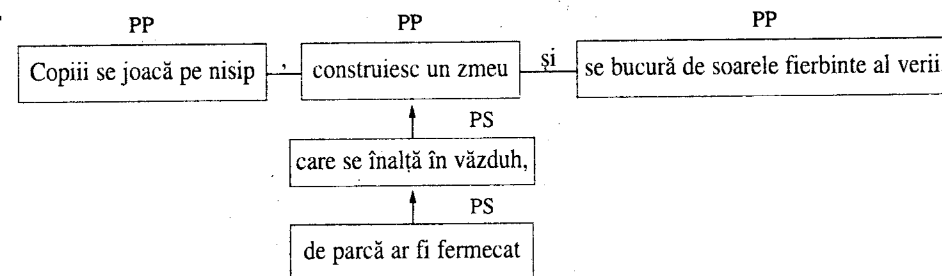
b) I-am spus să se ducă acolo și mi-a răspuns că nu poate acum și că se va duce altă dată.

c) A venit la mine ca să-i înapoiez cartea pe care mi-a împrumutat-o și care acum îi trebuie.

3. Copiii *se joacă* pe nisip,[1]/ *construiesc* un zmeu[2]/ (și) *se bucură* de soarele fierbinte al verii.[3]/

4. Copiii *se joacă* pe nisip,[1]/ *construiesc* un zmeu[2]/ (care) *se înalță* în văzduh,[3]/ (de parcă) *ar fi fermecat*,[4]/ (și) *se bucură* de soarele fierbinte al verii.[5]/

5.

CORESPONDENȚA DINTRE PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE ȘI PROPOZIȚIILE SUBORDONATE

A. LEGĂTURA DINTRE CELE DOUĂ PĂRȚI ALE SINTAXEI

Între **sintaxa propoziției**, care studiază regulile referitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziții, și **sintaxa frazei**, care studiază regulile referitoare la îmbinarea propozițiilor în fraze, există **mai multe asemănări**:

1. cele două părți ale sintaxei au două raporturi (relații) sintactice comune: raportul (relația) de coordonare și raportul (relația) de subordonare;
2. raportul (relația) de coordonare se stabilește între unități sintactice de același fel atât în propoziție, cât și în frază: între două părți de propoziție de același fel (în propoziție) și între două propoziții de același fel (în frază); uneori se poate realiza și între o parte de propoziție și o subordonată de același fel sau chiar între subordonate diferite care au aceeași regentă;
3. raportul (relația) de coordonare se exprimă în ambele situații prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale coordonatoare (joncțiune) și prin alăturare (juxtapunere sau parataxă);
4. raportul (relația) de subordonare se stabilește, în ambele situații, și în propoziție și în frază, între o unitate sintactică (parte de propoziție secundară, respectiv propoziție subordonată) și termenul regent, fiind diferite însă modalitățile de exprimare.

B. CORESPONDENȚA DINTRE PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE ȘI PROPOZIȚIILE SUBORDONATE

Pornind de la legătura strânsă dintre cele două părți ale sintaxei, se poate observa că între părțile de propoziție și propozițiile subordonate există următoarea corespondență:

1. orice propoziție subordonată corespunde unei părți de propoziție îndeplinind, în frază, funcția acesteia pe lângă un termen regent (cuvânt determinat) din propoziția regentă;
2. propozițiile subordonate au denumiri derivate din denumirile părților de propoziție echivalente;
3. deși subordonatele sunt toate dependente (secundare), realizând un raport de subordonare, ele nu corespund numai părților secundare de propoziție, ci există două tipuri de subordonate care corespund unei părți principale de propoziție (subiectiva, care ține locul subiectului) sau unui element constitutiv al celeilalte părți principale de propoziție (predicativa, care înlocuiește numele predicativ);
4. nu există o subordonată care să corespundă predicatului verbal sau verbului copulativ;
5. propozițiile subordonate răspund la aceleași întrebări, realizează același raport și au același termen regent (determină aceeași parte de vorbire) ca și părțile de propoziție cărora le corespund (pe care le înlocuiesc);
6. propozițiile subordonate se definesc și au, în general, aceleași subspecii ca și părțile de propoziție corespunzătoare, fiind posibilă și coordonarea între o propoziție subordonată și o parte de propoziție de același fel din regentă.

C. EXPANSIUNEA ȘI CONTRAGEREA

1. Având în vedere corespondența dintre părțile de propoziție și propozițiile subordonate, primele pot fi transformate în propoziții subordonate, iar cele din urmă în părțile de propoziție corespunzătoare.

2. Transformarea (dezvoltarea) părților de propoziție în propozițiile subordonate corespunzătoare se numește **expansiune**.

În procesul de expansiune *apar un predicat* (pentru că apare o propoziție) *și un element subordonator* (pentru că propoziția este subordonată). Uneori, elementul subordonator înlocuiește un element relațional specific părților de propoziție.

3. Predicativizarea (apariția predicatului) se realizează prin câteva *procedee principale*:

a) trecerea verbului de la un mod nepredicativ sau nepersonal la un mod predicativ sau personal (predicativizarea verbului):

Nu poate ***veni***. — ce? → cd

Nu poate[1]/ *(să) vină.*[2]/ — ce? → CD

b) adăugarea (inserțiunea, includerea) verbelor operatorii *a fi* și *a avea*:

Elevul ***silitor*** obține note bune. — care? → atr.adj.

Elevul[1a]/ (care) *este silitor*[2]/ *obține* note bune.[1b]/ — care? → AT

c) înlocuirea substantivului, a adjectivului sau a adverbului printr-un verb la un mod predicativ sau personal (verbalizarea lor):

Trenul circulă ***fără oprire***. — cum? → ccm

Trenul *circulă*[1]/ (fără *să*) *oprească*.[2]/ — cum? → CM

d) repetarea (anticiparea sau reluarea) în subordonată a verbului dominant din regentă:

Învață ***ca și tine***. — cum? → ccm

Învață[1]/ (cum) *înveți* și tu.[2]/ — cum? → CM

e) predicativizarea unor adverbe și locuțiuni adverbiale:

El ***poate*** n-a înțeles. (o propoziție)

El[1a]/ *poate*[2]/ (că) n-a înțeles.[1b]/ (două propoziții)

(Pentru aceste procedee și altele, vezi Diaconescu, ***Probleme***, p. 22)

4. Transformarea (restrângerea) propozițiilor subordonate în părțile de propoziție corespunzătoare poartă numele de **contragere**.

În procesul de contragere *dispar predicatul și elementul subordonator*, deoarece dispare propoziția subordonată. Uneori, elementul subordonator din frază se înlocuiește cu un element relațional specific părților de propoziție.

5. *Depredicativizarea* (dispariția predicatului) se realizează prin câteva *procedee principale*:

a) trecerea verbelor de la un mod predicativ sau personal la un mod nepredicativ sau nepersonal (depredicativizarea verbelor):

(Când) *se plimba* prin parc,[1]/ s-a întâlnit cu colegii.[2]/
CT

Plimbându-se prin parc, *s-a întâlnit* cu colegii.
cct

b) înlăturarea verbelor operatorii *a fi* și *a avea*, când expresia predicativă este marcată prin acestea:

Copilul[1a]/ (care) *este ascultător*[2]/ este apreciat[1b]/.
care? → AT

Copilul ***ascultător*** este apreciat.
care? → atr.adj.

c) înlocuirea verbului cu funcție sintactică de predicat printr-un substantiv (nominalizarea verbului), printr-un adjectiv (adjectivizarea verbului) sau printr-un adverb (adverbializarea verbului):

S-a trezit[1]/ (când) *a răsărit* soarele.[2]/
când? → CT

S-a trezit ***la răsăritul*** soarelui.
când? → cct

Ea *este o fată*[1]/ (care) *ascultă*.[2]/
ce fel de? → AT

Ea este o fată ***ascultătoare***.
ce fel de? → atr.adj.

Vorbește[1]/ (cum) *vorbesc* oltenii.[2]/
cum? → CM

Vorbește ***oltenește***.
cum? → ccm

d) înlăturarea (suprimarea) verbului predicativ din subordonată, când este identic cu cel din regentă:

El *desenează*[1]/ (cum) *desenează* și celălalt.[2]/
cum? → CM

El desenează ***ca și celălalt***.
cum? → ccm

(Pentru aceste procedee și altele, vezi Diaconescu, ***Probleme***, p. 32)

EXERCIȚII

1. Precizați ce funcții sintactice au cuvintele subliniate din exemplele de mai jos:
Harnicul este apreciat.
I s-a hotărât *plecarea*.
Plăcerea lui este *de a citi*.
Se teme *de ploaie*.
Toți elevii au datoria *de a învăța*.
Plimbându-se prin parc, s-a întâlnit cu el.
Pretutindeni vedeau locuri minunate.
Mama s-a dus în oraș *după cumpărături*.
El a lipsit *din cauza bolii*.

2. Transformați, prin expansiune, părțile de propoziție identificate în exercițiul anterior în propoziții subordonate. Ținând cont de partea de propoziție pe care o înlocuiesc aceste propoziții, precizați felul lor.

3. Ținând cont de întrebările la care răspund și de termenul regent, stabiliți felul propozițiilor subordonate din exemplele de mai jos:
Să înveți înseamnă să muncești.
Hotărârea lui este să studieze.
Au hotărât să plece în excursie.
Au luat hotărârea să meargă pe litoral.
Acesta este satul unde m-am născut.
El s-a hotărât să călătorească la București.
S-a săturat să aștepte.
Când m-a văzut, s-a bucurat.
A procedat cum l-ai sfătuit.
Deoarece a întârziat, n-a mai intrat la spectacol.
A venit să mă anunțe.
Dicționarul se află unde sunt și cărțile.

4. Contrageți subordonatele din exemplele de la exercițiul anterior în părțile de propoziție corespunzătoare și precizați felul acestora.

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1. *harnicul* = subiect simplu; *plecarea* = subiect simplu; *de a citi* = nume predicativ; *de ploaie* = complement indirect; *de a învăța* = atribut verbal; *plimbându-se* = complement circumstanțial de timp; *pretutindeni* = complement circumstanțial de loc; *după cumpărături* = complement circumstanțial de scop; *din cauza bolii* = complement circumstanțial de cauză.

2.

SB PP
(Cine) este harnic[1]/ *este apreciat*.[2]/

PP SB
I *s-a hotărât*[1]/ *(să) plece*.[2]/

PP PP
Plăcerea lui *este* [1]/ *(să) citească*.[2]/

PP CI
Se teme[1]/ (că) *va ploua*.[2]/

PP CI
Se teme[1]/ *(să) nu plouă*.[2]/

PP AT
Toți elevii *au datoria*[1]/ *(să) învețe*.[2]/

CT PP
(Când) *se plimba* prin parc,[1]/ *s-a întâlnit* cu el.[2]/

CL PP
(Oriunde) *se uitau*[1]/ *vedeau* locuri minunate.[2]/

PP CS
Mama *s-a dus* în oraș[1]/ *(să) facă* târguieli.[2]/

PP CZ
El *a lipsit*[1]/ (din cauză că) *a fost bolnav*.[2]/

3. SB PP PR
(Să) înveți[1]/ *înseamnă*[2]/ *(să) muncești*.[3]/

PP PR
Hotărârea lui *este*[1]/ *(să) studieze*.[2]/

PP CD
Au hotărât[1]/ *(să) plece* în excursie.[2]/

PP AT
Au luat hotărârea[1]/ (*să*) *meargă* pe litoral.[2]/

PP AT
Acesta *este satul*[1]/ (unde) *m-am născut.*[2]/

PP CI
El *s-a hotărât*[1]/ (*să*) *călătorească* la București.[2]/

PP CI
S-a săturat[1]/ (*să*) *aștepte.*[2]/

CT PP
(Când) m-*a văzut,*[1]/ *s-a bucurat.*[2]/

PP CM
A procedat[1]/ (cum) l-*ai sfătuit.*[2]/

CZ PP
(Deoarece) *a întârziat,*[1]/ *n-a* mai *intrat* la spectacol.[2]/

PP CS
A venit[1]/ (*să*) mă *anunțe.*[2]/

PP CL
Dicționarul *se află*[1]/ (unde) *sunt* și cărțile.[2]/

4. *A învăța* înseamnă *a munci.* (subiect și nume predicativ)
(învățătura) (muncă)

Hotărârea lui este *de a studia.* (nume predicativ)

Au hotărât *a pleca* în excursie. (complement direct)
(plecarea)

Au luat hotărârea *de a merge* pe litoral. (atribut verbal)

Acesta este satul *natal.* (atribut adjectival)

El s-a hotărât *a călători* la București. (complement indirect)

S-a săturat *de așteptat.* (complement indirect)
(așteptând)

Văzându-mă, s-a bucurat. (complement circumstanțial de timp)

A procedat *după sfat.* (complement circumstanțial de mod)
(conform sfatului)

Întârziind, n-a mai intrat la spectacol. (complement circumstanțial de cauză)

A venit *pentru a* mă *anunța.* (complement circumstanțial de scop)

Dicționarul se află *la cărți.* (complement circumstanțial de loc)
(în bibliotecă)

FELUL PROPOZIȚIILOR SUBORDONATE

Felul propozițiilor subordonate se stabilește:

1. *cu ajutorul întrebării*, când aceasta este specifică unei anumite subordonate;
2. *cu ajutorul termenului regent*;
3. *cu ajutorul elementelor subordonatoare specifice* (care introduc numai un fel de subordonată);
4. *cu ajutorul elementelor corelative* (cuvinte sau grupuri de cuvinte, părți de vorbire sau locuțiuni care apar în regentă și corespund unei anumite subordonate);
5. *prin înlocuirea elementelor subordonatoare nespecifice cu cele specifice*;
6. *prin contragerea subordonatei* în partea de propoziție corespunzătoare.

A. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ (SB)

• **Definiție: Subiectiva** este subordonata care îndeplinește în frază funcția sintactică de subiect al propoziției regente:

→ E ușor *a scrie* versuri. (subiect)
→ E ușor[1]/ (*să*) *scrii versuri.*[2]/ (SB)

• **Întrebări:** *cine?, ce?.*

• **Termeni regenți:**

– verb personal: *Vine*[1]/ (cine) *poate.*[2]/

– verb impersonal la orice diateză: *este, trebuie, urmează, se cuvine, se cade, se întâmplă, se zice, se spune, se pare, se poate, se vede, se aude, se crede, (îi) este dat, (îi) este sortit, (îi) este hotărât, (îi) este scris* etc.:
→ *Se zice*[1]/ (că) *va ploua.*[2]/
→ *Trebuia*[1]/ (*să*) *meargă* acolo.[2]/
→ I-a *fost dat*[1]/ (*să*) *ajungă om* mare.[2]/

– verb personal devenit impersonal: *rămâne, ajunge, place, pasă, vine* etc.:
→ Îți *ajunge*[1]/ (cât) *ai alergat.*[2]/

– expresie verbală impersonală: *e bine, e rău, e ușor, e greu, e lesne, e dificil, e posibil, e drept, e recomandabil, e cu putință, e de prisos* etc.:
→ *E bine*[1]/ (că) *s-a întâmplat* așa.[2]/

– adverb sau locuțiune adverbială predicativă: *desigur, firește, probabil, poate, negreșit, pesemne, cu siguranță, fără doar și poate, fără îndoială, de bună seamă* etc.
→ *Desigur*[1]/ (că) *vor veni* și ei.[2]/

• **Elemente relaționale:**

a) pronume sau adjective pronominale relative în cazuri diferite: *cine, care, ce, cât, cel ce*:
→ (Cine) *este harnic*[1]/ *este apreciat.*[2]/
→ *Important e*[1]/ (ceea ce) *susții.*[2]/
→ (Care) copil *învață*[1]/ *știe.*[2]/
→ *S-a văzut*[1]/ (*a cui*) *e* vina.[2]/

b) pronume sau adjective pronominale nehotărâte în cazuri diferite: *oricine, orice, oricare, oricât*:
→ (Oricine) *muncește*[1]/ *are* de toate.[2]/
→ (Oricare) elev *învață*[1]/ *știe.*[2]/
→ (Oricui) i-*ai spune*[1]/ *nu* te-*ar crede.*[2]/

c) adverbe relative: *unde, cât, cum, când, încotro*:

→ *Nu se știe*[1]/ (când) *a plecat.*[2]/

→ *Nu se știe*[1]/ (cât) *va sta.*[2]/

d) conjuncții subordonatoare: *că, să, ca ... să, dacă, de*:

→ *E bine*[1]/ (că) *a venit.*[2]/

→ *Ar fi bine*[1]/ (ca) și tu (*să*) *mergi* acolo.[2]/

→ *Nu se știe*[1]/ (de) *va câștiga* concursul.[2]/

→ *Posibil*[1]/ (*să*) *sosească* mâine.[2]/

→ *Nu se știe*[1]/ (dacă) *vine.*[2]/

e) locuțiuni conjuncționale subordonatoare: *cum de, decât să*:

→ *E de mirare*[1]/ (cum de) *a rezistat.*[2]/

→ *Nu* ne *rămâne*[1]/ (decât *să*) *plecăm.*[2]/

• **Elemente corelative și relatori specifici:** Nu are elemente corelative și nici elemente subordonatoare specifice. Așezată înaintea regentei, poate fi reluată printr-un pronume demonstrativ:

→ (Cine) *învață,*[1]/ **acela** știe.[2]/

• **Topică:** Stă înaintea regentei (în majoritatea cazurilor) când răspunde la întrebarea *cine?* și după regentă (în majoritatea cazurilor) când răspunde la întrebarea *ce?*.

În aceleași situații poate sta și după regentă sau înaintea ei. Uneori poate fi și intercalată.

→ *Nu* i *s-a spus*[1a]/ (ce) *s-a întâmplat* acolo,[2]/ pentru a nu intra în panică.[1b]/

Subiectiva are topică fixă (antepusă regentei) în structurile:

SB + Reg. + PR

(Ce) mă *uimește*[1]/ *este* [2]/ (că) *a întârziat.*[3]/

SB + Reg. + CZ

(Dacă) *citește*[1]/ *este*[2]/ (pentru că) îi *place* literatura.[3]/

SB + Reg. + CS

(Dacă) *învață*[1]/ *este*[2]/ (pentru ca *să*) *reușească.*[3]/

• **Punctuație:** În mod obișnuit nu se desparte de regentă prin virgulă, indiferent de locul pe care îl ocupă, dar se desparte întotdeauna prin virgulă când stă înaintea regentei și este reluată prin pronume demonstrativ:

→ (Cine) *învață,*[1]/ acela *știe.*[2]/

B. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ (PR)

• **Definiție: Predicativa** este subordonata care îndeplinește în frază funcția sintactică de nume predicativ al unei propoziții regente.

→ Plăcerea lui este *de a citi.* (nume predicativ)

→ Plăcerea lui *este*[1]/ (*să*) *citească.*[2]/ (PR)

• **Întrebări:** *ce?, cine?, cum?* (adresate verbului copulativ din regentă).

• **Termeni regenți:**

– un verb copulativ care constituie predicatul nominal incomplet al regentei: *a fi, a deveni, a părea, a ieși, a ajunge, a se face, a însemna, a rămâne, a se naște* ș.a.:

→ Hotărârea lui *este*[1]/ (*să*) *învețe.*[2]/

→ El *părea*[1]/ (că) *este obosit.*[2]/

→ Mihai *a rămas*[1]/ (cum) îl *știai.*[2]/

→ El *a devenit*[1]/ (ce) și-*a dorit.*[2]/

→ Asta *înseamnă*[1]/ (că) *n-a fost atent.*[2]/

• **Elemente relaționale:**

a) pronume sau adjective pronominale relative: *care, cine, ce, cât, cel ce*, în cazuri diferite:

→ Întrebarea *este*[1]/ (cine) *a fost* mai bine *pregătit.*[2]/

→ Întrebarea este[1]/ (care) elev *a fost* mai bine *pregătit.*[2]/

→ Problema *este*[1]/ (a cui) propunere o *acceptăm.*[2]/

b) pronume sau adjective pronominale nehotărâte: *oricine, oricare, orice, oricât*, în cazuri diferite:

→ Banul *este*[1]/ (al oricui) îl *muncește.*[2]/

→ Cartea *este*[1]/ (pentru oricine) o *dorește.*[2]/

c) adverbe relative: *cum, cât, când, unde, încotro* și compusele lor nehotărâte *oricum, oricât*:

→ El *este*[1]/ (*cum*) *a fost* întotdeauna.[2]/

→ Nedumerirea noastră *este*[1]/ (unde) *s-au ascuns.*[2]/

d) conjuncții subordonatoare: *că, să, ca ... să, dacă, de*:

→ Propunerea mea *este*[1]/ (*să*) *plecăm.*[2]/

→ Misiunea lui *era*[1]/ (ca) acum (*să*) *străjuiască* palatul.[2]/

→ Întrebarea *este*[1]/ (dacă) *va reuși.*[2]/

→ Vântul *părea*[1]/ (că) *s-a potolit.*[2]/

e) locuțiuni conjuncționale: *după cum, ca și cum, ca și când, de parcă*:

→ Totul *era*[1]/ (după cum) *planificaseră.*[2]/

→ Orice lucru *era*[1]/ (ca și cum) *nu* l-*ar fi atins* mână de om.[2]/

• **Elemente corelative și relatori specifici:** Nu are elemente corelative și nici elemente subordonatoare specifice.

• **Topică:** Stă de obicei după verbul copulativ din regentă, dar poate să stea și înaintea acestuia, dacă vorbitorul insistă asupra celor spuse prin propoziția predicativă:

→ (Ce) *am fost*[1]/ *nu* mai *pot* fi.[2]/ (apud Avram, ***Gramatica***, p. 341)

Poate fi și intercalată între termenii regentei:

→ Acest om părând[1a]/ (că) *e* așa de *fioros*[2]/ *nu*-mi *trezește* niciun fel de teamă.[1b]/

• **Punctuație:** Nu se desparte prin virgulă de regenta ei, indiferent de topică.

C. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ (AT)

• **Definiție: Atributiva** este subordonata care îndeplinește în frază funcția sintactică de atribut pe lângă un substantiv sau substitut al acestuia (pronume, numeral) din propoziția regentă.

→ Am urmat sfatul *dat.* (atribut)

→ *Am urmat* sfatul[1]/ (*ce*) *ni l-ai dat.*[2]/ (AT)

• **Întrebări:** *care?, ce fel de?, cât?, câți?, câte?, al (a, ai, ale) cui?*.

Atributiva este **de mai multe feluri**:

a) *izolată* sau *explicativă* (nu exprimă ceva absolut necesar, aduce doar o explicație suplimentară):

→ *M-am întâlnit* cu Mihai,[1]/ (pe care) *nu*-l *văzusem* de mult.[2]/

b) *neizolată* sau *determinativă* (exprimă ceva absolut necesar pentru identificarea sau calificarea termenului regent):

→ Cartea[1a]/ (pe care) *am citit*-o[2]/ mi-a *plăcut* foarte mult.[1b]/

• **Termeni regenți:**
– substantiv: El *este băiatul*[1a]/ (pe care) l-*am lăudat.*[2]/
– pronume: Acela[1a]/ (care) *învață*[2]/ *știe.*[1b]/
– numeral: Al doilea,[1a]/ (care) *a întârziat,*[2]/ *a avut* mai mult de așteptat.[1b]/
• **Elemente relaționale:**
a) pronume relativ: *care, cine, ce, cât, de*, în cazuri diferite:
→ Elevul[1a]/ (care) *învață*[2]/ știe.[1b]/
→ *Am cumpărat* o carte[1]/ (al cărei) autor mă *interesează.*[2]/
→ *Am urmat* sfatul[1]/ (ce) mi l-*ai dat.*[2]/
→ El *a pus* întrebarea[1]/ (cine) *a realizat* aceasta.[2]/
→ *Ia*-ți bani[1]/ (câți) *vrei.*[2]/
→ Băiatul[1a]/ (de) l-*ai văzut*[2]/ *este colegul* meu.[1b]/
b) adverbe relative: *unde, cum, când, cât*:
→ Aceasta *este școala*[1]/ (unde) *am învățat.*[2]/
→ *Era* o vreme[1]/ (cum) *nu mai fusese* de mult.[2]/
→ *A venit* timpul[1]/ (când) soldații *au depus* armele.[2]/
→ *A sosit* în timpul[1]/ (cât) *a ținut* ploaia.[2]/
c) conjuncții subordonatoare: *că, să, ca ... să, dacă*:
→ Părerea[1a]/ (că) *vom reuși*[2]/ o *împărtășesc* și ei.[1b]/
→ *A luat hotărârea*[1]/ (*să*) *plece.*[2]/
→ *Aveți* și voi dreptul[1]/ (ca) astăzi (*să*) vă *spuneți* părerea.[2]/
→ Întrebarea[1a]/ (dacă) *va câștiga* întrecerea[2]/ și-*au pus*-o toți.[1b]/
d) locuțiuni conjuncționale subordonatoare: *de să, până să*:
→ *A făcut* un chef[1]/ (de *să*)-l *pomenească* toți.[2]/
→ Într-una din zilele[1a]/ (până *să*) *plec* în concediu,[2]/ m-*a vizitat* Ionescu.[1b]/
• **Elemente corelative și relatori specifici:** Nu are elemente corelative și nici elemente subordonatoare specifice.
• **Topică:** Stă numai după regentă sau poate fi intercalată, cu condiția să urmeze termenului regent.
• **Punctuație:** Punctuația atributivei diferă în funcție de felul ei. Dacă este determinativă (neizolată) nu se desparte prin virgulă de regenta ei, dar dacă este explicativă (izolată) se desparte prin virgulă de aceasta. Atributiva explicativă intercalată se izolează între virgule.

D. PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ APOZITIVĂ (AP)

• **Definiție: Apozitiva** este subordonata care înlocuiește în frază un atribut apozițional și exprimă aceeași idee cu termenul regent (cuvântul, grupul de cuvinte sau propoziția la care se referă).
→ Mă preocupă un singur gând: *reușita* la facultate. (atribut substantival apozițional)
→ Mă *preocupă* un singur gând:[1]/ (*să*) *reușesc* la facultate.[2]/ (AP)
• **Întrebări:** *care* (*anume*)?
• **Termeni regenți:**
– substantiv: Asta *e* **obsesia** lui:[1]/ (că) *nu vom reuși.*[2]/
– pronume: *Iată*[1]/ **(ce)** m-*a sfătuit*:[2]/ (*să*) *nu cedez* cu niciun preț. [3]/
– adverb (locuțiune adverbială): **Așa** *ar fi vrut* el:[1]/ (*să*) *nu*-l *coste* nimic.[2]/

• **Elemente relaționale:**
a) adverbele *adică, anume*:
→ Așa *a procedat*:[1]/ (adică) mi-a *ascultat* sfatul.[2]/
b) conjuncții subordonatoare: *că, să, ca ... să* ș.a.:
→ Îl *stăpânea* un gând:[1]/ (*să*) *ajungem* mai repede acolo.[2]/
c) pronume relative: *ce, ceea ce*:
→ *Citise* cu atenție această carte,[1]/ (ceea ce) *nu era rău.*[2]/
Pot fi și juxtapuse:
→ Îl *obseda* un gând:[1]/ își *jignise* prietenul.[2]/
• **Elemente corelative și relatori specifici:** Are ca elemente relaționale specifice adverbele *adică* și *anume*. Nu are elemente corelative.
• **Topică:** Stă întotdeauna după regentă.
• **Punctuație:** Este izolată de regentă prin virgulă, prin linie de pauză, prin două puncte și, mai rar, prin punct.

E. PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

• **Definiție: Completiva directă** este subordonata care îndeplinește în frază funcția de complement direct pe lângă cuvântul determinat din regentă.
→ A învățat *a citi.* (complement direct)
→ *A învățat*[1]/ (*să*) *citească.*[2]/ (CD)
• **Întrebări:** *pe cine?, ce?.*
• **Termeni regenți:**
– verb (locuțiune verbală) tranzitiv(ă):
→ *Nu știe*[1]/ (*să*) *povestească.*[2]/
→ *N-a băgat de seamă*[1]/ (că) *plecase.*[2]/
– interjecție cu valoare verbală predicativă:
→ *Iată*[1]/ (ce) *s-a întâmplat.*[2]/
• **Elemente relaționale:**
a) pronume sau adjective pronominale relative: *care, cine, ce, cât, cel ce*, în cazuri diferite:
→ *Nu știam*[1]/ (cine) *va învinge.*[2]/
→ El a *mărturisit*[1]/ (ce) *a făcut.*[2]/
→ *A întrebat*[1]/ (care) elev *lipsește.*[2]/
→ *Bănuiesc*[1]/ (cui) i-*ai dat* cartea.[2]/
→ *Nu știu*[1]/ (câți) *vor veni.*[2]/
b) pronume sau adjective pronominale nehotărâte: *oricare, orice, oricât*, în cazuri diferite:
→ Îți *dau*[1]/ (orice) îmi *ceri.*[2]/
→ Îl *întreba*[1]/ (pe oricare) îl *întâlnea.*[2]/
→ Îți *ofer*[1]/ (orice) lucru *dorești.*[2]/
c) adverbe relative: *unde, când, cum, cât, încotro*:
→ *Nu* mi-a *spus*[1]/ (unde) *a plecat.*[2]/
→ *N-a mărturisit*[1]/ (cât) *va sta* acolo.[2]/
→ *Nu știu*[1]/ (când) *vine.*[2]/
d) conjuncții subordonatoare (*că, să, ca ... să, dacă, de*) și locuțiuni conjuncționale subordonatoare (*cum de, precum că*):
→ *Am auzit*[1]/ (că) *vor veni* și ei.[2]/
→ *Nu mi-a spus*[1]/ (dacă) *va participa* la concurs.[2]/
→ *Poți*[1]/ (*să*) *mergi* și tu.[2]/

• **Elemente corelative şi relatori specifici:** Nu are elemente corelative şi nici elemente subordonatoare specifice. Poate fi reluată în regentă prin formele neaccentuate de acuzativ ale pronumelui personal.
• **Topică:** Stă de obicei după regentă, dar şi înaintea acesteia:
→ (Pe câţi) îi *întâlnea,*[1]/ pe toţi îi *saluta.*[2]/
Poate fi şi intercalată când determină un verb la un mod nepersonal (nepredicativ):
→ Văzând[1a]/ (că) *nu reuşeşte,*[2]/ *a renunţat.*[1b]/
• **Punctuaţie:** Când stă după regentă, nu se desparte prin virgulă. Când este intercalată, virgula poate fi pusă după ea. Dacă este antepusă regentei, se desparte, de obicei, prin virgulă.

F. PROPOZIŢIA COMPLETIVĂ INDIRECTĂ (CI)

• **Definiţie: Completiva indirectă** este subordonata care îndeplineşte în frază funcţia sintactică de complement indirect pe lângă cuvântul determinat din regentă.
→ Povesteşte *ascultătorilor.* (complement indirect)
→ *Povesteşte*[1]/ (cui) *ascultă.*[2]/ (CI)
• **Întrebări:** *cui?, despre cine (ce)?, de cine (ce)?, cu cine (ce)?, la cine (ce)?, pentru cine (ce)?, împotriva cui?, contra cui?, asupra cui?.*
• **Termeni regenţi:**
– verb (locuţiune verbală):
→ *Se gândea*[1]/ *(să) plece* mai repede.[2]/
→ *Nu şi-a dat seama*[1]/ (ce) *s-a întâmplat.*[2]/
– adjectiv (locuţiune adjectivală):
→ Îndemânarea *este necesară*[1]/ (cui) *repară.*[2]/
→ Nu *era în stare*[1]/ *(să) scoată o vorbă.*[2]/
– adverb:
→ *E rău*[1]/ (de cine) *e sărac.*[2]/
– interjecţie;
→ *E vai*[1]/ (de cine) *nu ascultă.*[2]/
→ *Bravo*[1]/ (cui) *a câştigat.*[2]/
• **Elemente relaţionale:**
a) pronume sau adjective pronominale relative: *cine, ce, care, cât,* în cazuri diferite:
→ *Povestea*[1]/ (cui) îl *asculta.*[2]/
→ *Este mândru*[1]/ (de ce) *a realizat.*[2]/
→ *Este satisfăcut*[1]/ de (câte) rezultate *a obţinut.*[2]/
b) pronume sau adjective pronominale nehotărâte, în cazuri diferite: *oricine, orice, oricare, oricât:*
→ *Se teme*[1]/ (de oricine) îl *ameninţă.*[2]/
→ *Se revoltă*[1]/ (împotriva cui) îl *deranjează.*[2]/
→ Îi *dă* premiul[1]/ (oricui) *merită*[2]./
c) adverbe relative: *unde, cum, când, cât, încotro:*
→ *Nu mă dumiresc*[1]/ (unde) *mă aflu.*[2]/
→ *Ne miram*[1]/ (când) *a dispărut.*[2]/
→ *Ne uitam*[1]/ (cum) cerul *se întunecă.*[2]/
d) conjuncţii subordonatoare: *că, să, ca ... să, dacă, de:*
→ *Nu mă mir*[1]/ (că) *n-a reuşit.*[2]/
→ *Ne îndoiam*[1]/ (dacă) lucrurile *au stat* chiar aşa.[2]/
→ *Se gândea*[1]/ *(să) meargă* şi el acolo.[2]/

• **Elemente corelative şi relatori specifici:** Nu are elemente corelative şi nici elemente subordonatoare specifice. Poate fi însă reluată sau anticipată în regentă prin pronume personal cu formă neaccentuată.
• **Topică:** Stă de obicei după regentă, dar poate fi şi intercalată sau antepusă:
→ Convins[1a]/ (că) *nu va reuşi,*[2]/ *a renunţat.*[1b]/
→ (Cum de) *s-a căţărat* până acolo,[1] / *nu-mi dau seama.*[2]/
• **Punctuaţie:** Când este aşezată după regentă, nu se desparte prin virgulă. Antepusă, se desparte de obicei prin virgulă.

G. PROPOZIŢIA COMPLETIVĂ DE AGENT (CAG)

• **Definiţie: Completiva de agent** este subordonata care îndeplineşte în frază funcţia sintactică a unui complement de agent pe lângă cuvântul determinat din regentă, arătând de către cine este săvârşită acţiunea din regentă:
→ A fost chemat *de către un coleg.* (complement de agent)
→ *A fost chemat*[1]/ (de către cine) îi *este coleg.*[2]/ (CAG)
• **Întrebări:** *de către cine (ce)?, de cine (ce)?*
• **Termeni regenţi:**
– verb la diateza pasivă:
→ Decizia *a fost luată*[1]/ (de către cine) *era şef.*[2]/
– verb la diateza reflexivă cu înţeles pasiv:
→ Subiectul *s-a rezolvat*[1]/ (de către cine) *stăpânea* teoria.[2]/
– verb la participiu sau supin cu valoare pasivă:
→ Eforturile *depuse*[1a]/ (de cei ce) s-au prezentat la concurs[2]/ *au fost încununate* de succes.[1b]/
→ Dilema *pare de nerezolvat*[1]/ (de cine) *nu cunoaşte* secretele meseriei.[2]/
– adjectiv derivat cu sufixul *-bil*:
→ Problema *este inabordabilă*[1]/ (de către cine) *nu s-a pregătit* suficient.[2]/
• **Elemente relaţionale:**
a) pronume relative: *care, cine, ce* etc.:
→ Întrecerea *a fost câştigată*[1]/ (de către cine) *a fost mai bun.*[2]/
b) pronume nehotărâte: *oricine, oricare* etc.:
→ Punctajul *poate* fi obţinut[1]/ (de oricare) *se pregăteşte.*[2]/
• **Elemente corelative şi relatori specifici:** Nu are elemente corelative şi nici elemente subordonatoare specifice, dar poate fi reluată prin pronumele demonstrative *acela, aceea, aceia* etc. precedate de prepoziţia *de.*
→ (De cine) *a fost mai pregătit,*[1]/ de acela *a fost câştigat* concursul.[2]/
• **Topică:** Stă de obicei după regentă, lângă cuvântul determinat.
Poate sta şi înaintea regentei sau poate fi intercalată (vezi exemplele anterioare).
• **Punctuaţie:** Când stă după regentă, nu se desparte prin virgulă dacă nu are element corelativ. Când are element corelativ sau stă înaintea regentei, se desparte prin virgulă.

H. PROPOZIŢIA CIRCUMSTANŢIALĂ DE LOC (CL)

• **Definiţie: Circumstanţiala de loc** este subordonata care îndeplineşte în frază rolul unui complement circumstanţial de loc şi arată locul în care se desfăşoară o acţiune sau se manifestă o însuşire:
→ *Pretutindeni* vezi locuri minunate. (complement circumstanţial de loc)
→ (Oriunde) *priveşti,*[1]/ *vezi* locuri minunate.[2]/ (CL)

• **Întrebări:** *unde?, de unde?, până unde?, încotro?.*
• **Termeni regenți:**
– verb (locuțiune verbală):
→ *S-a dus*[1]/ (unde) l-*ai trimis*.[2]/
→ *Stă de vorbă* cu mine [1]/ (oriunde) mă *întâlnește*.[2]/
– interjecție:
→ *Hai*[1]/ (unde) *vrei* tu.[2]/
– adjectiv:
→ Victorioasă[1a]/ (oriunde) *joacă*,[2]/ echipa *a câștigat* campionatul.[1b]/
– adverb:
→ Acolo[1a]/ (unde) *ai fost* tu,[2]/ *n-a ajuns* încă nimeni.[2]/
• **Elemente relaționale:**
a) pronume sau adjective pronominale relative: *care, cine, ce, cât* (cu prepoziție, în Ac.):
→ *Ne-am îndreptat*[1]/ (spre care) ne *cheamă*.[2]/
→ *Ne-am deplasat*[1]/ spre (care) coleg ne *cheamă*.[2]/
b) pronume sau adjective pronominale nehotărâte: *oricine, oricare, orice, oricât* (cu prepoziție, în Ac.):
→ *Se duce*[1]/ (către oricare) îl *strigă*.[2]/
→ *Merge*[1]/ către (oricare) coleg îl *strigă*[2]./
c) adverbe relative cu sau fără prepoziție *(unde, încotro)* și compusele lor nehotărâte *(oriunde, oriîncotro)*:
→ *S-a* dus[1]/ (unde) *l-ai trimis*.[2]/
→ *Se duc*[1]/ (oriunde) *vor*.[2]/
→ *Se îndreaptă*[1]/ (încotro) *vede* cu ochii.[2]/
→ (Oriîncotro) *privești*,[1]/ *ai să vezi* locuri minunate.[2]/
d) adverbul relativ *cât*:
→ *A umblat*[1]/ (cât) *e* lumea de *mare*.[2]/
• **Elemente corelative și relatori specifici:** Are corelativ adverbul *acolo* cu sau fără prepoziție. Nu are elemente subordonatoare specifice.
• **Topică:** Stă de obicei după regentă, dar poate sta și înaintea acesteia. Poate fi și intercalată (vezi exemplele anterioare).
• **Punctuație:** Când stă după regentă, nu se desparte de obicei prin virgulă.
Antepusă, poate fi despărțită prin virgulă, despărțirea fiind obligatorie dacă are element corelativ. Dacă este intercalată și așezată înaintea predicatului regentei, se izolează între virgule.

I. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP SAU TEMPORALĂ (CT)

• **Definiție: Circumstanțiala de timp** este subordonata care îndeplinește în frază funcția de complement circumstanțial de timp, arătând timpul când se petrece acțiunea din regentă sau se manifestă o însușire.
• **Întrebări:** *când?, de când?, până când?, cât timp?.*
→ A venit *înainte de a răsări* soarele. (complement circumstanțial de timp)
→ *A venit*[1]/ (până *să*) *răsară soarele*.[2]/ (CT)

Poate exprima:
• *anterioritatea*: *Am ajuns* la gară[1]/ (înainte ca) trenul *(să) sosească*.[2]/
• *posterioritate*: M-*a căutat*[1]/ (după ce) *plecasem*.[2]/
• *simultaneitatea*: A venit[1]/ (în timp ce) *învățam* la geografie.[2]/

• **Termeni regenți:**
– verb (locuțiune verbală):
→ *Vine*[1]/ (când) *poate*.[2]/
→ *Și-a adus aminte*[1]/ tocmai (când) *a ajuns* acasă.[2]/
– interjecție predicativă:
→ *Hai*[1]/ (când) *am stabilit*.[2]/
– adjectiv:
→ Biruitoare[1a]/ (când) *a luptat* la Oituz,[2]/ armata română *a câștigat* și alte bătălii.[1b]/
– adverb:
→ Azi,[1a]/ (când) *te-am căutat*,[2]/ *nu te-am găsit*.[1b]/
• **Elemente relaționale:**
a) adverbe relative: *când, cât* („cât timp"), *cum* („îndată ce"), *unde* („îndată ce"):
→ (Când) *a venit*[1]/, *nu* l-*a găsit*.[2]/
→ (Cum) îl *văzu*[1]/, îl și *cunoscu*.[2]/
→ (Unde)-și *auzea*[1]/, *Din* curteni *ieșea*[2]/, Domnului vorbea.[3]/ (apud **GA$_1$**, II, p. 297)
→ (Cât) a *stat* aici[1]/, *n-a scos o vorbă*.[2]/
b) adverbe nehotărâte: *oricând, orișicând, oricât*:
→ Îl *poți* vedea[1]/ (oricând) *vrei*.[2]/
→ *Poți* sta[1]/ (oricât) *vrei*.[1]/
c) conjuncții: *până (nu), dacă, de, că*:
→ *A stat*[1]/ (până) *s-a întunecat*.[2]/
→ (Dacă) *a văzut* așa,[1]/ nora împăratului *s-a* mai *domolit*.[2]/ (apud **GA$_1$**, II, p. 297)
d) locuțiuni conjuncționale: *înainte (ca ...) să, îndată ce, imediat ce, după ce, pe dată ce, în timp ce, câtă vreme, cât timp, ori de câte ori* etc.:
→ *A sunat* cineva[1]/ (înainte ca) tu *(să) pleci*.[2]/
→ (Ori de câte ori) *plouă*[1]/, își *ia* umbrela.[2]/
e) pronume sau adjective pronominale relative ori nehotărâte: *cine, care, cât, oricine, oricare*:
→ *Au sosit*[1]/ (înaintea cui) *doreau*.[2]/
→ *Te-am așteptat*[1]/ până la (ce) oră *am stabilit*.[2]/ (apud Avram, ***Gramatica***, p. 350)
→ *Au sosit*[1]/ (înaintea oricui) *doreau*.[2]/
→ *N-am să* te *uit*[1]/ (câte) zile *voi avea*.[2]/
• **Elemente corelative și relatori specifici:** Are ca elemente corelative adverbele și locuțiunile adverbiale *și, imediat, îndată, deodată, cum, atunci, abia, doar, apoi, numai ce, pe urmă, de atâtea ori* ș.a. Locuțiunile conjuncționale menționate sunt specifice temporalei (vezi exemplele anterioare).
• **Topică:** Topica este liberă: poate să stea după regentă, înaintea acesteia sau poate fi intercalată (vezi exemplele anterioare).
• **Punctuație:** Se desparte prin virgulă când nu exprimă o circumstanță esențială, când este antepusă și are un corelativ sau când este intercalată și este așezată înaintea predicatului regentei.

J. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD SAU MODALĂ (CM)

• **Definiție: Circumstanțiala de mod** este subordonata care îndeplinește în frază funcția sintactică de complement circumstanțial de mod al regentei sau al unui cuvânt din regentă, arătând cum se desfășoară o acțiune sau se prezintă o însușire ori conformitatea.

→ Calul lui Făt-Frumos zbura repede *ca gândul*. (complement circumstanțial de mod)
→ Calul lui Făt-Frumos *zbura* repede[1]/ (cum) *zboară gândul*.[2]/ (CM)

• **Întrebări:** *cum?, în ce fel?, în ce mod?, în ce chip?, cât?, cât de?*.

Poate fi **de mai multe feluri**:
• *propriu-zisă*: *A procedat*[1]/ (cum) l-*ai sfătuit*.[2]/
• *comparativă*:
– de egalitate: *Muncește* [1]/ (cum) *muncesc* toți.[2]/
– de inegalitate: *Învață* mai bine[1]/ (decât) *mă așteptam*.[2]/
– condițională: *Se clătina*[1]/ (ca și cum) *ar fi fost beat*.[2]/
• *de măsură progresivă*: (Cu cât) *crește*,[1]/ cu atât *se face mai deștept*.[2]/

• **Termeni regenți:**
– verb (locuțiune verbală):
→ *Învață*[1]/ (cum) *poate*.[2]/
→ *Și-a bătut joc* de el[1]/ (cum) *nu și-a bătut* nimeni până acum.[2]/
– adjectiv:
→ *Este mai bun*[1]/ (decât) *ești* tu.[2]/
– adverb:
→ *Învață* mai bine[1]/ (decât) *înveți* tu.[2]/
– interjecție:
→ *Hai*[1]/ (cât) *poți* de repede.[2]/

• **Elemente relaționale:**
a) adverbe relative: *cum, precum, cât, decât, parcă* etc. precedate sau nu de un alt element:
→ *Învață*[1]/ (cum) *poate*.[2]/
→ *Muncește*[1]/ (cât) *poate*.[2]/
→ *A procedat*[1]/ (precum) l-*a sfătuit*.[2]/
→ Azi *a învățat* mai mult[1]/ (decât) *a învățat* ieri.[2]/
→ *E mai bine* acum,[1]/ (față de *cum*) *a fost* iarna trecută.[2]/
b) pronume sau adjective pronominale relative și nehotărâte precedate sau nu de alt element: *ce, cine, care, cât, oricine, oricare*:
→ De harnic[1a]/ *(ce) este*[2]/ *nu are astâmpăr*.[1b]/
→ (După câte) știu,[1]/ *este un timid*.[2]/
→ *Învață*[1]/ (ca și cine) *a luat* premiul.[2]/
→ *Învață* la fel de bine[1]/ (ca și oricare) *e silitor*.[2]/
→ *A fost cel mai bun*[1]/ din (câți) elevi *au concurat*.[2]/
c) locuțiuni conjuncționale: *după cum, cât ce, ca și cum, ca și când, de parcă, de ce, pe măsură ce* etc.:
→ *A procedat*[1]/ (după cum) *l-am învățat*.[2]/
→ *S-a comportat*[1]/ (ca și cum) *nu m-ar fi cunoscut*.[2]/
→ (Pe măsură ce) *creștea*,[1]/ cu atât *se făcea mai neastâmpărat*.[2]/

• **Elemente corelative și relatori specifici:** Are ca elemente corelative adverbele și locuțiunile adverbiale *așa, astfel, asemenea, atât (a), la fel, pe atâta, de ce, de aceea, cu atât (a) (mai)*.
→ (Cum) îți *vei așterne*,[1]/ așa *vei* dormi.[2]/

Are element subordonator specific locuțiunea conjuncțională *pe măsură ce*.

• **Topică:** Topica este liberă: poate sta după regentă, înaintea ei sau poate fi intercalată. Modalele introduse prin *de cum* și *de parcă* stau întotdeauna după regentă.

• **Punctuație:** Așezată după regentă, se desparte prin virgulă când nu exprimă o circumstanță esențială, când regenta se termină cu un complement circumstanțial sau când modala

apare ca o explicație a unui complement circumstanțial de mod. Antepusă, se desparte obligatoriu dacă are un corelativ în regentă. Cea intercalată se izolează între virgule dacă stă înaintea predicatului sau mai departe de termenul regent.

K. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE CAUZĂ SAU CAUZALĂ (CZ)

• **Definiție: Circumstanțiala de cauză** este subordonata care îndeplinește în frază rolul unui complement circumstanțial de cauză, arătând cauza acțiunii sau a însușirii din regentă.
→ Înghețase *de frig*. (complement circumstanțial de cauză)
→ *Înghețase*[1]/ (deoarece) *era frig*.[2]/ (CZ)

• **Întrebări:** *din ce cauză?, din ce pricină?*.

Poate fi:
• *propriu-zisă*:
→ *S-a supărat*[1]/ (pentru că) *nu l-am așteptat*.[2]/
→ *Scoală-te*,[1]/ (că) doar *nu ești bolnav*![2]/ (apud Avram, ***Gramatica***, p. 353)
• *argumentativă*:
→ (Dacă) *n-ai învățat*,[1]/ cum o *să promovezi*?[2]/

• **Termeni regenți:**
– verb (locuțiune verbală):
→ *N-a venit*[1]/ (pentru că) *a fost reținut*.[2]/
→ *N-a băgat de seamă* nimic[1]/ (că) *a fost neatent*.[2]/
– adjectiv:
→ *Era gârbovă*[1]/ (din cauză că) *era bătrână*.[2]/
– interjecție:
→ Geamul *zdronc!*[1]/ (din cauză că) *s-a făcut* curent.[2]/

• **Elemente relaționale:**
a) conjuncții subordonatoare: *deoarece, fiindcă, întrucât, căci, dacă, de, că*:
→ *Nu știe*[1]/ (fiindcă) *n-a învățat*.[2]/
→ (Dacă) *ești bolnav*,[1]/ de ce *să vii* la școală.[2]/
b) locuțiuni conjuncționale subordonatoare: *din cauză că, din pricină că, din moment ce, de vreme ce, de bine că, pentru că, câtă vreme*:
→ *N-a venit* la mine,[1]/ (din cauză că) *a plecat* din oraș.[2]/
→ (De vreme ce) *nu înveți*,[1]/ *nu știi*.[2]/
→ *Nu s-a prezentat* la concurs[1]/ (pentru că) *n-a fost pregătit*.[2]/
c) adverbe relative cu valoarea unor conjuncții: *cum, când, unde*:
→ (Cum) *nu cunoașteți* drumul,[1]/ vă *puteți* rătăci.[2]/
→ *S-a supărat*[1]/ (unde) *l-ai certat*.[2]/
→ (Când) *nu studiază*,[1]/ cum *o să știe*?[2]/
d) pronume relativ precedat de prepoziții: *ce, cât* ș.a.:
→ *Nu refuz* oferta[1]/ (de ce) *crezi* tu.[2]/
→ *Nu-și revine*[1]/ (de câte) *a suferit*.[2]/

• **Elemente corelative și relatori specifici:** Are elemente corelative adverbele și locuțiunile adverbiale: *apoi, atunci, de aceea, pentru aceea, de aia, de aceasta*. Conjuncțiile menționate (afară de ultimele trei) sunt specifice. Specifice sunt și locuțiunile conjuncționale menționate, cu excepția ultimelor trei.

• **Topică:** Stă de obicei după regentă. Poate fi și antepusă sau intercalată. Sunt antepuse cele introduse prin ***cum*** și postpuse cele introduse prin *că* și *căci*.

• **Punctuație:** Indiferent de topica ei, cauzala se desparte în general de regentă. Se despart obligatoriu cele introduse prin *cum* și cele care au un corelativ în regentă.

L. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP (CS) SAU FINALĂ (F)

• **Definiție: Circumstanțiala de scop** este subordonata care îndeplinește în frază rolul unui complement circumstanțial de scop, arătând scopul acțiunii din regentă.

→ A venit la mine *pentru a lua* caietul. (complement circumstanțial de scop)
→ *A venit* la mine[1]/ *ca să ia* caietul.[2]/ (CS)

• **Întrebări:** *cu ce scop?, în ce scop?.*

• **Termeni regenți:**

– verb (locuțiune verbală):
→ *Vine* la bibliotecă[1]/ (*să*) *împrumute* cărți.[2]/
→ A *luat parte* la concurs[1]/ (*ca să*) *câștige* postul de consultant financiar.[2]/

– interjecție:
→ *Hai* în clasă[1]/ (ca *să*) *repetăm* lecția.[2]/

• **Elemente relaționale:**

a) conjuncții subordonatoare: *să, ca să, de*:
→ *Vine* adesea[1]/ (ca *să*)-l *vadă*.[2]/
→ *Mergea* la mare[1]/ (de) *se trata* de reumatism.[2]/

b) locuțiuni conjuncționale subordonatoare: *pentru ca să, că doar(-doar), că doar de, doar de*:
→ *Învață*[1]/ (pentru ca *să*) *reușească*.[2]/
→ *Insistă*,[1]/ (că doar-doar) l-*o lămuri*.[2]/

c) adverbul *doar (doar)*:
→ Îl *vizita* des,[1]/ (doar-doar) l-*o convinge* de adevăr.[2]/

d) pronume relativ cu propoziție:
→ *S-a dus*[1]/ (după ce) *avea* de cumpărat.[2]/

• **Elemente corelative și relatori specifici:** Are elemente corelative adverbele și locuțiunile adverbiale *anume, dinadins, înadins, expres, într-adins, de aceea, de asta, pentru aceea, pentru asta* ș.a. Elementele subordonatoare populare sunt specifice.

• **Topică:** Este de obicei postpusă, dar poate fi și intercalată sau antepusă:
→ Mergând[1a]/ (ca *să*) *ia* cartea,[2]/ *nu* l-*a găsit* acasă.[1b]/
→ (Ca *să*)-l *felicite*,[1]/ de aceea l-*a căutat*.[2]/

• **Punctuație:** Finala introdusă prin *de* nu se desparte prin virgulă de regentă. Se despart cele cu element corelativ în regentă, care sunt antepuse și nu sunt considerate esențiale în frază.

M. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONDIȚIONALĂ (CȚ)

• **Definiție: Circumstanțiala condițională** este subordonata care exprimă condiția sau ipoteza de a cărei îndeplinire depinde realizarea unei acțiuni sau a unei însușiri din regentă.

→ *În locul lui*, nu m-aș fi dus acolo. (complement circumstanțial condițional)
→ *Dacă aș fi fost în locul lui*,[1]/ *nu m-aș fi dus* acolo.[2]/ (CȚ)

• **Întrebări:** *cu ce condiție?*

• **Termeni regenți:**

– verb (locuțiune verbală):
→ (Dacă) *dorești*,[1]/ *vino* la mine.[2]/
→ (Dacă) *ai* timp,[1]/ *să iei* și tu *parte* la adunare.[2]/

– un adjectiv: Acest echipament *este recomandabil*[1]/ (în caz că) *mergi* la munte.[2]/
– o interjecție: (Dacă) *vrei*,[1]/ *hai* la școală.[2]/

• **Elemente relaționale:**

a) conjuncții subordonatoare: *dacă, de, să*:
→ (Dacă) *vrei*,[1]/ *vino*.[2]/
→ (De)-l *vei chema*,[1]/ *va veni*.[2]/
→ (*Să*) *fi învățat*,[1]/ *reușea*.[2]/

b) locuțiuni conjuncționale subordonatoare: *în caz că (de), de unde*:
→ (În caz că) *plouă*,[1]/ îmi *voi lua* umbrela.[2]/
→ *Să*-ți *faci* lecțiile,[1]/ (că)[2a]/ (de unde) *nu*,[3]/ te *pedepsesc*.[2b]/

c) adverbul relativ *când*:
→ (Când) *m-aș fi potrivit* lui,[1]/ de mult *aș fi ajuns la sapă de lemn*.[2]/

d) pronume relativ în G. cu locuțiunea propozițională *în locul*:
→ (În locul cui) *a vorbit*,[1]/ eu *n-aș fi spus* asta.[2]/ (apud Avram, ***Gramatica***, p. 360)

e) prin juxtapunere:
→ *Ai* carte,[1]/ *ai* parte.[2]/

• **Elemente corelative și relatori specifici:** Are corelative adverbele *apoi* și *atunci*. Element introductiv specific este locuțiunea conjuncțională *în caz că (de)*.

• **Topică:** Topica este liberă. Majoritatea condiționalelor stau înaintea regentei. Cele juxtapuse sunt întotdeauna antepuse, iar cele negative sunt intercalate.

• **Punctuație:** Se despart prin virgulă cea juxtapusă și cea intercalată. Când e socotită esențială în frază, nu se desparte prin virgulă.

N. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONCESIVĂ (CV)

• **Definiție: Circumstanțiala concesivă** este subordonata care arată o împrejurare ce ar putea împiedica realizarea acțiunii sau existența însușirii din regentă, dar nu o împiedică.

→ *În ciuda oboselii*, s-a prezentat la antrenament. (complement circumstanțial concesiv)
→ (Deși) *era obosit*,[1]/ *s-a dus* la antrenament.[2]/ (CV)

• **Întrebări:** *în ciuda cărui fapt?*

Este **de mai multe feluri**:

• *propriu-zisă*:
→ (Deși) *este bolnav*,[1]/ *a venit* la școală.[2]/

• *ipotetică* sau *condițională*:
→ (Orice) *s-ar întâmpla*,[1]/ *nu plec* acolo.[2]/

• **Termeni regenți:**

– verb (locuțiune verbală):
→ Învață,[1]/ (chiar dacă) *este obosit*.[2]/
→ (Deși) *era supărat*,[1]/ *a stat* totuși *de vorbă* cu mine.[2]/

– interjecție:
→ (Deși) *ești ocupat*,[1]/ *hai* totuși până acolo.[2]/

– adjectiv:
→ El *a ieșit* învingător,[1]/ (deși) *a jucat* slab.[2]/

• **Elemente relaționale:**

a) conjuncții subordonatoare: *că, dacă, de, să, deși, batăr, măcar*:
→ Calul,[1a]/ (*că*)-*i cal*,[2]/ și tot *obosește*.[1b]/
→ Fierul,[1a]/ (*de*)-*i* fier,[2]/ și tot *ruginește*.[1b]/

→ (*Să*)-*l omori* în bătaie,[1]/ și tot *nu recunoaște.*[2]/
→ (Dacă) voi *nu vreți*,[1]/ eu tot *voi merge acolo.*[2]/
→ (Deși) *l-am avertizat*,[1]/ *nu* mi-*a ascultat* sfatul.[2]/

b) locuțiuni conjuncționale subordonatoare: *cu toate că, chit că, măcar că, chiar că, chiar de, chiar să, măcar că, măcar de, și dacă, și de, fără (ca) să* etc.:
→ (Cu toate că) *s-a grăbit*,[1]/ *n-a ajuns* la timp.[2]/
→ (Chiar dacă) *s-ar fi străduit*,[1]/ *n-ar fi reușit.*[2]/
→ *Vorbește* perfect englezește,[1]/ (fără ca *să*) *fie englez.*[2]/

c) pronume sau adjective pronominale relative precedate de adjectivul *indiferent*:
→ (Indiferent ce) i-*ai spune*,[1]/ tot *nu se conformează.*[2]/
→ (Indiferent ce) măsuri *vei lua*,[1]/ tot *nu se potolește.*[2]/

d) pronume sau adjective pronominale nehotărâte: *orice, oricât, oricine*:
→ (Orice) *s-ar întâmpla*,[1]/ tot *mă duc* acolo.[2]/
→ (Oricâți) bani *ai* avea,[1]/ tot *nu*-ți *ajung.*[2]/

e) adverbe relative și nehotărâte: *cât, cum, unde, oricât, oricum, oriunde*:
→ (Cât) de *bogat ar* fi,[1]/ tot *zgârcit rămâne.*[2]/
→ (Cum) *o dai*,[1]/ tot *n-o nimerești.*[2]/
→ (Unde) l-*ai pune*,[1]/ tot îl *găsesc.*[2]/
→ (Oricât) *te-ai strădui*,[1]/ tot *nu reușești.*[2]/

f) prin juxtapunere: *Plece* ei,[1]/ eu *nu plec.*[2]/
→ *Bate*-l,[1]/ și tot *nu se duce.*[2]/

• **Elemente corelative și relatori specifici:** Are elemente corelative adverbele (*și*) *tot*, (*și*) *totuși* și locuțiunea adverbială *cu toate acestea*. Conjuncțiile *deși, batăr, măcar* și locuțiunile conjuncționale menționate (cu excepția lui *fără ca să*) sunt specifice.
• **Topică:** Are topică liberă. Stă de obicei înaintea regentei, dar poate fi și postpusă sau intercalată. Concesivele juxtapuse stau întotdeauna înaintea regentei, iar cele introduse prin *că* și *de* (= *deși*) sunt intercalate.
• **Punctuație:** Se desparte de obicei prin virgulă de regenta ei.

O. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONSECUTIVĂ (CNS)

• **Definiție: Circumstanțiala consecutivă** este subordonata care arată urmarea unei acțiuni, a unei însușiri, a unei caracteristici ori a unei cantități.
→ A răspuns *de minune*. (complement circumstanțial consecutiv)
→ *A răspuns*[1]/ *(de) ne-am minunat.* [2]/ (CNS)

• **Întrebări:** *care este urmarea faptului că?*
• **Termeni regenți:**
– verb:
→ *Bea*[1]/ (de) te *sperie.*[2]/
– adjectiv:
→ *Era frumoasă*,[1]/ (încât) *îți lua ochii.*[2]/
– adverb:
→ *Experimentase* destul[1]/ (încât *să*) *nu poată* aduce noi argumente.[3]/

• **Elemente relaționale:**
a) conjuncții subordonatoare: *încât, ca, de, să, ca să, încât să*:
→ *A alergat* așa de mult,[1]/ (încât) *a obosit.*[2]/
→ *Alerga* așa de tare[1]/ (că) *nu*-l *puteai* ajunge.[2]/

→ *Țipa*[1]/ (de) te *asurzea.*[2]/
→ *E slabă*,[1]/ (*să*)-i *plângi* de milă.[2]/
→ *E prea diplomată*[1]/ (ca să)-l *contrazică.*[2]/
→ *Proceda* de așa natură,[1]/ (încât *să*) *fie auzit.*[2]/

b) locuțiuni conjuncționale subordonatoare: *pentru ca să, cât să*:
→ *E* prea *comod*,[1]/ (pentru ca *să*) *facă* un asemenea efort.[2]/

c) adverbe relative *cât, decât*:
→ *Țipa* așa de tare,[1]/ (cât) ți-*era* milă de el.[2]/

• **Elemente corelative și relatori specifici:** Are elemente corelative adverbele *așa (de), astfel (de), atât (de), destul (de), prea*, locuțiunile adverbiale *în așa fel, până într-atât, până acolo*, adjectivele pronominale *atât, atare*. Conjuncțiile *încât, încât să* și *de să* sunt specifice.
• **Topică:** Are topică fixă, fiind întotdeauna așezată după regentă.
• **Punctuație:** Se desparte de regentă prin virgulă, cu excepția celor introduse prin *să* și cu corelativul *prea* și a celor introduse prin *de*, așezate imediat lângă predicatul regentei.

P. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ INSTRUMENTALĂ (CINSTR)

• **Definiție: Circumstanțiala instrumentală** este subordonata care îndeplinește în frază rolul unui complement circumstanțial instrumental și arată mijlocul prin care se săvârșește o acțiune sau se manifestă însușirea:
→ A învins *datorită ajutorului* primit. (complement circumstanțial instrumental)
→ *A învins*[1]/ (datorită cui) l-*a ajutat.*[2]/ (CInstr)

• **Întrebări:** *cu cine?, cu ce?, prin cine?, prin ce?, datorită cui?, grație cui?, mulțumită cui?, cu ajutorul cui?, prin intermediul cui?, prin mijlocirea cui?, fără cine?, fără ce?.*
• **Termeni regenți:**
– verb:
→ *A acționat*[1]/ (cu ce) *a avut la îndemână.*[2]/
– locuțiune verbală:
→ *A luat-o din loc*[1]/ (cu ce) *a putut.*[2]/
– interjecție:
→ *Hai* până acolo[1]/ (cu ce) *vom găsi* mai repede.[2]/
– adjectiv:
→ Victorioasă și acum[1a]/ (prin ceea ce) *realizase* căpitanul ei,[2]/ echipa a promovat din nou.[1b]/

• **Elemente relaționale:**
a) pronume (adjective pronominale) relative precedate de propozițiile *cu, datorită, din, după, fără, în, la, prin* ș.a.:
→ *Scrie*[1]/ (cu ce) *găsește.*[2]/
→ *Scrie*[1]/ cu (ce) creion *găsește.*[2]/
→ *A reușit*[1]/ (datorită cui) l-*a sfătuit.*[2]/

b) pronume (adjective pronominale) nehotărâte precedate de aceleași prepoziții:
→ Ți-l *trimit*[1]/ (prin oricine) *vine* la oraș.[2]/
→ Te *anunț*[1]/ prin (orice) copil *vine* în cartierul tău.[2]/

c) conjuncțiile *că, de* (popular) și prin locuțiunea conjuncțională *fără (ca) să*:
→ *Ai făcut* bine[1]/ (că) *n-ai venit.*[2]/ (apud Avram, **Gramatica**, p. 358)
→ *A greșit*[1]/ (de) ți-*a pus* un astfel de nume.[2]/
→ *A început* lucrul[1]/ (*fără ca să*) *aibă* toate ustensilele.[2]/

• **Elemente corelative și relatori specifici:** Nu are elemente corelative, dar poate fi reluată sau anticipată prin pronumele demonstrative *aceea*, *aici*, *acela* precedate de prepozițiile care însoțesc elementele introductive:

→ Prin acela ți-l trimit,[1]/ (prin care) *vine* mai repede.[2]/

• **Topică:** Stă atât după regentă, cât și înaintea acesteia.

→ (Cu ce) *are*,[1]/ cu aceea *se luptă* cu dușmanii.[2]/

• **Punctuație:** De obicei nu se despart prin virgulă de regentă. Se despart obligatoriu când sunt reluate sau anticipate în regentă.

Q. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ SOCIATIVĂ (CSOC)

• **Definiție: Circumstanțiala sociativă** este propoziția subordonată care înlocuiește în frază un complement circumstanțial sociativ și arată un lucru sau o ființă care participă (se asociază) la săvârșirea unei acțiuni sau la suportarea efectelor ei alături de subiectul sau complementul direct al regentei.

→ A plecat tot *cu noi*. (complement circumstanțial sociativ)

→ *A plecat*[1]/ tot (cu cine) *a venit*.[2]/ (CSoc)

• **Întrebări:** *împreună cu cine?*, *împreună cu ce?*.

• **Termeni regenți:**

– verb (locuțiune verbală):

→ *S-a înapoiat*[1]/ (împreună cu cine) *a venit*.[2]/

→ *A luat parte* la adunare[1]/ (împreună cu cine) *a dorit*.[2]/

– interjecție:

→ *Hai* la spectacol[1]/ (cu cine) *dorești* tu.[2]/

– adjectiv:

→ În câteva zile casa *poate* fi liberă[1]/ (cu tot cu ce) mai *este construit* pe lângă ea.[2]/

• **Elemente relaționale:**

a) pronume (adjective pronominale) relative precedate de prepozițiile *cu*, *fără* și de locuțiunile prepoziționale *împreună cu*, *cu tot cu*, *laolaltă cu*, *dimpreună cu*:

→ *A plecat*[1]/ (cu cine) *a venit*.[2]/

→ *S-a înapoiat*[1]/ cu (ce) bagaj *a venit*.[2]/

b) pronume (adjective pronominale nehotărâte), cu aceleași prepoziții și locuțiuni prepoziționale:

→ Călătorește[1]/ (cu oricine) îi *place*.[2]/

→ *Se plimbă*[1]/ cu (orice) coleg îi *place*.[2]/

c) adverbul relativ *cât*:

→ *A plecat*[1]/ (cu cât) i-*ai dat*.[2]/

d) adverbul nehotărât *oricât*:

→ *Pleacă* la drum[1]/ (cu oricât) *are* la el.[2]/

• **Elemente corelative și relatori specifici:** Poate fi anticipată sau reluată prin pronumele demonstrative *acela*, *aceea*, precedate de prepoziția *cu*. Nu are elemente subordonatoare specifice, nota caracteristică fiind dată de locuțiunile prepoziționale însoțitoare.

→ Cu acela *a plecat*,[1]/ (cu care) îi *place*.[2]/

→ (Cu cine) îi *place*,[1]/ cu acela *se plimbă*.[2]/

• **Topică:** Stă de obicei după regentă, dar poate fi antepusă (vezi exemplele anterioare).

• **Punctuație:** Nu se desparte, în general, de regentă prin virgulă, excepție făcând situația când este reluată sau anticipată.

R. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE RELAȚIE (CR)

• **Definiție: Circumstanțiala de relație** este subordonata care înlocuiește în frază un complement circumstanțial de relație și arată la ce se referă sau se limitează o acțiune ori existența unei însușiri din regentă sau din ce punct de vedere este emisă comunicarea.

→ *De harnic*, e harnic. (complement circumstanțial de relație)

→ (În ce) *privește* hărnicia,[1]/ *e harnic*.[2]/ (CR)

• **Întrebări:** *în ce privință?*, *din ce punct de vedere?*.

• **Termeni regenți:**

– verb (locuțiune verbală):

→ *Se evidențiază* întotdeauna[1]/ (în ce) *privește* exactitatea răspunsului.[2]/

→ (În ceea ce) mă *privește*,[1]/ *am luat* întotdeauna *loc* în băncile din față.[2]/

– adjectiv:

→ El *este neiertător*[1]/ (în ce) *privește* comportarea copiilor săi.[2]/

– adverb:

→ (În ceea ce) te *privește*,[1]/ *este bine*[2]/ (*să*) *fii mai cumpătat*.[3]/

• **Elemente relaționale:**

a) pronume relative însoțite de prepozițiile *în*, *la*, *pentru*:

→ (Pentru cine) *are* antrenament,[1]/ acest munte *nu este greu* de urcat.[2]/

b) pronume nehotărâte însoțite de aceleași prepoziții:

→ (Pentru oricine) *învață*,[1]/ examenul *nu ridică* probleme.[2]/

c) adverbul relativ *cât* singur sau însoțit de prepozițiile *în*, *întru*:

→ (Cât) *privește* rezultatul examenului,[1]/ *nu știu* nimica.[2]/

d) conjuncțiile *de*, *să*, *ca să*:

→ (*Să*) *jignească* pe cineva,[1]/ *n-a jignit* niciodată.[2]/

• **Elemente corelative și relatori specifici:** Nu are elemente corelative, dar cele mai multe propoziții circumstanțiale de relație sunt alcătuite din îmbinări fixe cu verbul *privește*: *în ceea ce privește*, *în ce privește*, *cât privește*.

• **Topică:** Cele introduse prin pronume și prin adverbe au o topică liberă, cu preferință pentru antepunere. Cele introduse prin conjuncțiile *să* și *ca să* sunt numai antepuse.

• **Punctuație:** Virgula se folosește mai ales după cele antepuse.

S. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ OPOZIȚIONALĂ (CO)

• **Definiție: Circumstanțiala opozițională** este subordonata care înlocuiește în frază un complement circumstanțial opozițional și acțiunea ei se opune celor exprimate în regentă, opoziția manifestându-se față de întreaga regentă sau numai față de o parte a ei.

→ *În loc de a munci*, el trândăvește. (complement circumstanțial opozițional)

→ (În loc *să*) *muncească*,[1]/ el *trândăvește*.[2]/ (CO)

• **Întrebări:** *în loc de ce?*, *în loc de cine?*, *în loc de câți (câte)?*, *în locul cui?*.

– Se cunosc **șase tipuri** de propoziții opoziționale:

• *opozițională propriu-zisă*:

→ (În loc *să*) *învețe*,[1]/ *se plimbă*.[2]/

• *falsă condițională*:

→ (Dacă) până acum l-*am crezut*,[1]/ de azi înainte *nu*-l *voi* mai *crede*.[2]/

• *falsă temporală*:

→ Până anul trecut *nu realizase* mare lucru,[1]/ (în timp ce) acum *este* printre cei înstăriți.[2]/

- *falsă locală*:
  → (De unde) până nu de mult timp *îi plângeai de milă*,[1]/ acum *nu* te mai *bagă în seamă*.[2]/
- *falsă finală*:
  → *Rezolvase* totul până atunci,[1]/ (ca) în final (*să*) *facă o greșeală* copilărească.[2]/
- *falsă modală* propriu-zisă sau comparativă:
  → *A jucat* mereu la loterie,[1]/ (fără ca să) *câștige*.[2]/
  → *A venit* altcineva[1]/ (decât cine) doream.[2]/

• **Termeni regenți:**
a) verb (locuțiune verbală):
→ (În loc *să*) *studieze*,[1]/ *se distrează*.[2]/
→ (În loc *să*) *stea* acasă,[1]/ *bate coclaurile*.[2]/
b) interjecție:
→ *Hai* în casă[1]/ (în loc *să*) *stai* afară.[2]/
c) adjectiv:
→ (În loc *să*) *fie fruntașă*,[1]/ *a rămas* tot *codașă*.[2]/

• **Elemente relaționale:**
a) conjuncții și locuțiuni conjuncționale subordonatoare: *dacă*, *în loc să*, *fără ca să*, *decât să*, *de unde*, *pe când*, *în vreme ce*, *câtă vreme*, *pentru ca să*:
→ (Dacă) atunci *am greșit*,[1]/ acum *nu* mai *greșesc*.[2]/
→ (În loc *să*) *vii* tu,[1]/ *a venit* el.[2]/
→ (De unde) până nu demult *lenevea*,[1]/ *s-a pus pe treabă*.[2]/
→ *Am rezolvat* totul bine,[1]/ (pentru ca să) *greșesc* apoi.[2]/
b) adverbele relative *când*, *unde* singure sau precedate de adverbul *decât* sau de locuțiunea conjuncțională *în loc de*:
→ (Când) unii *munceau*,[1]/ alții dimpotrivă *stăteau*.[2]/
→ *A plecat* altădată[1]/ (decât când) *spusese*.[2]/
c) pronume (adjective pronominale) relative precedate de adverbul *decât* sau de locuțiunea prepozițională *în loc de*:
→ *A venit* altcineva[1]/ (decât cine) *a promis*.[2]/
→ *A sosit* altul[1]/ (în loc de cine) *promisese*.[2]/

• **Elemente corelative și relatori specifici:** Elementul specializat este locuțiunea conjuncțională în *loc să*. Elemente corelative sunt adverbele *apoi*, *dimpotrivă* și locuțiunea adverbială *în schimb*.

• **Topică:** Stau atât înainte, cât și după regentă cele introduse prin *în loc să*, *în loc de* + pronume sau adverbe și falsele temporale, afară de cele introduse prin *când*. Cele introduse prin *dacă*, *unde*, *de unde* stau înaintea regentei, iar cele introduse prin *ca* (...) *să*, *pentru ca să* stau după regentă.

• **Punctuație:** Se despart aproape întotdeauna prin virgulă de regentă, mai puțin cele introduse prin *fără (ca) să* și prin *decât* + pronume sau adverbe, unde virgula poate lipsi.

Ș. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CUMULATIVĂ (CC)

• **Definiție: Circumstanțiala cumulativă** este subordonata care îndeplinește în frază funcția de complement circumstanțial cumulativ și arată ce se adaugă la ceea ce se exprimă în regentă sau la ce se adaugă conținutului acesteia.
→ *Pe lângă studiu*, mai face și sport. (complement circumstanțial cumulativ)
→ (Pe lângă că) *studiază*,[1]/ mai *face* și sport.[2]/ (CC)

• **Întrebări:** *în afară de cine?*, *în afară de ce?*, *pe lângă cine?*, *pe lângă ce?*, *în afara cui?*.

• **Termeni regenți:**
– verb:
→ (Pe lângă că) *chiulește*,[1]/ nici *nu învață*.[2]/
– interjecție:
→ *Poftim* și cărțile[1]/ (în afară că) îți *voi da* și atlasul.[2]/
– adjectiv:
→ (În afară că) e *silitoare*,[1]/ *e* și *inteligentă*.[2]/

• **Elemente relaționale:**
a) locuțiuni conjuncționale subordonatoare: *după ce*, *după ce că*, *pe lângă că*, *(în) afară că*, *plus că*, *las(ă) că*, *necum să*:
→ (Pe lângă că) *e frumoasă*,[1]/ *e* și *deșteaptă*.[2]/
→ Nici nu *s-a apucat* de scris,[1]/ (necum *să*) *fi terminat*.[2]/
b) pronume (adjective pronominale) relative ori nehotărâte precedate de prepozițiile *pe lângă*, *peste*, *bașca*, *bez* și locuțiunile prepoziționale *în afară de*, *dincolo de* sau de adverbul *decât*:
→ A mai *cumpărat* câteva[1]/ (pe lângă ce) mai *avea* în casă.[2]/
→ A mai *luat* și caiete[1]/ (în afară de ce) cărți *cumpărase*.[2]/
→ *Am* mai *observat* ceva,[1]/ (decât ce) îți *spuneam* ieri.[2]/
→ (Dincolo de orice) *se vorbește* despre el,[1]/ mai *este* și *arogant*.[2]/
c) adverbe relative ori nehotărâte cu aceleași elemente ca la pronumele (adjectivele pronominale) relative și nehotărâte:
→ A mai *fost* și dincolo[1]/ (afară de unde) l-*ai trimis* tu.[2]/
d) adverbul *decât*:
→ El mi-*a* mai *spus* și altele[1]/ (decât) *știam* eu.[2]/

• **Elemente corelative și relatori specifici:** Are elemente corelative adverbele *și*, *mai și*, *încă și*, *nici*, *apoi*. Are elemente subordonatoare specifice locuțiunile conjuncționale *după ce că*, *pe lângă că*, *plus că*.

• **Topică:** Este liberă: pot sta și înainte, și după regentă. Manifestă preferință pentru antepunere. Cele introduse prin *plus că* și *decât* stau numai după regente.

• **Punctuație:** Se despart aproape întotdeauna de regente. La cele introduse prin pronume și adverbe folosirea virgulei depinde de gradul legăturii cu regenta. Cele introduse prin conjuncții (locuțiuni conjuncționale) se despart întotdeauna, iar cele însoțite de *decât* nu se despart niciodată prin virgulă.

T. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE EXCEPȚIE (CE)

• **Definiție: Circumstanțiala de excepție** este subordonata care înlocuiește în frază un complement circumstanțial de excepție și arată ce constituie o excepție sau ce se exclude de la cele exprimate în regentă.
→ Nu împrumută cărți nimănui *decât prietenilor*. (complement circumstanțial de excepție)
→ *Nu împrumută* cărți nimănui[1]/ (decât cui) *îi este prieten*.[2]/ (CE)

• **Întrebări:** *cu ce excepție?*

• **Termeni regenți:**

Are ca termen regent un verb (locuțiune verbală), referindu-se totodată și la o anumită parte de propoziție din regentă față de care se realizează excepția:

• la predicat:

→ *Nu lucrează* nimic[1]/, (decât) *lenevește*.[2]/

• la subiect:

→ *Nu pleacă* nimeni[1]/ (afară de cine) *are* treabă.[2]/

• la complementul direct:

→ *N-am făcut* altceva[1]/ (decât că) l-*am întrebat*.[2]/

• la complementul indirect:

→ Nu i l-*am dat* altcuiva[1]/ (decât cui) *a trebuit*.[2]/

• la complementul circumstanțial de timp:

→ *Nu pleacă* niciodată mai devreme[1]/ (decât când) *e chemat*.[2]/

• la complementul circumstanțial de loc:

→ *Nu se duce* altundeva[1]/ (decât unde) îl *trimiți*.[2]/

• la complementul circumstanțial de mod:

→ *Nu face* altcumva[1]/ (afară de cum) l-*ai sfătuit*.[2]/

• la numele predicativ:

→ *N-a devenit nimic* altceva,[1]/ (decât ce) și-*a dorit* de o viață.[2]/

• la complementul de agent:

→ *N-a fost bătut* de nimeni[1]/ (decât de cine) *a fost mai puternic*.[2]/

• **Elemente relaționale:**

a) conjuncțiile *că, să, dacă* precedate de adverbul *decât* și locuțiunea conjuncțională (*în*) *afară că*:

→ *Nu face* altceva[1]/ (decât că) *plânge*.[2]/

→ *Nu m-a întrebat* altceva[1]/ (decât dacă) *pot* veni la spectacol.[2]/

→ (În afară că) *n-a reușit*,[1]/ altceva *nu* mai *știu*.[2]/

b) pronume (adjective pronominale) relative și nehotărâte precedate de locuțiunile prepoziționale *în afară de, în afara* sau adverbul *decât*:

→ (În afară de cine) *a venit* și ieri,[1]/ altcineva *n-a sosit* încă.[2]/

→ În afară de (ce) carte *ai luat* tu ieri,[1]/ eu *n-am* mai *cumpărat* alta.[2]/

→ (În afara cui) *a venit* deja,[1]/ *n-a* mai *sosit* nimeni.[2]/

→ Altcuiva nu i-*am* mai *dat*,[1]/ (decât cui) mi-*ai spus*.[2]/

c) adverbe relative ori nehotărâte precedate de aceleași elemente ca pronumele (adjectivele pronominale) relative și/sau nehotărâte:

→ Altundeva *n-am fost*[1]/ (decât unde) mi-*ai spus* tu.[2]/

→ (În afară de când) *ai fost* și tu,[1]/ altă dată *n-am* mai *fost* acolo.[2]/

d) adverbul *decât*:

→ Toată săptămâna *n-a făcut* nimic[1]/ (decât) *a hoinărit*.[2]/

• **Elemente corelative și relatori specifici:** Are element corelativ adverbul *mai*; regenta ei conține totdeauna un pronume, un adjectiv sau un adverb negativ (*nimeni, nimic, niciunul, niciun, nicio, niciunde, nicicând, nicicum* etc.) sau un pronume, adjectiv sau adverb nehotărât (*altul, alta, altcineva, alt, altă, altundeva, altcândva* etc.). Nu are elemente subordonatoare specifice.

• **Topică:** Subordonatele de excepție construite cu (*în*) *afară că, în afară de*, pot sta înainte și după regentă. Cele construite cu *decât* stau numai după regentă.

• **Punctuație:** Folosirea virgulei depinde de gradul legăturii cu regenta. Se folosește la cele construite cu (*în*) *afară că, în afară cu, în afara*, dar poate să apară și la cele construite cu *decât*.

Ţ. PROPOZIȚIA PREDICATIVĂ SUPLIMENTARĂ (PRS)

• **Definiție: Predicativa suplimentară** este subordonata care înlocuiește în frază un element predicativ suplimentar pe lângă un verb din regentă, exprimând o acțiune simultană referitoare la subiectul regentei, la un complement direct, indirect sau de agent:

→ Îl știam *deștept*. (element predicativ suplimentar)

→ Îl știam[1]/ (că) *e deștept*.[2]/ (PRS)

• **Întrebări:** *ce?, cum?.*

• **Termeni regenți:**

Are o dublă subordonare:

– față de un verb din regentă;

– față de un substantiv, pronume sau o parte de vorbire cu valoare substantivală, având funcție sintactică de:

• subiect:

→ În depărtare *se văd* copacii[1]/ (cum) *cad* la pământ.[2]/

• complement direct:

→ Îl *auzeam*[1]/ (cât) de bine *răspunde*.[2]/

• complement indirect:

→ *Ne uitam* la el[1]/ (cum) *vine* spre noi.[2]/

• complement de agent:

→ *A fost condusă* de el[1]/ (cum) l-*a găsit*.[2]/ (apud Avram, ***Gramatica***, 341)

• **Elemente relaționale:**

a) conjuncțiile subordonatoare *să, ca ... să, dacă, de*:

→ L-*am făcut*[1]/ (*să*)-l *urască*.[2]/

→ Te *cunosc*[1]/ (că) *ești laș*.[2]/

b) pronume (adjective pronominale) relative și nehotărâte:

→ Te *știu*[1]/ (cine) *ești*.[2]/

→ Te *cunosc*[1]/ (ce) *om ești*.[2]/

c) adverbe relative și nehotărâte: *cât, precum, cum, ce, oricum, oricât*:

→ *Te-am văzut*[1]/ (cum) *mergeai*.[2]/

→ Te *știu*[1]/ (ce) mult *studiezi*.[2]/

• **Elemente corelative și relatori specifici:** Nu are nici elemente corelative, nici elemente subordonatoare specifice.

• **Topică:** Stă de obicei după regentă. Foarte rar este antepusă regentei, pentru reliefarea conținutului ei.

→ (Că) *ești laș*[1]/ te *cunoșteam* de mult.[2]/

• **Punctuație:** Nu se desparte de obicei prin virgulă de regentă. Despărțirea este posibilă dacă predicativa suplimentară este izolată.

→ Parc-o *văd* pe mama,[1]/ (*cum*) *era* ea în tinerețe.[2]/ (apud Avram, *Gramatica*, p. 342)

ETAPELE ANALIZEI UNEI FRAZE

În analiza unei fraze, în stabilirea felului propozițiilor și a raporturilor dintre ele, un rol hotărâtor îl au nu numai însușirea temeinică a unor noțiuni teoretice, ci și tehnica analizei, respectarea unor anumite etape ale demersului analitic.

I. În primul rând, este necesară **citirea cu atenție a textului** până la asigurarea înțelegerii depline a conținutului său.

II. A doua etapă o constituie **sublinierea predicatelor.**
Unii specialiști recomandă și sublinierea subiectelor. În ceea ce ne privește, considerăm suficientă sublinierea predicatelor, cu condiția de a stabili concomitent felul și natura lor morfologică, deoarece existența unui subiect neexprimat poate deruta.

III. Urmează **încercuirea elementelor relaționale de la nivelul frazei**, cu atenție deosebită la cele coordonatoare care stabilesc raportul respectiv și în cadrul unei propoziții, precum și la unele dintre cele subordonatoare, cum ar fi conjuncția *ca ... să*, ai cărei termeni pot fi dislocați, conjuncția *să* – numai marcă a conjunctivului, adverbul *când ... când* – cu rol coordonator etc.; unele conjuncții ca *și*, *iar*, *dar*, *nici*, pot avea și alte valori morfologice.

IV. Etapa următoare constă în **delimitarea frazei în propoziții și numerotarea lor**. În realizarea acestei etape trebuie respectate următoarele reguli:
(1) într-o propoziție trebuie să existe un singur predicat;
(2) delimitarea se face înaintea unui element joncțional încercuit, deoarece, de obicei, cu el începe o nouă propoziție. Există însă situații în care conectivul nu apare pe primul loc în propoziție:

→ *N-a venit,*[1]/ mai ales (că) *a fost bolnav.*[2]/

(3) dacă există două elemente subordonatoare alăturate, ele trec în propoziții diferite:

→ Le-*a spus*[1]/ (că)[2a]/ (dacă) *vrea,*[3]/ *vine.*[2b]/

(4) când la începutul frazei există un element relațional coordonator urmat de unul subordonator, acestea se despart în mod obligatoriu, trecând în propoziții diferite:

→ (Și)[1a]/ (fiindcă) *n-a venit* la timp,[2]/ *nu* l-*am* mai *așteptat.*[1b]/

(5) când elementul relațional coordonator urmat de cel subordonator se află în interiorul frazei, se despart numai dacă înaintea celui coordonator nu există o subordonată de același fel cu cea introdusă prin conectivul subordonator alăturat, pe care elementul coordonator să le lege; în caz contrar nu se face delimitarea:

→ *M-am întâlnit* cu el[1]/ (și)[2a]/ (când) m-*a văzut*[3]/, mi-*a spus*[2b]/ (că) m-*a căutat.*[4]/
→ (Când) *m-am întâlnit* cu el[1]/ (și) (când) m-*a recunoscut*[2]/, s-a bucurat mult.[3]/

(6) e necesar să se observe eventualele discontinuități și intercalări de propoziții, având în vedere că o propoziție discontinuă (întreruptă) se reia, de obicei, unde nu mai există elemente joncționale:

→ Hotărârea[1a]/ *(să) meargă* acolo[2]/ *au luat*-o toți.[1b]/

• Există și excepții:

→ Mihai[1a]/ *trebuie*[2]/ *(să) meargă* acolo.[1b]/

V. Urmează să se stabilească **felul propozițiilor și raporturile dintre ele, precizând:**
1. ***la propozițiile principale*:**
 a) felul;
 b) dacă este coordonată cu altă propoziție din frază, felul coordonării și prin ce se realizează acest raport;
 c) dacă este regentă pentru altă propoziție din frază;
 d) felul ei ca propoziție independentă.
2. ***la propozițiile subordonate*:**
 a) felul subordonatei;
 b) care este regenta ei, ținând cont că:
  – o subordonată poate să aibă mai multe regente;
  – subordonata așezată la începutul frazei are ca regentă prima propoziție principală a textului;
  – propoziția subordonată intercalată are, de regulă, ca regentă propoziția discontinuă (între termenii căreia s-a intercalat);
 c) la ce întrebare răspunde aceasta;
 d) care este termenul ei regent (pe cine determină din regentă), ținând cont că o subordonată poate determina:
  – un cuvânt (o parte de vorbire);
  – o expresie;
  – întreaga propoziție regentă;
 e) prin ce element relațional se introduce subordonata;
 f) dacă este coordonată cu altă propoziție din frază; felul coordonării și prin ce se realizează acest raport;
 g) dacă este regentă pentru altă propoziție din frază;
 h) felul ei ca propoziție independentă.

VI. Analiza frazei trebuie să se încheie cu **întocmirea schemei relaționale**, deoarece astfel se pun în evidență, mai clar, relațiile sintactice dintre propozițiile frazei.

EXERCIȚII

1. Precizați funcția sintactică a cuvintelor subliniate și faceți expansiunea lor în propozițiile subordonate corespunzătoare.

a) „*A duce* electricitatea la țară înseamnă *a crea* în jurul milioanelor de oameni o zonă puternică *de protecție*." (Geo Bogza, *Porțile măreției*)

b) „Haina-i *măturând* pământul
Și-o târăște-abia, abia."
(G. Coșbuc, *Iarna pe uliță*)

c) „Și încep *a mânca* cu toții la pâne goală... Și mănâncă ei ... până ce gătesc *de mâncat* toate cele cinci pâni." (Ion Creangă, *Cinci pâni*)

2. Precizați felul propozițiilor subordonate din frazele de mai jos:
Este bine că îți alegi cu grijă cărțile pe care le citești.
Părerea lui este că primăvara aceasta va fi ploioasă.

N-a știut niciodată că era atât de bolnav.
Se plângea mereu că este un om neînțeles.
Alergau cu toții astfel, că nu te puteai ține după ei.
Că nu putea alerga nu este de mirare.
Merge foarte încet, că îl dor ambele picioare.
Părerea că numai oamenii grași sunt sănătoși este cu totul greșită.
Fierul, că-i fier, și tot ruginește.
Țipa așa de tare, de se auzea la vecini.
De nu ți-e teamă de frig, poți pleca și așa subțire îmbrăcat.
Du-te de cumpără caiete.
De nu vă duceți voi, eu tot mă duc.
Pentru cine coboară de pe munte, Sinaia e jos.
Merge pe stradă cu cine îi place.
Te știu la cine ți-e gândul.
Trăiește din ce le prisosește altora.
În afară de cine a fost anunțat, altcineva n-a mai venit.
În afară de cine a fost invitat, au mai venit și alții.
A venit altcineva decât cine credeam.
Am constatat și altceva decât ce presupuneam.
Nu m-a mai rugat altceva, decât să-l anunț.
A concurat mereu, fără să câștige vreodată.
A salutat fără să-și scoată pălăria.
Să supere pe cineva, n-a supărat.

3. Analizați frazele de la exercițiul 1 de la capitolul despre verb și de la exercițiul 1 de la capitolul despre predicat, rescriind, pe rând, propozițiile.

4. Subliniați predicatele, identificați conjuncțiile, locuțiunile conjuncționale și cuvintele cu valoarea unor conjuncții din textele de mai jos; despărțiți frazele în propoziții și precizați apoi felul acestora.

a) „Câteodată, dimineața, când punea coșărcile pe cal, i se părea că și Bator s-ar gândi la lucrul acesta și că, dacă n-ar fi orb, ar privi-o întrebător." (I. Agârbiceanu, *Fefeleaga)*

b) „Cea dintâi grijă a băiatului, când s-a ridicat de la pământ, a fost să caute să-și adune după jos foile caietului său, zdrențuite și risipite în luptă." (I. Ghica, *Nicu Bălcescu)*

c) „Și din vorbă-n vorbă, află Niță că tata lui Ghiță, după ce a scăpătat, a murit, că Ghiță a venit la București cu o scrisoare de recomandație către ministrul la ministerul căruia se ține mâne concursul, că ministrul l-a primit foarte bine și i-a spus că a doua zi, la ceasul fix, să se prezente la minister, să ia parte negreșit la concurs." (I.L. Caragiale, *Triumful talentului)*

5. Analizați frazele de mai jos precizând felul propozițiilor:

a) „Nu-i venea lui să creadă că bucureștenii nu mai aveau altă ieșire decât să se grămădească pe laptele celor douăzeci și patru de oi ale lui Achim Moromete din Siliștea-Gumești și să-l umple pe el de bani." (Marin Preda, *Moromeții)*

b) „Cu ce-am spus aici, acu',
Eu am isprăvit, Effendi,
Dar norodul poate nu."
(Eugen Jebeleanu, *Bălcescu)*

c) „I se părea lui Silion că, în ceea ce privește șampania, Laura nu vrea să discute." (Ion Vinea, *Lunatecii)*

d) „În loc să-și vază popa de legea lui și ctitorii să se îngrijească de geamie, dumnealor se leagă de lume și n-o lasă să trăiască în bună pace." (I.L. Caragiale)

e) „Toată vremea la masă s-a vorbit rău de profesori, care după ce că nu-s buni de nimic, apoi mai sunt și brutali și mojici, mai ales cu copiii de familii bune." (I.L. Caragiale)

f) „Cheamă nepoți și finicei
Până-n patruzeci și trei,
Cheamă neveste și fete
Cu ce Dumnezeu mai dete." *(Folclor)*

6. Construiți fraze în care o interjecție să fie termen regent pentru o completivă directă, completivă indirectă și circumstanțială modală.

7. Formulați fraze care să conțină subordonate circumstanțiale modale care să aibă ca termen regent un verb, un adjectiv și un adverb.

8. Formulați fraze în care să existe propoziții subordonate completive indirecte care au ca termen regent un verb, un adjectiv și un adverb.

9. Formulați fraze în care:

a) conjuncția *dacă* să introducă, pe rând, o subordonată opozițională, una de excepție și o predicativă suplimentară.

b) un pronume relativ în cazul G. să introducă, pe rând, o subordonată de excepție, una cumulativă și una opozițională.

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1. a) *a duce* = subiect; *a crea* = nume predicativ; *de protecție* = atribut substantival prepozițional; **(Să) duci** *electricitatea la țară*[1]/ **înseamnă**[2]/ **(să) creezi** *în jurul milioanelor de oameni o zonă puternică*[3]/ *(ce) îi* **va proteja**.[4]/ [(*care*) **să-*i* protejeze**]

P1 = SB(2)
P2 = PP
P3 = PR(2)
P4 = AT(3)

b) *măturând* = atribut verbal;

Haina-i[1a]/ (care) **mătura** *pământul*[2]/ și-o **târăște**-abia, abia.[1b]/

P1 = PP
P2 = AT(1)

c) *a mânca* = complement direct;

de mâncat = complement direct.

(Și) **încep**[1]/ **(să) mănânce** *cu toții la pâne goală* ... [2]/ (Și) **mănâncă** ei[3]/ (până ce) **gătesc**[4]/ **(să) mănânce** toate cele cinci pâni.[5]/

P1 = PP
P2 = CD(1)
P3 = PP
P4 = CT(3)
P5 = CD(4)

2.

PP SB AT
Este bine[1]/ (că) îţi *alegi* cu grijă cărţile[2]/ (pe care) le *citeşti.*[3]/

PP PR
Părerea lui *este*[1]/ (că) primăvara aceasta *va fi ploioasă.*[2]/

PP CD
N-a ştiut niciodată[1]/ (că) *era* atât de *bolnav.*[2]/

PP CI
Se plângea mereu[1]/ (că) *este un om* neînţeles.[2]/

PP CNS
Alergau cu toţii astfel,[1]/ (că) *nu* te *puteai* ţine după ei.[2]/

SB PP
(Că) *nu putea* alerga[1]/ *nu este de mirare.*[2]/

PP CZ
Merge foarte încet,[1]/ (că) îl *dor* ambele picioare.[2]/

PP AT
Părerea[1a]/ (că) numai oamenii graşi *sunt sănătoşi*[2]/ *este* cu totul *greşită.*[1b]/

PP CV
Fierul,[1a]/ (că)-*i fier,*[2]/ şi tot *rugineşte.*[1b]/

PP CNS
Ţipa aşa de tare,[1]/ (de) *se auzea* la vecini.[2]/

CT PP
(De) nu ţi-*e* teamă de frig,[1]/ *poţi* pleca şi aşa subţire îmbrăcat.[2]/

PP CS
Du-te[1]/ (de) *cumpără* caiete.[2]/

CV PP
(De) *nu vă duceţi* voi,[1]/ eu tot *mă duc.*[2]/

CR PP
(Pentru cine) *coboară* de pe munte,[1]/ Sinaia *e* jos.[2]/

PP CSoc
Merge pe stradă[1]/ (cu cine) îi *place.*[2]/

PP PRS
Te *ştiu*[1]/ (la cine) ţi-*e* gândul.[2]/

PP CInstr
Trăieşte, [1]/ (din ce) le *prisoseşte* altora.[2]/

CE PP
(În afară de cine) *a fost anunţat,*[1]/ altcineva *n-a* mai *venit.*[2]/

CC PP
(În afară de cine) *a fost invitat,*[1]/ *au* mai *venit* şi alţii.[2]/

PP CO
A *venit* altcineva[1]/(decât cine) *credeam.*[2]/

PP CC
Am constatat şi altceva[1]/ (decât ce) *presupuneam.*[2]/

PP CE
Nu m-*a* mai *rugat* altceva,[1]/ (decât *să*)-l *anunţ.*[2]/

PP CO
A *concurat* mereu,[1]/ (fără să) *câştige* vreodată.[2]/

PP CInstr
A *salutat*[1]/ (fără *să*)-şi *scoată* pălăria.[2]/

CR PP
(*Să*) *supere* pe cineva,[1]/ *n-a supărat.*[2]/

3.

a) (Şi) azi,[1a]/ (când) a mea minte, a farmecului roabă,
Din orişice durere îţi *face* o podoabă,[2]/
(Şi) (când) *răsai* nainte-mi ca marmura de clară,[3]/
(Când) ochiul tău cel mândru *străluce* în afară,
Întunecând privirea-mi[4]/ (de) *nu pot*[5]/ (*să*) *văd* încă[6]/
(Ce)-adânc trecut de gânduri *e*-n noaptea lui adâncă,[7]/
Azi,[1b]/ (când) a mea iubire *e*-atâta de *curată*
Ca farmecul[8a]/ (de care) tu *eşti împresurată,*[9]/
Ca setea cea eternă[8b]/ (ce)-o *au* după olaltă,
Lumina de-ntuneric şi marmura de daltă.[10]/
(Când) dorul meu *e*-atâta de-*adânc* şi-atât de *sfânt*[11]/
(*Cum*) *nu* mai *e* nimica în cer şi pe pământ,[12]/
(Când) *e* o-namorare de tot[13a]/ (ce) *e al tău,*[14]/
De-un zâmbet, de-un cutremur, de bine şi de rău,[13b]/
(Când) *eşti enigma* însăşi a vieţii mele-ntregi ...,[15]/
Azi *văd* din a ta vorbă[1c]/ (că) *nu* mă *înţelegi!*[16]/

P1 – *şi azi ... azi, ... azi văd din a ta vorbă* – propoziţie principală, regentă pentru P2, P3, P4, P8, P11, P13, P15 şi P16; enunţiativă propriu-zisă, exclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 – *când a mea minte, a farmecului roabă, din orişice durere îţi face o podoabă* – propoziţie subordonată circumstanţială temporală, are ca regentă Pl, răspunde la întrebarea *când?*, determină adverbul *azi*, introdusă prin adverbul relativ *când*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 – *şi când răsai nainte-mi ca marmura de clară,* – propoziţie subordonată circumstanţială temporală, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *când?*, determină adverbul *azi*, introdusă prin adverbul relativ *când*, coordonată copulativ cu P2 prin conjuncţia simplă *şi*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 – *când ochiul tău cel mândru străluce în afară, întunecând privirea-mi* – propoziţie subordonată circumstanţială de timp, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *când?*, determină adverbul *azi*, introdusă prin adverbul relativ *când*, coordonată copulativ cu P3 prin juxtapunere; este regentă pentru P5; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 – *de nu pot* – propoziţie subordonată circumstanţială consecutivă, are ca regentă P4, răspunde la întrebarea *care este urmarea faptului că?*, determină verbul *străluce*, introdusă prin conjuncţia subordonatoare simplă *de*; este regentă pentru P6; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, simplă;

P6 – *să văd încă* – propoziţie subordonată completivă directă, are ca regentă P5, răspunde la întrebarea *ce?*, determină verbul *(nu) pot*, introdusă prin conjuncţia simplă *să*; este regentă pentru P7; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P7 – *ce-adânc trecut de gânduri e-n noaptea lui adâncă* – propoziţie subordonată completivă directă, are ca regentă P6, răspunde la întrebarea *ce?*, determină verbul *să văd*, introdusă prin adjectivul pronominal relativ *ce*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P8 – *când a mea iubire e-atâta de curată ca farmecul ... ca setea cea eternă* – propoziţie subordonată circumstanţială temporală, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea

când?, determină adverbul *azi*, introdusă prin adverbul relativ *când*, coordonată copulativ prin juxtapunere cu P4; este regentă pentru P9 și P10; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P9 – *de care tu ești împresurată* – propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P8, răspunde la întrebarea *care?*, determină substantivul *farmecul*, introdusă prin pronumele relativ *care* precedat de prepoziția simplă *de*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P10 – *ce-o au după olaltă lumina de-ntuneric și marmura de daltă* – propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P8, răspunde la întrebarea *care?*, determină substantivul *setea*, introdusă prin pronumele relativ simplu *ce*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P11 – *când dorul meu e-atâta de-adânc și-atât de sfânt* – propoziție subordonată circumstanțială temporală, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *când?*, determină adverbul *azi*, introdusă prin adverbul relativ *când*, coordonată copulativ cu P8 prin juxtapunere; este regentă pentru P12; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

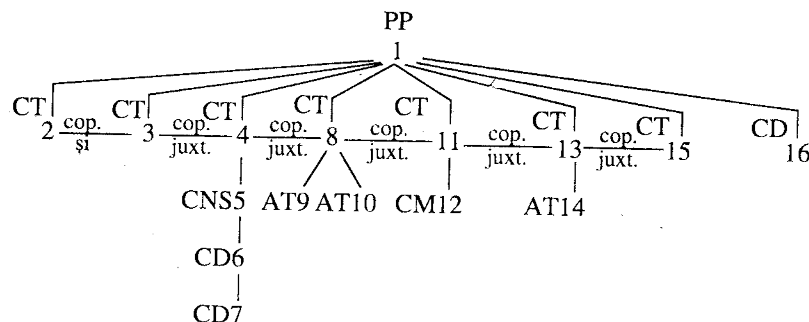
P12 – *cum nu mai e nimica în cer și pe pământ* – propoziție subordonată circumstanțială de mod comparativă cu nuanță consecutivă, are ca regentă P11, răspunde la întrebarea *cum (cât de)?* determină adjectivele *adânc* și *sfânt*, introdusă prin adverbul relativ *cum*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

P13 – *când e o-namorare de tot ..., de-un zâmbet, de-un cutremur, de bine și de rău* – propoziție subordonată circumstanțială temporală, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *când?*, determină adverbul *azi*, introdusă prin adverbul relativ *când*, coordonată copulativ cu P11 prin juxtapunere; este regentă pentru P14; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P14 – *ce e al tău* – propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P13, răspunde la întrebarea *care?*, determină pronumele nehotărât *tot*, introdusă prin pronumele relativ *ce*; enunțiativă propriu-zisă neexclamativă, afirmativă, simplă;

P15 – *când ești enigma însăși a vieții mele-ntregi* – propoziție subordonată circumstanțială temporală, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *când?*, determină adverbul *azi*, introdusă prin adverbul relativ *când*, coordonată copulativ cu P13 prin juxtapunere; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P16 – *că nu mă înțelegi* – propoziție subordonată completivă directă, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *ce?*, determină verbul *văd*, introdusă prin conjuncția simplă *că*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată.

b) Credința lui Densusianu[1a]/ (că) numai el și cei câțiva străvezii colaboratori rămași fideli *știu*[2]/ (*să*) *facă* versuri libere[3]/, consecvența lui de a le contesta la alții[1b]/, (chiar dacă) aceștia *erau aliații* săi cei mai firești,[4]/ ideea de neînțeles[1c]/ (că) *există* un tip de vers liber, supraindividual[5]/ (care) *urmează*[6]/ (*să*) *fie adoptat*[7]/ (cum) *se adoptă* orice formă de vers clasic[8]/, *înseamnă*[1d]/ (că) exponentul noutății *nesocotea* noutatea în înseși temeiurile *ei*[9]/, (deși), teoretic, *vorbise* deschis despre ritmul intern, deci personal,[10]/ (care) *legitima* formele ritmice cele mai felurite.[11]/

Pl – *Credința lui Densusianu ..., consecvența lui de a le contesta la alții ..., ideea de neînțeles ..., înseamnă* – propoziție principală, regentă pentru P2, P4, P5 și P9; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 – *că numai el și cei câțiva străvezii colaboratori rămași fideli știu* – propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *care?*, determină substantivul *credința*, introdusă prin conjuncția subordonatoare *că*; este regentă pentru P3; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 – *să facă versuri libere* – propoziție subordonată completivă directă, are ca regentă P2, răspunde la întrebarea *ce?*, determină verbul predicativ personal și tranzitiv *știu*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 – *chiar dacă aceștia erau aliații săi cei mai firești* – propoziție subordonată circumstanțială concesivă, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *în ciuda cărui fapt?*, determină verbul *a contesta*, introdusă prin locuțiunea conjuncțională subordonatoare *chiar dacă*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 – *că există un tip de vers liber, supraindividual* – propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *care?*, determină substantivul *ideea*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *că*; este regentă pentru P6; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P6 – *care urmează* – propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P5, răspunde la întrebarea *care?*, determină substantivul *un tip*, introdusă prin pronumele relativ *care*; este regentă pentru P7; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

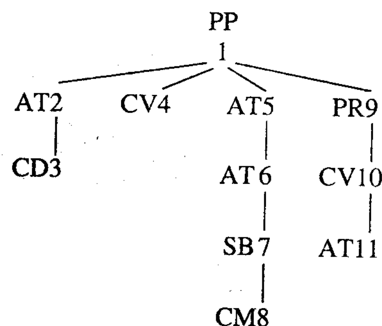
P7 – *să fie adoptat* – propoziție subordonată subiectivă, are ca regentă P6, răspunde la întrebarea *ce?*, determină verbul impersonal *urmează*, introdusă prin conjuncția simplă *să*; este regentă pentru P8; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P8 – *cum se adoptă orice formă de vers clasic* – propoziție subordonată circumstanțială de mod, are ca regentă P7, răspunde la întrebarea *cum?*, determină verbul *să fie adoptat*, introdusă prin adverbul relativ *cum*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P9 – *că exponentul noutății nesocotea noutatea în înseși temeiurile ei* – propoziție subordonată predicativă, are ca regentă Pl, răspunde la întrebarea *ce?*, determină verbul copulativ *înseamnă*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *că*; este regentă pentru P10; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P10 – *deși teoretic vorbise deschis despre ritmul intern, deci personal* – propoziție subordonată circumstanțială concesivă, are ca regentă P9, răspunde la întrebarea *în ciuda cărui fapt?*, determină verbul *nesocotea*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *deși*; este regentă pentru P11; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P11 – *care legitima formele ritmice cele mai felurite* – propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P10, răspunde la întrebarea *care*, determină substantivul *ritm*, introdusă prin pronumele relativ *care*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

c) Astăzi,[1a]/ (când) copiii *umblă* pe toate drumurile[2]/ (și) (când) visul fiecăruia *e*[3]/ (*să*) *se desfacă*[4a]/ (pe cât) *poate* mai iute[5]/ din casa părinților,[4b]/ (a căror) vedere singură *pare*[6]/ (că) le *stăvilește* libertatea[7]/ (și) √*înseamnă o umilință*,[8]/ *nu-și închipuie* cineva din generațiile nouă[1b]/ (cât) de pe încetul *ajungea* un copil de atunci[9]/ (*să*) *cunoască* lumea din jurul său.[10]/

[8] √a căror (vedere)

P1 – *Astăzi ... nu-și închipuie cineva din generațiile nouă* – propoziție principală, regentă pentru P2, P3, și P9; enunțiativă, propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

P2 – *când copiii umblă pe toate drumurile* – propoziție subordonată circumstanțială temporală, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *când?*, determină adverbul *astăzi*, introdusă prin adverbul relativ *când*; enunțiativă, propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 – *și când visul fiecăruia e* – propoziție subordonată temporală, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *când?*, determină adverbul *astăzi*, introdusă prin adverbul relativ *când*, coordonată copulativ cu P2 prin conjuncție simplă *și*; este regentă pentru P4; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 – *să se desfacă ... din casa părinților* – propoziție subordonată predicativă, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *ce?*, determină verbul copulativ *e* (cu funcție sintactică de predicat nominal incomplet), introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *să*; este regentă pentru P5, P6, și P8; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 – *pe cât poate mai iute* – propoziție subordonată circumstanțială de mod propriu-zisă, are ca regentă P4, răspunde la întrebarea *cum?*, determină verbul *să se desfacă*, introdusă prin locuțiunea conjuncțională *pe cât*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P6 – *a căror vedere singură pare* – propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P4, răspunde la întrebarea *care?*, determină substantivul *părinților*, introdusă prin pronumele relativ *a căror*; este regentă pentru P7; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

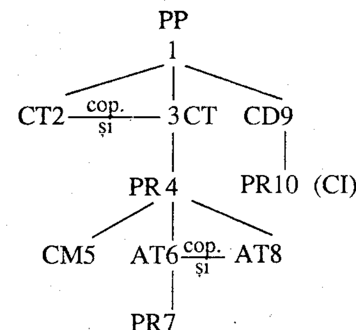
P7 – *că le stăvilește libertatea* – propoziție subordonată predicativă, are ca regentă P6, răspunde la întrebarea *ce?*, determină verbul copulativ *pare* (cu funcție sintactică de predicat nominal incomplet), introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *că*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P8 – *și înseamnă o umilință* – propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P4, răspunde la întrebarea *care?*, determină substantivul *părinților*, se subînțelege pronumele relativ *a căror*, împreună cu determinatul său *vedere*, coordonată copulativ cu P6 prin conjuncția simplă *și*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P9 – *cât de pe încetul ajungea un copil de atunci* – propoziție subordonată completivă directă, regentă pentru P10, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *ce?*, determină verbul *nu-și închipuie*, introdusă prin adverbul relativ *cât*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P10 – *să cunoască lumea din jurul său* – propoziție subordonată predicativă, are ca regentă P9, răspunde la întrebarea *ce?*, determină verbul copulativ *ajungea*, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

Observație: Ultima subordonată este considerată predicativă (Metea, Drincu, *Modele*, p. 81), dar și completivă indirectă (*LLR* nr. 4, 1973, p. 39).

d) O,[1a]/ (dacă) geniul,[2]/ (ce) *scoase*,
Ca din adâncul unei mări,
Din fundul inimii zdrobite,
Comoara asta de cântări,[3]/
Nu te-*ar fi ars* zvâcnindu-ți tâmpla
De flăcările înăbușite,[2b]/
(Ce)-ți *luminau* ale gândirii
Împărății nețărmurite,[4]/
(Și) (de)-*ar fi fost lăsat*[5]/ prin lume
(*Să*) *treci* ca orice om de rând,[6]/
Ce lesne-*ai fi pus frâu* durerii
Și răzvrătitului tău gând.[1b]/

P1 – *O, ... ce lesne-ai fi pus frâu durerii și răzvrătitului tău gând* – propoziție principală, regentă pentru P2 și P5; enunțiativă optativă, exclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 – *dacă geniul ... nu te-ar fi ars zvâcnindu-ți tâmpla de flăcările înăbușite* – propoziție subordonată circumstanțială condițională, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *cu ce condiție?*, determină locuțiunea verbală *ai fi pus frâu*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *dacă*; este regentă pentru P3 și P4; enunțiativă optativă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

P3 – *ce scoase, ca din adâncul unei mări, din fundul inimii zdrobite, comoara asta de cântări* – propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P2, răspunde la întrebarea *care?*,

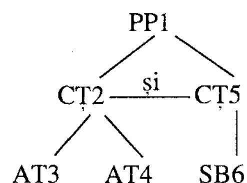
determină substantivul *geniul*, introdusă prin pronumele relativ *ce*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 – *ce-ți luminau ale gândirii împărăției nețărmurite* – propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P2, răspunde la întrebarea *care?*, determină substantivul *flăcările*, introdusă prin pronumele relativ *ce*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 – *de-ar fi fost lăsat* – propoziție subordonată circumstanțială condițională, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *cu ce condiție?*, determină locuțiunea verbală *ai fi pus frâu*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *de*, coordonată copulativ cu P2 prin conjuncția simplă *și*; este regentă pentru P6; enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P6 – *prin lume să treci ca orice om de rând* – propoziție subordonată subiectivă, are ca regentă P5, răspunde la întrebarea *ce?*, determină verbul pasiv impersonal *ar fi fost lăsat*, introdusă prin conjuncția simplă *să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

Observație: Cuvântul *ce* din prima propoziție nu este pronume (adjectiv) relativ, ci este *adverb*, putându-se înlocui cu *cât de*.

e) *Nu se știe*[1]/ (când)[2] √/ (și) în (ce) fel *se stabilise* în familie[3]/ (că)[4a]/ (decât *să) iasă* toți în lume[5]/ (și) √ (*să*) *se facă de râs*[6]/ (că) *sunt* rău *îmbrăcați*[7]/, √ *mai bine*[4b]/ (*să*) *iasă* unul – mai bine îmbrăcat[8]/, (iar) ceilalți (*să*) *stea*[9]/ (și) (*să*) *nu se ducă* nicăieri.[10]/

[2]√se stabilise; [4]√este; [6]√decât.

P1 – *Nu se știe* – propoziție principală, regentă pentru P2 și P3; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, simplă;

P2 – *când* (*se stabilise*) – propoziție subordonată subiectivă, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *ce?*, determină verbul impersonal (*nu*) *se știe*, introdusă prin adverbul relativ *când*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată, cu predicatul subînțeles;

P3 – *în ce fel se stabilise în familie* – propoziție subordonată subiectivă, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *ce?*, determină verbul reflexiv impersonal (*nu*) *se știe*, introdusă prin adjectivul pronominal relativ *ce*, coordonată copulativ cu P2, prin conjuncția simplă *și*; este regentă pentru P4; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 – *că ... (este) mai bine* – propoziție subordonată subiectivă, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *ce?*, determină verbul reflexiv impersonal *se stabilise*, introdusă prin conjuncția subordonatoare *că*; este regentă pentru P5, P6, P8, P9 și P10; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă, eliptică de verbul copulativ *este*;

P5 – *decât să iasă toți în lume* – propoziție subordonată circumstanțială modală comparativă, are ca regentă P4, răspunde la întrebarea *cum?*, determină adverbul *mai bine*, introdusă prin locuțiunea conjuncțională subordonatoare *decât să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

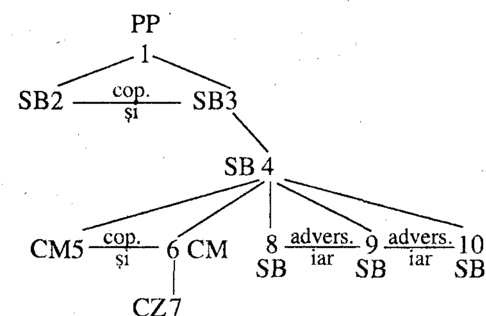
P6 – *și să se facă de râs* – propoziție subordonată circumstanțială modală comparativă, are ca regentă P4, răspunde la întrebarea *cum?*, determină adverbul *mai bine*, introdusă prin locuțiunea conjuncțională subordonatoare *decât să* din care se subînțelege adverbul *decât*, coordonată copulativ cu P5 prin conjuncția simplă *și*; este regentă pentru P7; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P7 – *că sunt rău îmbrăcați* – propoziție subordonată circumstanțială cauzală, are ca regentă P6, răspunde la întrebarea *din ce cauză?*, determină locuțiunea verbală *să se facă de râs*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *că*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P8 – *să iasă unul – mai bine îmbrăcat* – propoziție subordonată subiectivă, are ca regentă P4, răspunde la întrebarea *ce?*, determină expresia verbală impersonală *este mai bine* (cu verbul copulativ subînțeles), introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P9 – *iar ceilalți să stea* – propoziție subordonată subiectivă, are ca regentă P4, răspunde la întrebarea *ce*, determină expresia verbală impersonală *este mai bine* (cu verbul copulativ subînțeles), introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *să*, coordonată adversativ cu P8 prin conjuncția simplă *iar*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P10 – *și să nu se ducă nicăieri* – propoziție subordonată subiectivă, are ca regentă P4, răspunde la întrebarea *ce?*, determină expresia verbală impersonală *este mai bine* (cu verbul copulativ subînțeles), introdusă prin conjuncția simplă subordonatoare *să*, coordonată copulativ cu P9 prin conjuncția simplă *și*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată.

f) Agripina ... *s-ar fi trântit* întreagă în omătul[1]/ (ce) *fierbea* la nodurile Iablanicioarei[2]/ (și) *ar fi secat* șuvoiul dintr-o sorbire,[3]/ (dar) mai *avea* atâta minte[4]/ (*să*) *cugete*[5]/ (că) *ar fi rămas* pe loc *trăsnită*,[6]/ √ copiii *s-ar fi prăpădit*[7]/ (și) √ osteneala ei de până atunci *ar fi fost de prisos*.[8]/

[7, 8] √*că*

P1 – *Agripina s-ar fi trântit întreagă în omătul* – propoziție principală, regentă pentru P2, enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 – *ce fierbea la nodurile Iablanicioarei* – propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *care?*, determină substantivul *omătul*, introdusă prin pronumele relativ *ce*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 – *și ar fi secat șuvoiul dintr-o sorbire* – propoziție principală, coordonată copulativ cu P1 prin conjuncția simplă *și*; enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 – *dar mai avea atâta minte* – propoziție principală, coordonată adversativ cu P3 prin conjuncția simplă *dar*; este regentă pentru P5; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

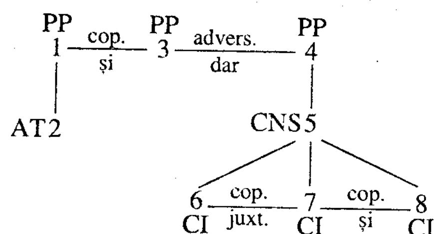
P5 – *să cugete* – propoziție subordonată consecutivă, are ca regentă P4, răspunde la întrebarea *care e urmarea faptului că?*, determină expresia (sintagma) *avea minte*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *să*; este regentă pentru P6, P7 și P8; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

Observație: Am considerat această subordonată consecutivă, deoarece ea arată urmarea înțelepciunii Agripinei și are în regentă corelativul *atâta*. Subordonata aceasta este socotită de unii specialiști finală, iar Aurel Nicolescu, în *Analize gramaticale*, o interpretează drept completivă indirectă. I se conferă, de asemenea, uneori, valoare de atributivă. Dezbateri interesante pe această temă se găsesc în revista *Limba română*, nr. 1, 1990, pp. 73–78 și nr. 5–6, 1991, pp. 295–298.

P6 – *că ar fi rămas pe loc trăsnită* – propoziție subordonată completivă indirectă, are ca regentă P5, răspunde la întrebarea *la ce?*, determină verbul *să cugete*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *că*; enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P7 – *copiii s-ar fi prăpădit* – propoziție subordonată completivă indirectă, are ca regentă P5, răspunde la întrebarea *la ce?*, determină verbul *să cugete*, se subînțelege conjuncția subordonatoare simplă *că*, coordonată copulativ cu P6 prin juxtapunere; enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

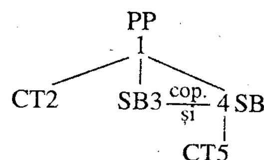
P8 – *și osteneala ei de până atunci ar fi fost de prisos* – propoziție subordonată completivă indirectă, are ca regentă P5, răspunde la întrebarea *la ce?*, determină verbul *să cugete*, se subînțelege elementul subordonator *că*; coordonată copulativ cu P7 prin conjuncția simplă *și*; enunțiativă optativă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

4.

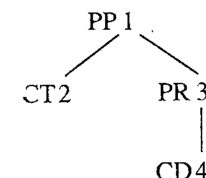
a) Câteodată, dimineața,[1a]/ (când) *punea* coșărcile pe cal,[2]/ i *se părea*[1b]/ (că) și Bator *s-ar gândi* la lucrul acesta[3]/ (și) (că),[4a]/ (dacă) *n-ar fi orb*,[5]/ *ar privi-o* întrebător.[4b]/

P1 = PP
P2 = CT(1)
P3 = SB(1) } cop. *și*
P4 = SB(1) }
P5 = CT(4)

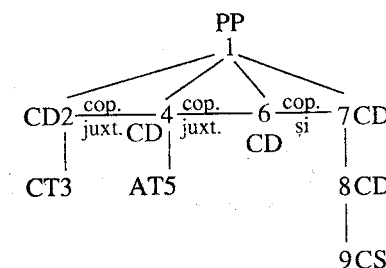
b) Cea dintâi grijă a băiatului,[1a]/ (când) *s-a ridicat* de la pământ,[2]/ *a fost*[1b]/ (să) *caute*[3]/ (să)-și *adune* după jos foile caietului său, zdrențuite și risipite în luptă.[4]/

P1 = PP
P2 = CT(1)
P3 = PR(1)
P4 = CD(3)

c) (Și) din vorbă în vorbă, *află* Niță[1]/ (că) tata lui Ghiță,[2a]/ (după ce) *a scăpătat*,[3]/ *a murit*,[2b]/ (că) Ghiță *a venit* la București cu o scrisoare de recomandație către ministrul[4]/ la ministerul (căruia) *se ține* mâne concursul[5]/, (că) ministrul l-*a primit* foarte bine[6]/ (și) i-*a spus*[7]/ (că) a doua zi, la ceasul fix, (*să*) *se prezente* la minister,[8]/ (*să*) *ia parte* negreșit la concurs.[9]/

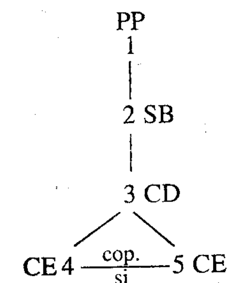
P1 = PP
P2 = CD(1) } cop. juxt.
P3 = CT(2)
P4 = CD(1) } cop. juxt.
P5 = AT(4)
P6 = CD(1) } cop. *și*
P7 = CD(1)
P8 = CD(7)
P9 = CS(8)

5.

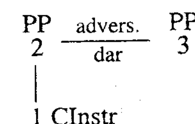
a) *Nu*-i *venea* lui[1]/ (*să*) *creadă*[2]/ (că) bucureștenii *nu* mai *aveau* altă ieșire[3]/ (decât *să*) *se grămădească* pe laptele celor douăzeci și patru de oi ale lui Achim Moromete din Siliștea-Gumești[4]/ (și) (*să*)-l *umple* pe el *de bani*.[5]/

P1 = PP
P2 = SB(1)
P3 = CD(2)
P4 = CE(3) } cop. *și*
P5 = CE(3)

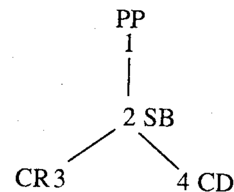
b) (Cu ce-)*am spus*, aici, acu'[1]/
Eu *am isprăvit*, Effendi.[2]/
(Dar) norodul poate *nu*. √[3]/

[3]√a isprăvit
P1 = CInstr(2)
P2 = PP } advers. *dar*
P3 = PP

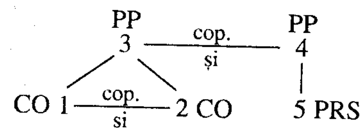
c) I *se părea* lui Silion[1]/ (că)[2a]/ (în ceea ce) *privește* șampania,[3]/ Laura *nu vrea*[2b]/ (*să*) *discute*.[4]/

P1 = PP
P2 = SB(1)
P3 = CR(2)
P4 = CD(2)

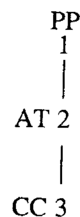
d) (În loc *să*)-și *vadă* popa de legea lui[1]/ (și) ctitorii (*să*) *se îngrijească* de geamie,[2]/ dumnealor *se leagă* de lume[3]/ (și) *n-o lasă*[4]/ (*să*) *trăiască* în bună pace.[5]/

P1 = CO(3) > cop. *și*
P2 = CO(3)
P3 = PP > cop. *și*
P4 = PP
P5 = PRS(4)

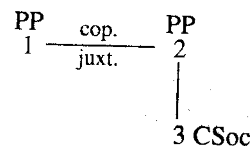
e) Toată vremea la masă *s-a vorbit* rău de profesori,[1]/ (care)[2a]/ (după ce că) *nu sunt buni* de nimic,[3]/ apoi *sunt și brutali și mojici*, mai ales cu copiii de familii bune.[2b]/

P1 = PP
P2 = AT(1)
P3 = CC(2)

f) *Cheamă* nepoți și finicei
Până-n patruzeci și trei,[1]/
Cheamă neveste și fete[2]/
(Cu ce) Dumnezeu mai *dete*.[3]/

P1 = PP > cop. juxt.
P2 = PP
P3 = CSoc(2)

6.

CD: *Iată*[1]/ (ce) *s-a întâmplat*.[2]/
CI: *E vai*[1]/ (de cine) *nu ascultă*.[2]/
Bravo[1]/ (cui) *învață*.[2]/
CM: *Hai*[1]/ (cum) *vrei tu*,[2]/ (dar) *hai* mai repede.[3]/

7. – verb: *A procedat*[1]/ (cum) l-*ai învățat*.[2]/
– adjectiv: Plopul *este înalt*[1]/ (*cât*) *este* casa.[2]/
– adverb: *Zboară* lin[1]/ (cum) *adie* vântul.[2]/

8.

– verb: *Se teme*[1]/ (că) *va ploua*.[2]/
– adjectiv: *Este mândru*[1]/ (de ce) *au realizat* copiii lui.[2]/
– adverb: *Rău*[1]/ (de cine) *nu ascultă*.[2]/

9.

a) CO: (Dacă) el *este silitor*,[1]/ tu nici *nu pui* mâna pe carte.[2]/
CE: *Nu* te *întreb* altceva[1]/ (decât dacă) *vii* pe la mine.[2]/
PRS: Te *știu*[1]/ (dacă) *minți*.[2]/

b) CE: (În afara cui) *a fost chemat*,[1]/ *n-a* mai *venit* nimeni.[2]/
CC: (În afara cui) *a meritat*,[1]/ *au* mai *fost* și alții *recompensați*.[2]/
CO: (În locul cui) *a fost chemat*,[1]/ a venit altcineva.[2]/

Partea a IV-a

Fenomene și procedee sintactice comune propoziției și frazei

I. ANACOLUTUL ȘI TAUTOLOGIA

ANACOLUTUL

A. DEFINIȚIE

Anacolutul este un fenomen sintactic care constă în întreruperea și modificarea unei construcții în cadrul aceleiași unități sintactice (atât în propoziție, cât și în frază).

B. MODALITĂȚI DE MANIFESTARE

1. În propoziție, anacolutul are ca urmare, de obicei, prezența unui *subiect izolat* (*independent, suspendat*), deoarece gândirea pornită de la un subiect se întrerupe și se continuă cu altă gândire care are un alt subiect, iar gândirea completă se exprimă numai în legătură cu cel de-al doilea subiect:

→ *Norocul*, lui nu-i trebuie ***ochi***:" (Proverb)

În situația subiectului izolat nu se păstrează:

a) *cazul*:

→ „*Bătrâna*, când a auzit așa, **i** s-au umezit ochii de lacrimi. (Bătrânei ... i s-au umezit ...)

b) *persoana*:

→ *El*, când a ajuns acolo, i-**a fost** imposibil să se stăpânească. (el ... nu s-a putut stăpâni; el ... nu s-a stăpânit)

c) *numărul*:

→ „Dar fiindcă te întorci [...] *lasă*-ţi butea să vină pe urmă şi **aideţi** cu noi." (... lasă ... şi hai ...) (Petre Ispirescu)

Alte forme de anacolut privesc construcţiile prepoziţionale:

→ Cartea *care* am citit-o mi-a plăcut mult. (pe care)

→ *Cine* mă caută nu sunt acasă. (pentru cine)

2. În frază, există mai multe ***tipuri de anacolut***.

a) Un element subordonator (pronume relativ) cumulează două funcţii sintactice (şi în subordonată şi în regentă), dar prin forma sa n-o exprimă decât pe cea dintâi, deoarece nu poate avea simultan două forme cazuale:

→ *Cine* tot vorbeşte[1]/ lucru! nu-*i* sporeşte. (apud **GA$_1$**, II, p. 418) (Cui ... lucrul nu-i sporeşte.)

b) Când se intercalează o subordonată, construcţia cu care începe fraza este părăsită şi este continuată cu o altă construcţie:

→ *Băiatul*,[1a]/ când a ajuns acolo,[2]/ **i** s-a făcut rău.[1b]/ (Băiatului ... i s-a făcut rău.)

c) Într-o atributivă introdusă prin pronumele relativ *care* în N., apare şi al doilea subiect.

→ Am cumpărat două dulapuri *care* neavând aceleaşi dimensiuni, **alăturarea** lor era imposibilă. (... a căror alăturare era imposibilă, neavând...)

d) Există o neconcordanţă de caz între elementele introductive ale subordonatelor completive (pronume relativ sau nehotărât) şi cazul pronumelui personal prin care sunt reluate aceste completive în regentă.

→ Desigur că *pentru cine* ştie să folosească materialul bibliografic, **îi** vine uşor să studieze. (...pentru cine ... este uşor...)

e) Construcţia *cu faptul că* prezintă anacolut când li se atribuie cuvintelor valoare cauzală:

→ *Faptul că* n-a venit nici acum, **m-am supărat** foarte tare. (din cauza faptului că ...; faptul [...] m-a supărat)

f) Anacolutul poate proveni şi din folosirea unor termeni corelativi improprii.

→ *Nu numai că* se duce des acolo, **ci îi** *şi* place oraşul. (... dar îi şi)

3. Anacolutul constituie o greşeală de exprimare şi este caracteristic limbii vorbite, în aspectul ei popular; de aceea se întâlneşte, mai ales, în proverbe şi în zicători.

În textele literare, anacolutul marchează o trăsătură a oralităţii stilului.

TAUTOLOGIA

A. DEFINIŢIE

Tautologia este un fenomen sintactic întâlnit atât în propoziţie, cât şi în frază, o repetiţie de tip special care constă în reluarea unei părţi de propoziţie sau a unei propoziţii prin aceleaşi cuvinte şi cu acelaşi sens, dar cu funcţie sintactică diferită.

B. MODALITĂŢI DE MANIFESTARE

1. În propoziţie:

a) *numele predicativ repetă subiectul* (se identifică o noţiune prin aceeaşi noţiune):

→ „*Dealu-i deal* şi *valea-i vale*,
Mândra-i mândră, până moare." (Folclor)

→ *Prostul*-tot *prost*, nu scoate o vorbă.

b) *un complement circumstanţial de relaţie este repetat prin predicat*:

→ „*De urat* am mai *ura*." (*Folclor*)

→ *De frumoasă*, e *frumoasă*.

2. În frază, se realizează prin:

a) ***subordonare***, regenta fiind repetată prin:

– *subiectivă*:

→ *Ce e bine* e bine.

– *predicativă*:

→ Totul e *cum e*.

– *completivă directă*:

→ Ştiu eu *ce ştiu*.

– *temporală*:

→ *Când se supără*, apoi se supără.

– *finală*:

→ Spune şi el *ca să spună ceva*.

– *concesivă*:

→ Calul, *de-i cal*, şi tot oboseşte.

b) ***juxtapunere***, la propoziţiile subordonate condiţionale:

→ *Ai plecat*, plecat să fii.

3. Tautologia are rolul de a sublinia calitatea sau o acţiune, al doilea termen arătând:

a) calitatea primului termen:

→ *Ce-i tânăr, tot tânăr*.

b) exclusivitatea:

→ *Prostia e prostie, nu doare*.

c) caracterul veridic (autentic, real):

→ *De harnic, e harnic*.

Prin tautologie s-au creat unele tipare sintactice: *de mâncat au mâncat; casa e casă, ce-o fi o fi* etc.

Când prin tautologie nu se obţin efecte stilistice şi nu se aduce nimic în plus nici prin intonaţie, nici prin determinări, ea este considerată o greşeală de exprimare:

→ *Zidul* este *ce se zideşte*.

EXERCIŢII

1. Scoateţi anacoluturile existente în textele de mai jos:

a) „Mânca-ţi-ar coada cui te are, că nu-ţi dă să mănânci şi vii să faci burtă în curtea mea" (Marin Preda, *Moromeţii*)

b) Fata împăratului, cum a ajuns la casa mirelui, i-au plăcut palaturile şi socrii. (Ion Creangă, *Povestea porcului*)

c) Eleva, pe care ai văzut-o, îi trebuie nişte cărţi.

d) A împrumutat două cărţi care, având acelaşi autor, amândouă îl interesau.

2. Precizaţi care dintre textele de mai jos conţin tautologii:

a) „Inima-i inimă şi arenda-i arendă." (Liviu Rebreanu, *Nuvele*)

b) „Are cineva curaj să se-atingă de mine, să mă bată pe mine?
— Are, taică, are...
— Cine, părinţele, cine?" (Ion Creangă, *Poveşti*)

c) Capra tot capră; se zmucea în toate părțile." (Ion Creangă, *Povești*)

d) „Hei, hei! când aud eu de popă și de Smărăndița popii, las muștele în pace și-mi iau alte gânduri, alte măsuri." (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

e) „Eu îs bun cât îs bun, dar și când m-o scoate cineva din răbdare..." (Ion Creangă, *Povești*)

f) „Și cu mâna dreaptă tămâia și tămâia, ținând în ea un retevei negru și clenciuros." (Gala Galaction, *Lângă apa Vodislavei*)

g) „Ia lasă-mă, jupâneasă, cu cărțile cele a dumneavoastră, în pace; că eu știu ce știu eu." (Ion Creangă, *Povești*)

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1. a) *cui te are*; b) *fata ... i-au plăcut*; c) *eleva ... îi trebuie*; d) *care ... amândouă îl interesau.*

2. a) *inima-i inimă*; *arenda-i arendă*; c) *capra tot capră*; e) *eu îs bun cât îs bun*; g) *eu știu ce știu eu.*

II. VORBIREA DIRECTĂ ȘI VORBIREA INDIRECTĂ

Vorbirea directă și **vorbirea indirectă** sunt două modalități principale de redare a spuselor unei persoane: reproducerea lor întocmai sau modificarea lor.

A. VORBIREA DIRECTĂ

Vorbirea directă este procedeul prin care se redau exact spusele cuiva, așa cum au fost formulate.

1. Ea **cuprinde** atât reproducerea dialogului, cât și reproducerea cuvintelor cuiva prin rememorare:

→ *Mi-a spus*:
— *Vino la mine!*

→ L-am auzit zicând: „Măi, în ce încurcătură am intrat!"

2. Vorbirea directă **este însoțită** de *un verb de declarație* (numit și *declarandi* sau de *informare*): *a zice, a spune, a întreba, a mărturisi* etc., exprimat sau subînțeles.

Acest verb poate să stea înaintea vorbirii directe, după aceasta sau poate fi intercalat:

→ *L-a îndemnat*:
— *Citește mai mult!*

→ *Citește mai mult! l-a îndemnat el.*

→ *Citește, l-a îndemnat el, mai mult!*

Alteori, verbul de declarație este înlocuit cu expresii echivalente din punct de vedere semantic sau poate fi subînțeles:

→ A sărit ca ars:
— De ce te amesteci?

→ Iar eu:
Nu mă amestec deloc, omule!

3. În vorbirea directă se folosesc **următoarele semne de punctuație**:

a) linia de dialog sau ghilimelele;

b) două puncte, după verbul de declarație, când acesta este așezat înaintea vorbirii directe;

c) virgula sau linia de pauză, înainte sau/și după verbul de declarație, când acesta urmează vorbirii directe ori este intercalat;

d) semnul exclamării sau semnul întrebării, când verbul de declarație urmează vorbirii directe.

4. Din punct de vedere morfologic, se observă prezența interjecțiilor, a vocativelor, a verbelor la imperativ, a pronumelor personale de persoana I și a II-a și a acelorași persoane la verbe.

5. Din punct de vedere sintactic, propozițiile sau frazele sunt independente față de verbul de declarație, constituind propoziții principale sau fraze independente.

6. Vorbirea directă legată este vorbirea directă introdusă prin conjuncția *că*:

→ *M-a întrebat că de ce nu te-ai dus acolo?*

B. VORBIREA INDIRECTĂ

1. Vorbirea indirectă este procedeul prin care sunt redate spusele cuiva, subordonându-le unui verb de declarație:

→ *L-a îndemnat să citească mai mult.*

→ *I-a spus să vină la el.*

2. Vorbirea indirectă liberă constă în redarea spuselor cuiva cu modificări de persoană, pronume personale, adjective și adverbe demonstrative, dar fără o conjuncție care să le subordoneze unui verb de declarație:

→ *Se gândea mereu. L-o fi supărat cumva?*

3. Vorbirea directă poate fi transformată în vorbire indirectă, având loc modificări:

a) *dispar*:
- unele semne de punctuație: linia de dialog, două puncte, semnul întrebării, semnul exclamării, unele virgule etc.;
- interjecțiile, unele substantive în vocativ, construcțiile exclamative;
- valorile exclamative și interogative ale propozițiilor, ele pierzându-și caracterul afectiv și interogativ.

b) *apar*:
- unele verbe de declarație;
- elemente relaționale subordonatoare (conjuncții și locuțiuni conjuncționale subordonatoare).

c) *se modifică*:
- persoana la pronume și la verbe sau/și modul verbelor; persoana I și a II-a se transformă în persoana a III-a, iar modul imperativ în conjunctiv;
- pronumele (adjectivele pronominale și adverbele) demonstrative de apropiere se pot transforma în pronume, adjective și adverbe demonstrative de depărtare;
- cazul vocativ al substantivelor;
- unele propoziții principale care devin subordonate necircumstanțiale;
- propozițiile interogative directe, care devin interogative indirecte.

d) *se păstrează*:
- propozițiile subordonate de orice fel, existente în vorbirea directă;
- propozițiile principale enunțiative neexclamative.

EXERCIȚII

1. Precizați cărui tip de vorbire aparțin textele de mai jos:

a) „Și-i zice-ncet: — Încă de mic
Te cunoșteam pe tine,
Și guraliv și de nimic,
Te-ai potrivi cu mine..."
(M. Eminescu, *Luceafărul*)

b) „Aș fi vrut să-i cer cărți, să citesc. Când să citești?" (Zaharia Stancu, *Desculț*)

c) „Se zice că la Praguri s-ar fi aflând voinici care uneori se mânie că nu le-a izbândit bine o treabă, și apoi trag cu săgeata în nouri." (Mihail Sadoveanu, *Opere*, XVIII)

d) „Iar el fără prelungire îi detea răspuns în grab'
Cum că părul din cap, zise, îl am de când m-am născut."
(Anton Pann, *Nastratin Hogea*)

e) „Se sparseseră sticlele și acum se scurgea rămășița vinului.
Ce să facă? La mușteriu, cu cioburi de sticlă nu putea merge.
Să fugă? Unde să se ducă? Să se întoarcă în prăvălie?...
N-are să-l omoare doar." (I.L. Caragiale)

f) „Ea zâmbind și trist se uită, șopotește blând din gură:
— Zburător cu negre plete, vin' la noapte de mă fură."
(M. Eminescu, *Călin (file din poveste)*)

g) „Ce să zică... răspunse unul, ia întreabă că mueți-s posmagii?" (I. Creangă, *Povestea unui om leneș*)

2. Transformați textele de mai jos în vorbire indirectă:

a) „— Mă rog, domnule, dacă ești bun și nu te superi... cu cine am onoarea?
— Eu?... Eu sunt inspectorul cutare...
— Hm! și domnul Trandafir se uită cu coada ochiului, neîncrezător, la domnul inspector. Nu, fără șagă!... Dar celălalt domn?...
— Celălalt e domnu ministru!
— Asta e prea-prea; și Domnu începu a râde cu hohot.
Ei, știi că ai haz! Nu, că asta-i chiar frumos!
— Cum, dumneata crezi că glumesc?" (Mihail Sadoveanu, *Domnu Trandafir*)

b) „Cu îndrăzneală apucă mâna lui Tudor, îl trase spre el și-l privi în ochi.
— Nu ești tu, zise el scurt, dintr-ai lui Ionașcu care au pribegit peste Nistru?
— Sunt Tudor, feciorul lui Ionașcu..., răspunse mișcat Șoimaru, dintre toți pribegii eu singur mă întorc înapoi.
— Atuncea eu îți sunt moș drept, frate cu tatăl tău..., strigă bătrânul. Uită-te la mine și mă cunoaște!
— Te cunosc, moșule Mihu! îngână Șoimarul." (Mihail Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

3. Transformați textul de mai jos în vorbire directă:

Atunci dete bice cailor cari mergeau repede ca vântul și lin ca gândul; dară Greuceanu mai zise o dată fratelui său să se uite în urmă. Acesta îi spuse că se apropie norul ca o flăcăraie, apoi, mai făcând un vânt cailor, ajunseră la Faurul-Pământului.

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1. a) vorbire directă; b) vorbire indirectă liberă; c) vorbire indirectă; d) vorbire directă legată; e) vorbire indirectă liberă; f) vorbire directă; g) vorbire directă legată.

2.

a)

Învățătorul îl roagă pe necunoscut, dacă este bun și nu se supără, să-i spună cu cine are onoarea.

Străinul îi răspunde că el este inspectorul cutare.

Domnul Trandafir se miră și se uită cu coada ochiului, neîncrezător, la domnul inspector, spunându-i să nu glumească și întrebându-l cine este celălalt domn.

Inspectorul îi răspunde că celălalt domn este domnul ministru.

Dascălul consideră că asta este din cale-afară (prea-prea) și începe a râde cu hohot, apreciind că domnul inspector are haz și că asta-i chiar frumos.

Inspectorul îl întreabă pe domnul Trandafir dacă nu cumva el crede că glumește.

b)

Cu îndrăzneală apucă mâna lui Tudor, îl trase spre el și îl privi în ochi. Bătrânul îl întrebă, apoi, scurt, dacă el nu este dintr-ai lui Ionașcu care au pribegit peste Nistru. Șoimaru răspunde mișcat (emoționat) că el este Tudor și că, dintre toți pribegii, el singur se întoarce înapoi.

Atunci, bătrânul strigă (îi spuse tare) că el îi este moș drept, frate cu tatăl lui, și îi ceru să se uite la el și să-l recunoască. Șoimaru, emoționat, îi spuse îngânând că-l recunoaște.

3. Atunci dădu bice cailor cari mergeau repede ca vântul și lin ca gândul, dar Greuceanu mai zise o dată fratelui său:
— Ia uită-te, frate, în urmă!
Acesta îi spuse:
— Se apropie norul ca o flăcăraie!
Apoi, mai făcând un vânt cailor, ajunseră la Faurul-Pământului.

III. SEMNELE DE PUNCTUAȚIE ȘI ORTOGRAFICE

Punctuația este un sistem de semne convenționale care au rolul de a marca, în scris, pauzele, intonația, întreruperea sau segmentarea fluxului vorbirii, prin care se exprimă diferite raporturi logice stabilite între cuvinte, grupuri sintactice sau propoziții.

Semnele de punctuație sunt: *virgula, punctul, semnul întrebării, semnul exclamării, punctul și virgula, două puncte, semnele citării (ghilimelele), linia de dialog, linia de pauză, parantezele, punctele de suspensie, cratima, bara oblică și blancul.*

Semnele ortografice se folosesc în scrierea corectă a unor cuvinte, conform unor norme stabilite pe baza principiilor ortografice și, în primul rând, a principiului sintactic.

Semnele de ortografie sunt: *apostroful, bara oblică, blancul, cratima, linia de pauză, punctul și virgula.* După cum se observă din enumerarea lor, toate aceste semne sunt și de punctuație și **ortografice**, cu excepția apostrofului.

A. SEMNELE DE PUNCTUAŢIE

I. Virgula

Virgula marchează grafic anumite pauze scurte făcute în cursul rostirii unei propoziţii sau a unei fraze, delimitând astfel unele părţi de propoziţie în cadrul propoziţiei şi unele propoziţii în cadrul frazei.

1. Virgula se foloseşte **în propoziţie**:

a) pentru a delimita părţi de propoziţie de acelaşi fel, când nu sunt coordonate prin conjuncţia copulativă *şi* ori prin conjuncţiile disjunctive *sau, ori, fie* nerepetate:
→ A *cumpărat cărţi*[,] *caiete şi creioane.*
→ *E inteligent*[,] *dar comod.*

b) pentru a marca lipsa unui verb copulativ:
→ *Acolo, călătorul e minune, iar glasul omului*[,] *poveste.*

c) pentru a izola o apoziţie simplă sau dezvoltată de restul propoziţiei:
→ *Noi*[,] *elevii*[,] *obţinem rezultate bune.*
→ *Mihai şi Ion*[,] *prietenii noştri*[,] *sunt sportivi.*

d) pentru a despărţi construcţiile gerunziale şi participiale aşezate la începutul propoziţiei:
→ *Văzând aşa*[,] *n-a mai stat pe gânduri.*
→ *Chemată la şcoală*[,] *s-a dus imediat.*

e) pentru a izola cuvintele şi construcţiile incidente de restul propoziţiei:
→ *L-am găsit*[,] *din fericire*[,] *imediat.*

f) pentru a izola complementele circumstanţiale aşezate între subiect şi predicat, subiectul aflându-se înaintea predicatului; când subiectul se află după predicat, complementele circumstanţiale se despart prin virgule numai dacă se insistă asupra lor:
→ *El*[,] *în mijlocul copiilor*[,] *stătea rareori.*
→ *Vino*[,] *mâine*[,] *şi tu.*

g) pentru a despărţi un complement aşezat înainte de locul pe care îl ocupă în ordinea normală a complementelor:
→ *Ia acum*[,] *de acolo*[,] *cartea.* (Ia acum cartea de acolo.)
cct ccl cd

h) pentru a despărţi complementele circumstanţiale aşezate la începutul propoziţiei înaintea termenului regent, când nu se insistă asupra lor sau când între acestea şi termenul regent se află intercalate alte părţi de propoziţie, indiferent de topică:
→ *Mâine*[,] *să mergeţi şi voi acolo.*
→ *Să mergeţi toţi mâine*[,] *acolo.*

i) pentru a despărţi unele interjecţii de restul propoziţiei:
→ *Măi*[,] *ce întâmplare ciudată!*

j) pentru a despărţi substantivele în cazul vocativ, în funcţie de topica lor în propoziţie şi de context:
→ *Copile*[,] *ce faci acolo?*
→ *Ce faci acolo*[,] *copile?*
→ *Ce faci*[,] *copile*[,] *acolo?*

Însoţit de o interjecţie cu valoare de vocativ, substantivul în cazul vocativ formează un tot unitar cu aceasta:
→ *Măi copile*[,] *ce faci acolo?*

Virgula se foloseşte tot după întregul grup şi în următoarele două situaţii:
– când pentru adresare se folosesc două substantive în cazul vocativ, dintre care al doilea, cu formă de nominativ, este un nume propriu sau un titlu:
→ *Domnule profesor*[,] *ne-aţi corectat tezele?*
– când substantivul în vocativ este însoţit de adjectiv:
→ *Oameni buni*[,] *încetaţi odată!*

Într-o enumeraţie de vocative se foloseşte virgula după fiecare dintre ele, fie că se referă la acelaşi substantiv sau nu:
→ *Mihai*[,] *Ioana*[,] *veniţi repede!*
→ *Mihai*[,] *băiete*[,] *vino repede!*

k) după adverbele de afirmaţie sau de negaţie când sunt echivalente ale unei propoziţii:
→ *Da*[,] *voi merge.*

l) pentru a despărţi adverbul *aşadar* cu rol de conjuncţie şi locuţiunea conjuncţională *prin urmare*, aşezate în interiorul propoziţiei:
→ *Mergi*[,] *aşadar*[,] *acolo.*
→ *Aleargă*[,] *prin urmare*[,] *mai târziu.*

2. Nu se despart prin virgulă:

a) părţile de propoziţie de acelaşi fel care sunt legate prin conjuncţia copulativă *şi* sau prin conjuncţiile disjunctive *ori* şi *sau*, aflate numai la al doilea termen:
→ *A cumpărat cărţi şi caiete.*
→ *Iei cartea ori caietul?*

b) subiectul şi predicatul, dacă între ele nu se află părţi de propoziţie sau propoziţii care impun prezenta virgulei:
→ *Elevul este silitor.*

c) complementul direct sau indirect ori altfel de complement când sunt aşezate imediat după predicat:
→ *Scrie tema.*
→ *Învaţă bine.*
→ *Vorbeam despre lecţii.*

d) interjecţia *ia*, când este urmată de un verb la imperativ sau la conjunctiv:
→ *Ia ascultă! Ia să vedem!*

e) conjuncţiile *însă*, *deci* şi adverbul *totuşi*, când sunt aşezate în interiorul propoziţiei:
→ *Vine însă numai el.*
→ *E bine totuşi şi aşa.*
→ *A fost deci zarvă mare.*

f) numele predicativ, atributul adjectival neizolat, atributul prepoziţional, genitival şi în dativ aşezate imediat lângă termenul regent:
→ *Elevul harnic studiază.*
→ *Am aflat despre rezultatele Mariei.*
→ *Lecţia de gramatică s-a terminat.*
→ *Am fost martor întâmplării de atunci.*

3. În frază, virgula se foloseşte:

a) între propoziţiile coordonate prin juxtapunere:
→ *Citeşte*[,] *învaţă şi scrie.*

b) între propoziţiile coordonate copulativ, adversativ, disjunctiv, concluziv prin conjuncţiile sau locuţiunile conjuncţionale: *nici, iar, dar, însă, ci, sau* (repetat), *ori* (repetat), *fie*

(repetat), *ba* (repetat), *când* (repetat), *deci, așadar, precum și, nu numai (că)... dar (ci) și, prin urmare, așa că*:

→ *Nu învață*[,] *(nici) nu scrie.*

→ *(Ori) rămâi*[,] *(ori) pleci.*

→ *Am fost la el*[,] *(dar) nu l-am găsit.*

→ *Ai întârziat*[,] *(deci) nu mai poți intra în clasă.*

:) pentru a despărți:

– o propoziție atributivă explicativă:

→ *M-a bucurat mult această veste nouă*[,] *(pe care) am aflat-o acum.*

– o propoziție completivă directă sau indirectă așezată înaintea regentei:

→ *(Că) ai fost acolo*[,] *nu mi-ai spus.*

→ *(Oricui) dorește*[,] *îi împrumut cartea.*

– o propoziție circumstanțială de loc așezată înaintea regentei sau când nu se insistă în mod deosebit asupra ei ori are un element corelativ:

→ *(Unde) ai fost tu*[,] *a fost și el.*

→ *Acolo am fost*[,] *(unde) ai fost și tu.*

– o propoziție temporală așezată înaintea regentei și când nu se insistă asupra ei sau când stă după regenta care cuprinde un complement circumstanțial:

→ *(Când) ne-am întâlnit*[,] *m-am bucurat.*

→ *Am fost în excursie la București*[,] *(când) s-a organizat printr-o agenție de turism.*

– o propoziție cauzală ce nu exprimă singura cauză care justifică acțiunea din regentă:

→ *De multe ori procedează așa*[,] *fiindcă este mai comod.*

– o propoziție finală aflată înaintea regentei sau după regentă, când nu constituie un element esențial în frază ori are un corelativ în regentă:

→ *(Ca să) reușească*[,] *învață mereu.*

→ *Vine deseori la mine*[,] *(să) învățăm împreună.*

→ *De aceea a venit*[,] *(ca să)-i împrumut cartea.*

– o propoziție modală, când este așezată înaintea regentei și când nu se insistă în mod deosebit asupra ei sau are un element corelativ în regentă:

→ *(Cum) îți vei așterne*[,] *așa vei dormi.*

– o subordonată consecutivă:

→ *A alergat așa de tare*[,] *(încât) a obosit.*

– o subordonată concesivă, indiferent de locul ei față de regentă:

→ *(Deși) l-am căutat de nenumărate ori*[,] *nu l-am găsit.*

→ *N-a luat o notă prea mică*[,] *(deși) nu s-a pregătit temeinic.*

– o propoziție condițională, când nu se insistă în mod deosebit asupra ei:

→ *Nu veni* [,] *(dacă) nu-ți place acolo.*

- o subordonată opozițională sau cumulativă:

→ *Ai cumpărat cartofi*[,] *(în loc să) cumperi morcovi.*

→ *(În afară că) e silitoare*[,] *e și inteligentă.*

- propozițiile incidente, indiferent de felul lor:

→ *Du-te repede*[,] *îmi zise el*[,] *să nu întârzii.*

→ A *făcut*[,] *(dacă) mă crezi*[,] *cea mai mare greșeală.*

- propozițiile subordonate intercalate între termenii regentei:

→ *Întotdeauna*[,] *(când) era îngrijorată*[,] *se gândea mereu la el.*

4. Nu se despart prin virgulă:

a) propozițiile subiective și predicative, indiferent de locul lor față de regentă, cu excepția subiectivelor reluate:

→ *Nu se știe (dacă) vine.*

→ *Părerea mea este (că) n-ai învățat.*

b) propoziția atributivă determinativă:

→ A *urmat sfatul (pe care)* i l-*ai dat.*

c) o propoziție completivă directă sau indirectă, așezată imediat după regentă:

→ *Nu știam (că) ai venit.*

→ *Povestea (cui) asculta.*

d) o propoziție completivă de agent:

→ *A fost luată (de cine) era interesat.*

e) propoziția circumstanțială de loc așezată după regenta care nu conține un complement circumstanțial:

→ *S-a dus (unde) l-ai trimis.*

f) o propoziție cauzală care exprimă singura cauză a acțiunii din regentă:

→ *N-a venit (fiindcă) a fost bolnav.*

g) o propoziție finală introdusă prin prepoziția *de*:

→ *A venit (de) a luat caietul.*

h) o propoziție modală așezată după regentă și considerată ca esențială în frază:

→ *A procedat (cum) l-ai învățat.*

i) o propoziție consecutivă introdusă prin *de* și așezată imediat după predicatul regentei:

→ *Țipă (de)-ți ia auzul.*

j) o propoziție condițională, când este esențială în frază:

→ *Vine (dacă)-l chemi.*

k) propozițiile subordonate circumstanțiale instrumentale, sociative, de excepție și predicative suplimentare (în general):

→ *Dădea (cu ce) găsea la îndemână.*

→ *S-a înapoiat (împreună cu cine) a venit.*

→ *Nu-i mai rămânea altceva (decât) să plece.*

→ *L-am auzit (cum) striga.*

l) coordonatele de orice fel legate prin conjuncția copulativă *și* sau prin conjuncțiile disjunctive *ori, sau* nerepetate:

→ *Învață (și) scrie.*

→ *Rămâi (sau) preferi să pleci.*

II. Punctul

Punctul, ca semn de punctuație, marchează grafic pauza care se face în vorbire între propoziții sau fraze independente ca înțeles.

Punctul se folosește:

a) la sfârșitul unei propoziții enunțiative independente neexclamative de orice fel:

→ *Este un elev silitor*[.]

→ *Să-l ții la tine*[.]

→ *M-aș fi dus până acolo*[.]

b) la sfârșitul unei fraze care conține propoziții enunțiative neexclamative de orice fel sau dacă are o propoziție exclamativă al cărei ton exclamativ (afectiv) se pierde până la finalul frazei:

→ *E bine (că) ai procedat așa*[.]
→ *Trebuie să mergi până acolo (să) vezi (ce) s-a întâmplat*[.]

c) la sfârșitul unei fraze care conține propoziții interogative indirecte:
→ *L-am întrebat (ce) s-a întâmplat (de) este așa de supărat*[.]

Nu se folosește punctul:

a) după titlurile de cărți, de opere literare, muzicale (după orice fel de titlu);
b) după formulele de adresare din scrisori, cuvântări etc.

III. Semnul întrebării

Semnul întrebării este semnul grafic care marchează o intonație interogativă.

Se folosește:

a) la sfârșitul unei propoziții interogative directe neexclamative, de orice fel sau al unei interogative retorice:
→ *Unde ai fost*[?]
→ *Cum să nu-ți iubești patria*[?]

b) la sfârșitul unui grup de cuvinte cu valoarea unei propoziții interogative:
→ *Ei, și*[?]

c) la sfârșitul unei fraze care are în alcătuire o propoziție interogativă directă, așezată la începutul acesteia:
→ *Cum ai putut (să) faci asta*[?]

d) la sfârșitul unei propoziții interogative incidente intercalate între părțile unei propoziții enunțiative sau între două propoziții enunțiative și izolate prin linii de pauză de restul frazei:
→ *Când am ajuns acolo – ce să vezi*[?] *– nu te puteai mișca de atâta lume.*

e) pentru a marca lipsa unei replici cu caracter interogativ, exteriorizată prin mimică:
→ *— N-ai aflat ce se întâmplă?*
→ — [?]

f) pentru a arăta rezervele sau îndoielile vorbitorului față de o afirmație anterioară (se folosește între paranteze rotunde):
→ *Se zice că el are un talent* [(?)] *nemaiîntâlnit până acum la alți poeți.*

IV. Semnul exclamării

Semnul exclamării marchează grafic o intonație exclamativă.

Se folosește:

a) la sfârșitul unei propoziții enunțiative exclamative de orice fel, al unor expresii exclamative cu valoarea unei propoziții:
→ *Mergi mai repede acolo*[!] *Ce minunat*[!]

b) la sfârșitul unei fraze care se termină cu o propoziție enunțiativă exclamativă:
→ *M-a surprins (cât) de frumos era acolo*[!]

c) la sfârșitul unei propoziții exclamative incidente (închisă între paranteze sau între linii de pauză):
→ *(Când) am ajuns acolo (ce frumos era*[!]*) am admirat munții (ce) se profilau pe cerul senin.*

d) după interjecții:
→ *Ei*[!] *Ce se întâmplă acolo?*

e) după substantive în vocativ:
→ *Ioane[!] Vino repede.*

f) pentru a marca lipsa unei replici cu caracter exclamativ, exteriorizată prin mimică:
→ *— Nu vrea să meargă acolo.*
→ — [!]

g) pentru a arăta îndoiala sau ironia față de cele afirmate în propoziție:
→ *Este, zice el, cel mai bun*[!] *dintre toți.*

Pentru a marca creșterea gradată a intensității vocii și a stării emotive se folosesc mai multe semne de exclamare:
→ *Mihai*[!] *Mihai*[!][!] *Vino până la mine.*

Când se folosește la sfârșitul unei propoziții interogative exclamative sau al unei fraze ce conține o astfel de propoziție, semnul exclamării se adaugă semnului întrebării:
→ *Și tu ai fost acolo?*[!]

V. Punctul și virgula

Punctul și virgula este semnul de punctuație care marchează o pauză mai mare decât cea redată de virgulă și mai mică decât cea redată de punct.

Se folosește:

a) pentru a despărți propozițiile sau grupurile de propoziții care formează unități relativ independente:
→ *Toți mi-au spus că ești un copil talentat*[;] *vei merge să studiezi la o școală unde poți să-ți pui în valoare talentul.*

b) pentru a despărți propoziții sau grupuri de propoziții coordonate copulativ, adversativ sau concluziv:
→ *Vei merge acolo (să) te interesezi de soarta lor*[;] *(dar) până atunci pregătește tot (ce) îți este necesar.*

c) pentru a despărți o cauzală sau o concesivă de regenta ei:
→ *Nu vei reuși fără un efort deosebit*[;] *(pentru că) succesul înseamnă muncă.*
→ *N-a realizat prea multe în viață*[;] *(deși) își dorea cu tot dinadinsul acest lucru.*

d) după o propoziție incidentă:
→ *Du-te, zise el*[;] *trebuie (să) fii acolo.*

e) după adverbele de afirmație, de negație sau după unele adverbe de mod:
→ *Da*[;] *să se ducă. Bine*[;] *să mergeți și voi.*

f) în propoziții sau fraze, pentru a despărți diversele observații referitoare la același obiect, diverse raționamente, între grupuri de cuvinte aflate în enumerație pentru a argumenta diverse aspecte enunțate anterior:
→ *Substantivele sunt comune și proprii: casă, dulap, masă, perete[;] Ion, Maria, Sandu.*

VI. Două puncte

Două puncte marchează o pauză mai mică decât pauza indicată de punct.

Acest semn se folosește:

a) după un verb de declarație exprimat sau subînțeles ori după un substantiv înaintea vorbirii directe:
→ *L-a întrebat*[:]
— Te duci acolo?
Dar Mihai, categoric[:]
— Nu!

b) după verbul care anunță reproducerea unor zgomote sau sunete:
→ *Deodată am auzit*[:] *trosc!*
c) înaintea citării unui text, a unui proverb, a unei zicale, a unui principiu:
→ *Un proverb înțelept spune*[:] *„Dacă prietenul tău este miere, nu-l mânca tot."*
d) înaintea unei enumerări:
→ *Sunt substantive comune*[:] *caiet, carte, elev, școală etc.*
e) înaintea unei precizări sau a unei explicații care poate fi, sub aspect sintactic, apoziție sau atributivă apozițională:
→ *În depărtare se zărește un oraș feeric*[:] *Constanța.*
→ *Îți dau un sfat*[:] *(să) nu te duci singur acolo.*
f) după cuvinte ca *(de) exemplu, astfel, anume, iată*, care anunță explicații, precizări, exemplificări:
→ *Iată de ce nu*[:] *nu cred în așa ceva.*

VII. Semnele citării

Semnele citării (ghilimelele) **se folosesc**:
a) înainte și după un text extras și reprodus întocmai (text citat) dintr-o operă literară, dintr-o lucrare științifică sau înainte și după un text reprodus în vorbire directă.
→ *Se dă textul*: [„]*Nu știu alții cum sunt, dar eu...*["]
→ *L-am auzit deodată*: [„]*Să știi că nu mă duc.*["]
b) pentru a exprima o ironie față de cel care folosește cuvântul sau grupul de cuvinte reprodus ori când cuvântul este folosit cu sens opus:
→ *Spune c-ar fi* [„]*deștept*["] *din cale-afară.*
→ *Vezi,* [„]*deșteptule*["], *că nu e așa?*
c) pentru a atrage atenția în mod deosebit asupra cuvintelor și a le da o importanță mai mare:
→ *Tu și el trebuie să mergeți acolo, adică* [„]*voi*["] *care reprezentați ceva...*
d) la titlurile operelor literare, științifice, ale publicațiilor, când sunt reproduse în frază:
→ *În opera literară* [„]*Amintiri din copilărie*["], *Ion Creangă povestește întâmplările acelei vârste fericite.*
e) pentru a preciza sensul unor cuvinte în lucrările de lingvistică:
→ *Apa îi venea până la genunchi (*[„]*ajungea*["]*).*

Când există un citat în interiorul altui citat, se întrebuințează două feluri de ghilimele: [„]...["] și [«]...[»], ultimele folosindu-se în interiorul textului:
→ [„] *și el, cât era de ostenit, ne prindea câte pe unul, ca la baba-oarba, ne ridica în grindă zicând*: [«]*Tâta mare*[»] *și ne săruta mereu...*["]. (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie)*

VIII. Linia de dialog

Linia de dialog marchează începutul vorbirii unei (fiecărei) persoane care participă la convorbire:
→ [—] *Te-ai dus acolo?*
[—] *Nu.*

IX. Linia de pauză

Ca semn de punctuație se folosește în următoarele situații:
a) pentru a izola o apoziție sau o construcție incidentă:
→ *Mihai – fratele meu – a fost acolo.*
→ *Ajunsese de nu-l mai cunoșteai – o umbră.*
→ *Duceți-vă – zise el – mai repede acolo!*

b) pentru a marca un raport disjunctiv de tip alternativ:
→ *Ba ninge – ba plouă.*
c) în notația cifrică a datelor calendaristice:
→ *... noaptea de 2–3 august.*
d) înaintea unei comparații căreia-i lipsește adverbul comparativ:
→ *Iar fața ei – boboc de trandafir.*
e) pentru a marca absența unui verb predicativ sau copulativ:
→ *„Religia – o frază de dânșii inventată."* (M. Eminescu, *Împărat și proletar*)

X. Parantezele rotunde [( )] sau drepte [[ ]]

Parantezele rotunde [( )] sau drepte [[ ]] **se folosesc** pentru a arăta un adaos în interiorul unei propoziții sau fraze, care poate fi sintagmă, propoziție sau frază de sine stătătoare din punct de vedere gramatical sau care face parte din aceeași propoziție sau frază ca și grupul sintactic pe care îl explică:
→ *„Era adevărat că acest sergent nu încetase să se arate vesel de când venise* [( ]*doar de câteva zile, înainte deci de evenimentele de ieri*[ )], *dar poate că ar fi fost cazul ca tocmai evenimentele de ieri să-l fi pus și pe el nițel pe gânduri."* (M. Preda, *O oră din august*)

Parantezele drepte se mai folosesc pentru a închide un adaos făcut de noi într-un text citat sau unele cuvinte ori semne de punctuație asupra cărora vrem să atragem atenția cititorului (ca în lucrarea de față):
→ *„Pe lângă el* [*[*]*pe lângă pârâu*[*]*], *cobora, chinuită, singura cărare..."* (G. Galaction, *La Vulturi!*)

Parantezele drepte se folosesc și pentru a închide punctele de suspensie, marcând astfel lipsa unui fragment dintr-un text citat:
→ *„Sus la munte s-a făcut cioban* [*[...]*]. *Din an în an, Dănilă a crescut în turme și în argați*[*[...]*]" (G. Galaction, *La Vulturi!*)

XI. Punctele de suspensie

Punctele de suspensie marchează întreruperea momentană sau definitivă a vorbirii **din diferite motive**:
a) înaintea unei afirmații care provoacă surprinderea:
→ *L-a pedepsit pentru*[*...]* *o nimica toată.*
b) când vorbitorul consideră restul ușor de subînțeles:
→ *Să-mi spui dacă ai vreun motiv care* [...]
c) datorită intervenției neașteptate a unui interlocutor sau în așteptarea reacției acestuia:
→ — *Să te duci, că dacă* [...]
— *Bine, așa voi face!*
d) pentru ca vorbitorul să găsească expresiile cele mai potrivite sau pentru a sugera ritmul lent al vorbirii:
→ *Era acolo* [...] *în munți* [...] *la peșteră* [...] *o priveliște minunată.*
e) pentru a indica întârzierea răspunsului:
→ — Ai *fost acolo?*
— [...] *Unde să fiu?*
f) pentru a marca o vorbire incoerentă:
→ *Evenimentul a avut loc* [...] *la* [...] *când* [...] *masele populare* [...] *Ștefan cel Mare i-a învins pe turci.*

g) pentru a arăta mirarea, surprinderea sau o stare emotivă puternică, fiind însoțite uneori de semnul exclamării sau al întrebării:
→ — *Știi că a reușit?*
— *Da?* [...]
→ — *Ce-am văzut* [...] *m-a îngrozit* [...]

Puse între paranteze drepte într-un citat, punctele de suspensie marchează lipsa unui fragment (vezi exemplele de la parantezele rotunde și drepte).

Se mai folosesc și după titlurile unor poezii care sunt formate din primul vers sau dintr-o parte a acestuia:
→ O, *mamă* [...], *de M. Eminescu.*

Ele mai marchează o dată nesigură sau omiterea ei voită:
→ *Într-un document de la* 184 [...] *se prevede acest fapt.*
→ *În scrisoarea ta din* [...] *decembrie anul trecut mi-ai făcut această precizare.*

XII. Cratima

Cratima se folosește ca **semn de punctuație**:

a) în repetiții, când cuvântul repetat formează o unitate: *rânduri-rânduri, râuri-râuri* etc.
b) între două numerale, pentru a arăta că indicația numerică este aproximativă:
→ *Costă vreo 2 000*[-]*3 000 de lei.*
c) între cuvintele care arată limitele unei distanțe sau ale unui interval de timp:
→ *A călătorit pe ruta București*[-]*Roșiori.*
→ *În perioada 1*[-]*10 ianuarie magazinul este închis.*

XIII. Bara oblică

Ca **semn de punctuație** este folosită în stilurile științific, administrativ și publicistic:

a) în notația cifrică a datelor calendaristice: *noaptea de 2/3 august*;
b) în construcții care exprimă o opoziție (*distincția singular/plural*), o alternanță (*alternanța vocalică a/ă*), o asociere (*relația expresie/conținut*) sau o alternativă (*moștenire materială și/sau spirituală*).

XIV. Blancul

Blancul sau pauza albă constă în absența oricărui semn și este spațiul liber prin care se delimitează cuvintele sau enunțurile (propozițiile și frazele) între ele.

Ca semn de punctuație marchează o pauză în vorbire pentru a distinge elementele componente ale enunțului.

B. SEMNELE ORTOGRAFICE

I. Apostroful este singurul **semn exclusiv ortografic** și se folosește:

a) pentru a nota **căderea accidentală** a unui sunet (consoană sau vocală), a mai multor sunete sau silabe așezate la începutul, în interiorul sau la sfârșitul unor cuvinte: *al*[']*fel, cân*[']*va, dom*['], *altădat*['], *pân*[']*la, dom*[']*le,* [']*neața* etc.;
b) pentru a marca, în indicarea anilor calendaristic, **absența accidentală a primei cifre sau a primelor două cifre**: [']*989,* [']*89.*
Când cifrele sunt precedate de prefix se folosește și cratima: *post-'89.*
c) **în unele împrumuturi din alte limbi**: *five o*[']*clock, D*[']*Artagnan, McDonald*[']*s.*

II. Bara oblică

Ca **semn ortografic** se folosește:

a) în **formule distributive** care cuprind numele unor unități de măsură abreviate sau neabreviate: *km*[/]*h* ori *kilometri*[/]*oră*;
b) în abrevierile *c*[/]*val* și *m*[/]*n* pentru *contravaloare* și *motonavă.*

III. Blancul

Ca **semn ortografic** are rolul:

a) **de a delimita și de a separa cuvintele sau elementele componente ale unor cuvinte ori ale locuțiunilor**: *Anul*[ ]*Nou, câte*[ ]*doi, altă*[ ]*dată, din*[ ]*când*[ ]*în*[ ]*când;*
b) **de a distinge și de a diferenția** secvențele identice ca sunete constitutive, dar diferite ca scriere: *odată/o*[ ]*dată, demult/de*[ ]*mult* etc.
c) **de a compensa absența punctului** în abrevierile cu inițiale majuscule: *O*[ ]*N*[ ]*U, I*[ ]*D*[ ]*E*[ ]*B* etc.

IV. Cratima

Ca **semn ortografic**, cratima are următoarele roluri:

a) **marchează rostirea (pronunțarea) împreună** a două sau mai multe cuvinte, fără modificări fonetice, atunci când cratima corespunde cu tăietura silabică: *ducându*[-]*le, întreba*[-]*se*[-]*vor, dându*[-]*mi*[-]*le* etc.
b) **marchează rostirea (pronunțarea) într-o singură silabă**, cu anumite modificări fonetice (diftongare sau elidare) a două cuvinte întregi (*să*[-]*i*), a unui cuvânt întreg și a începutului altui cuvânt (*mi*[-]*aduce*), a sfârșitului unui cuvânt și a unui cuvânt întreg (*ducându*[-]*l*) sau a sfârșitului unui cuvânt și a începutului altuia (*dac*[-]*auzea*);
c) **redă rostirea în tempo rapid** a derivatelor cu prefixele *re-* și *ne-* de la teme care încep cu *îm-, în-* și, neliterar, a compuselor cu prepoziția *de* de la același tip de teme, notând și dispariția lui *î-* inițial din cuvintele de bază: *ne*[-]*mpăcat, ne*[-]*ncetat, a re*[-]*mpărți, a re*[-]*ncălzi, de*[-]*nmulțit, de*[-]*mpărțit;*
d) **desparte silabele** unui cuvânt pronunțat sacadat, cu valoare stilistică:
→ *Im*[-]*be*[-]*ci*[-]*lu*[-]*le*!
e) **servește la atașarea unor anumite sufixe și prefixe**: *poe*[-]*esc, ex*[-]*ministru;*
f) **unește elementele componente** ale unor cuvinte compuse prin alăturare sau ale unor locuțiuni: *mai*[-]*mult*[-]*ca*[-]*perfect, prim*[-]*ministru, bun*[-]*simț, calea*[-]*valea* etc.;
g) **unește un substantiv nearticulat denumind grade de rudenie** sau **relații sociale și un adjective posesiv** cu sau fără dispariția unor sunete: *mamă*[-]*ta/mă*[-]*ta, stăpână*[-]*sa;*
h) **leagă articolul hotărât enclitic sau desinența** de anumite cuvinte:
- numele literelor și al sunetelor: *x*[-]*ul, x*[-]*uri;*
- substantive provenite din numerale cardinale notate cu cifre *10*[-]*le* (a fost trecut în catalog);
- împrumuturile și numele de locuri care la finală prezintă deosebiri între pronunție și scriere: *bleu*[-]*ul, show*[-]*ul, show*[-]*uri, Bruxelles*[-]*ul* etc.;
- substantive provenite din abrevieri sau sigle: *pH*[-]*ul, RATB*[-]*ul;*

i) **leagă formanții** *-lea* și *-a* la numeralele ordinale și *-ime* la cele fracționare când sunt scrise cu cifre: *al II*[-]*lea, a 3*[-]*a, 16*[-]*imi* etc.;
j) **marchează absența unor sunete** în interiorul unor abrevieri: *d*[-]*ta, ad*[-]*ție;*
k) **apare în interiorul unor abrevieri** ale cuvintelor compuse scrise cu cratimă: *lt.*[-] *maj.* (locotenent major);
l) **leagă interjecții identice repetate**: *cioc*[-]*cioc, pâș*[-]*pâș* etc. sau **alte cuvinte** care se repetă identic (*mai*[-]*mai, prea*[-]*prea*).

V. Linia de pauză

Este **semn ortografic** numai în scrierea unor cuvinte compuse complexe care cuprind cel puțin un cuvânt compus scris cu cratimă: *americano*[–]*sud-coreean, nord*[–]*nord-vest.*

Linia de pauză este mai mare decât cratima.

VI. Punctul

Ca **semn ortografic** se folosește:

a) în abrevierile compuse din mai multe inițiale majuscule (*C*[.]*E*[.]*C*[.], *O*[.]*N*[.]*U*[.], *P*[.]*F*[.]*L*[.] etc.); acestea se pot scrie și fără punct, acum preferându-se această modalitate: *CEC, ONU, PFL* etc.;

b) în abrevierile care păstrează una sau mai multe litere din partea inițială a cuvântului abreviat, nu și ultima: *a*[.]*c*[.], *ș*[.]*a*[.], *ian*[.], *nr*[.] etc.; prin tradiție, însă, se admite și abrevierea *dr*[.];

c) în abrevierile prenumelor: *I*[.]*L*[.] *Caragiale*.

Punctul **nu se folosește** ca semn ortografic:

a) în abrevierile care păstrează finala cuvântului abreviat: *cca, dl, dle, dna, dta*;

b) în abrevierea punctelor cardinale: *N, S, V* etc.;

c) în notarea simbolurilor unor unități de măsură (*cm, m, kg* etc.), ale unor termeni din domeniul științific și tehnic (*A* – pentru *arie*, *C* – pentru *carbon*, *Cl* – pentru *clor* etc.);

d) în abrevierile cu inițiale și fragmente (*TAROM*) sau numai cu fragmente (*Plafar*).

VII. Virgula

Ca **semn ortografic** se folosește în situații asemănătoare cu cratima:

a) în interiorul unor locuțiuni adverbiale cu structură simetrică: *cu chiu, cu vai; de bine, de rău*;

b) între interjecții identice repetate (*ham, ham*) sau între alte cuvinte care se repetă identic ori cu mici modificări (*doar, doar; încet, încetișor*).

EXERCIȚII

1. Alcătuiți o compunere cu temă la alegere al cărei text să fie format numai din zece propoziții și în care să folosiți și următoarele semne de punctuație: virgula (trei situații diferite), două puncte, linia de dialog, semnul întrebării și semnul exclamării. Explicați apoi folosirea acestor semne de punctuație.

2. Corectați greșelile în textul următor și explicați necesitatea corecturilor făcute:

Adunatusau pe aleie toți copii pe care iam chemat la întrecerea sportivă. Nui nici o îndoială cam putea să-i învingem pe faimoși noștri adversari.

3. Retranscrieți textul următor, punând semnele de punctuație necesare:

„*Când ajunseră în poiană Măriuca arătă cu degetul uite căpița unde a ascuns mama pe Păunaș.*" (Gala Galaction, *La Vulturi!*)

4. Transcrieți corect textul:

„*Văvorîntovărășioamenideaimeipânăntârglasoroca.*" (Mihail Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

5. Explicați, prin analiză sintactică și morfologică, folosirea semnelor de ortografie și punctuație din textul:

„*Lovi-o-ar moartea de vorbă, de care nu te mai saturi, Ilie!*" (Marin Preda, *Moromeții*)

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

Început de vacanță

Se prevestea o dimineață frumoasă de primăvară(,)[1]*/ dar soarele (,)*[2] *astrul zilei și stăpânul zărilor(,)*[3] *nu apăruse încă la orizont. /*

Mergând spre școală(,)[4] *l-am întâlnit pe Gigel,/ care m-a întrebat(:)*[5]*/*

(—)[6] *Unde te duci așa de dimineață, în prima zi de vacanță(?)*[7]*/*

(—)[8] *La școală(!)*[9]*/ Plecăm în excursie! /*

Ajungând acolo, am constatat/ că doamna dirigintă și mulți colegi fuseseră mai harnici decât mine. /

Peste câteva minute ne-am îmbarcat în autocarul sosit la timp, pornind astfel într-o călătorie minunată, devenită apoi o amintire de neșters. /

1 – virgula desparte două propoziții principale coordonate adversativ prin conjuncția *dar*;

2, 3 – cele două virgule izolează o apoziție dezvoltată de restul propoziției;

4 – virgula s-a folosit după o expresie gerunzială așezată la începutul frazei;

5 – cele două puncte s-au folosit după un verb de declarație și înaintea vorbirii directe;

6, 8 – cele două linii de dialog marchează începutul vorbirii fiecărei persoane care participă la convorbire (la dialog);

7 – semnul întrebării s-a folosit la sfârșitul unei propoziții interogative propriu-zise neexclamative;

9 – semnul exclamării s-a folosit după o expresie exclamativă cu valoarea unei propoziții (eliptică de predicat).

Observații:

a) Dificultatea rezolvării unui astfel de subiect o constituie limitarea numărului de propoziții;

b) De asemenea, trebuie respectate cerințele generale ale unei compuneri:
- stabilirea titlului în deplină concordanță cu conținutul compunerii;
- respectarea celor trei părți ale compunerii: introducere, cuprins și încheiere;
- așezarea în pagină;
- logica, fluența, claritatea și corectitudinea exprimării;
- respectarea regulilor de ortografie și de punctuație.

2. „Adunatu-s-au pe alee toți copiii pe care i-am chemat la întrecerea sportivă. Nu-i nicio îndoială c-am putea să-i învingem pe faimoșii noștri adversari."

adunatu-s-au – prima cratimă s-a folosit deoarece avem forma inversă a perfectului compus *s-au adunat*, în care apare vocala de legătură *-u-* după participiu, pentru a crea posibilitatea pronunțării împreună a întregului grup; a doua cratimă marchează rostirea într-o silabă a două cuvinte întregi, părți de vorbire diferite, cu elidarea vocalei *e; (s)e* = pronume reflexiv; *au* = verbul auxiliar *a avea* care intră în alcătuirea perfectului compus;

alee – la început de silabă, după o vocală, se scrie și se pronunță *e*, nu *ie*, în neologisme de tipul *aed, alee, coexistență, idee, poem, poet;*

copiii – se scrie cu *-iii*, deoarece, însoțit de adjectivul *toți*, substantivul este articulat; primul *i* este din rădăcină, al doilea *i* este desinența de plural pentru masculin, N., iar al treilea *i* este articolul hotărât pentru masculin, plural, N.;

i-am – folosirea cratimei este necesară deoarece sunt două părţi de vorbire diferite care se pronunţă într-o singură silabă: *i* = pronume personal formă neaccentuată; *am* = verbul auxiliar *a avea*, care intră în alcătuirea perfectului compus;
nu-i – este necesară folosirea cratimei, deoarece sunt două părţi de vorbire diferite care se pronunţă într-o singură silabă prin elidarea vocalei *î*; *nu* = adverb de mod de negaţie; *(î)i* = formă scurtă (populară) a verbului *a fi;*
nicio – se scrie împreună întrucât este adjectiv pronominal negativ provenit din pronumele negativ *niciuna*;
c-am – s-a folosit liniuţa de unire, întrucât sunt două părţi de vorbire diferite care se pronunţă într-o singură silabă, ceea ce a dus şi la elidarea vocalei *ă*: *c(ă)* = conjuncţie simplă subordonatoare; *am* = verbul auxiliar *a avea*, care intră în alcătuirea perfectului compus;
faimoşii – adjectivul s-a scris cu *-ii*, deoarece stă înaintea substantivului şi s-a articulat cu articolul hotărât enclitic *-i*; primul *i* este desinenţa pentru masculin plural, Ac.; substantivele şi adjectivele masculine a căror formă nearticulată de plural se termină în *-i* se scriu la forma articulată a pluralului cu *-ii*.

3. „Când ajunseră în poiană, Măriuca arătă cu degetul:
— Uite căpiţa unde a ascuns mama pe Păunaş!"

Precizări:
a) ghilimelele delimitează un text citat;
b) virgula s-a folosit după o propoziţie temporală aşezată înaintea regentei;
c) cele două puncte s-au folosit după un verb de declaraţie subînţeles (*zise, zicând*) şi înaintea vorbirii directe;
d) linia de dialog s-a folosit pentru a marca începutul vorbirii unei persoane care participă la convorbire;
e) semnul exclamării s-a folosit la sfârşitul unei fraze care conţine şi o propoziţie imperativă exclamativă: „Uite căpiţa..."

4. „Vă vor întovărăşi oameni de-ai mei până-n târg la Soroca."

5. – ghilimelele sau semnele citării s-au folosit înainte şi după un text reprodus în vorbire directă;
– prima cratimă marchează legătura gramaticală dintre grupul de cuvinte neaccentuate *o-ar* şi verbul *lovi*, postpuse acestuia;
– a doua cratimă marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi, fără elidarea unei vocale: *o* = pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul singular, genul feminin, cazul Ac.; *ar* = verbul auxiliar *a avea*, care intră în alcătuirea modului condiţional-optativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, formă verbală inversă: *lovi-...-ar*;
– prima virgulă s-a folosit pentru a despărţi propoziţia subordonată atributivă explicativă (izolată) „de care nu te mai saturi!" de regenta ei „lovi-o-ar moartea de vorbă";
– a doua virgulă marchează pauza dintre cuvintele unei propoziţii şi un substantiv în vocativ, pe care-l desparte de restul enunţului;
– semnul exclamării marchează sfârşitul unei fraze care are în alcătuire şi o propoziţie enunţiativă optativă, exclamativă: „lovi-o-ar moartea de vorbă".

Partea a V-a
Exerciţii complexe

1. Se dă textul:
„Crudul Alexandru-Vodă nu întârzie a se înspăimânta de acel mare nume al banului Mihai. Vru să-l piarză cu orice chip şi, neîndrăznind a-l prigoni de faţă, trimise ucigaşi spre a-l prinde... Însă prins fiind în cale de oamenii lui Alexandru, ce îl pândea, el fu adus în Bucureşti, unde domnul, cătrănit de mânie, îl învinovăţi de trădător şi rebel." (Nicolae Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

a) Faceţi analiza frazei, rescriind propoziţiile.
b) Analizaţi sintactic şi morfologic complementele din textul dat.
c) Faceţi expansiunea complementelor exprimate prin verbe la moduri nepredicative (nepersonale), rescrieţi fraza şi precizaţi felul propoziţiilor.
d) Contrageţi subordonata *să-l piarză cu orice chip*.
e) Explicaţi folosirea cratimei în text.

2. Se dă textul:
„Aron-Voievod, spre a se putea plăti de datornici, iscodi *ca de tot omul din ţară să se dea câte un bou*, şi orândui, spre a strânge *această nouă dajdie*, turcii *care*, luând *toate* vitele *de la cei ce aveau* spre a împlini pentru acei ce nu aveau, sleiră ţara şi de vite." (N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

a) Faceţi analiza frazei, rescriind propoziţiile.
b) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate.
c) Folosiţi în propoziţii sau fraze cuvintele *tot* şi *cei* cu alte valori morfologice (gramaticale) decât cele din text.
d) Formulaţi fraze în care relativul *ce* să introducă alte cinci feluri de subordonate decât cele pe care le introduce în fraza dată.
e) Formulaţi o propoziţie în care prepoziţia *spre* să însoţească un altfel de complement decât cel din text.

3. Se dă textul:
„Iar atunci *când* veţi lăsa miazănoaptea, cotind spre apus, către ţinuturile păduroase ce se ridică în zare, *către patria de demult a bourilor*, atunci, pe măsură ce vă veţi afunda într-o lume de legende şi de miresme foarte tari ale trecutului, muntele *acela* se va ridica tot mai sus,

iar numele *lui* îl veți auzi tot mai des, ca pe al unei realități primordiale *cu care* toate celelalte intră în relație."

a) Faceți analiza frazei, rescriind propozițiile.
b) Analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate.
c) Formulați propoziții în care să folosiți substantivul *ținut* cu funcții sintactice de subiect, nume predicativ, atribut, complement direct și complement indirect.
d) Folosiți cuvântul *acela* cu funcție sintactică de atribut pronominal genitival și prepozițional și cu funcție sintactică de atribut adjectival în G., Ac. și D.
e) Formulați fraze în care adverbul relativ *când* să introducă o subiectivă, o predicativă, o atributivă, o completivă directă, o completivă indirectă, o temporală, o cauzală și o condițională.
f) Menționați valoarea morfologică din text a cuvântului *iar* și folosiți-l apoi cu altă valoare, precizând-o.

4. Se dă textul:

„Și fiindcă buna-cuviință cere, când te afli în largul naturii, să cugeți cât o ploșniță cel puțin, mă mulțămii, doar, să găsesc cusur frunzelor de plop, că fac prea mare gălăgie degeaba și fără cuvânt, că adică la înălțimea *la care* se află, fără ca *o adiere* cât de ușoară să le bage în seamă, ele totuși se clatină cu zgomot, lovindu-și unele de altele *discul lor lat* și greoi, animat, fără cumpăneală, *de o coadă lungă* și subțire." (Calistrat Hogaș, *În Munții Neamțului*)

a) Faceți analiza frazei, rescriind propozițiile.
b) Analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate.
c) Formulați fraze în care:
- locuțiunea conjuncțională *fără ca să* să introducă o modală și o concesivă;
- conjuncția *să* să introducă o finală și o consecutivă;
- conjuncția *că* să introducă o concesivă, o cauzală, o consecutivă și o atributivă;
- adverbul relativ *cum* să introducă o predicativă, o modală, o cauzală, o temporală și o concesivă;
- adverbul relativ *unde* să introducă o atributivă, o predicativă, o circumstanțială de loc, o cauzală, o concesivă și o condițională;

d) Formați câte un adjectiv de la substantivele *natură, frunză, gălăgie* și câte un substantiv de la verbele *a cere, a cugeta, a mulțumi.*

5.

„*Simion*, de cum o zări, îi căzu curmeziș pe inimă și cu mult amar începu să ofteze. Iar fățarnica de fată nici îl primea, nici îl respingea, ci îl ținea mereu în îngăimală și, ca să-l năucească mai tare, uneori zâmbea cu noimă, privindu-l pe sub geană, alteori se făcea că nici îl vede, încât bietul flăcău cădea tot mai tare în boala dragostei și se usca *cum se usucă frunza de vântul toamnei.*" (N. Gane, *Comoara de pe Rarău*)

a) Faceți analiza frazei, rescriind propozițiile.
b) Analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate.
c) Explicați folosirea semnelor de punctuație și ortografice din text.
d) Arătați cum s-au format părțile de vorbire *îngăimală* și *alteori.*

e) Precizați care sunt formele corecte din perechile: *ar cădea – ar cade; (el) zări – (el) zării; (a) zări – (a) zării; (eu) zări – (eu) zării; (a) ține – (a) ținea; ar vede – ar vedea; geană – giană.*
f) Alcătuiți mai întâi o propoziție și apoi o frază pe baza schemei următoare:

6. Se dă textul:

„— *Ați auzit*, oameni buni, grăi deodată cu glas gros boierul, că domnia Tomșei s-a petrecut din lumea *asta*, ș-a venit în scaunul țării Alexandru-Vodă, *pe care* și noi l-am ajutat și l-am apărat..." (Mihail Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

a) Faceți analiza frazei, rescriind propozițiile.
b) Justificați folosirea semnelor de punctuație și ortografice din text.
c) Analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate.
d) Alcătuiți o propoziție în care cuvântul *asta* să-și schimbe valoarea gramaticală față de cea din text.
e) Construiți două propoziții în care verbul *a se petrece* să aibă și alte sensuri decât cel din text.

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

1.

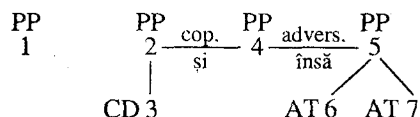
a)

Crudul Alexandru-Vodă *nu întârzie* a se înspăimânta de acel mare nume al banului Mihai.[1]/ *Vru*[2]/ (*să*)-l *piarză* cu orice chip[3]/ (și), neîndrăznind a-l prigoni de față, *trimise* ucigași spre a-l prinde.[4]/ (Însă) prins fiind în cale de oamenii lui Alexandru,[5a]/ (ce) îl *pândea*,[6]/ el *fu adus* în București.[5b]/ (unde) domnul, cătrănit de mânie, îl *învinovăți* de trădător și rebel.[7]/

P1 – *Crudul Alexandru-Vodă nu întârzie a se înspăimânta de acel mare nume al banului Mihai* – propoziție principală independentă, enunțiativă, propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată.
P2 – *Vru* – propoziție principală, coordonată copulativ cu P4 prin conjuncția *și*; este regentă pentru P3; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;
P3 – *să-l piarză cu orice chip* – propoziție subordonată completivă directă, are ca regentă P2, răspunde la întrebarea *ce?*, determină verbul *vru*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P4 – *și, neîndrăznind a-l prigoni de față, trimise ucigași spre a-l prinde* – propoziție principală, coordonată copulativ cu P2 prin conjuncția coordonatoare copulativă simplă *și*, și adversativ cu P5 prin conjuncția simplă *însă*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P5 – *Însă prins în cale de oamenii lui Alexandru ... el fu adus la București* – propoziție principală, coordonată adversativ cu P4 prin conjuncția coordonatoare adversativă *însă*; este regentă pentru P6 și P7; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P6 – *ce îl pândea* – propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P5, răspunde la întrebarea *care?*, determină substantivul *oamenii*, introdusă prin pronumele relativ simplu *ce*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P7 – *unde domnul, cătrănit de mânie, îl învinovăți de trădător și rebel* – propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P5, răspunde la întrebarea *care?*, determină substantivul *București*, introdusă prin adverbul relativ *unde*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

b)

a se înspăimânta – complement direct, exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea I, diateza reflexivă, folosit la un mod nepredicativ (nepersonal) – infinitiv, timpul prezent, formă afirmativă;

de... nume – complement indirect, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *de*, nearticulat.

-l – complement direct, exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul Ac.;

cu orice chip – complement circumstanțial de mod propriu-zis, exprimat prin locuțiune adverbială de mod („neapărat");

neîndrăznind – complement circumstanțial de cauză, exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, folosit la un mod nepredicativ (nepersonal) – gerunziu, formă negativă;

a... prigoni – complement direct, exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, folosit în un mod nepredicativ (nepersonal) – infinitiv, timpul prezent, forma afirmativă;

-l – complement direct, exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul singular, cazul Ac.;

de față – complement circumstanțial de mod propriu-zis, exprimat prin locuțiune adverbială de mod („fățiș", „direct");

ucigași – complement direct, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul plural, cazul Ac., nearticulat.

spre a ... prinde – complement circumstanțial de scop, exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza activă, folosit la un mod nepredicativ (nepersonal) – infinitiv, timpul prezent, precedat de prepoziția simplă *spre*, formă afirmativă;

-l – complement direct, exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul Ac.;

prins fiind – complement circumstanțial de cauză, exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, regulat, conjugarea a III-a, diateza pasivă, folosit la un mod nepredicativ (nepersonal) – gerunziu, forma afirmativă:

în cale – complement circumstanțial de loc, exprimat plin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *în*, nearticulat;

***Observație*:**
„În cale" poate fi și locuțiune adverbială, atunci când se înlocuiește cu „înainte": *Să nu-mi stai în cale.*

de oamenii – complement de agent, exprimat prin substantiv comun simplu, genul masculin, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *de*, articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-i*;

îl – complement direct, exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată, persoana a II-a, numărul singular, genul masculin, cazul Ac.;

în București – complement circumstanțial de loc exprimat prin substantiv propriu, simplu, genul masculin, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *în*, nearticulat;

unde – complement circumstanțial de loc, exprimat prin adverb de loc, relativ, simplu, fără grad de comparație, introduce o atributivă;

de mânie – complement circumstanțial de cauză, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *de*, nearticulat.

***Observație*:**
Cuvântul *cătrănit* este atribut adjectival izolat.

îl – complement direct, exprimat prin pronume personal, formă neaccentuată, persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul Ac.;

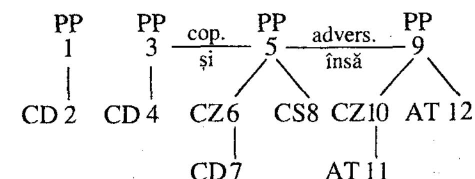
de trădător – complement indirect, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *de*, nearticulat;

(de) rebel – complement indirect, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul singular, cazul Ac., se subînțelege prepoziția simplă *de*, nearticulat; coordonat copulativ prin conjuncția copulativă simplă *și* cu complementul indirect *de trădător*.

c)

„Crudul Alexandru-Vodă *nu întârzie*[1]/ *(să) se înspăimânte* de acel mare nume al banului Mihai.[2]/ *Vru*[3]/*(să)*-l *piarză* cu orice chip[4]/ (și),[5a]/ (deoarece) *nu îndrăznea*[6]/ *(să)*-l *prigonească* de față,[7]/ *trimise* ucigași[5b]/ (ca *să*)-l *prindă*.[8]/ (Însă)[9a]/ (pentru că) *a fost prins* în cale de oamenii lui Alexandru,[10]/ (ce) îl *pândea*,[11]/ el *fu adus* în București,[9b]/ (unde) domnul, cătrănit de mânie, îl *învinovăți* de trădător și rebel.[12]/

P1 = PP
P2 = CD(1)
P3 = PP
P4 = CD(3) } cop. *și*
P5 = PP
P6 = CZ(5)
P7 = CD(6) } advers. *însă*
P8 = CS(5)
P9 = PP
P10 = CZ(9)
P11 = AT(10)
P12 = AT(9)

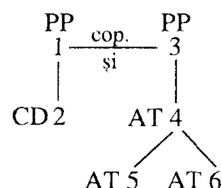
d) *Vru*[2]/ *(să)*-l *piarză* cu orice chip
P2 = PP
P3 = CD(2)

Vru *a-l pierde* cu orice chip.
a pierde – complement direct.

e)
Alexandru[-]*Vodă* – cratima, semn ortografic, s-a folosit între părţile componente ale unui substantiv compus prin alăturare;
să[-]*l* – cratima, semn ortografic, marchează rostirea într-o silabă a două cuvinte întregi, părţi de vorbire diferite, cu omiterea vocalei *î*: *să* = conjuncţie subordonatoare simplă; *(î)l* = pronume personal, formă neaccentuată;
a[-]*l* – cratima, semn ortografic, marchează pronunţarea într-o silabă a două cuvinte întregi prin elidarea vocalei *î*, părţi de vorbire diferite; *a* = prepoziţie a infinitivului; *(î)l* = pronume personal formă neaccentuată;
a[-]*l* – ca mai sus.

2. a)
Aron-Voievod, spre a se putea plăti de datornici, *iscodi*[1]/ (ca) de tot omul din ţară *(să) se dea* câte un bou[2]/, (şi) *orândui*, spre a strânge această nouă dajdie, turcii[3]/ (care), luând toate vitele de la cei[4a]/ (ce) *aveau*[5]/ spre a împlini pentru acei[4b]/ (ce) *nu aveau*,[6]/ *sleiră* ţara şi de vite.[4c]/

P1 – *Aron-Voievod, spre a se putea plăti de datornici, iscodi* – propoziţie principală, coordonată copulativ cu P3 prin conjuncţia simplă *şi*; este regentă pentru P2; enunţiativă, propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P2 – *ca de tot omul din ţară să se dea câte un bou* – propoziţie subordonată completivă directă, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *ce?*, determină verbul *iscodi*, introdusă prin conjuncţia subordonatoare compusă *ca ... să*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P3 – *şi orândui, spre a strânge această dajdie, turcii* – propoziţie principală, coordonată copulativ cu P1 prin conjuncţia simplă *şi*; este regentă pentru P4; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P4 – *care luând toate vitele de la cei ... spre a împlini pentru acei ... sleiră ţara şi de vite* – propoziţie subordonată atributivă, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *care?*, determină substantivul *turcii*, introdusă prin pronumele relativ *care*; este regentă pentru P5 şi P6; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P5 – *ce aveau* – propoziţie subordonată atributivă, are ca regentă P4, răspunde la întrebarea *care?*, determină pronumele demonstrativ *cei*, introdusă prin pronumele relativ simplu *ce*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;
P6 – *ce nu aveau* – propoziţie subordonată atributivă, are ca regentă P4, răspunde la întrebarea *care?*, determină pronumele demonstrativ *acei*, introdusă prin pronumele relativ simplu *ce*; enunţiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, simplă.

b)
de... omul– complement de agent, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziţia simplă *de*, articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-l*;
tot – atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal nehotărât, simplu, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *omul* – masculin, singular, Ac.;
din ţară – atribut substantival prepoziţional, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziţia simplă *din*, nearticulat;
să se dea – predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea I, diateza reflexivă cu înţeles pasiv (*să fie dat*), modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, formă afirmativă;
câte un – atribut adjectival, exprimat prin numeral distributiv cu valoare adjectivală, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *bou* – masculin, singular, N.;
bou – subiect simplu, exprimat prin substantiv comun simplu, genul masculin, numărul singular, cazul N., nearticulat;
această – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *dajdie* – feminin, singular, Ac.;
nouă – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis, simplu, variabil cu două terminaţii şi trei forme flexionare, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *dajdie* – feminin, singular, Ac. – grad de comparaţie pozitiv;
dajdie – complement direct, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., nearticulat;
care – subiect simplu, exprimat prin pronume relativ simplu care substituie substantivul *turcii* – genul masculin, numărul plural, cazul N.; introduce o atributivă;
toate – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal nehotărât simplu, acordat în gen, număr şi caz cu substantivul determinat *vitele* – feminin, plural, Ac.;
de la cei – complement indirect, exprimat prin pronume demonstrativ de depărtare, forma scurtă, genul masculin, numărul plural, cazul Ac., precedat de prepoziţia compusă *de la*;
ce – subiect simplu, exprimat prin pronume relativ simplu care substituie pronumele demonstrativ *cei* – genul masculin, numărul plural, cazul N.; introduce o atributivă;
aveau – predicat verbal exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, neregulat, conjugarea a II-a, diateza activă, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul plural, formă afirmativă.

c)
Tot ce-i putem oferi este această carte. (pronume nehotărât)
Deşi s-a supărat, *tot* mai vine la noi. (adverb de mod)
Cei doi au plecat, (articol demonstrativ sau adjectival)
La *cei* băieţi să le daţi câte o carte. (adjectiv pronominal demonstrativ)

d)
SB: Nu *se ştie*[1]/ (ce) *s-a întâmplat.*[2]/
PR: El *a devenit*[1]/ (ce) şi-a *dorit.*[2]/
CD: El *face*[1]/ (ce) *vrea.*[2]/
CI: *Se gândeşte*[1]/ (ce) *să facă* mai întâi.[2]/
CL: *Se îndrepta*[1]/ (spre ce) îl *atrăgea* mai mult.[2]/

e)

Toți se îndreptau *spre școală.* (complement circumstanțial de loc)

3.

a)

(Iar) atunci[1a]/ (când) *veți lăsa* miazănoaptea, cotind spre apus, către ținuturile păduroase[2a]/ (ce) *se ridică* în zare,[3]/ către patria de demult a bourilor,[2b]/ atunci,[1b]/ (pe măsură ce) *vă veți afunda* într-o lume de legende și de miresme foarte tari ale trecutului,[4]/ muntele acela *se va ridica* tot mai sus,[1c]/ (iar) numele lui îl *veți auzi* tot mai des ca pe al unei realități primordiale[5]/ (cu care) toate celelalte *intră* în relație.[6]/

P1 – *Iar atunci ..., atunci, ... muntele acela se va ridica tot mai sus* – propoziție principală, coordonată copulativ cu P5 prin conjuncția simplă *iar*; este regentă pentru P2 și P4; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

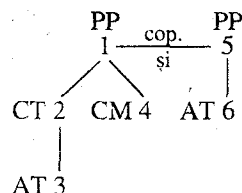
P2 – *când veți lăsa miazănoaptea, cotind spre apus, către ținuturile păduroase..., către patria de demult a bourilor* – propoziție subordonată circumstanțială de timp, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *când?*, determină adverbul *atunci*, introdusă prin adverbul relativ *când*; este regentă pentru P3; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 – *ce se ridică în zare* – propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P2, răspunde la întrebarea *care?*, determină substantivul *ținuturile*, introdusă prin pronumele relativ *ce*; enunțiativă propriu-zisă neexclamativă, afirmativă, dezvoltată:

P4 – *pe măsură ce vă veți afunda într-o lume de legende și de miresme foarte tari ale trecutului* – propoziție subordonată circumstanțială de mod de măsură, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *cum (în ce măsură)?*, determină verbul *se va ridica*, introdusă prin locuțiunea conjuncțională subordonatoare *pe măsură ce;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 – *iar numele lui îl veți auzi tot mai des, ca pe al unei realități primordiale* – propoziție principală, coordonată copulativ cu P1 prin conjuncția simplă *iar*; este regentă pentru P6; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P6 – *cu care toate celelalte intră în relație* – propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P5, răspunde la întrebarea *ce fel de?*, determină substantivul *realități*, introdusă prin pronumele relativ *care* precedat de prepoziția simplă *cu*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

b)

când – complement circumstanțial de timp, exprimat prin adverb de timp, relativ, simplu, fără grad de comparație; introduce în frază o subordonată temporală;

către patria – complement circumstanțial de loc, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *către*, articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-a*;

de demult – atribut adverbial, exprimat prin adverb de timp compus, precedat de prepoziția simplă *de*, grad pozitiv;

a bourilor – atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul masculin, numărul plural, cazul G., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-lor* și precedat de articolul posesiv (genitival) *a*;

acela – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de depărtare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *muntele* – masculin, singular, N.;

lui – atribut pronominal genitival, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul G.;

cu care – complement indirect, exprimat prin pronume relativ simplu, care substituie substantivul *unei realități* – feminin, singular, Ac. –, precedat de prepoziția simplă *cu*.

c) *Subiect*:

→ *Ținutul* acesta este fermecător.

Nume predicativ:

→ Acesta este *un ținut* minunat. (N.)

Atribut susbstantival genitival:

→ Frumusețea acestui *ținut* m-a încântat.

Atribut susbstantival prepozițional:

→ Oamenii *din ținutul* acesta sunt mai voinici. (Ac.)

Atribut susbstantival apozițional:

→ Vrancea, acest *ținut* de legendă, îi farmecă pe turiști. (N.)

Complement direct:

→ Am vizitat împreună acest *ținut*.

Complement indirect:

→ Se mândrește cu *ținutul* natal. (Ac.)

Observație:

Substantivul *ținut* poate fi folosit cu funcțiile sintactice de nume predicativ, atribut prepozițional și apozițional sau complement indirect și în alte cazuri decât cele indicate.

d) *Atribut pronominal genitival*:

→ Sănătatea *aceluia* este precară.

Atribut pronominal prepozițional:

→ Veștile despre *acela* ajung greu. (Ac.)

→ Lupta *împotriva aceluia* a durat mult. (G.)

→ Victoria *datorită aceluia* ne-a umplut sufletele de bucurie. (D.)

Atribut adjectival:

→ Nu m-am întâlnit cu *acel* coleg. (Ac.)

→ Meritele *acelui* jucător sunt de necontestat. (G.)

→ I-am luat *acelui* băiat o minge. (D.)

e)

SB: *Nu se știe*[1]/ (când) *vor sosi.*[2]/

PR: Întrebarea *este*[1]/ (când) *vor pleca* în excursie[2]/

AT: *Îmi amintesc* cu plăcere de ziua[1]/ (când) *ne-am cunoscut.*[2]/

CD: *Nu știu*[1]/ (când) *vor pleca* la București.[2]/

CI: *Se mirau*[1]/ (când) *au ajuns* așa de repede.[2]/

CT: (Când) te-am *căutat*,[1]/ nu *te-am găsit.*[2]/

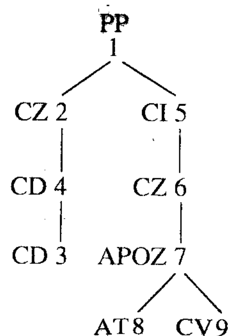
CZ: (Când) tu *nu dorești* acest lucru,[1]/ de ce *să* te mai caut.[2]/
CȚ: (Când) *m-aș fi luat* după sfatul lui,[1]/ *aș fi greșit.*[2]/

f) Cuvântul *iar*, în text, este conjuncție coordonatoare.
Mai poate fi adverb:
→ A venit *iar* la noi. („iarăși", „din nou")

4.
a)

(Și)[1a]/ (fiindcă) buna-cuviință *cere*,[2]/ (când) *te afli* în largul naturii[3]/, (*să*) *cugeți* cât o ploșniță cel puțin.[4]/ *mă mulțămii*[1b]/, doar, (*să*) *găsesc* cusur frunzelor de plop,[5]/ (că) *fac* prea mare gălăgie degeaba și fără cuvânt,[6]/ (că) adică la înălțimea[7a]/(la care) *se află*,[8]/ (fără ca) o adiere cât de ușoară (*să*) le *bage în seamă*,[9]/ ele totuși *se clatină* cu zgomot, lovindu-și unele de altele discul lor lat și greoi, aninat fără cumpăneală, de-o coadă lungă și subțire.[7b]/

P1 – *Și ... mă mulțămii* – propoziție principală, regentă pentru P2 și P5; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;
P2 – *fiindcă buna-cuviință cere* – propoziție subordonată cauzală, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *din ce cauză?*, determină verbul *mă mulțămii*, introdusă prin conjuncția subordonatoare compusă *fiindcă*; este regentă pentru P4; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă:
P3 – *când te afli în largul naturii* – propoziție subordonată circumstanțială de timp, are ca regentă P4, răspunde la întrebarea *când?*, determină verbul *să cugeți*, introdusă prin adverbul relativ *când*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P4 – *să cugeți cât o ploșniță cel puțin* – propoziție subordonată completivă directă, are ca regentă P2, răspunde la întrebarea *ce?*, determină verbul *cere*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *să*; este regentă pentru P3; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P5 – *doar să găsesc cusur frunzelor de plop* – propoziție subordonată completivă indirectă, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *cu ce?*, determină verbul *mă mulțămii*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *să*; este regentă pentru P6; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P6 – *că fac prea mare gălăgie degeaba și fără cuvânt* – propoziție subordonată circumstanțială de cauză, are ca regentă P5, răspunde la întrebarea *din ce cauză?*, determină expresia *să găsesc cusur*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *că*; este regentă pentru P7; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;
P7 – *că adică la înălțimea ... ele totuși se clatină lovindu-și unele de altele discul lor lat și greoi, aninat fără cumpăneală, de-o coadă lungă și subțire* – propoziție subordonată apozitivă, are ca regentă P6, răspunde la întrebarea *care?*, explică substantivul *gălăgie*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *că*; este regentă pentru P8 și P9; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată:
P8 – *la care se află* – propoziție subordonată atributivă, are ca regentă P7, răspunde la întrebarea *care?*, determină substantivul *înălțime*, introdusă prin pronumele relativ *care*, precedat de prepoziția simplă *la*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P9 – *fără ca o adiere cât de ușoară să la bage în seamă* – propoziție subordonată concesivă, are ca regentă P7, răspunde la întrebarea *în ciuda cărui fapt?*, determină verbul *se clatină*, introdusă prin locuțiunea conjuncțională *fără ca...să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

b)
la care – complement circumstanțial de loc, exprimat prin pronume relativ simplu, care substituie substantivul *înălțime* – feminin, singular, Ac. –, precedat de prepoziția simplă *la*;
o adiere – subiect simplu, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul nehotărât proclitic *o*;
discul – complement direct, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-l*;
lor – atribut pronominal genitival, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, numărul plural, genul feminin, cazul G.;
lat – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații și patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *discul* – neutru, singular, Ac. –, grad pozitiv;
de o coadă – complement indirect, exprimat prin substantivul comun simplu, genul feminin, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *de*, articulat cu articolul nehotărât proclitic *o*;
lungă – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv propriu-zis simplu, variabil cu două terminații și trei forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *coadă* – feminin, singular, Ac. –, grad pozitiv.

c)
CM: *A plecat*[1]/ (fără ca *să*) *spună* nimic.[2]/
CV: *Vorbește* perfect englezește[1]/ (fără ca *să*) *fie englez.*[2]/
CS: *A venit*[1]/ (*să*) mă *ajute.*[2]/
CV: *E prea isteț*[1]/ (*să*) *facă* o asemenea greșeală.[2]/
CV: Fierul,[1a]/ (că)-*i fier*,[2]/ și tot *ruginește.*[1b]/
CZ: *N-a venit* la școală,[1]/ (că) *a fost bolnav.*[2]/
CNS: *A alergat* așa de mult,[1]/ (că) *a obosit.*[2]/
AT: Și-*a exprimat* părerea[1]/ (că) *e mai bine* așa.[2]/
PR: Problema *este*[1]/ (cum) *vor ajunge* până acolo.[2]/
CM: (Cum) *îți vei aşterne*,[1]/ așa *vei dormi.*[2]/
CZ: (Cum) *nu cunoașteți* drumul,[1]/ vă *puteți* rătăci. [2]/
CT: (Cum) *a intrat* în casă,[1]/ *a* și *sunat* telefonul. [2]/
CV: (Cum) *ai proceda*,[1]/ tot *nu*-l *poți* lămuri. [2]/
AT: Acesta *este locul*[1]/ (unde) *s-a întâmplat* accidentul. [2]/
PR: Întrebarea *este*[1]/ (unde) *ne vom adăposti.* [2]/
CL: Cartea *este*[1]/ (unde) *ai pus*-o. [2]/
CZ: *S-a supărat*,[1]/ (unde) l-*ai certat.* [2]/
CV: (Unde) l-*ai pune*,[1]/ eu tot îl *găsesc.* [2]/
CȚ: *Să te duci* acolo,[1]/ (că)[2a]/ (de unde) *nu*,[3]/ te *pedepsesc.*[2b]/ („de unde" = locuțiune conjuncțională subordonatoare)

d)
natură – natural; frunză – frunzos; gălăgie – gălăgios;
a cere – cerere; a cugeta – cugetare; a mulțumi – mulțumire.

5.

a)

„Simion,[1a]/ (de cum) o *zări*[2]/ îi *căzu* curmeziș pe inimă[1b]/ (și) cu mult amar *începu*[3]/ *(să) ofteze.*[4]/ (Iar) fățarnica de fată (nici) îl *primea*,[5]/ (nici) îl *respingea*,[6]/ (ci) îl *ținea* mereu în îngăimală[7]/ (și)[8a]/ (ca să)-l *năucească* și mai tare,[9]/ uneori *zâmbea* cu noimă, privindu-l pe sub geană,[8b]/ alteori *se făcea*[10]/ (că) nici îl *vede*,[11]/ (încât) bietul flăcău *cădea* tot mai tare în boala dragostei[12]/ *(și)* √ *se usca*[13]/ (cum) *se usucă* frunza de vântul toamnei.[14]/

[13] √*încât*

P1 – *Simion ... îi căzu curmeziș la inimă* – propoziție principală, coordonată copulativ cu P3 prin conjuncția simplă *și*; este regentă pentru P2; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 – *de cum o zări* – propoziție subordonată circumstanțială de timp, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *când?*, determină expresia *căzu... pe inimă*, introdusă prin locuțiunea conjuncțională *de cum*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 – *și cu mult amar începu* – propoziție principală, coordonată copulativă cu P1 prin conjuncția simplă *și*, și adversativ cu P5 prin conjuncția *iar*; este regentă pentru P4; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 – *să ofteze* – propoziție subordonată completivă directă, are ca regentă P3, răspunde la întrebarea *ce?*, determină verbul *începu*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă simplă;

P5 – *Iar fățarnica de fată nici îl primea* – propoziție principală coordonată adversativ cu P3 prin conjuncția simplă *iar*, și copulativ cu P6 prin conjuncția *nici...nici*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă (se subînțelege adverbul *nu*), dezvoltată;

P6 – *nici îl respingea* – propoziție principală, coordonată copulativ cu P5 prin conjuncția *nici...nici* și adversativ cu P7 prin conjuncția simplă *ci*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă (se subînțelege adverbul *nu*), dezvoltată;

P7 – *ci îl ținea mereu în îngăimală* –propoziție principală, coordonată adversativ cu P6 prin conjuncția simplă *ci*, și copulativ cu P8 prin conjuncția *și*; enunțiativă propriu-zisă neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P8 – *și... uneori zâmbea cu noimă, privindu-l pe sub geană* – propoziție principală, coordonată copulativ cu P7 prin conjuncția *și*, și adversativ cu P10 prin juxtapunere; este regentă pentru P9, P12 și P13; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P9 – *ca să-l năucească și mai tare* – propoziție subordonată circumstanțială de scop, are ca regentă P8, răspunde la întrebarea *cu ce scop?*, determină verbul *zâmbea*, introdusă prin conjuncția compusă *ca să*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

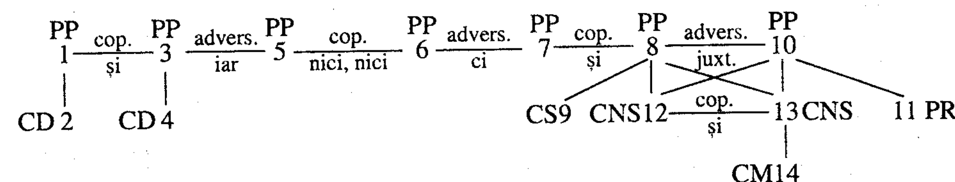
P10 – *alteori se făcea* – propoziție principală, coordonată adversativ prin juxtapunere cu P8; este regentă pentru P11, P12 și P13; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P11 – *că nici îl vede* – propoziție subordonată predicativă, are ca regentă P10, răspunde la întrebarea *ce?*, determină verbul *se făcea*, introdusă prin conjuncția subordonatoare simplă *că*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, negativă, dezvoltată;

P12 – *încât bietul flăcău cădea tot mai tare în boala dragostei* – propoziție subordonată circumstanțială consecutivă, are ca regente P8 și P10, răspunde la întrebarea *care este urmarea faptului că?*, determină verbele *zâmbea* și *se făcea*, introdusă prin conjuncția subordonatoare *încât*, coordonată copulativ cu P13 prin conjuncția *și;* enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P13 – *și se usca* – propoziție subordonată circumstanțială consecutivă, are ca regente P8 și P10, răspunde la întrebarea *care este urmarea faptului că?*, determină verbele *zâmbea* și *se făcea*, se subînțelege conjuncția subordonatoare *încât*, coordonată copulativ cu P12 prin conjuncția simplă *și*; este regentă pentru P14; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, simplă;

P14 – *cum se usucă frunza de vântul toamnei* – propoziție subordonată circumstanțială de mod comparativă, are ca regentă P13, răspunde la întrebarea *cum?*, determină verbul *se usca*, introdusă prin adverbul relativ *cum*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

b)

Simion – subiect independent (izolat, suspendat) – datorită existenței anacolutului –, exprimat prin substantiv propriu, simplu, genul masculin, numărul singular, cazul N. (subiectul real al propoziției este subînțeles – *ea, fata* –, iar substantivul *Simion* poate fi complement indirect, deoarece este reluat prin pronumele personal *îi*; exprimarea corectă este *lui Simion ... îi căzu curmeziș pe inimă*);

cum – complement circumstanțial de mod propriu-zis, exprimat prin adverb de mod, relativ, simplu, fără grad de comparație, introduce în frază o circumstanțială modală;

se usucă – predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, personal, intranzitiv, neregulat, conjugarea I, diateza reflexivă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular, formă afirmativă;

frunza – subiect simplu exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul N., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-a*;

de vântul – complement de agent (determină verbul reflexiv cu înțeles pasiv *se usucă*), exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, cazul Ac., precedat de prepoziția simplă *de*, articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-l*;

toamnei – atribut substantival genitival, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul G., articulat cu articolul hotărât propriu-zis enclitic *-i*.

c)

[„]*Simion ... toamnei.*[”] – ghilimelele, semn de punctuație, s-au folosit înainte și după un text extras și reprodus întocmai dintr-o operă literară (delimitează un text citat);

Simion[,] *de cum o zări*[,] *îi căzu ...* – virgulele, semne de punctuație, izolează o subordonată circumstanțială temporală, intercalată între termenii regentei;

... *să ofteze*[.] – punctul, semn de punctuație, s-a folosit la sfârșitul unei fraze care are în alcătuire propoziții enunțiative neexclamative;

... *îl primea*[,] *nici* ... – virgula, semn de punctuație, desparte două propoziții principale coordonate copulativ prin conjuncția *nici ... nici*;

... *respingea*[,] ci *îl ținea* ... – virgula, semn de punctuație, desparte două propoziții principale coordonate adversativ prin conjuncția *ci*;

... *și*[,] *ca să* ... *tare*[,] *uneori* ... – virgulele, semne de punctuație, izolează o subordonată circumstanțială de scop (finală) intercalată între termenii regentei;

... *să*[-]*l* ... – cratima, semn ortografic, marchează rostirea într-o singură silabă a două cuvinte întregi, părți de vorbire diferite, cu omiterea vocalei *î*: *să* = conjuncție simplă subordonatoare; *(î)l* = pronume personal formă neaccentuată;

... *cu noimă*[,] *privindu-l* ... – virgula, semn de punctuație, desparte două complemente circumstanțiale de mod propriu-zise, coordonate copulativ prin juxtapunere;

... *privindu*[-]*l*... – cratima, semn ortografic, marchează pronunțarea într-o singură silabă a sfârșitului unui cuvânt și a unui cuvânt întreg, părți de vorbire diferite prin apariția vocalei de legătură *-u-*; *privind*[*u*] = verb; *l* = pronume personal formă neaccentuată;

... *geană*[,] *alteori*... – virgula, semn de punctuație, desparte două propoziții principale coordonate adversativ prin juxtapunere;

...*vede*[,] *încât* ... – virgula, semn de punctuație, desparte o propoziție subordonată circumstanțială consecutivă de regentele sale, între ele intercalându-se o altă subordonată (P11);

... *toamnei*[.] – punctul, semn de punctuație, s-a folosit la sfârșitul unei fraze care are în alcătuire propoziții enunțiative neexclamative.

d) Substantivul *îngăimală* s-a format prin derivare de la verbul *a îngăima* cu sufixul substantival *-(e)ală*.

Adverbul *alteori* este compus prin contopire (unire sau sudură) din adjectivul pronominal nehotărât simplu *alte* și substantivul *ori*.

e) Formele corecte sunt: *ar cădea*, *(el) zări*, *(a) zări*, *(eu) zării*, *(a) ține*, *ar vedea*, *geană*.

f) *Acest elev harnic învață întotdeauna bine.*

(Când) *m-am întâlnit* cu el,[1]/ mi-*a spus*[2]/ (că) *va veni* la mine,[3]/ (dar) *n-a precizat*[4]/ (când) mă *va vizita*,[5]/ (deoarece) *nu discutase* cu părinții.[6]/

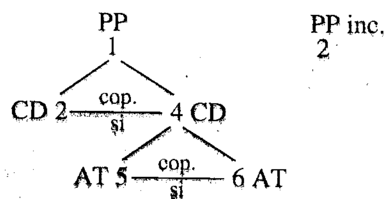
6.

a)

„— *Ați auzit*, oameni buni,[1]/ *grăi* deodată cu glas gros boierul,[2]/(că) domnia Tomșei *s-a petrecut* din lumea asta.[3]/ (ș-) √‾ *a venit* în scaunul țării Alexandru-Vodă,[4]/ (pe care) și noi l-*am ajutat*[5]/ (și) √‾ l-*am apărat*...[6]/"

$\sqrt[4]{\text{că}}$; $\sqrt[6]{\text{pe care}}$

PI = PP
P2 = PP incidentă
PI = CD (1) ⟩ cop. *și*
P4 = CD (1)
P5 = AT (4) ⟩ cop. *și*
P6 = AT (4)

PP inc.
2

PI = *Ați auzit, oameni buni* – propoziție principală, este regentă pentru P3 și P4; enunțiativă interogativă propriu-zisă, exclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P2 = *grăi deodată cu glas gros boierul* – propoziție principală incidentă; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P3 = *că domnia Tomșei s-a petrecut din lumea asta* – propoziție secundară subordonată completivă directă, are ca regentă PI, răspunde la întrebarea *ce?*, determină din regentă verbul *ați auzit*, introdusă în frază prin conjuncția subordonatoare simplă *că*; coordonată copulativ cu P4 prin conjuncția simplă *și*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P4 = *ș-a venit în scaunul țării Alexandru-Vodă* – propoziție secundară subordonată completivă directă, are ca regentă P1, răspunde la întrebarea *ce?*, determină din regentă verbul *ați auzit*, introdusă în frază prin conjuncția subordonatoare simplă *că* subînțeleasă, coordonată copulativ prin conjuncția simplă *și* cu P3; este regentă pentru P5 și P6; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P5 = *pe care și noi l-am ajutat* – propoziție secundară subordonată atributivă explicativă, are ca regentă P4, răspunde la întrebarea *care?*, determină din regentă substantivul compus *Alexandru-Vodă*, introdusă în frază prin pronumele relativ *care* precedat de prepoziția simplă *pe*, coordonată copulativ cu P6 prin conjuncția simplă *și*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată;

P6 = *și l-am apărat* – propoziție secundară subordonată atributivă, are ca regentă P4, răspunde la întrebarea *care?*, determină din regentă substantivul compus *Alexandru-Vodă*, introdusă în frază prin pronumele relativ *care* subînțeles, precedat de prepoziția simplă *pe* subînțeleasă, coordonată copulativ cu P5 prin conjuncția simplă *și*; enunțiativă propriu-zisă, neexclamativă, afirmativă, dezvoltată.

b)

[„]*Ați auzit* ... *apărat* ...["] – ghilimelele sau semnele citării, semn de punctuație, s-au folosit înainte și după un text extras și reprodus întocmai dintr-o operă literară (delimitează un text citat):

... *auzit*[,] *oameni buni* ... – virgula, semn de punctuație, s-a folosit înaintea unui substantiv în cazul vocativ urmat de un determinant și așezat la sfârșitul propoziției, pe care le desparte de restul comunicării;

... *buni*[,] *grăi boierul*[,] *că* ... – virgulele, semne de punctuație, izolează o propoziție principală incidentă de restul frazei;

... *s*[-]*a petrecut* ... – cratima, semn ortografic, marchează rostirea într-o silabă a două cuvinte întregi, părți de vorbire diferite, cu omiterea vocalei *e*: *s(e)* = pronume reflexiv: *a* = verbul auxiliar *a avea*, care intră în alcătuirea perfectului compus;

... *asta*[,] *ș-a venit* ... – virgula, semn de punctuație, s-a folosit pentru a despărți două propoziții subordonate de același fel coordonate prin conjuncția *și* cu nuanță adversativă; în această situație, virgula are și o valoare afectivă;

... *Alexandru-Vodă* ... – cratima, semn ortografic, s-a folosit între părțile componente ale unui substantiv propriu compus prin alăturare;

... *ș*[-]*a venit* ... – cratima, semn ortografic, s-a folosit pentru a marca rostirea într-o silabă a două cuvinte întregi, părți de vorbire diferite, cu elidarea vocalei *i*: *ș(i)* = conjuncție coordonatoare; *a* = verbul auxiliar *a avea* care intră în alcătuirea perfectului compus;

Vodă[,] *pe care* ... – virgula, semn de punctuație, desparte o propoziție subordonată atributivă explicativă de regenta ei;

... *l*[-]*am ajutat* ... – cratima, semn ortografic, marchează pronunțarea într-o singură silabă a două cuvinte întregi, părți de vorbire diferite, fără omiterea unei vocale: *l* = pronume personal, formă neaccentuată; *am* = verbul auxiliar *a avea*, care intră în alcătuirea perfectului compus;

... *l*[-]*am apărat* ... – ca mai sus;

apărat [...] – punctele de suspensie. semn de punctuație, marchează întreruperea momentană a vorbirii în așteptarea reacției interlocutorului, considerând că restul este ușor de subînțeles.

c)

ați auzit – predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, personal, tranzitiv, regulat, conjugarea a IV-a, diateza activă, modul indicativ, timpul perfect compus, persoana a II-a, numărul singular, formă afirmativă;

asta – atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal demonstrativ de apropiere, formă populară, acordat în gen, număr și caz cu substantivul determinat *lumea* – feminin, singular, acuzativ;

pe care – complement direct, exprimat prin pronume relativ simplu, înlocuiește substantivul *Alexandru-Vodă*, genul masculin, numărul singular, cazul acuzativ, precedat de prepoziția simplă *pe*; în frază introduce o atributivă; înlocuiește substantivul *Alexandru.*

Observație:

Pentru a afla funcția sintactică a unui pronume relativ, trebuie să stabilim mai întâi substantivul pe care îl înlocuiește. Toate pronumele relative care introduc o atributivă substituie substantivul determinat din regentă. Înlocuind pronumele cu substantivul, îi aflăm cu ușurință funcția sintactică. Când sunt complemente directe sau indirecte, pronumele relative pot fi reluate printr-o formă neaccentuată de Ac. sau D. a pronumelui personal.

d) *Asta este o problemă dificilă* (pronume demonstrativ de apropiere). În text este adjectiv pronominal demonstrativ.

e) Propoziții în care verbul *a se petrece* să aibă alte sensuri decât cel din text:

Florile s-au petrecut. („a se ofili", „a se veșteji")

Așa s-au petrecut lucrurile. („a se desfășura", „a evolua", „a se întâmpla")

Bibliografie

* * * *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Academiei Române, București 1975.

* * * *Dicționarul limbii române moderne*, Editura Academiei Române, București 1958.

* * * *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, Editura Academiei Române, București 1982.

* * * *Gramatica limbii române*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, tiraj nou, vol. I-II, Editura Academiei Române, București 1966.

* * * *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*, ediția a V-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1995.

* * * *Limba și literatura română*, revistă trimestrială pentru elevi, editată de Societatea de Științe Filologice din România, colecție 1972-1995.

Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", *Gramatica limbii române*, vol. I, II, Editura Academiei Române, București, 2005.

Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a doua, revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.

Andrei, Mihai; Ghiță, Iulian, *Limba română. Fonetică, lexicologie, gramatică, stil și compoziție, exerciții*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983.

Anghelescu, Gabriel, *Dicționar de dificultăți ale limbii române*, Editura Coresi, București, 1991.

Anghelescu, Gabriel; Mareș Emilia, *Dicționarul fundamental al limbii române, explicativ, morfologic, ortografic și ortoepic*, Editura Aula, Brașov, 2008.

Anghelescu Temelie, N.; Popescu, Adrian Gh., *Dificultăți ale analizei gramaticale*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976.

Avram, Mioara, *Gramatica pentru toți*, Editura Academiei Române, București, 1986.

Avram, Mioara, *Ortografie pentru toți*, Editura Academiei Române, București, 1990.

Avram, Mioara, *Pleonasmul și tautologia*, (I-II) în LLR nr. 3-4, 1996.

Avram, Mioara, *Probleme ale exprimării corecte*, Editura Academiei Române, București, 1987.

Bârzănescu, Agata; Popescu, Valeria, *Culegere de exerciții gramaticale pentru clasele V-VIII*, Editura „Porus M", 1993.

Beldescu, G., *Ortografia în școală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983.

Beldescu, G., *Ortografie, ortoepie. punctuație. Supliment al revistei pentru elevi „Limba și literatura română"*, Societatea de Științe Filologice din România, București, 1982.

Bidu-Vrânceanu, Angela; Călărașu, Cristina; Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana; Mancas, Mihaela; Pană Dindelegan, Gabriela, *Dicționar de științe ale limbii*, Editura Nemira, București, 2005.

Botiş, Valeria; Vulişici Alexandrescu, Maria; Comănescu, Ioan, *Sintaxa propoziţiei*, Editura Facla, Timişoara, 1977.

Bucă, Marin; Vinţeler, Onufrei, *Dicţionar de antonime al limbii române*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1990.

Butoi, Mihaela; Constantinescu-Dobridor, Gh., *Limba română. Manual pentru clasa a VI-a*, Editura Didactică şi Pedagogică, RA, Bucureşti, 1994.

Ciompec, Georgeta; Dominte, Constantin; Forăscu, Narcisa; Guţu-Romalo, Valeria; Vasiliu, Emanuel, *Limba română contemporană. Fonetica. Fonologia. Morfologia*, sub coordonarea academicianului Ion Coteanu, ediţie revizuită şi adăugită, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1985.

Constantinescu, Silviu, *Exerciţii şi analize gramaticale (Culegere pentru clasele V-VIII)*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti. 1976.

Constantinescu, Silviu, *Mic dicţionar de cuvinte perechi*, Editura Albatros, Bucureşti, 1978.

Coteanu, Ion, *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Albatros, Bucureşti, 1982.

Coteanu, Ion; Forăscu, Narcisa; Bidu-Vrânceanu, Angela, *Limba română contemporană, Vocabularul*, ediţie revizuită şi adăugită, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti. 1985.

Coleaşă, Iancu; Novac, Alexandrina, *Culegere de fraze analizate sintactic*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1973.

Crişan, Alexandru; Dobra, Sofia; Sâmihăian, Florentina, *Limba română. Manual pentru clasa a VIII-a*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2000.

Diaconescu, Ion, *Probleme de sintaxă a limbii române actuale. Construcţie şi analiză*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989.

Drăşoveanu, D.D.; Dumitraşcu, P.; Zdrenghea, M., *Analize gramaticale şi şi stilistice*, ediţia a II-a, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1966.

Duda, Gabriela; Gugui, Aglaia; Wojcicki, Marie Janne, *Dicţionar de expresii şi locuţiuni ale limbii române*, Editura Albatros. Bucureşti, 1985.

Dumitrescu, Ana; Teodorescu, Vasile, *Limba română. Manual pentru clasa a V-a*, Editura Didactică şi Pedagogică, RA, Bucureşti, 1994.

Graur, Alexandru, *Dicţionar al greşelilor de limbă*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1982.

Guţu-Romalo, Valeria, *Corectitudine şi greşeală. Limba română de azi*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008.

Guţu-Romalo, Valeria, *Sintaxa limbii române. Probleme şi interpretări*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1973.

Hristea, Theodor (coord.), *Sinteze de limba română*, ediţia a III-a revizuită şi din nou îmbogăţită, Editura Albatros, Bucureşti, 1984.

Iancu, Marin, *Limba şi literatura română. Manual pentru clasa a VIII-a*, Editura Corint, Bucureşti, 2000.

Ionescu-Miciora, M. El., *Culegere de exerciţii gramaticale*, Institutul de Ştiinţe Pedagogice, Editura de Stat Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1956.

Iordan, Iorgu; Robu, Vladimir, *Limba română contemporană*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1978.

Irimia, Dumitru, *Structura gramaticală a limbii române. Sintaxa*, Editura Junimea, Iaşi, 1983.

Ivănuş, Dumitru, *Morfosintaxa limbii române*, I, Editura Avrămeanca, Craiova, 1996.

Metea, Alexandru; Drincu, Sergiu, *Modele şi teste rezolvate de analiză gramaticală pentru admiterea în licee şi învăţământul superior*, Editura Petrion, Bucureşti, 1992.

Metea, Alexandru (coord.), *Compendiu de limba română*, Editura Helicon, Timişoara, 1995.

Neamţu, G.G., *Elemente de analiză gramaticală. 99 de confuzii/distincţii*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989.

Nicolescu, Aurel, *Probleme de sintaxă a propoziţiei*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1970

Nicolescu, Aurel, *Analize gramaticale*, ediţia a III-a, revizuită şi adăugită, Editura Ion Creangă, Bucureşti, 1978.

Pană Dindelegan, Gabriela, *Elemente de gramatică. Dificultăţi. Controverse, noi interpretări*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2003.

Pietreanu, Marica, *Exerciţii lexicale pentru limba română*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1990.

Pitiriciu, Silvia, *Morfosintaxa limbii române*, II, Editura Avrămeanca, Craiova, 1996.

Popa, Ion, *Fonetica şi vocabularul*, Editura Teora, Bucureşti, 1995.

Popescu, Ion, *Limba română. Manual pentru clasa a VII*-a, Editura Didactică şi Pedagogică, RA, Bucureşti, 1994.

Popescu, Ion, *Limba română. Manual pentru clasa a VIII*-a, Editura Didactică şi Pedagogică, RA, Bucureşti, 19994.

Popescu, Ştefania, *Gramatica practică a limbii române cu o culegere de* exerciţii, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1971.

Preda, Irina; Seche, Luiza; Seche, Mircea, *Dicţionar de sinonime*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1988.

Rosetti, Al.; Lăzăroiu, Aurelian, *Introducere în fonetică*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982.

Şerban, Anca; Şerban, Sergiu, *Limba română. Manual pentru clasa a VII-a*, Editura All, Bucureşti, 1999.

Şerban, Vasile, *Sintaxa limbii române. Curs practic*, ediţia a II-a revizuită şi completată, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1970.

Şerban, Vasile (coord.), *Cultivarea limbii române în liceu. Norme şi exerciţii*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983.

Şerban, Vasile; Evseev, Ivan, *Vocabularul românesc contemporan. Schiţă de sistem*, Editura Facla, Timişoara, 1978.

Trandafir, Gheorghe D., *Probleme controversate de gramatică a limbii române actuale*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1982.

Vasilescu, Andra, *Limba română. Manual pentru clasa a VIII-a*, Editura All, Bucureşti, 2000.

Zamşa, Eleonora, *Limba română. Recapitulări şi exerciţii*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1991.

Zdrenghea, Mircea; Zdrenghea, Stela, *Probleme de analiză morfologică*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1971.

Cuprins

NICULESCU

Citim. Știm.

Actuala ediţie a lucrării:

- **este actualizată pe baza noului DOOM**
- **cuprinde** noţiuni de:
  - – fonetică
  - – vocabular
  - – morfologie
  - – sintaxă a propoziţiei şi a frazei
- **este structurată** astfel:
  - – probleme teoretice
  - – probleme de ortografie şi de punctuaţie
  - – exerciţii pentru fiecare capitol
  - – soluţii ale exerciţiilor, însoţite de explicaţiile necesare
- **se adresează** deopotrivă:
  - – elevilor din învăţământul gimnazial şi liceal
  - – candidaţilor la examenele de evaluare naţională, de bacalaureat şi de admitere la facultăţile cu profil filologic, juridic, la facultăţile de poliţie sau la şcolile postliceale de poliţie şi de jandarmerie
  - – cadrelor didactice care vor să susţină examenul de titularizare în învăţământul preuniversitar.

Vă dorim succes!

ÎN CONFORMITATE CU PROGRAMA APROBATĂ DE MINISTERUL EDUCAŢIEI NAŢIONALE

www.niculescu.ro

ISBN 978-973-748-708-7

29 Lei